

BREVE FRA OG TIL

OLE WORM
I

MUNKSGAARD

1965

BREVE FRA OG TIL
OLE WORM

**UDGIVET AF
DET DANSKE SPROG-OG LITTERATURSELSKAB
MED UNDERSTØTTELSE AF
CARLSBERGFONDET**

BREVE FRA OG TIL
OLE WORM
I

1607-1636

(Nr. 1-621)

OVERSAT AF
H. D. SCHEPELERN

UNDER MEDVIRKEN AF
HOLGER FRIIS JOHANSEN

MUNKSGAARD
1965

**COPYRIGHT 1965 BY
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATурсЕLSKAB
COPENHAGEN**

**FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN**

FORORD

Gennem oversættelsen til dansk af Ole Worms på latin foreliggende korrespondance er et vigtigt bidrag til det 17. århundredes lærdomshistorie gjort tilgængeligt for videre kredse, og Det danske Sprog- og Litteraturselskab ønsker ved udsendelsen af det første af den til tre bind planlagte udgave at fremføre sin tak til Carlsbergfondet, som har afholdt de med oversættelsen og trykningen forbundne udgifter.

København i maj 1965

Det danske Sprog- og Litteraturselskab

INDLEDNING

Nærværende Udgave af Breve til og fra Lægen, Oldforskeren og Samleren Ole Worm (1588—1654) — selv skrev han sig Oluff Worm — var oprindelig blot planlagt som en Oversættelse af OLAI WORMII ET AD EUM DOCTORUM VIRORUM EPISTOLÆ, Havnix 1751, 8°, der omfatter 1034 latinske Breve med en Indledning vedrørende Udgavens Tilblivelse, Thomas Bartholins Mindetale over Worm, ret gode Registre m. m. For enhver, som her i Danmark har beskæftiget sig med det 17. Aarhundredes Lærdomshistorie, har denne Brevsamling været saa betydningsfuld, at dens fulde Udnyttelse ikke fortsat bør være forbeholdt de stadig færre, som i vore Dage kan læse Brevene paa Latin.

Det viste sig imidlertid snart rimeligt at udvide Udgaven med andre bevarede Breve til og fra Worm, dels nogle, som foreligger trykt andetsteds — det gælder navnlig hans Korrespondance med Islændinge, hvortil den latinske Tekst forsynet med Kommentarer paa Engelsk blev udgivet 1948 af Dr. phil. Jakob Benediktsson (Bibliotheca Arnamagnæana vol. VII), — dels de utrykte, i 1751 langtfra fuldstændigt medtagne, Breve, som findes baade i Worms to Konceptbøger paa Det kongelige Bibliothek (»W I« og »W II«, som de i nærværende Udgave betegnes med Anvendelse af Benediktssons Forkortelse), og i de to mindre Samlinger af originale Breve til ham (»Kv.« og »Fol.«), som ligeledes opbevares i Det kongelige Bibliothek.

Med disse Udvidelser var Antallet af Breve saa væsentligt forøget, at en Bibeholdelse af Dispositionen i Udg. 1751, som grupperer Brevene efter Korrespondenter, maatte opgives. Det besluttedes derfor at lade Brevene følge den kronologiske Orden, og nærværende Udgave fremtræder saaledes som et helt nyt Værk, hvis Udgivere og Oversætter dog gerne vedgaar Gæld til Forgængere, navnlig Hans Gram, som udførte det grundlæggende Arbejde forud for Udg. 1751, og Jakob Benediktsson, hvis kommenterede Udgave af de islandske Breve i høj Grad har lettet Arbejdet med disse.

Om Tilblivelsen af Udg. 1751 kan der navnlig hentes Oplysning gennem dens latinske Fortale, forfattet af Luxdorph, Langebek og Hielmstjerne.

Af denne Fortale skal her meddeles en Oversættelse:

»Enhver Videnskab høster stor Fordel af lærde Mænds Brevveksling, hvad

VIII

mange berømte Brevudgivere tilfulde har godtgjort og derved forlængst overflødiggjort en nærmere Behandling af dette Emne. Blot var det ønskeligt, at lærde Danskeres Breve var offentliggjort i større Antal end sket er, thi man vilde da visselig i høj Grad have gavnet vort videnskabelige Liv. Bortset fra Tyge Brahes Breve, de Rantzau'ske, Bertel Knudsens, Thomas Bartholins, Marquard Gudes og disse Worm'ske finder man nemlig næppe flere udgivne Brevsamlinger til eller fra Danske; at nævne de ganske faa Breve, som findes spredt blandt andres, er ikke Umagen værd.

Navnet Worm er i sig selv Anbefaling nok for de Breve, som vi nu offentliggør, hvorfor det ikke er vor Sag at tilføje vor egen. Er blot alle forstandige Folk enige med os i, at disse Breve fortjener Plads blandt de bedste og lærdeste Brevsamlinger, der nogensinde har set Lyset, føler vi os fuldt tilfredse og tror, at Worms videnskabelige Forbindelser med de største Berømtheder blandt Italienerne, Fransk mænd, Englændere, Tyskere, Nederlændere og andre Folkeslag let vil skaffe dette Værk den bedste Modtagelse i Udlandet. Hertil kommer den fine Stil, navnlig i de Breve, som er flydt fra Worms egen Pen, den mangfoldige Lærdom og alt det, som har Nyhedens Interesse og straalere os imøde fra næsten hver Side, saa at man aldrig trættes ved at frydes derover — thi hvadenten man ønsker at vide Besked om Medicinens, Fysikkens eller Botanikkens Tilstand, om hine Tidens forskellige Opdagelser eller det, der bidrager til Videnskabens Vækst, eller man vil danne sig et Billede af den videnskabelige eller politiske Verden paa Worms Tid, eller ønsker sjældne Etymologier i de nordiske Sprog og ypperlige Iagttagelser til Belysning af Fædrelandets Oldsager og Historie: Saa vil man her i rigt Maal finde enestaaende Oplysninger, der utvivlsomt vil tilfredsstille ens Trang, og som man forgæves vil lede om andetsteds — ønsker man at kende en Mand af god og oprigtig Tænkemaade, et Mønster paa gammel Dyd og Fromhed, skabt til Hæder for Fædrelandet, kort sagt en GRAM fra forrige Aarhundrede, saa finder man i Worms Breve en saadan Mand.

Vi haaber, at det ikke vil være uvelkomment, om vi kort beretter, hvilken Skæbne der har bevaret denne Skat indtil vore Tider gennem saa stort et Spand af Tid, saa bitre Tingenes Tilskikkelser. Siden Ole Worms Bortgang havde den nemlig ligget gemt i de udsøgte Bibliotheker, der ejedes af denne store Faders store Søn Willum Worm og Sønsønnen Christen Worm, indtil den berømmelige Frederik Rostgaard ved lovformeligt Bytte erhvervede sig den fra sidstnævnte under Løfte om og sikker Udsigt til snarlig Offentliggørelse. Men da han afgik ved Døden i København i Aaret 1726, efter at en ubillig og grum Skæbnens Omskiftelighed havde afholdt ham fra at udgive saavel disse som andre Ting til offentligt Gavn, saa efterlod han de originale Breve i Hænderne paa en Mand, som var en trofast Ven

saavel af ham selv som af Worms Minde, en Mand over hvem vi alle sørger: HANS GRAM. Det skete paa de Vilkaar, at denne ved første givne Lejlighed skulde besørge dem udgivet. Salig GRAM paatog sig dette med Glæde. Han lod dem afskrive, sammenligne med Originalerne, ordne og trykke med de smukke Typer, som Rostgaard selv havde ladet indforskrive fra Holland. Paa Værkets Rettelse og Udsmykning ofrede han den største Omhu. Men næppe havde han faaet Brevene færdigtrykt, og endnu var han optaget af deres Udgivelse uden at have afsluttet Fortale, Noter og Register: Saa indtraf i 1728 den frygtelige Ildebrand, der ødelagde København og, tilligemed Staden, mange Bibliotheker, saavel offentlige som private. Dens Tunger slikkede ogsaa disse lærde Herligheder, og af de næppe udgivne Breve fortærede den Halvdelen.

Hvad der var levnet laa efter den Tid næsten som begravet, og det faar staa hen, hvorfor Skæbnen indtil denne Dag har forholdt Almenheden Godtgørelse for saa stort et Tab. De fuldstændige Eksemplarer, som havde undgaaet Ildens Ødelæggelse, oversteg vel næppe otte i Antal, og deres Sjældenhed har i vore Dage bragt dem saa højt i Pris, at to Eksemplarer, som var paa den offentlige Auktion over GRAMs Bibliothek, hvert især købtes for omkring tyve Rigsdaler.

Fra salig GRAMs tiloversblevne Bogbestand, som afhændedes offentligt i afvigte December Maaned, har vi, som er nogle Medlemmer af det kongelige danske Selskab for dansk Sprog og Historie — deriblandt en Dattersønnesøn af vor Worm —, lovformeligt erhvervet alle de andre Papirer, som Ilden havde skaanet. Med al optænkkelig Sindrigthed har vi sørget for, at det manglende kunde udfyldes. Hvad vi selv har lagt til (udover fælles Udgifter og Omsorgen for at erstatte det manglende), er: 1) Det akademiske Program, der bekendtgør Worms Jordefærd. 2) Den store Thomas Bartholins Tale ved Ole Worms Ligbegængelse. — Fra disse kender man denne fremragende Læges og Polyhistor's herlige Levned, Fortjenester og Opdagelser. — 3) Nogle Antegnelser, som var tilføjet af vor Gram i hans Eksemplar, og som tjener til Oplysning om nogle af Brevene. 4) Fortegnelse over dem, til hvem Worm har skrevet, og af hvem Breve er skrevet til ham. 5) Et Sag- og Navneregister, saa fyldigt som muligt.

Tilslut er det da vort højeste Ønske, at vi i denne Sag maa have stillet saavel vor egen som Almenhedens Længsel.

København, den 12. Marts 1751.*

Som det fremgaar, fortæller Fortalen til Udg. 1751 intet nærmere om de af Gram anvendte Udgiverprincipper, der altsaa kun kan klargøres ved Sammenligning mellem Udgaven og det efterladte Manuskriptmateriale.

Om Gram med egen Haand har foretaget en fuldstændig Udskrift af alle Breve, er tvivlsomt, eftersom der rundt om i W I og W II findes Blyantsnotitser med hans Haand, maaske som Vejledning for en Afskriver. Men i W II findes dog nogle af ham selv foretagne Renskrifter, dels efter Worms Koncepter, dels efter Breve til ham. En længere latinsk Antegning til en af disse Afskrifter, et Brev til Thomas Bartholin (W II fol. 95), fortæller udtrykkeligt, at det er Koncepterne, som ved Udgivelsen er lagt til Grund for Teksten i Worms egne Breve; det bemærkes her, »at vi ikke tilsigter at gengive Worms Breve anderledes i denne Udgave, end saaledes som de er forefundet i den salig Mands egenhændige Opskrifter, hvorfra vi gengiver dem; de er blot anført og nedfældet med de første Linier, idet vi gennem Eksempler fra disse Breve, som Bartholin udgav efter de ham meddelte Originaler, faar tilstrækkelig Kundskab om, at Worm senere ved Renskriften har ændret og tilføjet meget.« Det vil af denne Bemærkning fremgaa, at Gram, da han naaede til Worms Brevveksling med Søstersønnen Thomas Bartholin, er kommet i det Dilemma at have en Del Breve fra Worm i to, indbyrdes noget afvigende, Versioner, idet Thomas Bartholin i sine trykte medicinske Breve (*Epistolarum medicinalium centuria I*, 1663) har optaget nogle af Worms Breve, naturligvis paa Grundlag af de renskrevne Originaler, han selv havde modtaget. At Gram kunde konstatere Afvigelser mellem disse og Konceptbogens Kladder, er ikke mærkeligt. Det er ikke noget for Worm særegent at ændre og forbedre Kladden under Renskrivningen. Men Gram er nok gaet noget for vidt i den Opfattelse, at Worms Koncepter kun har været løst henkastede Førsteliner. Sammenligner man Koncepterne med andre bevarede Originaler, f. Eks. til Caspar Bauhin i Basel, kan der i hvert Fald i nogle Tilfælde konstateres ret nøje Overensstemmelse, medens Worm ganske naturligt har følt sig mindre forpligtet til nøjagtig Udarbejdelse af Kladden, naar han skrev til en ung Slægtning som Thomas Bartholin. Ved Udgivelsen af Brevene til denne har Gram da foretrukket den i Bartholins medicinske Breve foreliggende trykte Tekst, selvom vi nu ikke kan udelukke den Mulighed, at Bartholin har underkastet Worms Breve en vis Redaktion før Udgivelsen. Datidens Udgivermoral var nu engang ikke saa streng. Ogsaa i andre Tilfælde, hvor der kan konstateres særlig paafaldende Afvigelser mellem Koncepten og Udg. 1751, kan det tænkes, at Gram har haft det originale Brev til Raadighed, hvilket gælder nogle af Brevene til Otto Sperling. For saadanne særlige Forhold er der i nærværende Udgave gjort kortfattet Rede ved de enkelte Breve.

Da det saaledes viste sig, at Udg. 1751 kunde rumme tekstkritiske Problemer, foretog Oversætteren paa et tidligt Tidspunkt af sit Arbejde en nøjere Sammenligning mellem et Afsnit af Konceptbøgerne (W I fol. 80—

117) og de tilsvarende Breve i Udg. 1751. Undersøgelsen viste, at Gram har overvundet de ofte betydelige Vanskeligheder ved Læsningen af de tætskrevne og ved Overstregninger gennemrettede Koncepter, men at han paa den anden Side — vel ud fra sin Opfattelse af, at det drejede sig om Kladder, der var beregnet paa Forbedringer under Renskriften — har tilladt sig Afvigelser fra Konceptens Tekst, hvor han skønnede det tiltrængt. Rent bortset fra nogle faa vitterlige Læsefejl (Udg. 1751 pag. 36 L. 1 har *fus*, hvor Konceptens Tekst utvivlsomt bør læses *fas*) og enkelte næppe tilsigtede Overspringelser, støder man nemlig paa en Mængde mindre Uoverensstemmelser mellem Koncepten og Udg. 1751, og at det her drejer sig om forsættelige Rettelser, kan ikke betvivles. Det kan være Forenklinger som Udg. 1751 pag. 41 L. 32, hvor Ordet »cæterum« erstatter en hel Sætning i Koncepten: »Locatæ in hos operæ nos fructum uberrimum suo tempore reportaturos spero«, og pag. 136 L. 24, hvor det usædvanlige Ord »Halcionia« er erstattet med det simple Ord »tempora«. Hvorledes Gram har foretaget Tekstrettelser, som en moderne Udgiver ikke vilde tillade sig, kan belyses med en Række Eksempler:

Udg. 1751 pag.	12 L. 25: cesses	Koncept: desinas
- - -	28 - 28: scripti	- tractatus
- - -	31 - 31: sapientia	- ac philosophicum
- - -	32 - 20: a se dimittere inaudiverim	- a se discedere pas- sum esse inaudive- rim
- - -	120 - 29: omnino	- penitus
- - -	- - 32: fusius	- prolixius
- - -	130 - 30: emendandam	- eruendam
- - -	134 - 6: videbis	- ibi deprehendes
- - -	295 - 23: intentio	- moles
- - -	373 - 30: hodiernum	- modernum

Særlig Opfindsomhed viser Gram, naar han — hvad han konsekvent gør — skal rette Worms unægtelig uklassiske Anvendelse af Ordet »concernere« i Betydningen »angaa«, der erstattes af Ord som »spectare ad«, »pertinere«, »attingere«, »attinere« eller »illustrare«.

Som Modvægt mod disse vilkaarlige Rettelser kan der dog ogsaa anføres Eksempler paa Grams Evne til at rette haandgribelige sproglige Fejl, som Worm højst sandsynligt selv har rettet ved Renskriften, saasom »vereor, ut« i Stedet for »vereor, ne« eller pag. 129 L. 18 »centuriam«, hvor Koncepten har det meningsløse »centenarium«. En god og nødvendig Konjektur er

Brevslutningen pag. 40 L. 25—26: »eum, se sistat, monebis. Vale«, hvor Koncepten er afbrudt med Ordene »eum . . valebis«.

Det laa uden for nærværende Værks Plan at ledsage Oversættelserne med en Nyudgave af de tilsvarende latinske Tekster. Af det nysanførte vil det klart fremgaa, at en nøje Kollationering af hele Manuskriptmaterialet i saa Fald havde været paakrævet. En saadan er ikke gennemført, men Oversættelserne er dog foretaget under stadig Hensyntagen til Koncepterne, saa at de væsentligste Lakuner forhaabentlig skulde være udfyldt. Saadanne Tilføjelser vil være kendetegnet med Asterisk (*) før og efter. Iøvrigt har en lang Række af de mindre Tekstvarianter ingen synderlig Betydning for Oversættelsen. I nogle Tilfælde er der tilstræbt en Tilnærmelse mellem Koncept og Oversættelse, f. Eks. Ep. 533 i Udg. 1751, der er sammensat af to forskellige Brevkoncepter. Her har Oversættelsen genoprettet Delingen i to Breve.

For saa vidt angaar Brevene *fra* Worm, har Gram altsaa benyttet de bevarede Kladder. Da alle de i Udg. 1751 medtagne Breve fra Worm findes i Koncept, tør det vel antages, at der ikke siden Grams Tid er gaaet noget af dette Materiale tabt. Til Gengæld har han næppe overtaget det i original Stand. Naar W II fol. 10 bærer en gammel Paginering »44« skrevet med Worms Haand, viser det sikkert, at Worms oprindelige Koncepthefter er gaaet i Opløsning, og at Gram har overtaget en Torso. Senere er Hefterne blevet indbundet i de to Kvartbind W I og W II, som bærer Frederik VIII's Navnetræk. For disse to Binds nuværende Indhold og Indretning skal der her gøres Rede.

W I indledes med 40 Blade (pag. 1—80) indeholdende Testimonier udstedt af Worm til Studenter, for hvem han har været Privatpræceptor. Disse Blade har vel engang udgjort et særskilt Hefte, udelukkende beregnet paa Testimonier. De strækker sig fra 8.12.1626 til 15.5.1649. Af ældre Testimonier findes der i Manuskriptbindet Rostg. 121 Fol., som er en Slags Kladder- eller Kopibog for Universitetets løbende Forretninger, en hel Del, som er konciperet af Worm i Aarene 1613—22, da han var Universitetets Notarius. Da det hovedsagelig drejer sig om Testimonia publica udstedt af Universitetet, er de ikke medtaget her. Af hans private Testimonier er der yderligere blandt de almindelige Brevkoncepter bevaret to, dateret henholdsvis 5.1. og 13.1.1626. Der er antagelig gaaet en Del Testimonier tabt fra Tidsrummet efter 1649.

Efter de 80 Sider Testimonier begynder en Blyantsnummerering efter fol., og Resten af W I indeholder derefter egentlige Brevkoncepter, indledet med et Brev til en ubenævnt, dateret 16.2.1616. Det er det ældste Brev fra Worm, som er medtaget i Udg. 1751 (Ep. 5). Efter indre Kriterier har det kunnet fastslaaes, at det er skrevet til Niels Foss i Marburg. I Universitets-

bibliotheket i Basel findes to endnu ældre Breve fra Worm (Nr. 8 og 12):

Ved Indbindingen er der ved Uagtsomhed sket Smaaforskydninger af enkelte Ark. Saaledes er der mellem fol. 89 og 90 indskudt et løst Blad med Optegnelser fra 1619 under Worms Ophold i Roskilde p. Gr. af Pesten i København. Omkring fol. 108 kan der være sket en Ombytning, som dog ikke tør fastslaaes med fuld Sikkerhed; fol. 120—21 er formentlig oprindeligt et Løsark benyttet af Worm til Koncepter, da han atter 1625—26 opholdt sig i Roskilde p. Gr. af Pesten. Det er indheftet midt i en Brevkoncept, hvis to Blade derved har faaet Nummereringen 119 og 122; fol. 134 rummer fire Breve, som efter Indholdet kan dateres til 1624; det har egentlig sin Plads mellem fol. 116 og 117. Paa lignende Maade burde fol. 137 være anbragt mellem 134 og 135, og 148 mellem 150 og 151; fol. 213 er indheftet uden for sin Sammenhæng og rummer et Udkast til Brev Nr. 85. Mellem fol. 229 og 230 er indheftet to Sedler, der antagelig hører til Brev Nr. 752.

Delingen mellem W I og W II er foretaget helt vilkaarligt, og Overgangen mellem de to Bind bærer Præg af, at en nøjere Sortering af Bladene har været opgivet. De sammenhængende Koncepter for 1647 afbrydes efter W I fol. 372, genoptages fol. 377 og fortsætter W II fol. 2 ff. W I fol. 373—76 rummer Koncepter fra Tidsrummet 15.2. til 23.4. 1648 og kan være et særligt Hefte paabegyndt under Worms Ophold paa Frederiksborg i Anledning af Christian IV's sidste Sygdom. Dette Hefte synes derefter en Tid benyttet sideløbende med en anden Konceptbog, hvis Rester udgør Begyndelsen af W II. Dennes første Blad (fol. 1a—b) er et sammenlagt Ark, der ligger som Læg uden om fol. 2. Det rummer Worms egenhændige Manuskript til et Dedikationsbrev til Sivert Beck (ikke medtaget i Oversættelsen), beregnet til Worms trykte Kommentar til Hesiodos. W II fol. 36—43 rummer Koncepter fra 1648—49 og hører egentlig hjemme mellem fol. 9 og 10. Ellers rummer W II indtil fol. 73 Brevkoncepter til og med 15.8.1654, et Par Uger før Worms Død. Derefter følger fol. 75—102 Grams tidligere nævnte egenhændige Afskrifter af 16 Breve samt Worms Original til Ep. 390 (Nr. 314). Kun syv af de 16 Afskrifter er trykt i Udg. 1751, tre af dem, alle til Thomas Bartholin, i ændret Form paa Grundlag af Teksten i Bartholins medicinske Breve. W II fol. 103 ff. bestaar af forskellige Wormiana uden direkte Tilknnytning til Brevene, nogle Manuskripter og Kladder til Worms Universitetsdisputatser, latinske Digte til ham etc.

Medens der saaledes er bevaret Manuskriptmateriale til samtlige kendte Breve *fra* Worm, kendes en meget stor Del af de bevarede Breve *til* ham kun gennem Teksten i Udg. 1751. Af de to Samlinger Originalbreve til Worm i Det kongelige Bibliothek, omfatter »Fol.« 85 Numre, som alle er

utrykte, »Kv.« 120, hvoraf kun 11 findes trykt i Udg. 1751. Disse godt 200 Breve hidrører fra Grams Efterladenskaber og er maaske med Forsæt lagt tilside, fordi Gram ikke har ønsket dem medtaget. Hvad der er blevet af de øvrige Originalbreve til Worm, vides ikke. De kan være gaet tabt i Ildebranden 1728 eller — som det i ældre Tid ofte er sket ved saadanne Brevudgivelser — forsætligt tilintetgjort eller ved Uagtsomhed bortkommet efter Afbenyttelsen. Af andet, tildels utrykt, Brevstof kendes 13 Breve, dels i Original, dels i Afskrift, registreret af Dr. phil. Lauritz Nielsen i »Registrant over Breve til og fra Danske i udenlandske Bibliotheker«, 1934. Det kongelige Bibliothek har beredvilligt fremskaffet Fotostater af disse Breve.

Enkelte Breve til eller fra Worm er fra Tid til anden blevet trykt i forskellige Brevsamlinger og Tidsskrifter, saaledes i Thomas Bartholins medicinske Breve, Johs. Meursii Opera, Danske Samlinger, Danske Magazin, Kirkehistoriske Samlinger og forskellige Steder i H. F. Rørdams Skrifter. I Festskrift til Thomas Bartholin 1916 har Medicinalhistorikeren J. W. S. Johnsson udgivet tre Breve til Worm efter Bartholins Originaler, som han dog har haft meget vanskeligt ved at tyde korrekt.

Worms Korrespondance med Islændinge foreligger i en udmærket Tekst-udgave omfattende 214 Breve med engelske Kommentarer ved Dr. phil. Jakob Benediktsson. 66 af disse Breve var ikke medtaget i Udg. 1751, mange af de øvrige kun fragmentarisk. Grundlaget for Udgaven er dels W I og W II, dels Manuskripter i den Arnamagnæanske Samling.

Den Udgave, som ved Hans Grams Foranstaltning laa færdigtrykt i 1728, men delvis ødelagdes ved Københavns Brand, tilsigtede ikke at være en fuldstændig Udgave af alle Worms Breve, og da det i 1751 lykkedes at gennemføre Udgivelsen, var det naturligt at basere Arbejdet paa Resterne af det oprindeligt trykte Oplag uden Tanke om Ændring i Værkets Plan. Om Forholdet mellem oprindeligt Tryk og Nytryk i Udg. 1751 har Chr. Bruun givet en Redegørelse i Danske Samlinger Bd. 5, 1869, pag. 96. Af det reddede Materiale havde der kunnet sammenstilles otte fuldstændige Eksemplarer, men af mange Ark var hele Oplaget, sikkert omkring 600 Eksemplarer, blevet reddet, idet der paa Grams Auktion forekom 600 Eksemplarer »af anden Tome« i raa Materie. Efter Chr. Bruuns Undersøgelser kan det ikke have drejet sig om anden Tome i egentlig Forstand, idet Tryksatsen viser, at pp. 369—590 og 735—1134 i Udg. 1751 er Resterne af det oprindelige Oplag, medens det øvrige, herunder de indledende Levnedsløb og Indices samt Navne- og Sagregistret, er Nytryk, for Brevenes Vedkommende efter et af de fuldstændige Eksemplarer. Et paabegyndt Navne- og Sagregister skrevet med Grams Haand og dækkende

pag. 1—38 er bevaret i et særskilt indbundet Kvartheft i Gl. kgl. S. 3119^{II}.

Allerede Samtiden ankede over, at Brevene ikke var udgivet mere fuldstændigt. I 1758 skrev Jacob Langebek til P. F. Suhm: »Hvad Lacunerne i Wormii Epistolæ angaae, da, som ieg ei har Originalerne, kan ieg derom ei underrette, men troer, at der enten maa have været noget borte paa de Steder, eller staaer noget, som ikke kundet interessere Publicum« (Breve fra Jacob Langebek ved Holger Fr. Rørdam, 1875, pag. 275). H. F. Rørdam, en af de faa, som i nyere Tid ikke har nøjedes med at benytte Udg. 1751, men er gaaet til de bevarede Koncepter og Originaler, tilføjer i en Fodnote: »Det turde dog være en Anke mod Udgaven af O. Worms Breve, dels at for mange ere forbignaaede, dels at af og til de meddelte ere vel meget beskaarne«.

Ovennævnte Anker skulde være imødegaaet ved nu at medtage alle de Worm-Breve, der kendes i offentligt dansk Eje eller gennem lettilgængelige trykte Kilder. Fuldstændigt oversat er imidlertid kun de i Udg. 1751 trykte Breve — som, hvor de er beskaarne, er saa vidt muligt fuldstændiggjort efter Manuskripterne — samt de af Benediktsson publicerede islandske Breve. De øvrige Breve gengives i nogenlunde fyldigt Referat trykt med mindre Sats; Testimonier o. l., der oftest er affattede i gængse Klichéer, forkortes ned til Angivelse af rent faktiske Oplysninger.

Antallet af Breve er paa denne Maade steget til omtrent 1800 i Forhold til de 1034, der findes trykt i Udg. 1751. Brevenes Rækkefølge var i denne bestemt af Grupperingen efter Korrespondenter, og disse Grupperes Rækkefølge atter af et Slags Anciennitetsprincip, som imidlertid kunde medføre en vis Vilkaarlighed, da Gram ikke under alle Omstændigheder har medtaget det ældst bevarede Brev til eller fra den enkelte Korrespondent. Da nu Brevenes Antal forøgedes med tre Fjerdedele, og mange flere Korrespondenter kom til, blev den kronologiske Ordning foretrukket for den af Gram anvendte. Den emnemæssige Sammenhæng inden for de enkelte Perioder af Worms Brevveksling skulde derved træde klarere frem, ligesom Brevene læst i Rækkefølge tegner et klarere Tidsbillede. Hvad der er tabt ved Opgivelsen af Grams Korrespondent-Gruppering, vil enhver Læser ret nemt kunne rekonstruere efter Ønske, naar til sin Tid Registrerne foreligger trykt.

Ved Omordningen til kronologisk Rækkefølge er Konceptbøgernes fortløbende Gengivelser af Worms egne Breve blevet denne Brevudgaves Rygrad. Paa Grund af de ovenfor paapegede Uregelmæssigheder i Konceptbøgernes nuværende Indretning er Rækkefølgen stadig efterkontrolleret for at opnaa størst mulig Konsekvens. Worm har ikke dateret alle Koncepterne, men har vel som Regel indført dem i kronologisk Orden. Brevene til

Worm samt dennes Testimonier er indføjet i saa vidt muligt kronologisk Rækkefølge mellem Brevene fra ham. Breve fra Udlandet, som er angivet at være eller maa antages at være dateret efter gregoriansk Tidsregning, er omregnet til juliansk.

Kommentering indgik ikke i Planerne for Udgivelsen, men maa overlades til fremtidige Benytttere. De mange latiniserede Navne har voldt en Del Vanskeligheder. I Registrene vil danske Navne blive gengivet i den Form, hvori de findes i gængse biografiske Værker, medens de udenlandske føres over til den i vedkommendes Fædreland anvendte Stavemaade. De talrige Bogtitler er søgt verificeret og er anført i Klammer ved første Forekomst. Ogsaa disse maa iøvrigt søges i Registret under Forfatterens Navn.

I Overskriften til hvert Brev er der henvist til trykte Gengivelser af Originalteksten, medens eventuelt foreliggende Manuskriptmateriale er angivet i Parenthes efter hvert Brev. Udgavens Benytttere bør i Tvivlstilfælde jævnføre Oversættelsen med Grundteksten, helst i Manuskript, da som nævnt Udg. 1751 ikke er fuldt paalidelig i Detaillen.

Hovedformaalet med Oversættelsen er at fastholde og udbygge Kendskabet til en frugtbar Periode i dansk Videnskab og litterær Forskning. Naar Sproget vel som Helhed bærer et noget stærkere Præg af det latinske Forlæg, end Tilfældet vilde være, dersom det drejede sig om Oversættelse af en litterær Tekst, skyldes det Ønsket om en nøjagtig Gengivelse af Indholdet. Kun de indføjede latinske Digte, saa vel som Flertallet af de paa-viselige metriske Citater, er gengivet i metrisk Form og derfor nødvendigvis friere oversat. Ellers er der ikke gjort Forsøg paa at lave sproglig Pastiche, medens paa den anden Side et altfor udpræget Nutidsdansk vilde forflygtige den Aand og Tone, der kendetegner Datidens lærde Breve. Enkelte meget knudrede Partier maatte af Hensyn til Forstaaeligheden fjernes temmelig langt fra den latinske Sætningsbygning, ligesom der ogsaa paa andre Punkter er tilstræbt en for Nutidslæsere nogenlunde let tilgængelig Gengivelse; f. Eks. er Benævnelsen »Academia (Regia) Hafniensis« oftest oversat ved »Københavns Universitet«.

Til Slut skal der rettes en Tak til Udgavens Tilsynsførende, Professor i klassisk Filologi ved Aarhus Universitet, Dr. phil. Holger Friis Johansen, som med stor Omhu har gennemgaaet Manuskripterne til Oversættelsen, gjort Bemærkninger til vanskelige Steder og i en lang Række Tilfælde tilføjet Angivelse af aabenlyse eller skjulte Citater efter antikke Forfattere.

Frederiksborg, den 29. April 1965.

H. D. Schepelern

BREVE

1607-1636

1607 — 1616

1. *Fra en ukendt.* 21.6.1607.

Vore Rejser har hindret dette Brev i at naa de nordiske Lande. Nu kommer det med vor Ven Thonard. (Efter nogle spøgefulde Bemærkninger følger et Vers paa 19 Linier samt nogle franske Ord).

(Fol. 85).

2. *Fra Johann Rudolph Salzmann i Strassburg til Ole Worm i Basel.* 14.7.1607.

Jeg haaber, at du og Magister Michael Döring er vel ankommet til Basel. Hermed et Brev, som er kommet til dig fra Tübingen. Hvis du ønsker at besvare det, skal jeg besørge det gennem en Landsmand. Hilsen fra alle, som har boet her sammen med dig.

(Fol. 67).

3. *Fra samme til samme »bey Herr Claudio Mülg, Buchführer«.* 10.8.1607.

Tak for dit Brev, hvoraf fremgaar, at det medsendte Brev var fra Giessen. Hermed følger det fra Tübingen. Dit Svar paa førstnævnte er sendt til Giessen med Frankfurterposten. Her ligger de medicinske Øvelser stille. Jeg agter at dissekere en Kalvekrop for at holde mig i Øvelse. Til Vinter kan jeg maaske faa et Lig.

(Fol. 68).

4. *Fra Michael Döring i Peterlingen til Ole Worm i Basel.* 26.10.1607.

»Bey Herrn Johannesem Theobaldt Pfannenschmieden an Rhümmeles Müichilis Obhut geben«.

Tak for dit Brev, som ankom den 17.10. Du kan skrive gennem Vollmartin, »Zum Schnabel« i Basel. Vil du købe Nicolo Massa: »Epistolæ Medicinales« [Venezia 1542, 1550, 1558, 4°; Lyon 1557, Fol.] til mig, saa skal jeg snart sende dig Betalingen derfor med Hr. Urstitius. Rejsen hertil var meget dyr. Hils Dr. Bauhin og Dr. Zwinger, til hvem jeg endnu ikke har skrevet. Her er meget at se og høre. Hils Salzmann. Køb ogsaa »Dictionariolum Hexaglossum« til mig.

(Fol. 30).

5. *Fra Johann Rudolph Salzmann i Strassburg til Ole Worm i Basel.* 25.11.1607.

Det undrer mig, at du ikke har modtaget mit sidste Brev. Dit indlagte Brev skal blive givet til Hr. Cernicou. Hils Michael Döring. Din Landsmand boede otte Dage med sin Elev hos Magister Pappus; af en eller anden Grund er de atter vendt tilbage til Tübingen. Mind forsigtigt Dr. Caspar Bauhin om, at han har lovet mig sin Anatomi. Dr. Schapler har fortalt mig, at han ikke kunde træffe Bauhin, fra hvem han skulde medtage Brev til mig. Hvis Bauhin endnu er i Basel, kan det maaske naas.

(Fol. 69).

6. *Fra samme til samme.* 11.1.1608.

Jeg har faaet Brev fra Dr. Döring, som bad om Svar. Dette naar maaske lettere til Peterlingen, dersom det sendes gennem dig over Basel.

(Fol. 70).

7. *Fra Michael Döring i Peterlingen til Ole Worm i Basel.* 9.8.1608.

(En Afhandling paa $5\frac{1}{2}$ Foliosider om Emnet »Moveaturne Cerebrum vi insita an adventitia?« = Bevæges Hjernen ved medfødt Kraft eller ved ydre Paavirkning?).

(Fol. 31).

8. *Fra Ole Worm i Padua til Jacob Zwinger i Basel.* 4.3.1609.

Næst Gud og Forældre er man sine Præceptorer Tak skyldig, navnlig naar de som du har givet mig Andel i din Lærdom og ved din Anbefaling rustet mig med et Skjold mod dette Steds Farer. Jeg er lykkeligt ankommet og agter at forblive her i Vinter for derefter at bese det øvrige Italien, navnlig Siena, der har Ry for smukt Sprog. Da jeg til Efteraaret vil til Frankrig for at studere Kemi, som jeg nu navnlig dyrker, beder jeg om Anbefaling til Quercetanus [Joseph du Chesne] og Turquettus [Theodore Mayerne-Turquet]. Der vil sikkert kunne skrives til mig med Dr. [Bartholomæus] Fritschius eller [Arnold] Gillenius. Dr. Minadous og Andergetius sender Hilsner.

(Original i Universitetsbibl. Basel Fr.Gr.II 28 be 391).

9. *Fra Abraham Boxbarten i Poitiers til Ole Worm i Paris, »demeurant à la bonne Intention à la rue S. Jean Lateran«.* 6.4.1610.

Forgæves har jeg ventet paa det Brev, du skriver, at du har sendt, og det nys modtagne var allerede kommet i gale Hænder. Du har skrevet om Dronningens forestaaende Kroning,

men jeg er ikke saa ivrig efter sligt, at jeg vil ændre mine Planer af den Grund. Da Rhelinger og Freig har udskudt deres Rejse til Montpellier og vil vende tilbage til deres gamle Vært i Tours, vil ogsaa jeg tilbringe nogle Dage der. Brev kan sendes til Monsieur Vinzent Russeau i Tours med Udskrift til Hr. Joh. Carl Rhelinger. Hvis jeg snart faar Brev fra mit Hjem, kommer jeg maaske til Paris, ellers vil jeg hellere afvente Brev andetsteds end forblive i Poitiers. Dr. Thomas med Ledsager har tilbragt Paasken i Poitiers. Østrigeren er i Dag taget til Limousin. Ved deres Tilbagekomst vil vi rejse sammen. Jeg har fundet en *Fritillaria*-Plante og præpareret en Hugorm. Hilsen fra Husets Døtre. De omtaler dig som en »villain«, men har ellers intet ondt at sige om den bortdragne Worm.

(Føl. 19).

10. (Ep. 1) *Fra Christen Lauritsen Bording i Hørsholm.*

25.9.1610.

Du maa ikke tro, min Worm, at jeg har glemt dig eller andre fælles Venner, fordi du i den sidste Maanedstid ikke har modtaget noget Brev fra mig; ejheller skyldes det nogen manglende Omsorg fra min Side. Der gaar nemlig ikke mange Dage hen, uden at jeg taler med Magister Niels [Jørgensen Ærylæus] eller med de Studenter, som er samlet med os i Prinsens Husstand, baade om dig og om de udmærkede Herrer Rhumann og Bieske, de berømte Professorer, som du nu omgaas i deres Hjem. Men vi ved saa godt som intet om, hvad I derinde foretager Eder til Musernes Tarv; om Magisterpromotionen vilde jeg heller ikke vide nogetsomhelst — vi haaber, at den snart skal finde Sted — hvis ikke vor Huskapellan Hr. Christen Lauritsen i Birkerød tilfældigt under en Samtale havde ladet et Ord falde til mig og utilsløret antydet, at han var indbudt til den. Hvis jeg kan for mit Arbejde, vil jeg dog engang i mit Fædreland overvære den Handling, som jeg saa ofte har set udenlands. Jeg betvivler ikke, at de Herrer Professorer har paalagt sig en Indskrænkning i Udgifterne ogsaa for denne. Jeg gad nok vide, om de ellers har ændret noget ved det sædvanlige Ritual, noget som kan mindske den fordums Højtidelighed: Det vil du kunne fortælle mig, hvis du for en Stund kan tillade dig at løsrive dig fra dine Studier for at skrive mig et Par Ord.

Gennem et Brev fra en Ven har jeg erfaret, at Magister Knud Bieske er vendt hjem i god Behold. Bevægelsen eller Luftforandringen har utvivlsomt gavnet ham, saa meget mere som jo Vejret har været klarere og hidtil uden nogen Forandring, der kunde plumre Væskerne i en Patient. Ved Guds Godhed vil hans Helbred nu for hver Dag styrkes. Han har i det mindste det bedste Haab, og han tænker paa at hjemføre sin Hustru tid-

ligere. Han vil lide Formuetab, dersom han udskyder denne Sag i Aarevis. Om Magister Rhumann tror jeg det samme, men skriver det ikke til dig, der jo ved det.

Din haandskrevne Bog, som du nylig sendte mig, tilbagesender jeg dig efterretteligt og siger mange Tak. Hvis du ved, at der ligger noget af den Slags hos mig, beder jeg dig af dig selv forlange det igen. Din Mercurialis [De Arte Gymnastica, Venezia 1569, 1601, 4°] og din Ferrarius [Tabula Consiliorum] vil jeg selv give dig, naar jeg kommer. Hvis du ved noget om Dr. Anders Krag's Bibliothek, beder jeg dig indtrængende om at sætte dig i Forbindelse med mig. Hvis hans Hustru vil sælge dem alle paa en Gang til en enkelt, finder hun næppe nogen Køber, men hvis hun tillader, at Salget udsættes, kan hun maaske nok faa nogle af mine Penge.

Forsøm ikke at overbringe dine berømmelige Herrer Værter mine ærbødige Hilsner. Hav det selv godt og send venligst Svar tilbage med min Tjener.

11. *Fra Anders Skytte i Angers.*

8.11.1610.

Jeg har modtaget dine to Breve af 4.6. (modtaget 22.7.) og 25.8. (modtaget 6.11.). (Han har i Paris forstrakt Worm med 50 »coronati«, som han nu ikke kan undvære længere). Bauhin har ladet mig vide, at Caspar Bartholin har modtaget Doktorgraden. Det glæder mig, at du bor hos Magister Wolfgang [Rhumann], hvem du maa hilse, ligesom Magister Christen Longomontanus, Knud Bieske og Dr. Thomas Fincke.

(Fol. 83).

12. *Fra Ole Worm i Kassel til Caspar Bauhin i Basel.*

10.10.1611.

Jeg skriver med den unge medicinske Kandidat Senring, som agter sig til Eder. Gennem min Landsmand Oluf Jacobsen antager jeg, at I har hørt om mig. Jeg traf ham i Frankfurt, men forskellige Gøremaal forhindrede mig i at medgive ham et Brev. Jeg er nu optaget af nogle alvorlige Arbejder her i Kassel, men haaber at komme til Eder før Jul. Der er nogle, som gerne vil holde mig tilbage i Marburg, men jeg er ivrigere efter at komme til Eder og vil gerne forinden vide, hvem der er medicinsk Dekan, hvem der er Promotor ved den tilstundende Promotion, og hvornaar Turen kommer til Eder. Dr. Gillenius, der nu fuldt og helt er Kemiker, vil sikkert kunne medtage Brev til mig. Schönwelder, der har erhvervet Doktorgraden i Giessen, driver nu Praksis i Frankfurt. Man siger, at Claccius, der har erhvervet Graden i Montpellier, snart vil vende tilbage hertil.

(Afskrift i Universitetsbibl. Basel, Fr. Gr. 1 p. 61—62).

13. (Ep. 2) *Fra Christen Lauritsen Bording paa Kronborg til Ole Worm i London.* 2.2.1613.

Min kæreste Worm! Du finder mig kanhænde altfor langsommelig til at skrive, fordi jeg saa længe har siddet tavs til dit Brev, der var saa fuldt af Venskab og Tjenstvillighed. Men de urolige Forhold i vort Fædreland maa undskylde mig; de har længe forstyrret mit og alle brave Folks Sind; de har faaet mig til at glemme Muserne, mig selv og næsten alle mine Venner. Ved den almægtige Guds Godhed, samt ved Hans Majestæt Kongen af Englands Raad og Kløgt, er Forholdene nu fredeligere og synes at love os de Bekvemmeligheder, der følger med Fred og en rolig Tilværelse. Fredsstifterne var — næst Gud — de engelske Udsendinge til os og Svenskerne. Trods de store Vanskeligheder, de mødte paa begge Steder i en saa vanskelig Sag, tilvejebragte de dog atter, og det paa de hæderligste Betingelser, den gamle Enighed mellem Danske og Svenske: Det var jo alene ved Kong Karls Begærlighed og Troløshed, at den var brudt.

I Løbet af de sidste to Aar har jeg mistet næsten alle dem i Adelsstanden, for hvem jeg nærede Venskab, og hvis Kærlighed og Velvilje jeg havde vundet under mine Studier i Udlandet. Den danske Adels Blomst er omkommet i denne Krig, kun Stængler og golve Blade er tilbage. Hertil kommer, hvad du sidst — og ikke uden Bevægelse — skriver om min Rosensparre:

Hvide Ligustre maa dø, men kulsorte Blaabær skal sankes

[Verg. Ecl. II, 18]

Hvem maa ikke undres over, at vor kongelige Majestæt er kommet frelst og uskadt fra saa mange store Farer? Ved hvert Sammenstød har han været den første og den sidste. Det er sandelig et Eksempel paa enestaaende guddommelig Beskyttelse; gid de Mennesker, som tilskriver deres egne Kræfter alt, indsaa det! Hans Majestæt Kongen af Englands altfor tidlige Død har rørt vor Konge dybt. Men hvem kan være Vorherres Raadgiver? Folks Mistanke om, at han skulde være forgiven, er vel ryddet grundigt afvejen af de fortræffelige Læger — deriblandt vor Ven Turquetus — som undersøgte det afsjælede Legeme. Jeg vilde gerne vide, om Dr. Rotmund endnu er hos ham og udøver Lægegerning? Fortæl mig det og overbring venligst dem begge min bedste Hilsen. Jeg har for et halvt Aar siden skrevet til dem begge, men ved ikke, om Brevene har naaet dem.

Jeg tror ikke, her er noget nyt, som du ikke kender. Professor Dr. Bartholin har ægtet Dr. Thomas Finckes ældste Datter; den næstældste skal giftes med Magister Elias Eisenberg, Professoren i Pædagogik, som har efterfulgt den afdøde Magister Knud Bieske. Den fortræffelige Dr. Gellius [Sascridus], der — »mens Gud og hans Skæbne det vilde« [Verg. Æn. IV,

651] — var vor fælles og saare trofaste Ven, døde for tre Maaneder siden af Kvælningskartarrh efter kun fire Dages Sygeleje, til stor Sorg for Godtfolk og hele Universitetet. Hans Efterfølger er endnu ikke udnævnt, men efter alles Skøn og Formodning bliver det Bartholin, og man finder heller ikke let nogen bedre egnet.

Hvad mig angaar, saa er jeg ved Hoffet — »Johannes er endnu ved det samme« (for at spørge frimodigt og med jævne Ord over for dig) — og jeg er hverken blevet rigere eller fornemmere gennem kirkelige Præbender (hvortil du saa vittigt lykønsker mig i dit sidste Brev), ejheller — hvilket visse Folk anser for en Lykke — har jeg giftet mig eller tænker paa at gøre det. Jeg har indtil nu ikke ansøgt hans Majestæt om noget, og under disse urolige Forhold har jeg ikke ønsket andet end mit Deputat; endnu for tre Uger siden var det jo temmelig usikkert og tvivlsomt, hvorledes Udfaldet vilde blive. Var der hændet vor allernaadigste Konge noget menneskeligt i Krigen, eller var der tilstødt min Prins noget under hans Fravær, hvorledes havde saa jeg været stillet i Fædrelandet? De, som vil have alt til at gaa efter deres eget Hoved, deres Holdning over for vor Stand er dig velbekendt. Nu kender jeg til Hofskik: Over for den er jeg ofte stum og ofte blind; min Sjæl er blevet grundigt hærdet. Den kloge maa finde sig i, hvad han ikke kan ændre. Men nu bliver jeg mere vidtløftig, end jeg havde tænkt mig.

Tilslut blot dette, min Worm: Der er ingen af mine Venner og Landsmænd, mod hvem jeg er ærligere end mod dig, og for hvis Begavelse jeg har et mere aabent Blik; et beder jeg dig være overbevist om: Aldrig skal jeg forsømme noget, der kan tjene dig til Ære eller Gavn. Lev vel og gengæld mit Venskab, ligesom jeg yder dig mit i fuldeste Maal. Skriv til mig, om der skulde blive Lejlighed dertil.

Skrevet paa Kronborg Fæstning Dagen efter Mariæ Renselse.

14. (Ep. 3) *Fra Anders Skytte i Nykøbing F.*

1.5.1614.

Det staar mig ikke klart, min fortræffelige Ven, hvem af os der kan beskyldes den anden for Forsømmelighed. Thi hvis du med nogen Ret fører Klage mod mig for Tavshed, kan jeg dømme dig for samme Forseelse. Det er mit inderlige Ønske, at det Bekendtskabs og Venskabs Forbund, vi sluttede baade i Paris og i Hamborg, først maa opløses ved vor Død, og det skal sandelig ikke blive min Skyld, dersom det ikke kommer til at bestaa indtil vort sidste Aandedræt.

Men egentlig er jeg nu helt i Vildrede om, hvorvidt det er dig eller vort

Universitet, jeg snarest bør lykønske; paa den ene Side har jo vort Fædrelands Højskole i dig faaet skænket en berømt og kyndig Embedsbroder; paa den anden Side er du selv blevet saa rundeligt udstyret med udmærket Løn og Embede. Tillykke da, du højtfortjente, og gid du maa udbygge, smykke og berige vor Lærdomsanstalt med din alsidige Viden og Frugten af dine fortrinlige Undersøgelser. Forøvrigt ved jeg gennem andres Beretninger, at du efter vor sidste Samtale i Hamborg har tilbragt Størstedelen af dit Udenlandsophold i England og der foretaget Indsamling til dit rige Fond af lægevidenskabelige Undersøgelser gennem fortrolig Omgang med de Lærde, som bor i Landet. Der kan vel ikke herske Tvivl om, at Majernus Turquetus har været iblandt dem; han er den skarpsindigste Mand i Lægekunsten og en, hvis Overmand næppe findes. Bemeldte Turquetus viste mig, kan du tro, under mit Ophold i Paris, ofte sit Dispensatorium Spagyricum, af hvilket han paa det Tidspunkt havde en Udgave i Trykken. Jeg gad forresten vide, om nævnte Værk er blevet offentliggjort, da jeg vilde give selv den største Pris for at erhverve det. Yderligere gik den kongelige Kirurg i Paris, Jacob Guilmeus, paa samme Tid svanger med en forbedret og forøget Udgave af sit kirurgiske Værk; fortæl mig, om du har haft Lejlighed til at stifte Bekendtskab dermed. Fra Barnsben af har jeg altid været stærkt optaget af Kirurgien og bliver ved med overalt at samle og skrabe sammen, hvad jeg kan faa fat paa. Men hvem jeg saa end støder paa, beklagelige Fejltagelser begaar de paa den ene eller anden Maade, enten i Methode eller i Kunstens Praktik. Det var i høj Grad ønskeligt, om hin Kunst engang vilde kunne udgives til offentligt Gavn, forsynet med en bestemt Methode i det theoretiske samt medtagende de sikre Lægemedler. Tilmed er der for faa Aar siden udgivet en Bog under følgende Titel: Livets og Dødens Fakkelt med en Fortegnelse over alle alvorlige Lidelser hos Mennesket etc., Leyden. Hvis den findes i dit Bibliothek, saa giv mig Lejlighed til at benytte den, blot en Maanedstid, og jeg skal sende dig den uskadt tilbage. Hvis mit lille Fond paa dette Omraade kan være dine Studier paa nogen Maade til Nytte, skal du finde mig redebon til hvadsomhelst. Thi mit Sindelag mod dig er just som du vil det og mest ønsker det, og saaledes vil det altid vedblive at være, uafbrudt til alle Tider. Du vil ikke kunne gøre mig nogen større Tjeneste end ved at lette Overbringeren af dette Brev i hans Studier og vejlede ham, hvis du paa nogen Maade kan det. Hvad der ydes ham, vil jeg føle, som var det gjort mod mig selv. Lev vel, lev længe og godt, kæreste Worm, og anbefal mig paa det bedste hos dig selv og dine Kolleger, især Fincke, Bartholin og Longomontanus, som jeg hver og en beundrer, ærer og agter.

Skrevet i Nykøbing paa Falster under 1. Maj 1614 i største Hast.

15. *Fra Mathias Jacobsen paa Frederiksborg.*

14.5.1614.

Vil du sende Niels til min Hustru i Aarhus. Magister Christen Pedersen [Tisted], som er Hører ved Aarhus Skole, vil kunne ledsage ham. Hvis Misingius er kommet til København med min Bogkasse, bedes han sendt til Frederiksborg. Kassen kan blive staaende hos dig eller hos min Vært.

(Kv. 64).

16. (Ep. 5) *Til Niels Christensen Foss i Marburg*

26.2.1616.

Dit meget sørgelige Brev af 26. November 1615 (paa hvilken Dag jeg fejrede Bryllup med min Hustru) modtog jeg saa sent som 26. Februar 1616 tilligemed den vedlagte Pakke til din Fader; det er først nu, jeg af dine Ord kan slutte, at de var sendt hertil med Brevbæreren fra Marburg. Netop nu ved Daggy kom der nemlig en Løber, som bragte mig dette, der var fundet i Kisten; han forsikrede, at han ikke anede, hvorfra eller af hvem det var sendt. Du vil derfor ikke kunne undre dig over, at jeg ikke har besvaret det før. Thi jeg ved bestemt, at du af det Brev, som jeg sendte med din Brevbærer, har erfaret, at dit Brev hverken var afleveret til mig eller til min Svigerfader [Thomas Fincke]. Men det kommer meget tilpas, at jeg nu har faaet dit, for der er i hvert Fald blevet en enkelt af vore Købmænd tilbage, som skulde skynde sig til Messen, og med hvem jeg kunde sende Svar paa dit Brev og udføre det paalagte Hverv, *thi efter at have forsøgt alle Midler traf jeg endelig paa denne, som sagde, at han straks skulde begive sig til Messen. Jeg gik derfor til min Svigerfader og bad ham udnytte denne Lejlighed til at udbetale dig dit Stipendium, dersom det paa nogen Maade var muligt. Dette gjorde han saa meget desto hellere, som han saa, at han selv havde sendt dig et Brev med Anmodning om det. Iøvrigt er det første Stipendium forlængst udbetalt til din Moder. Nu sendes imidlertid det andet, idet jo min Svigerfader har lovet at ville udbetale Stipendiet hvert Aar omkring Paaske til den Købmand, som du maatte ønske; han vil saa bringe det til dig, hvis blot din Moder itide besørger ham overbragt din Underskrift for Pengenes rette Aflevering; derom skal hun paaminde dig*. Med Hensyn til det Brev, som ved Lejlighed skal afleveres til Statholderen, er det nu unødvendigt at paaminde mig; det er nemlig afleveret for flere Maaneder siden uden mit Vidende og paa et Tidspunkt, da jeg kun rygtevis kendte denne sørgelige Sag. Men du behøver ikke at være bange for noget, thi han bærer denne daarlige Nyhed over Forventning, og jeg har aldrig nogensinde haft den mindste Fornemmelse af, at han tænker ilde om dig.

Efter at Magister Hans Mikkelsen er blevet forfremmet til Stillingen som

Hofprædikant, er Magister Jens Dinesen [Jersin], som for Tiden opholder sig i Giessen, af os blevet kaldet til det pædagogiske Professorat. Du vil maaske nok med ham kunne faa en Kommission paalideligt besørget, hvis du sender ham noget; jeg vil nemlig gerne bønfulde ham om nogle temmelig sjældne Frø og Løg til min Have.

Magister Niels Paaske, Sognepræsten i Vram, skal efter alles sikre Paa-stand befordres til Bispestolen i Bergen. Johan Rhodes Broder er pludselig for faa Dage siden død her af en hidsig Feber. Ellers har jeg intet nyt herfra. Jeg glæder mig over, at Lægekunsten stadig trives hos Jer. Jeg advarer dig imod at søge [Johannes] Hartmanns Collegier, før der er truffet fast Aftale om Betalingen; jeg støtter mig paa Ruperts Erfaringer. Maaske sælger han nu til Jer, hvad jeg tidligere for en høj Pris har afkøbt ham. Hvis der maaske skulde være noget af væsentligere Betydning, som du kunde hente hos ham, saa er det nødvendigt, at du er i Stand til at yde rundhaandet Betaling. Et er der, som jeg vil lægge dig paa Sinde: Hvis du kunde faa Forbindelse med en Apotheker, af hvem du ved Selvsyn baade kan lære alt, hvad der sædvanligt gaar for sig paa et Apothek, og kan erhverve dig Kendskab til, hvad Lægerne foreskriver, saa benyt dig af Lejligheden. Men jeg breder mig mere vidtløftigt, end jeg havde tænkt. Hvis der viser sig noget nyt paa Messen, som angaar vort Studium, saa stoler jeg paa, at du sender mig det. Lev vel. København, samme Dag, som jeg modtog dit Brev.

(W I 80).

17. *Til Jacob Fincke i Giessen.*

26.2.1616.

Du har endnu ikke besvaret mit forrige Brev med Meddelelsen om min Trolovelse med din Søster Dorothea Fincke. Du ved sikkert gennem Breve fra din Fader og andre, at vi fejrede Bryllup den 26.11. ifjor. Du kan stole paa min Hjælp i alle Forhold, og jeg beder dig sende Dr. Caspar Bartholin og mig et Katalog over de Planter, som findes i Eders medicinske Have. Du vil let kunne faa det fra Dr. [Ludwig] Jungermann og vil kunne sende det med Magister Jens Dinesen Jersin, som nu er kaldet til det ledige Professorat i Pædagogik.

(W I 80).

18. *Til Christian Claccius i Kassel.*

26.2.1616.

Du maa ikke glemme vort gamle Venskab. Jeg har nu i tre Aar været Professor i Græsk i København, hvor min Svoger Caspar Bartholin er medicinsk Professor. For nogle Maaneder siden ægtede jeg en Datter af Professor med. Thomas Fincke. Gennem de Købmænd, som aarlig rejser til Messen i Frankfurt, vil vi kunne veksle Breve. Send mig nogle Frø eller Knolde til min Have. Hils Dr. Grisenius og din Fader.

(W I 81).

19. *Fra Peder Iversen i Viborg.*

7.4.1616.

Det er bedre at ophøje en enkelt og bevare ham end at styrte to fra deres Værdighed. Baade Guds Ord og Hedningernes Læresætninger byder os at søge ufordærvet Selskab. De, som har fortalt mig om min Søns [Iver Pedersen, senere Sognepræst i Krstrup] Fejltrin, har dels formindsket, dels overdrevet dem. Jeg kan ikke paa Afstand bedømme dem og vil derfor ikke undskylde dem, tværtimod. Dog fortjener ikke enhver Fejl Dødsstraf. Du maa i denne Sag ikke være min Modpart, men min Ven og Velynder.

(Fol. 45).

20. (Ep. 6) *Til Jacob Fincke i Giessen.*

18.8.1616.

Efter min Tilbagekomst fra Aarhus, hvortil jeg var rejst med min Hustru for at besøge Venner, har jeg fundet dit Brev, som var bragt til mit Hus af din Ven Claus Condevins Tjener, og hvorigennem jeg har glædet mig over at have faaet Meddelelse om forskellige Spørgsmaal. Hvis jeg derfor tilbageholdt mit Brev til dig, vilde du med Rette kunne anklage mig for Troløshed. Du skal altsaa vide, at dine Forældre lever og har det saa godt, som man kan ønske det, og at jeg selv med min Hustru og øvrige Venner nu kan glæde mig ved nogenlunde Helsen, efter at Trediedagsfeberens Hede, der holdt mig bundet i seks Uger og mere, nu har sluppet mig.

Her skal du nøjagtigt og kortfattet faa, hvad nyt der er sket hos os, og som jeg især tror, er dig ubekendt: Kongens Kansler Christian Friis vendte død hjem fra Herredagen i Norge, og man ved ikke, hvem der skal træde i hans Sted. Hvilken Tingenes Omskiftelse, der vil blive Følgen, kan du selv slutte dig til. Magister Hans Knudsen [Veje], Biskop i Fyn, er paa Herredagen fradømt sit Bispeembede af fire Rigsraader og de øvrige Bisper paa Grund af nogle mod vor Lære stridende Bøger, som han havde anbefalet Præsterne, samt nogle Udtalelser, han var fremkommet med imod vor kongelige Ordinans. I hans Sted er indsat Dr. Hans Mikkelsen, der sammen med Dr. Niels Paaske, som er kaldet til Biskop i Bergen, har erhvervet den theologiske Doktorgrad her. Magister Mads [Jensen Medelfar], som var Sognepræst til St. Nikolaj, virker som Hofpræst, Magister [Hans Henriksen] Bang er fulgt efter Magister Niels [Mule] som Provst paa Samsø. Hvem der skal kaldes til Helligaandskirken, vides ikke med Sikkerhed. Jeg erfarer, at Biskoppen i Viborg ligger paa sit yderste. Det var kirkeligt nyt.

I Politikken vil du næppe finde Forandringerne mindre: Rigsadmiral Mogens Ulfeldt er død som Følge af en Empirikers Vanrøgt; det var en, som var indkaldt fra Tyskland og gav gyldne Løfter. Axel Brahe og Preben Gyldenstjerne har nylig mødt deres Skæbne. Manderup Parsberg, som, efter hvad man fortæller, er næsten tres Aar gammel, agter i Aarhus at fejre

Bryllup for anden Gang. Vore Købmænd agter at begive sig paa Rejse til Ostindien, og vor kongelige Majestæt lader det ikke mangle paa Hjælp til dem. Deres Vejviser skal være en vis Nederländer, som er hidsendt til dette Formaal paa Tilskyndelse af mange, der bor i Amsterdam. De har over hele Riget udspreedt Programmer, hvori de opfordrer alle Adelige, Lærde og Borgerfolk til at støtte Rejsen; Udfaldet lægger de i Guds Haand. Ved Universitetet er alt uddødt, bortset fra, at Magister Peder Kierulf, med Forbigaaelse af Jens Dinesen [Jersin], er blevet Dr. Hans Mikkelsens Efterfølger. Jeg stoler paa, at du meddeler mig alt, hvad der sker hos Jer. Hvis du har erfaret noget paalideligt om Rosenkreutz-Brødrene, saa oplys mig om, hvor de er, hvem de er eller — som man fortæller — hvorvidt Eders Fyrste hører til deres Orden; og hvis du har noget om dem, som ikke fremgaar af de offentlige Skrifter (dem har vi), saa send mig det. Jeg venter med Begærlighed paa anden Del af [Heinrich] Petræjus: Nosologia [harmonica]; du skal ikke sende den uden Betaling. Jeg sender dig en Prøve paa mine ordinære Disputatser og beder dig tage vel imod dem; deri vil du erkende, at man maa ofre meget paa vore akademiske Sædvaners Alter. Jeg vilde gerne have haft det anderledes, hvis det var muligt. Min Svigerfader, min Hustru samt dine øvrige Venner hilser dig. Forsøm ikke at hilse mine sammesteds. Forberedt paa alle Tings Omskiftelighed beder jeg dig have det godt.

(W I 81).

21. (Ep. 4) *Til Anders Skytte i Nykøbing F.*

Efter 18.8.1616.

Hverken vort gensidige Venskab, vor Forbindelse eller den Fortrolighed, som vi har grundlagt i det fremmede og saa ofte genopfrisket her, kan tillade, at jeg lader denne Kvinde, som er knyttet til mig ved Slægtskab, rejse til dig uden Brev fra mig. Yderligere kommer nu dette til: Nylig stødte jeg ved en Tilfældighed paa et Brev fra den berømmelige Wilhelm Fabricius Hildanus; det var skrevet til Sivert og Jørgen Lykke, og foruden at indføje en meget hædrende Omtale af dig, fortæller han, at han sender dem en Model af det menneskelige Øje, kunstfærdigt sammenføjet: Nu tænker jeg mig den Mulighed, at du endnu har den til Afbenyttelse. Jeg husker, at jeg engang har set en lignende hos den berømmelige Dr. Caspar Bauhin, og Følgen blev da, at jeg blev grebet af en stærk Trang til at se den igen. Hvis du derfor stadig har Raadighed over den, beder jeg indtrængende, om du ved given Lejlighed vil sende mig den; jeg skal sørge for, at du faar den igen med alle Dele uskadte. Hvis der er noget, hvormed jeg til Gengæld

er i Stand til at være dine Studier til Gavn, saa sig blot til, og jeg skal ufortøvet være tilrede. Jeg spaar, at du, vort Danmarks Machaon, vil præstere noget enestaaende i Kirurgien med din lange Øvelse og manuelle Erfaring. Denne den ædleste Del af Lægekunsten fortjener sandelig, at du befrier den fra vore Barberers Svindlerier og Rakkertjeneste. Baade Universitetspligter og Forstyrrelser fra mine Patienters Side forhindrer mig i atter at samle Sibyllens adspredte Blade. Jeg vil prise mig lykkelig ved at høre, at Aquapendentis kirurgiske Operationer [Hieronimo Fabrizio d'Aquapendente: Pentateuchus chirurgicus, Frankfurt 1592, 8°, Padua 1617, Fol.] ikke har været dig ukære. Jeg er ikke i Tvivl om, at du vil sende mig dem tilbage med et paalideligt Bud, naar du ikke længere har strengt Brug for dem. Hilsen.

(W I 82).

22. *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Malmø.*

17.1.1617.

Jeg siger med Nero: Gid jeg ikke kendte Bogstaverne! Jeg har nemlig misbrugt dem, og de har voldt mig en Smerte, som endnu ikke har fortaget sig. At jeg ikke har tilbage-sendt din Bog, skyldes Had til Bøger; jeg kan hverken døje eller berøre dem, lige bortset fra den hellige Skrift, som jeg aldrig vil lægge fra mig. Skønt jeg efter Evne har ødelagt og fjernet mine Skrifter, er dog meget sluppet fra mig. Jeg er bange, du faar mig at se, før du ønsker det, thi visse af mine Medhjælperes Bagtalelse er begyndt at finde Ud-bredelse.

(Fol. 9).

23. *Fra Jonas Charisius.*

Før 24.3.1617.

Hos en Ven kan jeg skaffe et Laan paa fem Hundrede Daler, dersom du vil gaa i Borgen for din Fader, som vil faa Pengene udbetalt den 24. Marts. Denne Henstand vil jeg gerne yde. Fru Rostrup har ellers paa Viborg Ting stillet mig i Udsigt, at Pengene vilde blive betalt uden Forsinkelse, og i Tillid hertil havde han lovet at laane Pengene til andre. Hilsen til dine Forældre.

(Fol. 29).

24. (Ep. 20) *Til Caspar Bauhin i Basel.*

8.3.1617.

Jeg glæder mig af Hjertet over, at den længe ønskede og eftertragtede Lejlighed til at skrive til dig endelig frembyder sig. Mit Sind, som har været overvældet af dine mange Velgerninger imod mig, har i lang Tid længtes efter at vise alle Tegn paa Taknemmelighed; men da jeg hidtil har været berøvet gunstige Muligheder derfor, har jeg ikke kunnet give efter for mit Ønske. Men da nu just denne Lejlighed falder for, har mit Sind ikke længere kunnet undlade at give sig frit Løb.

For nogle faa Dage siden kom dit skønne Værk om Hermafroditerne mig ihænde; [Tractatus de Hermaphroditarum monstrorumque Natura, Frankfurt 1600, 8°; Oppenheim 1617]; jeg ved ikke, om jeg først skal beundre dets elegante Form eller den Maade, hvorpaa det forener Grundighed med Ynde. Jeg har bestemt ikke nogensinde set et saadant Emne grebet saa behændigt an, end mindre at nogen har gennemarbejdet det. Fortsæt da,

du guddommelige, med at pryde og udbygge Asklepios' Rige med dine fremragende Sjæls-gaver, og ingen Eftertid vil udslette din Berømmelse, end ikke blandt fremmede.

I det forløbne Efteraar har jeg trukket mig tilbage til Øen Amager (som kun ved et smalt Overfartssted skilles fra vor Stad) for at genvinde mine Kræfter, der var brudt sammen under Travlheden; det skete i Selskab med mine Svogre Dr. Caspar Bartholin og Dr. Jørgen Fuiren. Blandt andre Planter, som vi har beundret paa den Ø, har vi ogsaa fundet en Art *Cochlearia*; da jeg ikke tidligere har set den beskrevet af nogen, ejheller har fundet den i [Caspar Bauhins] Phytopinax, sender jeg den, for at den kan blive grundigere aftegnet af dig. Jeg har kaldt den *Cochlearia minor erecta*, eftersom jeg ogsaa har fundet en anden Art, der krøb langs Jorden ligesom *Paronychia* eller *herba cancri*; men i det hele svarede den til denne i Henseende til Blade, Blomster, Frøhuse og Smag. Jeg mistede den paa Vejen, da jeg tog hjem, ellers vilde jeg have vedlagt den. Hvis du vil fortælle mig, hvad du mener om denne, skal jeg gøre mig Umage for, at den anden bliver fundet næste Aar og kommer dig ihænde. Jeg vedlægger ogsaa en Art af *Corallina*, som i rigelig Mængde vokser paa Strandbredden sammesteds. Grunden til, at jeg sender den, er ikke, at den er dig ubekendt eller ikke beskrevet af dig (jeg husker nemlig, at jeg engang har set den i din uhyre Plantesamling), men det sker, for at du kan lade mig vide, om det er den, Lægerne med Held benytter til at uddrive Orme med. Jeg husker, at du engang, mens jeg var hos Eder, talte om en vis *Orchis*, som var beskrevet af [Carolus] Clusius [Herbarius, sive rariorum Plantarum historia, Antwerpen 1601] og plukket omkring København; men Sagen er, at jeg har glemt Stedet hos Clusius. Hvis du endnu engang vil have den Ulejlighed at fortælle mig det, skal jeg sørge for at faa fat paa den og sende dig den.

Men, du berømmelige Mand, hvorlænge vil du egentlig opsætte den længselfuldt ventede anden Del af Phytopinax? Hvorlænge skal vi berøves det meget behagelige Syn af dit Theatrum Botanicum? Nuvel, gør Ende paa din Tøven, stil samtlige Lærdes heftigste Længsel og lad ikke os, som du har opammet saa trofast og heldigt i Anatomien, længere være dine botaniske Værker foruden. Jeg ved, hvilke Hindringer der hidtil har lagt sig ivejen for dig, men alle forstandige Folk, der interesserer sig for Botanik, vil gøre deres til at fjerne dem. Dette vil tjene til almindeligt Gavn og til Udbredelse af dit Navn.

Hvis det ikke er paatrængende, vil jeg tilføje lidt om mig selv; dersom du ikke vil nægte mig Glæden ved et Svar fra dig, vil du saaledes ikke være uvidende om, hvor jeg er, og hvad jeg foretager mig. Allerede paa fjerde Aar forelæser jeg nu offentligt over de skønne Videnskaber ved dette konge-

lige Universitet; med godt Held udøver jeg Lægegerning. Nu er Omsorgen for det græske Sprog overdraget mig, og jeg tøver ikke med at inddryppe det i Ungdommen sammen med Fysikken. For halvandet Aar siden tog jeg vor berømte Livlæge Dr. Thomas Finckes tredie Datter til Ægte — den ældste havde han for nogle Aar siden givet til Dr. Bartholin, den næst-ældste til Dr. Jørgen Fuiren. Ved Guds Velsignelse er jeg ved hende blevet beriget med kvindeligt Afkom.

Hvis der nu er noget, du ønsker besørget paa disse Kyster, saa sig blot til, og du vil finde mig saare redebon. Breve kan du give til Eders Bogtrykker, som i Frankfurt enten vil træffe vor Waldkirch eller ogsaa adskillige af vore Købmænd. Vær hilset og hav det godt, du berømmelige Mand, med hele din Husstand, og tag tillige skyldigst Hilsen fra min Svigerfader Dr. Fincke.

(W I 83. Afskrift efter Original i Universitetsbibl. Basel, Fr. Gr. II. 1. p. 143—44).

25. (Ep. 12) *Til Niels Christensen Foss i Strassburg.*

1.3./1.5.1617.

Jeg har faaet dit Brev, skrevet i Frankfurt under Efteraarsmessen, og tillige de Bøger og Frø, du sendte. Jeg takker meget derfor og skal ved passende Lejlighed gøre Gengæld. Men da jeg havde erfaret, at du agtede dig til Strassburg med dine Myndlinge, betroede jeg dette Brev til Overbringeren, som med det allerførste vilde tage afsted for at drage til samme By med sin, og det er navnlig fordi du endnu ikke har sendt mig Besked om dine Indlogeringsforhold og andre ydre Omstændigheder.

De Frø, du sendte, var mig meget kærkomne, og jeg vil snart lægge dem i Jorden, for at vi kan se, hvad de vil frembringe. Hvis du kan faa et Blad af *Opuntia* eller *Ficus Indica*, beder jeg dig lade mig faa Andel deri. Jeg ved, at den berømmelige Dr. Johannes Saltzmann (til hvem jeg ønsker, at du skal overbringe min skyldige Hilsen) dyrker den i sin Have, og at han ikke vil være ked af at give dig et lille Blad, naar du beder derom; du kan opbevare det i et Træhylster dækket med Mos. Din Omhu med at erhverve alt, hvad du støder paa, som kan tjene til Lægeudstyr, kender og forstaar jeg fuldtud. Jeg betvivler derfor ikke, at du vil vende hjem til os belæst med mange Sjældenheder.

Jeg beder dig fortælle mig, om du har faaet noget bestemt at vide angaaende Rosencreutzernes Selskab. Jeg ser, at Folk dømmer højst forskelligt om dem. Men den Redegørelse af [Georg] Molther [Antwort, Brüderschaft dess Rosenkreutzes, auf etzlicher an sie ergangenen Schreiben, u. St. 1617, 8°], som udkom ved sidste Messe, bevirker, at jeg ikke kan antage det for rent Opspind.

Der er ingen Grund for Magister Poul [Andersen] til at bære Nag, fordi han intet Brev har faaet fra mig; han har jo ikke værdiget mig den mindste Lap som Hilsen eller en Antydning om, hvor han opholder sig siden han rejste bort. Han synes ganske at have glemte gamle Venner, idet jeg ikke har kunnet opspore en eneste blandt vore, som vidste noget sikkert om ham; nogle sagde, at han var i Rostock, nogle i Leipzig, nogle i Heidelberg. Mon jeg da uopfordret skulde skrive til Utopia?

Jeg vilde nu sende dig et Vognlæs Nyheder, dersom jeg ikke vidste, at du vil faa Enkeltheder at vide af Overbringeren. Biskoppen i Viborg og ligeledes han i Oslo er ikke længere blandt de levendes Tal, og ingen har endnu indtaget deres Pladser. Ved det offentlige Møde i Kolding blev tolv gyldne Riddere højtideligt udnævnt af Kongen; først blandt dem var Christian Friis, der kort forinden var udnævnt til Kongens Kansler og Rigsraad, samt Statholderen; Hasebart vil fortælle, hvem de øvrige er. Holger Rosenkrantz er ogsaa blevet optaget blandt Rigsraaderne, skønt fraværende. Her er stort Militæropbud, men til hvilket Formaal ved man ikke. Næsten alle Kongens Skibe er under Udrustning. Søfolkene udstyres med brogede Klæder. Kongen har selv en udvalgt Afdeling af pansrede Adelsmænd; der er ogsaa gaaet Bud til alle Slags Fodfolksafdelinger, at de skal sørge for at være udrustede for alle Tilfældes Skyld. Nogle mener, at vor Konge vil bringe Svensken Hjælp imod Polen, men andre hævder, at det er Prinsernes og Kongens Slægtninge, hvis Ankomst ventes, hvilket er det mest sandsynlige.

Min Svigerfader vilde have sendt dit Stipendium med dette samme Bud, hvis han blot havde faaet at vide af dig eller din Fader, hvad han skulde foretage sig. Min Hustru og min lille Datter hilser dig, ligeledes min Svigerfader og alle vi. Levvel.

(W I 84).

26. (Ep. 33) *Til Jesper Rasmussen Brochmand paa Kronborg.* 1.3./1.5. 1617.

At jeg ikke har frygtet at henvende mig til dig, du fortræffelige Mand, skønt du er bundet af hine guddommelige og strengere Gøremaal og Interesser, det har ikke blot din menneskelige Holdning og Velvilje, som er fremgaaet paa mange Maader, men ogsaa den højeste Nødvendighed tvunget mig til. Thi det staaer tilstrækkeligt klart for dig, af hvilke Grunde jeg hidtil med saa stor Taalmodighed har baaret de Bryderier, som forrige Aar er voldt mig af nogle Medlemmer af det filosofiske Fakultet, og som hidtil ikke har kunnet bringes til den ønskede Afslutning. Thi efter at det har

behaget den almægtige Gud at bortkalde vor høje Patron Christian Friis [til Borreby], salig Ihukommelse, fra denne Jammerdal til den evige Salighed, førend jeg kunde give ham en Fremstilling af den Uret, som er overgaaet mig, saa er der ingen tilbage, hvem en Afgørelse paa denne Sag passende kan afæskes. Thi ham, som jeg burde henvende mig til i hans Egenkab af Foresat og retfærdig Dommer, ham har jeg lært at kende som min værste Modstander, i saa høj Grad, at Sagen synes at blive behandlet mere ud fra privat Had end efter Retfærdigheds Love. Alle disse Ting har du indset alt for klart til, at de kan opregnes vidtløftigere af mig. Men siden den almægtige Gud erstattede Universitetets store Tab med en saa betydelig, klog og venlig Stormand [Christian Friis til Kragerup], har min Sjæl stadig været fyldt af Længsel efter at fremstille hele Sagen for ham, for at han med den ham iboende menneskelige Følelse venligt kunde anvise mig, hvad jeg bør gøre. Ingen har jeg nemlig fundet, til hvem jeg med større Grund burde tage min Tilflugt, end just til ham, hvis Myndighed vi alle højagter, og om hvem jeg har hørt, at han ikke lader nogen, han være sig af hvad Stand og Omstændigheder det vil være, gaa fra sig uden et godt Raad. Hidtil har jeg imidlertid været nødt til at opsætte det af Mangel paa en passende Lejlighed. Saa længe han opholdt sig her, hørte jeg nemlig, at han var begravet i en saadan Mængde alvorligere Forretninger, at jeg ikke fandt det tilraadeligt at henvende mig til ham om disse Ting. Men da jeg havde erfaret, at han skulde opholde sig længere Tid i Helsingør, mente jeg, at han der mere bekvemt kunde laane Øren til min Fremstilling, især hvis den kom fra den, hvem intet ligger mere paa Sinde end Kollegernes Enighed samt Retfærdigheden. Derfor vil jeg paa det mest indtrængende bede dig om, at du ved første givne Lejlighed ikke vil undslaa dig for at fremstille hele dette Stridsspørgsmaals Mening og Grundlag for vor høje Kansler og samtidig ikke undlade af finde ud af, hvad der bør gøres. Jeg er ikke den, der betvivler, at han, naar han har faaet Forstaaelse af hele Sagen, ogsaa vil ønske, at der skal tages Hønsyn baade til Retfærdigheden, til den akademiske Fred og til min Anseelse.

Hvis der fra min Side kan udvirkes noget, hvorved jeg til Gengæld kan gøre dig eller dine en Tjeneste, maa du ikke tvivle om, at du jo altid vil finde mig villig og redebon.

For at han lettere skal kunne fatte hele Sagens Grundlag, medsender jeg et Eksempplar af den Redegørelse, som jeg har forelagt Professorerne i Konsistorium. Den indeholder nemlig de særlige Punkter, paa hvilke jeg bygger den Formening, at jeg med ingen Ret kan udelukkes fra Dekanetet; endda har jeg slet ikke sat Sagen paa Spidsen, idet de ikke i hele Fundatsen eller Statutterne kan finde saa meget som en Støtte

for, at nogen Værdighed, der kan tilkomme en Professor, kan forholdes en Doktor i Medicinen, som lovformelig er optaget i det filosofiske Fakultet. Skulde du finde det nyttigt, saa kan du forelægge det til Læsning; og jeg betvivler ikke, at hans Herlighed af dette og meget andet tilfulde vil kunne slutte sig til, med hvilken Ret de har optraadt over for mig. Du ved, at Sagen vil lide ved Opsættelse: Hvis denne Strid ikke er afgjort før Valget af den nye Dekan, frygter jeg for, at de vil bære sig ad paa samme Maade som forrige Aar. Jeg beder dig altsaa om, du min retskafne Ven, at du i denne Sag vil paatage dig en Broders og Kollegas Pligter og tillige med et Par Ord meddele mig, hvad Svar du faar.

Hos mig skal der intet være, som ikke skal staa til Raadighed for dig og dine med bestandig Lydighed. Gid den almægtige Gud gunstigst maa styre dine Bestræbelser og Anstrengelser for Kirkens og disse Rigers Frelse.

*Dette har jeg skrevet til dig, du berømmelige Mand, for at give dig Lejlighed til at staa ved dit Løfte og for at der kunde være dig friere Anledning til at opsøge Kansleren i denne Sag, idet man siger, at han snart vil vende hjem; om fornødent saa kan du vise ham dette, men kan selv bedre skønne, hvad der er bedst, idet jeg mener, denne Sag bedre kan gennemføres af dig end af mig, baade fordi der vil blive vist dig større Tillid, og jeg vil faa friere og bekvemmere Lejlighed til at betræde en Vej, som allerede er banet af dig. Lad din Worm mærke, at han ikke forgæves har bønfuldt dig om Hjælp i denne Sag. Med prøvet Paalidelighed lover jeg, at disse Eleusinier skal blive mellem os. Gud straffe Upaalidelighed! Derfor beder jeg dig overgive denne Seddel til Ilden, til hvilken jeg ogsaa vil overantvorde det Svar, jeg maatte faa fra dig.

Din Hustru er ved Guds Naade endnu ret vel baade paa Sjæl og Legeme, og der er intet, der paavirker hende saa stærkt som dit Fravær, hvilket jeg bestandig opmuntrer hende til at bære med større Sindsro. Lev vel*.

(W I 84).

27. (Ep. 29) *Til Samme.*

Medio Maj 1617.

Om din varme Hengivenhed for mig har jeg aldrig tvivlet, du retskafne Mand, thi til Overmaal har jeg mærket den haandgribeligt i Gerning fra det Øjeblik, da vi knyttedes sammen i Venskabs Baand. Derfor er jeg inderligt overbevist om, at du ikke ugerne har paataget dig den Byrde at fremme denne Sag, hvilket jeg i højeste Grad faar at mærke af dit meget venlige Brev. For denne Tjeneste nærer jeg umaadelig Taknemmelighed, indtil der frembyder sig en bedre Lejlighed til at vise det i Gerning.

Man fortæller, at Kansleren snart vender tilbage til Eder; naar han er kommet, giv saa mig Meddelelse i et Brev, om hvad Svar du har faaet. Imidlertid vil jeg tilbringe denne Tid i Tavshed og Haab.

Om tre Uger, det vil sige den 7. Juni, skal der holdes Møde vedrørende Valg af ny Rektor, og han skal efter hævdvunden Skik højtideligt kaares den 29. i samme Maaned. Denne Sag taaler altsaa næppe nogen Opsættelse; thi det er rigtigt, hvad du paastaar, at alt vil blive besværligere efter Valget af den nye Rektor, især da Embedsmyndigheden i ham vil tilfalde en, som jeg ved er min Sag mindre gunstigt stemt.

Paa din Tilskyndelse sender Bartholin sine Skrifter til vor berømmelige Fyrstes ædle Kammerjunker, og han beder indstændigt om, at du vil overrække ham dem.

Din Hustru er alvorligt bekymret for dit Helbred; jeg vilde altsaa gerne have, om du skrev til hende, at du har det godt efter Aareladningen (som jeg hører, at du har indvilliget i) og samtidigt skriver, at du føler dit Legeme ved bedre Kræfter end før. Thi just herved vil hun føle sig i betydelig Grad lettet. Og pas saa paa ikke at give dig saa stærkt hen til Arbejde og Nattevaagen, at du forsømmer dit Helbred. Man naar langt med Maadehold. Sørg for, at din Afføring holder Trit med, hvad du tager ind; Bekymringer og utidig Nattevaagen maa ikke tære din Aandskraft og lade dig sidde tilbage med et utjenligt Legeme. Paa den Maade tror jeg, at alt vil falde ud efter Ønske.

Jeg mener, at du har set Disputatsen for Magistergraden; den bliver ved den gamle Maade, men stikker adskilligt imellem, som næppe vil kildre din og de andre Theologers Gane.

Naar du har fuldført dit hæderfulde Hverv, gid da den almægtige Gud maa give dig os velbeholden tilbage.

(W I 85).

28. (Ep. 35) *Til det medicinske Fakultet i Basel.*

Maj 1617.

Fra Ole Worm til Dekanen og Professorerne ved det medicinske Fakultet i det berømmelige Universitet i Basel.

Det er en meget nødvendig Sag, som nu tvinger mig, I berømmelige Mænd, mine ærværdige Lærere, til at anraabe om Eders Bistand og Hjælp i en Sag, der berører Eders Universitets Ære, og det ikke i mindre Grad, end den berører Eders Omdømme i vide Kredse. Jeg betvivler derfor ingenlunde, at I jo vil optage denne besværlige Skrivelse til Eder med samme Velvilje som den, hvormed I altid har omfattet mig, og at I saa snart som muligt vil glæde mig med det ønskede Svar.

Det er nu fire Aar siden, jeg blev kaldet til et filosofisk Professorat ved dette kongelige Universitet i København. Med ulastelig Troskab har jeg hidtil her paataget mig alle de Pligter og Byrder, som kan paahvile en filosofisk Professor ved dette Universitet. Men forrige Aar, da Turen til Dekanværdigheden var kommet til mig, begyndte nogle at misunde mig den under Paastand om, at jeg hverken var promoveret til Magister eller Doktor i Filosofi, og at jeg derfor ikke kunde promovere andre til Magistre i Filosofi, hvilket er Dekanens Pligt ved dette Universitet. Ved Hjælp af det Testimonium, som jeg besidder fra Eder, fra dengang jeg i Aaret 1611 højtideligt erklæredes for Doktor i Lægekunsten, forsøgte jeg at godtgøre, at Sagen dog forholdt sig anderledes. Thi jeg paaviste, at der blandt andet var indrømmet mig de Privilegier, som plejer at tilstaaes en medicinsk Doktor overalt i Verden. Men jeg mente at kunne godtgøre, at ingen, som lovligt var kreeret i Basel til Doktor i Medicinen, nogensinde ved noget Universitet ikke var Filosof, samt at den lavere Grad, nemlig Doktorgraden i Filosofi, var en Forudsætning indbefattet under den højere Grad, nemlig Doktorgraden i Medicin; for ikke at tale om, at alskens andre Ting staar i selve Testimoniet, som efter min Mening til Overflod godtgør, at en Doktor i Medicinen, som er lovligt kreeret hos Eder, ogsaa er Doktor i Filosofi. Disse Ting er følgende: 1) Der bestaar en uløselig Forbindelse mellem Filosofien og Medicinen, da Medicinen er et Barn af Filosofien. 2) Grunden til, at jeg enstemmigt er blevet anset for værdig til Apollos Laurbærkrans blandt alle det medicinske Kollegiums ypperlige Medlemmer, det er ogsaa den, at jeg har præsteret saa meget i Filosofien: Alle tilraadede og godkendte det jo, og aldeles slet ingen erklærede sig imod det. Jeg sender et Eksemplar af mit Testimonium, for at I kan se, i hvilken Form det blev meddelt.

Da jeg ikke opnaaede noget ved disse Ting, blev Sagen indanket for en højere Instans, som gav mig det Paalæg, at jeg hos Eder skulde udbede mig en Fortolkning af mit Testimonium: Hvorvidt I ved denne Form for Promotion vil smykke Folk med den højeste Titel i Medicinen, uden at I ønsker dem anset for Filosofer eller Magistre.

I ser altsaa, I berømmelige Mænd, hvor alvorlig Sagen er, og hvor meget Eders Promotioner vil forringes, hvis der ikke skal tillægges Eders Doktorer den samme Ret som dem, der er promoverede ved andre Universiteter; fremdeles hvor faa der vil stræbe efter den højeste Grad i Medicinen hos Eder, hvis de ikke kunde gøre sig Haab om at nyde dette Privilegium. I Tillid til den Gunst, hvormed I omfattede mig i de næsten tre Aar, jeg levede hos Eder, henstiller jeg derfor saa indtrængende som muligt til Eder, at I vil udtrykke Eders Mening og Dom om denne Strid, tydeligt og i Form af et Testimonium, og samtidigt erklære, om en Doktor i Medicin, der er

lovformeligt promoveret hos Eder og er optaget i et filosofisk Fakultet, skal have Ret til at kreere Magistre og Baccalaurer. Jeg tvivler ikke om, at I jo vil bekræfte dette, da ikke alene Eders Universitet, men ogsaa mange andre fremviser Eksempler herpaa. Lad mig altsaa, I berømmelige Mænd, mærke Eders Hjertelag for mig, og drag Omsorg for, at jeg ved første Lejlighed kan faa Eders Svar forsynet med Fakultetets Segl. Herved vil I ikke blot handle retfærdigt og vise stor Naade mod mig og alle dem, der ved Eders Universitet er hædret med denne Titel, men først og fremmest vil I ogsaa handle til Gavn for Eders Universitets Anseelse, Hæder og Ære.

Jeg kan slet ikke tvivle om, at jeg jo ved første givne Lejlighed vil modtage Svar. Om ikke før, saa kan det bekvemt medgives Eders Boghandler Ludvig Köning, der drager til Messen i Frankfurt. Thi han vil overlevere Breve til vor Waldkirch, der agter sig sammesteds hen.

Lev vel, I berømte Mænd, Lærere og fortrinlige Velyndere, og tillad mig at anbefale mig som Eders Tjener.

(W I 86).

29. (Ep. 34) *Til Jesper Rasmussen Brochmand.*

1.5./28.6.1617.

Du berømmelige Mand, jeg siger dig saa mange Tak, fordi du har ladet min Sag ligge dig saa stærkt paa Sinde; da jeg ikke kan gøre tilstrækkelig Gengæld, vil Gud rundhaandet lønne dig for alt! Jeg betvivler ikke, at vor Foresatte vil bestræbe sig for at give den krænkede Part Oprensning, dersom det antydes ham, hvilken Gemytternes Uoverensstemmelse, hvilken Strid mellem mange, denne Sag vil fremkalde, hvis den afgøres efter Lovens Bogstav og ikke bilægges i Mindelighed. Dag for Dag opstaar der nye Meningsforskelligheder: Da Rektor nedlagde sit Embede, gav han selv paa sin sædvanlige Vis Stof til, at ikke alene disse, men ogsaa mange andre Stridigheder begyndte at blusse op, ja nogle helt nye opstod, og de berører maaske ogsaa dig. Da nemlig Rektor forsøgte at paadutte os som lovformeligt vedtagen, den Regel, som visse blandt Filosoferne har vedtaget, nemlig at Studenterne ikke frit maa vælge Præceptor, saa erklærede Dr. Bartholin, at den især var vedtaget med Sigte imod dig og ham; den var heller ikke godkendt af alle Professorer, ja ikke engang af Filosoferne selv (thi jeg har højtideligt erklæret, at jeg bestandig har taget Afstand fra den), og det havde ikke været nødvendigt at indføre den. Han bad derfor om, at denne Sag, der ogsaa angik dig, lodes ubehandlet, til du kom. Dette bragte Galden i Kog: Da der ved sidste Deposits var nogle Studenter, som havde erklæret, at de ikke vilde have nogen anden Privatpræceptor end Dr. Bartholin, saa

havde Rektor nemlig under Paaberaabelse af sin Embedsmyndighed med Trusler og Irettesættelser forbudt dem dette; over dette og meget mere havde de beklaget sig til Dr. Bartholin, og i Konsistorium blev Rektor selv tvunget til at vedgaa Sandheden heraf. Han fastholdt imidlertid, at han paa dette Punkt havde kunnet optræde med sit Embedes Ret. Du ser, hvorledes alt Dag for Dag bliver bitrere. Det blev officielt paalagt Dr. [Cort] Aslaksen paa hele Universitetets Vegne at meddele dig, hvad der var sket med Hensyn til Rektoratet. Hvis du havde været tilstede, vilde du have følt dig overbevist om, at hans Afgang passede godt til den Maade, hvorpaa han har optraadt i sin Embedstid; det vil du med Guds Hjælp selv erfare, naar du kommer tilstede. [Claus] Plum er vendt tilbage, men jeg har hverken set ham eller talt med ham. Hvad han vil tage fat paa, ved jeg ikke. Jeg har lagt Sagen i Guds Haand, han vil selv handle og styre alle Lidenskaber til sit Navns Ære alene.

Nuvel, min trofaste Ven, fortsæt med, hvad du har paabegyndt, ophør ikke at knytte din Worm til dig med evig Hengivenhed, og gør dig Umage for, at jeg kan faa det ønskede Svar ved første Lejlighed. Du hilses skyldigst af Fincke, Bartholin og min Hustru.

Vor høje Kansler raadede mig til at skrive til Basel og bede om, at det ved et Testimonium maa blive bekræftet, at ogsaa jeg er promoveret i Filosofi. Men du indser selv, hvor det vil blive mig svært, da jeg allerede en Gang har opnaaet fyldestgørende Bevis herfor og da jeg ikke frit kan angive Grunden til, at jeg søger det (thi i Konsistorium blev det mig forbudt at bringe Sagen uden for Universitetet); jeg kan heller ikke gøre mig Haab om at opnaa et Svar inden for et Aars Forløb. Dersom du ved given Lejlighed kunde faa ham til at skifte Mening paa dette Punkt og foreslaa ham en bekvemmere Fremgangsmaade til Forsoning, vilde du gøre mig en stor Tjeneste.

(W I 87).

30. (Ep. 30) *Til Samme.*

28.6.1617.

Indtil nu har jeg opsat at skrive til dig om mine Sager, fordi jeg Dag for Dag imødesaa den gunstige Lejlighed til at fortælle dig alting mundtligt; men da jeg indser, at jeg endnu en Tidlang er forhindret deri, kan jeg ikke lade være med i Korthed at fremstille, hvad der fornylig er sket.

Efter Rektorindsættelsen i Domkirken blev der holdt Møde af Filosoferne, idet ogsaa Pædagogerne var tilstede. Uden først at aflægge nogen Taksigelse, uden at komme med nogen Udtalelse om Stridsspørgsmaalet og uden at

have spurgt nogen om deres Mening overdrog Alanus her uopholdelig Nøglerne og Dekanværdigheden til Magister Longomontanus. Da han havde afsluttet en lille, indholdsløs Henvendelse, gjorde jeg derfor Indsigelse imod den ulovlige Fremgangsmaade ved Dekanvalget: En Afgørelse, som skulde bero paa hver enkelts Stemmeafgivelse, var nu underlagt Enkeltmands Forgødtbefindende, og det paa et Tidspunkt, da der forelaa en Meningsforskel med Hensyn til Dekanatet; endvidere var det jo nylig efter deres eget Raad vedtaget som en Regel, at en vordende Dekan ved offentligt Testimonium skulde godtgøre at være lovformelig promoveret som Magister i Filosofi: Altsaa maatte den nu udpegede forud for nogetsomhelst andet fremlægge sit Testimonium, da det for et Aar siden var blevet krævet af mig. Jeg paaberaabte mig derefter Konsistorium. Ved at høre dette sagde Longomontanus, at han vilde tilbagelevere Nøglerne og ikke beklæde Dekanposten uden paa lovlig Vis, og mod mig rasede han en god Del paa sin sædvanlige Maade. Handlingen blev derefter afbrudt, men nogle af Kollegerne lod sig virkelig bringe paa bedre Tanker og ønskede Sagen gennemført paa mere takfuld Maade; der herskede saaledes ingenlunde Enighed iblandt dem. Man skiltes derefter uden nogen Afgørelse.

Efter Frokost havde jeg en Samtale med Rektor, og da jeg havde fortalt ham det skete, bad jeg om, at Konsistorium maatte blive sammenkaldt; dette lovede han, naar Forholdene tillod det, men samtidig tilføjede han, at han havde talt med vor høje Kansler om denne Sag: Denne havde erklæret ikke at kunne ændre paa noget, som var delvis afgjort. Du ser altsaa Penelopes Spind, min brave Ven! Hvor vilde jeg gerne have din Stemme i Konsistorium; men jeg er bange for, at dersom nogle forlanger din Stemme, vil andre anføre, at Sagen ikke kan udskydes i saa lang Tid. Hvad om du i et Brev frenstillede dit Synspunkt for Dr. Conrad [Cort Aslaksen], for at han aabenlyst kan fremlægge, hvad der er din Mening, hvis Sagen bliver Genstand for Omtale i Konsistorium? Herved vilde du handle i høj Grad i min Interesse og fuldtud stemmende med din Oprigtighed. Ved første givne Lejlighed skal jeg med Forsigtighed rejse en Tur ud til Jer. Hav det imidlertid godt og undlad ikke at bevare mig i din sædvanlige Gunst. 28. Juni 1617.

(W I 87).

31. (Ep. 31) *Til samme.*

28.6./19.7.1617.

Da der i Konsistorium den 5. Juni var blevet forhandlet om forskellige Ting, gav Rektor endelig Meddelelse om, at jeg havde bedt om, at Professorerne vilde raadslaa om de Ting, der nylig var blevet foretaget vedrørende

Dekanatet; samtidig beordrede han mig at fremsætte mit eget Ønske. Jeg sagde derpaa: At Hovedpunktet i mit Andragende drejede sig om, at nogle af Filosofferne ifjor havde bestemt, at der ikke kunde aabnes mig Adgang til Dekanatet, medmindre jeg fremlagde Testimonium for min Promotion; hermed havde de faktisk opstillet en ny Regel, der slet ikke kunde begrundes ud fra Fundatsen og Statutterne; Følgen maatte være, at de, der fremtidig skulde være Dekaner, først ved offentligt Testimonium maatte bevise, at de var promoverede til Magistre i Filosofi: Nu maatte derfor Professorerne træffe Afgørelse om, hvorvidt ikke den, der fremtidig skulde beklæde dette Hverv, skulde forpligtes til at gøre det samme, da det jo ikke var rimeligt, at de paalagde mig større Forpligtelse end en hvilkenksomhelst anden. Da man havde hørt paa dette, bad Rektor Magister Longomontanus og mig om at gaa lidt udenfor. Imidlertid fortalte han de øvrige, at han havde raadført sig med vor høje Kansler om Spørgsmaalet, og at denne mente, der ikke kunde tvivles om Magister Longomontanus' Promotion, fordi han tidligere havde beklædt Posten. Den skulde derfor overdrages til ham, og det øvrige Stridsspørgsmaal lades aabent. Doktorerne Fincke og Bartholin antog sig imidlertid min Sag og erklærede, at det var noget, som angik hele det medicinske Fakultet, hvorfor de lod sig mærke med, at de nu vilde give sig i Kast med mine Modstandere. Rektor sagde, at han vilde referere dette til Kansleren. Derefter fik vi Befaling til at komme ind igen; da det var sket, sagde Rektor, at Dekanatet skulde overdrages Magister Longomontanus, og at det var efter vor høje Kanslers Ønske. Hvad kunde jeg gøre? Jeg var imod al Forventning tvunget til at affinde mig med det skete, og der synes ingen Mulighed levnet for en Klage. Jeg ved ikke, om det tjener min Sag at søge en Samtale med Kansleren. Hvis du ved noget Raad, beder jeg dig om at meddele mig det. Jeg bønfalder al Rets og Retfærds Herre om at vaage over dette; han vil ikke svigte sine.

(W I 88).

32. Til Jørgen Olufsen i Hørup.

19.7.1617.

Kæreste Onkel. Naar jeg ikke har besvaret dine to Breve, skyldes det Brevbæreren, som svigtede. Til Gengæld for dit smukke Digt i Anledning af vor Slægtnings Død sender jeg dig et Eksempplar af mine *Quæstiones Hesiodicæ*, som jeg har skrevet til Studenternes Tarv, ikke for at opnaa Hæder. Jeg sender ogsaa nogle Digte skrevet i Anledning af vort Bryllup. Din Stifsøn, som jeg endnu ikke har set, skal jeg bistaa efter Evne, men det er vanskeligt at love ham kongeligt Stipendium straks.

(W I 88).

33. *Fra Jesper Rasmussen Brochmand paa Kronborg.* 1.9.1617.

Tak for Lægeraad. Jeg har opnaaet Kongens Underskrift til den Yngling, du saa varmt anbefalede. Hils Dr. Fincke og Dr. Bartholin.

(Fol. 21).

34. (Ep. 21) *Fra Caspar Bauhin i Basel.* 7.9.1617.

Hilsen. Jeg har modtaget det Brev, som du, berømmelige Doktor, har skrevet til mig afvigte Marts. Det glædede mig meget, baade fordi det gjorde Rede for din gunstige Stilling, dit Ægteskab og din Professorpost (jeg ønsker al mulig Lykke til begge Dele) og for den vedlagte *Cochlearia minor*, som jeg længe har haabet og ventet paa. Og jeg vil ogsaa nu imødesee flere lovede Planter fra dig, især fra Øen Amager. Den *Corallina*, som du sendte med, kaldes *fucus Abietis facie* og er ingenlunde den, som de bruger mod Orm. Den Clusianske Plante, som jeg har eftersøgt, er ikke *Orchis*, men *Geranium 3, bulbosum Clusii*, som han skriver vokser i den københavnske Jord; den har jeg imidlertid endnu ikke set.

Du spørger om anden Del af Phytopinax: Men jeg opstiller en Oversigt over hele mit botaniske Theater, med Klassikernes Synonymer, ligesom ogsaa en Prodrumus, der vil fremlægge mere end seks Hundrede, ikke tidligere af nogen beskrevne, Planter.

Disse faa Ord har jeg ladet skrive til dig med en andens Haand. Hermed bedes du modtage mine Hilsner og gode Ønsker; bevar mig i dit Venskab. I Hast. Basel 7. September 1617.

CASPAR BAUHIN

Livlæge og Professor ordinarius i Basel

Til den berømmelige Mand Hr. Dr. Ole Worm, Dr. med. og Professor i Filosofi, min Herre og Ven, København.

35. *Fra Bertel Knudsen Aqvilonius i Malmø.* 5.12.1617.

En lykkelig Skæbne førte mig til København, hvor jeg traf dig. Muserne har i dette Aar ikke oplevet større Lykke. Jeg vil nu dimittere mine Ynglinge, men Julen vil nok forsinke dem. De to er velegnede til Studierne, den tredie er svagelig og har i det Aar, han opholdt sig her, kun været tre Uger oven Senge. I Løbet af Sommeren vil han kunne indhente det forsømte, da hans Helbred nu er bedre og han kan skrive Latin samt gøre gode Vers. Du maa være ham en mild Eksaminator. Jeg vil lade dem fremstille sig inden Juni, og hvis de ikke kan følge dine Forelæsninger i Logik, staar det dig frit for atter at slette dem. Min Taknemmelighed vil du snart kunne skønne gennem offentlige Skrifter.

(Fol. 10).

36. *Til Anders Jacobsen Langebæk i Udlandet.*

9.12.1617.

Tak for dit Brev, som giver Oplysning om Eders Rejse og viser, at du fortsætter dine Studier med samme Flid som herhjemme. Tak, fordi du har tilegnet mig dit første Arbejde. Den Slags Øvelser skærper Forstanden og afsliber Sproget. Du maa gennem fortsatte Breve holde mig underrettet om, hvad Nyt der forefalder hos Eder.

(W I 88).

37. *Til Jacob Fincke i Giessen.*

December 1617.

Dit Brev lettede mig for den Bekymring, din lange Tavshed havde forvoldt. Hvis Forfatteren til Kataloget over Eders Have viser sig vanskelig, skal du ikke bekymre dig for stærkt derom. Din Fader [Thomas Fincke] har i et Par Maaneder været syg af endemisk Feber, men er i Bedring. Han venter snart en synlig Prøve paa dine Studieresultater.

(W I 89).

38. (Ep. 7) *Til Jacob Fincke i Giessen.*

6.1.1618.

Min kære Fincke! Jeg har modtaget det tilsendte Katalog over Jeres Have. Jeg maa derfor erkende, at den Tak, jeg bør rette til dig som Mellemmand for udført Arbejde, ikke er mindre end den Taknæmmelighed, jeg nærer mod Jungermann selv. Jeg for min Del er sandelig indstillet paa, at jeg ikke vil forsømme nogen Lejlighed, hvor jeg kan fremme alt, hvad der kan være dig til Gavn, samt virkeliggøre dine Ønsker.

Alle vore har det ved Guds Naade godt og har med aabne Øren indsuget din lykkelige Tilstand; din Fader selv har genvundet sit Helbred, men af Frygt for Tilbagefald vover han endnu ikke at udsætte sig for den kølige Luft.

Saa vel offentlige som private Forhold befinder sig her i en rolig Tilstand, og der er ikke hændet noget bemærkelsesværdigt, som jeg kan fortælle i dette Brev, undtagen at man paa den Side af Amager, der vender mod København, ivrigt arbejder paa en ny Havn, som skal befæstes med Volde og Grave og forbindes med København ved en Bro. Det størst mulige Antal Adelsmænd, og ligeledes nogle af de mere velhavende Borgere, har givet Tilsagn om deres Støtte til Fuldførelsen af dette Arbejde, og det i et saadant Omfang, at de haaber at kunne gennemføre det i det ønskede Omfang inden for fire Aar.

Hvis der hos Jer foreligger noget nyt om Rosenkreutz-Brødrene, vil jeg meget gerne ved given Lejlighed have det at vide. Der fortælles nemlig hos os mærkelige Ting om dem, baade i offentliggjorte Skrifter og rygtevis. Lev hermed vel. Min Hustru sender dig skyldig Hilsen. 6. Januar 1618.

(W I 89).

39. *Til Bjørn Sørensen Drachard i Udlandet.*

6.1.1618.

Da du havde skrevet til andre, men ikke til mig, frygtede jeg, at du havde glemt mig, men for denne Frygt er jeg nu befriet. Dine Studeringer vil være vel tjent med sproglige Øvelser. Uden dem naar man hverken langt i Theologi eller andre Videnskaber. Forsøm dog ikke Filosofien, især hvis du kan faa Adgang til private Øvelser. Maaske vil du kunne leve billigere i Wittenberg.

(W I 89).

40. *Fra Jesper Rasmussen Brochmand paa Kronborg.*

5.2.1618.

Tak for Recepten paa Medicinen, der skal anvendes mod hypochondriske Lidelser og forskrives fra [Hans] Steins aromatiske Butik. Hils Dr. Fincke og Dr. Bartholin.

(Fol. 22).

41. (Ep. 32) *Fra Samme.*

18.2.1618.

Fortræffelige, bedste Ven, Hr. Dr. Worm! Din Iver og Interesse for at drage Omsorg for mit Helbreds Tarv lærte dit sidste Brev mig ret at kende. Hvis jeg ikke med Taknemmelighed erkender denne din Hengivenhed for mig samt dine beredvillige Bestræbelser for at tjene mine Interesser, maa jeg anses for den utaknemmeligste blandt alle levende Væsner.

De ønskede Smaaskrifter om Rosenkreutzernes Broderskab, som du nu i temmelig lang Tid har stillet til Raadighed for min Benyttelse, tilbagesender jeg med mine bedste Taksigelser. Men til at forklare de nye Ting, hvorom du paa gaadefuld Vis har skrevet til mig, vilde der behøves en Oedipus. Senere har Johannes Mechelbergs Hustru efter sin Tilbagekomst fra København givet en tydelig Fremstilling af hele Sagen. Man kan med Rette udbyde: Hvor er Jomfruernes hamle Hædersgaver, Blu og Kyskhed?

Men jeg standser min Tales Strøm, og til Gud anbefaler jeg inderligt dig, min Worm, med din elskelige Hustru og din kære lille Datter: Hils af Hjertet mine kære. Kronborg, i største Hast. 18. Februar 1618.

42. (Ep. 22) *Til Caspar Bauhin i Basel.*

1.3.1618.

Det glæder mig, at mit Brev har naaet dig, du berømmelige Mand. Det vil, som jeg haaber, skaffe mig rigere Anledning til oftere at korrespondere med dig i flere Breve; herom giver dit Svar mig ogsaa et sikkert Haab, thi deri har du ikke fundet det under din Værdighed at løse mine fremsatte Tvivlsspørgsmaal. At jeg har benævnt hin *fucus Abietis* som en *Corallina* af Udseende, skyldes [Matthias] Lobel, der i 2. Bog Side 250 af sine *Icones [Plantarum, Antwerpen 1581]* beskriver en Plante, hvis Form og Udseende stemmer ganske overens med denne. Men fra nu af vil jeg paa dette Punkt henholde mig til din Autoritet. Jeg vilde rigtignok gerne sende flere Planter fra den samme Ø, især Vandplanter, som er ret sjældne hos Jer, hvis jeg ikke regnede med at sende Ugler til Athen. Thi jeg formoder, at jeg her næppe kunne finde nogen lille Plante, som ikke blomstrer i dit rige botaniske Skatkammer. Jeg sender nogle Frø, som jeg ifjor samlede sammesteds; den første af dem er *Gramen spicatum marinum Lob*; den anden *Gramen*

cyperoides angusti folii; den tredie *Juncum capitulo lupuli equiseti*; med hvad Navn jeg skal benævne den fjerde, ved jeg ikke; det maa du belære mig om. Men da jeg har været forhindret af den strenge Vinter og hverken har kunnet opsøge denne *Geranium Clusianum* eller de andre, jeg skulde sende dig, skal jeg drage Omsorg for, at mit Brev, paa næste Marked, ikke kommer tomt til dig. Iøvrigt er jeg glad over, at det imødesete Arbejde om Synonymer atter kommer i Trykken. Gud give, at det paabegyndte maa fremmes; jeg opfordrer dig til snarest, til de studerendes Gavn, at lade det se Lyset. For at du kan mærke i det mindste min Interesse i at støtte det, se, saa har jeg her kunnet samle forskellige danske Navne paa Planter og Træer, og det egenhændigt; jeg sender dem, for at du ikke skal staa og mangle vort Sprog, dersom du beslutter dig til at forsyne Værket med forskellige Sprog. Endnu er det ikke timedes mig at opleve, at nogen berømt Botaniker har udstyret sine Værker med vore Navne. Hvis du bliver den første til at gennemføre dette, vil det efter min Mening ikke blot tjene dit Arbejde til Pryd, men ogsaa vor Nation til større Nytte. Hos Flertallet vil du finde de tyske, italienske, spanske, engelske, nederlandske og franske; hos ingen de danske. *De fleste blandt dem er givet dem af Bønder og Menigmand, kun faa af lærde Folk; dette skyldes det efter min Mening enestaaende Misbrug af Lægekunsten, som i vore Lande øves af Koner, Barberer og Markskrigere*.

Jeg beder dig ikke opsætte din Prodrumus, thi jeg tvivler slet ikke om, at du har den fuldkommen i alt væsentligt. Stræb efter, at den medicinske Verden ikke længere skal undvære disse saa nødvendige Ting. Lev vel og lad din Worm være dig anbefalet.

P. M. Men mon din Broders langvarige Arbejder skal kæmpe med Orme og Møl? Saa ofte jeg mindes dem, jeg saa hos ham i Mümpelgarten, beklager jeg Mandens Lod og forbander Skæbnens ubønhørlige Strengthed.

(W I 89. Afskrift efter Original i Universitetsbibl. Basel, Fr. Gr. II 1. p. 143-44).

43. (Ep. 11) *Til Niels Christensen Foss i Lyon(?)*

ca. 1.3.1618.

Jeg vilde minsandten være saa dorsk som nogen, hvis jeg ikke opfyldte de Forpligtelser, som følger af gensidigt Venskab og Oprigtighed.

Skønt altsaa Stofmængden ikke kan maale sig med din, vil dog den redebønne Vilje gøre Fyldest. Jeg ved ikke, om jeg har antydnet vor kongelige Majestæts Iver med at grundlægge en ny Stad paa Øen Amager. Nu er man sandelig skredet til Værket. Hør da følgende om, hvad der sker hos os: Vore Folk arbejder af alle Kræfter for at grundlægge en ny Stad paa Amager. Der er blevet lagt Fundamenter til en Bro, som skal forbinde

den med vor Stad. Der er udstukket Pladser til Huse for Borgere og Adelsmænd, og de skal bebygges inden for et Tidsrum paa to Aar. Lederen af Befæstningsarbejderne har nu ogsaa med Energi taget fat paa at lave Grave og Volde ved Hjælp af en uhyre Skare Arbejdsfolk. »Arbejdet syder« [Verg. Æn. I 436] i den Grad fra alle Sider, at man turde sværge paa, at det ganske København der er strømmet sammen.

De Skibe, som skal gaa til Ostindien, udstyres med alle Fornødenheder. De faar nogle kongelige Orlogsskibe med som Ledsagere og skal tiltræde Rejsen omkring April. Naar du vender hjem, vil du knapt kende det gamle København igen.

Mens Byens og Hoffets Folk har travlt med alt dette, kan man blandt os glæde sig over alt, hvad man blot kan ønske sig i Retning af Rolighed. Thi her er ingen Reformersket, og alt aander Fred som hidtil. Evangeliejubilæet har vi fejret i samfulde otte Dage med Prædikener og Taler, og hele Danmark og Norge har gjort det med Alvor. Efter hvad vi har læst i trykte Meddelelser, har heller ikke Heidelbergerne ladet noget tilbage at ønske i Retning af at fejre deres Iver for denne Fest.

Magister Alanus har øget sin Husstand med en ny Hustru paa fjorten Aar. Og saa har Gjelstrup minsandten ægtet Statholderens Tjenestepige — Statholderen døde her for nogle Maaneder siden — den dig af Navn velkendte Else, til ikke liden Forundring for alle og til sine Kollegers Forargelse. Grunden kan du selv slutte dig til.

Men jeg vil tilføje et Par Ting vedrørende vore fælles Studier. Jeg beder dig paa ingen Maade slække paa din hidtidige Energi med at samle Sjældenheder. Hvad saadanne angaar, vil Frankrig mere end noget andet Land tilfredsstille dine Ønsker. Hvis du kommer til Orleans, skal du ikke forsømme at stifte Bekendtskab med den fremragende Hr. de Trogni, hvis Bevaagenhed du skal sørge for at vinde. Thi han er en meget fin Mand og saare forfaren i den kemiske Kunst. I Frankrig fik jeg Adgang til et kemisk Skrift af ham, det grundigste og mest detaillerede, jeg kender af den Slags. Men jeg beklager meget, at jeg dengang ikke havde Lejlighed til at afskrive det i sin Helhed; jeg har det som en ufuldstændig Torso. Du skal sætte alt ind paa at faa det, enten fra ham selv eller andre. I Paris vil du træffe [Johs.] Begvinus, Forfatter til den kemiske Begynderbog [Jean Béguin: Tyrocinium chymicum, 1614]. Paa min Tid var der ogsaa en Mand ved Navn Claveria, en fint dannet Mand, ligeledes meget velbevandret i Kemien og en fremragende Praktiker, fra hvem du næppe vil skilles uden stort Udbytte. Dette vil jeg dog lægge dig paa Sinde: Forsøm ingen Lejlighed til Samtale med saadanne Mænd; det har jeg høstet rige Frugter af.

Vi har det gudskelov alle godt og hilser dig. Hils Jacobæus [Anders Jacobsen Langebæk?] fra mig igen. Hilsen.

(W I 90).

44. (Ep. 40) *Til Laurits Scavenius i Strassburg.*

1.3.1618.

Jeg vilde forlængst have svaret paa dine to Breve, min Scavenius, hvis der blot havde budt sig en bekvem Lejlighed til at gøre det. Men nu, da jeg haaber, at mit Brev til dig sikkert vil kunne overbringes med de Købmænd, der rejser til Frankfurt, kan jeg ikke lade være med, saa godt jeg kan, at imødekomme din redebønne Hengivenhed med min. Jeg beder dig altsaa være fuldt og fast overbevist om, at hvis der kan udrettes noget af mig, som kan tjene dit Formaal og din Hæder, saa skal det fuldtud vies dine Interesser.

Iøvrigt har det Brev, hvori du giver Beretningen om hin Ardeiiio, der erklærede sig for Tilhænger af Rosenkreutzernes Selskab, i den Grad sat mit Sind i Bevægelse, at jeg vil betragte det som en stor Velgerning, hvis jeg ret hyppigt kan faa Kundskab om saadanne Ting, der foregaar hos Eder. Hvis du sidenhen bringer noget i Erfaring om ham og de andre Bundsforvandre i den Sekt, beder jeg dig om ikke at forholde mig det. Jeg er dig meget taknemmelig, fordi du saa ordentligt har sørget for at overgive Brevet til Bauhin. Han har vitterlig faaet og besvaret det, men med en andens Haand; Grunden hertil angiver han, som du rigtigt formoder, at være Kraftesløshed efter sin Gigtsygdøm.

I samfulde otte Dage i Træk har ogsaa vi fejret 100 Aars Jubilæet til Minde om Evangeliets Renselse ved Dr. Luther; vi har bestandig lyttet til Taler paa Universitetet og til Prædikener i Kirkerne. Men i Henseende til at slaa Medailler maa vi erkende, at I er vore Overmænd. Hos os fejredes endog Constantiæ og Concordiæ Dag, Dr. Luthers Fødselsdag [skal være: Dødsdag 18. Febr.]; i en talrig Forsamling af Professorer og Kirkens Tjenere, og under betydeligt Bifald fra alle Sider blev der holdt en offentlig Tale af min Svoger Dr. Caspar Bartholin: En Sammenligning mellem den første Elias og den tredie, nemlig Luther. Samme vor Svoger har fornylig i to offentlige Disputatser saare kærnefuldt og med stor Indsigt gendrevet Goc lens Sammensurium om Kødets fysiske Opstandelse; han vil uden Tvivl sende dig et Eksemplar deraf.

Hils skyldigst Dr. Saltzmann, Eders Fysikus, min fordums Vært, tillige med dine Elever.

Du hilses fra mig, fra min Hustru og alle vore Venner, til hvem du ikke maa undlade at meddele dig gennem hyppige Breve.

København, 1. Marts 1618.

(W I 90).

45. *Til Biskop Niels Clausen Sinding i Oslo.*

Marts/Oktober 1618.

Min Broder Jens Worm har i nogen Tid drevet Forretning i dit Stift og ønsker at blive hos Eder, hvorfor jeg anbefaler ham til din og Statholderens Bevaagened.

(W I 91).

46. (Ep. 23) *Fra Caspar Bauhin i Basel.*

1.5.1618.

Hilsen. Det Brev, du skrev til mig 1. Marts, du min herlige Ven og Doktor, har jeg rigtigt modtaget sammen med Fortegnelsen over de danske Navne og adskillige Planter, for hvilket jeg altsammen takker. Du lover flere fra Øen Amager: Gid du vilde gøre det; i den Anledning beder jeg dig navnlig, om du vil lade begge de to *Cochlearia* aftegne efter Naturen; jeg vilde da offentliggøre dem under dit Navn i mit Herbarium [Catalogus Plantarum, Basel 1623] (thi dette har jeg nu føjet til min Prodrromus [Theatri Botanici, Frankfurt 1620]). Og selvom jeg skulde have dem, du sender mig, bliver det mig ikke desto mindre meget kært, thi ofte forekommer der nemlig en Variant, som er bemærkelsesværdig. Det var de rigtige Navne, du havde vedføjet ved de fire Planter, du sendte, derfor tilføjer jeg intet. Hvis du vil sende mig en *Geranium Clusianum*, vil du glæde mig meget.

Jeg kan intet berette om min salig Broders Arbejder. Han har truffet testamentariske Dispositioner til Fordel for sin Dattersøn, som for nylig blev promoveret til Doktor af mig. Jeg vil aldrig forøge mine Samlinger med hans for ikke at give Indtryk af at fremlægge andres Stof under mit Navn. Jeg vil lægge min Broders Dattersøn paa Sinde at tage sig af dem.

De hjerteligste Hilsner sender jeg dig hermed; gengæld mit sande Ven-skab med dit. Jeg tilføjer min Hilsen til de berømmelige Mænd, Doktorerne Fincke, Fuiren og Bartholin. De hjerteligste Hilsner, 2. Maj 1618, Basel.

47. (Ep. 13) *Til Niels Christensen Foss i Orléans.*

1.5./20.8.1618.

For at besvare din Ansøgning har jeg taget min Svoger og min Sviger-fader med paa Raad, og vi har overvejet, hvad der vilde være gavnligest for dig. Vi støtter alle det Raad, at du skal ansøge Universitetet paa en Gang i

samme Skrivelse om Dispensation fra din Forpligtelse og om et Naadsens-
aars Stipendium. Thi de mente, at en Skrivelse stilet til dem alle vilde
have større Vægt hos de enkelte, end hvis den kun er skrevet til en. Men
dette at søge Erhvervelse af en udenlandsk Doktorgrad imod, hvad du har
forpligtet dig til, mente de, at du vilde faa større Vanskelighed med at
opnaa; de fleste vil nemlig hævde, at det forøger vort Universitets Anseelse,
naar det er paa Stedet, Graden tildeles dem, som gør sig fortjente dertil.
Imidlertid vil jeg ikke betvivle, at der vilde blive tillagt dit Forehavende
betydelig Vægt, dersom du i en særskilt Skrivelse til vor høje Hr. Kansler
forklarede Baggrunden derfor og samtidig gjorde Brug af din Bildts Melle-
komst. Men antager vi nu, at den nævnte Dispensation tilstaas dig, saa
vilde jeg ikke raade dig til at søge Graden erhvervet i Italien. Thi skønt
det antagelig kunde gøres med ret ringe Bekostning og med god Samvittig-
hed — blot du fritages for at aflægge den skriftlige Ed — saa vil dog ube-
fæstede Sjæle i disse Riger antage en Mand for beseglet af Paven, hvis han
har en Doktorgrad dernede fra; de nyder heller ikke samme Anseelse som
de andre. Jeg vilde altsaa tilraade dig, dersom du opnaar Tilladelsen, snarere
at søge til et af de større Universiteter i Tyskland eller til Montpellier i
Frankrig. Naar din Sag kommer for hos os, skal jeg ikke svigte dig, men,
saa vidt min Indflydelse rækker, arbejde for, at du kan faa dit Ønske opfyldt.
Det er min Svoger Bartholin, der nu fungerer som Rektor Magnificus, og
det er til ham, det skal stiles, hvis du skriver Brev til Universitetet. Dekanaten
i det filosofiske Fakultet paahviler mig, hvorfor jeg skal afholde Magister-
promotion til Paaske og efter sædvanlig Skik indbyde dem, som har gjort
sig fortjente dertil. Desuden skal den theologiske Doktorgrad, der er tiltænkt
nogle af Biskopperne, tildeles dem ved Mikkeltid. Ellers er alt ved det gamle
og trives i Fred og Ro; Gud give, det maa vinde og vare. Lev vel.

(W I 91).

48. (Ep. 41) *Til Laurits Scavenius i Strassburg.*

Maj/August 1618.

At jeg nu slaar to Fluere med et Smæk og besvarer dine to Breve med
eet, det vil du let forstaa, maa tilskrives Brevbærernes Sjældenhed. Jeg
behøver derfor ikke at anvende mange Ord til min Undskyldning.

Jeg tvivler nu næppe om, at disse vanvittige Rosenkreutzeres Samfund
endelig vil ophidse selv deres Fortalere imod sig, efter at de nu gennem
en saa lang Tid har holdt de lettroende hen med et tomt Haab. Hvad har
de egentlig skænket os efter saa mange stortalende Løfter, saa mange Pra-
lerier om Fornyetelser i Sprog og Kundskaber, udover nogle tomme Historier

og nogle Ark besmurt med søde Drømmesyner? Hvis de ikke holder, hvad de med prangende Talemaader har lovet, vil alle deres Anstrengelser gaa op i Røg.

Iøvrigt skal du ikke tvivle om, min Scavenius, at hvis der viser sig noget, som kan lønne dine Bestræbelser, skal vi tænke paa dig. Men du kender denne Verdens Skik: Det er dem, som sidder nærmest Fadet, der løber af med Kagen. Naar du kommer hjem, skal vi sørge for, at du kan føle, hvilke Forpligtelser vi nærer over for dig.

Vi haaber, at det ikke skal vare længe, før vort Universitet beriges med et nyt Collegium, hvori de Studenter, der lever af den kongelige Understøttelse, skal paa en Gang bo og sove; saaledes vil de manges Kaadhed lettere kunne holdes i Ave, og der gives rigere Lejlighed til Fromhedsøvelser iblandt dem.

Da Dekanhvervet ved det filosofiske Fakultet er blevet mig betroet, har jeg isinde omkring April næste Aar at højtidelig holde en Magisterpromotion. Hvis der derfor hos Eder skulde være en af vore, som er værdig til at tragte efter denne Grad, saa mind ham om, at han skal indfinde sig til den nævnte Tid. Lev vel.

(W I 91).

49. (Ep. 8) *Til Jacob Fincke i Giessen.*

1.3./20.8.1618.

Jeg har glædet mig meget over din Skildring af denne gale Jerusalems Konge; hvis disse Rosenkreutzere anser ham for deres Foregangsmand, kan man fra ham tilfulde slutte, hvad man bør mene om de øvrige. Imidlertid kunde jeg nok ønske at vide, hvad der er sket med ham, og hvad han har bedrevet hos Jer. Jeg beder dig i dit næste Brev angive mig (eller, hvis det passer dig, fortælle mundtligt), om han har sagt, hvor i Verden det nye Collegium befinder sig, og om han har forsøgt at lokke visse Personer ind i sit Selskab. Da det filosofiske Fakultet har paalagt mig Dekanhvervet, har jeg besluttet til næste Paaske at foranstalte en højtidelig Magisterpromotion; hvis du gerne vil tage Del i den, maa det lægges saaledes tilrette, at du kan være her til den nævnte Tid. Du vil glæde mig meget, dersom du vil besørge det meddelt ogsaa til andre af vore Landsmænd, som du maatte finde værdige til denne Grad. Din Fader og vi alle lever gudskelov vel. Rector Magnificus, min Svoger Bartholin, der forresten har forøget sin Husstand med en Søn, er i Øjeblikket optaget af at have Prinsen under Behandling. Vort Universitet skal snart udvides med et nyt Collegium, hvor de, som nyder Kongens Brød, skal baade sove og bo. Til dette Brug

skal der med det snarest indrettes et Hus, som er købt i samme Øjemed. Ellers intet nyt. Min Hustru og vi alle hilser dig. Lev vel og lykkeligt.

(W I 91).

50. *Til Laurits Clemensen (Vejle) i Giessen*

Maj/August 1618.

Kære Slægtning! Tak for dit Brev. Jeg maa rose din Flid. Følg blot de private Øvelser. Det er godt at lade Sprog og Filosofi være det væsentligste. Din kødelige Skrøbelighed behøver du ikke atter at undskylde, da jeg allerede har glemt den. Ungdoms Svaghed udslettes, naar man handler ret i den voksne Alder. Du behøver derfor ikke at tvivle om min Bevaagenhed, som du nyder i samme Grad som de øvrige Slægtninge. Hils min tidligere Studiefælle, Professor Christopher Scheibler.

(W I 92).

51. (Ep. 24) *Til Caspar Bauhin i Basel.*

20.8.1618.

For at staa ved mine Løfter, du berømmelige Mand, sender jeg nogle Planter, men flest Havplanter, da jeg ved, at de er ret sjældne hos Jer. Men det er mærkeligt, hvor stærkt de friske afviger fra de tørre, da hine i frisk Tilstand ses med tykke Blade ligesom Portulak eller Fabaria. Hos de vedlagte ser man intet saadant. Og det er heller ikke saa mærkeligt, thi da jeg havde omplantet nogle til min Have, prangede de ganske vist med Stængler og Blade, men kunde dog ikke opnaa en saadan Bladtykkelse. Om jeg er naaet frem til de rigtige Navne for dem alle, maa du selv dømme om. Jeg vilde ønske, at du personlig havde set den *Blitum marinum rubrum*, som jeg medsender i tørret Tilstand — den med de brede Blade (den anden har jeg lagt ved, for at du kan se Forskellen), thi da Bladene var helt tykke, mindede de virkelig om en Hanekam; dette er Grunden til, at jeg ogsaa sender en Tegning efter Naturen. Jeg vedlægger en Tegning af *Cochlearia erecta*, men Afbildningen er større end Planten. Jeg vilde ogsaa have sendt et Billede af den krybende, hvis jeg havde kunnet faa den i frisk Tilstand; den er imidlertid ret sjælden og ikke let at finde. Jeg har med største Flid søgt efter denne *Geranium Clusianum*, men den var ikke til at finde nogetsteds. Istedet sender jeg en anden, hvis Frø jeg har faaet tilsendt under Navnet *Geranium Cretense*. Hvis der iøvrigt kommer noget bemærkelsesværdigt frem, skal jeg, naar Lejlighed gives, sende dig det, saa snart jeg har erfaret, at disse var velkomne. Jeg har en Leg for med Naturen hos Tulipaner og Roser, men eftersom disse Ting ikke bidrager meget til Planternes normale Historie, og heller ikke kan frembringe nogen særskilt Art, skriver jeg ikke udførligere til dig om disse Ting. Jeg venter med Begær-
lig-

hed paa dine Synonymer og din Prodomus. Min Svigerfader og mine Svogre sender dig skyldigste Hilsner; en af de sidstnævnte, Dr. Bartholin, fungerer nu som Rektor Magnificus ved vort Universitet.

Lev vel, du berømte Mand, og svigt ikke mig, din nære Ven, i den sædvanlige Velvilje, hvormed du omfatter mig.

København 20. August 1618.

(W I 92. Afskrift af Original i Universitetsbibl. Basel Fr. Gr. II. 1. p. 63).

52. *Fra Jesper Rasmussen Brochmand paa Frederiksborg.*

30.11.1618.

Tak for det tilsendte Program. Vil du sende mig noget af den bedste Theriak. Min Broder Hans Brochmand vil godtgøre dig Prisen. Jeg vil hellere skrive til dig end til Stein, som engang har ført mig bag Lyset. Hils Rektor Magnificus, Dr. Fincke og De-kanen.

(Fol. 23).

53. *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Malmø.*

28.2.u.A.

En af mine tidligere Elever har p. Gr. af Pesten ikke kunnet indfinde sig i København, men bad en anden udvælge dig til sin Præceptor. I tre Maaneder har nu Vinteren forhindret hans Rejse. Jeg sender dig nogle Smaadigte. Naar jeg kommer til Herredagen, kan vi mundtligt drøfte Studier m. m.

(Fol. 7).

54. (Ep. 43) *Til Samme.*

Før 8.3.1619.

Her sender jeg dig nu dine Elever [Andreas Bremer og Laurits Nielsen] tilbage; de er optaget i Fortegnelsen over de Studerende, med de sædvanlige Formaliteter, og de er udstyret med det akademiske Borgerskabs Privilegier. Det næste vil blive, at de, velnærede med de skønne Videnskaber og den latinske Litteraturs Mælk, kan fortære Filosofiens fastere Føde, for at de Skridt for Skridt kan føres som ved Haanden til hin Visdommens Manddomskraft.

Men lad os iøvrigt ved gensidige Hilsner bestyrke vort Venskab, som har taget sit Udspring fra denne Begyndelse; det skal ikke komme an paa mig, at jeg jo overvælder dig med hyppige Breve, selv om de er magre, for at jeg stedse kan forfriske mig med dine honningsøde Muser. Jeg vil derfor gerne, at du skal være trygt overbevist om, at intet kan være mig mere magtpaaliggende end ved Tjenester og i Gerning at lade mine Sjælsrørelser træde dig aabent imøde.

Hvad synes du mon om vore Gothica? Er de ikke efter din Smag? Jeg synes virkelig ikke, de har fortjent at skjules i det cimmericke Mørke. Imidlertid vil jeg ikke tilraade at lade dem vise sig offentligt, med mindre det bliver i en Blanding af andre saadanne Lovsange over de gamle Helte, og det i latinsk, ja i forfinet, Iklædning. Maaske vil de engang i Fremtiden yde dig Helseoffer. Lev vel og gengæld mit Venskab.

(W I 92).

55. (Ep. 14) *Til Niels Christensen Foss i Orléans.*

Før 8.3.1619.

Hos M.le Conseiller de la Backe ved L'Église des bonnes nouvelles.

Jeg har modtaget dine to Breve, det ene skrevet i Juni Maaned, det andet i September; ikke uden Fryd har jeg derigennem erfaret, at du har vundet Trogni's Fortrolighed. At han er vanskelig at faa til at udtale sig, er noget, du ikke skal undre dig over, da du forlængst har erfaret, at det hos den Slags Folk er noget særegent.

Men du behøver ikke at tvivle om, at han vil vise sig mere omgængelig, saasnart han har fundet ud af, hvad du rummer, samt dit Standpunkt i disse Discipliner. Hvis du har læst [Johs.] Begvinus' Methode til at fremstille Udtræk uden nogen ydre Opvarmning i Løbet af et Kvarters Tid og uden Tilsætning af noget Mineral, saa beder jeg dig fortælle mig det i dit næste Brev. Jeg interesserer mig ikke for Hartmann's Tartarolie, thi den virker ikke efter Ønske. Jeg mener, at det sker ved Hjælp af et flygtigt Salt; fortæl du mig mere om det.

I Halmstad holder vor kongelige Majestæt og den svenske Gustaf Møde med stor Pragt, uden Tvivl for at forhandle om meget vigtige Ting. Vi venter dagligt paa Resultatet.

Det er nu ved et kongeligt Brev blevet anordnet, at ingen Markskriger eller Empiriker skal kunne drive Virksomhed uden det medicinske Fakultets Godkendelse: Ogsaa med Hensyn til Apotheker og Kirurger er der indført en Ændring, som forhaabentlig ikke vil vise sig resultatløs.

Ved Domkapitlerne i Roskilde, Lund og Odense skal der være fem, som dagligt skal holde offentlige Kurser: Biskoppen over Theologi og det hebraiske Sprog, en Lektor, Skolens Rektor og to andre over Sprogene og Filosofien. Der vil altsaa være Haab om, at mange betydelige Begavelser vil kunne finde en rigelig Lejlighed til at øve sig.

En Pestsygdom har angrebet mange Huse her i Byen; medmindre Gud afværger dette Onde, truer den med at befænge hele Riget. Hvis dette ikke lægger sig hindrende ivejen, vil jeg efter Paaske fejre en højtidelig Magisterpromotion; jeg venter en særdeles stor Tilstrømning af Kandidater til den.

Vi har det gudskelov alle godt og beder dig og dine have det godt.

(W I 93).

56. (Ep. 42) *Til Laurits Scavenius i Genève.*

Før 8.3.1619.

Vover du at nære nogen Mistanke om, at dine venskabelige, rare og højst velkomne Breve skulde være mig ubejlelige? Nej, slaa dig saadanne Tanker af Hovedet. De er just egnede til at forfriske den trætte og fylde et vide-

begærligt Sind med behagelige Oplysninger; mig, der sidder fast her, faar de til at færdes med Eder. Du maa være overbevist om, at jo hyppigere de er, desto mere kærkomne. Selvom du altsaa intet har at skrive, saa vil det dog være umaadelig rart, om du blot skriver dette, naar der byder sig en Lejlighed.

Iøvrigt haaber vi, at vi nu er naaet frem til, at det, som vi længe og indgaaende har haft under Overvejelse, kan omsættes i Handling: Du vil erfare ved Kendsgerninger, hvormeget baade jeg og alle vore Venner har haft dig og dine Studier i venlig Erindring.

Ved Kongebrev er det forordnet, at [Domkapitlerne] skal underholde fem offentlige Professorer i Filosofi og Sprog; blandt disse skal den første være Biskoppen, der skal foredrage den hellige Theologi og det hebraiske Sprog; en Lektor, Stedets Rektor og to andre. Til disse er der altsaa Brug for to paa hvert Sted, og blandt dem er vi ikke i Tvivl om, at vi skal faa dig.

Nu skal der nemlig ved Kongebrev tildeles de tre største Domkapitler i Riget, Roskilde, Odense og Lund, fem offentlige Professorer, som skal læse over Filosofi og Sprog. Hvis det passer dig, skal vi arbejde for, at du indvælges blandt disse. Og Vilkaarerne bliver ikke at foragte, for saa vidt som de skal gøre Tjeneste mod hæderlig Betaling, forelæse offentligt og derfra forfremmes til Universitetet. Hvis du altsaa, efter opnaaet Tilladelse fra din Patron, begiver dig hertil, tvivler vi ikke om, at Udfaldet vil svare til dine Ønsker. Men maaske hører du om dette fra andre; jeg hvisker dig det kun privat i Øret.

Her er der kun lidet nyt, undtagen at Pestsmitten, der er trængt ind i denne Stad, truer med stort Mandefald. Den almægtige Gud, ved hvis Naade Universitetet og alle dets Borgere hidtil er sluppet uskadt, beskytte os fremdeles mildt!

Man fortæller, at Eders Medborgere i Genève har tilladt Sabaudus Adgang og har givet Papisterne fri Religionsudøvelse i Staden. Fortæl, om det forholder sig saaledes. Lev vel.

(W I 93).

57. (Ep. 59) *Til Holger Rosenkrantz den Lærde.*

8.3.1619.

Jeg sender Eder, højædle Hr. Holger, denne min Festtale rettet imod de jesuitiske Taarer [Jubilum evangelicum a crocodylinis lacrimis Adami Contzen Jesuitæ Moguntinensis . . . prid. Cal. Nov. 1618 liberatum. Hafniæ 1619]. Den er fremlagt i Offentlighedens Lys ifølge Befaling af vor høje

Hr. Kansler Hr. Christian Friis til Kragerup, næst Gud og Kongen den højeste Beskærmer af vort Universitet; det sker tillige efter Opfordring fra mine Venner og Anmodning fra mange Tilhørere. Det foran anbragte Brev vil begrunde, hvorfor jeg har forsynet den med Eders Navn som Tilegnelse. For at sige det, som det er, saa har Eders højlerde Foredrag om theologiske Emner — ved hvilke I saa ofte har ønsket mig uværdige som Deltager — i den Grad vakt mit Sind til Beundring for Eder, at jeg ikke er ophørt med stadig at overveje, hvorledes jeg yderligere kunde vinde Eders Gunst. Og da der nu hidtil ikke har frembudt sig nogen Lejlighed til at erklære min Hengivenhed, mente jeg, at denne absolut ikke burde forsømmes. Et Brev er jo sædvanligvis dristigere end mundtlig Tale, og naar Nødvendighed byder, afkaster det med større Frimodighed den Forlegenhed, der ikke sjældent har berøvet mangan en, hvad han ønskede. Modtag derfor med naadige Miner dette ringe Tegn paa mit Sindelag, og lad min Hengivenhed opnaa Tilgivelse hos Eder for min Dristighed. Jeg erkender, at Gaven er Eders straalende Navn uværdig, men vi forsoner Guderne med Offergryn og Røgelse, naar der ikke er Mulighed for at bringe rigere Hekatomber. Skulde der iøvrigt nogensinde fra min Side kunne gøres noget, der formaar at være Eders Værdighed og Hæder til Tjeneste, ønsker jeg herved, at det altsammen skal være tilbudt.

Og, for nu ikke altfor længe at sinke Eder, som er optaget af vigtigere Ting, med min maaske ubejlelige Henvendelse, ønsker jeg Eder og Eders højædle Hustru samt hele Husstand stillet under den guddommelige Vel-signelses Varetægt. Lev vel. København d. 8. Marts Aar 1619.

(W I 93).

58. (Ep. 25) *Fra Caspar Bauhin i Basel.*

15.4.1619.

Hilsen. Dette Brev, du berømmelige Mand, skriver jeg til dig for at minde dig om dit ifjor afgivne Løfte. Thi i det Brev, du sendte mig, (og som jeg har besvaret) gav du mig uopfordret Haab om i indeværende Aar at ville gennemsøge den i Jer Nærhed beliggende Ø Amager og sende mig de Planter, som du samlede der. Jeg beder og bønfaller dig af al Magt om at gøre det: Jeg skal, paa passende Sted, mindes dig paa behørig Vis. Ved næste Messe haaber jeg, at du skal se, hvorledes du to Gange er Genstand for hædrende Omtale i min Prodomus Theatri Botanici, som er i Trykken i Frankfurt; det er i Anledning af de to *Cochlearia*.

Da jeg har bragt i Erfaring, at der er blevet holdt en Tale ved Jubelfesten, beder jeg endvidere om, at du sender mig den fra Eders Universitet, hvor jeg hører, at den er blevet holdt og trykt.

Vær du hermed paa det hjerteligste hilset, og meddel Hilsen fra mig til de berømmelige Mænd, din Hr. Svigerfader og begge dine Svogre.

I Hast. 15. April 1619. Basel.

Jeg hører, at Dr. Bartholin i Rostock har udgivet noget om Vande og om Brændejern: Jeg vil gerne se det, thi det er ikke bragt til os.

59. *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Malmö.*

19.4.1619.

Denne Student er afrejst senere end de øvrige og uden Brev, men anbefales til din Bevaagenhed. Jeg tilbagesender hermed den laante Bog. Laurits [Asserous] opholdes endnu af Sygdom.

(Fol. 11).

60. *Til Niels Tryggesen Porta i Våmb.*

Før 1.5.1619.

Du er ikke ubegavet. Dertil er din Hjerne jo kold og tør, og ifølge Galenus er du da som Melankoliker andre overlegen i Begavelse, fælder skarpere Domme og fastholder Indtryk, medens fugtige Hjerner slører Billederne og Varme gør overfladisk. Alene dine Epigrammer [Epigrammatum libri VII, Kbh. 1619] beviser din Skarpsindighed. Din Beskedenhed hæver dig højere, kom kun trøstigt, ikke til Prøvelse, men til Belønning. Jeg sender dig et kort Uddrag af Theserne, som Forfatteren endnu ikke har lagt sidste Haand paa. De vil senere blive trykt til Brug for Kandidaterne. Jeg antager at 3. og 4. Maj afsættes til Prøverne, 8. Maj til Disputats. Du maa være her den 1. Maj. Jeg vil senere læse dine Epigrammer og sender her min affilede Jubilæumstale.

(W I 94).

61. *Til Jørgen Madsen Braad i Vordingborg.*

8.3./1.5.1619.

I Henhold til dit Løfte under Besøget i København bedes du hos Magister Jacob Andersen, Præsten i Kallehave, købe nogle indiske Haner til den forestaaende Magisterfest. Eksamen vil finde Sted den 3. og 4. Maj, Disputatsen den 8. Maj. Lensmanden paa Jungshoved, Palle Rosenkrantz, vil skænke Vildt.

(W I 94).

62. (Ep. 26) *Til Caspar Bauhin i Basel.*

13.6.1619.

(konciperet i April)

Den sørgelige Tilstand ved vort Universitet, du udmærkede Mand, tvinger mig til ret kortfattet at besvare dit Brev. Thi en Pestepidemi har fra alle Sider angrebet os i et saadant Omfang, at Universitetet er adsplittet og min Familie, som er blevet berøvet min ældste lille Datter, ikke frembyder andet end Smerte og Sorg. Men af dit Brev, skrevet den 15. April, kan jeg slutte, at du ikke har modtaget mit, som var skrevet omkring Tiden

for Efteraarsmessen 1618 og bilagt forskellige Planter fra Amager; endvidere var det indføjjet nogle Aftegninger efter Naturen forestillende *Cochlearia*, *Blitum marinum* og andre. Dette ærgrer mig meget, da jeg mente delvis ved dem at have gjort min Skyldighed. Tvi, de upaalidelige Købmænd! Hvis Gud samler det splittede Universitet og fører mig uskadt hjem, skal jeg ved given Lejlighed have dig i Erindring.

I mit sidste Brev har jeg tilføjjet saa mange danske Plantenavne, som jeg kunde finde, for at du, hvis det syntes dig, kunde udvide dine Synonymer dermed, hvilket jo hidtil ikke er gjort af nogen Botaniker. Nogle vil du se i vor saakaldte Apotheker-Taxt [Kbh. 1619] som vi nylig har besørget efter kongelig Ordre.

Jeg medsender tillige nogle Smaaskrifter, som jeg i Embeds Medfør har udarbejdet, men snarere efter andres end efter mit eget Valg bragt i Trykken. Jeg haaber, du vil være en rimelig Dommer over dem.

Bartholin har endnu intet udgivet om Brændejern. Hvad han har udgivet om Vande [De aquis libri II, Hafniæ 1617, Rostochii 1618 & 1621] vedlægger jeg her i dette Brev sammen nogle faa andre Ting.

Jeg takker dig meget, fordi du omtaler mig hædrende i Prodrumus, og jeg skal sørge for, at du kommer til at mærke, at du ikke har gjort dette mod en, som glemmer Velgerninger. Men du vil sætte Kronen paa Værket, hvis den længselsfuldt ventede Bog kommer til mig gennem din Haand.

Lev vel og tilgiv, at min Pen er vædet mere af Taarer end af Blæk.

(W I 95. Original i Basel, Univ. Bibl. Ms. Fr. Gr. II, 1).

63. Optegnelser af Ole Worm i Roskilde.

Maj-Juni 1619.

1. Testimonium for Magister Christen Pedersen Tisted, Konrektor i Aarhus.
2. Uadresseret Brevkoncept: Han er saa tynget af Sorg over Universitetets Splittelse under Pesten samt over Tabet af sin lille Datter, Søster Worm, at han ikke ved, hvad han skal skrive til sine Venner. Sender sine »Filosofiske Laurbær«, som er udkommet paa Tryk. Beder om Trøst.
3. Tre annalistiske Notater:
 23. Maj. Herredagen afholdes paa Antvorskov.
 31. Maj. Universitetet opløses p. Gr. af den hærgende Pest.
 28. Juni. Kl. 8 Aften udbryder der Ildebrand i Roskilde. Den er opstaaet hos en Bager og ødelægger en stor Del af Byen.

(Skrevet paa et løst Blad indheftet i W I mellem fol. 89 og 90).

64. Fra Bertel Knudsen Aqvilonius i Löderup.

6.10.1619.

Det gør mig hjerteligt ondt, at du har mistet din lille Datter. Jeg lykønsker dig med Baccalaupromotionen. Da jeg hører, at din Jubilæumstale er udkommet, ønsker jeg

gerne et Eksemplar. Jeg skal sende dig mine Breve [Epistolarum selectarum Centuriæ III & IV, Amsterdam 1619, 4°], saa snart de er kommet fra Nederlandene. Hils Caspar Bartholin.

(Fol. 8).

65. (Ep. 27) *Fra Caspar Bauhin i Basel.*

14.10.1619.

Hilsen. De Breve, du sendte mig under hhv. 13. Juni og 20. August, du fortræffelige Mand og hæderlige Ven, har jeg rigtigt modtaget sammen med den berømmelige Bartholins tre Skrifter samt Talen imod Jesuiten, der blev holdt ved Promotionen, og Apothekertaksten tillige med Planterne. For dette føler og udtrykker jeg min særlige Taknemmelighed og knytter følgende smaa Bemærkninger dertil:

De tilsendte Planter er: 1) *Orchis odorata* (*Monorchis* hos Gesner), som er velkendt hos os; 2) *Cochlearia*; 3) *Trifolium lupulinum*, meget almindelig paa vore Marker (*agrarium* hos Dodonæus); 4) *Oenanthe aqvatica* *Lobel.* eller *Fucus odoratus aqvatic.* *Dod.*; 5) en endnu ubeskreven Art af *Spergula*, som jeg i Prodrumus kalder den lille blaablomstrede; den er hyppigt forekommende hos os; 6) *Cotyledon aqvatic.* *Lobellii*, skønt den bedre kan henføres til Ranunklerne, og som jeg fremdeles vil kalde *Ranunculus aqvaticus cotyledonis folio* paa Grund af dens meget kraftige Egenskaber. Skønt jeg havde alle disse, var de mig dog meget kærkomne.

Jeg sørger af Hjertet paa dine Vegne over den sørgelige Tilstand hos Eder: Jeg beder inderligt, at den treenige Gud og sande Læge mildt vil fratage Eder denne Hjem søgelse og fremdeles bevare Eder.

Naar min Prodrumus er udkommet, skal du, om Gud vil, faa den fra mig. Jeg haabede idetmindste, at den vilde foreligge til denne Messe; Bogtrykkeren i Frankfurt, der har haft Manuskriptet i et halvt Aar, gav Haab herom.

Dersom Gud fremdeles bevarer os og fjerner sine Svøber, beder jeg dig i Fremtiden at være betænkt paa at indsamle Planter. Og jeg beder dig fortælle mig, om der er udgivet nogen Herbarius paa Eders Sprog, thi jeg er begærlig efter at lære dens Titel, Udgiversted og Aar at kende.

Jeg havde hørt, at der for et Aar siden blev holdt nogle Taler hos Eder til Jubelfesten; dem vilde jeg gerne have, da jeg fra forskellige Steder har samlet adskillige af dem, som er holdt.

Nu arbejder jeg paa at revidere mit *Theatrum Anatomicum* [Frankfurt 1605 & 1621]; denne Bog havde Bogtrykkeren uden mit Vidende sendt til Trykning, men presser mig nu for at gøre den mere omfattende: Kun 600 Sider er trykt, Resten venter til efter mine Rettelser; den skal udgives i

Kvartformat, og alle Illustrationer flyttes om bags, og Forklaringen til Bogstaverne vedføjes paa den modstaaende Side.

Hermed være du paa det hjerteligste hilset, du fortræffelige Mand; hils skyldigst fra mig de fortræffelige Mænd Doktorerne Fincke og Bartholin. I Hast, 14. Oktober 1619. Basel.

Dette har jeg skrevet, da jeg fik en gunstig Lejlighed med Dr. [Johan] Rhode, min specielle Ven.

66. (Ep. 44) *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

24.10.1619.

Det var et kærkomment Brev, du sendte mig, min kære Worm, og det var, saa sandt hjælpe mig Apollon, skrevet som kunde det være af ham selv! Og i denne Uvirksomhed (jeg siger det frimodigt op i dit aabne Ansigt) var det en Lise at se. I lever der i heldige Kaar og i et klart og vedvarende Lys, og det kan ikke blive anderledes, end at der derfra flyder glædelige og lykkelige Resultater. Dit Brev var sandelig et saadant for mig, og det lod mig gennemstrømmes af Glædens søde Saft. Jeg beder dig gribe Pennen til andre Breve og ofte frembære saadanne Gaver til min Glæde; det er just, hvad du gør! Og tillad mig nu med let Fod at træde i dit Brevs Fodspor.

Nu har jeg Grund til at være tilfreds med mine Elever, naar de kan tilfredsstille dig; som du rigtigt mener, vil de drive det vidt, hvis de følger deres Bane. Jeg har ført dem trofast og med god Fortrøstning; jeg har, om nogen, vist dem den lige Vej til Visdom, dersom da dette nogensinde er gørligt.

Med Hensyn til disse gamle Sager, saa vinder de i Sandhed mit Bifald; jeg synes om dem, og efter den Retning, mine Studier nu tager, kommer de mig tilpas. Jeg vil anbringe dem andetsteds, og de vil vinde Anerkendelse som nogen latinsk og romersk Indskrift. Du ser, hvor man nu med Omhu og Anstrengelse søger dem dernede. Du ser, hvorledes betydelige Mænd fordem eller nu har gjort sig Umage dermed: Lipsius, Scaliger, Gruterus eller andre Mænd, som var store dersteds. Hvorfor skulde ikke vi gøre ligesaa? Hvorfor skulde vi ikke vise, at de ogsaa findes her, og det fra en endnu ældre Tid? Dog vil jeg faa Besvær med at finde Typografer dertil, thi vore gothiske Bogstaver er i Øjeblikket ikke i noget Trykkeri: Ikke her; dog mener jeg at kunne faa dem i Nederlandene: Han, som udgav [Bona-ventura] Vulcani [De literis & lingua Gotarum, item de notis Lombardicis, Leyden 1597, 12°], vil paa samme Maade give mig dem, naar han ved din Hjælp har set dem.

Andre Ting, deriblandt Kirketjenesten, kalder nu paa mig. Lev vel. 24. Oktober 1619.

1620

67. *Til Daniel Jørgensen i Hjelmland.*

April 1620.

Af Helbredshensyn har du afslaaet Indbydelsen til Magisterpromotion. Tak for din rundhaandede Gavnildhed. Hermed sender jeg Program for Promotionen samt min Tale mod Jesuiterne.

(W I 95).

68. *Til Christen Lauritsen i Bøe.*

April 1620.

(Samme Indhold som Nr. 67). Tak for tilsendt Fisk.

(W I 95).

69. *Til Jon Jensen Hjelm i Stavanger.*

April 1620.

Det er beklageligt, at du ikke kan komme til Magisterpromotionen. Et falsk Rygte fortalte, at du var paa Vej, men blev tilbageholdt af Modvind i Skaane. Hermed Laurbærrerne (=Promotionsprogrammet) og Talen mod Jesuiterne. Tak for den gyldne Gave til min lille Datter. Kan du skaffe mig et Kort over Stavanger Stift?

(W I 96).

70. *Til Jørgen Olufsen i Hørup paa Als.*

April/Juni 1620.

Med Peter har jeg modtaget Brev og Pakke. Pengene har jeg betroet din Stifsøn. Min Svigerfader Thomas Fincke vidste ikke, om din Stifsøn endnu var indskrevet, idet Rektor har Matriklen. Men hvis han har meldt sig, er han indskrevet. Ved ansete Universiteter kan man ikke lade sig indskrive gennem en anden. Tak for det tilsendte Digt. Jeg sender min Jubilæumstale mod Jesuiterne samt de filosofiske Laurbær. Jeg vil gerne bistaa dig med at faa de medsendte Afhandlinger trykt, men de skal da først bedømmes af Theologerne, af hvilke Biskoppen er paa Visitats, den anden underviser Prinsen, og den tredie er optaget af andre Ting. Desuden er Bogtrykkerne meget vanskelige, hvorfor jeg tilbagesender dig Afhandlingerne.

(W I 96).

71. *Fra Christen Pedersen Tisted i Aarhus.*

18.4.1620.

Dit oprømte Brev, som bragtes mig af Jacob Abel, afkræftede Rygterne om, at du var alvorligt syg. Jeg føler mig glad og overvældet over, at mit Stipendium forøges, og

at jeg faar Tilbud om Adjunkthvervet. Kan jeg saa frasige mig Stillingen som Konrektor? Den er besværlig, men mig ikke ubehagelig, og det kunde tage sig ud som Hovmod, dersom jeg sagde op allerede nu. Jeg afventer derfor min Afløsning.

Af Mindesmærker findes her kun faa, og deres Bogstaver er udviskede. Nærmere Redegørelse kan du faa af Eske Sørensen, som lige har forladt Skolen og anbefales paa det varmeste. Jeg hører, at ogsaa en anden er kommet, men han er forfalden og simpel og bør ikke antages.

(Brevet slutter med et latinsk Epigram, der muligvis kan hentyde til Kirsten Munks Stilling ved Hoffet. Det kan oversættes saaledes:

Lad da ved Dødninge-Hof sig tumle den tærende Rædsel
— Søster til Furier tre: Furier fire vi fik!

(Fol. 62).

72. *Fra Samme.*

4.5.1620.

Jeg har intet særligt at skrive, men vilde dog ikke lade dette Bysbarn rejse til Eder uden et Brev til dig.

(Fol. 63).

73. (Ep. 60) *Til Frederik Sørensen i Flensborg.*

25.6.1620.

Da jeg for nylig havde en Samtale med vor høje Kansler Christian Friis til Kragerup, og han fik at vide, at der bestod et mere end almindeligt Fortrolighedsforhold mellem dig og mig, sagde han, at han havde bragt i Erfaring, at din Faders [Peder Sørensens] Manuskripter endnu fandtes hos dig, og at han i høj Grad kunde ønske dem offentliggjort. Han befalede derfor, at jeg skulde skrive til dig og i hans Navn opfordre dig til at tage fat paa en Revision af dem og ved første givne Lejlighed udgive noget af det i Trykken. Dertil kan du forvente baade vor naadige Konges og hans særlige Bevaagenhed. Da jeg endvidere havde antydnet, at du deraf havde sendt mig nogle ubearbejdede Bemærkninger til Aristoteles' Bøger om Fysikken, gjorde han sig til Talsmand for, at jeg skulde gennemgaa dem, samle, ordne og udgive dem under din Faders Navn, for at du kunde lettes lidt i dit Arbejde og samtidigt føle dig tilskyndet til at gøre noget tilsvarende ved det øvrige Stof. Men da jeg virkelig har fuldt op at gøre med mine egne Sager, blander jeg mig ikke gerne i andres. Derfor beder jeg dig indtrængende om ogsaa at paatage dig Udgivelsen af denne Bog, da du af de Manuskripter, som du har, uden Vanskelighed kan udfylde det, som mangler hertil. Herved handler du til Glæde for vor høje Kansler selv, og du vil befri mig for en stor Byrde. Da jeg heller ikke uden din Vilje vil paatage mig dette Arbejde, fordi jeg jo iøvrigt har nok at gøre med mit eget, vil

jeg bede dig snarest belejligt meddele mig dit Synspunkt, for at jeg kan vide, hvilket Svar jeg kan give Kansleren. Men hvis du finder, at jeg skal paatage mig dette Arbejde for at glæde dig og din salig Fader, saa vil jeg ogsaa i en Fortale til Læseren angive, at det har sit Udspring fra dig, og samtidig skal jeg indføje en meget hædrende Omtale af dig. Dette har jeg villet meddele dig i al Korthed i Forventning om dit snarlige Svar og i Lydighed mod vor høje Hr. Kanslers Befaling; derfor anbefaler jeg flittigt dig med din fortræffelige Hustru, dine Børn og dit hele Hus til den guddommelige Beskyttelse. Undlad ikke at hilse vore fælles Venner og Slægtninge. København 25. Juni 1620.

(W I 97).

74. (Ep. 61) *Til Samme.*

25.6./10.8.1620.

Fortræffeligste Svoger! At jeg serverer dig opvarmet Mad og fremturer med for anden Gang at gøre dig Ulejlighed i samme Sag, det beder jeg dig om, at du ikke vil tage mig ilde op. Thi da vor høje Hr. Kansler af din Søster havde faaet Fortegnelsen over dem af din Faders Skrifter, som du har, saa befalede han, at jeg i anden Omgang skulde sende dig dette Brev, hvori han beder om, at du ikke vil undslaa dig for, mod Sikkerhed for uskadt Tilbagelevering, at sende ham de Ting, som du ser afmærket i denne Fortegnelse sammen med andre Ting, hvis du har mere. Thi han siger, at han er tilskyndet af den særlige Velviljes Hengivenhed, hvormed han omfatter din salig Faders Minde, til uafadelig at foretage omhyggelige Granskninger i hans Skrifter og til af Hjertet at nære Ønske om paa enhver Maade at udbrede hans Ry. Han tilføjede, at det ikke blot vilde blive ham, men ogsaa Kongelig Majestæt saare kært, om du anvendte nidkær Flid paa Udgivelsen af disse din Faders Efterladenskaber: Maaske kan du derved bane dig Vej til noget større. Han ønsker altsaa, at du skal samle det hele til denne kongelige Brevdragers Tilbagekomst: Saaledes kan det komme ham saa meget sikrere i Hænde uden nogen Frygt for, at det gaar tabt. Lev vel og hils skyldigst din Hustru fra mig og min Hustru.

(W I 97).

75. *Til Jens Gjødesen i Aarhus.*

25.6./10.8.1620.

Magister Niels Christensen Spentrup, Præst ved Aarhus Domkirke, har sendt mig et aabent Brev med den offentlige Brevdrager. Det er skrevet paa Dansk og fyldt med plumpe Angreb paa mig og min Familie. Jeg vil ikke svare paa et Brev, der synes skrevet

af en Dranker mere end af en Prædiker. Du maa som hans Øvrighed tale ham tilrette. Hans Brev beholder jeg for i givet Fald at kunne overgive til det andres Bedømmelse. Hermed følger en Prøve paa min Kosmologi [Cosmologica Disceptatio, Hafniæ 1621].

(W I 98).

76. Til Jørgen Thomsen i Trondheim.

10.8.1620.

Tak for Brev og Erkendtlighed. Jeg føler mig helt beskæmmet over, at saa megen Lærdom og Dannelse skjuler sig paa saa fjernt et Sted. Ogsaa din Ven gjorde et behageligt Indtryk. Hermed sender jeg mine filosofiske Laurbær og Talen mod Jesuiterne.

(W I 98).

77. (Ep. 28) Til Caspar Bauhin i Basel.

10./12.8.1620.

(Originalen dat. 16.8.)

Til sidste Marked kunde jeg ikke besvare dit Brev, dels fordi jeg ikke var i Byen, da vore Købmænd rejste til Frankfurt, dels fordi vor Bogtrykker paa Grund af Krigsurolighederne ikke kunde søge Markedet. Iøvrigt hører jeg af Arnisæus, som nu er knyttet til vor Konges Hof, at din Prodrumus er udkommet, og jeg takker dig meget, fordi du i den har givet en meget hædrende Omtale af mig; jeg skal øge min Tak, naar jeg efter Løfte faar den fra dig.

Lige i Øjeblikket har jeg intet at sende, undtagen et Afsnit af min Kosmologi, som jeg vedlægger dette Brev og beder dig tage vel imod. Jeg har sendt mine Noter til Hesiodus [Qvæstiones Hesiodicæ, Hafniæ 1616—17] til Frankfurt for at de kan blive udgivet; naar jeg har faaet nogle af dem, faar du dem ogsaa. Af de Jubilæumstaler, som blev holdt her, blev ingen udgivet, undtagen min egen, som jeg ogsaa medsender; den, som min Svoger [Caspar Bartholin] holdt om vort Universitets Oprindelse og Vækst, sender han selv. [De ortu, progressu et incrementis Regiæ Academiæ Hafniensis oratio, Hafniæ 1620, 4°].

Jeg har kun faa, ja næsten ingen Planter at vedlægge dette Brev, undtagen disse Mose-Bøller (*Vaccinium palustre*), som jeg sender af den Grund, at Blomsterne hos Lobelius forekommer mig ikke at være aftegnede efter Naturen; døm du derom. Jeg vedlægger her nogle Knolde, som er bragt hid fra Amerika, om jeg husker ret; jeg har ikke hidtil kunnet finde deres Planter beskrevet hos nogen. De vokser til samme Højde som *Flos Solis Peruvianus* og ligner den ganske i Blade og Stængel, med den Undtagelse, at Stængelen udbreder sig til Grene, hvilket jeg ikke har kunnet iagttage hos *Flos Solis*. Den sætter Blomster, der ligner Helenium, dels i Form, dels i Størrelse. Rodknolden er forbavsende frodig, thi fra en eneste, som bliver

Thomas Fincke (1561–1656).
Professor i Medicin og Forstander for Kommunitetet.
Maleri af ukendt Kunstner.
Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.

lagt i Jorden om Foraaret, faar man ud paa Efteraaret tredive eller fyrre; den mangler slet ikke Modstandskraft mod Vinterkulde, og hvis den finder fed Jord, vil endog smaa oversete Rodstumper skyde Stængel om Sommeren. Vore Landsmænd kalder den »Jerusalems Artiskokker«, hvilket betyder »spiselig Tidsel fra Jerusalem«. Grunden er, at disse Knolde ved Kogning faar en Smag, som minder om spiselig Tidsel og tilberedes paa lignende Maade til Spise; dens Egenskaber svarer ogsaa til dennes, thi man mener, at de fremmer Elskov, og de fremkalder kraftige Vinde, medmindre de oplødes omhyggeligt efter Kogningen i Vin, Smør og Peber; det kan jeg bevidne af egen Erfaring. Jeg kalder den *Flos Solis tuberosus*. Lær du mig noget bedre! Jeg sender nogle Knolde, for at du selv af dem kan fremelske Planten i din Have, thi den er for stor til, at den bekvemt kan sendes til dig.

Hermed lev vel og bevar mig i dit Venskab.

(W I 98. En Afskrift efter Originalen findes i Universitetsbibl. Basel, Fr. Gr. II, 1).

78. (Ep. 62) *Til Anders Jacobsen Langebæk i Jena.*

12.8.1620.

Dit Brev var mig meget kært, ikke mindst fordi jeg gennem det vedlagte saa, at du sandelig paa intet Punkt er kølnet i din tidligere Ildhu og Fyrighed paa Musernes Kampplads. Bliv da ved med at »øge dit Ry gennem Handling« (Verg. Æn. X, 468) og lad os ved given Lejlighed gennem dine Breve faa Underretning om, hvordan det gaar Eder. Til Gengæld maa du ikke tvivle om vore velvillige Følelser og vor Beredvillighed over for dig.

Denne lille Bog af »Brødrene« om, hvorvidt *Hostien er det sande Brød*, har jeg set; jeg ejer den og skønner deraf, at hele dette Rosencreutzernes Selskab, hvis det da overhovedet er noget, er et Sammenløb af alle Sekter; skønt de i andre Skrifter erklærer sig for Lutheranere, er der dog en Del i deres Udredninger, som lugter af Sværmeri eller Gendøberi blandet op med Paracelsus. Du skal altsaa ikke gøre for meget ud af at købe eller sende den; jeg takker dig for din gode Vilje og beder dig fremdeles lade den komme til Udtryk, hvis der er fremkommet noget om dem paa dette Marked. Men jeg er grundigt overbevist om, at dette Selskab næsten har opløst sig i intet.

Den Zeigler, som du skriver om, har jeg engang set i Heidelberg; ogsaa dengang lefede han med den Slags; fra Giessen blev der skrevet mig lignende Ting om ham som i dit Brev; thi ogsaa der dyrkede han paa samme Vis sin søde Melankoli og prøvede at udbrede den omkring sig. Hvad saadanne Folk trænger til, er en Nyserod.

Hos os staar ved Guds Miskundhed nu alt vel til. Magister Elias [Eisen-

berg] har taget Afsked fra sin Post og trukket sig tilbage til Samsø; ingen har endnu faaet hans Plads.

De Noter til Hesiodus, som jeg har udarbejdet af mine Kommentarer, sender jeg nu til Frankfurt for at faa dem udgivet, thi vore Bogtrykkere er for urimelige til, at man kan naa til nogen Afgørelse med dem. Lev vel og bevar mig i dit Venskab. København 12. August 1620.

(W I 99).

79. (Ep. 15) *Til Niels Christensen Foss.*

12.8./16.11.1620.

Grunden til at du, min Foss, ret sjældent har faaet Brev fra mig, er min Uvidenhed om dit Opholdssted. Vor Boghandler, som skulde rejse til Messen, kunde jeg ikke give noget med, da han ikke vidste, hvor du befandt dig. Da nu vor Poul Andersen haaber, at han enten i Frankrig eller Italien vil faa Fornøjelsen af at tale med dig, vilde jeg ikke lade ham rejse uden Brev fra mig til dig, og det skønt jeg knap nok har noget at skrive, idet du bedre vil kunne faa det hele gennem hans Beretning. Dine Forældre og alle Vennerne har det godt. Jeg tror ikke, at du er uvidende om, at jeg ifjor mistede min Moder og en Datter.

Ved vort Universitet er alt ved det gamle bortset fra, at Magister Elias Eisenberg er blevet forflyttet til Samsø, og at ingen anden endnu er kaldet i hans Sted. Efter at Rigsraadet har holdt Møde i Odense, har Dr. Dybvad været fængslet paa Slottet. Der foreligger endnu intet om, hvad han har gjort. Resten kan du faa at vide af Magister Poul [Andersen]. Hermed farvel og bevar mig i dit Venskab.

(W I 99).

80. *Til Rasmus Sørensen Rytter i Skjødstrup.*

12.8./16.11.1620.

Tak for den tilsendte Tønde Sukker. Hermed følger dine Ejendele, undtagen et Sengetæppe, som ikke kunde findes.

(W I 99).

81. *Til Henning Arnisæus.*

22.10./13.11.1620.

Tak for nyligt Samvær. Hermed et Kongebrev [af 22.10.] udfærdiget til dig, mig, og Jens Mule i Odense.

(W I 99).

82. *Fra Samme.*

13.11.1620.

Min Hustru har været syg af Trediedagsfeber, men er alligevel lykkeligt nedkommet med en Søn, som skal hjemmedøbes, idet jeg skal følge Kongen paa en Rejse, der skal foregaa i saa stor Hast, at jeg ikke kan visitere Apothekerne i Odense og Kolding. Heller ikke paa Hjemvejen vil jeg kunne skilles fra Kongen, som lider af Trediedagsfeber.

(Fol. 17).

83. *Til Samme paa Frederiksborg.*

16.11.1620.

Tak for dit Brev af 13.11. Jeg havde givet Kansleren et Brev til dig, men han tilbageleverede mig det, da du var rejst til Kongen. Kongebrevet til dig, mig og Jens Mule havde jeg aabnet og medgivet Kansleren til dig. Han foreslog mig at rejse dig imøde for at udføre Kongens Befaling, men paa min Bøn vil han opnaa hos Kongen, at Sagen udsættes til Foraaret, da jeg daarligt taaler at rejse i Vinterkulden. Hos Prinsen i Kolding kan du maaske faa Tilladelse til at udføre Hvervet sammen med Mule uden min Hjælp.

Tillykke med din Søns Fødsel, gid din Hustru snart maa genvinde sit Helbred.

(W I 100).

84. (Ep. 63. Trykt uforkortet hos Rørdam: A. Arreboe, 1857
pag. 251). *Til Anders Arreboe i Trondheim.*

3.1.1621.

*Aarvaagne Biskop, retskafne Ven! Jeg indrømmer beredvilligt, at jeg i mange Henseender staar i Gæld til dig, fordi du daglig overvælder mig med en saadan Hoben Velgerninger, at jeg højlig betvivler, om jeg er i Stand til at betale dem. Thi det var dig ikke nok at fastholde vort Venskab i et trofast Hjerte: Ved den tilsendte Erkendtlighed har du tillige beseglet det og knyttet mig endnu nøjere til dig. Og for at der intet skulde mangle, hvorved du kunde lægge mig din Velvilje for Dagen og opfyldte Vennepligten paa alle Punkter, saa har du hidtil uafbrudt bistaaet min Broder [Jens Worm] med Raad og Daad samt forskellige Tjenester, medens han har opholdt sig hos Eder. Skønt jeg nu indser, at jeg ikke kan bringe dig tilstrækkelig Tak for alt dette og uendelig mange andre Ting, skal jeg dog nidkært stræbe efter, at du skal erkende det som mit fornemste Ønske at finde en Lejlighed til i det mindste til Gengæld at vise dig mine Følelser for dig ved paa en eller anden Maade at yde dig en Tjeneste.

Men da nu min Broder fremskyndede sin Tilbagerejse til Eder, kunde jeg ikke sende ham afsted uden et Brev fra mig til dig, baade for at du skulde mærke, at den lange Afstand ikke har revet vore Sind fra hinanden, og for at jeg kunde bede dig ogsaa i Fremtiden at bevare dit Fadersind imod ham uændret. Thi han trænger til din Bistand og indrømmer, at meget for ham beror paa din Gunst. Jeg har skaffet ham Anbefalingsskrivelser til Eders Statholder fra Hr. Kansleren, den kongelige Rentemester og andre Venner, for at han med Held skal kunne opnaa den Stilling, han søger om hos Eder; hvis yderligere din Mellekomst kommer til, haaber jeg, at han aldeles skal faa sit Ønske opfyldt. Hvis nogen blandt dine Venner trænger til min Bistand paa disse Kyster, skal jeg sørge for, at du erfarer, hvor meget din Indflydelse hos mig formaar*.

Her er ikke andet nyt, end hvad du vil erfare af min Broders Beretning, bortset fra at vi højtideligt i Konsistorium med Vanære har udstødt af vor Stand og overladt til kongelig Majestæts Forgødtbefindende denne Mathe-

matiker [Christoffer] Dybvad, efter at vi havde berøvet ham alle akademiske Privilegier og Friheder: Af kongelig Majestæt var han nemlig anklaget for mange Utilbørligheder i Tale og Skrift mod Gud, Religionen og vore kirkelige Handlinger, og fordi han havde forfattet adskilligt, som kunde krænke Majestættens kongelige Myndighed, Rigsraadets og hele Adelens Værdighed, ja endog Sikkerhed for alle dette Riges Indretninger. Hvad der herefter skal ske med ham, tilkommer det den højeste Myndighed at afgøre.

Vi sender alle til dig og dine de skyldigste Hilsner; med Bøn om alt godt og lykkeligt i det nye Aar beder vi dig samtidig have det godt. København 3. Januar 1621.

(W I 101).

85. (Ep. 72). *Til Johan Rhode i Padua.*

28.2.1621.

Min kære Rhode! Det kan ikke være dig ubekendt, hvad jeg talte med dig om kort før din Afrejse fra os angaaende de romerske Lægers Førstemand Cornelius Celsus: Med uforbeholden Begejstring gav du mig paa det Tidspunkt Haab om at ville rense ham og forsyne ham med Noter. Naar jeg derfor har overvejet, at du paa denne din Rejse i Udlandet har den rigeste Anledning til i dette Øjemed at raadsørge baade talende og stumme Lærere og til at yde noget usædvanligt paa dette Felt, saa har jeg ikke betænkt mig paa at gribe en gunstig Lejlighed til at give vor berømmelige og høje Hr. Kansler, Christian Friis til Kragerup, Underretning om disse dine Bestræbelser. Med hvor stor Gunst og Velvilje han har optaget dem, kan du uden Vanskelighed slutte alene deraf, at han har ønsket, at hans eget Eksemplar (som laa hos en anden, der, som du ved, ikke var Opgaven voksen) forsynet med en vis lærd Mands Bemærkninger, velvilligst skulde stilles dig til Raadighed til dette Brug, og at han overdrog mig det Hverv at sende det til dig. Vis derfor, hvad du duer til! Denne Celsus som jeg sender dig i Kraft af en saa mægtig Beskytters Bevaagenhed, den skal du benytte saaledes paa Celsus, at du kan flyve til os hævet op [*celsus*] paa Berømmelsens Vinger, førend du gør det i legemlig Forstand. Du skal ingensinde tvivle om den høje Hr. Kanslers gunstige Velvilje imod dig; han ønsker at se dig befordret længst muligt; tvivl heller ikke om min. Naar Lejlighed byder sig, giv saa Meddelelse om, hvorvidt du har modtaget Bogen, og fortæl mig noget om Forholdene hos Eder.

Lev vel. København, 28. Februar 1621.

(W I 101).

86. *Til Henrik Albertsen Hamilton i Udlandet.*

ca. 1.3.1621.

Den yngre Resen [Hans Hansen Resen, hjemvendt fra Padua 1620] viste mig dit Brev. Du har skrevet to Gange uden at faa Svar fra mig, idet jeg p. Gr. af upaalidelige Budbringere intet har modtaget. Tak for din Bistand med at forsøge at inddrive Preislingers Gæld til mig. Gid det var lykkedes under dit Ophold der. Mandens Upaalidelighed vil paaføre mig Tab, og jeg frygter, at han under disse urolige Forhold skal blive ramt af noget menneskeligt. Hvis du finder det rigtigt, saa send ham endnu et Rykkerbrev.

(W I 213, som er et løst indhæftet Blad).

87. (Ep. 45). *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

11.7.1621.

Min bedste Worm, min Øjsten! Du har givet mig Tilsagn om Indskrifter og Gravstene, som ses i Westminster i England og — om jeg husker ret — i Strassburg i Tyskland. Jeg kommer nu for at tage imod denne Velgerning, thi denne min Laurits [Asserous] agter at give os alle danske Indskrifter og vil fremkalde dem gennem et lærd og, haaber jeg, smukt Skrift. To Bøger fra Sjælland og Skaane nu straks. I den Sag kan han hjælpes af dine Bøger, hvoraf han kan se, hvilken Form, hvilken Fremgangsmaade hine andre har fulgt. Jeg beder dig nu sende dem, og du skal bestemt faa dem hurtigt igen. Som Ophavsmand og nu Medhjælper dertil vil du se dit Navn og din Ros indflettet i det Skrift.

Lev vel og hav det godt, thi jeg siger dig ikke nu Tak for den seneste Venlighed, thi den var større, end man ellers træffer den nu om Dage; jeg vil snart gøre det andetsteds, offentligt vil jeg gøre det, thi saaledes er og var din Dyd.

Löderup den 11. Juli 1621.

88. (Ep. 46). *Til Samme.*

1.8.1621.

De Bøger, som du har bedt om, har jeg overgivet vor Laurits [Asserous], og det skal staa dig frit for at benytte dem, som dig lyster. De Indskrifter, som du mente var fra Strassburg, er fra Basel, og rigtignok velskrevne og vigtige. Iøvrigt har Nathan Chytræus samlet forskellige danske i sine »Herligheder« [Deliciæ variorum in Europa itinerum, f. Inscript. & monumenta, 1594 & 1606], og deriblandt ogsaa de Uranienborgske, som jeg vilde have sendt samtidig, hvis du ikke forlængst selv havde lært dem at kende ved Selvsyn. Dog vil jeg henstille, at han har sin Opmærksomhed nøje henvendt paa dem, da de er baade berømmelige og værdige til evig Erindring, skønt en uskaansom Nutid har ødelagt nogle af dem. Han har løseligt vist mig,

hvad han har samlet, men jeg forlanger et omhyggeligt Udvalg af dem. Thi de vulgære, som handler om betydningsløse Personer, Titius og Mævius, vil fremkalde mere Kvalme end Nydelse. Hvad der vil slaa an er de kongelige, og de, som er ærværdige alene ved deres Ælde; endvidere de historiske om berømte Mænd samt de skæmtefulde eller ligefrem morsomme. Chytræus foretog en meget streng Bedømmelse, det samme gjorde han, der samlede dem i Basel; hvis han følger i deres Spor, vil Bogen faa et Gehalt, som den kan leve videre paa. Du skal være Vejleder og Dommer.

Hvor længe skal egentlig vore Runemindesmærker holdes skjult? Hvis du vil, kan du jo lade dem indledes med disse som en Slags Ansporing, for at derved ogsaa Folk i Udlandet kan indse, at vort Danmark ikke er blottet for egne Oldsager — for det Tilfælde at noget af den Slags kommer for Dagens Lys andetsteds hos saadanne Lærde. 1. August 1621.

(W I 101, W II 75).

89. (Ep. 47). *Fra Samme.*

1.8./15.10.1621.

Herlige Worm! Asserous har givet mig Meddelelse om, at mit Digt til dine Aristoteliske Noter [Liber aureus . . . Aristotelis de mundi fabrica . . . Rostock 1625] ikke var naaet frem. Hvad skal det sige? Jeg sendte det afsted straks, da jeg havde faaet Brev fra dig. Se nu, hvilken Upaalidelighed! Hvad vi skriver til hinanden indbyrdes, kommer altsaa ikke altid igennem. Jeg har fundet det frem i mine Papirer og sender det for anden Gang, forhaabentlig saaledes som du ønsker det. Og hvad saa? Du har her en Lejlighed til at gøre baade mig og dig selv en Tjeneste.

Jeg har alt forlængst nedskrevet en Koncept om Danmarks Størrelse. Jeg har isinde i denne Sommer at gennemgaa den igen og, hvis du ønsker det, give dig en ophøjet Plads deri. Der er et Kapitel i den, hvori jeg forudskikker nogle rosende Bemærkninger i Almindelighed — jeg sender en Afskrift af dette, for at du kan se, hvorledes jeg gerne vil have det; derfor beder jeg Caspar Bartholin derom, thi han vil ikke sige nej; det vil han selv sige dig. Gaa du nu pænt løs derpaa, om det skulde være efter dit Hoved. Thi du har vel ikke noget imod i en Tilegnelse eller i Fortalen til Læseren hist og her at indføre noget om Danmark, for at jeg senere hen smukt kan citere det og tage det til mig. Gør det, min Worm! Paa den Maade vil det Skrift bringe din Ros omkring paa en sand og smuk Maade og det vil give dig en Placering, som du nok selv kunde finde ønskværdig.

Asserous fortæller meget om dig, hvor overordentlig venlig og redebon

du har været imod ham. Vi siger Tak fra mig, fra ham og fra hans Forældre; vi skal snart gøre Gengæld. Thi hverken jeg eller han er uvidende om, hvad han skylder sin Præceptor og Læge, og det vil han ikke løbe fra, selv om det bliver noget forsinket. Lev vel, lev vel.

90. (Ep. 49). *Fra Samme.*

15.10.1621.

Langt om længe faar du her vore Antigrapha [Laur. Asserous: Inscriptionum Selandicarum-Daniæ antigrapha. In fine adjuncta Bert. Canuti De monumentis antiquis Epistola, Hafniæ 1621]. Men kun delvis, idet vi fremfører den med en vis Ængstelse og sikre paa, at den vil møde Ringeagt hos nogle: Man vil baade forklejne den og rive ned paa den. Ellers vilde han [Asserous] ikke have meddelt saa faa. Derved ønsker vi at lodde Stemningen, og hvis den er os gunstig, saa først vil vi give med fulde Hænder. Thi her fra Skaane kommer der mange Ting for Dagens Lys, som ikke er ringere end disse, og ofte endda finere. Gid det vil bevirke, at du og den store Caspar [Bartholin] bliver stemte for Sagen. Jeg beder dig blot om, at du vil løbe det hurtigt igennem, thi (som han selv vil fortælle dig) blev der ikke Tid for mig til at læse det igennem for ham. Det staar dig ogsaa frit for at lave om paa det, føje til og trække fra, thi han medbringer sine Optegnelser. Jeg bryder mig ikke om en altfor stærk Ophobning af Stof, eller at man tager Bærmen med. At jeg ogsaa skulde hjælpe ham, har hverken han eller jeg ønsket, bortset fra at jeg nu og da har retledet ham med mit Skøn.

Om vore gamle Indskrifter forudskikker jeg dig her noget, mens jeg tænker paa at fremskaffe Bogstavtyper, skønt det kun er paa Skrømt og som om der tidligere var skrevet til dig derom; det er for at det kan vække og styrke Længslen efter saadanne Ting. Jeg haaber, at det ikke er dig for meget paatværs.

Del dette Brev med Caspar Bartholin, vor Phoenix, til hvem jeg ogsaa ønsker, at det skal være skrevet. Hav det godt, I Musatemples Helte — thi det er I! og bevar mig saaledes længe i Eders Venskab.

Löderup, 15. Oktober 1621.

91. *Til Morten Clausen i Glostrup.*

1.8./8.11.1621.

Dit filosofiske Kursus, som du nedskrev i Skotland efter din Lærers Diktat, beder jeg dig laane mig for en kort Tid. Du skal faa det uskadt igen. Bogen eller dit Svar venter jeg med denne Brevbærer.

(W I 102).

92. *Til Biskopperne.*

1.8./8.11.1621.

Efter Beslutning af de akademiske Fædre og paa Kansler Christian Friis's Ordre skal der til næste Aar holdes Baccalaur-Promotion. Jeg sender hermed nogle Eksemplarer af Programmet, for at vore akademiske Borgere i god Tid kan forberede sig til den forestaaende Eksamen. Skulde der være nogen i dit Stift, hvem enten de kongelige Anordninger forpligter til denne Grad, eller som ved egen Flid har gjort sig fortjent dertil, kan de hermed faa Tidspunktet at vide.

(W I 102).

93. (Ep. 50). *Til Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

8.11.1621.

De Antigrapha, som vor Asserous afleverede, er lige efter min Smag, og han bør ansføres til ogsaa at anvende samme skarpe Dømmekraft paa de øvrige. Thi hvorfor alt det smudsige og vulgære, som hverken bærer Vidne om Aand eller Forstand? Eller hvorfor skal de Mænd trækkes frem i Lyset, som fortjener at indhyles i det cimmeriske Mørke? Hvis der viser sig Ting, som bør optages paa denne Liste, vil Venner uden Tvivl minde derom. Jeg finder intet her, som Dadelen kan hakke paa; kan der end være andres Ejendom iblandt, saa har vel Andre paa lignende Maade tilvendt sig fremmed Ejendom.

I disse som i mange andre Ting vil du komme til at erkende Bogtrykkerens Uvidenhed. Jeg har hjulpet saa meget jeg kunde for mine Øjnes Tilstand (som er mindre god) og for min Arbejdsbyrde; paa nogle Punkter har jeg givet Anvisning. Thi Navnet paa en bestemt Person og en udeladt Aldersangivelse paa en anden har vi ikke kunnet supplere paa Grund af en Mangel i det indsamlede Materiale.

Dit tilføjede Brev om vore Antikviteter var mig saare kært, og som du rigtigt forudsiger er jeg sikker paa, at det vil fremkalde Længsel hos mange. Men du skal vide, at du nu staar i Gæld til os, og at ethvert Løfte opføres som Gældspost.

Bogstavtyperne vil ikke sinke dig. Der er en her, som kan skære dem, og jeg vilde have sendt dig en Prøve, hvis jeg havde kunnet opnaa det af Bogtrykkeren. I Magister Claus [Christoffersen Lyskanders] Genealogier vil du se adskillige af den Slags opsat i Typer. Jeg har set en og anden, hvori jeg savner Nøjagtighed, thi jeg har jævnført dem med mine og bemærket en stor Forskel i Bogstavformerne.

Den Følge har det haft, at jeg, da Lejlighed bød sig, tog Tryggevældestenen nærmere i Øjesyn. Jeg erfarede (hvis jeg maa sige det rent ud), at han har forvrøvlet sig, da han beskrev den. Thi nu er der en ægte Aftegning og Indskrift deraf hos mig, hvilken jeg har optaget med stort Be-

svær med mine egne Øjne og Hænder. Derom kan jeg senere tale med dig. Gid der paa dette Felt maa fremstaa en nøjagtig Kritiker for os, som kunde genindsætte disse Ting i deres tilbørlige Glans.

Jo mere jeg betragter Svenskeren [Johannes] Bure's Forsøg, desto mere behager de mig; gid han havde gennemført dem i en udførligere Fremstilling og fortsat sit Forehavende. Visselig er der et uddødeligt Navn at vente paa dette Felt om nogetsteds, baade paa Grund af den ærværdige Ælde, Sagens Vanskelighed og det Faatal, som har givet sig i Lag med noget saadant. Gaa altsaa videre! Vie dig ganske til dette, og du vil ikke fortryde det! Vi skal staa dig mandelig bi, blot du til Gengæld ikke vil glemme vort Navn. Gid jeg havde Tid nok, saa skulde jeg ikke tage i Betænkning at forsøge noget.

Vi tænker paa en Baccalaupromotion, hvad du hermed varsles om. Dekanatets Pligter trækker mig i forskellige Retninger.

Mine Øjne! Ak, ja ja! De yder ikke Tjeneste nok. Du ser, i hvilke Vanskeligheder, jeg er stedet.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab. København 8. November 1621.

(W I 102).

94. (Ep. 65). *Til Peder Borch i Trondheim.*

8.11.1621/12.3.1622

Min bedste Borch! Dit meget kærkomne Brev har jeg rigtigt modtaget sammen med den vedlagte Pakke, og jeg siger dig saa mange Tak for denne Tjeneste: Nu tilsiger din udviste Elskværdighed mig paany at besvære dig, idet jeg ikke undser mig for at bede om din venlige Hjælp med at bringe dette Brev til min Broder [Jens Worm]. Iøvrigt glæder jeg mig af Hjertet over, at min Broder iblandt de fremmede har fundet dig og andre ærværdige Mænd, som kan tage sig af ham. Gid han til Gengæld maa gøre sine Sager saaledes, at han viser sig Eders Gunst og Beskyttelse værdig og med største Iver bestræber sig for at bevare sit erhvervede gode Omdømme. At du for min Skyld gør saa meget for ham, anerkender jeg med taknemmeligt Sind: Gid til Gengæld en af dine maa komme til mig, saa at der kunde gives mig Lejlighed til i Gerning at lægge min inderlige Velvilje mod dig og dine for Dagen.

Imidlertid vil det altid være mig kært gennem gensidig Forpligtelse til at skrive Breve at fortsætte det indgaaede Venskab, thi visselig, hvad mig angaar »ophører jeg ikke med at knytte Gratier og Muser sammen som det skønneste Par«. (Euripides: Herakles, 673—75). Jeg vilde skikke dig nogle Sendebud fra mine litterære Hvilestunder, dersom der just nu fandtes

noget, der var dit nøjeregnende Skøn værdigt. Imidlertid kan du af det vedlagte Blad se, hvad vi har isinde. Min Svigerfader hilser dig.

Lev vel og undlad ikke i mit Navn skyldigst at hilse mine Venner: Eders herlige Hr. Biskop og Magister Blix. Lev vel.

(W I 103).

95. *Fra Bertel Knudsen Aqvilonius i Löderup.* 15.2.1622.

Da jeg har skadet mine Øjne ved at sidde ude i Blæsten i Gaar, maa jeg lade en anden skrive for mig. Vor Laurits [Asserous] lider af onde Væsker, og jeg har opfordret ham til at lade aabne en Fontenelle paa Armen eller Foden, skønt det er et alvorligt Middel for saa ung en Mand. Hils Caspar Bartholin.

(Fol. 12).

96. *Til Christen Foss i Aarhus.* 12.3.1622.

Laurits Pedersen Aarhus, som er Kapellan hos Eder, har klaget over Udsugelse, og man maa vel i hvert Fald have Medynk med hans Hustru, Børn og ringe Kaar. Han tager sig nær, at han sakker agterud og ikke kan bære sin Byrde, ligesom hans Husstand trykkes ned uden Haab om Lettelse. Hjælp ham, saa vidt du formaar!

(W I 103).

97. *Fra Svend Pedersen i Odense.* 26.4.1622.

Laurits Nielsen, som er fjerde Hører hos os, rejser nu til Universitetet. Vil du bistaa ham med Opnaelse af Baccalaurgraden. Hans Jørgensen Ostrup [Faaborg], ligeledes Hører, har opnaaet Præstekald og beder om et Testimonium publicum.

Desuden dimitterer jeg seks Ynglinge, som ikke alle er lige anbefalelsesværdige, men nu bør forlade os, fordi de ikke egner sig for Gymnasiet.

(Fol. 64).

98. *Til Samme.* Efter 26.4.1622.

Laurits Nielsen vender nu tilbage med Baccalaurgraden. Da hans Privatpræceptor Caspar Bartholin er bortrejst, har jeg givet ham Testimonium. Rektor modsatte sig, at Hans Ostrup fik Graden, idet han manglede Testimonium baade fra dig og fra sin Privatpræceptor.

Da Caspar Bartholin er i Karlsbad, har jeg ikke kunnet forhandle med ham om [Peder] Charisius, hvis Moder nu maa være i Odense.

Hermed følger min Baccalaurdisputats.

(W I 103).

99. *Til Laurits Clemensen (Vejle) i Vejle.*

26.4./26.5.1622.

Kære Slægtning! Tak for Brevet og de to Tønder Sukker. Jeg kan næppe gøre Gen-gæld, da min Jord er mager. Hermed nogle Eksemplarer af Baccalaurprogrammet. Caspar Bartholin er for en Maaned siden rejst til Karlsbad og vender næppe hjem før til August. Min Hustru lykønsker dig til dit Embede.

(W I 103).

100. *Fra Anders Skytte i Nykøbing F.*

20.5.1622.

Der findes i det københavnske Apothek et kunstfærdigt sammensat Vand, som dels kaldes *Gravidarum fæminarum balsamum*, dels *Infantum balsamum* (*Kinder Balsam*), hvoraf jeg beder om en Unze eller to samt Opskriften, idet en fornem Dame trænger dertil. Jeg vil gerne gøre Gentjeneste fra det herværende Apothek. Jeg mindes vort Venskab, som blev indgaaet i Udlandet.

(Kv. 106).

101. *Til Samme.*

26.5.1622.

Hermed det ønskede Vand og Recepten efter *Dispensatorium Augustanum* sidste Ud-gave. Da jeg var i England, var det meget i Brug og yndet af Dronningen. Nogle mener, at det kan tilskrives en Grevinde af Mansfeld. Imorgen holdes der Baccalaurpromotion for 37 Kandidater.

(W I 104).

102. *Fra Henning Arnisæus paa Frederiksborg.*

1.6.1622.

Min Hustru — din Patient, som vi plejer at sige — har født mig en Søn. Vil du sammen med din Hustru være vor Gæst i nogle Dage og staa Fadder sammen med din Sviger-fader Thomas Fincke den 5. ds. Da Caspar Bartholin siges at være rejst til Badene, vil maaske hans Hustru komme sammen med din. Der er tillige noget, hvorm jeg vil for-handle med dig og Thomas Fincke. Aarstiden kalder med sit Smil.

(Fol. 18).

103. *Til Samme.*

2.6.1622.

Tillykke med din Søns Fødsel og Tak for Invitationen til hans Daab. Min Hustru kan næppe løsrive sig fra Hus og Børn og er tillige forhindret ved Besøg af en fremmed Slægtning. Om Dr. Bartholins Hustru kan jeg ikke sige noget bestemt.

(W I 104).

104. (Ep. 48). *Til Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

2.6./31.8.1622.

Nu kommer [Laurits] Asserous tilbage til dig; indtil nu har den vedvarende Pest holdt ham tilbage hos os. Men uden Brev fra mig lader jeg ham ikke

gaa, for at du kan se, at jeg ikke forsømmer nogen Lejlighed til at passiare med dig pr. Brev. Jeg takker mangfoldigst for dit lærde Digt; blot Bogtrykkeren vil holde, hvad han lover, vil du snart se det offentliggjort.

*Jeg sender, hvad du bad om. Thi i mine Kommentarer til tredie Bog af »De Mundo« vil du finde indføjet følgende, som udentvivl vil tjene dit Formaal: Hvis Aristoteles havde haft Kendskab til de frugtbare og herlige Øer i det danske Hav, vilde han med største Ret have kaldt dette Rige for hele Europas Spisekammer, udtømmelige Lade og Folkeslagenes Amme. Thi hvis ikke de fremmede derfra som fra det rigeste Forraadskammer for alle Livsfornødenheder havde hentet saa mange tusinde Okser, saadanne Myriader af alle Slags Fisk, en saadan Overflod af Afgroeder, havde mange maattet omkomme af Hunger. For ikke at tale om den uhyre Mængde af de ædleste Heste, som er saa efterspurgt til Krigsbrug af Tyskere, Fransk-mænd, Spaniere og Italienerne, og som aarligt udføres herfra. Intet Rige, intet Kejserdømme har ydet en større Mængde af Guld- og Sølv mønt end dette Riges Toldsted paa Kronborg alene. Hvis jeg herudfra skal afveje alt retfærdigt, saa trænger Danskerne ikke til andre, men alle trænger til dem.

Saa vidt min Kommentar.*

Jeg ved ikke, om Magister Hans Krafts Pæan Danicus [udk. 1619] er bragt til dig: I den fremkommer der en Masse Ting, som tjener dit Formaal.

Fornylig har jeg smykket 37 Kandidater, deriblandt vor Bremer, med Filosofiens første Laurbær. Jeg sender dig min højtidelige Disputats [Baccalaureus Philosophiæ, Hafniæ 1622] ligesom ogsaa Programmerne. Indledningsvis har jeg afmalet en Baccalaureus i Filosofi med hans egne Farver. Alle Kolleger og Kandidater holder stærkt paa, at den skal offentliggøres. Maaske vil du snart se noget, som ingen før har forsøgt paa det Omraade.

Hav det godt og lev vel, du vor Pryd.

(W I 104. W II 76).

105. (Ep. 64). *Til Anders Arreboe i Trondheim.*

2.6./7.10.1622.

Højærværdige Mand! Jeg overvældes saa ofte af dine Gaver og Velgerninger, at jeg ikke har andet at gengælde det med end mine Ønsker.

Jeg har bragt i Erfaring, at din Sag er fastsat til Afgørelse paa den kommende Herredag. Men jeg beder dig ikke lade dig skræmme af de ilde-

sindedes lidet kristelige Bagvaskelser og Rænker. Du ved, at en god Samvittighed er den retfærdigste baade som Vidne og som Dommer; naar Sagen er blevet ret erkendt, saa tvivler jeg ikke om, at det ikke vil mangle paa Folk, som vil erklære dig uskyldig: De vil i Gerning vise, hvad der skyldes Kristi Kirkes trofaste Tjenere. Læg du Sagen i Guds Haand, og han vil selv gøre det.

Nylig har jeg smykket 37 Kandidater med den filosofiske Baccalaurgrad, hvorfor jeg sender min Indvielsesdisputats, for at du kan tage Del i vore Bestræbelser. Jeg beder dig tage vel imod den og ikke undlade at dømme aabenhjertigt om Enkelthederne.

Vor Svoger, Dr. [Caspar] Bartholin er for sit Helbreds Skyld rejst til Karlsbad.

Jeg haaber, du vil sørge for, at vedlagte overgives til [Peder] Borch og [Hans Lauritsen] Blix.

(W I 104).

106. (Ep. 106, BA 163). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.* 25.8.1622.

Højtærede og berømmeligste Hr. Doktor og Præceptor, hvem jeg altid bør agte med skyldig Hæder og Underdanighed! Jeg ønsker Eder evigt Velfærd i vor Herre Jesus!

Efter at jeg i Slutningen af forrige Aar var rejst fra Eder til mit Fædreland, fornam jeg, straks efter Gensynet med mine Husguder, et haardt Skæbnens Slag, der havde ramt mig. Thi da min fortræffelige Fader dengang fornylig var bortrevet fra de levendes Tal, saa jeg — ikke uden stor Smerte og Sindsbevægelse — min Moder som Enke og min Broder og mine Søstre faderløse samt græmmede af Sorg og Bekymring. Dette Saar, som blev mig tilføjet af en stifmoderlig Skæbne, forårsagede, at jeg ifjor ikke henvendte mig til min højtærede Hr. Præceptor med noget Brev. Thi ikke blot min Faders Død, men især min Moders Klager og Taarer, lammede mine Sanser, saa at jeg hverken havde Lyst til at tale med nærværende Venner eller til at henvende mig skriftligt til fraværende. Eftersom imidlertid nu Tiden og Skæbnen har, om ikke ganske udryddet, saa dog for en stor Del mindsket denne Bekymring, skriver jeg dette, og det gør jeg af en dobbelt Aarsag: Først for at I kan forstaa, at den Taknemmelighed, som skyldes fra min Side over for Eders Tjenester, slet intet Afbræk har lidt, dernæst for at tilkendegive, at jeg har det godt og nyder en nogenlunde gunstig Skæbne. Thi indtil nu færdes jeg i det samme Skolestøv, hvori jeg ogsaa

svedte for to Aar siden, førend jeg for sidste Gang vendte tilbage til Eder. Det Embede er, saa sandt jeg lever, mere byrdefuldt end indbringende, hvilket jeg dog vilde bære med roligt Sind, dersom jeg kunde bevare Haabet om senere at opnaa større Fremgang. Men, ærværdige Hr. Doktor, det forholder sig stik modsat, idet vore Politikere ønsker

at kunne træde med Vold rimelig Ret under Fod.

De lader sig bestikke, og til de ypperligste Sognekald lader de befordre de mest tomhjernede Ynglinge, der næppe har forladt Skolens Tærskel, og hvis Rygstykker endnu er svulne af Risets friske Slag — og det under ringeagtende Tilsidesættelse af dem, som har døjet mange Farer paa det stormfulde Hav samt mangan bitter Dags Trældom under Skolearbejde i Fædrelandet. Lægedom mod dette Onde søgte og fandt da ogsaa i Aar min Landsmand Jon Gissurarson, der ved sin Præceptors, den berømmelige Dr. Jesper Brochmands, Bistand opnaaede en kongelig Anbefalingskrivelse, hvori Kongen befaler, at han ved første givne Lejlighed skal have Adgang til det gejstlige Embede, som maatte tjene ham bedst.

Men hvis ogsaa jeg, ærværdige Hr. Præceptor, med Eder som Mellemand og Beskytter, kunde blive indstillet ved et Kongebrev til Sognekaldet i Hytardal, som ligger i det vestlige Island, efter den nu næsten udtjente Præsts Død, som nu beklæder det, saa skal jeg lægge Vægt paa, at Hr. Præceptor engang skulde mærke, at det ikke er mod en utaknemmelig, I har ydet denne Tjeneste. Kan dette ikke gennemføres, kunde jeg ønske, at der blev anstillet Forsøg paa at kunne opnaa den høje Hr. Kanslers og de Herrer Professorers Hjælp til straks at lade mig indskrive blandt dem, der lever i Tyskland paa kongelig Understøttelse; kunde jeg opnaa det, vilde jeg straks til næste Aar ile til Eder, hvis Vorherre ikke vil det anderledes. Men med Hensyn til alt dette, saa ønsker jeg, at den trofaste Omsorg derfor skal lægges i Guds og min Hr. Præceptors Haand. Men hvis Valget stod til mig, vilde jeg foretrække det førstnævnte for det sidstnævnte, hvilket jeg da ogsaa haaber er lettere at gennemføre.

Lev vel, ærværdige Hr. Præceptor, med alle dem, for hvilke I ønsker det godt, og ophør ikke med fremdeles at være mig bevaagen.

Skrevet i Holar i Hjalteal den 25. August 1622.

Højtærede Hr. Doktor! Jeg beder Eder for Guds Skyld tilgive min dristige og hastige Skrivelse! Med Begærlighed afventer jeg Svar næste Aar, hvis det lader sig gøre for Eders Forretninger. Eders Ærværdighed hilses atter! Jon Bessarson, som i denne Sommer er sendt tilbage til os, hilser Eder; han skal nu være min Kollega og takker skyldigst for Velgerningen.

107. (Ep. 66). *Til Niels Paaske i Bergen.*

2.6./31.8.1622.

Berømmelige Mand! Maaske vil du undre dig over, hvorledes det kan gaa til, at jeg, som maaske er dig ubekendt, ikke blot tager mig den Frihed at skrive dig et fortroligt Brev, men ogsaa at sætte dit Navn forrest i mit Skrift [Baccalaureus philosophiæ etc., Hafniæ 1622]. Men skønt Brevveksling og Fællesskab i Studier synes at kunne opflamme til alskens Beundring, er det dog vægtigere Grunde, der har faaet mig til at bejle til din Fortrolighed og opnaa din Gunst for min Baccalaureus. Thi fra mange Sider har jeg hørt meget om din Velvilje mod alle retskafne: Blandt andre, som støttede mig i dette Forsæt, har jeg endydermere haft den vellærde Yngling, Eders [Henrik] Miltzov, min Husfælle, som sammen med de øvrige, der af mig er blevet promoverede ved denne Handling, idelig gør sig denne Promotion nyttig. Jeg har derfor besluttet som disses Beskytter at opstille mig den Mand, som baade kan fatte selve Sagen og ikke er uvidende om vore Universitetsskikke — som tillige besidder fornøden Evne til at skride ind mod Bagvaskere og afbøde Modstandernes Misundelses Pile. Da ingen bedre end du kan yde dette, drager jeg ingenlunde din Velvilje i Tvivl og har ikke taget i Betænkning hermed at overrække dig denne »Baccalaureus« med en indtrængende Anmodning om ikke at undlade at tage pænt og velvilligt imod den; baade mig og dem, der ved denne Handling er smykkede af mig med denne Grad, og som maatte bede om din Hjælp, maa du samtidig anse som dig anbefalede. Tvivl ikke om, at du til Gengæld fra mig tør vente dig alskens Tjenester til Venskab og Hæder; med tilsvarende Gunst maa du ogsaa bære mig.

Den unge Otto Sperling, som overbringer dette, er dygtig og flittig. Han har sat sig for at gennemsøge Norge for at efterforske Bestanden af Naturgenstande, især Planter. Maatte han hermed være paa det bedste anbefalet. Bistaa ham med din Hjælp, saa at han af Statholderen eller en anden Adelsmand kan opnaa Lejdebrev og naa sit ønskede Maal med begrænsede Udgifter.

(W I 105).

108. *Til Anders Buck i Voss.*

2.6./Sept. 1622.

Som Pant paa indgaaet Venskab og som Tak for Tjeneste og Gaver har jeg sat dit Navn øverst paa min »Baccalaureus«.

(W I 105).

109. (Ep. 105). *Til Joachim Morsius i Rostock.*

2.6./Sept. 1622.

Berømmelige Mand! Ret saa ofte har jeg ønsket at faa Lejlighed til at skrive til dig og takke for de mange skriftlige Gaver, du har sendt mig. Men da jeg ikke er stødt paa nogen, der med Sikkerhed kunde angive, hvor du opholder dig, har mine Ønsker hidtil været forgæves. Nu fremstiller imidlertid meget bekvemt denne unge lærde, Wilhelm Lauremberg, sig for mig; da Samtalen mellem os faldt paa de Skribenter, som har fremmet det videnskabelige Liv i Rostock, fremkom han med en hædrende Omtale af dig. Jeg undlader derfor ikke denne Lejlighed til at sende dig en Hilsen med Brev og sige dig saa mange Tak for dine velvillige Følelser mod mig, aabenbaret gennem saa mange litterære Gaver. Hvis vore hjemlige Himmelstrøg skulde frembringe noget, hvormed jeg kan gøre Gengæld, skal jeg lade det gaa forud for alle andre Ønsker.

Imidlertid sender jeg en Forsmag paa vore Øvelser [Qvæstionum miscellanearum decas, 1622], som jeg venskabeligst beder dig ikke undlade at modtage venligt og underkaste retfærdig Kritik samt bære over med Trykfejlene. Hos Eders Ferber er mine Kommentarer til Aristoteles' Bog om Verden, hvori du vil se indflettet en meget hæderfuld Omtale af dig selv i næstsidsste Kapitel, hvor Forfatteren behandler Ildsignaler. Jeg regner med, at du ikke vil være ked deraf. Men Mandens Skødesløshed og vaklende Holdning over for givne Løfter tvinger mig nu til at tilbagekalde dem for at overdrage dem til en anden, mere paalidelig, enten her eller andetsteds. Hvis nogen hos Eder, Hallerfort eller en anden, brød sig derom, og sendte han mig 50 Eksemplarer for mit Arbejde, vilde jeg ikke betænke mig paa at overlade dem til hans Troskab.

Skulde der i Fremtiden fremkomme nogen finere Litteratur fra dit Bibliothek, beder jeg dig lade mig faa Andel deri. Jeg vil drage Omsorg for, at du til Gengæld skal faa at mærke, at jeg er dig hengiven.

Lev vel, du lærde Mand, og bevar mig i dit Venskab.

(W I 105).

110. (Ep. 67). *Fra Niels Paaske i Bergen.*

31.8.1622.

Din »Baccalaureus«, »en Lækkerbisknen for Guder«, med Tilegnelse til mig og [Anders] Buck, har vi for nogle Dage siden faaet, du fortræffelige Mand, og vi paa vor Side siger dig hjertelig Tak derfor og vil med Guds Hjælp fortsat nære Taknemmelighed.

Det er en udbredt Sandhed, at »Ynde ledsager de smaa Ting« [Anthologia Palatina IX 784, 1]: Hvem kan andet end indse (hvis man overhovedet har

nogen Indsigt), at Udgivelsen af en saa ædel Frugt af en frodig Sjæl, saa nyttig og gavnlig for den lærde Stand, saa ærlig, saa træffende, saa livlig, ligesom den ingenlunde kan kaldes ringe, saaledes ogsaa fortjener langt den største Ros?

Vedlagte ringe Gave (to Rosenobler) beder jeg Eders Herlighed ikke forsmaa, da jeg ønsker, at den skal anses for et stedsevarende Vidnesbyrd om min Erindring af dig og min Ærbødighed for dig, idet jeg bejler til dit Venskab.

Buck vil selv skrive. Lev i alle Maader vel, fortræffelige Mand, lev længe og lykkeligt med alle dine, vær meget genhilset af os.

Bergen i Norge, 31. August 1622.

111. *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

7.10.1622.

Laurits Asserous har faaet et godt Embede og mangler blot Testimonium fra dig og fra Universitetet. Tak for den Hjælp, du har ydet mig med min »Panegyricus« [De altitudine Danica panegyricus, Portuæ (=Hafniæ) 1641]. Jeg vil lovprise dig derfor i et senere Skrift. Man vil vide, at en stor Bogtrykker eller Boghandler skal kaldes hertil for at afholde Udgifterne til vore Skrifter. Fortæl mig, om det berører vore Muser og vor Videnskab. Hvis din Baccalaurdisputats er udkommet, ønsker jeg meget gerne et Eksempplar. Sidste Foraar sendte jeg nogle Manuskripter til Bogtrykkeren i Rostock og har nu atter gjort det, men ved ikke, hvorledes jeg faar noget deraf at se.

(Fol. 13).

112. (Ep. 51). *Til Samme.*

8./10.11.1622.

Jeg lykønsker af Hjertet vor Asserous til det fede Kald; just for at han hurtigere og bedre kan naa det ønskede Maal, har jeg anbefalet ham med et ret godt Vidnesbyrd og indstillet ham til vor Rektor Magnificus og de andre, hvis Hjælp han faar Brug for i denne Sag.

Der er ingen Grund til, at du skal sige mig Tak for det tilsendte Ark, da du ved, at alle mine Bestræbelser altid staar til din Raadighed.

Denne troløse Ferber i Rostock har nu et helt Aar igennem fyldt mig med tomme Forhaabninger om at kunne trykke mine Kommentarer [til Aristoteles: De Mundo, Rostock 1625]. Jeg har derfor nu været nødt til at forlange tilbage, hvad jeg havde sendt ham, og jeg har isinde at overdrage det til en anden dernede eller til vor egen. Det er nemlig rigtigt, hvad du skriver om den kongelige Bogtrykker: Der er tillagt ham et meget stort Deputat, for at han samtidig kan oprette en velforsynet Boghandel her. Vi venter hver Dag Elzevir fra Leyden hertil; han vil medbringe Plan-tinske Typer og alle de smukkeste af de andre. Ja, der er endog ankommet

en Mand, som er blevet hvervet for en ret rundelig Løn til i Kobber at stikke Billeder, Kort og andet Illustrationsmateriale.

Jeg sender »Baccalaureus«; læs og døm! I mager Jord, som ikke før er dyrket af nogen, kommer de yppige Aks kun sjældent op. Det er ogsaa lettere at føje noget til det, som er fundet, end at udtænke noget nyt paa bar Bund.

Her raser en grammatikalsk Krig, om hvilken vi kan tales nærmere ved; thi et Brev kan man ikke uden Risiko betro alt.

Jeg er efter højere Ordre beskæftiget med at beskære Aristoteles' Fysik; om Gud vil, kommer der vel med Tiden baade Besvær og Nytte ud deraf, skønt jeg væmmes derved og ikke føler Stolthed derover.

(W I 105).

113. *Til Niels Paaske i Bergen.*

8./10.11.1622.

Tak for dit Brev og de to Rosenobler, som bragtes mig af Brockenhuus's Skrædder. Jeg var syg, dengang du var i Danmark, men jeg kender dig af god Omtale fra afdøde Knud Urne. Hermed min »Baccalaureus«. Jeg vil gerne gøre noget for Nordmanden Henrik Miltzov, som er Provst ved Kommunitetet.

(W I 106).

114. *Til Mads Hansen (Ousted) i Ousted.*

Nov. 1622.

Tak for Indbydelsen til dit Bryllup. Naar jeg ikke svarede, skyldtes det Sorg over min lille Datter Annas Død.

(W I 106).

115. *Til Jacob Fincke i Frankfurt a.d.Oder.*

Nov. 1622.

Bedste Svoger! Jeg har tilraadet dig at dyrke Mathematik, og nu staar Lykken os bi, idet Jacob Hasebart er kaldet til Frue Kirke, og Kansleren har billiget Konsistoriums enstemmige Ønske om dig som hans Efterfølger paa Lærestolen i den lavere Mathematik. Rejs derfor snarest hjem, og skulde der blive et Ophold paa Vejen, saa benyt Tiden til Udarbejdelse af den Disputats, som skal holdes her. Skik og Brug tilsiger, at den skal være sammenstykket med forskellige matematiske Spørgsmaal indflettet.

(W I 106).

116. (Ep. 68). *Til Rasmus Sørensen Rytter i Skjødstrup.*

Nov. 1622.

Jeg er dig meget taknemmelig for *det tilsendte Sukker og* de Runer. Hvis jeg havde noget, hvormed jeg kunde gøre Gengæld, skulde jeg sørge for, at du kunde erkende, at du ingenlunde har gjort dette over for en utaknemmelig.

Jeg kan ikke sige, hvor stor Smerte det har forvoldt mig, at jeg efter din Afrejse mistede min kære lille Datter Anna. Du har selv set, hvilke Glæder og Fornøjelser jeg havde af hende: Men han, som raader over alt, har tilmaalt mig min Skæbne saaledes, at de Glæder, man kan have af Børn, dem skal jeg kun smage, de skal kun bydes mig til Skue som gennem et Gitter.

Forøvrigt har jeg iforvejen de fleste af de Runeindskrifter, undtagen en; det er den højædle Kvinde Fru Anne Krabbe til Steenholt [= Stenalt], som har meddelt mig dem; men de røber en Fortolker, der er saare uerfaren i dette Studium; vi vil nemlig ikke nøjes med Gætteværk, men tilstræber en bogstavtro Gengivelse, *for ikke at tale om, at adskilligt ikke er ordentligt afskrevet; saa meget har jeg dog i det mindste faaet ud deraf, at jeg kender Stederne, hvor de findes; hvis altsaa en anden, som er mere øvet i disse Sager, kommer dertil, kan han bringe os en paalidelig Afskrift*. Hvis han har flere, saa sørg for, at jeg faar dem, men først og fremmest Indskriften fra den Sten, som findes i Grøndal; hvis den er hos ham, saa sørg for, at den bliver mig meddelt. Men jeg beklager dybt, at saa mange af dem, som han har sendt, ikke er ordentligt afskrevet, og at der stundom er puttet Bogstaver ind, som ikke er Runer, først og fremmest Stærkoddere, der ikke staar saadan, som han skriver, men er en latinsk Indskrift, der skal læses saaledes: »Starkaterus, en svensk Nævekæmper«. Ligervis viser den, der findes paa Framlev Kirkegaard, sig ikke at være skrevet med Runer, men med latinske Bogstaver, som Fortolkeren ikke har forstaaet.

Jeg sender et Eksemplar til dig af min »Baccalaureus« og beder dig tage vel imod den.

Nu er »Prædikener fra Joek« i Trykken til Brug ved de offentlige Litanier, som skal fejres til Marts næste Aar.

Min Hustru hilser dig, hils ogsaa din fra mig, og lev vel.

(W I 106).

117. *Fra Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

16.11.1622.

I mit forrige Brev har jeg udtrykt min dybe Takmenmelighed for Eders Velvilje. Hermed følgende Bøger: Julius Pacius' Kommentar til Aristoteles' Fysik, Mercurius: Gallo-Belgicus [sive Historia Europæ ab A. 1555 usque ad A. 1623, Köln & Frankfurt 1609 ff.], det almindelige Bogkatalog samt et Skrift af Daniel Sennert, hvoraf fremgaar, hvorledes han anlægger sine Øvelser, som han fornødig har taget fat paa at fremlægge og diktere offentligt.

I et Brev til Dr. Bartholin har jeg gjort Rede for mine egne Forhold. Den kongelige Stipendiat Hans Nielsen [Thorup] er død i Strassburg, og gennem min Præceptor Dr. Thomas Fincke haaber jeg at kunne faa hans Stipendium. Alting her er dyrt, især Bøger.

Jeg beder Eder have den Ulejlighed at lade en Kusk tage medfølgende Brev med til min Moder i Helsingør.

(Fol. 2).

118. *Til Niels Christensen Foss.*

Ultimo 1622.

Det glæder mig at du er vendt lykkeligt hjem fra din Rejse og paa denne har vundet dig betydelige Mænds Gunst. Jacob Fincke er enstemmigt udpeget til den ledige Lærestol, men det staar eventuelle Medansøgere frit for at disputere. Hvis du fastholder din Beslutning om at rejse til Basel, haaber jeg, du vil medtage et Brev fra mig til Dr. Bauhin. Her er alt roligt under Hoffets Fravær. Du har formentlig erfaret, at det palatinske Bibliothek skal føres til Rom.

(W I 107).

119. *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

Ultimo 1622.

Jeg har faaet dit Brev fra Rostock gennem den yngre Lauremberg, men siden din Ankomst til Wittenberg har jeg intet hørt fra dig, skønt flere derfra er ankommet og kunde have bragt Brev. Manglende Brevdragere har forhindret mig i at skrive. Kongelig Stipendiat Hans [Nielsen] Thorup er død i Strassburg, hvorefter dette Aars Stipendium vil tilfalde dig. Du maa give Dr. Thomas Fincke Besked om Forsendelsesmaaden, glem dog ikke at sende ham en Kvittering, hvorved du tilstaar at have modtaget de 100 Rigsdaler fra ham, saa kan du til Paaske faa dit Ønske opfyldt. Send mig det Program, som Professorerne hos Eder har opsat før Bekendtgørelsen af deres Forelæsninger, og hvori de klager over deres Elendighed. Fortæl mig, om der er Grundlag for Rygtet om, at der lever Jesuitter i Wittenberg.

(W I 107).

120. *Til Niels Eilersen i Wittenberg.*

Ultimo 1622.

Tak for dit hengivne Brev. Fortsæt dine Studier, som du er begyndt. Fortæl mig, om der er Jesuitter i Wittenberg.

(W I 107).

121. *Til Jens Gundesen i Wittenberg.*

Ultimo 1622.

Fortsæt dine Studier med din hidtidige Iver. Det er godt, at du ikke forsømmer Filosofien, hvori du kan faa Vejledning hos din Vært.

(W I 107).

122. *Til Niels Paaske i Bergen.*

Ultimo 1622.

Brockenhuus's Skrædder har bedt om, at det maa blive skriftligt bevidnet, at Brev og Gaver er paalideligt afleveret. Tak for det tilsendte. Undskyld, at dette Brev sendes uden Gaver til Gengæld.

(W I 108).

123. (Ep. 10). *Fra Jacob Fincke i Frankfurt a.d.Oder.* 26.1.1623.

Du berømmelige Mand, min allerbedste Svoger! Jeg erindrer rigtignok, og skal nok ikke glemme dine enestaaende Tjenester og de behagelige Samtaler, hvori du tilfulde har lagt for Dagen, hvor godt du mener mig det, og hvor stærkt du er optaget af min Fremgang. Men jeg husker ogsaa at have beklaget mig over at have været saa længe væk fra de akademiske Øvelser; ligeledes over andre Ting, som har hæmmet mine Studier: Jeg agtede derfor, ifald mit Foretagende i Schlesien gik mindre godt, at fjæle mig i en eller anden Afkrog, hvor jeg kunde tænke over Fortiden, opfriske hvad jeg har glemt og, om jeg saa maa sige, holde Eksamen over mig selv. Og skønt jeg ikke har spildt den Tid til ingen Nytte, som jeg har anvendt paa min Udenlandsrejse, men anvendt den til andre Studier, saa vilde jeg dog gerne først forberede mig, dersom jeg skulde paatage mig et Universitets-hverv. Men nu er jeg virkelig i Vildrede med, hvad jeg skal vælge: Det vilde ligne Opsætsighed og Ulydighed, hvis jeg ikke fulgte Eders Raad; at adlyde det smager mig paa den anden Side noget af Selvovervurdering. Jeg ved nemlig, at jeg i Øjeblikket ikke kan svare til alles Fordringer og Ønsker, og jeg vil hellere dø end paatage mig et Embede, som bragte mig Skam. Saa ærgærrig er jeg ikke, at jeg ønsker at lide det mindste Prestigetab for et Embedes Skyld. Gid jeg uden at vække Anstød kunde finde en passende Undskyldning over for de Herrer Professorer; det vilde I jo let kunne sørge for, da I indtager saa betydelige Pladser iblandt dem.

Hvis imidlertid den anden Post, som min Fader har omtalt, skulde tilbyde sig, saa frygter jeg i hvert Fald ikke for at tilbringe endnu nogle brydsomme Studieaar. Imidlertid anbefaler jeg dig til den almægtige Gud tillige med Hustru og Børn, som hilses paa det venligste. Jeg anbefaler mig til dig og alle gode Mænd.

Skrevet i Frankfurt a. d. Oder 26. Januar 1623.

124. (Ep. 52). *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.* 17.2.1623.

Hvad du længe har ønsket, min Worm, er endelig lykkedes: Jeg skal udgive de gamle Indskrifter, altsaa om Runerne. Der er kommet Ordre

til mig fra Hoffet, at jeg skal gennemsøge Skaane, Blekinge og Halland og bese og bedømme disse Mindesmærker. Dette er nu sket. Jeg har fundet og beskrevet mange Ting, og naar jeg er blevet kyndig i deres Sprog, d.v.s. deres Bogstavskrift, agter jeg i Forvejen at udsende et Skrift derom. Her kan jeg faa Hjælp af dig med det svenske Blad [formentlig Johs. Bures Runetavle 1599] (om jeg kan kalde det saaledes), og med de Mindesmærker, som du viste mig. Ogsaa med den lille Bog af [Bonaventura] Vulcani, som du kender. Vis mig den Godhed, at jeg inden længe kan se det og drage Nytte deraf. Det skal ikke blive dig til Vanære, og nu skal dit Navn nok komme ind i den Bog paa et Sted og i en Forbindelse, som du vil synes om. Men du skal snart faa den at se og kan saa dømme derom. Der mangler nemlig næsten ikke andet, end at jeg først ser de Ting fra dig, saa kan jeg rejse over til Eder og fremstille mig for Kansleren. Men Overbringeren af dette Brev vil give nøjere Forklaring. Hvis du kan bistaa ham med Raad og Daad, saa beder jeg dig gøre det. Lev vel. Löderup, 17. Februar 1623.

125. *Fra Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

21.3.1623.

Jeg beder Eder, min ærværdige Beskytter, gøre mig den Tjeneste at være min Mellemand hos Dr. Thomas Fincke til Opnaelse af den Portion af det kongelige Stipendium, som jeg omtalte i mit forrige Brev, samt stille ham Sikkerhed for Pengene. Naar Pengene er sendt til mig, skal jeg omgaaende sende min Kvittering. Min Bogpakke er forhaabentlig ankommet med min Ven Wilhelm Lauremberg. Jeg skal snarest sende et Bogkatalog. I et Brev til Dr. Fincke har jeg gjort Rede for Forholdene her i Wittenberg.

(Fol. 3).

126. *Til Jacob Fincke i Frankfurt a. d. Oder.*

Marts/April 1623.

(Brevet er maaske en ubenyttet Koncept til Nr. 127).

Din Beskedenhed er ikke tilstrækkelig Grund til, at du skal afslaa den tilbudte Stilling. Rejser bringer vel Øvelserne paa Afstand, men udmarver ikke Aandskraften. Hvis du ønsker Ensomhed . . . (Koncepten afbrudt).

Elskede Svoger! Din Beskedenhed bør ikke holde dig borte fra Professoratet; ingen af os er fuldkommen, og din Fader vil kunne støtte dig med sin Erfaring. Du skal forelæse en Time om Dagen og har rigelig Tid til Repetition. Kom i hvert Fald hjem. Den Hofstilling, hvormod din Fader skrev, er efter Kanslerens Anbefaling Stillingen som Hovmester for Kongens Søn Prins Frederik.

(W I 108).

127. (Ep. 9). *Til Samme.*

Efter 2.4.1623.

For ikke længe siden har jeg faaet dit Brev, min kæreste Svoger. Jeg synes deraf at kunne slutte, at du blandt de to tilbudte Embeder foretrækker Hofstillingen frem for den akademiske. Og skønt de begge er egnede til at skabe dig en smuk Position og aabne dig Vejen til mere, mener jeg dog, at du bør tage imod den akademiske, dels fordi den er roligere, dels fordi den synes mig forbundet med mindre Risiko. Men naar du kommer, staaer det jo til dig selv at vælge den, som du maatte finde mest formaalstjenlig for dine Forhold og dine Studier. Men da nu vor høje Hr. Kansler under alle Omstændigheder har villet hjemkalde dig, saa venter vi utaalmodigt paa din Hjemkomst; den eneste Grund til, at din Fader nu sender dig Bud med denne Mand, er den, at der ikke skal ske nogen Forsømmelse ved at vente; af hans Brev regner jeg med, at du faar at vide, at din Søster [Drude Fincke] er blevet trolovet med Magister Hans Rasmussen [Brochmand]. Ellers er der, hvad os angaar, intet nyt. Men dette beder jeg dig være klar over: At du lader nærværende Embede være dig anbefalet, fordi det er af en saadan Art, at du kan være til Behag, Nytte, Glæde og Udbytte baade for dit Land, dine Foresatte, din Fader, dine Venner og dig selv.

2. April fødtes der vor Svoger Dr. Bartholin en lille Søn [Jacob], som de i Dag har ladet velsigne i den hellige Daab. Lev vel og prøv at lade os se dig saa snart som muligt.

(W I 108).

128. (Ep. 69). *Til Peder Schjelderup i Trondheim.*

2.4./5.5.1623.

Bedste Svoger! Jeg kan ikke sende din Hustru til dig uden Brev fra mig, skønt jeg næppe har noget at skrive. Dog vil jeg kort nævne, hvad der er sket af Betydning siden din Afrejse fra os, skønt din Hustru maaske bedre gennem mundtlig Beretning kan fremstille det i Enkeltheder.

Han [Christoffer Dybvad] som du ved, vi havde tillagt Magister Valentin [Christensen Kølens] Lærestol, er baade blevet berøvet den og ved Dom forvist fra vort Universitet, ganske vist ikke paa de Beskyldninger, som hans Modstandere rettede imod ham, da de faktisk ikke kunde bevise nogen af dem, men fordi Biskoppen i Lund i sit Brev, som var helt i Modstrid med det afgivne Vidnesbyrd, foreholdt ham mange Ting, først og fremmest Falsk, thi han har skrevet »vor« i Stedet for »sin«. I hans Sted er altsaa traadt Hr. Thomas [Wegner], som beklædte Præsteembedet ved St. Nikolaj.

Din Hustru vil udførligere fortælle, at Drude er blevet trolovet med

Magister Hans Rasmussen [Brochmand], ligesom ogsaa om den lille Søn, der nylig er født Dr. Bartholin.

I indeværende Aar skal der ifølge en kongelig Befaling, der er meddelt i et Brev til os, paa Vor Frue Kirkes Bekostning bygges en ny Kirke uden for Nørreport paa det Sted, hvor den gamle er; ifølge samme Brevs Ordlyd skal de Bønder, som hidtil hørte til Frue Kirke, ogsaa søge den. Du ved selv, hvor velkomment et Budskab det vil blive for vor Præst.

Nu falder der mig ikke mere ind, men lev vel og glem os ikke; du hilses venligt af min Hustru og os alle. Hvis du med din Bistand kan hjælpe min Broder [Jens Worm], der opholder sig hos Eder, er jeg fuldtud overbevist om, at du vil gøre det.

(W I 108).

129. (Ep. 107, BA 164). *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 5.5.1623.

Dit Brev af 25. August forrige Aar har jeg rigtigt modtaget; deri anraaber du om min Bistand til at opnaa enten kongeligt Stipendium eller det Kald i Hitardalen. Saa sikkert du skal vide, at jeg ønsker paa alle Maader efter Evne at begunstige dig og dine Lige, d.v.s. de hæderlige og lærde, saa aabent skal jeg fremlægge for dig, hvad jeg mener, og hvad jeg har foretaget mig.

Hvad Stipendiet angaar, saa opnaas det (dersom Betingelserne skal ske Fyldest) ikke uden forudgaaende offentlig Disputats og Eksamen, hvor der er haard Kappestrid mellem Ansøgerne; det er gennem et nylig til os udstedt Kongebrev fastsat paa denne Maade. Efter mit Skøn vil det blive et saavel tvivlsomt som usikkert Foretagende. Tager man Rejsen hertil i Betragtning og de paaløbende Udgifter, vil det ikke tjene din Sag i Øjeblikket at begive dig hertil; slaa dig derfor tiltaals.

Følgelig har jeg med vor høje Hr. Kansler alvorligt drøftet den anden i dit Brev anbefalede Forfremmelse, og har opnaaet saa meget, at han har lovet gennem sin Instruks til Statholderen paa Eders Ø at henstille til ham at imødekomme dine Ønsker. Da jeg tilmed nu er optaget af at helbrede samme Hr. Holger Rosenkrantz' Hustru, undlader jeg ikke daglig at tale din Sag for ham. Han har vist mig kongelig Majestæts nye Forordning om Indretningen af de kirkelige Embeder hos Eder; efter hvad jeg ser, er den ikke uden Fordele for dig og andre retskafne Folk. Yderligere har han nu med sin bindende Underskrift lovet mig at lade min Ansøgning nyde Fremme uden nogen fornyet Henvendelse til Hr. Kansleren. Jeg er derfor stemt for, at du skal henvende dig personlig til ham ved første givne Lejlig-

hed, naar han er kommet til Eder; og jeg tilraader dig at minde ham om Løfterne til mig; jeg betvivler ingenlunde, at han vil lade din Sag være sig anbefalet, og at du vil faa dit Ønske opfyldt. Dog ønsker jeg, at du i dit næste Brev holder mig underrettet om Sagens Udfald.

Hvis Arngrim [Jonssons] Grønland [Groenlandia edur Groenlands Saga, Skalholt 1688, 4°] er hos dig, beder jeg dig sende mig den. Hvis den ikke kan faas hos Eder, saa fortæl, paa hvilket Sted den er trykt og tilføj de Indskrifter fra Gravsten, som omtales i hans Crymogæa [Arngrimur Jonsson: Crymogæa sive rerum Islandicarum libri III, Hamburg 1609, 4°] p. 23, dersom de kan faas hos Arngrim. Eftersom jeg nemlig fornøjer mig meget med Runer, har jeg lagt et ikke ringe Arbejde i at lære dem at kende. Hvis der er nogen hos Eder, som har gjort noget ved den Grammatik og Syntaks, der omtales p. 25, er jeg begærlig efter at se det; det samme gælder de Ting, som samme Arngrim i Crymogæa p. 26 fortæller, at nogle af Eders Landsmænd har skrevet om Runer Aar 1216. Og hvis det er muligt at faa nogle flere Antikviteter, beder jeg dig gøre mig delagtig deri. Du vil til Gengæld finde mig forbunden til Ydelse af Velvilje af enhver Art.

Jeg sender et Eksempplar af min »Barccalaureus« og af min Nytaarsdisputats [Exercitationum Physicarum Prima, 1623]. Tag vel imod dem og lev vel. Forsøm ikke at gøre [Jon] Bessarson Gengæld med en Hilsen fra mig.

(W I 109).

130. *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

12.5.1623.

Dine sjældne og sendrægtige Breve undrer mig. Jens Gundersen og Niels Eilersen har sendt mig flere Breve, medens du har skrevet til din Familie, ikke til mig, før dit sidste magre Brev, som kun paalægger mig en Byrde og intet fortæller om Studier og andre Forhold. Nu har Professorerne anket over, at du ikke har erhvervet Magistergraden, som er forlangt opnaet ved første givne Lejlighed af dem, som faar kongeligt Stipendium. Jeg har talt din Sag, men fra min Svigerfader er der intet at opnaa, før du i Forvejen sender Kvittering for Pengene og giver en af dine Slægtninge Fuldmagt til at modtage dem. Nu forlanger du, at jeg skal stille Sikkerhed, hvorved du vil lade mig tage den fulde Risiko, dersom Pengene gik tabt paa Vejen, thi du skriver jo, at du først vil sende mig Kvittering, naar du har modtaget Pengene. Wilhelm Lauremberg har givet mig dit Brev, men ingen Bøgpakke; bortset fra de »Læge-Viser«, du sendte fra Rostock, har jeg ingen Bøger faaet.

(W I 109).

131. *Fra Samme.*

25.5.1623.

Kæreste, fortræffeligste Hr. Doktor. Eders Brev af 12. Maj lod mig forstaa, at jeg har mistet Eders Gunst, hvilket smerter mig dybt. Jeg har skrevet mindst fem Gange

til Eder, men Brevdragerne maa have været upaalidelige, da heller ikke min Moder har faaet mit Brev. Om mine Studier og andre Forhold har jeg skrevet snart til Dr. Fincke, snart til Dr. Bartholin, snart til Eder, som I paalagde mig før min Afrejse. Magistergraden vilde jeg gerne have taget i København, men holdt mig tilbage, da jeg ikke fik tilsendt nogen Indbydelse dertil, saaledes som andre. Jeg agtede da at tage den i Wittenberg, hvor det skulde være billigere, men det viser sig, at ingen her tager Magistergraden i Medicin, hvorfor jeg paatænkte at tage den i Filosofi samtidig med Baccalaurgraden i Medicin. Her plejer man først at udsende en Disputats i et eller andet Emne, og der disputeres ikke offentligt for Magistergraden. Da den kongelige Anordning nu kræver Magistergrad af Stipendiater, vil jeg søge at erhverve den til næste Foraar, idet Vinteren vil være optaget af anatomiske Studier og Sennerts kemiske Øvelser.

Naar jeg har begaaet den Fejl at overdrage Eders Excellence Risikoen med Stipendiets Modtagelse, skyldtes det mine Slægtnings fjerne Bopæl, Alder og Forretninger. Jeg var i den Tro, at jeg havde givet Eders Excellence Fuldmagt. Om saa Pengene gik tabt, sværger jeg, at det aldrig skulde være kommet Eder til Skade. Jeg beder Eder ydmygt lade Eders ugunstige Mening om mig fare.

Af Bøger har jeg fra Rostock sendt »Læge-Viser«, fra Wittenberg gennem Wilhelm Lauremberg Pacius' Kommentar til Fysikken, en Del af Mercurius' »Gallo-Belgius«, et offentligt Program af Dr. Sennert om Lægegerningens Methode samt et Bogkatalog for Efteraarsmessen. Lauremberg har meddelt mig skriftligt, at Isvinteren har hindret deres videre Forsendelse. Hermed følger Sennerts »Institutiones« (af hvilke han meddeler, at han snart vil lade en øget Udgave [Wittenberg 1628, 4°] fremkomme) samt Foraarets Bogkatalog.

Jeg logerer hos Taubmanns Enke og spiser ved Præsten Dr. Wolfgang Frantzius' Bord, men Dr. Sennert lover snart at optage mig ved sit. Han vil vejlede mig og nogle andre ved private kemiske Øvelser, og vi stoler paa hans Ærlighed, idet han ikke lover de store Hemmeligheder, men de praktiske Fremgangsmaader. Vi betaler ham kun ti Daler hver. Jeg har gennemgaaet de fire første Dele af Lægekunsten og tør nu lægge mig efter Kemien, hvori kun Sennert og Hartmann er berømte Lærere, og sidstnævnte er fuldt beskæftiget som Hoflæge hos Landgreve Moritz af Hessen. Sennert forelæser desuden over Lægekunstens Methode.

Niels Eilersen har været syg i tre Uger med Feber og Vildelse, men Dr. Sennert tilser ham daglig.

Idet jeg hermed sender en Fuldmagt, beder jeg Eder ydmygt for denne ene Gang være mig behjælpelig med Stipendiets Forsendelse. Til Dr. Fincke har jeg sendt et Brev skrevet paa Tysk af vor Kurfyste til Kurfyrsten af Mainz. Den theologiske Professor Hunnius er rejst bort og efterfølges af Jacob Martini, hidtil Professor i Logik. Jeg beder om at maatte faa en Afskrift af Eders Fremgangsmaade ved Tørring af Planter.

(Fol. 4).

132. Til Laurits Clemensen (Veile) i Vejle.

16.6.1623.

Tak for Indbydelsen til dit Bryllup. Paa Grund af Travlhed kan jeg ikke komme. Hermed en Gave samt min sidste Disputats.

(W I 109).

133. *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.* 16.6./11.7.1623.

Tak for dine Breve af 16.11.1622 og 25.5.1623; jeg modtog dem samtidig, førstnævnte fra Dr. Hans Lauremberg sammen med Pacius' Kommentar, Sennerts Program og Efteraarsmessens Bogkatalog, alt i adspiltet Stand; det andet var ledsaget af Sennerts Institutiones og Foraarskataloget. Prisen vil jeg godtgøre dig. Ligesom et Brev kan være for kort, kan det ogsaa være for langt; med Magistergraden har det ingen Hast, da jeg har talt din Sag; sørg blot for at faa den ved Lejlighed. Den medicinske Baccalaurgrad anser jeg for mindre paakrævet.

Der var for stor Risiko forbundet med at imødekomme dine Ønsker om Stipendiets Forsendelse. Hvem skulde holde mig skadesløs over for dine Arvinger, dersom der hændte dig noget menneskeligt? Hermed følger ikke desto mindre 100 Speciedaler i en forseglet Pakke. Send mig omgaaende din Kvittring. Din Fuldmagt gælder ikke for næste Aar; sørg for dette itide og nævn, med hvem du ønsker Pengene sendt.

Skønt jeg paamindede dig noget kraftigt, maa du ikke betvivle mine Følelser for dig: Venners Klaps er bedre end Fjenders Kys.

Benyt den gunstige Lejlighed til at lære Kemi for en billig Penge. Af egen bitter Erfaring kender jeg Hartmann. Vær ikke bange for at give en Haand med ved Øvelserne, selvom du bliver tilsmudset, thi alt beror paa Haandelaget. Skriv til mig om Øvelserne samt om en enkelt Sygdoms Helbredelse efter Sennerts Methode.

Det gør mig ondt for Niels Eilersen, som er en begavet Yngling. Han sendte mig en Tale og en Prædiken af Helmreich. Hermed Fremgangsmaaden ved Tørring af Planter samt min Aarsdisputats. Hils den mig ubekendte Sennert.

(W I 110).

134. *Til Otto Christensen Blichfeld i Viborg.* 16.7.1623.

Tak for Brev og tilsendte Fisk med Søren Fridlev, hvem du bedes hjælpe med Raad og Daad. Jeg sender min Aarsdisputats. Hils din Hustru.

(W I 110).

135. *Til Niels Paaske i Bergen.* 16./20.7.1623.

Jeg har hørt, at Magister Buck, Provst i Voss, er død. Som hans Efterfølger anbefaler jeg Henrik Miltzov, der er født i Bergen og nu Provst ved Kommunitetet.

(W I 111).

136. *Til Jens Gjødesen i Aarhus.* 16./20.7.1623.

Jeg anbefaler den unge Christen Nielsen Friis til en Skolestilling. Han har levet i mit Hus og er indført i den nye Undervisningsmethode.

(W I 111).

137. (Ep. 53). *Til Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

20.7.1623.

Jeg vilde forlængst have besvaret dit Brev fra i Foraaret, hvis ikke han, der bragte det til mig fra dig, havde svigtet min Tillid til, at han vilde besørge mit; han rejste nemlig sin Vej uden mit Vidende og medtagende de af dig indsamlede Iagttagelser, som han havde lovet; der sad jeg saa som en Nar i mere end en Henseende. Men nu haaber jeg da rigtignok, at Bremers Moder vil vise større Paalidelighed i Udførelsen af, hvad jeg dengang ønskede. Thi hun vil medbringe [Johs. Bures] svenske Tavle, dog for Nemheds Skyld delt af mig i flere Stykker, dengang jeg optraadte som Tolker deraf hos vor høje Kansler. Af den Nøgle, som jeg har sammenstillet, sender jeg et Eksemplar, dog ufuldstændigt og brudstykkevis paa Grund af Uvidenhed hos min Medhjælper, der ikke kunde skrive Runer. Vulcanis Bog har jeg laant min Svoger Bartholin, der nu er rejst udenlands — han planlægger noget om Bogstaverne hos alle Folkeslag, ogsaa om vore Runer. Naar han kommer tilbage, skal jeg sørge for den, hvis jeg finder en passende Lejlighed til at sende dig den.

Til dette Brev føjer jeg nogle Ting, som jeg har samlet rundtomkring og sammenskrevet paa Ark; maaske vil de kunne være dig til ikke ringe Nytte. Jeg fandt det ogsaa rigtigt at tilføje [Nathan] Chytræus' Bemærkninger, da jeg ikke ved, om du har set dem; maaske kunde der være andre Ting, men de kan bedre vises dig direkte end overlades til et Bud; naar der bliver Lejlighed dertil, kan vi drøfte dem. Imidlertid vil jeg gerne have, at disse Ting, hvorpaa jeg har arbejdet i mit Ansigts Sved, bevares omhyggeligt for mig, saa at de ikke bliver borte; de maa sendes tilbage med paalideligt Bud, naar de ikke kan være dig til yderligere Nytte.

Se nu til, at det bliver lige for lige, saa at jeg ved første gunstige Lejlighed kan faa, hvad du har iagttaget. Lev vel. 20. Juli.

(W I 111).

138. *Til Christen Foss i Aarhus.*

20.7./7.11.1623.

Laurits Pedersen [Aarhus] er Hører ved Eders Skole. Hans Hustru bringer dette Brev med Bøn om Forbedring af hendes Mands Stilling, helst gennem et Præstekald, hvortil hans akademiske Grad, hans Alder og hans Tjeneste i Skolen gør ham mere berettiget end andre, der faar Embeder uden at have nogen akademisk Grad.

(W I 111).

139. (Ep. 141). *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.* 20.7./7.11.1623

*Eders Fryhauff har overgivet mig dit Brev, som det var mig kært at se, men kærest, at du gør ivrig Fremgang i det medicinske Studium. Ogsaa

det, du sendte gennem Christopher Aalborg, har jeg modtaget, men ikke af hans egen Haand, thi han værdigede mig ikke en Samtale, og nu, da der er forløbet en Stund siden hans Ankomst til os, har han endelig besørget det. Bartholin, som nu desværre maa holde Sengen med jagende Smerter i sine Ledemod, hvilket er ret slemt, har modtaget din Undskyldning*.

Den Bog om Skørbug, som den berømmelige Sennert lover [Daniel Sennert: Tractatus de Scorbuto Libri IV, Wittenberg 1619 & 1624, 8°] beder jeg dig sørge for, at jeg faar, saa snart den udkommer. Betalingen skal jeg sende dig med Brevdrageren eller ved anden Lejlighed. Thi alt, hvad den Mand har skrevet, sætter jeg meget højt, da alle som en har rost den Klarhed og Ærlighed, han besidder. Fuiren hilser dig og venter *Tribulos Aqvaticos* samt friske Mannafvø fra dig. Lev vel.

(W I 112).

140. *Til Peder Thøgersen i Randers.*

20.7./7.11.1623.

Gennem dig ønsker jeg gerne at laane Thomas' og Scotus' Kommentarer til Aristoteles' Fysik.

(W I 112).

141. *Til Henrik Gertsen Miltzov i Voss.*

20.7./7.11.1623.

Jeg ønsker dig Tillykke med det gejstlige Embede, du har opnaaet. Desværre er det ikke tilladt at sende dig noget Testimonium, naar du har faaet Embede.

(W I 112).

142. (Ep. 142). *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

20.7./7.11.1623.

For at du kan se, at jeg overhovedet ikke forsømmer nogen Lejlighed til at skrive til dig, og for at jeg samtidig kan anspore dig til ivrigt at fortsætte den paabegyndte Brevskrivningspligt, se, saa svarede jeg for anden Gang paa dit Brev, men kortere, da jeg gennem Niels Poulsen [Schandorff] har gjort det mere udførligt.

Men for med et Ord at sige dig, hvad jeg vil: Hvis der hos Eders Boghandlere findes [Henning] Scheunemanns Hydromantia [Paracelsica seu de fonte circa Annabergam repetitio, Frankfurt 1613, 4°] saa vel som August Etzlers Isagoge Physico-Magico-Medica, Bautzen 1620, 8°, beder jeg dig købe to af hver, et til mig, et til Dr. Fuiren og samtidig vedlægge Prisen, saa skal jeg betale den sammen med Stipendiet til Paaske. Thi hvis du

ønsker, at det skal sendes dig før, saa sig til, og jeg skal sørge for det, men det maa angives i et Brev, gennem hvem og paa hvilken Maade.

Pas paa, at du ikke tager fejl med Etzlers Afhandling, thi den anden, som han kalder »Medicinens Grundlag« [Aug. Etzler: Tractatus fundamentum Medicinæ æternum explanans, Halle 1613], ønsker vi ikke, idet vi har den. Sammen med disse skal du vedlægge Prisen alene, eller Vurderingen, som man kalder det, paa følgende Bøger, men ikke selve disse: Sennerts Physica, Taubmanns Plautus og Vergil, sidste Udgave, samt [Christian] Moldenar: [Exercitationes] Physiognomicæ, [Wittenberg 1616, 8°]. Ogsaa hvis Eders Trykkere har noget af [Johann] Nepers [mathematiske] Skrifter, saa angiv det ved Titel med vedføjet Pris.

Jeg er begyndt at samle forskellige Naturgenstande, især sjældnere, baade fra Dyreriget og fra Mineralriget, Ting fra Havet og andet; skulde der derfor dukke noget op dersteds eller paa dine Rejser, beder jeg dig tænke paa mig. Da der er Bjergværker ikke langt fra Jer, saa send mig med vedføjet Navn blot nogle ganske smaa Stykker Mineraler eller Metaller, hvis du kan faa fat derpaa. Jeg skal opbevare dem til fælles Gavn.

(W I 112).

143. *Til Otto Blichfeld i Viborg.*

20.7./7.11.1623.

Jeg har affordret Jens Pedersen Skive de Penge, han bl. a. skylder dig; han har underskrevet et Gældsbevis og vil ikke blive sendt afsted, før han har betalt. Fra Apotheket i Viborg bedes du skaffe mig *Electuarium Hæmagogum*, hvoraf en Beskrivelse bedes tilsendt, fra Dr. [Jens] Paludan eller dennes Fader Johannes Paludan, som ogsaa kan skaffe mig nogle Sjældenheder, thi jeg har anlagt en Samling af saadanne, hvoraf Apothekere plejer at have Forraad.

(W I 112).

144. (Ep. 108, BA 165). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

26.8.1623.

Bøn om mangfoldigt Velfærd i vor Herre Jesus!

Højtærede og berømmeligste Hr. Doktor, altid ærværdige Præceptor! Visselig kan der ikke saa meget ved Ord som i Gerning gives Udtryk for, hvor sødt og behageligt Eders Brev var mig; skrevet den 5. Maj dette Aar modtog jeg det (om jeg husker ret) endelig den 3. Juli. Thi heraf forstod jeg, med hvilken Omsorg og Nidkærhed Hr. Præceptor har bestræbt sig for at varetage mine Tarv bedst muligt, hvad I utvivlsomt har lagt for Dagen baade ved at lægge et godt Ord ind for mig hos vor høje Hr. Kansler

og ved at forhandle omhyggeligt med vor Øs Statholder, for at jeg kunde opnaa, hvad jeg stræbte efter. En Sten vilde jeg sandelig være og blottet for al menneskelig Følelse, hvis ikke saa stor en Velgerning, og da navnlig udsprungen fra saa stor en Mand som Eder, prægede mit Sind med skyldig Taknemmelighed, hvilket jeg vilde ønske, at jeg engang kunde give Udtryk i Gerning snarere end i Ord.

Ifølge Eders Raad gik jeg ved første givne Lejlighed til Statholderen. Han svarede mig, at det ikke stod ham frit for at lade saadanne Breve passere, som jeg ønsker, eftersom det nemlig ved kongelig Kundgørelse er forment dette Lands Øvrighed at give nogen Ansøger til gejstlige Embeder Haab om Efterfølgelse, førend de gamle Præster er bortkaldt ved Døden; Hensigten er den, at det ifølge Ordinansens Forskrift skal staa Sognene frit for at vælge hvem de vil i den afdødes Sted. Skønt jeg gerne indrømmer, at det forholder sig saaledes, belærer dog talrige saavel gamle som nye Tilfælde om, at den Slags Breve ofte er opnaaet for vore Landsmænd fra kongelig Majestæt. For nu blot at fremdrage et enkelt: Paa den Tid, da jeg levede hos Eder, var der en Islænding ved Navn Gudmund [Jonsson], som ved Hr. Herluf Daas Bistand fik et Privilegium fra Kongen, hvori han udpegedes som sin Faders Efterfølger i dette samme Hitardals Sogn, men kort efter døde den unge Mand i København. For nu at komme tilbage til Statholderen, saa indrømmede han ganske rigtigt, at han havde givet Hr. Doktoren et Løfte for mit Vedkommende, og at det, for ikke at gaa i Glemmebogen, var blevet opskrevet paa hans Huskesedler. Men paa en eller anden Maade var det bortkommet paa Rejsen og gledet ham af Minde. Imidlertid lovede han at ville tage Hensyn til mig, saa snart det bekvemt kunde lade sig gøre, og samtidig paalagde han mig at slaa mig tiltaals med dette Løfte og ikke herefter ulejlige andre i førnævnte Sag. Jeg sidder derfor som en Lus mellem to Negle, som man siger, thi fra begge Sider har jeg noget at frygte: Paa den ene Side for at paadrage mig Statholderens Mishag ved at tilsidesætte hans Paalæg, hvad jeg sandelig nødigt vil, thi Manden forekom mig at være mig meget gunstigt stemt; paa den anden Side at mine Medbejlere med deres bekendte Snuhed skal komme Løftet i Forkøbet. Men som den højlerde Willich Westhof synger:

Herligt at eje en Ting og ikke at nøjes med Haabet!

Derfor finder jeg det rigtigt at holde mig stiv og atter bede min Præceptor med sin enestaaende Venlighed og uomtvistelige Kærlighed til mig ikke at undslaa sig ved at sørge for, at jeg opnaar det Kongebrev, hvorom jeg skrev i mit sidste Brev. Jeg haaber, at vor høje Hr. Kansler vil vise sig imødekommende i nærværende Sag, naar den støttes yderligere ved Hr. Doktorens Indflydelse.

Hr. Arngrim [Jonssons] Grønland har jeg ikke kunnet skaffe, fordi den endnu ikke er offentliggjort eller kommet paa Tryk. Ejheller vilde Forfatteren overlade mig den til Afskrift.

Jeg sender Eder Runealfabetets Tegn opskrevet af den Mand, der er kyndigst i denne Skriftart, og jeg vedføjer Indskriften paa et Mindesmærke, der er fundet i Nabolaget.

For de tilsendte Theser og for »Baccalaureus« takker jeg af al Evne. Efter at have læst i sidstnævnte lille Bog, hvad der fordres af en sand Baccalaureus og efter at have »maalt mig med min egen Alen« [Hor. Ep. I, 7, 98], har jeg fastslaaet, at jeg ikke har tilegnet mig mere end det blotte Navn deraf.

Lev vel, højtærede Hr. Doktor, og tag vel imod mine besværlige Bønner og ubetydelige Skrivelser.

Skrevet paa Holar i Nordisland den 26. August 1623.

Det er mit højeste Ønske, at alt maa kunne foretages uden Hr. Statholderens Vidende, hvilket bekvemmest kan ske, hvis Sagen gennemføres snarest muligt, førend han vender tilbage til Hovedstaden. Lev vel.

145. (Ep. 54). *Fra Bertel Knudsen Aqvilonius i Löderup.*

1.9.1623.

O, min Worm, du ædleste og veldædigste blandt dødelige! Du, med hvem det ikke blot er sødt at leve, men for hvem det vilde være en hellig Pligt at dø, hvis det kunde skaffe dig nogen Fordel eller Ære! Saa villig og rede er du altid, ikke blot over for mine Anmodninger, men næsten over for hvert Vink, og intet af, hvad der ligger inden for din Evne og Formue, nægter eller misunder du mig. Hvor glad og munter gjorde du nu ikke din Knudsen ved denne sidste Forsendelse af Bure's smukke Tavle, og end mere ved din Afhandling derom. Men, min Worm, det var altfor sent for mig at faa den thi med utroligt Besvær er jeg iforvejen naaet frem til næsten alle de Ting; og alligevel nægter jeg ikke, at den paa mange Punkter vil blive mig til Nytte, naar jeg paany bearbejder denne min Bog til Trykning og udarbejder den fuldstændigt. Thi dette er kun en Prøve, og jeg sender den til dig, for at du efter Læsningen kan overrække den til vor høje Kansler, som gennem vor Biskop har befalet den sendt did.

Omkring Mikkelsdag rejser jeg til Eder for selv at tage Mindesmærket ved Tryggevælde i Øjesyn og for at høre dig og raadspørge dig. Thi hvorfor nægte, at der er en enkelt Ting, jeg er kørt fast i? Gid du maa kunne forklare den. Thi Bure hjælper mig ikke og viser mig intet, som jeg ikke selv har set i Forvejen.

Det var ogsaa belejligt, du sendte mig adskillige af dine Gravskrifter,

som jeg aldrig før har læst; gid de er uforfalskede og trygt tør fremlægges, hvis nogen faar Brug for dem.

Dit Navn skal ikke blive fortiet, og jeg skal udsprede det i Skrift med gunstig og rosende Omtale. Thi som det nu er, var dette forberedt, førend jeg havde set disse Ting af dig.

Men da jeg er sikker paa en Samtale og paa at se dig, skal jeg ikke gøre dette Brev længere. Lev vel, lev vel, du bedste og (det kommer fra Hjertet!) største blandt Jyder. 1. September 1623.

146. (Ep. 16). *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

7.11.1623.

Min Svoger Bartholin kommer kun langsomt til Kræfter, dog er denne Flyvegigt i Leddene aftaget og den hektiske Hede er langt mildere; Appetitten er vendt tilbage, men hans Mave er dog endnu ikke i orden, ejheller Lemmerne. Vi haaber dog med Guds Hjælp, at han skal komme over det.

Jeg har talt med min Svigerfader paa dine Vegne; han undrede sig over, at du for anden Gang retter Forespørgsel om Tidspunktet for Promotionen, for saa vidt som det jo før din Afrejse blev aftalt mellem Jer, at den skulde finde Sted snart efter Paaskeferien.

For faa Dage siden fortalte Magister Tancred [Leyel], at han ventede din Ankomst. Hvis det er rigtigt, venter jeg det lovede Glas med hvad der er tilbage af den naturlige Antimon samt af de øvrige Ting; saa skal jeg sige dig højtideligere Tak.

For ikke mange Aar siden blev den ædle Anders Bilde sendt af kongelig Majestæt til Norge for at søge Mineraler; hvis han har nogle af dem tilbage, og ligeledes norsk Magnetsten, vil du uden Besvær kunne faa noget deraf til Berigelse af mit Skatkammer. Lev vel.

København 7. November 1623.

(W I 113).

147. (Ep. 73). *Til Johan Rhode i Padua.*

7.11.1623/11.1.1624.

For kort Tid siden stødte jeg paa tre smaa Bøger »Om Fisk og Vanddyr«, skrevet af Conrad Gesner og trykt hos Andreas Gesner i Zürich i Oktav; Nummer to af dem har han tilegnet din Kaj og forsynet med en rosende Lovtale over ham; da jeg saa, at denne Tilegnelse tjente dit Forehavende, har jeg ikke villet undlade at minde dig derom, dels for at du kunde se den, hvis du ikke har gjort det iforvejen, dels for at jeg kunde tilskynde dig til at skrive om dine Forhold og dit Forehavende. Du vil

desuden i de samme Bøger finde hyppig og hædrende Henvendelse til samme Kaj, især mod Slutningen af anden Bog, hvilket vil bidrage ikke lidet til hans Anbefaling. Hvis den ikke findes hos Jer, og du er tilsinds at besøge en Nyudgave af Bogen, saa sig til, og jeg skal lade min Medhjælper afskrive den Stykke for Stykke og sørge for, at det bliver sendt til dig. Jeg vilde gerne sende dig selve Bogen, hvis det ikke var fra Universitetsbibliotheket, jeg havde den, og var bange for, at den skulde gaa tabt ved at skifte Opholdssted over saa stor Afstand.

Jeg er begyndt at anlægge en Samling af Naturmærkværdigheder, navnlig de mere sjældne; til dette Formaal har adskillige af mine Venner ydet Bidrag. Da du befinder dig i Egne, hvor en stor Mængde af den Slags daglig forekommer, beder jeg dig derfor venligst, om du med Hensyn hertil vil have mig i Erindring. Jeg beder dig sende mig alt, hvad der tilbyder sig, enten fra Landjordens, Havets eller Luftens Dyreverden, eller af Sten, Metaller, Konkylier eller andet af den Slags. Med Hensyn til Prisen, hvis du køber noget, kan vi let komme overens, naar du kommer. Du vil for billigt Køb kunne erhverve en Giftslange i hel og tørret Tilstand, ligesom I daglig har Konkylier for *Øje*, *capelongi*, *capetendi* og *caperossoli*, som man kalder dem i Venedig; Egnen ved Puteoli vil ogsaa frembyde meget. Du maa paa mine Vegne tage Skøn over, hvad der tjener dette Formaal. Det er ikke Kostbarheder, jeg ønsker, men Ting, der er sjældne her og almindelige hos Jer, og som kan faas for næsten ingenting. Hvis der er noget her, som jeg til Gengæld kan glæde dig med, saa bed mig derom med samme Frimodighed, og du skal aldrig savne et taknemmeligt Sindelag. Lev vel.

Vor Foss har faaet tildelt et Kanonikat og et Vikariat og øver med Held Lægegerning i Skaane; omkring Paaske skal han hos os prydes med den højeste Grad i Medicinen. Han og de øvrige Danske hilser dig. Lev vel.

(W I 113).

148. *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

7.11.1623/11.1.1624.

Tak for Bogpriserne. De er næsten billigere i København, saa det er ikke Umagen værdt at bringe dem fra Wittenberg. Dit Stipendium vilde jeg gerne have sendt, men kunde ikke faa det før Brevdragerens Afrejse, idet min Svigerfader [Thomas Fincke] var kaldet til en Adelsmand og ikke er vendt tilbage endnu. Det kan blive udbetalt til den af dine Slægtninge, som du opgiver. Promotionsspørgsmaalet har jeg drøftet med min Svigerfader og Bartholin. De synes dig gunstigt stemte og vil nok se gennem Fingre med dig. Med Bartholin vil du maaske kunne drøfte Sagen mundtligt, naar han til Foråret tager paa Baderejse.

(W I 113).

149. *Til Henrik Gertsen Miltzov i Voss.*

11.1.1624.

Sidste Efteraar blev dine Sager sendt med Daniel Willichii, som imidlertid er omkommet ved Skibbrud, saa dine Sager gik tabt, deriblandt et Brev, hvori stod, at de akademiske Love forbyder at udstede Testimonium til dem, som har modtaget Præstekald. Din Skrædder volder mig mange Bryderier og maa betales, hvis du ikke skal miste dit gode Navn. Der har været ondsindede Rygter om dig i Omløb. For at ikke dine Beskyttere skal fortryde deres Anbefaling, maa du afkræfte Rygterne gennem god Opførsel, navnlig ved Venlighed mod Magister Bucks efterladte Enke.

(W I 113).

150. (Ep. 17). *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

7.2./20.5.1624.

Det forholder sig, som du skriver, min Foss, at vor herlige [Cort] Aslaksen den 7. Februar drog hjem til de evige Boliger. Den Krampe, som havde fremkaldt en Lammelse i hans højre Ben, gik tilsidst over i Koldbrand og Benedder, som Kirurgerne ikke kunde begrænse eller ophæve trods alle deres Anstrengelser. Hans svindende Kræfter og andre Ting, som jeg skal fortælle dig ved en anden Lejlighed, gjorde ikke en Amputation tilraadelig.

Det er sandt, hvad du fortæller om Magister Morten [Madsen?]. Hvad angaar din Vært, var det ikke nogen Fejl ved den af dig anvendte Medicin, som førte til for stærk Udrensning, som ikke betød noget (thi han gav ikke andet fra sig end Ekskrementer, og skønt det skete hyppigt, cirka ti Gangen om Dagen, var det dog kun sparsomt); det var ikke derved, hans Liv kom i Fare, men ved hans egen Skødesløshed, idet han jo ikke tog det ind paa den Tid, du havde befalet; men efter at Udsløttet havde vist sig, udsatte han sig for kold Luft, hvorved det slog sig paa de indre Dele og fremkaldte de sædvanlige Symptomer. Skønt jeg hyppigt indprentede de tilstedeværende dette, lod de dog haant om mig og tilkaldte vor empiriske Decoctor, med hvem jeg ikke vilde sideordnes som Kollega. Af ham blev han helbredet, mere ved et Tilfælde end ved hans Kunst, idet Naturen gjorde sin Del dertil. Lev vel.

(W I 114).

151. (Ep. 144). *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.* 21.2./20.5.1624.

Som du bad om, har jeg overdraget dit Stipendium til Eders Boghandler Johannes Gerhardi, forsynet med mit Segl; jeg ønsker meget gerne Besked om, at det bringes rigtigt til dig. Samtidig har min Svigerfader skrevet og svaret paa dit Brev; jeg vedlægger hans Brev sammen med mit eget.

Bartholins Ankomst, hvormed jeg nylig skrev, skal du ikke vente, thi den er nu tvivlsom og usikker. Thi efter at Dr. Cort Aslaksen, der laa syg af en ondartet og uheldelig Koldbrand i højre Ben, er gaaet bort, er Svoger Bartholin blevet befordret til hans Stilling, saa at han nu er nødt til at beskæftige sig med Theologi og at overveje at tage Doktorgraden i samme Fakultet. Men mig er den medicinske Lærestol overdraget; den evige Læge forunde mig at tage Vare derpaa til Universitetets Ære, Tilhørernes Gavn og de syges Velfærd!

Der er ingen Grund til, at du skal bekymre dig saa stærkt om Magistergraden, blot du ikke forsømmer at tage den, naar en passende Lejlighed frembyder sig. Fortæl mig, hvor langt I er naaet frem i det kemiske Collegium, og hvilket Opholdssted du har planlagt for dine fremtidige Studier.

Dr. Fuiren hilser dig og venter med Begærlighed paa *Tribuli Aquatici* og de andre Ting, som du har lovet. Hils du Jens Gundesen og de øvrige, som du ved, er mine Venner dersteds. Lev vel.

(W I 114).

152. *Til Daniel Jørgensen i Hjelmland.* 21.2./20.5.1624.

Oluf Jonsen, som har boet i mit Hus, vender nu hjem. Jeg anbefaler ham paa det bedste. Hermed følger nogle Øvelser, som nylig er afholdt.

(W I 114).

153. *Til Otto Blichfeld i Viborg.* 21.2./20.5.1624.

Kære Slægtning! Tak for dine to Breve. Jeg vil gerne hjælpe Jørgen, men kan ikke i Øjeblikket optage ham i mit Hus. Jeg har lovet ham Gæstevenskab og Studerekammer (»Museum«), saa snart en af dem, som nu benytter det, er rejst. Jeg har prøvet at finde en Hører til dig, men ingen er fuldt egnet. Han, som jeg nu sender, er god i Musikken, men har paa Grund af Fattigdom ikke taget Baccalaurgraden. Jeg har atter talt med Jens Skive om hans Gæld. Han beklagede, at hans Forældre ikke var traadt hjælpende til og tilbød antagelige Vilkaar, da han ønsker at indstille sig som Kandidat. Han har formaaet Jens Christensen [Ørum], der er Hører [i Viborg] til at gaa i Borgen for sig, saa det skulde have gode Udsigter med Betalingen.

(W I 114).

154. (BA 166). *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 20.5.1624.

For den tilsendte Gave siger jeg Tak og skal bestræbe mig paa at kunne gengælde den i Gerning. Hvad angaar vor Sag, saa har jeg forhandlet derom med vor høje Kansler, som rigtignok lovede sin Bistand hos Øens Statholder, men kun gav ringe Haab om et Kongebrev. Da jeg derfor mente, at Sagen burde gribes an ad anden Vej, gik jeg til Rosenkrantz og bad ham forhandle paa dine Vegne med den gamle [Præst Jon Gudmundsson] i Hitardal om at antage dig paa rimelige Betingelser enten som Medhjælper eller som Stedfortræder, for at du kunde være sikker paa Embedet efter hans Død. Han lovede enhver Bistand, som jeg haaber, at baade du og [Jon] Bessarson, hvem jeg hilser, vil erfare ikke er unyttig. Lev vel.

Skrevet i Hast i København, den 20. Maj Aar 1624.

(W I 115).

155. *Til Henrik Gertsen Miltzow i Voss.* 21.5./30.8.1624.

Tak for de tilsendte 46 Imperialer, for hvilke Regnskab vedlægges. Tak for Fisk. Testimonium kan ikke opnaas, da det er imod Universitetets Love, men hvis du kommer for at tage Magistergraden, kan der forhandles. Dr. Cort Aslaksen er død, og Bartholin er blevet hans Efterfølger som theologisk Professor, medens jeg er blevet medicinsk Professor og Hans Hansen Resen min Efterfølger. Krigen truer nu Landet. Tillykke med din Forlovelse.

(W I 115).

156. (Ep. 143). *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.* 21.5./30.8.1624.

Det var mig kært, at du vilde give mig Underretning om, hvorledes det gaar med dine Studier, ligesom det ogsaa var rart, at jeg gennem den tilsendte medicinske Afhandling kunde slutte mig til, at du, som du plejer, iler fremad paa den medicinske Løbebane. Jeg skal ikke ophøre med at støtte dine Bestræbelser, saa meget jeg kan, men Sagen ligger nu ikke helt saa klart, som den plejer. Thi enhver, som nu faar overdraget Omsorgen for de adeliges Børn, maa nødvendigvis have tilbragt nogle Aar af sit Liv sammen med dem ved Sorø Akademi. Om dette er bekvemt for dig og dine Studier, ved jeg ikke. Snart vil Dr. Bartholin besøge Eder, og under hans Tilstedeværelse kan du allerbequemst indhente Raad angaaende din Grad og de øvrige Ting, som angaar dine Forhold. Hvis virkelig den Kornmangel, der trykker Jer, er saa stor, at det er muligt at leve billigere enten i Frankrig

eller i Italien, saa maa du tage under Overvejelse, hvorvidt du bør planlægge at forlægge dit Udenlandsophold dertil.

Fuiren takker for *Tribulus Aquaticus* og hilser dig. Lev vel.

(W I 115).

157. *Til Otto Blichfeld i Viborg.*

21.5./30.8.1624.

Jeg sender dig en ung nybagt Baccalaureus [Christen Nielsen Friis], som er kyndig i den hellige Skrift, men har Tilbøjelighed til Melankoli. Han vil sikkert være god til at undervise Ungdommen.

Din Fjendes Trusler skal du ikke tage dig nær, da Sagen er ubetydelig, og jeg har stemt Professorerne venligt. Dersom du vil stævne Skive, skal Professorerne være Dommere, og hvis han vil stævne dig, skal det være Biskoppen. Tak Fridlev for hans Gave.

(W I 116).

158. (Ep. 148). *Til Boghandleren Hallerfort i Rostock.*

21.5./30.8.1624.

Det var mig kært, du meget dygtige Hallerfort, endelig engang at se en trykt Prøve af min Afhandling »Om Verden«. Men allerkærest havde det været, om den lille Bog var gaaet igennem en flittig og trofast Korrektørs Hænder, og om hele Aristoteles' Tekst var vedføjet; thi jeg ser ikke, hvorledes den kan fortjene Betegnelsen en Aristotelisk Bog, naar den vitterlig næppe rummer et Ord af Aristoteles. Men saasom du nu iøvrigt æsker min Mening om det tilsendte, siger jeg oprigtigt, at jeg tager stærk Afstand fra den prangende Titel, som du har anbragt i Begyndelsen — navnlig at du kalder mine Kommentarer for »højlærde«. Hvem vil ikke bebrejde mig dette og indvende, at Selvros stinker? Thi ingen vil jo have Anelse om, at det er noget, du har indføjet. Tillige vrimler den overalt i den Grad med Trykfejl, at jeg næppe vil vedkende mig den som min. Mit Omdømme staa paa Spil. Netop dig, som er en vellærd Mand samt — som jeg troede — meget vel bevandret paa dette Omraade, ønskede jeg dette betroet i den Hensigt, at det skulde fremtræde i saa afpudset Skikkelse som vel muligt. Men du ser, hvor dybt jeg er blevet skuffet i mit Haab. Der er næppe en Side, som ikke vansires af Fejl, og jeg sender nogle af de væsentligste af dem, for at de kan blive anbragt i Slutningen sammen med de følgende Ting, der ikke kan rettes. Jeg beder dig drage Omsorg for, at de øvrige Sider kommer til at blive bedre rettet. Du skal sørge for en Indholdsfortegnelse; hvis der tilføjes endnu en, nemlig over Problemer, der er behandlet i Teksten, vilde den maaske efter din Mening blive lettere at sælge.

I Betragtning af at jeg ikke som andre beder om Penge for mit udførte Arbejde, venter jeg hundrede Eksemplarer paa fint Papir, saa snart den er helt udgivet.

Hvis nogen af dine Folk havde været her ved sidste Herredag, tvivler jeg ikke om, at han havde kunnet gøre gode Forretninger, da vi ikke har set nogen af de omvandrede Boghandlere her.

Mellem Svensken og os er alting ved Guds Lykke bilagt og bragt tilbage til sin forrige Tilstand. Grunden til Uoverensstemmelsen synes at have været den, at man fra begge Sider klagede over, at Overenskomsten blev misligholdt. Men nu skylder vi den udødelige Gud uendelig mange Tak, fordi han hidtil mildt har forundt disse nordlige Egne Fred.

Jeg tvivler ikke om, at Bartholin, som har passeret Eders By paa Vej til Carlsbad, har forhandlet med dig om sine Sager; naar han vender tilbage, venter jeg min Bog, forhaabentlig forbedret, med ham — dersom det ikke kan ske forinden. Lev vel.

(W I 116).

159. (Ep. 147). *Fra Caspar Bartholin i Carlsbad.*

8.8.1624.

I Gaar, som var den 7. August, kom vi ved Guds Naade lykkeligt og velbeholdne til Badene, du berømmelige Mand og allerbedste Broder. Alting paa Vejen var overmaade dyrt, skønt Kornet nu efterhaanden bliver billigere baade i Böhmen og i Meissen. I hele denne Egn faar de evangelisk-lutherske Præster nu Befaling til at udvandre, og i næste Uge tager det sin Begyndelse i Joachimsthal. Imidlertid tiltaas der privat Religionsudøvelse i Husene, undtagen i Prag, hvor de fleste Præster, ligesom i Köln, lever i fremmed Dragt og Forklædning som Købmænd, Haandværkere o.s.v. Gud have Barmhertighed med de Landflygtige og med sin ulykkelige Hjord, der berøves sine Hyrder! Men Herren lever og vil til sin Tid drage Omsorg derfor; han vil tilintetgøre de ondes Anslag. Overalt her er alle meget standhaftige, og naar blot Religionen tillades privat, som de Keiserlige lover, har de ikke noget imod, at Kirkerne lukkes. Men hvis det gaar anderledes? De er rede til at miste Gods og Liv hellere end Guds Ord. Tiden tillader ikke at skrive mere eller til flere paa Grund af vor Budbringer, som har Hastværk. Undskyld mig over for dem.

Her ved Badene og i nogle Nabobyer vedvarer endnu den offentlige Religionsudøvelse; hvorlænge vides ikke. Lev vel og hils Hustru, Børn og alle vore fra mig.

Carlsbad i Böhmen, i stor Hast. 8. August 1624.

160. *Til Christen Nielsen Friis i Viborg.*

30.8.1624.

Tillykke med dit Skoleembede. Tak for tilsendt Øl. Fridlev har besørget dit Gods afsendt. Hilsen fra min Familie.

(W I 116).

161. *Fra Thomas Fincke i Roskilde.*

21.9.1624.

Min Rejse forløb saa glat, at jeg tilbagelagde 42 Mil paa fire Dage. Nu er jeg lykkelig hjemme igen. Medfølgende Brev fra Prinsens Kammerjunker Hr. Malte Juul beder jeg dig overrække Kansleren. Fru Birgitte Brockenhuus gav mig i Gaar et andet Brev at besørge ved samme Lejlighed.

(Fol. 33).

162. *Til Niels Paaske i Bergen.*

30.8./5.10.1624.

Niels Tolleivsen [Nicolaus Ptolemæus Bergensis, imm. 1622] har levet i mit Hus og skikket sig vel, hvorfor jeg paa det bedste kan anbefale ham.

(W I 134).

163. *Til Anders Skytte i Nykøbing F.*

30.8./5.10.1624.

Hermed sender jeg dig Caspar Bartholins Afhandling om Brændejern [Syntagma de cauteriis, Hafniæ 1624, 4°] og min egen Kommentar til Aristoteles *De Mundo*, skønt den har faaet en ilde Medfart af Bogtrykkeren.

(W I 134).

164. *Til Caspar Bartholin i Carlsbad.*

30.8./5.10.1624.

Vor Svigerfader [Thomas Fincke] har været i Jylland for at behandle den syge Prins. Jacob Fincke har været i Eiderstad i Ferien for nylig. Holger Rosenkrantz [»den Lærde«] ligger endnu syg i København. Hans Datter [Mette Rosenkrantz, gift med Christen Thomsen Sehested] har faaet en Datter [Mette, født og død 1624]. Ogsaa Alanus er blevet Fader. Kongen er kommet fra sin Gotlandsrejse til Norge. Kansleren er svagelig.

(W I 134).

165. *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

30.8./5.10.1624.

At Caspar Bartholin er vel ankommet til Carlsbad fremgaar saa vel af hans eget som af dit Brev. Du gør rigtigt i at tage Magistergraden og dermed opfylde de akademiske Love. Med Bartholin venter jeg Sennerts Afhandling om Skørbug.

(W I 134).

166. *Til Jens Dinesen Jersin.*

30.8./5.10.1624.

Hermed sender jeg dig nogle Piller, som navnlig er gavnlige for Hovedet. Desuden nogle andre mod din Hustrus Livmoderlidelse. De er fremstillet paa Grundlag af din egen Kemi. Til Gengæld ønsker jeg gerne Hovedskallen af den franske Fisk Malle til Anbringelse i mit Skatkammer.

(W I 117).

167. (Ep. 70). *Til Peder Schjelderup i Trondheim.*

5.10.1624.

Saa snart jeg erfarede, at din Søn forberedte sin Afrejse til dig, laa intet mig mere paa Sinde, kæreste Svoger, end at sende dig Hilsen og holde dig underrettet gennem et Brev. Men især takker jeg dig mangfoldigt for de tilsendte Fisk, og jeg skal bestræbe mig for at modtage denne Velgering med et taknemmeligt Sind, hvis jeg ikke formaar at vise det i Gerning. Jeg lykønsker dig af Hjertet til Familieførøgelsen; den almægtige Gud give, at han maa vokse op i Herrens Frygt til Glæde for sine Forældre, til Fryd for alle Venner, og at han i mange Aar maa leve rask og velbeholden. Dine Venner paa disse Kyster lever og har det godt. Svoger Bartholin, som for omkring tre Maaneder siden begav sig til Carlsbad for sit Helbreds Skyld, venter vi med Længsel hjem hver Dag, rask og i god Behold.

Magister Antonius [Hansen], der beklædte Embedet som Generalprovst paa Gotland, staar anklaget over for hans kongelige Majestæt for forskellige Beskyldninger. Men tre af Biskopperne, nemlig Sjællands, Skaanes og Fyns, er blevet udvalgt til sammen med andre at komme hertil og undersøge Sagen og afgive deres Mening. Hvad der vil ske med ham, faar vi snart at se.

Du har uden Tvivl hørt, at der er født Alanus en lille Søn, hvis Navn er Hans. Siden den stakkels Fader inviterede Fadderne, har han ligget med daarlige Ben. Hvis han flere Gange nødes til at paatage sig denne Byrde, frygter jeg, at han ikke kan bære den.

Jeg sender et rent Eksemplar af mine Aristoteles-Kommentarer, skønt de er ilde medhandlet af Bogtrykkeren, der har puttet saa mange Trykfejl ind i dem, at jeg er højst betænkelig ved at anerkende dem som mine.

Tag vel imod dem og oprigtigt . . . Hils skyldigst din Hustru baade fra mig og fra min Hustru og . . . lad intet mangle i fordums Gunst [vent altid] . . . tilsvarende Følelser fra os.

Lev vel. 5. Oktober 1624.

(W I 117).

168. *Fra Niels Paaske i Bergen.*

13.10.1624.

Jeg har bedt det theologiske Fakultet om Testimonium for Henrik Miltzov og Rasmus Poulsen [Brandal]. Jeg erkender at have overskredet min Myndighed ved at ordinere uden Testimonium, men gør gerne Afbigt. Jeg handlede af Nødvendighed. Hilsen til min hjemvendte Slægtning, Dr. Niels Foss.

(Fol. 59).

169. (Ep. 74). *Til Johan Rhode i Padua.*

5.10./24.11.1624.

Skønt der endnu ikke er kommet Svar fra dig paa mit Brev, tager jeg dog ikke i Betænkning, uden nogen Opfordring, at sende dette Brev Nummer to afsted til dig for at erkyndige mig om Sagernes Stilling hos Jer. Men Anledningen gav vor høje Hr. Kansler mig, fordi han stødte paa et etruskisk Monument i [Raphael] Volaterranus: [Commentaria Urbana & oeconomica, Paris 1515, 1517, 1526, Basel 1530] og derpaa har bemærket nogle Tegn, der er fælles med vore Runer, hvilke han ikke mente var helt rigtigt afskrevet. Han mener (ikke uden Ret), at det er nogle kimbriske eller longobardiske Mindesmærker skrevet med gotiske Tegn. Han bød mig derfor bede dig om at undersøge selve Sagen paa Stedet og — eftersom Volaterranus meddeler, at flere af den Slags findes sammesteds — om du vil afskrive dem enkeltvis med saa stor Omhu som muligt og sende ham dem. Af det Brev, som han har skrevet med egen Haand og givet mig, og som jeg vedlægger, vil du tydeligt se, hvor kært dette vil blive ham. Jeg sender Prøver paa vort gothiske Alfabet, for at du kan lægge Mærke til, paa hvilke Punkter de stemmer overens, og paa hvilke de afviger. Lev vel og svar, naar der bliver Lejlighed.

(W I 117).

170. *Til Niels Paaske i Bergen.*

5.10./24.11.1624.

Med stort Besvær har jeg opnaaet Testimonium for Miltzov, men med Rette har man ved Universitetet paapeget, at Kongebrevets Forskrifter er krænket, og at norske Studenter nu i stort Tal vil forlade Byen og deres Kreditorer, naar de uden Testimonium kan opnaa Præstekald i Norge.

(W I 117).

171. *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

24.11.1624.

Eders Revitius har bragt dit Brev og Daniel Sennerts Afhandling om Skørbug. Jeg havde allerede set den hos [Holger] Rosenkrantz [den Lærde], som i næsten et halvt Aar har levet her med sin Husstand. Undskyld min Kortfattedhed, men jeg skal netop hen at forsvare min første ordinære medicinske Disputats, hvoraf jeg vedlægger et Eksempplar. Alle vore hilser dig.

(W I 118).

172. *Fra Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

31.1.1625.

Tak for Tilsendelsen af Eders første medicinske Disputats. Gid den paabegyndte Plan maa blive lykkeligt gennemført! Jeg gør Gengæld med min praktiske Disputats og anmoder Eder om venligst at ville fordele medfølgende Eksemplarer blandt Professorerne og andre. Jeg vedlægger min Erklæring til Eder vedrørende Udbetaling af Dr. Finckes Stipendium, som jeg beder besørget gennem Overbringeren, Anders Kewi. Hvis Dr. Fincke er fraværende kunde maaske Eders Excellence lægge Pengene ud imod min Kaution.

(Fol. 5).

173. (Ep. 71). *Til Peder Schjelderup i Trondheim.*

2.2.1625.

Det var mig meget kært baade at høre, at hele Familien er ved godt Helbred og gennem dit Brev at blive oplyst om Sagernes Stilling hos Eder. I den forløbne Sommer har Dysenterien bortrevet ikke saa faa hos os; nu er rigtignok Pestkimene fordrevne; de har kun udryddet nogle faa Familier, men disse til Gengæld i Bund og Grund. Skønt Ondet nu synes at give Køb, maa det dog befrygtes, at det tager fat paany i den urolige Foraarsluft. Kopper og Mæslinger hærger overordentligt blandt Smaabørn; det yngste af Plums Børn har de nylig bortrevet. Vore er endnu raske — saalænge det behager Gud!

Udfaldet vil vise, hvad de talrige Gesandtskaber fra fremmede Konger til vor, varsler om. Nylig rejste den svenske bort, den franske og den engelske opholder sig her endnu. Krigsforberedelser og Krigsrygter gennembæver alle. Kort sagt, Pest, Krige og Hungersnød hænger over vore Hoveder. Gud forbarme sig naadigt over os!

Min Svoger Bartholin er vendt tilbage fra Badene, skønt hans Helbred ikke er, som det kunde ønskes. Ofte plages han af Nyresmerter, der tærer meget paa hans Kræfter. Hr. Anders Sinklar er gaaet bort, næsten fuldstændig slaaget ned af Alderdomssvækkelse og Gigtsmerter. Vi venter hver Dag, at det øvrige Rigsraad vil overveje, hvad der skal foretages under de vanskelige Forhold.

Magister Antonius [Hansen], som nylig mistede sit Embede og sin Vær-

dighed, har staaet offentlig Skrifte her. Om nogen Genindsættelse dæmrrer dog intet Haab for ham.

Jeg har villet gengælde dit Brev med disse Ting for dog at skrive noget, og for at vi kunde bøde paa Mangelen af indbyrdes Samtale gennem hyppigere Brevveksling. Min Hustru og hele Familie hilser dig.

Lev vel. Skrevet i København, Mariæ Renselsesfest [Kyndelmisse] 1625.

(W I 118).

174. (Ep. 75). *Fra Johan Rhode i Padua.* 3.2.1625 (13.2. ny Stil).

Genkendelse, som er den største Fryd for Øjet, den fremkaldes, naar man ser en Vens Haand nedfældet i et Brev. Men jeg, du fortræffelige Mand, jeg erkender i Taknemmelighed dine Følelser ud fra de Tjenester, hvorom du har ytret dig før jeg. Skønt jeg indser, at jeg ikke kan staa Maal dermed, vil jeg dog i Overbevisning om, at det er en hellig Paamindelse, i det mindste paa denne Foranledning at opfylde den Brevpligt, som jeg skylder vort Venskab. Og det især af den Grund, at jeg kan vise dig, at jeg er dig en sikker Skyldner i Vennetjenester, at jeg ser mig om efter en Lejlighed til at yde dem og ikke blot finder et kunstigt Paaskud til at ryste dem af mig. At denne Lejlighed nu er fremkaldt under Eders egen Ledelse, glæder mig. Thi de Sjældenheder, som du herfra savner til dit Raritets-kabinet, vil jeg med Glæde opsøge. Ifjor blev der straks efter Ønske gjort en Begyndelse med Slinger af begge Køn, hvis behørigt udstoppede Skind jeg allerede vilde have indlemmet i dit Bibliothek, hvis jeg ikke havde frygtet, at de skulde gaa tabt som Følge af den saare kraftige og uheldige Omtumlen, som er Sømænds Lod. Jeg fandt det mere tilraadeligt at lægge dem sammen med andre Ting i et Skrin og sende dem over Land end at betro dem til Havet, der er farligt paa Grund af Sørøvere: Og det uagtet jeg rigtignok nu har overladt en betragtelig Mængde af de bedste Bøger til denne Skæbne.

Min Tøven maa du tilskrive den ædle Christoffer Juels og [Oluf Hansen] Slingerups Død, som ikke uden ubehagelige Følger fik mig til indtil nu at opsætte den Rejse i Norditalien, som jeg havde sat mig for at gøre afvigte Efteraar. Andre har i denne Vinter (som paa det forunderligste har været fri for Regn og Sne) erfaret Klimaets usædvanlige Mildhed og er vendt tilbage uden noget Tab af Tid eller Helbred.

Der er for Tiden kun faa, ja saa godt som ingen, der er syge. Anatomien, som i de forløbne Aar er blevet demonstreret kraftigt omkap her paa Stedet, har ogsaa mistet meget, dels ved Plazzonis Død, dels ved Spigelius' Sygdom. Og hvad har ikke Botanikken mistet ved Bauhins Død?

Kunstens Udøvelse blomstrer i Padua. Det har saa fuldstændigt optaget mig at følge den, at jeg har tilsidesat alt og udelukkende ladet mine Tanker optages af, hvad der kan opnaas gennem Praksis. Som Følge heraf har jeg aldrig eller sjældent haft Celsus i Haanden, medmindre jeg faldt i den paa et Sted, der var sat under Debat gennem mine Øvelser, eller udlagt af Lærerne. Naar jeg har hvilet ud efter min Rejse, vil jeg ved Cremoninus' Mellekomst kunne komme i Besiddelse af et Haandskrift fra St. Marcus Bibliotheket. Hvis jeg kunde faa Lejlighed til i nogen Tid at opholde mig i Rom eller Firenze, vilde der være sikkert Haab for mig om stor Fremgang i denne Sag. Jeg har regelmæssigt anskaffet alle de Eksemplarer, jeg hidtil har set udgivet i Trykken, deriblandt et publiceret efter det florentinske Manuskript fra 1478, hvilket jeg formoder er omtrent det ældste af dem alle. Gesners Sted om Cajus har jeg endnu ikke undersøgt. Hvis jeg ikke støder paa den i et fuldstændigt Eksempel, vil jeg til sin Tid meget gerne bede om Eders saa venligt tilbudte Udskrifter. Men det er for mig kun Biting og ikke noget, jeg for enhver Pris maa raspe af mig. Du ved, hvordan det gik dem, der havde travlt i Labyrinthen; de foer vild af lutter Hastværk. Der kommer aldrig Skik paa det, der udføres over Hals og Hoved. Lad andre derom, hvis de vil styrte sig ud i dette Epikurs uendelige Tomrum. Jeg er i hvert Fald afventende paa de fleste Punkter og vil ikke godvilligt udsende noget skriftligt blandt de lærde i vor Tid, hvor der er syndet saa svart med Skriblerier. Visselig, blandt en saa stor Mængde Skribenter har kun faa paa det Felt frembragt noget fortræffeligt; dog vil jeg ikke ganske opgive mit Forsæt; ogsaa for vor høje Hr. Kanslers Skyld; til hans Autoritet staar Videnskaben og jeg i lige stor Gæld. Jeg vil tage min store Velynder, den ærværdige og berømmelige Dr. Laurentius Pignorius, Presbyter i Padua (som er meget kyndig i den Gren af Videnskaberne) til min Vejleder og med Flid bevidne min Ærbødighed for den ædle Mand gennem omhyggelig Efterforskning af de Ting, som han paalagde mig i Brevene fra Eder og fra Foss. Den ædle Frands Rantzau fortæller, at en gothisk Historie forberedes af den berømmelige Mand. Bemeldte Pignorius har adskilligt i Manuskript Sagen vedrørende; ja, om jeg husker ret, en fuldstændig Beretning om Gothernes Indfald i disse Egne. Hvis han [Christian Friis] sendte mig en Fortegnelse over de Punkter, der er mest tvivlsomme, saa kunde ved min Hjælp og efter denne højst venlige Mands Angivelse alt det savnede let afskrives. Thi om Afgivelse af Haandskrifter er der intet Haab, naar det drejer sig om en saadan Professor i den mest utilgængelige Del af Fortidsstudiet; for ham er de tværtimod mere værd end Guld.

I ivrig Hengivenhed for Eder løber min Pen videre end det er min Agt og Skik; mere vilde jeg føje til, hvis ikke det, som jeg har skrevet til min

Svoger, overflødiggjorde denne for os begge uhensigtsmæssige Ødslen med Tiden. At de ydede Tjenester er saa sparsomme, maa du tilskrive denne Omstændighed og ikke nogen Svækkelse i mit Sindelag, som jeg altid redbon vil bevare for redelige og lærde Mænd. Blandt dem hilser jeg skyldigst Eders berømmelige Hr. Svigerfader og Eders Svogre, men navnlig Dr. Fincke den Yngre og andre, der bevarer mit Navn i venlig Erindring.

Padua, i eet Stræk, den 13. Februar 1625.

175. (Ep. 76). *Til Samme*

8.3./13.5.1625.

Dit Brev af 13. Februar modtog jeg 8. Marts. Jeg kunde deraf tilfulde fatte baade din inderlige Hengivenhed for mig med at samle Rariteter, samt din Ærbødighed for vor høje Hr. Kansler. Hvad mig angaar, skal jeg til Gengæld sørge for, at du ikke skal kunne savne gensidig Velvilje og Vennetjeneste.

Det var først gennem dit Brev, jeg erfarede, at Bauhin er gaaet til sine Fædre. Jeg sørger over, at den Mand er død, som var den sikre Førstemand i vor Tids Botanik og Anatomi, og som var meget venligsindet imod mig. Et vældigt Lys har Basel mistet, og jeg kan ikke se, hvad fremragende der nu kan ventes af nogen paa Medicinens Omraade dersteds.

Her er der fornylig med kongelig Stadfæstelse blevet vedtaget Overdaadighedsforordninger for Promotioner, saa at Gilder ganske afskaffes, idet der næppe maa gives over 50 Uncialer ud af Doktoranden.

Jeg har fortalt vor høje Kansler om din Pignorius; den Tjeneste, du tilbyder ham med at udskrive de gothiske Ting, var ham saare kærkommen. Han bad mig sige dig dette ene, at hvis denne meget lærde Mand har noget særligt, der angaar det gamle gothiske Sprog og dets Skrift, saa skulde du optegne det og sende ham det. Han overgav mig ogsaa to Ordbøger, som skulde sendes dig. Det er til det af Foss angivne Brug, og jeg vedlægger dem her.

Du skal ikke komme til at fortryde det Besvær, du paatager dig for hans Skyld, da jeg ikke betvivler, at det til Gengæld vil være dig gavnligt, naar du vender hjem. Vore Venner hilser dig.

(W I 118).

176. *Til Hans Andersen Skovgaard i Wittenberg.*

8.3./13.5.1625.

Tak for den tilsendte Disputats. Men den lovede Kvittering manglede, saa jeg maatte gaa i Borgen for dit Stipendium. Medfølgende Kvittering maa du omgaaende sende mig igen. Pengesager er for betydningsfulde til, at man bør behandle dem saa skødesløst.

(W I 118).

177. *Til Hans Iversen Wandal i Viborg.*

8.3./13.5.1625.

Søren Fridlev, som har boet i mit Hus, vender nu hjem til Eder. Jeg medgiver ham min bedste anbefaling.

(W I 119).

178. *Til Laurits Jacobsen Hindsholm i Sorø.*

8.3./13.5.1625.

Med Magister Ludvig [Pouch] sender jeg hermed Theriak til at modvirke Pest samt andre Lægemidler til Brug for dine Elever [Holger Rosenkrantz's Sønner].

(W I 119).

179. *Til Niels Paaske i Bergen.*

13.5.1625.

Niels Tolleivsen, der siges at være død i Norge, skyldte mig ti Rigsdaler, som jeg gav ham ved Afrejsen samtidig med, at jeg gik i Borgen for ham hos hans Skrædder. Hermed en Kopi af hans Forskrivning med Anmodning om, at hans Slægtninge vil betale Gælden til Overbringeren, Hans Lauritsen [Wolf]. Den originale Forskrivning vil derefter blive tilbagesendt.

(W I 119).

180. *Fra Samme.*

2.7.1625.

Niels Tolleivsens Gæld vil snart blive betalt af hans Forældre. Du bedes fremskaffe Testimonium for Overbringeren af dette Brev, Søren Thorup, som i fem Aar har været Hører ved Bergens Skole og nu af Knud Gyldenstjerne er kaldet til Hospitalspræst.

(Fol. 60).

181. (Ep. 77). *Fra Johan Rhode i Padua til Kansleren*

14.9.1625.

Christian Friis.

24.9. ny Stil

Til den berømmelige og ædle Hr. Christian Friis til Kragerup, kongelig Majestæts høje Kansler og Danmarks Riges Raad, min stormægtige Herre og Velynder, hvem jeg underdanigst ærer. Hilsen og Lydighed!

Berømmelige og ædle Herre! Det vilde forekomme mig at være en offentlig Forbrydelse at besvære Eder med en Henvendelse, hvis ikke de rigeste Vidnesbyrd om den Gunst, jeg har erfaret hos Eder, fjernede denne min Mistanke om at begaa noget galt, idet jeg ser, at man af mig venter Tjenester, som ikke levner min Ringhed nogen Undskyldning. I inderlig Tillid hertil fremfører jeg nu selv mine Forsøg, som jeg hidtil, stedt midtvejs mellem Længsel og Frygtsomhed, har ladet antyde gennem andre, og jeg gør det med saa meget desto større Frimodighed, som jeg erfarer, at jeg

— det være sig ved Tidens Ugunst eller ved mine Fortaleres Forsømmelighed — paa ret uheldig Vis er gledet ud af den Syssel, som jeg ofte har længtes efter.

Jeg har nu, saa vidt jeg kunde, rigtigt besørget de Ting, der i Eders Naades Navn var blevet mig paalagt af Doktorerne Worm og Foss under min Udenlandsrejse i Italien. Men jeg kan ikke rigtig gætte, hvad de fornylig med Worms Brev i Marts Maaned tilsendte enslydende italienske Navnefortegnelser skal tjene til. Thi han skriver intet om dem, men henviser mig til et Brev fra Foss; men jeg har desangaaende ikke set andet end det, som tilskyndede mig til at efterforske det gothiske Sprog. Men nu er der i Ravenna ingen gothiske Levninger undtagen et Marmorbadekar af betydelig Størrelse, som engang blev indviet til Gotherkongen Theoderiks Begravelse. Der er sammesteds et Mindesmærke ved St. Vitalis Kirken; det er af skønt, poleret Marmor med endnu uskadte Bogstaver, som jeg har afskrevet paa Græsk; det er dog ikke rent Græsk. Jeg kunde tro, at der ved Magtændringen har indsneget sig noget barbarisk, men om det er longobardisk eller gothisk, fremgaar ikke klart. Ja, det er sandsynligt, at ikke blot Ordene, men ogsaa Bogstavformerne samtidig er ændret. Til denne Anskuelse tilskyndedes jeg af en meget gammel Chimære i Bronze, som jeg ved et Tilfælde bemærkede paa et afsides Sted i Palazzo Vecchio i Firenze; dens Paaskrift er saaledes: JHDMHIX . Nogle germanske Indskrifter, som jeg havde Lejlighed til at tage i Øjesyn paa Statuer i Rom og Cajeta, viser, hvor forskellig i Skønhed og Renhed den er fra de lidt ældre Grækeres ægte Skrifttegn. I Volaterræ fandt jeg intet udover det ypperlige Gravmæle over Raphael Maffeo, Biskop i Volaterræ, i St. Lino Kirken, samt nogle Bønner skrevet med hans Haand paa Pergament i St. Mariakirkens Kor. Det øvrige er, efter hvad en Kannik fortalte, gaaet tilgrunde ved de hyppige fjendtlige Indfald. Dog bragte jeg i Erfaring, at der fandtes ikke saa faa af samme Volaterranus' Bøger tilbage i Privatbesiddelse hos nogle unge Adelsmænd af samme Familie. Men Forvalterens Bortrejse til en fjernereliggende Landgaard forhindrede mig i at se dem. Var det ikke sket, kunde der maaske af dem (hvis de er der) være kastet noget Lys over den Indskrift, der er fremlagt af [Raphael] Volaterranus [Commentaria Urbana] 33. Bog pag. 764, Baselerudgaven [1530]. Den ærværdige Dr. Laurentius Pignorius, Presbyter i Padua, anser den efter Skriften for Etruskisk. Og jeg er ikke meget uenig med ham. Thi foruden at jeg i det florentinske Bibliothek i en som Haandskrift foreliggende Polyglot har set forskellige Skrifttegn af dette Sprog, saa bærer ogsaa de Alfabetter, som jeg har vedlagt her paa et særskilt Blad, (de er dels afskrevet af mig i Vatikanet i Rom og i Laurentiana i Firenze, dels omhyggeligt fremdraget ved

Læsning i de ældste Haandskrifter), Vidne om, at ogsaa Gothernes og Longobardernes Bogstaver, baade de første og de senere, har været forskellige fra dem. Fra sikker Kilde ved jeg, at nogle Diplomer er i det Museum i Ferrara, som tilhører Lægen Dr. Parulin, hvis Forfædre vides at have været Sekretærer hos Gotherkongen Theoderik. Jeg har forgæves opsøgt Manden to Gange. For nu ikke at slække paa mit Videbegær løber jeg derhen for tredie Gang.

Jeg har endnu ikke kunnet finde noget bekvemt Tidspunkt til at rejse til det Folk, som er Nabo til Vicenza. Min Tilbagekomst i Juni Maaned blev nemlig straks modtaget med et vældigt Regnvejr, som først nu er aftaget. Det er sikkert, at det er germansk, ikke et gothisk Folk; med Bolig i Dalene vogter de deres Kvæg i de nærliggende Bjerge. De staar under Venezia og kaldes i Almindelighed »de syv Kommuner«. I Maj Maaned, naar jeg, om Gud vil, selv rejser dertil, skal jeg nøjere efterforske, ved hvilken Lejlighed de er kommet dertil, og under hvilke Vilkaar de har levet der indtil nu.

Imidlertid længes jeg efter snarligt at høre Eders Naades Mening angaaende disse Navnelister, og jeg skal omgaaende sende, hvad jeg har haft Lejlighed til at opspore af Mærkværdigheder om gothiske Forhold hos vore Oldgranskere i Padua. Thi det, som [Hieronimus] Rubeus har offentliggjort derom i »Historiæ Ravennatum« [Libri X, Venezia 1572, 1590, 1603, Fol.] har jeg en Formodning om, allerede er Eders Naade kendt derfra. Hvis der er Brug for den i denne Forbindelse, findes den i mit Bibliothek.

Yderligere er der kun det at ønske, at Breve skal kunne sendes hurtigere end før fra Amsterdam til Venezia, hvilket det mellem Paul de Wilm og Venetianerne nystiftede Kompagniskab lover skal ske.

Over for Eders Befalinger skal jeg hverken svigte i Henseende til et redebont Sindelag (som er Aarsagen til denne trættende Vidtløftighed) eller til Bestræbelserne, som bevidner min ærbødigste Hengivenhed. Denne anbefaler jeg som forhen lydigt til Eders Naades Velvilje til Videnskabernes lykkelige Fremme med Ønsket om Guds Beskærmelse og alt Held.

Eders Naades dybest hengivne JOHANNES RHODIUS

Padua 24. September 1625.

182. *Fra Niels Paaske i Bergen.*

15.11.1625.

Niels Tolleivsens bedrøvede Forældre sender Betaling for deres Søns Gæld. Jeg har givet Peder Hansen, Borger i Bergen, ti Joachimsthaler at udbetale enten til dig eller til Boghandler Hans Lauritsen Wolf. Forældrene ønsker gerne Sønnens Kvittering tilsendt, ligesom de har lovet at ville betale Skrædderen og Trønder-Købmanden. Hilsen til Niels Foss.

(Fol. 61).

1626

183. *Testimonium for Oluf Hansen fra Landskrona.* 5.1.1626.

Olaus Jani Coronensis, immatrikuleret Maj 1623, har faaet Præstekald og anbefales til Testimonium publicum.

(W I 120).

184. *Testimonium for Jesper Jacobsen Falster.* 13.1.1626.

Han blev immatrikuleret Juni 1622. I 1624 blev han Hører ved sin Hjemby's Skole og har Anbefaling fra den derværende Præst, hvem han har gaaet tilhaande.

(W I 120).

185. *Fra Thomas Fincke i Roskilde.* 24. 1. 1626.

Jeg har modtaget Renten af mit Stipendium og sender 4 Uncialer til dig selv, 4 til Magister Herman [Nielsen], 5 som skyldes Balthasar [Nielsen] og 5 til Hans Bundesen. Lad hver enkelt kvittere paa rette Sted i Bogen, som medfølger. Til den femte Portion indstiller jeg, med Vennernes Godkendelse, den Jacob Hartmann, som er i Huset hos Dr. Fuiiren. Desuden er der 5 Uncialer til en sjette Portion, hvortil jeg har faaet anbefalet Niels, Søn af Hr. Peder Mogensen Tram; hans Moder var min salig Hustrus Tjenestepige. Til den Lod, som yderligere skal samles, er der 20 Uncialer. Jeg beder Eder fortsætte, som jeg begyndte for seks Aar siden, overholde Rækkefølgen, og lade hver enkelt kvittere egenhændigt. Tilbagesend Bogen med det samme, for at de herværende Alumner kan kvittere.

(Fol. 34).

186. *Fra Samme.* 10.2.1626.

Jeg har modtaget Tage Thotts Obligation, men da jeg ikke vidste fra hvem, og Dr. Fuiiren fortalte, at han var bortrejst, kunne jeg ikke tilbagesende den forrige. Dr. Fuiiren har forklaret mig Sagen, og jeg sender den hermed indlagt i et Brev skrevet til hin. Du bedes overrække ham det ved hans Tilbagekomst.

Mit Svar angaaende de 20 Uncialer til Stipendiet for det medicinske Fakultet er blevet forsinket. Indlagte Seddel giver Oplysning i den sædvanlige Form.

Magister Søren Nielsen [Hjort], som er Rektor i Roskilde, har indanket Dommen om Naadsensaaret for Kongen og Rigsraadet.

(Fol. 35).

187. *Til Samme.*

20.2.1626.

Den 27. Januar sendte du 44^{1/2} Rigsdaler sammen med Bogen over Alumnerne. Jeg har udbetalt Pengene og vedlægger Regnskab. Jacob Hartmann og Niels Tram har faaet deres Stipendier. Kvitteringer og Regnskab er indført i Bogen. Renten paa 20 Joachimsthaler har jeg beholdt og sender min Obligation, saa snart du sender Formularen, der kan indlægges i Bogen sammen med Fundatsen og det øvrige.

I Konsistorium har man drøftet Pengesagen. Ikke engang pædagogiske Professorer skal gaa fri af denne Tynge.

Fuiren har Thotts Kvittering med; den maa overlades ham, saa at han kan se, at jeg har modtaget Pengene rigtigt.

(W I 119 og 122).

188. *Til Johan Friderichsen (Flensborg) i Sorø.*

Jan./Feb. 1626.

Jeg anbefaler dig herved Erik Hansen, som i denne vanskelige Tid agter at drive Studier hos Eder og ønsker Ophold i en hæderlig og lærd Husstand, helst hos Professor Lauremberg, hvor du selv bor.

(W I 121).

189. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

Jan./Feb. 1626.

Forgæves har jeg ventet din Ankomst. Esaias [Fleischer] ligger alvorligt syg af Pesten, som bortriver stedse flere. Angaaende Naadsensaaret kan der intet foretages til Skade for Prokuratoren, medmindre han frivilligt giver Afkald paa sin Ret.

(W I 121).

190. (Ep. 78). *Til Johan Rhode i Padua.*

Jan./Feb. 1626.

Dit Brev skrevet i Padua den 24. September overrakte jeg den 28. Oktober til vor høje Hr. Kansler i Roskilde, hvortil Pestens Rasen, der hærger os i København, har drevet os. Da han havde læst det, befalede han mig at svare dig paa sine Vegne, at ikke blot dit Brev, men ogsaa din Flid med at samle sjældne Antikviteter var ham meget kær og ledsages af særligt naadige og velvillige Følelser fra hans Side. Hvad iøvrigt Navnelisten angaar, hvorom der stod i mit forrige Brev til dig, saa mente vor høje Hr. Kansler, at han gennem Foss havde sendt en latinsk, hvortil han ønskede, at du skulde føje de forskellige Dialekter af det italienske Sprog; nu ser han imidlertid, at det er blevet forsømt, hvis Fejl det saa end kan være. Han beder derfor om, at du samler de væsentligste Dialekter, som smager af nogen Ælde eller Sjældenhed, men først og fremmest den i Vicenza, som kaldes »de syv Kommuner«, den sicilianske, neapolitanske, lombardiske og

den i Graubünden, samt iøvrigt hvad der maatte findes af den Slags: Han opstiller en Navneliste bestaaende af de forskellige mest nødvendige Ord. Ved given Lejlighed skal du sende ham den sammen med de andre gothiske Indskrifter, som du har bemærket. Vær blot ikke i Tvivl om, at du hermed gør ham en meget stor Tjeneste, som vil forskaffe dig hans særlige Bevaagenhed.

Jeg bønfalder dig imidlertid om ikke at svækkes i din Omsorg for efter Tid og Lejlighed at berige mit Naturaliekabinet. Vær overbevist om, at det tjener til bedste for vor fælles Interesse og vid, at jeg er dig forbunden til enhver Gentjeneste. Lev vel.

(W I 121).

191. *Til Oluf Clemensen i Rostock.*

Jan./Feb. 1626.

Tak for Brev med [Peder] Charisius, dateret Rostock den 30. September 1625. Du spørger deri om min Mening angaaende din Hjemkomst, som jeg tror bør opsættes, saa vidt dine Omstændigheder tillader det, thi naar Pesten er forbi, vil der blive stærk Tilstømning af Studerende. Dit forrige Brev har jeg ikke modtaget.

(W I 121).

192. *Testimonium for Hans Jørgensen Søllinge.*

Jan./Feb. 1626.

Johannes Georgius Lollingius blev immatrikuleret Maj 1620. I 1622 blev han Hører i Assens og anbefales nu til Testimonium publicum.

(W I 121).

193. (Ep. 145). *Fra Hans Andersen Skovgaard i Padua.*

26.1.1626.

(5.2. ny Stil).

Da jeg nu endelig har faaet en bekvem Lejlighed til at skrive, hverken vil eller bør jeg undlade at give Eder, fortræffelige Mand, Underretning om mine Studier og om Forholdene ved det Universitet, hvor jeg lever; tværtimod at ville forsømme min skyldige Tak vil jeg forudskikke denne, nemlig for de mangfoldige Beviser paa Eders Gunst, som jeg ogsaa under mit Fravær har modtaget. Og skønt intet vilde have været mig kærere end at have faaet mit Ønske opfyldt om at kunne nyde en højtdannet og stærkt eftertrægtet Samtale, da jeg for nylig var i mit Fædreland, saa vil jeg dog bestræbe mig for at udbygge Mindet om den afbrudte Samtale ved Hjælp af en oftere genoptaget Brevskrivningsvirksomhed — idet der jo dels opstod Forhindringer i Form af de daglige Forretninger, hvormed I er saa

alvorligt og stærkt optaget i Eders Lægegerning, dels ogsaa den Tid var knap, som jeg maatte anvende paa Forberedelsen af den Rejse, jeg skulde gøre til Italien.

Og vil jeg da først og fremmest ikke fortie, at jeg ved en ligefrem guddommelig Gunst og Mildhed i de forløbne Uger er naaet frelst og uskadt til Padua, dette Musernes ægte Hjemsted; for denne højeste Velgerning vil jeg ikke ophøre at yde den højeste Gud uendelig Tak. Hvad angaar nævnte Bys medicinske Skole, saa turde den synes næppe at svare til sin fordums Tilstand, naar jeg ser bort fra dette Trekløver af Professorer nemlig Schweizeren Nicolaus Prævotius samt Paduanerne Benedictus Sylvaticus og Johan Domenicus Sala. Dette skyldes i første Række, at de anatomiske og kirurgiske Øvelser nu for Tiden ligger næsten stille. Thi da der siden Spigelius' Død forrige Aar ikke er fundet nogen, som med Hæder kan forestaa Anatomiens og Kirurgiens Dobbeltembede, er der i Aar som Stedfortræder indsat en vis Pompejus Caimus, der afvigte Aar blev kaldet fra Rom i Stedet for den berømmelige Sanctorius, der nu dyrker Lægekunsten i Venezia, samt Savionus, der er Doktor i Kirurgi; hin skal forklare, denne anordne selve Sektionen. Medens hin, der kun i ringe Grad er Anatom, letsindigt fremfører mange Ting uden for Erfaringen paa Grundlag af den Kommentar, hvorpaa han støtter sin Fremstilling af Menneskelegemets Historie, saa finder den anden det ikke passende at modsige hin, fordi han jo er højere paa Straa end han selv, der paa den anden Side forstaaer sig godt nok paa selve Operationerne. Hvis jeg altsaa ikke privat øvede mig i denne Studiegren, vilde jeg ikke faa megen Gavn af den offentlige Anatomi.

Blandt de øvrige medicinske Øvelser er det her især Lægernes meget lærde Konsultationer, som trives. En af dem, der nylig afholdtes, drejede sig om *Plica Polonica*.

De væsentligste blandt de Skrifter, som i den senere Tid er udgivet her eller andetsteds i Italien, er følgende: Et Skrift om den medfødte varme, for Aristoteles, imod Galenus af Cæsar Cremoninus, den mest fremtrædende Filosof i Padua; imod dette har førnævnte Caimus fremført et Svar til Værn for Galenus; det skal nu udgives i Trykken. Sanctorius de Sanctoriis: *Commentarius in primi Sen. Libri I Catonis Avicennæ* i Folio [Venezia 1626]; heri findes afbildet talrige mekaniske Instrumenter, udtænkt at Forfatteren selv. Johan Baptista Cortese, Professor ordinarius ved Universitetet i Messina: *Miscellanea Medica*, fyldt med talrige Fejl. Og disse er de væsentligste, nyligt udgivne, Bøger, der er kommet mig for Øje og i Haanden. Hvis der maaske skulde være blevet udgivet andre, mener jeg, at de er af mindre Betydning.

Og saa tror jeg da ikke, at der mangler andet, end at jeg anbefaler Eder, fortræffelige Mand, med Eders kære Hustru og hele Hus til Guds Vare-tægt, og mig selv til Eder, idet jeg atter og atter beder om, at I ejheller i Fremtiden vil ophøre med at begunstige mig med Eders sædvanlige Naade. Skrevet i Padua 5. Februar 1626.

194. (Ep. 149). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Slangerup.* 17.4.1626.

Evig Sundhed og Velfærd fra den højeste Gud! For ikke saa længe siden, du udmærkede Mand, Velynder og Beskytter, hvem jeg i Evighed vil elske og ære, hørte jeg, at det store System af danske Oldsager nu snart skal offentliggøres; det var det, du engang gjorde mig den Ære at nævne for mig i en privat Samtale, da du for to Aar siden — hvilket maaske er gledet dig af Minde — med enestaaende Venlighed tilstedede mig at gennemgaa dit Pinakothek, fyldt som det er med forskellige, og tillige sjældne, Sager. Til dette sande Held lykønsker jeg af Hjertet vort kære Fædreland, især da der raader en saadan Mangel og Knaphed paa gode Skribenter, som aabent tør sætte noget ind paa at skildre det gennem dets egne Mindesmærker.

Eftersom jeg nu ved, at der vil være en Mængde, som efter hævdvunden Skik vil ledsage dette dit udmærkede Forehavende med Digte, som anbringes sidst i Bogen, saa ønsker jeg overordentlig gerne at lade min Muse — den være nu, som den er — slutte sig til dem og skrigе som en Gaas blandt Svaner: Ikke for at laane Lys til Solen eller hænge Vedbend paa den Vin, der iforvejen er efterspurgt, men for at jeg kan bevidne min redbonne Hengivenhed for dig saa vel som mod mit Fædreland; og bliver det saa end ikke paa fuldt værdig Vis, oprigtigt bliver det i hvert Fald! Med dine Skrifter er da mit eget Navn indskrevet i Eftertiden. Om denne Sag beder jeg dig venligst sende mig et Par Ord og bære over med min Dristighed. I tillidsfuldt Haab om mit Ønskes Opfyldelse vil jeg imidlertid med Flid forfærdige og udarbejde, hvad mit spinkle Talent og min magre Muse kan frembringe.

Men dig, du ærværdige og herlige Mand, ønsker jeg med din elskelige Hustru, dine smaa Børn og dit ganske Hus anbefalet i den treenige Guds Varetægt: Gid I maa trives saa længe og saa lykkeligt, som vel muligt! Slangerup den 17. April. 1626.

195. *Fra Hans Rasmussen Brochmand.* April 1626.

(Sender et Digt til Indsættelse i Worms Bog: Fasti Danici, Hafniæ 1626).

(Fol. 20).

196. (Ep. 150). *Til Steffen Hansen Stephanius i Slangerup* 17./25.4.1626.

Noget er du kommet under Vejr med, du lærde Mand! Den lille Del af vore Oldtidsminder, som rummer Tidsberegningen og de danske Festkalendere, har jeg nemlig paataget mig at rense for Støv og Smuds; nu er jeg kommet saa langt dermed, at den er samlet i tre Bøger, som er i fuld Gang under Bogtrykkerens Presse. Dersom ikke den Formskærer, der skal udføre de til Bogen beregnede Kalenderafbildninger, havde bevirket en Forsinkelse, vilde den allerede nu have set Dagens Lys. Gid den maa være saadan, at den kan staa sig gennem Tiderne og falde i ærlige Folks Smag; min Hu har nemlig aldrig staaet til at lefle for dem, som kun paaskønner egne Frembringelser — og navnlig ikke med et Stof som dette. Kun den, der selv har prøvet det, kan fatte Omfanget af det Arbejde og de Vanskeligheder, som er forbundet med at oplede og bringe frem i Dagslyset, hvad der har ligget saa lang Tid i Dvale, hyllet i et mere end kimmerisk Mørke. Men hvis du anser dette vort Arbejde for værdigt til din Lovprisning, vil jeg ønske mig tillykke dermed og i mindre Grad mistvivle om retskafne Folks Bedømmelse. Dr. Brochmand, Bartholin og andre har ydet deres Skærv: Vil du gerne knytte dit Bidrag hertil, saa jeg helst, om det blev mig bragt i Løbet af saadan noget som otte Dage; foreløbig Tak for din velvillige Hengivenhed! Jeg tilbyder gerne enhver Tjeneste.

Siden du var her, har jeg erhvervet mig et anseeligt Antal Mønter, romerske saa vel som danske; jeg kunde ønske dem underkastet din Bedømmelse, naar du engang ved Lejlighed rejser hertil. Derfor beder jeg dig altsaa venligst om at aflægge mig et Besøg, hvis du kommer. Lev vel.

(W I 122).

197. (Da. Saml. I, Bd. 3 pag. 250). *Fra Samme.* 25.4.1626.

(Sender et i et tidligere Brev lovet Digt. Da Plinius siger i Panegyricus, at Guderne mindre ser paa Bønnernes Art end paa de Bedendes Sindelag, haaber han, at det vil blive indføjet i Worms Værk [Fasti Danici]).

(Kv. 89. Selve Digtet Kv. 90).

198. (Ep. 367). *Til Hans Rasmussen paa Sydstrømø.* 12.5.1626.

Dit Brev afsendt fra Thorshavn den 4. August ifjor, har jeg modtaget i Roskilde (hvorhen den i København hærgende Pest har drevet os). Det er mig navnlig kært, at du stadig har Tanke for os og ikke glemmer mig med Indsamling af Naturmærkværdigheder. Jeg vil gøre mit til, at du til

Gengæld stadig skal finde mig hengiven imod dig og dine. Forskellige sjældne Muslinger har jeg modtaget fra Statholderen over Eders Ø, og de var mig meget kærkomne. Hvis du yderligere har samlet noget enten af Fiske-, Fugle- eller Konkylicarter, som har noget Skær af det sjældne, beder jeg dig meddele mig det.

Jeg vil meget gerne have, om du skaffede mig et Par færøske Strømper vævet af rent, fint Uld. Eders Statholder vil udbetale Prisen, og jeg vil godtgøre ham den, naar han er vendt tilbage til os.

Du ser, at jeg ikke er bange for at belaste dig med en Bunke Besvær. Min Kærlighed til dig og din velvillige Hengivenhed for mig har givet min Skamløshed Vind i Sejlene og drevet mig dertil. Vær du fremdeles min Ven. Lev vel.

København den 12. Maj 1626.

(W I 123).

199. (Ep. 370). *Til Torben Hasebart i Lund.*

Efter 12.5.1626.

Med faa Dages Mellemrum har jeg modtaget to Breve fra dig, ærværdige Mand. Til det første har du føjet det lærde og elegante Digt, som var bestemt for mine Festkalendere. Ingensinde tidligere har jeg gennem saa tydelige Vidnesbyrd kunnet erkende dine inderlige Følelser for mig, hvorfor jeg takker derfor og til Gengæld vil tilbyde mig med Vennetjenester af enhver Art. Jeg vil sørge for, at det indsættes i min Bog, naar vi kommer saa vidt; dette stoler jeg dog paa, at du ikke vil tage mig det ilde op, dersom vor Bogtrykker i Stedet for de Bogstaver, som han mangler, indsætter nogle af samme Betydning. Men dit andet Brev vedlægger du Aftegningen af to Mindesmærker (som jeg nu tilbagesender), og hvorom du udbeder dig min Dom. For altsaa at sige hvad der er min Mening, saa er jeg saare tilfreds baade med Tegningen og med Beskrivelsen, og inderligt kunde jeg ønske, at de andre paa det Omraade vilde følge i dit Fodspor. Kun kunde jeg yderligere ønske, at du foretog en lidt mere indgaaende Under søgelse vedrørende Egennavnene, hvorvidt de omkringboende nogensinde har modtaget nogen Overlevering om saadanne Fortællinger fra deres Forfædre? Dernæst om berømte Bedrifter, udført fordem enten paa samme Sted eller i Nabolaget; om der findes Landsbyer eller andre Lokalteter, som frembyder Slægtskab med bemeldte Egennavne samt andre Ting af den Slags, som paa en eller anden Maade kan bringe os til Kundskab om disse Ting. Paa Valkärra Stenen mener jeg, at der bør læses 𐀀𐀁𐀂. Thi Sammentrækningen 𐀀 = O og L er dig bekendt, og det er ikke nogen Hindring, at den øverste Streg er noget højere end sædvanligt, thi dette synes

ogsaa at være *FHNK*; du kender jo den manglende Nøjagtighed i disse Ting. Men den anden Streg, der ligesom synes at lukke Trekanten, hidrører næppe fra Runeristeren. *ſ* er jo en meget stærkt benyttet Sammentrækning Navnet er altsaa *Olaufe* = Olaus. *Y+P+I* og *FHNK* er Egennavne, som du med Rette hævder, men hvad skal jeg sige om *BNK*, ved jeg endnu ikke; vi kan slet ikke tilpasse hverken Egennavne eller visse Fællesnavne til det moderne Sprog. Derom vil jeg altsaa foretage en ivrig Efterforskning, idet jeg ogsaa hyppigt finder den paa de svenske. Fortsæt du blot, som du er begyndt og betvivl ikke, at hvad du gør, vil være kært baade for Fædrelandet og dine Foresatte.

(W I 123).

200. (Da. Saml. I Bd. 3 pag. 251). *Fra Steffen Hansen* 17.5.1626.
Stephanus i Slangerup.

(Sender en Rettelse til det i Nr. 197 omtalte Digt).

(Kv. 91).

201. *Til Kansleren Christian Friis.* Efter 17. 5. 1626.

Da mine *Fasti Danici* er udkommet og jeg ikke ved, hvornaar Eders Højhed vender tilbage, sender jeg et Eksemplar at overrække til Hans Majestæt Kongen. Hvis det bliver naadigt modtaget, vil jeg med desto større Iver udforske vor gamle Skrift og vore Mindesmærker.

Medfølgende tre Eksemplarer er til Hans Majestæt, til Hans Naade Prinsen og til Eder selv.

(W I 123).

202. (Ep. 314, BA 1). *Fra Arngrim Jonsson paa Holar* 15.8.1626.

Skønt selv ukendt hilser jeg Eder, berømmelige Hr. Doktor, som ikke er ukendt, da I jo selv i det fjerne Island er navnkundig for Eders vidt-spændende Lærdom og Eders Ry for Sagkundskab; naar det sker, skyldes det vor fælles Ven, Hr. Thorlak Skulason, af hvem jeg har erfaret, at det historiske Studium, for saa vidt angaar danske Forhold, for en stor Del paahviler Eder. Baade nu og ifjor skrev vor høje Hr. Kansler [Chr. Friis] til mig om Eftersøgning af norske Oltidsminder paa Island. Jeg svarede, at i saa kort et Tidsrum, som Eders Landsmænd opholder sig paa vor Kyst, kunde intet undersøges, paa Grund af forskellige svare Hindringer; jeg søgte derfor Udsættelse til det følgende Aar. Men skønt jeg har foretaget saa mange Maaneders omhyggelig Efterforskning, er det intet at finde, som

jeg ikke for 30 Aar siden efter kongelig Majestæts Paalæg dengang opsøgte, fremstillede i sammentrængt Form og meddelte Rigets daværende Historiker [Niels Krag], hvilket sammes bevarede Brev til mig tillige bevidner, saaledes som jeg ogsaa nu har holdt det for nødvendigt at skrive til vor høje Hr. Kansler. Men eftersom hans Højhed ogsaa er interesseret i Sprogets Ælde, har jeg baade denne Vinter igennem og en Del af Sommeren for anden Gang villet forskaffe mig visse gamle Kildeskrifter, skønt jeg ogsaa i sin Tid modtog og udnyttede dem; kun med Besvær har jeg faaet nogle af dem fra Ejermændene, og de sendes nu til Øens Statholder [Holger Rosenkrantz] (thi saaledes havde han befalet), og fra ham kan de nu kræves. Men sammen med dette Brev til Hr. Doktoren har jeg ogsaa vedlagt et Eksemplar af mit Brev til vor høje Hr. Kansler og en særskilt Fortegnelse over de Ting, som sendes. Deraf kan Hr. Doktoren nøjere lære hele Sagen at kende; jeg vil gerne bede Eder indtrængende om, at der ved Eders Mellemkomst hos hans Højhed maa vindes Plads og Tiltro hos vor høje Hr. Kansler, dels for mit udførte Arbejde, skønt det har været næsten resultatløst, dels for min Undskyldning. Thi hvem der saa end fik Befaling til at foretage Efterforskning af disse Ting i Island, saa vil han næppe nok faa fat paa dem paa anden Maade end saaledes, som de er fremstillet i de historiske Blandinger, som i Aaret 1609 sendtes Rigshistorikeren Hr. Krag i Forbindelse med Crymogæa. Men det staar mig aldeles ikke klart, om mit Brev eller rettere den Udtalelse til vor høje Hr. Kansler, som forrige Aar blev mig affordret, er naaet frem til hans Højhed. Thi i Aar er det samme blevet forlangt som dengang og det med de selvsamme Ord, uden at den forrige er gjort til Genstand for Omtale. Hvis jeg næste Aar ved Hr. Doktorens Godhed faar Oplysning herom, har jeg yderligere noget at takke for. Jeg havde dels afgivet et Svar m.H.t. de islandske Kvad og den gamle Benævnelse paa Dage og Uger, dels paa Rigernes, Egnenes og Byernes Navne. Jeg vedlagde ogsaa en lille Bog med Digte paa Latin og i Originalsproget, med en lignende Navnefortegnelse, der er trykt her.

Iøvrigt beder jeg om, at I, Hr. Doktor, som selv blomstrer ved et blomstrende Akademi, længe og kraftigt maa leve og trives.

Skrevet paa Nordisland den 15. August 1626.

Eders Excellences mest hengivne ARNGRIMUS JONAS,
egen Haand.

Berømmelige Hr. Doktor! Hvis jeg paa nogen Maade kan gøre mig fortjent til Eders Venlighed, lover jeg Taknemmelighed, hvis I ved Lejlighed over for vor høje Hr. Kansler vil anbefale denne min Iver for Hvervet med at opsøge Oldtidsminder. Han har forrige Aar meget venligt givet mig Haa b

om, at jeg i Fremtiden kan forvente hans Naade. Jeg har fremstillet mine Vanskeligheder med at være Hr. Biskoppens Stedfortræder paa Grundlag af Sognekaldet i Holar. Hvis mit Brev er naaet frem til ham, forstaar jeg, at det maa være sket paa Hr. Kanslerens Vink, at vor Statholder [Holger] Rosenkrantz fik Befaling til at komme overens med mig paa Biskoppens Arvingers Vegne. Da jeg kom hertil, ansattes jeg for 50 Joachimsdaler, og anderledes kunde jeg ikke opnaa det hos Hr. Statholderen; men angaaende denne Sag andrager jeg — i hvert Fald i Øjeblikket — ikke om noget hos vor høje Hr. Kansler, men om noget andet, nemlig at han ved særlig Fuldmagt vil give mig Tilsagn om, at Skolepersoner, det være sig Lærere eller Elever, ikke antages eller afskediges uden min Godkendelse. Thi saa vist som det hidtil, mens Bispnen endnu var ved Helbred, har henligget under ham, saa ved jeg ikke, hvorledes den Rettighed kan berøves mig, naar samme Tilsyn paa Bispens Vegne er mig overdraget, eller hvem der kan berøve mig den, medmindre det sker efter den højeste Myndigheds Vilje: Thi dette truer visse Personer med, og trods min Modstand har de udelukket en Hører i Holar, skønt han ikke fortjente det, og bag min Ryg sat en anden i Stedet; dette blot for at Hr. Doktoren kan vide, hvad der ligger bag denne Ansøgning. Og dette er en Tilføjelse til ovenstaaende Bøn.

Men jeg har bedet Eders fremragende Svigerfader [Thomas Fincke] om nu at gøre mig ukendte kendt for Eder og give Tilsagn derom, hvis der til sin Tid kan ydes nogen Tjeneste af min Ringhed; og antag mig ikke for paatrængende ved disse Ansøgninger. Og atter bedes I være hilset af den om Eders Imødekommenhed fuldt overbeviste

ARNGRIMUS JONAS

Tilsynsførende ved Holar Skole og Sogn.

203. (Ep. 351, BA 110). *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.*

20.8.1626.

Mangfoldigst Hilsen ved Gudfader i vor Frelser Christus! Berømmeligste Mand! Der er to Grunde, hvorved jeg tilskyndes til uden Blu, skønt ukendt og langt borte, at henvende mig til Eder i dette Brev. Den første er den meget store Elskværdighed, der sammen med andre fremragende og elskværdige Dyder ofte af Hr. Thorlak Skulason er mig nævnt som Eders, og som øger mit Mod til frimodigere at fremsætte den anden, der er min Søn Benedikts betrængte Stilling, naar han (som overbringer dette Brev) drager udenlands og maa give Afkald paa sine nærmeste; han ønsker at besøge Eders berømte Akademi for at uddanne sine Aandsevner gennem

Studier, og han er stærkt i Trang for en Beskytter, til hvem han kan anbefales. Thi skønt jeg synes at handle dristigt og uærbødigt, naar jeg ukendte Mand ikke betænker mig paa at ulejlige en saa betydelig Mand med dette Hverv, saa er jeg dog let overbevist om, at Eders Venlighed gerne vil tilgive denne overdrevne Kærlighed, eftersom Hr. Thorlak har tilskyndet mig dertil, og Faderkærligheden undertiden overskrider Ærbødighedens Skranker. Rigtignok maa jeg erkende, at han har gjort saare beskeden Fremgang, da han nemlig i de seneste Aar paa Grund af den Trang, som de strenge Vintre i 1623 og 1624, og især Kvægsygdommen, har fremkaldt, ikke har kunnet svede over Bøgerne, men ved Bondearbejde, som det jo er Vilkaarene i dette ulykkelige Land. Men for at han ikke forgæves skal have nippet til Videnskabens Offerdrik, har han besluttet at ville fortsætte, hvad han har paabegyndt, og han stoler paa, at der med Guds Hjælp kan føjes mere til denne beskedne Begyndelse ved hans Læreres Bistand og egen Flid, som han lover, og derfor vil han ikke lade sig afholde fra sit Forsæt af Fattigdommen i sit Hjem; hvilket jeg ogsaa i Jesu Christi Navn støtter ham i. Derfor ønsker og attraar jeg altsaa med al Fadersindets Ydmyghed, berømmelige Mand, at anbefale Eder denne min Søn Benedikt, der er min eneste og derfor min højst elskede og lydige Søn, og at I vil nedlade Eder til at modtage ham blandt de nederste i Eders Elevers Tal og hyppigt vil opmuntre ham til Fromhed og Flid under Studiet af de frie Kunster og, naar han er indtegnet iblandt de Studerende, da ved given Lejlighed rykker ham op, saa at han blandt de første kan opnaa fri Kost under det kongelige Kommunitet; ellers vil han næppe kunne opretholde Livet af Mangel paa Hjælpekilder. For denne Velgerning vil Eders Godhed faa den højeste Løn fra den treenige Gud, de fremmedes højeste Beskytter, og fra hans fattige Fader et Sind, der med bestandig Bøn anbefaler Eder til Gud og er rede til, hvorsomhelst han kan, at vise sin Taknemmelighed, og, naar de retfærdige genopvækkes, vil kundgøre denne fromme Handling. Imidlertid beder jeg i Jesus Christus, at I maa trives lykkeligt paa Sjæl og Legeme, I udmærkede Mand.

I velsignes med himmelsk Velsignelse, berømmeligste Mand, gid Eders Hustru og ganske Hus maa være velsignet af Herren, indtil vi tilslut kan mødes velsignede i den herlige Velsignelses Rige og vorde velsignede i Evighed for den velsignede Jesu Christi Skyld til evig Tid, i hvilken jeg beder til, at I lykkelig maa trives paa Sjæl og Legeme, ypperste Mand! Laufastaðir, den 20. August 1626.

Eders Godheds lydige Tjener

MAGNUS OLAVIUS

uværdig Tjener ved Kirken i Laufafjord paa Nordisland. Med egen Haand.

204. (Ep. 109, BA 167). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

30.8.1626.

Af Hjertet ønsker jeg Velfærd og al Lykke!

Ligesom der ikke er timedes mig noget behageligere her i Livet end Samtaler og Selskab med Eder, berømmelige Mand, og med Eders Lige (nemlig Folk, der udmærker sig ved rent Levned og ved Lærdom), saaledes har der omvendt heller ikke været mig noget tristere end Gang paa Gang at blive revet væk derfra, idet jeg af en ond Skæbne, som er min, fortrænges til denne Afkrog af Verden, hvor jeg maa leve blandt raa, uforskammede og bondske Mennesker. Denne Ubehagelighed kan jeg ikke mildne med andet end Tanken om dette Livs Korthed og vort fremtidige Samvær i Himmelen i al Evighed.

Vor ærværdige Hr. Biskop [Gudbrand Thorlaksson] er stadig syg, men drager endnu med Nød sin Aande, og han mærker ingen Lettelse af de Lægemidler, som er blevet foreskrevet af Eder og den berømmelige Bernhard Lang, hvilket da heller ikke kan forekomme mærkeligt, naar man dels betragter hans Alderdomssvækkelse, dels den lange Tid, hvori Sygdommen har bidt sig fast. Men det maa overlades til Guds Miskundhed, hvis Bistand baade han selv og vi, hans Tjenere, taalmodigt vil afvente.

Hr. Arngrim [Jonsson] kom mig i Forkøbet med Hensyn til Bogen Skall-dan [Skaldskaparmal, Codex Wormianus, AM 242 fol., Snorra-Edda] eller islandsk Grammatik, som han har sendt til Danmark til vor høje Hr. Kansler. Jeg haaber, der bliver Lejlighed for Eder til at tage den i Øjesyn: Men jeg bestræber mig for at oversætte nogle væsentlige Steder i den Bog til Dansk til bedste for vor høje Hr. Kansler og Eder. Thi Sommertiden beslaglægges af andre Forretninger.

Jeg sender en kvindelig Ørnesten (thi af denne Stenart mener man, at begge Køn forekommer); den mandlige har jeg endnu ikke faaet fat paa. Den Ørnesten, som jeg har sagt, at jeg sender, er frugtsommelig og menes at kunne føde, hvis en af Mandkøn er tilstede; hvorvidt der er sandt, overlader jeg til senere Erfaring: Men det staar fast for mig, at den ligesom har en anden og mindre Sten i Maven; man kan let høre den, naar man ryster den.

Jeg sender ogsaa en Flintesten af Smaragdfarve og to hvidlige Smaasten, den ene poleret, den anden upoleret. Naar man gnider de to mod hinanden, kommer der livlige Flammer imellem dem. Men hvis man virkelig vil fremkalde Ild med en af dem ved at slaa den mod Staal, som det plejer at ske med Flint, saa sker der intet.

Desuden sender jeg et dobbelt Runealfabet: De almindelige Bogstaver, som er skrevet nedenunder paa samme Plads, angiver de enkelte Tegn.

Fra denne Skole rejser der i Aar to Ynglinge [Benedikt Magnusson og Olaf Hallsson] til Danmark for at studere; om deres Fremgang i den almindelige Skolelærdom har jeg ikke udtalt mig, fordi den ene af dem har forladt vor Skole før Tiden, den anden syntes lidet skikket til Videnskaberne paa Grund af et ret tungt Nemme. Da jeg imidlertid ikke mente rent at burde opgive Haabet om dem, har jeg forsynet dem med mit Vidnesbyrd, som nævner deres gode Egenskaber, deres hæderlige Forældre og deres pletfri Sæder og her førte Vandel. Og eftersom jeg af deres Fædre er blevet bedt om at anbefale dem til en af de Herrer Professorer, ved jeg ingen, til hvem jeg hellere vil anbefale dem end til Eders Velærværdighed, hvis Venlighed og Mildhed til at bære over med Elevernes Mangler jeg jo selv af egen Erfaring har prøvet. Lev vel, fortræffeligeste Mand og tag efter Sædvane vel imod denne hastigt nedfældede Skrivelse.

Eders Excellences mest hengivne Tjener T. S.

30. August 1626, Holar paa Island.

Jeg ønsker mig rensset over for vor høje Hr. Kansler, fordi jeg endnu ikke har faaet Tid til at oversætte, hvad jeg lovede hans Højhed, nemlig til Dansk fra Islandsk eller gammelt Norsk, hvilket jeg skal iværksætte i denne Vinter. Jeg beder ogsaa om, at I ikke vil undlade imidlertid at give mig en hæderlig Omtale over for hans Højhed. Efter min Opfattelse vil den Velgerning sætte Kronen paa Eders øvrige talrige Tjenester imod mig. Lev atter og stedse vel.

205. *Testimonium for Jørgen Hansen Haard.*

8.12.1626.

Georgius Johannis Haer, Svinopolitanus, blev immatrikuleret den 9. April 1621. For ca. fem Aar siden kaldtes han til Maribo Skole. Han anbefales nu til Præsteembede.

(W I fol. 1).

206. (Ep. 371). *Til Torben Hasebart i Lund.*

Udateret, formentlig Dec.
1626.

Hvad mon du foretager dig, min Torben? Jeg er meget ivrig efter at vide, om du fortsætter med Indsamlingen af Mindesmærker, og om Eftersøgerne har præsteret noget rosværdigt i Halland eller Blekinge. Den Sten, som ses i Nærheden af Vismerlöff, synes i højeste Grad at fortjene en nøjere Undersøgelse, da andre har optegnet, at den rummer flere Bogstaver paa den østlige Side, og har berettet, at den paa Nordsiden ingenlunde var blottet for Indskrift. Hvis du engang kommer dertil, beder jeg dig at anvende endnu lidt Arbejde derpaa, thi der synes at være en af de ikke alminde-

lige Indskrifter. Af den, som ses i Leragra, ønsker jeg meget gerne en nøjagtig Aftegning; hvis det maa blive mig forundt at faa den enten gennem dig eller andre, vilde det være mig meget kært. Hvis du ikke har yderligere Brug for de oversendte Dokumenter, vil jeg meget gerne have dem tilbage. Hvis der byder sig en Lejlighed til at sende vedlagte Brev til Bertel Knudsen, saa beder jeg dig sørge for, at det bliver bragt ham.

(W I 123).

207. (Ep. 55). *Til Bertel Knudsen Aquilomius i Löderup.* Udateret, formentlig Dec. 1626

Din Tavshed forekommer mig dyb og aarhundredlang, og jeg undrer mig højlig derover. Hvad skal jeg tro? Er din Aand sløvet? Er den bortført til en anden Verden? »Saa ændret monstro siden dengang?« [Verg. Æn. II, 274].

Jeg ved ikke, hvilket Uvejr der har drevet mig ud paa dette Oldforsknings dybe Hav; jeg øjner ingen Havn; Terningerne er kastet, hvad Skæbnen saa end vil bringe. Ved første givne Lejlighed vil jeg gerne have min Berosus [Berosi Sacerdotis Chaldaici, Antiquitatum libri quinque, Antwerpen 1545. — Antiquitatum Italiæ ac totius orbis Libri V, Antwerpen 1552, 8°; cum Comm. Johs. A. Vitebiensis, Wittenberg 1612, 8°] tilbage tillige med [Johs.] Messenius, thi jeg savner meget stærkt at kunne benytte den. Men hvis du gerne vil have den sendt over senere, skal jeg sende den. Hav det imidlertid godt og tilgiv min Paatrængenhed.

(W I 123).

208. *Til Niels Christensen Foss i Lund.* Udateret, formentlig Dec. 1626.

Knoglerne til det Skelet, som Arnisæus har skænket Universitetet, er overladt til mig til Pryd for mit Museum samt til fælles Nytte, hvorfor det ikke kan udlaanes.

Du skylder min Svigerfader [Thomas Fincke] 200 Daler, og han har gennem din Kollega Hans Ottesen skrevet, at Kvitteringen vil blive sendt, naar Gælden er betalt.

(W I 124).

209. (Ep. 373). *Til Søren Olufsen i Ørsted.* Udateret, formentlig Dec. 1626.

Da vor Oluf [Sørensen Ørsted] ilede hjem, har jeg ikke villet lade denne Lejlighed til at skrive til dig ubenyttet, især da jeg har tilendebragt Arbejdet med vore Festkalendere, for at jeg kan vise, hvad der er ydet af mig paa

dette Omraade. Jeg sender dig altsaa et Eksempplar, som jeg beder dig tage vel imod, og hvis du maaske selv har noget, eller kan faa nys om noget fra andre, som kan tage Sigte paa den fyldigere Oplysning af dette Spørgsmaal, at du da meddeler mig det, for at de kan fremtræde i forøget Stand ved anden Bearbejdelse. Især beder jeg dig om, at du ved given Lejlighed ikke vil undlade at sende mig en nøjagtig Aftegning af den Runesten, der findes i Haven ved Stenalt, baade i Henseende til Længde, Bredde, Form og hele Indskriften, samt hvad Befolkningen beretter derom. Thi maaske agter jeg til sin Tid ogsaa at lave noget om Runemindesmærkerne. Lev vel højstærede Onkel og hils skyldigst din Hustru og dine Børn fra mig.

(W I 124).

210. *Til Peder Schjelderup i Trondheim.*

31.12.1626.

Hermed et Eksempplar af *Fasti Danici*. Du bedes oplyse mig om, hvorvidt der paa Trondheimsegnen findes nogen Mindesmærker. Vi har det alle godt, men den truende Krigsulykke har slaet os med Frygt.

(W I 124).

1627

211. *Testimonium for Oluf Vernersen.* 17.1.1627.

Olaus Weneri Scanus blev immatrikuleret i April Maaned 1623.

(W I fol. 1).

212. *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.* 19.2.1627.

Dit Brev har vakt mig til Live, saa jeg atter kan tænke paa Studier. Jeg vil gerne laane Caspar Bartholins Anatomi [Anatomix institutiones corporis humani, Wittenberg 1611, Rostock 1622, 1626, Strassburg 1626], men vil ikke bede Forfatteren selv derom paa Grund af hans langvarige Sygdom.

(Fol. 14).

213. *Testimonium for Mourits Horatus.* 10.3.1627.

Mauritius Horatii Stavangriensis blev immatrikuleret den 27. Oktober 1620 og blev Rektor i Helsingør den 21. Maj 1623. Han anbefales nu til gejstligt Embede.

(W I fol. 1).

214. (Ep. 372). *Til Torben Hasebart i Lund.* Før Juni 1627.

For de tilsendte hallandske Mindesmærker takker jeg dig taknemmeligt, ligesom ogsaa for Jærtegnene, som du har indesluttet i en kunstfærdig Ode; gid disse Paamindelser fra Gud maa vende Sjælen til alvorlig Anger. De Blekingske siger du, at du venter til Foraarets Kirkemøde, gid det maa blive med større Held end hidtil de Hallandske. Hvis Magister Bertel Knudsen kommer dertil, beder jeg dig minde ham om at tilbagesende min Berosus. To Gange har jeg skrevet til ham derom, men har ikke set noget Svar. Hvis du fra den Fortegnelse over Mindesmærker, som jeg har overladt dig, vil henhøre de Skaanske til deres Klasse, de Blekingske til deres og de Hallandske til deres, og sende mig dem, vilde du gøre mig en stor Tjeneste. Jeg sender dig mine Festkalendere og beder dig tage vel imod dem. Du vilde have faaet dem tidligere, hvis jeg havde kunnet fravriste vor Bogtrykker saa mange, som skulde overrækkes mine Venner. Paa Titel-

bladet vil du genkende nogle af de Sten, som du har aftegnet. I Digtet har jeg endelig bemærket, at et enkelt Bogstav er kommet paa en anden Plads; det var nødvendigt at afskrive det med de Skrifttegn, som Bogtrykkeren stillede til Raadighed, ellers vilde jeg ikke have ændret en Tøddel. Eftersom du beretter, at vor Biskop har omtalt dem, venter jeg med Begærlighed, hvad hans Dom derover har været. Thi han plejer at være en streng Kritiker af andres Arbejder.

(W I 124).

215. *Til Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

Før Juni 1627.

Hermed sender jeg den ønskede Bog, men maa snarest have den igen, da mine nuværende Studier ikke kan drives uden Anatomi. Bartholin har det bedre og er blevet fri for sine Stensmerter. Han sender sin Hilsen.

(W I 124).

216. *Til Hans Müller i Haderslev.*

Før Juni 1627.

Det er beklageligt, at jeg ikke traf dig selv. Tak til din Hustru, som vilde gøre mig sin Opvarmning. Jeg skal lade de venlige Følelser komme Eders Søn tilgode.

Den ledige Jordlod har ikke fundet nogen Lejer; maaske vil jeg bebygge den og leje den til en Bonde. Jeg har ikke Arveret til den.

(W I 124).

217. *Til Jens Gundesen i Wittenberg.*

Før Juni 1627.

Fortsæt blot dit Studium af græsk Litteratur, som vil gavne baade dig selv og Fædrelandet. Mange store Mænd er døde, hvilket varsler os Guds Vrede, thi han borttrykker sine Kære, som han vil skaane for strengere Straffe.

Siden du spørger mig til Raads, maa jeg oplyse dig om, at det ikke nu er let at blive Hovmester for unge Adelsmænd, idet disse nu sendes til Sorø Akademi, før de rejser udenlands, og da helst benytter deres Hovmestre derfra. Da Fundatsen ikke tillader at bo i Hjemlandet, naar man nyder det kongelige Stipendium, bør du maaske søge andre tyske Universiteter, dersom Krigsurolighederne tillader det. Angaaende Hjemrejse bør du raadspørge Theologerne, især Biskoppen.

(W I 125).

218. (Ep. 352, BA 111). *Til Magnus Olafsson paa Laufas.*

Før Juni 1627.

Dit Brev, min Magnus, var mig kært, ogsaa fordi det har skaffet mig en gunstig Lejlighed til at gøre dig en Tjeneste og til at forhandle om Studier der kan belyse vore Oldsager.

Din Søn, hvem jeg snart efter hans Ankomst drog Omsorg for med Kommunitetet og frit Studium, skal jeg holde et venligt Øje med blandt dem, som er mig vel anbefalede, og paa intet Punkt skal jeg lade ham savne Bistand; men jeg vilde gerne have, om du gav ham en lille Paamindelse om hans Pligt, thi jeg ved ikke rigtigt, om han ikke lader til at have nogen Tilbøjelighed til Drik.

Jeg har imidlertid erfaret, at du er meget kyndig i vor gamle Skrift, til hvis Fortolkning og Fremfindelse i min Fritid jeg er forpligtet over for Folk; da det er rigtigt at adlyde dette Krav, saa beder jeg dig venskabeligst om, at du ikke vil være ked af at give mig Oplysning om visse Ting. Om denne samme Skrift har jeg skrevet en Bog [RÐMΛ, seu Danica literatura Antiquissima, Hafniæ 1636, 4°], som jeg vilde sende dig til Paadømmelse, hvis ikke Afstanden og Frygten for at miste den hindrede det. Men hvis du har noget, hvorved du kan bidrage med Oplysning til denne Sag, beder jeg dig ikke være ked af at tillade mig deres Benyttelse. Jeg har bragt i Erfaring, at du ejer en Edda og andre Bøger skrevet med Runer; hvis du ikke vil være ked af at unde mig deres Benyttelse et halvt Aar, lover jeg oprigtigt, at de paalideligt skal blive tilbagesendt med vore Købmænd eller givet til din Søn. Med Hensyn til Ramrunerne, som vore Landsmænd har benyttet til Trolddom, saa er jeg i Tvivl om, hvorvidt de har været de samme Tegn, som de almindelige eller anderledes? Jeg beder dig fremsætte din Anskuelse. Der findes endnu hos os nogle Mindesmærker indhugget i Sten, og de frembyder en Bogstavform, som afviger fra de almindelige, og jeg har endnu ikke fundet nogen, som kunde give mig Forklaring derpaa. Dem sender jeg altsaa og beder dig indtrængende om ikke at undlade i dit næste Brev at fortælle mig, hvad du mener derom. Skønt den kendte Tryggevældesten paa visse Punkter ikke er slet saa dunkel, saa trænger jeg dog til din Forklaring. For Eder kunde dette Arbejde blive langt lettere, da jo vort gamle Sprog endnu er Eder fortroligt: Ukyndigheden deri koster mig ofte Tidsspilde, og jeg beklager, ja undrer mig over ikke at finde nogen af Eders herboende Landsmænd, hvis Bistand jeg kan udnytte til dette Arbejde. Faar jeg Hjælp af dig paa dette Punkt, vil jeg prise det med en hædrende Omtale i mine Mindesmærker, og jeg tilbyder til Gengæld mine beredviligste Tjenester.

(W I 125).

219. (Ep. 110, BA 168). *Til Thorlak Skulason paa Holar.* Før Juni 1627.

Jeg er dig meget taknemmelig, min Thorlak, for de tilsendte Sten, der bidrager meget til at forøge mit Naturaliekabinet. Men iøvrigt er den, du

sender mig under Betegnelsen Ørnesten, ingen Ørnesten, men en Slags Havbønne; jeg har ofte hørt, at denne af nogle sælges som Ørnesten; den er blødere end en Sten og kan endog, som andre Bønner, males til Mel. Jeg har i min Besiddelse nogle Bælge, som indeholder disse Frugter. Den smaragdfarvede Flintesten er mig ligesaa kærkommen, som den er sjælden. De hvide findes ogsaa hos os, men ikke med saa falmet en Farve; jeg tror, det er Aristoteles' *Pyrimachoi*.

De Ynglinge, som anbefaledes mig af dig, skal jeg ikke svigte, blot de til Gengæld vil passe deres Ting; ejheller skal jeg i Fremtiden, saa lidt som hidtil, være efterladende med at anbefale dig til vor høje Hr. Kansler.

Jeg sender mine Festkalendere som jeg lovede, og hvis der hos Eder dukker noget op, som kan tjene til deres Berigelse, beder jeg dig give mig Varsel derom ved Lejlighed, saa at de kan fremtræde i udvidet Form ved anden Bearbejdelse.

Jeg har skrevet til Magnus Olafsson vedrørende min Bog om Runeskriften, for at ogsaa han kan yde sit Bidrag. Du har jo under dit Ophold her set Udkastet, og hvis du engang træffer ham, kan du belære ham nøjere om Enkelthederne. Hvis han ikke undslaar sig ved at pryde den med et Runedigt, hvad jeg hører, at han er dygtig til, skal jeg sørge for, at det bliver sat med Typer og anbragt i Begyndelsen.

(W I 126).

220. (Ep. 315, BA 2). *Til Arngrim Jonsson paa Holar.*

Før Juni 1627.

Min udmærkede Arngrim! Intet kunde være mig kærere end dit Brev: Dels gav det jo Paaskud til at forhandle om forskelligt angaaende vore Oldtidsminder, dels bemærkede jeg, at det udsprang af en Sjæl, som er mig hengiven. Men naar du mener, at Historieskriverhvervet paahviler mig, saa erkender jeg, at jeg ikke er den Byrde mægtig, og at den daglige Udøvelse af min Lægegerning ikke tillader mig at forledes dertil. Men naar det er muligt for alvorligere Ting, saa glæder jeg mig over at udforske vore Oldtidsminder, uden at modtage nogen Løn derfor og uden hidtil at være lokket af nogen Belønning. Herpaa har jeg afgivet en Prøve i vore Festkalendere, som jeg har sendt vor Thorlak [Skulason], og hvori du vil se dig selv hædrende omtalt. Hvis du altsaa kan yde dit Bidrag til disses Berigelse eller kan paavise mig, hvor jeg er faret vild i dette Mørke, da vil du gøre mig en stor Tjeneste. Hvad jeg har udarbejdet om Runeskriften, skal snart trykkes, men jeg vilde gerne forinden som Bedømmer deraf udbede mig en af Eders Landsmænd, som er kyndig i disse Ting, og sende ham det, hvis ikke Afstanden gør det for vanskeligt.

Dette var nu om mit eget Forehavende; for derefter at komme til dine Anliggender, saa har jeg fortalt vor høje Hr. Kansler om, hvad du har skrevet til mig; han svarede, at han har modtaget dit Brev og modtager din Undskyldning, men især, at han glædedes over, med hvilken Omhu du havde indsamlet det allerede tilsendte; dette vil han lønne med sin særlige Gunst; blot venter han endnu en nøjagtig og malet Aftegnning af de Gravstene, som du omtaler i Crymogæa 1. Bog. 3. Kapitel, sammen med Beboernes Beretninger derom.

Om Bogstavet λ , som du meddeler betegner Y, men som de hos os bevarerede Mindesmærker benytter til at betegne R, udspørger jeg dig med Iver, og jeg kan ikke se, hvad jeg skal slutte mig til, medmindre man bør mene, at dets Betydning har varieret i Forhold til deres [Lydenes?] Forskelligheder. Og da de øvrige Bogstavets Navne udtrykker en Ting, saasom AAR Høstens Godhed o.s.v., saa beder jeg dig fortælle mig, hvad YR betegner. Jeg svæver i Uvidenhed om, hvorvidt de Bogstaver, som vore Forfædre har misbrugt til Trolddom, og som de kaldte Ramruner, har været forskellige i Udseende fra de almindelige; jeg mangler ikke antagelige Grunde for begge Opfattelser. Jeg beder dig komme mig til Hjælp og fortælle mig, om du har noget til Belysning af dette Spørgsmaal. Du ser, hvorledes jeg overvælder dig med paatrængende Anmodninger, for hvilke du saa meget hellere maa give mig Tilgivelse, som du har givet mig en rigere Lejlighed til saadanne. Hav det imidlertid godt, berømmelige Mand, og fortsæt med at understøtte vore Bestræbelser.

De Bøger, du sendte, naaede frem til vor høje Hr. Kansler, men saa medtagne af Havvand og Skibbrud, saa gennemblødte og smudsige, at det næppe er muligt at skelne et Bogstav. Samme Stormand ønsker Tilladelse til at benytte dem temmelig længe.

(W I 126).

221. (Ep. 151). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Leyden.*

23.5.1627.

(2.6. ny Stil).

Sundhed og Lykke fra den treenige Gud! Ansete og betydelige Hr. Doktor Worm, ærværdige Velynder! Sand Blu har just deri sin Styrke, og medfødt Beskedenhed just den Egenart, at den meget sjældent vil henvende sig til dem, hvis Glans og Storhed hæver dem op over al Familiaritet. Derksom ikke de sidste Ord, hvormed I for et Aar siden ledsagede min Afrejse, havde rummet et saa udtrykkeligt Paalæg om hyppig Skrivepligt, vilde min Ærbødighed næppe, ja slet ikke have tilladt dette Brev til Eder, en Mand af saa stor Værdighed.

For at I nu kan se, hvor stærkt jeg har lagt mig paa Sinde og følt det som en Hjertesag at efterkomme Eders Paalæg om med Flid at opsøge de Ting, der angaar forskellige Oldsager, saa sender jeg denne Gang et groft Rids af nogle Tegn, som jeg har fundet indskaaret i en Stok, der opbevares hersteds blandt andre Sjøldenheder i Universitetshavens Spadseregang. Den er kunstfærdigt udført i Elfenben og tilskaaret efter en Lineal; efter vort Maal er den vel en Alen lang og henved to Fingre bred. Urtegaardsmanden har selv paa Grundlag af Udtalelser fra Forstanderen, Dr. Vorstius, fortalt mig, at den var bragt fra Guinea og for en høj Pris købt fra det derværende Folks Præster. Gid jeg maa kunne finde en anden Lejlighed til at vise Eder min Iver for at gøre Eder en Glæde; af mig kan I vente den Holdning, I plejer at finde hos en mangfoldigt forpligtet Ven.

Af de Studier, som jeg i denne afvigte Vinter har dyrket i mine Fritimer, fremlægger jeg Eder her nogle Smaating, som aldeles ikke er offentliggjort i det Øjemed, at man derudfra skal dømme mig, men for at jeg kan bevidne mine beskedne Forsøg paa at kaste Lys over fædrelandske Sager.

Blandt Nyheder er der først og fremmest hændt det sørgelige, at vort Universitet dels i Oktober Maaned forrige Aar mistede sin mest fremstaaende Matematiker, Hr. Willebrod Snell, dels for ganske nylig i afvigte Maj Maaned dette Aar, sin berømteste Retslærde, Hr. Dr. Eberhard Bronchorst. Skæbneguderne, der ikke tillader noget fortræffeligt at vare længe, synes virkelig at misunde Aarhundredet de Mænd, der er født til dets Pryd; idet de mest fremragende pludselig bortrives, bærer det med raske Skridt mod Videnskabernes Undergang.

Den højlærde og mig nært forbundne Hr. Daniel Heinsius har ganske nylig udgivet sin hellige Aristarchus eller *Ad Nonni in Johannem Metaphrasin Exercitationes* [Aristarchus sacer, Amsterdam 1627, 8°]; ligeledes [Julius Cæsar] Scaligers Breve [Epistolæ & Orationes ed. Heinsius, Leyden 1627, 8°], og det langt fyldigere og omhyggeligere end tidligere. Vi imødeser ogsaa med ivrig Forventning Gerhard Vossius' Afhandling om de latinske Historikere, hvis Forberedelse nu er i fuld Gang. Jeg undrer mig over, at Johannes Pontanus' Danske Historie [Rerum Danicarum Historia, Amsterdam 1631, Fol.] har været saa længe i Trykken uden at kunne udkomme; for ikke saa længe siden gav dog selve Bogtrykkeren i Amsterdam, Hondius, mig et Eksemplar deraf at blade igennem.

Iforgaars læste jeg en Beretning om Bredas Belejring af en vis Jesuit, Herman Hugo [Obsidio Bredana armis Philippi IV &c perfecta, Antwerpen 1629, Fol.]; ikke blot er den affattet i en elegant og blomstrende Stil, men den er ogsaa stopfyldt med politiske Antegnelser og en Mængde andre Ting, der yder stort Bidrag til Krigsvidenskaben. Jeg har ikke kunnet finde saa

meget som et eneste Eksempel deraf hos vore Boghandlere; fra Antwerpen, hvor den er udkommet, kommer der nemlig kun ganske faa Ting til os.

Den berømmelige Prins [Frederik Henrik] af Nassau holder Øje med de fjendtlige Foretagender, men hverken udæsker eller angriber. Der er dog dem, som ud fra visse Foreteelser formoder, at han i denne Sommer vil gøre et Felttog; men hvorhen han vil lede Krigstummelen, derom er vi saa uvidende som nogen. Englændere og Franskmænd er indviklet i heftig indbyrdes Kamp og hærger alle Have vidt og bredt med Røverier. Handelen ligger stille paa begge Sider, Havnene blokeres, og Fjendtlighederne trives og vokser i Styrke allevegne. Maatte Gud ynkes over os og skænke vor plagede Verden Fredens gyldne Navn! Og maatte han da navnlig beskytte og værne vor høje Konge under disse vanskelige Vilkaar, i denne fordærlige Krig; han bringe ham snart hjem til hans Lande, blomstrende af Ry og Berømmelse over tappert og lykkeligt udførte Bedrifter, til sit Navns Ære!

Med dette Ønske slutter jeg og beder Eder, berømmelige Hr. Doktor, sammen med Eders højtelskede Hustru og yndige Børn at maatte trives saa længe og saa lykkeligt som muligt.

Leyden, den 2. Juni 1627.

222. *Viaticum for Jens Christensen Wegerslev.*

24.6.1627.

Joannes Christiani Vegerslevius agter at rejse hjem. Han har levet i mit Hus og ønsker at vende tilbage hertil. Jeg anbefaler ham til Biskop Morten Madsen i Aarhus.

(W I fol. 1).

223. (Ep. 374). *Fra Christen Stougaard i London.*

30.6.1627.

Fortræffeligste Mand, Velynder og ønskværdigste Ven! Jeg sender nogle faa Naturmærkværdigheder, som jeg ved et Tilfælde og uden egen Vilje har fundet, da vi af en Kaptajn, eller rettere sagt en engelsk Fribytter, var blevet opbragt paa selve Floden Themsen og ført til Øen Sheppey, der ligger ved Munden af samme Flod. Da vi der opholdt os nogle Dage ved en Borg og en lille By Queensboro, stødte jeg paa disse Naturmærkværdigheder, som jeg sender; er de end ikke af Værdi, saa er de dog værd at tage i Øjesyn. Der er tre helt forstenede Muslinger og tillige adskillige Stumper af Træ, hvoraf nogle viser sig lige at være begyndt at forstene, og nogle er halvt forstenede, idet de er som Sten paa Ydersiden, men ind-

vendig endnu tydeligt trægtige; endelig er andre i Kraft af Havet og dets Saltholdighed forandret fuldstændigt til en stenagtig Masse. Næsten alle de Sten, som jeg her har set samlet, synes at gaa tilbage til et Mineral, ikke saa meget ved Vægt og Tyngde som ved den beslægtede Farve; og jeg vilde sandelig selv have følt mig overbevist derom, hvis jeg ikke havde faaet at vide, at de alle sammen er blevet samlet ivrigt paa Stranden af samme Ø ved Ebbetid, og at der daglig samles andre, og at de opdynges til andet Brug. Jeg kunde saamænd have faaet flere, hvis jeg enten havde anset det for nødvendigt, eller der havde budt sig en Lejlighed til at sende dem: Disse faa har især behaget mig ved deres Form og det Materiale, hvoraf de bestaar. Men jeg har ogsaa noget andet at sige om dem: Naar de har samlet et meget stort Forraad af Sten, strør de dem ud paa Jorden imellem hinanden over et stort Areal, indtil de, ved at blive gennemvædet med Regn, og naar Solens Hede og Varme kommer til, opløses og næsten forraadnes til en Jordart af den Slags, som jeg vedlægger; den er meget salt- og sodaholdig, tildels ogsaa svovlholdig, og er de forbipasserende ubehagelig med sin Lugt. Imidlertid opsamles alt det Regnvand, der falder og af sig selv siver igennem den Jord, idet det ledes gennem Rør og Ledninger ned i Tønder og Kar, som er anbragt i Række nedenunder, hvorefter det, idet man lægger Kul derunder, koges gennem et Tidsrum af fem eller seks til syv Dage i et stort Blykar, indtil en passende Koncentration; og derefter hældes det over i et andet Blykar, hvori der lægges adskillige Stænger, hvorpaa det kogte og afkølede Vand efterhaanden afsætter sig som Smaadele ligesom Is og bliver til Vitriol, som det jeg sender. Og jeg mener ikke at burde forbigaa, at denne Lud ikke kan opbevares eller koges i andet end Blykar, uden at det straks eller efter kort Tids Forløb angribes og fortæres af det skarpe Salt. Ja, hvad mere er, den Lud kan ikke engang rigtigt koge, medmindre der kastes flere Jernredskaber og Stumper af gammelt Jern deri; under Kogningen opløses de alle fuldstændigt og fortæres. Det staar til den berømmelige Hr. Doktor at dømme om den Klump, jeg har vedlagt; den synes forhen at have været helt af Jern eller Tin, og den ydre Skal overgaar langt Kærnen i Haardhed.

Dette var de faa Ting, som jeg for nærværende har kunnet faa fat i og skrive om, og jeg beder Hr. Doktoren med sin sædvanlige Venlighed tage vel imod det. Hvis der senere hen frembyder sig noget, skal jeg omhyggeligt sørge for, at det bringes Eder. De øvrige Nyheder, som er her, vil den berømmelige Hr. Doktor faa fra vor [Caspar] Bartholin. Lev vel, fortræffelige Mand og bevar Eders Stougaard i Eders hidtidige Venskab. Hils skyldigst alle vore Venner fra mig.

I Hast, London i England den 30. Juni 1627.

224. *Testimonium for Christen Jacobsen Urlev.*

24.6./3.7.1627.

Christianus Jacobi Urlevius blev immatrikuleret den 28. December 1621. Han har lagt særlig Flid og Lærdom for Dagen. Den 9. December 1624 gik han i andres Tjeneste.

(W I fol. 2).

225. *Testimonium for Anders Thøgersen Gunderup.*

3.7.1627.

Andreas Theocari Gunderopius blev immatrikuleret [den 15.] Juni 1622. I Maj 1624 kaldtes han som Hører til Skolen i Nykøbing F.

(W I fol. 2).

226. (Ep. 152). *Til Steffen Hansen Stephanius i Leyden.* Juli/August 1627.

Min Stephanius! Dine Noter til vor Saxo [Breves notæ ac emendationes in . . . Saxonem Grammaticum, Leyden 1627] var mig saare kærkomne, og hvor kunde de være andet? Dels er jo Arbejdet meget nyttigt, dels er det ikke tidligere forsøgt af nogen. Saa snart jeg modtog dem, kunde jeg derfor virkelig ikke bare mig for at vise dem til vor høje Hr. Kansler (thi at du havde sørget derfor gennem en anden, vidste jeg ikke), og ikke blot glædede han sig meget over dette Arbejde, men han bad mig ogsaa opfordre dig kraftigt til at fortsætte ad denne Bane; dog fandt han det tilraadeligt først og fremmest at lægge Vægt paa at uddanne den Stil, hvori du skriver, og det uden Forsøg paa Pikanteri; thi han fandt Behag i dit Forsæt.

Jeg kunde have ønsket, om du med et enkelt Ord havde angivet, hvilken Saxoudgave du har benyttet, for at Stederne kunde være lettere at finde: Og hvis du maaske havde rettet dig efter den Wechelianske [Frankfurt apud Wechelium, 1576, Fol.] (hvori ikke blot Siderne, men ogsaa Linierne findes angivet), vilde du have lettet Læseren for meget Besvær. Hvis jeg havde Tid og Ro dertil, kunde jeg maaske foreslaa nogle Ting, hvorved denne Sag kunde oplyses en hel Del; men et Bjerg af Arbejde forhindrer mig, og det samme gør Sendebudets ilsomme Afrejse.

Jeg vil med et Par Ord antyde nogle Smaating: Mon ikke Ptolemæus' *Alocias* er Als, Ærø og Langeland? Den første har i hvert Fald bevaret sit Navn. *Side 38*: At der dengang har været Gudshuse, bærer Helligdommen i Uppsala og mange Ruiner Vidne om, samt underjordiske Krypter, som findes i Norge, men er ødelagt hos os. *Side 52*: Mon ikke *Alexstathia* er Alsted nær ved Ringsted? Thi der træffer man paa Sigersted, det Sted, hvor Signe boede, og Bønderne endnu paaviser Stedet, hvor Hagbarth blev hængt; ja Valbrunnen og alt, hvad der knytter sig til Historien, kan man

se sammesteds, saa at man jo herudfra maa erkende, med hvor stor Uret Svenskerne knytter disse Ting til sig. *Side 60*: Mange, Bodinus saa vel som andre, misbruger endnu Frisingensis' Udtalelse (skønt den er fejlagtig og fuld af Uvederhæftigheder) til Bevis for, at der har været tillagt Kejseren Ret til at vælge Konger. Men se blot, hvor fortræffeligt Saxo gendriver Frisingensis' Paafund. *Side 62*: Det er ikke godt, naar man i Almindelighed kalder ham Svend *Tiweskæg*: Der bør læses *Tuiskeg*, thi han bar nemlig tvedelt Skæg. Dette var blot nogle tilfældige Ting, maaske kan vi til sin Tid mundtligt drøfte flere.

Den tilsendte Stok *forekommer mig mistænkelig*; jeg tror snarere, at den er bragt fra Norge end fra Guinea, eftersom jeg ud fra visse Kendetegn slutter, at den indeholder norske Kalendere; hvis der blev Lejlighed til at faa den med alle dens Spidser og Indskæringer, skulde jeg uden Vanskelighed give dig synligt Bevis derfor. Men behag at jævnføre med Kalenderne i 2. Bog Kap. 4 af mine Festkalendere, hvad der er tegnet under Bogstavet F (vor Kobberstikker Simon de Pas har nemlig faaet nogle Eksemplarer med sig til Nederlandene), og maaske vil du der finde Ting, som ikke strider herimod. Imidlertid beder jeg dig indtrængende besørge den lidt omhyggeligere aftegnet af en Maler og sendt til mig. Hvis du i den Anledning faar nogen Udgift, betaler jeg det gerne. Jeg bemærker helt tydeligt Tegnene for St. Laurentius, St. Martin og St. Olaus Festerne, og jeg tror næppe, at de dyrkes af Befolkningen paa Guinea. Jeg tror derfor, at en eller anden norsk Sømand har haft Nederlænderne tilbedste. *Naar jeg faar den at se i sin Helhed, vil det fremgaa tydeligere. Overbringeren af dette Brev er Gartner og velbevandret i sin Kunst; han beder om, at jeg vil lade ham anbefale hos de Venner, jeg kender i Nederlandene. Men hvis du altsaa ved din Bistand kan støtte hans Bestræbelser, beder jeg dig gøre det for min Skyld, og du vil finde mig aldeles forbunden til gengældt Vennetjeneste.*

Lev vel og fortsæt din Iver for Fædrelandets Gavn.

(W I 126).

227. (Ep. 153). *Fra Samme*

8.8.1627.

(18.8. ny Stil).

Anseelige og berømmelige Hr. Doktor, ærbødigst ærværdige Herre og Ven!

Eders Brev, som var skrevet saa overordentlig venligt til mig, har jeg læst med megen Glæde, og det især af den Grund, at I deri har nedladt Eder til at give mig en Fremstilling af den høje Hr. kongelige Kanslers Dom over mit lille litterære Arbejde, som jeg sendte Eder sidst paa Foraaret:

Dette opflammede mig sandelig end stærkere, skønt jeg af mig selv er optændt af historisk Interesse, især da det kommer fra en saa betydelig Mand i Danmark, en, der staar paa det højeste Ærestrin næst Kongen, og navnlig en, som samtidig ikke blot er overfladisk paavirket, men dybt gennemtrængt af alsidig Lærdom, og særligt af udsøgt Kundskab og Viden baade i den gamle og den nyere Historie, og som derfor med sin Myndighed, Vejledning, Hjælp og Bistand vil og kan støtte og fremme dem, hvis Bestræbelser han engang har fulgt med Bevaagenhed. Og da jeg nu ikke er en saadan Suffenus [en snakkesalig Digter, som omtales hos Catull], at jeg tillægger mig selv nogen af de Egenskaber, som jeg overhovedet anser for nødvendige til Fortsættelse af hint omfattende og tusindfoldige Studium — saasom skarp og nøjagtig Dømmekraft, lysende Begavelse, gudbenaadet Hukommelse, ypperlig Veltalenhed — saa maa jeg med stadige Bønner og Anraabelser trygle den treenige Gud om i Fremtiden at skænke mig de rette Gaver og Kræfter til Sjæl og Legeme og dertil føje de Paamindelser og Raad, som i særlig Grad tjener til hans højhellige Navns Hæder og engang kan komme vort kære Fædreland til størst Ære, saa vel som til Gavn.

Ved Gennemgangen af vor Saxo har jeg benyttet den første Udgave [ved Christiern Pedersen], som Jodocus Badius Ascensius udgav i Paris Aar 1514; dette vil fremgaa tydeligere, naar I sammenholder mine Iagttagelser med et saadant Eksemplar.

Mit Ønske om at se Eders Danske Festkalendere har jeg endnu ikke faaet opfyldt, ejheller har jeg hørt noget om Simon de Pas' Ankomst. Jeg holder mig overbevist om, at det sikkert vil blive et Værk

» . . . drøjere end Metal,
højt, mer kongelig højt end Pyramidernes Top.
Ej den tærende Regn eller den vilde Nordost
knuser det — heller ej talløse Aaringers Spand,
lange Rækker af Aar — eller den flygtende Tid«.

[Horats, Oder III, 30, v. 1—5]

Den nøjagtige Aftegning af hin Stok, som I beder om, har jeg denne Gang ikke saa let kunnet fremskaffe; ellers skal jeg drage flittig Omsorg for, at den sendes Eder med det første.

Efter at Groenlo i forrige Uge er blevet erobret af den berømmelige Prins af Nassau, er der ikke her indtruffet saa særlig mange nye lykkelige Begivenheder, at min Skrivelse bør forøges med Omtale af dem. Snarere er der forskellige Rygter, som udsprede her paa Stedet om de Keiserliges Fremgang og Held, Rygter, der holder os i en Tilstand af Ængstelse og Spænding. Medens jeg skriver dette, har vi — ikke uden stor Frygt og

Bæven — bragt i Erfaring, at de har besat den lille By eller Landsby Oldesloe tæt ved Segeberg i Holsten. Den treenige Gud beskytte og med sin Naade forsvare vor høje Konge i denne Bellonas vanvittige Rasen og tilslut efter udført Gerning bringe ham tilbage til hans Lande.

Lev vel og bevar stadig Eders Kærlighed til mig.

Leyden, 18. August 1627.

228. (Ep. 316, BA 3). *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

23.8.1627.

Fortræffelige Mand og berømmelige Hr. Doktor Worm! Da Anacharsis bragte Solon en Gæstevæn, som stræbte efter hans Venskab, (og tilmed var det en Mand, der allerede var 60 Aar gammel, om jeg husker ret), mente han dermed at have bragt Solon den største Gave; mon saa ikke jeg saa meget desto mere bør tro, at jeg modtager den største Gave og Velgerning, naar jeg paa en ringe Foranledning faar Del i Eders Venskab saa vel som i Eders meget venlige og fra Eders Side højlærde Tankeudveksling: I alle Maader staar I jo lige saa højt over mig, som Solon selv overgik hin Gæstevæn. Ikke blot for denne Venlighed og Imødekommenhed siger jeg mange Tak, men ogsaa fordi I ikke har undslaaet Eder for paa mine Vegne med Eders overordentlige Venlighed og Redebonhed mod en ukendt Mands Tarv at rette Henvendelse til vor høje Hr. Kansler og skrive til mig igen samme Højheds saa venlige Svar.

Men skønt min Tid er knap, og mange Gøremaal skaber den største Forvirring, kommer jeg nu til Sagen: Jeg har næppe haft Lejlighed til at kaste et Blik paa, endsige i, Worms Festkalendere; det var dog vor fælles Ven Hr. Thorlak, der havde sendt mig dem som Gave (med Gud og Kongelig Majestæt er han Ansøger til Bispeembedet): Gid jeg med samme Lethed, som jeg føler det med, kunde skrive, hvor stor Pris jeg sætter derpaa ud fra min begrænsede Dømmekraft. Kunde der dog ventes nogen Ros fra mine graa Haar og mit Sind, der næsten er udslukt af offentlige og private Viderværdigheder, saa skulde jeg sandelig ikke være den sidste blandt dem, som roser dem: Jeg var ganske uværdig til at finde Omtale i Festkalenderne, men jeg staar altsaa nu deri som evigt Vidne om de Ting, som Hr. Doktoren har fundet det Umagen værdt at benytte fra min Crymogæa.

Med Hensyn til Gravstenene og deres Aftægning, saa er det næppe saa meget værd, at det kan forlanges, ejheller kan det gennemføres i den Tilstand af Rædsel, hvori hele Øen befinder sig paa Grund af Farerne for grusomme Sørøvere. Tro mig, Doktor Worm, drejer det sig om Rune-kundskab, er det Skygge, ja Røg, hvad der kan faas fra vore Landsmænd

i Sammenligning med de Ting, som i Festkalenderne ses saa fremragende »uddraget af gamle Annaler« [Ovid, Fasti I, 7]. Men hvis der stilles Krav om alle Gravstensindskrifter, maa der Vandringer og Rejser til, og saa vil de dog alle være ~~afslidte~~ og Skriftrækkene ikke tilstrækkeligt tydelige. Thi saadanne Gravskrifter er hugget i den meget haarde Stenart, som vi kalder *Blaagriot* eller *Blaagryte*, og de er saa sjældne, at jeg næppe kan opregne fire eller fem i Nordisland; og naar jeg efter vor høje Hr. Kanslers Befaling forlanger Indskrifterne, saa siger de, at de ikke kan læse dem: Og det var om Gravstenene. Men Beboernes Beretning om dem er intet værd.

Jeg kommer til Bogstavet λ , som Crymogæa sætter for Y; man kan ikke opspore det som noget andet, skønt dog det samme hos Eders Landsmænd er R. Da nu Eders Oprigtighed forlanger det og tilskynder dertil, vil jeg her for Sammenlignings Skyld sige, hvad jeg mener. Men det støtter Eders Antagelse, at jeg har truffet en blandt mine Landsmænd, der sagde, at de blev kaldt Islændinge, fordi de udtalte Bogstavet YR særlig skarpt; men alligevel skal det opfattes som R. Men disse Bogstaver Y og R afviger paa den anden Side meget fra hinanden i Udseende og Lyd, saa det er en saare antagelig Formodning, som er opkastet af Hr. Doktoren, hvormed jeg dog hverken har nogen Kyndighed, ejheller Tid til at anstille nogen Sammenligning. Men hvis I virkelig vil drive mig ud i disse Mysterier, saa forholder det sig saaledes angaaende Betydningen af Bogstavet λ eller YR i mine Landsmænds Anvendelse deraf: YR, d.v.s. »Y er bendur bogie, Bardaga gagn, oc Fyfvu flyter«, det er : YR er »Bendur« = spændt »Bogie« = Bue, »Bardaga« = for Krigstjenesten, »Gagn« = Bekvemmelighed, »fyfvu« = Spydets »flyter« eller »fleiter« = Udslynger eller Fremskynder. Ordets Forklaring er tredobbelt, men gaar ud paa det samme, og saaledes er det med de andre Runer, hvis Forklaring man kalder »þry deiler« eller trefold Forklaring af Ordet »eg þri, (tre) deile« = jeg deler, som paa Dansk. Og nu mener jeg at have fortalt Betydningen af Bogstavet λ eller λ , det er YR; og hvis jeg ikke konstaterede, at ogsaa de andre Bogstavers tredelte Forklaringer (»þrydeilur«) var mere end tilstrækkeligt kendte, vilde jeg tilføje de øvrige: Dette var til Eders Forlangende om Bogstavet YR. Og dette var blot efter Tidens Knaphed og Forretningernes Malstrøm og Omskiftelser, hvoriblandt er den epidemiske Sygdom, som raaber paa Doktor Worm, den altfor fjerntboende Sygdomsforskrækker.

Doktor Worms sidste Forlangende om Ram-Runerne er saaledes, at jeg næppe kan gøre mig Haab om nogensinde at fyldestgøre det; thi derom er jeg som den blinde om Farverne. Og skønt der i det hele endnu her findes Folk, som er under Mistanke for Trolddom, saa vil de aldrig aabenbare mig eller andre deres Mysterier. Jeg mener imidlertid, at de gamle

Troldmænd har benyttet en Bogstavskrift, og især en folkelig, men fordærvet af Streger og Prikker, hvormed Djævelen har narret dem under Forgivende af, at den vilde blive af Betydning, naar de først havde forskrevet sig til ham. Det er ikke min Sag at dømme om, paa hvilken Maade Paracelsus' Lægekunst bestaar af usædvanlige Skriftegn. At Runebogstaverne oprindeligt intet trolddomsagtigt har rummet, derom er jeg fast overbevist. Og nu er de første yderligere fordærvet, men ved Overtro, hvoraf de synes at være blevet kaldet Ram-Runer, det er kraftigere Runer, thi »Rammur« det er kraftig eller stærk og mægtig; saaledes kaldes hos os en berømt Mand »Findbogie hin Ramme«. Ligeledes siger vi »Rammur ad afle«, det er stærk af Kræfter. Ram-Runer der er Trolddom udøvet ved kraftigere Runer og opstaaet ved Navneoverførelse fra deres Virkning. Men hvis jeg, berømmelige Worm, kan finde ud af noget gennem andre (thi til mig betror de sig kun lidet), skal der komme Meddelelse derom næste Aar.

Imidlertid er det Bogstavet λ , som er skrevet i Eders Brev, medens i Crymogæa Ordet YR har faaet det saaledes: λ (hvilket jeg konstaterer er det samme), og det betegner hos vore Landsmænd Y, som det staar i Crymogæa. Jeg har yderligere set efter i det ene og det andet Runealfabet, men det gaar ud paa det samme. Men Hr. Doktoren skriver, at det hos Eder betegner Bogstavet R, og ved selve Betegnelsens Lyd vilde jeg let kunne slutte mig til Eders Opfattelse, hvis der ikke især var den Hindring, at man næppe udtrykker R med et andet Tegn end det, hvormed Festkalenderne og saavel Eders som vort Runealfabet betegner R, og ligeledes er der den Hindring, at skønt I anerkender λ som Eders, findes imidlertid dette saa lidt som det andet i Runealfabetet i Festkalenderens 3. Bog Kapitel 2. Thi for *Plästur*=P sættes *stunginn biarkan*, for hint R (for at betegne Y) *stunginn fie*: Men jeg ser, at der er et Forbehold i Kapiteloverskriften, om Betegnelsen af de Runer, hvormed disse Festkalendere er skrevet: Altsaa vil I maaske andetsteds kunne finde Bogstavet λ , da I, som jeg har sagt, anerkender det som Eders, og I har besluttet ud fra Mindesmærkerne at skrive R. Men nu skrives der i Festkalenderne Side 118 i Oktober *Remigius* med λ . Altsaa betegnede λ ikke R, men M, men det tager jeg gerne for en Fejl fra Trykkeren, som af Skødesløshed har sat Ψ i Stedet for λ , idet han af Skødesløshed har vendt op og ned paa Typen $\Upsilon \lambda$.

Jeg har skrevet til vor høje Hr. Kansler om en Begunstigelse for mig, da der nu foreligger en Anledning; hjælp mig, kære Dr. Worm, til at det kan undes mig at nyde nogen Ro til Videnskaberne; saa meget desto lettere og hellere vil jeg da kunne forhandle med Hr. Doktoren om Oldsager. Navnlig en Ting tilraader jeg, nemlig at enten Prinsen eller Hr. Kansleren alvorligt maa paalægge Øens Statholder at fravriste Thord [Gudmundsson]

Logmands Arvinger og enhver anden det gamle Bind, der omhandler danske og svenske Forhold, og give det i mine Hænder; jeg mener det Bind, som jeg tidligere har set, og som har været mig tilbudt. Med Hjælp i denne Bog, Dr. Worm, skal jeg være Eders Vejviser eller Tolk, saa vidt jeg formaar.

Og da blot tilslut: Lev vel, Dr. Worm, I ædleste blandt Mennesker, tillige med min Ven Dr. Fincke; evigt vil I blive priset og hilset baade i Tankerne og i Breve af denne Arngrim, »hvis han ikke bliver bragt ganske til Tiggerstaven«. [Terents, Heaut. 931]. Lev vel.

229. (Ep. 353, BA 112). *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 27.8.1627.

Mangfoldigst Hilsen i Gud Fader og vor Frelser Christus! Berømmeligste Mand og Velynder, hvem jeg bør dyrke med højst skyldig Lydighed! Fordi I har vist, at mit Brev fra ifjor har haft nogen Indvirkning paa Eder, og fordi I har sørget for min Søn med Kommunitetet og frit Studium, derfor siger jeg evindeligt Tak med al den Sindets Hengivenhed, som jeg kan, og jeg skal nidkært bede Gud (som blandt andet er de udlændiges Beskytter) være Eder den mest rundhaandede Belønner for denne Velgerning. Men iøvrigt er det onsonst, hvad den berømmelige Hr. Doktor skriver og sender om hin gamle Skrift; jeg er ikke kyndig deri, men er nu nødt til med stor Smerte at indrømme, at jeg selv i saa ringe en Sag ikke kan gøre nogen Gavn. Thi af en vis Grund har jeg aldrig lært det, ejheller ejer jeg nogen Bøger skrevet med Runebogstaver, ellers skulde jeg langt hellere have indrømmet Eder Benyttelsen, ja Besiddelsen deraf, end I nogensinde havde kunnet ønske: Hos de fleste ophørte ogsaa Interessen for Studiet af den Skrift endnu før min Tid. Imidlertid var jeg som ung en ivrig Gransker af den gamle norske og den almindelige Skrift og af de forskellige Forkortelser deri, ligesom ogsaa af de gamle dunkle Vers, som synes at frembyde nogen Vanskelighed, idet jeg fra Naturens Haand har nogen Tilbøjelighed for Vers. Derfor paalagde min ærværdige Lærer Hr. Arngrim Jonsson mig ogsaa engang det Hverv at bringe vor gamle Edda, der var højst uordentligt sammensat, i en bedre Orden; den har jeg saa, paa Grundlag af adskillige meget gamle Eksemplarer, som kunde faas her, men som dog alle var ufuldstændige, sammenskrevet saaledes som den nu bruges af de fleste blandt vore Skjalde. Ejheller har jeg nogensinde set en Edda eller noget deri affattet med Runebogstaver. Men man træffer deri en forunderlig Dybde og en Maade at indvikle og fordunkle Meningen paa: Til Udtydning heraf kunde jeg maaske nok yde noget Bidrag, hvis det var til nogen Nytte. Men hvad

de omtalte Runebogstaver angaar, mener jeg, at der haves to Alfabeter med indbyrdes afvigende Skrifteegn, og det vil jeg vove at sige med Bestemthed, at de Ramruner, som vore Landsmænd især har benyttet til Trolddomskunster, bestaar af Tegn, der er forskellige fra dem begge, foruden at de ved Hjælp af almindelige Runer havde sammensat et enkelt Bogstav ved Tilføjelser af den øverste Del fra andre, saa at det dannede et helt Ord, som tjente deres Formaal. Af den Slags har jeg ogsaa engang paa en gammel Gravplade set en indviklet Skrivemaade af et Egennavn ved Hjælp af et eneste Bogstav. Jeg mener ogsaa, at disse gamle — jeg ved ikke efter hvilken Plan eller Overtro — med Flid har bestræbt sig paa, at det ikke let skulde kunne læses, hvad de havde indhugget paa deres Gravsten; ellers vilde de ikke være gaaet bort fra den almindelige Skrivemaade eller have blandet udenlandske Skrifteegn imellem. Men nu kan jeg ikke faa noget færdigt af disse Ting, medmindre det, om Gud vil, kan ske med mit næste Brev. Thi disse Tider, medens vi venter paa Københavnernes Skibe hos os, er saa urolige, at der ikke er Plads til at trække Vejret, for slet ikke at tale om at skrive eller tænke. Hertil kommer Højbjergningen og de hyppige, besværlige Rejser for at handle med de fremmede, der tillige kom sent til os i denne Sommer, nemlig omkring den 10. August, og nu besørger deres Forretninger i største Skynding af Frygt for den truende Fare fra Fribyttere, som — det er en ny Slags Ulykke her — hjem søger Island grusomt med Plyndring og Drab: De har ogsaa opsnappet fem danske Skibe, hvis Besætninger dels er blevet dræbt, dels bortslæbt som Fanger, saa at vi, især naar vi bor tæt ved Havet, maa ængstes i høj Grad. Yderligere raser en epidemisk Sygdom over næsten hele Øen og kaster overalt mange paa Lejet, saa nu en, nu en anden syg skal besøges. Derfor beder jeg med ydmyge Bønner om, at den berømmelige Hr. Doktor vil tilgive mit ubehjælpssomme Brev midt i denne Knaphed paa Tid og de ydre Forholds Forvirring, og for Guds Skyld beder jeg af Hjertet, at I vil regne mig blandt Eders Venner i det fremmede og ganske med en Faders Ret fortsætte med at staa min Søn bi, opmuntre ham til Fromheds Iver, afskrække ham fra Efterladenhed med Lærdommen og fra Samkvem med Drikkebrødre samt hyppigt ansøre ham til alt, hvad godt er; for at han kan anvende den knappe Tid, som det gives ham at leve ved Eders Universitet, godt og til gode Ting. Thi, som hin siger: Taabelig er den Anstrengelse, der ofres paa Taabeligheder. Ved Disse Ting vil min Herre gøre imod mig, hvad der er mig kærere end mit eget Liv. Og jeg befaler Eder med Sjæl og Legeme til Livets Herre Jesus Christus, berømmelige Mand, min evigt ærværdige Velynder.

Laufas paa Nordisland den 27. August 1627.

Til Hr. Dr. Oluf Worm om de Skakbrikker, som sendtes ham.

Røvere saa rede

til kæk og munter Kampleg

put dem i blanke Bure

send dem, min Herre, til Hjemmet,

sørg for, at ud de slippes

til Nærkamp først paa Sletten,

hvor smudsig Geterskare

svinger de svære Sabler.

Skäkur eller *Skäkmadur* er paa det gamle norske Sprog det samme som Landevejsrøver (Paa Tysk kaldes en Røver ogsaa *Schecher*). Ligeledes er *ad Skäka* (Infinitiv)=at dræbe; nu benytter vi det nedsættende til under et Skænderi at krænke en andens Om-dømme med et bidende Skældsord. *Hann skäkar honum*=han smæder ham med Skældsord. Derfor mener jeg, at Spillet ikke bør kaldes *scachiæ*, men *scachi*.

Ved sin mørke Tale

saa forvandlede Cyrce

(giv hende Prygl med Staven!)

Staldrødrene saa snedig

til vilde Dyrs Gestalter,

efter at kyske Vidas

kvad et vittigt Versmaal,

hvorved de vist som Helhed

krænkede den runke Kælling.

Bogstavændringen fra i til y er en gammel Frihed i denne Slags Vers, saaledes at der mere tages Hensyn til lydlig Overensstemmelse end til Stavemaaden.

En saadan Versform var engang meget almindelig paa det norske saa vel som paa det danske Sprog, og de kaldte den *Dröttqvætt*, nemlig Folkevisen, thi *Drött* betegner Folkeskaren. Heri besang de ogsaa Heltebedrifter.

I ser, berømmelig Mand, hvor meget jeg stoler paa Eders Venlighed, naar jeg vover saaledes at vrøvle som et Barn og egentlig godt turde vrøvle mere, hvis ikke nu Mangelen paa Tid og andre Gøremaal satte en Stopper derfor. Lev vel og hav det godt i vor Herre Jesus.

230. Til N. N. (*Maaske Magister Hans Jørgensen Nold,*
jvf. Nr. 231).

5./24.9.1627.

Du maa hurtigst muligt indfinde dig for at prædike, da Oure (=Hvidovre) Sogn ikke kan staa ledigt længere og Kaldelsen ikke opsættes. Professorerne er dig venligt stemte.

(W I 127).

231. *Til Hans Jørgensen Nold.*

5./24.9.1627.

Formentlig har du ikke modtaget det Brev, jeg sendte dig for fire-fem Dage siden. Du maa straks indfinde dig for at prædike, da Konsistorium har besluttet at kalde dig til den ledige Kirke.

(W I 127).

232. (Ep. 154). *Til Steffen Hansen Stephanius i Leyden.*

17.9./18.10.1627.

Dit andet Brev, skrevet den 18. August, modtog jeg 17. September. Det var mig kært deraf at erfare, at mit var kommet dig ihænde, saa at du dels med saa meget større Iver — naar du havde hørt om vor høje Hr. Kanslers velvillige Sindelag imod dig — kunde gaa videre med det Studium, under hvis Fane du vil stride, dels at der kunde gives dig saa meget rigeligere Bevis paa mine Følelser for dig. Du ved, at vor store Mand er disse Studier inderligt hengiven, og at han sætter en særlig Pris paa dem, der har viet sig til den Opgave af forherlige og udbrede Kendskab til vore Forhold, og det i en saadan Grad, at han ogsaa har drevet mig ind paa denne Bane, nærmest mod min Vilje, da jeg er mere end tilstrækkeligt optaget af andre og alvorligere Sager. Gaa du blot videre og anvend som hidtil din Flid paa Fædrelandet; den ønskede Løn skal ikke udeblive.

Den Stok gjorde et stærkt Indtryk paa baade ham og mig, især da vi begge erkendte Rester af Festkalendere. Hvis den er fra Guinea, giver det Stof til ikke unyttige Overvejelser, som ogsaa vil kunne gavne mit Arbejde; men jeg er nu ganske overbevist om, at den lugter nordisk. Du maa dømme herom, naar du har sendt den i en ordentlig Aftegning, og naar du for Alvor har udspurgt Havens Forstander om, hvor megen Sandhed der ligger bagved.

Da der her frembyder sig en bekvem Lejlighed med denne vellærde unge Mand, sender jeg dig mine Festkalendere, og hvis du vil vise dem til Heinsius, Scriverius og andre fremstaaende Videnskabsmænd hos Eder, og hvis du vil æske deres Mening desangaaende, vil du gøre mig en stor Tjeneste ved lejlighedsvis at sende mig et Brev med Oplysning herom. Om vor Runeskrift har jeg skrevet en Bog, som ikke er mindre end denne; jeg vilde have sendt den til Eders Forskeres Bedømmelse med denne saa gunstige Lejlighed, hvis jeg havde flere Eksemplarer end mit eget Manuskript; men paa Grund af vor Kobberstikkens [Simon de Pas] Fravær og den Byrde af Pligter, som trykker mig i dette Rektoratsaar, vil den næppe se Lyset i dette Aar. Her i Landet har jeg samlet adskillige Hundrede Runemindesmærker, til hvis Tydning min Bog om Runeskriften skulde bidrage.

Vil Gud blot skænke os Fredstider, og jeg ser blot, at mit første Runearbejde ikke mishager de Lærde, vil de til sin Tid blive stukket i Kobber og offentliggjort.

Du ser, hvor vidtløftig jeg er i Omtalen af mine Bagateller, men mod Forventning skorter det mig rigtignok paa Ro dertil. Du, som lever i Glansen af saa mange højlærde Mænd, maa yde mig en hjælpende Haand og med Iver fortsætte i det Spor, du er slaæet ind paa. Lev vel. Hvis der hænder noget hos Eder, som du mener kan tjene mit Forehavende, saa fortæl mig det. Om den gensidige Følelse skal du aldrig tvivle.

(W I 127).

233. (Ep. 146). *Fra Hans Andersen Skovgaard i Padua.*

2.10.1627.

(12.10. ny Stil).

Der er allerede forløbet et Aar, siden jeg fra Siena, og et halvt Aar siden jeg fra Padua skriftligt havde skildret mit Livs skiftende Kaar og Planer for Eders Excellence; hermed haabede jeg at afgive et uomstødeligt Bevis paa min fortsatte Lydighed mod min Præceptor. Men det var mig tungt og ret saa vanskeligt i saa mange Dage fuldstændigt at bære blottet for og berøvet ethvert modsvarende Tegn paa Eders Gunst. Dog maatte jeg leve i Haabet om, at Trøsten vilde komme. Men da nu Sindets Saar paany bryder op og erkender stedse flere Sygdomstegn hos sig, saa har jeg desto hurtigere din helbredende Lægehaand Behov. Og da jeg ikke uden Grund tvivler om, at mit Brev er blevet overbragt, saa genopfrisker jeg i Korthed for Eders Excellence den Sag, der er gammel for mig selv.

Efter at jeg altsaa havde tilbragt forrige Aars August Maaned i Siena, begav jeg mig til Pisa, tilskyndet af de Grunde, hvorom jeg dengang skrev til Eders Excellence. Ved min Ankomst forløb alt efter mit Ønske. Jeg fandt, at Haven er overordentlig dejlig og kun staar tilbage for faa i Italien ved sin umaadelige Mangfoldighed af Planter, baade hjemlige og fremmede. Paa Storhertugen af Toscanas Bekostning var dertil blevet knyttet et Raritetskabinet, som er meget vel udstyret med enhver Art af usammensatte Lægemidler, ogsaa de mere kostbare. Jeg opholdt mig en fuld Maaned i Pisa for ret at tilegne mig disse Herligheder og for at udvælge adskillige mere sjældne og kostbare Frø derfra, ikke saa meget bestemt til mit eget, som til Eders Excellences Brug, naar de med Guds Hjælp er naaet velbeholdne til Fædrelandet; ikke saa længe efter betroede jeg dem nemlig i Livorno til Neptuns svigefulde Vande sammen med andre af mine Ejendele. Derefter vendte jeg tilbage til Siena og gik, ikke uden Møje, udenom Volaterræ, en meget

gammel Stad. Snart begav jeg mig paa Vej til Rom. Da jeg overalt bemærkede, at en umaadelig Mængde Oldsager mødte mit Øje, blev jeg optændt af en saa stor Iver efter at lære dem at kende, at jeg, som stukket af en Bremse, ikke godvilligt eller gerne lod noget deraf urørt, det være sig Statuer, Mønter eller Redskaber af forskellig Art, idet jeg skønnede, at alle de Ting kastede rigt Lys over Opklaringen af dunkle Steder hos de gamle Forfattere, rent bortset fra den uskyldige Glæde, som vælder op i Sindet ved Synet af saadanne Ting. Af Kobbermønter var visselig en saa stor Mængde tilfals, at man skulde hævde, at de ikke blev solgt stykvis, men skæppevis. Ikke desto mindre købte jeg næppe mere end en eller to. Thi Menneskenes Svigagtighed og Bondefangerkneb er nemlig i denne Slags Forretninger drevet saa vidt, at den mere enfoldige skulde sværge paa, at saadanne Mønter var blevet til paa Nestors Tid. Thi disse Dagtyve til Plattenslagere forstaaer med blændende Bedrag at paatrykke deres Mønter et saadant Præg af Ælde. Og dog er det en altfor kendt Sag, at enhver daglig hjemme hos sig selv slaar et nok saa stort Antal af saadanne Mønter og holder godtroende Interesserede for Nar.

I Rom skaffede jeg mig en god Ven i Tyskeren Cl. Johannes Fabricius, en fremragende Filosof og Mediciner. Han havde skrevet et Bind om Mexicos Dyreverden, som allerede for et Aar siden er kommet i Trykken sammesteds, men dog endnu ikke er tilendebragt.

Efter blot at have kastet et Blik paa de fleste af Stadens Mærkværdigheder ilede jeg til Neapel, den prægtigste By, og beliggende paa det efter min Mening yndigste af alle Steder i hele Italien. Under nogle Dages Ophold der gennemrejste jeg Egnene ved Puteoli, Bajæ og hvad der var at beundre i deres Omegn, baade af Naturens og Civilisationens Frembringelser. Jeg knyttede et nært Venskab med den herlige Fabio Colonna, sagtens den betydeligste Botaniker i vor Tid. Han har, foruden mange andre fortræffelige tidligere udgivne Værker inden for Botanikken, fornylig skrevet en meget fin Bog om meksikanske Planter med Bistand af en vis Jesuit, Johannes Terentius, som længe havde opholdt sig paa hine Steder. Det skal høre sammen med det førnævnte om Dyreverdenen.

Endelig kom jeg i Slutningen af November tilbage til Siena efter med Guds Bistand at have overvundet meget store Rejsebesværligheder. Der omgav jeg i adskillige Dage mit trætte Legeme med Stilhed, for at jeg friskere og lykkeligere kunde komme til de skønne Videnskabers sande Hjem, Padua. Men hvad hændte imidlertid? Sikkert foranlediget ved det Venskab, jeg i de foregaaende Maaneder havde sluttet med Professorerne i Pisa lader hans Højhed Storhertugen af Toscana gennem sine Hoffolk Gang paa Gang mig, der slet ikke drømte om sligt, indbyde til i de følgende Maaneder, Januar

og Februar, for en fastsat Betaling paa 200 Daler at foretage en Anatomi af det menneskelige Legeme i det anatomiske Theater i Pisa, som dengang to Aar i Træk havde maattet undvære anatomiske Øvelser. Med god Grund stiller jeg mig tøvende over for denne uventede og vanskelige Sag, men lader mig endelig fastholde efter at have overvejet frem og tilbage. Jeg ankom til Pisa, og efter at der først i det store Auditorium var blevet holdt en højtidelig Tale, besteg jeg det anatomiske Theater, hvor jeg i Nærværelse af en talrig Tilhørerskare paa omkring fire Hundrede, til den højeste Guds Pris og Ære, fremstillede det menneskelige Legemes Historie i fire og tyve Forelæsninger og Demonstrationer. Da disse var tilendebragt, blev Pengene uophødelig udbetalt sammen med det stateligste offentlige Vidnesbyrd for det fuldendte Hverv. Samtidig blev der paa Storhertugen af Toscanas Befaling rettet Forespørgsel, om jeg vilde fortsætte og forrette flere Aars Tjeneste ved Universitetet i Pisa. Thi foruden den anatomiske skulde der ogsaa tilbydes mig en anden Bestilling som Læge, idet der var fastsat en Løn af 600 Daler om Aaret. Men efter at have fremført mine Taksigelser, gav jeg et høfligt Afslag, fordi jeg i Kraft af den Betydning, som ligger i vort medicinske Stipendium, som jeg hidtil har kunnet glæde mig over gennem flere Aar, er bundet til min høje Konges Tjeneste. Men for at sige det, som sandt er, saa tilsagde selve min Samvittighed mig en ikke mindre vægtig Begrundelse: Thi jeg vilde ikke for en saa ringe Pengevindings Skyld sætte min Sjæls Frelse paa Spil. Og efter saaledes at have forladt Pisa vendte jeg i Marts Maaned tilbage til Padua, idet jeg passerede Bologna, hvor jeg ved en højtstaaende Mands Mellekomst gennemgik hint berømte Aldrovando Museum, som dengang i tre Aar havde været fuldstændig lukket, og som er fyldt med en vidunderlig Rigdom af de skønneste Ting, dog næppe at sammenligne med Imperato's i Neapel.

Men her i Padua har jeg hele denne Sommer levet privat for mig selv og mine Studier. Dog har jeg engang i August Maaned foretaget en Udflugt for at bese den yndige og i Sandhed medicinske Urtegaard, der tilhører den venetianske Adelsmand Contareni og ligger tolv Mil fra Padua. I den følgende Uge ledsagede jeg dog den danske Adelsmand Axel Juul, der skulde rejse til Frankrig, tilligemed den højlærde Hr. Rhodius, til Verona. Der traf jeg vor Tids berømteste Botaniker og Apotheker Johannes Pona fra Verona, der modtog mig overmaade venligt og indførte mig i sit meget rige Museum, hvor han uden Forbehold viste mig hver enkelt af de i Rækkefølge udstillede Genstande samt forsikrede mig om sin Troskab og sit Venskab.

I vort Universitet i Padua er næsten intet ændret. Dog klager de medicinske Studenter alle som en over, at Anatomien er blevet demonstreret

altfor trevent forrige Vinter. Cæsar Cremoninus, hin Guddom blandt Peripatetikerne, om hvem jeg skrev, at han kort efter min Ankomst til Italien udgav et lille Arbejde om den medfødte Varme, imod Galen, men fik Svar af Pompejus Caimus, Teoretikernes Førstemand, han, siger jeg, har nylig udgivet et andet Skrift om Hjertets Overherredømme, ud fra Aristoteles' Opfattelse, imod Galen. Man venter, at der vil komme Svar derpaa fra nævnte Caimus.

Fortunius Licetus, som er Cremoninus' Medbejler og et enestaaende Lys blandt Filosoferne, min Velynder samt daglige og nærmeste Ven, har afvigte Aar offentliggjort et Arbejde om den virkende Intelligens [De Intellectu agente Libri V, Padua 1627, Fol.]. Nu har han givet et andet i Trykken, nemlig om Fornuftsjælens Udødelighed [De Animarum rationalium Immortalitate, Padua 1629, Fol.], fyldt med lærd Skarpsindighed. Ellers er der her kun faa Nyheder, som kan falde i Eders Smag og er værdige for Eders Øren.

Paa den sidste Dag i afvigte Juli Maaned ødelagde et umaadeligt og uørt Jordskælv i Apulien adskillige Byer i Bund og Grund, hvorved otte eller — ifølge andre — syv Tusinde Mennesker ynkeligt omkom.

Skønt jeg meget gerne skulde finde mig i, og selv kunde ønske, at blive tilbageholdt længere Tid i Italien blandt saa mange og saa betydelige Myndlinge af forskellige Videnskabsgrene, saa er jeg dog begyndt for mig selv at overveje en snarlig Hjemkomst til Fædrelandet, fordi jeg, ak ve, baade gennem offentlige og mange private Breve har erfaret vort uskyldige Fædrelands nuværende højst ulykkelige Tilstand; thi ogsaa jeg vilde gerne enten dele mit betrængte Fædrelands Farer eller friste Lykkens Gunst der, naar det har genvundet sin fordums Frihed. Forinden vil jeg dog gøre Ophold i Frankrig en Maaned eller to for gradvis at vænne mig til Luftforandringen. Men eftersom jeg hører, at næsten alle de Steder, som jeg skal igennem, ogsaa i selve Frankrig, er besat af Soldater, og jeg derfor frygter for, at en uformodet Fare skal ramme mig, naar jeg er midt i min Rejse, saa tvinges jeg maaske med eller mod min Vilje til at søge Doktorværdigheden her i Padua, for at jeg, hvis det skulde være Skæbnens Vilje (hvad dog Gud naadigst afvende!), at jeg undervejs kom i nogen Trang for Midler til Livets Opretholdelse, frit kan udøve Lægekunsten hvorsomhelst. Før end dette sker, venter jeg dog med Ængstelse Eders Excellences Raad, som jeg bad om forrige Aar. Men jeg haaber, at jeg ikke vil støde nogen i denne Anledning. Gennem adskillige Uger har nu Professorerne i Pisa hyppigt gennem Breve bestormet mig om at ville modtage Professoratet i Anatomi og Medicin, men allerede tidligere havde jeg sagt, at jeg hellere vilde være tilfreds med den hjemlige Røg end med en straalende Ild blandt Fremmede, især af en

anden Tro. Samtidig vilde jeg have skrevet til den højærværdige Hr. Dr. C. Bartholin, ligesom ogsaa til den fortræffelige Hr. Dr. Fincke, hvilke begge er mine betydelige Beskyttere. Men da jeg nu frygter den forhen erfarede Ondskab blandt Købmændene, der kun sjældent besørger større Pakker, har jeg anset det for sikrere at afstaa derfra, i Haab om at de begge med vanlig Godhed vilde finde Plads for min Undskyldning. Det vil være tilstrækkeligt at forelæse dem dette mit Brev.

Imidlertid hengiver jeg mig flittigt til Eder i det Haab, at I efter Eders fordums Gunst mod mig altid vil anbefale mig og mine Studier hos gode og ædle Beskyttere. Thi saaledes vil jeg, naar jeg vender hjem til Fædrelandet, faa Anledning til flittigt at lovprise og ære Eders Godhed blandt alle brave Folk. Jeg hilser skyldigst den berømmelige Hr. Dr. Fincke ligesom ogsaa den højærværdige Hr. Dr. Bartholin og alle mine Velyndere og Venner i det hele taget.

Skrevet med hastig Haand i Padua 12. Oktober 1627.

234. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

18.10.1627.

Tak for den tilsendte Gave. At gengælde denne og dine andre Velgerninger bliver mig vanskeligt under disse Trængsler. Fjenden har besat Jylland, og dette mit Fødeland underkaster sig uden Modstand, ja man tager imod ham med aabne Arme, da han behandler Folk mildere end de, som skulde være Forsvarere. Vi hærger nu vort eget Indre med Ild og Sværd. Du blev itide flyttet bort fra disse Ulykker. Gid ogsaa vi kunde tage Bolig blandt Eders Klipper!

(W I 127).

235. *Testimonium for Jacob Sørensen Bøtcher el. Glud.*

29.10.1627.

Jacobus Severini Bøtcherus Hafniensis blev immatrikuleret i April 1624. Han har erhvervet Baccalaurgraden. I Maj 1627 rejste han udenlands, men er vendt hjem paa Grund af Krigsurolighederne.

(W I fol. 2).

236. *Testimonium for Jacob Madsen (Roskilde).*

14.11.1627.

Jacobus Mathiæ Roschildensis blev immatrikuleret i Marts 1625. Han har levet i mit Hus. Juni 1626 blev han Hører i Skelskør og ønsker nu gejstligt Embede.

(Teksten gentaget i Konzeptbogens Margin, da Ansøgeren havde mistet Originalen).

(W I fol. 3).

237. *Testimonium for Adam Vilhelmsen.*

24.11.1627.

Adamus Vilhelmi Nideraasiensis blev immatrikuleret den 18. Maj 1625.

(W I fol. 2).

238. *Til Niels Paaske i Bergen.*

Okt./Dec. 1627.

Overbringeren af dette Brev, Peder Iversen [Nordal] har henvendt sig til mig, dels angaaende Testimonium for en, som for nogle Aar siden blev ordineret — dette strider mod de akademiske Love — dels for selv at faa en anbefaling, hvilket jeg med Glæde opfylder.

Gud bevare dig og dine, saa I kan blive os et Tilflugtsted, hvis vi maa gaa i Landflygtighed.

(W I 128).

239. *Fra Holger Rosenkrantz den Lærde i Løberød.*

26.12.1627.

Jeg har hørt, at en Mand mod rundelig Betaling er villig til at rejse til Jylland for at forhandle med de fremmede Soldater om Udlevering af mit Bibliothek. Maaske vil Biersholm selv komme til Løberød og paatage sig Hvervet.

(Kv. 79).

240. *Til Samme.*

1627/1628.

Han, som skulde bringe Eders Bibliothek, skal være rejst til Kalundborg før Jul. Hvis han kommer tilbage, skal jeg prøve at sende ham til »Biesnohus« (= Boitzenburg?). Jeg sender Lægemedler til Hovedets og Aandens Styrkelse.

(W I 128).

241. (Ep. 378). *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

23.2./19.5.1628.

*Dit Brev, afsendt den 10. December ifjor, modtog jeg den 23. Februar i Aar og har nu derigennem tilfulde faaet at vide, hvad jeg forhen rygtevis havde hørt, nemlig at den højeste Hersker over alle vore Forhold har bortkaldt din højt elskede Hustru fra de store Ulykker, hvoraf vi daglig overvældes, op til de evige Glæder: Hvor inderligt har han ikke elsket hende, at han har udrevet hende af disse Elendigheder, for at hun ikke skulde se saa mange Dødsfald, saa mange Nederlag, saa mange Voldshandlinger mod Jomfruer og Matroner, saa mange Venners Huse lagt i Aske. Misund hende ikke saa stor en Lykke, men glæd dig og tak din Skaber, som saa længe forundte dig Nydelsen af saa kært et Pant. Hvem vil ikke under saadanne Ulykker hellere betræde den Vej, ad hvilken hun er gaaet forud, end leve i saa stor en Frygt, som maa slutte med de timelige Goders endelige Tilintetgørelse? Styrk derfor dit Sind med Forudfølelsen af, at han, som har borttaget, han vil efter sit Tykke tilbagegive med Rente. Men en uendelig Taknemmelighed føler jeg, fordi du uafsladelig, skønt fraværende, opfylder en trofast Vens Pligt ved at varme os med dine helsebringende Raad og dine Trøstegrunde. Den almægtige Gud lede os begge med sin Aand og bevare os igennem de svære Trængsler.

Den størknede Klump af Piller raader jeg dig til at lade blive i den Tilstand, hvori den er, thi saaledes vil deres Kræfter bedre bevares. Men naar du faar Brug derfor, saa skær en Dosis af med en Kniv, bland den med nogle Draaber Kamfer eller Slagvand og rul dem til Piller. Ellers plejer størknede Klumper af Piller at blive blødere og mere haandterlige, naar de holdes hen til Ild eller Varme og klemmes lidt med Fingrene. Skulde der ellers være nogle Tvivlsspørgsmaal vedrørende din Sundhed eller om Lægemidler, saa sig til; jeg lover min Hjælp af al min Magt.

Dette ene beder jeg dig om: Den unge Mand, som overbringer dette Brev, og som er min Blodsforvandte, ham maa du med din Anbefaling bistaa over for hans Herre; jeg ønsker ham alt godt, da han er Søn af brave og hæderlige Forældre. Du skal ikke savne min Hjælp i lignende Tilfælde.*

Hvor grumme Beviser den Almægtige nylig har givet denne Stad paa sin Vrede, tror jeg, at du har hørt om: Med Hvirvelstorm og Uvejr har

han aldeles og paa ynkelig Vis splintret den smukke St. Nikolaj Kirke, som du i saa mange Aar har styret; den kongelige Lade jævnedes han med Jorden, hvorved adskillige Hundrede Okser og Køer blev dræbt; ikke faa af Stadens Bygninger har han beskadiget. Hvad det varsler, ser enhver god Mand.

*Min Hustru og alle mine Børn hilser dig skyldigst. Især hilser min Inger din Cort. Lev vel og lev som den mest retskafne blandt Venner.

Til Tidkort sender jeg disse Smaating; tag vel imod dem.

P. S. Hvis du paa dine Visitatsrejser støder paa noget, som vedrører enten vore Festkalendere eller Runelitteraturen eller vore Oldsager, beder jeg dig venskabeligst have den Ulejlighed at meddele mig det.*

(W I 128).

242. (Ep. 155). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Leyden.*

9.3.1628.

(19.3. ny Stil).

Mange Hilsner, herlige og berømmelige Hr. Dr. Worm, Herre og Ven, hvem jeg ærbødig vil dyrke. Naar jeg indtil nu har haft afbrudt min Skrivning nogen Tid, indrømmer jeg ærligt, at jeg er saa blottet for Undskyldning herfor, at jeg snarere med sømmelig Beskedenhed maa bede om Tilgivelse for en saa lang Tavshed end just nu skyde mig ind under mange Ting, hvormed jeg alligevel ikke kunde rense mig. Men da jeg nu er nødt til at sende denne unge Landsmand afsted til Eder, idet han paa mine Vegne skal besøge et og andet Ærinde derhjemme, saa kan jeg ikke undlade ved samme Lejlighed at skrive et Brev til dig, om saa blot for at hilse dig, især da jeg er hæmmet af den største Mangel paa rigeligere Stof. Thi vore Lærdes Dom over dine Festkalendere, som du i dit sidste Brev til mig bad mig flittigt efterspørge, den er, har jeg erfaret, overordentlig rosende, ja just saaledes, som den anstændigvis maatte blive fældet over et saa elegant, nøjagtigt og lærd Værk. Saaledes har ikke blot Heinsius og Vossius, der absolut er de lærdeste blandt de Filologer, som Nederlandene nu ejer, men ogsaa Scriverius, Pontanus og andre Mænd, som er meget kyndige i den mere vanskeligt tilgængelige Litteratur, og til hvem jeg fra Tid til anden har vist Eksemplarer af Festkalenderne, altid lovprist dem i de højeste og mest udsøgte Vendinger og samtidig af Hjertet lykønsket vort Fædreland til denne Lykke, at det blandt sine egne Børn havde faaet en saa omhyggelig Forsker af sine Fortidsminder. Imidlertid vil jeg heller ikke, at I skal være uvidende om, at den berømmelige Hr. Pontanus, kongelig Historiograf og Professor ved Gymnasiet i Harderwijk, afviger meget fra Eders Opfattelse med Hensyn til Etymologien af det Ord hos os, hvormed vi plejer at benævne

vor Herres Fødselsdag, idet han hellere afleder dets Oprindelse af *Jubel* end af *Julius* Cæsar. Thi i sit sidste Brev til mig skriver han følgende Ord, som jeg for Eders Skyld har ment at burde anføre her:

»Med den tilbudte Lejlighed har jeg ikke kunnet undlade gennem Overbringeren heraf, vor Kollega Dr. Zevecotius, at meddele dig den Bemærkning, som hin vor Landsmand, hvilken jeg mundtlig nævnede for dig, har gjort om *Julus*. Thi for nu her at undlade at omtale de gængse Meninger, angaaende dette Spørgsmaal, hvilke ogsaa Dr. Worm har bragt i Erindring, eller at udtale min egen Mening, saa staar det fast for mig, at dette Ord, hvordan det nu er, er dannet for at udtrykke Jubel og Glæde. Og se, der findes et ikke ofte forekommende Ord, som underbygger dette: Thi hos Plinius er *ἰουλος* et Ord, som ganske vist hos Grækerne egentlig betyder »Krusning af Haarvækst«, men som han opfatter i overført Betydning og knytter til »Skægget paa en [avellinsk] Nød«, nemlig i 29. Bog, hvor han siger »Nødderne bærer Skæg (*Iulos*) paa den korte Hals«. Men at Eratosthenes i Merkurhymnen benytter Ordet *Iulon* i Betydningen »Spindevise«, fremgaar af følgende Vers:

Bygbrød Spindersken bagte og sang de yndigste Viser

[Eratosthenes p. 10, Powell].

Didymus siger, at det har været en Hymne til Ære for Ceres, hvad ogsaa Athenæus i 14. Bog bemærker efter Semus fra Delos, og Theodoretus angiver det i Bogen om Materien og Verden, med følgende Ord: »Du skal ikke synge Iulus for Ceres og ikke Dithyrambe til Bacchus«. Dette stemmer ganske overordentlig godt med vor Tanke og med disse Julelege hos os, der enten fejres, efter at Laderne er blevet fyldte med Korn, eller fordi Nytaaret og Foraarstiden staar for Døren, hvori der paany skal virkes og arbejdes for Afgrøden. Men du kan spørge, hvorfra et fremmed og græsk Ord, som tillige er saa gammelt, kan være kendt og fortroligt for Nordens Folk. Jeg svarer, at der er andre og mere fjerntliggende, fra Grækerne stammende, Ord, som vi Danske i Dag har antaget. Tror du saaledes ikke, at vort »født« kommer af græsk *φύω* = fødes? Mon ikke »Kærling«, en gammel Kone, af *χῆρα*? »Sennop« af *σίνηπι*? og det af os meget benyttede Ord »Smør« af *μύρον* med tilsat *σ* = *σμύρον* = Salve? ligesom Attikerne i Stedet for *μικρόν* siger *σμικρόν* = lille. Og endnu flere Ord kan, om Gud vil, anføres paa rette Sted. Dernæst bør heller ikke dette forbigaaes, at Dr. Worm Side 36 fremfører, at »Tingsdag« eller kortere »Tiisdag« ikke er Tyskernes »Tingsdag« (som om det skulde være en Dag, der var berammet til offentlige Domsforsamlinger og til at afsige Kendelser), idet det ikke er sandsynligt, at Danskerne har laant Ord fra Tyskerne. Men det burde bemærkes, at samme Ord er rent og skært dansk, hvilket jeg husker som en

tidligere af mig fremført Iagttagelse i vore *Origines Francicæ* [Harderwijk 1616, 4°], om jeg mindes ret, er det i 6. Bogs 1. Kapitel. Thi kalder vi Danske ikke et Torv eller Domhuset i By og paa Land for »Ting«?»

Saa vidt Pontanus. Det bliver nu Eders Sag at afveje alt dette nøjere og tænke paa et Svar, hvis det engang bliver nødvendigt.

Angaaende Stokken, som jeg sendte Eder et Afrids af forrige Sommer, saa har jeg nu taget den lidt grundigere i Øjesyn; ud fra visse danske Ord, som forekom hist og her, har jeg erkendt, at den ikke er hidbragt fra Guinea, men — som I rigtigt fremfører — virkelig fra selve Norge eller vort Danmark. Der forekommer nemlig Ordene »Tamperdage«, »Første Sommer-Dag«, »Midsommer« og alle Maanedsnavnene med vort Lands Benævnelser. Og den er ikke saa værdifuld, at I behøver at være saa ivrig efter en nøjagtigere Aftegning deraf, da I paa det Stykke Papir, I har, finder alle Tegn og Indskæringer saa nøje som muligt gengivet af mig. Havens Forstander, Dr. Vorstius, har oftere hævdet, at han slet ikke vidste noget sikkert om den. Men jeg sender nu nogle andre Kalendere, som jeg har købt her paa en offentlig Auktion over en Apothekers Samling her i Leyden; i sin Levetid havde han faaet den fyldt med forskellige meget sjældne Ting. Hvis de kan tjene Eders Formaal, skal jeg ikke ærgre mig over Prisen, der for saa vidt blev høj nok. Brug dem blot og udnyt dem, som I vil, indtil jeg engang med den gode Guds Hjælp vender hjem til mit Fædreland.

Ellers er her intet nævneværdigt nyt. Bring vor høje Hr. Kansler de mangfoldigste Hilsner fra mig i de ærbødige Udtryk; til ham anbefaler jeg, næst Gud, mig selv og mine Studier ganske. Ogsaa den værdige Brochmand beder jeg hilset mange Gange. Lev vel, fortræffelige Mand, og tænk paa mig.

Leyden, den 19. Marts 1628.

243. *Testimonium for Jørgen Hansen Ringe.*

15.3.1628.

Georgius Johannis Ringensis blev dimitteret fra Odense Gymnasium i April 1624, men paa Grund af Pesten begyndte han først sine Studier i Januar 1625 og blev immatrikuleret i Januar 1626. Han blev Rektor i Middelfart i April 1627 og ansøger nu om Testimonium for at kunne vikariere for Sognepræsten.

(W I fol. 3).

244. *Viaticum for Frantz Nielsen Noseby.*

9.4.1628.

Franciscus Nicolai Hafniensis [dimitteret 1627 fra Roskilde Skole] er Søn af en studeret Mand og ønsker nu at drive Studier i Udlandet.

(Brevet angives udstedt af Worm som Rector Magnificus og forsynet med Embedssegel).

(W I fol. 3).

245. (Ep. 317, BA 4). *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 19.3./19.5.1628.

Det glæder mig, fortræffelige Arngrim, at mine Festkalendere er faldet i nogenlunde god Jord hos dig, men især takker jeg dig, fordi du saa aabenhjertigt har villet meddele mig din Mening om visse Ting og støtte mine vaklende Fjed i dette Mørke. Hvad du meddelte mig om λ . var mig saare kærkomment, thi det voldte mig ikke ringe Besvær i min Bog om Runeskriften, som med Guds Hjælp snart skal se Lyset, nemlig om det skulde udgøre de gamles sekstende Bogstav eller, som en vis Svensker mener, skulde udskydes, for at der kun skulde være de femten oprindelige. Men hvad angaar dets Betydning, saa ser jeg, at den har været helt anderledes hos os end hos Eder. Thi paa Mindesmærker, som endnu er bevaret hos os i meget haarde Klipper, finder jeg blandt andet paa Tryggevældestenen følgende: 𐀓𐀎𐀔𐀗 = *Systur*, ligeledes 𐀎𐀕𐀎𐀗 = *uftir* paa Valkärrastenen og fremdeles 𐀎𐀕𐀎𐀗 ; paa Opagerstenen 𐀔𐀕𐀎𐀗 , i hvilke Tilfælde det nødvendigvis maa udtrykkes ved R, ikke ved Y, og hvorom du vil finde mere i min Bog om Runeskriften. Iøvrigt vil þrydeilur (som du har gjort til Genstand for Omtale, og som jeg ikke har kunnet faa fra nogen her) bidrage meget til Belysning af mit Problem, dersom de bliver mig meddelt gennem dig.

Angaaende Ramrunerne er jeg af omtrent samme Mening som du. Du kan med fuld Ret gøre mig opmærksom paa, at Festkalenderne ikke betegner R ved andet end R, og at de i visse Tilfælde ikke stemmer overens med Bogstaverne, som de skrives hos Eder. Det var nemlig ikke min Hensigt at fremstille alle Varianter af Runetegn paa det Sted, men kun dem, vi har udplukket af Festkalenderne; de øvrige skulde saa gemmes til min Bog om Runeskriften, der, som jeg haaber, vil tilfredsstille dig fuldtud paa dette Punkt.

Angaaende Trykfejlen i Ordet *Remigius* forholder det sig, som du siger; dog finder jeg det tilstrækkeligt, at jeg en Gang for alle i Bogens Slutning har gjort opmærksom paa saadanne i Almindelighed.

Hvor jeg vilde ønske, at du kunde se min Runeskrift før Udgivelsen, thi jeg betvivler ikke, at der hos dig kunde hentes overordentlig megen Oplysning dertil. Men det gør mig ondt, at den uhyre Afstand hindrer os i hyppigere og rigere Drøftelse af sligt.

Den [Runeskriften] sender jeg dig derfor hermed, med den indtrængende

Anmodning, at du, hvis du har saa megen Tid, gennemlæser den, aabenhjertigt udtaler din Mening, vejleder mig, hvis jeg nogetsteds skulde have taget fejl, og meddeler mig, om du har noget, der kan bidrage til dens Oplysning. Thi jeg er sikker paa, at ingen i hele Norden bedre end du kan dømme derom. Hvis den gør sig fortjent til dit gunstige Vidnesbyrd, skal jeg glæde mig højlig. Om muligt vilde jeg gerne have den sendt tilbage gennem Købmændene.

For dit tilsendte høj lærde Forsvarsskrift [Arngrimur Jonsson: Specimen Islandiæ historicum, Amsterdam 1643, 4°] siger jeg Tak. Hvem lever saa lykkelig, at han ikke efterstræbes af talrige Pileskud fra Misundere og Bagvaskere? End ikke vor Frelser selv gik fri heraf. Derfor har jeg aldrig fundet Mishag i den Ytring af ham, der sagde: Jeg slaar min Lid til Misundelsen og foragter Medynk. Thi Misundelse er Dydens uadskillelige Følgesvend. At du imidlertid i Tillid til Gud og en god Samvittighed har klaret disse Skær lykkeligt, glæder mig.

Jeg vil hellere, at du gennem andre end mig skal erfare, af hvilke Krigsulykker vi nu trykkes; lad os imidlertid ikke afbryde denne skriftlige Samtale, da jeg haaber, at den engang, under fredeligere Solemærker, vil gavne det Fædreland, til hvis Gavn vi er født.

Resten af de Haandskrifter, du hidtil har sendt os tillaans (saa mange som endnu er i Behold efter Havets Hærgen) tilbagesender vi med Tak.

(W I 128).

245. (Ep. 354, BA 113). *Til Magnus Olafsson paa Laufas.* 19.3./19.5.1628.

Dit Brev med de tilsendte Skakbrikker har jeg rigtigt modtaget, du høj lærde Mand, og baade siger jeg dig skyldig Tak derfor, og inderligt kunde jeg ønske, at der vilde tilbyde sig en Lejlighed til at gøre mig fortjent af dig til Gengæld. Jeg taget med Kyshaand imod, hvad du har meddelt mig til Oplysning om vor Runeskrift og Digtekunst, thi derom har jeg sammenskrevet en forhaabentlig ikke ganske unyttig Bog, hvori ogsaa disse Ting efter deres Fortjeneste vil finde Plads, og det ikke uden en hæderende Omtale af dig. Men hvis jeg fra dig kunde opnaa et *Drotqvæt*-Digt til Anbefaling heraf, skrevet i vort gamle Sprog og i Overensstemmelse med Lovene for Eders Poesi, saa vilde jeg anse mig selv for begunstiget med en stor Velgerning, og jeg skulde sørge for, at det blev trykt med Runebogstaver og anbragt foran i min Bog til Erindring om dig. Jeg erkender, at det kan bidrage meget til Oplysning om de Ting, som jeg har optegnet angaaende den gamle Digting. Den Maade at sammenskrive Bogstaverne

paa, som du fremstiller, husker jeg ogsaa at have iagttaget paa visse Mindesmærker. Paa det, som jeg har sendt til dig, har de ikke blot benyttet Ombytning, men ogsaa Skrifteegn, der er højst forskellige fra de sædvanlige brugbare, og det er ikke hidtil lykkedes mig at finde nogen, som kunde rede mig ud af denne Labyrinth. Hvis du yderligere skulde have noget, som kan have Henblik paa Belysning af denne Sag, beder jeg dig delagtiggøre mig deri.

Din Søn ønsker jeg af Hjertet alt godt; hvis han selv var lige saa rask til at adlyde, som jeg til at paamine ham og opmuntre ham til, hvad hæderligt er, tvivler jeg ikke om, at han vilde opfylde din Forventning og dine Ønsker. Saalænge han lever blandt os, skal jeg ikke ophøre at gøre, hvad der er min Pligt, og at omfatte ham med en faderlig Kærlighed, som var han min egen Søn; og hvis der er noget, hvormed jeg i andre Henseender kan være dig til Nytte, skal jeg ikke svigte. Lev vel.

(W I 130).

247. *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

27.4.1628.

Til medicinske Studier vilde jeg gerne laane Daniel Sennerts *Institutiones Medicæ* [Wittenberg 1628, 4°] eller en større Lærebog af en af de andre, dog ikke Leonhard Fuchsius [Opera Medica, Frankfurt 1604, Fol.] og Ioel [Francisci Joelis Opera Medica Tomi IV per Bachmeisterum edita, Hamburg 1616, 4°], som jeg i sin Tid har læst. Endvidere en Forfatter, som har behandlet Fagets Problemer. Caspar Bartholins Anatomii vover jeg ikke at bede om paany.

Maaske er det ikke tilraadeligt, at jeg nu i min Alder og under urolige Forhold paany grundlægger mig et Bibliothek, men da jeg ikke ejer en Bog, maa jeg laane mig frem hos dig og andre. Maaske vil du let kunne foretage Indkøb fra Dr. Frederik Sørensen og Dr. Fuiren. Du kan sende Breve og andet til mig gennem Præsten i Malmø, Magister Jørgen Madsen Braad.

(Fol. 6).

248. (Ep. 156). *Til Steffen Hansen Stephanius i Leyden.*

Marts/Maj 1628.

Det var mig ret saa kært, min Stephanius, af dit Brev at erfare, at mine Festkalendere var naaet frem til dig, men endnu kærere, at du havde vist dem til de betydelige Videnskabsmænd, til hvis Domme — saafremt du da ikke har formet dem mere efter dine Følelser for mig end efter deres Mening — jeg lykønsker mig selv og takker dig og dem saare meget; aller-kærest var det mig, at du saa oprigtigt har meddelt mig den berømmelige Pontanus' Syn paa »Julelege«; lærd og fint var det rigtignok, men efter min Mening lidet overensstemmende med Virkeligheden. Thi det er sikkert og

vist, at Ordet »Iulus« har været i Brug hos Grækerne og Romerne; for hine betegnede det engang — som han rigtigt anfører — en Slags Vise, men for disse var det »Dun paa Hasselbuske og Valnødder«, og det, der kommer før Blomsterne paa andre Træer af den Slags (men ikke, som han siger, »Skægget paa en avellinsk Nød«, hvilket er velkendt for alle Botanikere ud fra selve det hos Plinius citerede Sted, Theophrasts Plante-historie 31. Bog, Kap. 7, samt Dioscorides) eller de allerførst fremvoksende Haar. Lad det derfor være en Kendsgerning, at det for Grækerne har været en Slags Vise, og at det derudfra ogsaa betegner »Glæde«. Men hvorledes knyttet denne til vore Lege, der for Størstedelen udføres uden Sange? Hvordan er Forbindelsen? Hos Grækerne er der bevaret et Ord, der efter Bogstaven stemmer overens med den danske Betegnelse for vore Lege, altsaa skulde disse Lege være kommet fra Grækerne, skønt de er væsensforskellige fra dem! Hvis Theodoretus havde sagt, at vi ikke skulde fejre eller prise *Iulus*, og Didymus ikke havde omtalt en Hymne, men »Festerne«, vilde Sagen have været klar. Og herimod taler det ikke, at vi har givet mange af Grækernes Ord Borgerret hos os; thi vi har optaget flere hebraiske, lige saa mange latinske og uendelig mange tyske, hvoraf vi har opsuget nogle, som om de var vore egne, andre i ringe Grad, mens nogle svarer til de Ting, de betegner, andre udtrykker det modsatte, hvilket det ikke vilde være saa forfærdelig svært at paavise. Heraf følger dog ikke, at Danskernes »Jul« kommer af Grækernes »Iulus«. Den fejres jo blandt vore Landsmænd længe efter at Laderne er fyldt med Korn, ja saagar efter at de er tømte igen, og ikke i saa høj Grad ved Foraars- som ved Vintertid. Men vor Opfattelse bekræftes af forskellige Oldsager og af Vers hentet fra et ældgammelt Haandskrift. Det Tidspunkt, hvorpaa disse Lege fejres, falder sammen med Saturnaliefesterne, deres Ritus ligeledes, ligesom fremmede Historikeres uomtvisteligt paalidelige Vidnesbyrd. Behag at jævnføre Saturnalielegene, som de er beskrevet af Athenæus i 14. Bog; jævnfør Tacitus i Agricola, hvor han fremstiller, hvorledes Britannerne har antaget Romernes Skikke; det er et smukt Sted; jævnfør samme Forfatter Om Germanernes Sæder, hvor han skildrer Kimbrerne og siger, at Cæsars voldsomme Trusler er blevet til den Spøg. Ingen Kritiker har nogensinde med Held kunnet forklare dette, hvis han ikke har kendt vor »Julebuk«. Men i disse Spørgsmaal vil jeg gerne lade enhver blive salig i sin egen Opfattelse, blot det fremførte angaar Sagen og ikke er altfor fjernt og søgt.

Paa det andet Punkt forekommer den højtlærde Pontanus mig altfor uretfærdig. Thi paa hvilket Sted er det sagt eller skrevet af mig, at »Tiisdag« ikke er Tyskernes »Dingstag«? Jeg ved, at Forsamlinger og Retshuse af vore Landsmænd kaldes »Ting«, og det ved selv den jævreste Mand; men

om »Tiisdag« er en Forkortelse af »Ting«, og om det benævnes efter Tyskernes »Tingsdag«, er just hvad der spørges om. Jeg benægter dette, og det af mange Grunde: 1) Fordi det faktiske Forhold taler derimod, thi Rettergang hos os holdtes hverken forhen eller nutildags mere paa denne Dag end paa andre. 2) Fordi ingen Nødvendighed tvinger os til at hente vore Betegnelser fra de fremmede Germaner, der hvor vi selv har rigeligt. Kærnen i dette Bevis faar Pontanus ikke fat paa. Jeg beder dig belære ham herom, og om ikke at se paa Teksten med hildede Blikke. Jeg benægter ikke, at denne Dag har sit Navn af Rettergangen, men jeg benægter, at den er kaldt saaledes, fordi Tyskerne kalder den »Dingstag«. Thi hos os findes Ordet »Ting«, hvoraf det lettere kan udledes. Vi har endda noget bedre, som tilmed er vort eget: Thi de Mindesmærker fra vor Fortid, som er udtuede, lærer os, at der hos de nordiske Folk har været dyrket en Gudinde ved Navn Disa, som mentes at staa for Retfærdighed og Domstole, og som var Thors Hustru; hendes Navn passer bedre end »Ting« til Dagens Navn; hvorfor skulde vi altsaa ikke snarere have taget Navnet fra hende, som mere passende, især da alle de øvrige Dage har faaet deres Betegnelser fra en hedensk Gud, saasom Solen, Maanen, Odin, Thor, Frigga (Odins Hustru)? Hvad har den øverste blandt Guderne, Thors, stakkels Hustru bedrevet, siden hun berøves sin Hædersbevisning paa dette Punkt, skønt hun paa andre (hvorom man kan raadspørge mine Festkalendere) har nydt guddommelig Ære? Men det er ikke mærkeligt, at de, som ser ned paa det hjemlige og tiltrækkes af det fremmede, er blinde i saa enkle Spørgsmaal. Den, der ikke er forhekset af nogen Fordom, vil ved Læsningen af vor Bog let indse, at jeg fremfører to eller tre Meninger eller Formodninger, for at enhver deraf kan antage sig den, der passer i hans Tankegang eller sætte en bedre istedet; thi de er ikke Trosartikler. Derfor vil jeg ikke strides og tærskes Langhalm med nogen om disse Ting, men snarere takke den, som meddeler mig noget bedre, og bestræber sig paa sammen med mig at finde Sandheden frem af dette tykke Mørke. Imidlertid beder jeg indstændigt om, at du omgaaende meddeler mig det, dersom der skulde vise sig andre Ting af den Art, som synes at tjene til Oplysning af denne Sag.

For de tilsendte Kalendere takker jeg dig umaadelig meget; jeg skal bestræbe mig for, at de bliver aftegnede og vedføjede sammen med en hædrende Omtale af dig, dersom mine for anden Gang skulde blive befordret i Trykken; thi de er meget smukke og meget værdige til vor Omsorg.

Jeg har afsluttet min Bog om Runeskriften og sender dig en Oversigt derover, for at du venskabeligst kan gøre mig opmærksom derpaa, om du skulde støde paa noget, der synes at dreje sig om dette; her i Landet har

jeg yderligere to Hundrede Runemindesmærker, der ogsaa, om Gud vil, til sin Tid bliver udgivet. Jeg sender dig to, som en Student her har skaaret i Træ; af dem kan du danne dig en Formodning om de øvrige. Hvis jeg kunde opnaa lempelige Betingelser hos Eders Kobberstikkere, skulde jeg snart sende dig mange.

Jeg har hilst vor Kansler med dine egne Ord og vist ham, hvad du sendte; han frydede sig usigeligt over Kalenderne og roste din Nidkærhed samt gav mig Paalæg om at opfordre dig til ihærdigt at fortsætte. Gaa videre, min Stephanius, og besøg os jævnligt gennem dine Breve. Du skal finde mig meget interesseret i dit Velfærd.

(W I 129).

249. *Til Christian Claccius i Marburg.*

19.5.1628.

De Breve, jeg har sendt dig med Frankfurter-Købmændene, er forblevet ubesvarede. Nu sender jeg dette med en Apothekerbørlærling.

Paa femtende Aar er jeg Professor. Jeg er Universitetets Rektor, Fader til fem Børn og Svoger til Caspar Bartholin, der har været medicinsk Professor, men nu er theologisk. Hilsen til Professor Johannes Hartmann, Gillenius og din Fader.

(W I 131).

250. (Ep. 56). *Fra Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

17.5.1628.

Jeg har fornylig skrevet til dig, min Worm, og jeg er ivrig efter at vide, om Brevet er naaet frem. Jeg bad dig om nogle Bøger, og hvis du ikke har sendt dem til Malmø, kunde jeg nu bekvemt faa dem med dette Skib fra Ystad. Thi det er nemlig min Svoger, som bringer dette Brev til dig, og hvad du overlader til ham, vil han bringe mig hurtigt og sikkert. Det kan da nemlig ikke tænkes, at mit Haab gøres helt til Skamme, og jeg slet ikke faar nogen af de Bøger.

Med vedlagte Mønt kunde jeg nok ønske din Raritetssamling forøget. Den er gravet op af en Mark, som under Pløjning oftere har givet saadanne Fund fra sig. Præsten, jeg fik den af, siges at have en til, forsynet med andre Skrifte tegn — men den lod han mig ikke se, kanhænde fordi han ikke vilde af med den; der vil maaske kunne findes Runer eller andre os ikke ganske ubekendte Tegn derpaa. Der er ikke Tid til at skrive mere.

Löderup 1628, d. 17. Maj.

251. (Ep. 57). *Til Samme.*

17.5./12.6.1628.

Det gør mig ondt, min Bertel, at vore Forhold er saaledes, at jeg ikke kan imødekomme din Anmodning. Thi den herværende bedrøvelige Tingenes Tilstand har nødsaget mig til at pakke mine Bøger sammen og (dette være sagt i Fortrolighed) bringe dem andetsteds hen, hvorved jeg selv daglig til min store Ulempe maa savne mange. Jeg ved, at andre Venner har travlt med det samme, hvorfor jeg ikke er ubekendt med, at jeg vil gøre mig forgæves Anstrengelser i denne Sag. Du maa altsaa taalmodigt bære denne Ulykke sammen med os og oppebie gunstigere Tider for Muserne. Den Byrde af Hverv, hvoraf jeg tynges i dette, nu udrindende, Rektorat, forhindrer mig i mere. Lev da vel og hvis du faar Brug for større Ting end denne, maa du forvente Tjenester fra mig, naar Tiderne bliver gunstigere.

For den tilsendte Mønt siger jeg Tak; den indeholder arabiske Skrifttegn, og jeg har flere af den Slags, som ogsaa er udgravet i disse Lande. Jeg tror, at vore Landsmænd, der i Fordums Tid paa Fromheds Vegne besøgte Jerusalem's Egne, har hidbragt dem og opbevaret dem blandt deres kosteligere Skatte. Endnu har jeg ikke oplevet at se nogen, der bar Runebogstaver, skønt jeg er i Stand til at fremlægge nogle af Hardeknuds og Æthelreds, bærende forslidte latinske Bogstaver til Skue.

(W I 131).

252. *Testimonium for Didrik Henriksen.*

13.7.1628.

Theodorus Henrici Lundensis blev immatrikuleret den 6. Marts 1620. Han har undervist i Lund og i Ystad, hvor han for Øjeblikket er. Han anbefales paa det varmeste.

(W I fol. 3).

253. (Ep. 318, BA 5). *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

4.9.1628.

Aldeles raadvild staar jeg, naar jeg skal finde Ord og et værdigt Svar at give paa Eders venlige Brev, berømmeligste Hr. Doktor, og paa det fra min høje Velynder, Hr. Doktor Fincke; der findes jo ikke den Taksigelse, den være sig nok saa stor, hvormed der af mig kan gøres Fyldest derfor. I denne Mangel paa Plan og Ord hensættes jeg dog ikke blot af Worms Brev, men ogsaa af den hædrende Omtale, som blev mig til Del i Runeværket; ingensinde tør jeg erkende mig blot i ringeste Grad værdig til noget sligt. Gud ophøje saa store Mænd og lade dem imellemstunder nedlade sig til en saa uværdig og ringe Usling! Med dette Ønske slutter jeg Indledningen til mit Svar, som er forhastet og skæmmet af den knappe Tid. Jeg vil derfor

skride til selve Sagen med saa faa Ord som muligt: Det Sted, jeg først berører, nager mig mest, ja saa meget, at jeg ikke ved, hvorhen jeg skal vende mig.

Det er et herligt og sjældent Værk — og hvorledes kan det være andet end sjældent, da det jo er ganske nyt — der er blevet mig bragt i Form af den Worm'ske Bog om Runeskriften: Jeg gentager, at jeg er uværdig til, at saadanne Ting sendes mig, men nu er det imidlertid sket, dog behæftet med den Betingelse, at den skal sendes tilbage med den Købmand, som har bragt den. Hvor uigennemførligt dette er, vil imidlertid Købmanden selv berette, medmindre den da skulde sendes tilbage ulæst, hvilket jeg med god Grund kunde ærgre mig over, da jeg er saa begærlig efter den deri gemte Nydelse. Den grønlandske (eller islandske) Is har ligget omkring vor Nordkyst til langt hen i August, og Købmanden er næppe kommet i Havn, før han laver sig til Hjemrejse. Men i Mellemtiden dør vi under Mangel paa Hø og trykkes af det højst ugunstige Klima, idet vi splittes og næsten rives istykker af Forretninger med Købmændene. Hertil kommer Frygten for Sørøvere: Der er intet, man naar at faa udrettet, da der ikke levnes nogen Tid, ja næppe til Undervisning og Bøn. Jeg har følgelig ment, at jeg burde beholde Eksemplaret her for ikke at sende det uset tilbage, og hvis jeg hermed begaar en Fejl, vil Eders Excellence tolke det i en god Mening. Thi hvis der imidlertid skulde hænde mig noget menneskeligt, vil Gud naadigt tillade, at dette samme Eksempel, forsynet med mit Segl, forbeholdes Forfatterens Haand. Maaske vilde jeg nok løbe en mindre Risiko ved at tilbagesende det ulæst. Dog tror jeg, at jeg ved den Fremgangsmaade i mindre Grad vilde opfylde min Herres og Velynders Hensigt.

Nu angaaende Festkalenderne, paa hvis Gennemlæsning jeg Vinteren igennem har anvendt en rum Del af min Fritid, men med beskedne Frugter for saa vidt angaar den Sammenligning eller det Bidrag, som Dr. Worm har forlangt. Og hvad jeg har, hvad det saa er værd, kan min Worm efter at have set det en Gang eller to overgive til Ilden.

Den lille Bemærkning om Dionysiske eller Halvtredsages Perioder var endnu ikke tilvejebragt, fordi de afvigende Eksemplarer Gang paa Gang lader vente paa sig, og Perioderne i Festkalenderne svarer ikke helt til nogen af dem; jeg tror i det hele, at det skal fremstilles ved Hjælp af Bogstaver og ikke af Tal: Og man maa undersøge, om de Prikker eller Streger forekommer i Originalhaandskrifterne, dels før, dels efter Bogstavet eller slet ikke. Den herlige Worm vil vide, at Haandskrifterne er modtaget, og med Glæde har jeg modtaget dem paa Grund af et vist Æsel, der har sparket mig grundigt med sine Hove paa Grund af deres Fravær. Edda og de tilhørende Skjaldekvad tilstaar jeg gerne Dr. Worm saa længe, han ønsker dem, de er nemlig min egen Codex.

Prideilur (Tredelingen) skal jeg vedlægge dette Brev, hvis Tiden paa nogen Maade tillader det; der er ogsaa *Fimmdeilur*, *Nideilur* og *Tolfdeilur*, men de siger intet andet end *Prideilur*, det vil sige: Ved ændrede Betegnelser bringer de den samme Ting i Forvirring. Ved gentagen Læsning af Runeværket vil jeg kunne antegne denne Forbedring, hvorfor jeg (med Støtte i den Tillid, jeg nærer til Eders Bevaagenhed) som sagt har ment at burde beholde dette. Thi skønt det indeholder indflettede hebraiske Etymologier, som ligger over min Fatteevne, vil der dog maaske ogsaa her, naar jeg faar Tid, kunne anføres et og andet til Glæde for min Velynder. Det er sandsynligt, at Eders Bogtrykkerier vil ligge stille i disse urolige og sørgelige Tider. Og give Gud, at Tilbageholdelse af Eksemplaret hverken vil skade Eders Forventning eller mit Omdømme, da det skal blive behandlet med største Paalidelighed.

Alt, hvad der ved Hove er blevet gennemført til min Fordel, erkender jeg at være sket ved Dr. Worms Mellekomst og vor høje Hr. Kanslers Gunst, og jeg vil fortsat erkende det med utrættelige Taksigelser. Men mine Herrer bør ikke være uvidende om, at den ønskede og ansøgte Indkomst ved Mellemmændenes Snedighed er blevet formindsket med Halvparten, tvært imod hvad Dr. Resen skriver, idet han paa Grundlag af den høje Hr. Kanslers Ord omtrent lover Ligelighed. Men jeg standser her; thi man skal ikke kede saa betydelige Mænd med for lang en Snak.

Mit Epigram, saa klodset det er, men gennemsyret af Kærlighed til Eders Dyd og Visdom, Dr. Worm, beder jeg samme Eders Dyd modtage i en god Mening: Hvis det maaske skulde passe Eder — skønt det ikke fortjener det — kunde det anbringes ved Slutningen af et af disse Værker, for at Eftertiden kan se, at ikke blot Eders Landsmænd, men ogsaa Eders Naboer, skønt foragtede og fjerntboende, har sat stor Pris paa Eder og Eders Betydning. Thi han som sagde

Dig tjener det yderste Thule

[Verg. Georg. I, 30]

har ikke ønsket noget taget fra Herskeren. Hermed antyder jeg imidlertid intet, som afviger fra tidligere Aars Opfattelser af Thules Navn eller Beliggenhed, men undskylder Sammenligningen.

Hvis min Slægtning Jon Oddsson skulde fremstille sig, udstyret med gode Vidnesbyrd, vil jeg sætte stor Pris paa alt, hvad der af mine Venner kan gøres, som kan tjene hans Tarv. Og med dette i største Hast sammenskrevne Brev ønsker jeg Eders Excellence Lykke og Trivsel.

Den 4. September 1628 fra Nordisland.

De Saar, som i mit Epigram er blevet tilføjet Versekunsten eller Priscian, vil den fineste Læge, Dr. Worm, selv helbrede.

Men der er endnu noget, hvortil min Hr. Velynders Bistand er fornøden: Jeg er nu i en saa fremrykket Alder, at jeg med Guds Naade maa betænke min Bortgang fra denne Verdens Jammerdal, og jeg kunde nu i de gejstlige Embedsbyrder ønske den Mand som min Efterfølger, der allerede i nogen Tid har været min Embedsbroder, nemlig Hr. Illugi Ingjaldsson. Medmindre Hr. Doktoren tager sig deraf, afventer jeg forgæves Opnaelsen heraf gennem desangaaende udstedte Skrivelser fra mine Foresatte, og følgelig tager jeg her min Tilflugt til Eders Gunst ved at vedlægge Udkast til Ordlyden af den ønskede Indrømmelse:

Adt en Erlig oc vellerd Person H. Illug Ingjaldssen, H. Arngrim Jonsens Capellan, maatte efter for^{ne} H. Arngrims Dag bekomme det subsidium ecclesiasticum eller den sogn oc prestegaard, som forskreffne H. Arngrim er aff Kng. M^{tt} naadigst vndt oc bevilget, med sin Tilleggelse.

Hvad enten nu dette Paalæg fremføres gennem Brev fra Kongen eller fra Kansleren, saa vil vi blive fri for Vanskeligheder fra Forstanderne, som sælger de kirkelige Embeder paa verdslig Vis; og jeg vil føle, at jeg har modtaget en ny Velgerning, og hvis jeg kan gøre mig fortjent dertil ved nogen Slags Lydighedsbeviser, saa lover jeg disse. Mine Ønsker for hin førnævnte Mand er nemlig som for en Broder eller Søn, og imidlertid er jeg ved Guds Forsyn beroliget med Hensyn til en heldig Ledelse af Kirkestyret. Hvis nu denne Naade opnaas, som ikke er forbundet med noget Tab eller nogen Udgift for kongelig Majestæt, saa maa min Hr. Velynder lægge det inden i sit Brev til mig, for at Politikerne ikke skal komme under Vejr hermed. Og nu maa min uvurderlige Velynder og Herre finde det alt værdigt til at optages i en gunstig Mening.

254. (Ep. 157). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Leyden.*

6.9.1628.

(16.9. ny Stil).

Rigdom og Sundhed! Værdige og berømmelige Hr. Doktor Worm! Velynder og Ven, hvem jeg vil dyrke med stadig Følgagtighed! Da jeg af Eders forrige Brev, som I meget venligt skrev til mig fra København sidst paa afvigte Foraar, tilfulde har indset, hvor kært og behageligt det var for Eder, at jeg havde viderebragt den Opfattelse af Julelegene, som hævdes af den kongelige Historiograf, den berømmelige Hr. Pontanus (i hvis Venskab jeg anser det for et af mine største Held at være optaget som en af de nærmeste), saa har jeg i det hele anset det for paakrævet hermed at afskrive

hans Svar paa hint dit Brev, som jeg næsten i sin Helhed indføjede i min Skrivelse til ham, hvilket forhaabentlig ikke er sket imod Eders Ønske. Taget fra hans Svarskrivelse, dateret Harderwijk 1. Juli, lyder det saaledes:

»For at komme til Kærnepunktet i dit Svar, er jeg glad ved det, som du afskriver mig fra den berømmelige Dr. Oluf Worms Brev med hans egne Ord angaaende Ordet »Jul« og hine Julelege blandt vore Landsmænd, hvorom jeg engang i et Brev til dig indflettede en Omtale. Men førend jeg svarer nøjere herpaa, bør der tilføjes nogle Bemærkninger angaaende Ting, der refereres, som om de var kommet fra mig, skønt jeg ikke er mig bevidst, at jeg har omtalt dem i hint mit Brev til dig, eller i alt Fald at have omtalt dem paa den Maade. Thi Plinius, 31. Bog Kap. 7, der fremføres, som om den af mig var kaldt til Vidnesbyrd for at bevise, at »Haarvæksten paa den avellinske Nød« skulde opfattes som »Juli«, saa husker jeg ikke at have angivet den Bog og det Sted hos Plinius; ejheller mener jeg, at Plinius, endog i Drømme, har angivet noget saadant paa det Sted, men jeg mener at have citeret Plinius' 16. Bog Kap. 29, hvor Plinius udtrykkeligt siger: »Ogsaa de avellinske Nødder bærer »iulos« paa deres korte Hals, til ingen Nytte«, hvor han træffende betegner som »Hals« det grønne og tæt voksende omkring den avellinske Nøds Nakke, endende som i Traade. Hvad der derefter refereres, nemlig at jeg vil forstaa det, som om disse Julelege fejres ved Foraarstid, saa kan jeg ikke finde ud af, hvorfra det er hentet, da jeg angaaende den Ting finder følgende i Afskriften af mit Brev: »Disse fejres enten efter at Laderne er fyldte med Korn, eller fordi Nytaaret og Foraars-tiden nu er forestaaende, i hvilken der atter skal arbejdes og virkes for Afgrødens«. Her er det saa langt fra, at jeg henfører de Lege til Foraars-tiden, at jeg ikke engang trækker dem hen til Nytaaret (skønt de fortsættes til tolvte Januar), men lægger dem førend dette, og tydeligt antyder, at de paabegyndes i Haabet om den derefter forestaaende Nytaars- og Foraarstid.

Og det sidste Anbringende, nemlig at jeg ud fra dette græske Ords Overensstemmelse med vort danske, hvorved disse Lege betegnes, skulde ville drage den Slutning, at disse Lege har deres Oprindelse fra Grækerne, saa dækker det hverken min Opfattelse eller mine Ord ret nøje: Da jeg dog udtrykkeligt har skrevet til dig i mit Brev, at jeg ansaa det for sikkert, at dette Ord »Jul«, hvad det nu end er, er dannet hos vore Landsmænd for at udtrykke Aarstidens Jubel og Glæde; og at der hos græske og latinske Forfattere ofte forekommer et Ord, som ligger nær ved »Jul«; og at de rigtignok dermed har forstaaet en Glædeshymne eller Sang, hvormed de især fejrede Ceres. Men ogsaa Worm selv maa erkende, at Viser og Hymner ikke ganske mangler ved hine vore Landsmænds Julelege, endskønt de for Størstedelen, som han udtrykker det, fejres uden saadanne. Jeg har derfor

herudfra ment det tilstrækkeligt paavist, at Ordet »Jul« engang hos Grækerne har været knyttet til Munterhed; og for at det ogsaa kunde staa klart, paaviste jeg i mit sidste Brev, at saare mange Ord er kommet til Danskerne fra Grækerne, idet jeg anførte en Del Eksempler; til disse vil jeg gerne føje, hvad jeg engang som ung har mærket mig fra Censorinus i vore Noter til Macrobius [Aur. Theod. Macrobii Opera, accedunt Notæ Jac. Pontani, Jo. Meursii & Jac. Gronovii, Leyden 1628, 8°], at Glosen *ωπος*, som betyder »Aar« hos Grækerne, den Dag i Dag bruges i samme Betydning af Danskerne, da de ikke som Tyskerne og Nederlænderne siger »jaer«, men nærmer sig mere til det græske og siger »Aar« eller »Oor«. For nu at komme til selve Sagen, saa vil jeg ikke mene, at den ellers saa elegante Worms Bebrejdelser rammer mig saa forfærdelig haardt, hvis jeg, ud over hvad der er bidraget, har ydet noget til nærmere at forklare Ordets Afledning og Oprindelse, og det noget, som efter min Mening ikke er uvedkommende eller forhen fremført. Det er mere, end man kan sige om dette vedrørende Julius Cæsar, som hidtil baade har været anført i Almindelighed og tages i Forsvar af Worm; hvorledes vil han kunne overbevise alle om, at det i enhver Henseende er i Overensstemmelse med Kendsgerningerne og ikke er altfor fjernt og søgt? Blandt andet har sandelig hin berømte Helteskikkelse og Pryd for den lærde danske Adel, Tycho Brahe, salig Ihukommelse, efter hvad jeg mere end en Gang har hørt af hans egen Mund, altid underkendt den Opfattelse, omendskønt den var godkendt og ofte er blevet fremført fra Prædikestolen under Gudstjenesten af Guds Ords Tjenere, naar der offentligt taltes om Kristi Fødsel. »Men, siger Worm, den Opfattelse bekræftes, foruden af vore Lærdes samstemmende Opfattelse, ogsaa af Vers citeret efter et ældgammelt Haandskrift, af forskellige Oldsager, samt af Tiden, hvorpaa vore Fester fejres, hvilken er ganske den samme som for Saturnaliefesterne, af selve deres Ritus o.s.v.«. Hvad angaar de danske Lærdes samstemmende Enighed, saa er der allerede talt noget derom, og hvis det ikke vilde sætte ondt Blod, kunde der ogsaa anføres andre foruden den betydelige Mand Tycho. Men de Vers, der menes, er følgende:

Alle undtagen Gother gav Cæsar Skat,
de alene sig op mod hans Bud har sat:
Julius Cæsar fejred' de Julenat.

Er nu ikke netop det mest mistænkelige heri den slaaende Selvmodsigelse, som ligger i det Udsagn, at just de Gother, som alene har sat sig op imod Cæsars Bud, dog fejrer Julen til samme Julius Cæsars Ære? Og mon ikke den Selvmodsigelse — for nu at lade det øvrige ligge — er af en saadan Art, at den med Rette gør det Haandskrift mistænkeligt, hvorfra

de Vers er taget? Og mere klassisk er heller ikke det, som Dr. Worm forudskikker de samme Vers i 1. Bog af Danske Festkalendere vedrørende samme Julius Cæsar, idet han siger, at han, efter at Britannerne var besejret, ogsaa havde forsøgt at bringe Danskerne under Romerrigets Aag, men at han var blevet afskrækket ved det krigerske Folks Ry og derfor gennem Ud-sendinge havde sluttet Forbund med dem paa den Betingelse, at de til Erindring herom skulde fejre højtidelige Julius-Fester hvert Aar, naar Solen traadte ind i Stenbukkens Tegn. Thi hvis disse Ting forholder sig saaledes, og hvis der er en fast Tradition derom blandt vore Landsmænd, som Worm fortæller, hvorfra er det saa opstaaet eller taget? Hvis det kun er paa Grundlag af et Rygte, mon da ikke det, som de fleste andre, er afbleget og selv tager fejl, skønt det narrer andre? Thi Bøgerne og Beretningen fra Cæsar selv eller andre, som har skrevet om Cæsars Bedrifter, omtaler intet saadant. Men med Hensyn til det, som nu Worm i dette Brev fremdrager som Historikernes uomstødelige Vidnesbyrd, og at han beder os drage Sammenligning med Tacitus' Agricola og sammes Germanernes Sæder, hvor han fortæller om Kimbrene og Cæsars voldsomme Trusler, der bliver til Spot, da maa man vide, at der paa det Sted ikke menes Julius Cæsar (som han havde omtalt lidt iforvejen), men Cajus Cæsar Caligula og hans tomme Trusler, og at der menes den falske Triumf, som omtales i Agricola. Hos Sveton Kap. 46 staar der jo nemlig, at Cajus Caligula med det Formaal at gøre Ende paa Krigen havde opstillet sin Hær ved Kysten af Havet omkring Rhinen, udskibet Ballister og Krigsmaskiner uden at nogen var klar over eller kunde formode, hvad han vilde erobre, og derpaa pludselig befalede, at de skulde samle Muslingskaller og fylde deres Hjælme og Lommer, idet han kaldte det »Krigsbytte fra Oceanet«, som han skyldte Kapitolium, Palatium og sin Triumf. Det er disse Trusler, Tacitus her taler om; han antyder, at de blev Genstand for Spot og udtaler det tydeligt i 4. Bog af Historierne, hvor han under Omtalen af Brinius Fader siger, »at han ustraffet havde foragtet det tomme Praleri i Cajus [Caligulas] Krigstog«. Og en anden Gang om samme Cajus i Agricola: »Cajus Cæsar vilde have iværksat Invasion i England — det er helt sikkert — hvis han ikke havde været flygtig af Sind, hurtig til at ombestemme sig, og hvis ikke hans store Anstrengelser mod Germanien havde været forgæves«. Men at Tiden for Saturnalierne svarer til den Tid, hvorpaa Julefesterne fejres blandt vore Landsmænd, det kan ikke hjælpe noget, ejheller tjene til Bevis paa, at disse Lege skylder Julius Cæsar eller hans Navn deres Oprindelse, da det staar fast, at Saturnaliernes Begyndelse og Ælde ligger forud ikke blot for Julius Cæsar, men for Rom selv, og at denne Fest, som vor Macrobius siger, først er begyndt i

Grækenland, hvilket bevidnes af Accius i hans Annaler, hvis Vers anføres af samme Macrobius:

Grækerne fejrer — de fleste af dem— for Saturn og Athene
vældige Fester, som Aar efter Aar gentages iblandt dem.
Se da, hvor Dagen de fejrer paa Land og i samtlige Byer!
Jublende Maaltid de holder, enhver sine Slaver betjener!
Derfra har Skikken sig udbredt til os, og derfra det stammer,
at med sin Herre et Maaltid den Dag hver Slave tør nyde.

Imidlertid er det rigtigt iagttaget, det indrømmer jeg, at Tiden for de to Fester falder sammen og tager sin Begyndelse før Januar Maaned. Men ogsaa dette kunde jeg ønske anført, at Opaliefesten — opkaldt efter Saturns Hustru Ops — fejres samtidig, og at denne Helligholdelse finder Sted for saavel Saturn som Ops, fordi man tror, at Saturn og hans Hustru er Opfindere af baade Afgrøder og Frugter. Og heraf kommer det, som Macrobius derefter siger under Omtalen af dem begge:

»Denne Gudinde Ops ansaa de for at være Saturns Hustru, hvorfor i denne Maaned saavel Saturnalienne som Opalienne blev fejret, idet Saturn og hans Hustru anses for at være Opfindere af Afgrøden og Frugterne. Naar derfor nu al Markernes Afgrøde var samlet af Menneskene, dyrkedes disse Guder som Ophav til det mere civiliserede Liv; nogle har ogsaa den Opfattelse, at disse er Himmelen og Jorden, idet Saturn benævnes efter Saaningen, hvis Oprindelse er fra Himmelen, og Ops er Jorden, ved hvis Bistand [*ops*] Menneskelivets Næringsmidler erhverves, eller paa Grund af det Arbejde [*opus*], hvorved Frugter og Afgrøder frembringes«.

Det var derfor ikke ved Siden af, men tværtimod Sagen højst vedkommende, naar jeg i mit Brev til dig for første Gang lod falde nogle Bemærkninger om Ordet »Jul«, og at Eratosthenes' lille græske Vers blev fremført, hvilket paa Latin [i Oversættelse] udtryktes saaledes:

Bygbrød Spindersken bagte og sang de yndigste Viser.

Thi som jeg dengang samtidig sagde (og Stedet hentede jeg baade fra Athenæus og fra Theodoretus), saa blev *Julus* rettelig sunget til Ceres, hvilket ogsaa den høj lærde Adrian Junius bemærker i sine *Animadversiones* [de Concillis & Ecclesia militante adv. Bellarmin, Heidelberg 1602, 8°] 5. Bog Kap. 15, hvor han sammesteds desuden ogsaa anfører forskellige Betydninger af Ordet.

Her har du, min Stephanius, baade min Mening og mit Svar paa det herhen hørende, som du i dit Brev havde indføjjet fra den berømmelige og fremragende Dr. Oluf Worms Brev. Men jeg sætter rigtignok Pris paa den

gode Mands Maadehold, der frit fremsætter sin egen Mening og dog tillader andre (efter hvad der fremgaar af hans af dig tilsidst anførte Udtalelse), at hengive sig helt til deres egen Opfattelse. Navnlig naar det drejer sig om et saa dunkelt Spørgsmaal, saa langt forud for Mands Minde og saa omtrent ganske blottet for alle de Vidnesbyrd, der kan yde paalideligt Holdpunkt, saa vil jeg tage dette til Følge og forelægge disse Ting og det foregaaende saaledes, at jeg ogsaa ønsker, at det skal staa hen som uafgjort, indtil noget sikrere er fremskaffet.

Og medens vi er ved det, saa skal vi ikke beskyldes for ganske bagvendt at have søgt udendørs efter det, som vi har i Huset, og vil derfor se lidt nærmere paa selve Modersmaalets Betegnelse for den Maaned, i hvilken disse Fester afholdes. Og se nu: Da nu som sagt disse Fester paabegyndes i December Maaned og fortsættes indtil tolvte Januar, saa kaldtes, ifølge Beda, i gamle Dage med Rette ikke blot December (der hos os Danske er »Julemaanedt«, hos Svenskerne »Jylamonat«), men baade December og Januar af Englænderne »Gvili« eller »Gvilemaanedt«, hvilket (som samme Beda ganske rigtigt tilføjer) hentyder til Solhvervet. Thi den Dag i Dag betyder »Guili« eller »Wiel« blandt alle germanske Folk »Hjul« [*rota*] eller »drejelig Skive« [*orbiculus versatilis*] samt »Wielinge« = Hvirvel: Danskerne siger, med en let Omstilling af Bogstaverne, paa lignende Maade »Hjul« (= *rota* og hvadsomhelst der drejes i Kreds), saa paa denne Maade er de gamle Angleres »Gvilemaanedt« og Danskernes »Julemaanedt« eller »Hjulemaanedt« et og det samme, da jo nemlig, som andetsteds paavist, begge Folkeslag, Angler og Daner, er af et og samme Folk. Men Almuen og andre har overalt trukket Ordet »Jul« andetstedshen, fordi de omkring denne Tid opgiver Arbejdet og hengiver sig til Fritid og næsten hele Solhvervstiden morer sig med Lege og Jubel og har ønsket, at alle Morskabens Idrætter, Fryderaab og Fester derved skulde finde Udtryk. Se, hvor Sandheden udtrykker sig ligefremt! Og havde ikke Beda været — thi han er paa dette Punkt hidtil ikke blevet forstaaet paa Grund af andres dunkle Fortolkning — saa vilde dette fremragende Minde om Fortiden endnu have henligget i det dunkle. Og dog skal jeg ikke benægte, at det i sin Tid ikke er forekommet mig urimeligt, at det Ord skulde hentyde til Solens Standsning eller Hvile, fordi Vintersolhvervet ogsaa indtræffer paa den Tid, og »Hvile« ogsaa hos Danskerne betyder »holde sig i Ro«; jeg erfarer, at vor højtlærde Landsmand Worm heller ikke tager Afstand herfra. Men Beda har faaet mig til at forlade den Opfattelse, idet han udtrykkeligt ikke afleder det af Solens Standsning, men af dens Vending, idet han, som det synes, tager Sigte paa Solens τροπή og Tilbagevenden, som sker i Stenbukkens Vendekreds, idet Solen der vender sig og løfter sig op fra det lave til det højere: Ethvert Barn ved jo, at tro-

picus og τροπή ikke betegner noget andet end »Vending«. Desuden synes Scaliger hos Angelsakseren Beda ikke at have læst »Guili«, men »Giuli«, hvilket han gengiver just med »τροπικόν«, idet han følger Beda, som man kan se af hans Bøger om Forbedring i Tidsregningen, 2. Bog pag. 163 [Josephus Scaliger: De emendatione temporum, Frankfurt 1583, 1593, Leyden 1598, Geneve 1629, Köln 1629, Fol.].

Saa vidt Pontanus. Hvad angaar Eders Bog om Runeskriften, hvorpaa I har sendt mig en Prøve, saa har jeg sandelig ikke forsømt noget, som kunde tage Sigte paa med største Omhu og Iver at oplede, hvad der kunde have Interesse for det Spørgsmaal; men jeg har ikke haft Held dermed. Jeg husker rigtignok, at jeg fornylig i Gustav Selens [Ducis Brunsuic. . .] Cryptographiæ [Libri IX, Lüneburg 1624, Fol.] har læst et eller andet Alfabet, som ikke ligger saa langt fra Runernes Form; men eftersom den Bog for Øjeblikket ikke staar til min Raadighed, vil jeg ikke kunne meddele mere sikker Viden om de Ting.

Der hænder ikke saa forfærdelig meget nyt, som jeg kan fortælle om fra disse Himmelstrøg. Thi jeg er aldeles ikke i Tvivl om, at I har hørt om den store Buckingham, der for en Maaned siden mistede Livet i England, og hvem man med Rette kan betegne som vort Aarhundredes Sejanus.

Med Hensyn til mine private Forhold, hvad kan jeg da sige andet, end hvad der kan faa ikke blot mig selv, men ogsaa ethvert rettænkende Menneske til at fælde Taarer? Saaledes har jeg nu levet her i næsten tre Aar skuffet i mit længe nærede Haab om Forfremmelse eller Forbedring af min Stilling og næsten opslidt af utrolig Længsel efter mit kære Fædreland. Gid, ja gid der langt om længe vilde dukke nogen op, som vilde tage sig af mig! Hvis det ikke sker snart, er det paa det nærmeste sket og forbi med mine Studier. Jeg beder derfor i særlig Grad Eder, berømmelige Hr. Doktor Worm, om I ved Lejlighed alvorligt og flittigt vil anbefale mig til vor høje Hr. kongelige Kansler, der ikke kender til at berøve Videnskabens Vaabendragere sin Gunst. Og genkald Gang paa Gang i hans Erindring den Naade og Kærlighed, hvormed han plejede at omfatte min Fader, salig Ihukommelse, for at den samme maa strømme ned over hans eneste efterlevende Søn, der med Guds Hjælp, skønt med langsomme Fjed, søger at følge i Faderens Fodspor. Og lev vel da og lykkeligt, herlige Mand, med Eders højtelskede Hustru og søde Børn, vær skyldigst hilset fra mig.

Leyden 16. September 1628.

255. (Ep. 385). *Fra Otto Sperling i Bergen.*

7.9.1628.

Vær hilset, du fremragende Worm! Skønt jeg oftere har villet skrive til dig, har hine troløse Alper og de lange Afstande, hvorved jeg adskiltes

fra dig, afskrækket mig. Nu er jeg kommet dig nærmere og har ikke villet lade den ypperlige Lejlighed slippe fra mig, da nærværende unge Mand agtede sig til Eder. Saa dybt stikker endnu de Fortjenester i mit Bryst, og ved dem lever jeg bundet til dig — for ikke at tale om andre Ting. Jeg lever rigtignok, men ikke efter mit Ønske, idet jeg her er blevet borttrykket til den nordiske Verden. Jeg agtede mig til England, men af Uvejr blev jeg forslaaet til Norge. I denne Vinter har jeg valgt mig dette Opholdssted i Bergen, idet jeg »frygter — endog for det sikre« [Verg. Æn. IV 298] og frygter for »ulmende Ild under svigefuld Aske« [Hor. Carm. II, 1, 7—8]. Hvis du vil mig det godt, saa sørg for, at jeg snart ser dig i dine Breve, og at du er den samme som forhen mod din Sperling. De Breve, jeg har indlagt til Dr. Fincke og Bartholin, beder jeg dig om at lade besørge og samtidig rykke dem for Svar, naar denne samme Yngling skal vende tilbage til os. Thi jeg vil gerne, at du skal mene, at intet kærere kan hænde mig end at blive lindret med Venners Samtale. Men hvis min Smule Bistand paa noget Punkt kan være dig til Nytte, saa skal du fra din Side ikke bede mig derom, du skal befale.

Lev vel. Bergen, den 7. September 1628.

256. (Ep. 375). *Til Christen Stougaard i Strassburg.* 19.5./13.10.1628.

Det Brev, som du har skrevet mig fra England, har jeg rigtigt modtaget, min Stougaard, samtidig ogsaa Muslingerne, Træstykkerne og de forstenede Klumper; ligesom disse Ting efter deres Fortjeneste finder en Plads — og ikke den, der er ringest — blandt mine Sjældenheder, saa siger jeg umaadelig mange Tak for dem. Foruden Vægten, der næppe giver Bly noget efter, er det virkelig tillige det behageligste Naturens Skuespil daglig at se, at der sveder rigelig Svovlviatriol fra dem, som lægger sig saaledes paa Overfladen, at det kan gnides af med ringe Besvær. Men Træstykkerne kan næppe bevares mod Luftens Angreb; thi de tiltrækker (ligesom selve Vitriolens Dødningehoved) den fugtige Luft, hvorved de opløses paa den Maade, som du selv skriver angaaende Vandet ved Vitrioltilberedelsen deraf. Hvis der yderligere paa din Rejse skulde møde dig nogle Sjældenheder, som kan berige mit Naturaliekabinet, beder jeg dig have mig i Erindring.

*Til Gengæld vil jeg sørge for, at min Iver for at fremme dine Tare altid skal være urokkelig. For faa Dage siden kom Bjørn Drachard til mig og fremlagde dit Gælds-brev med indtrængende Bøn om, at jeg vilde udvirke hos Fuiren, at det betaltes ham af dit Stipendium. Jeg saa, at Manden var i Pengetrang og var ikke ukendt med Eders Bekendtskabsforhold, jeg saa,

at Gælds brevet var skrevet med din Haand og kunde ikke andet end at gaa i Borgen for ham hos min Svoger; jeg haaber, at du ikke vil tage det ilde op, hvis det udbetales af dine Penge. Dette tror jeg ogsaa er sket; men hvis det er imod din Hensigt eller Vilje, beder jeg dig angive det, og jeg skal sørge for snarlig Tilbagebetaling. Vor Peder Charisius, der overbringer dette Brev, beder jeg dig bistaa med Raad og Daad, thi han har besluttet at opholde sig hos Eder en lille Tid og give sig af med medicinske Studier; jeg haaber, at han ikke vil vise sig utaknemmelig*.

Hils Dr. Salzmann, hvis han er blandt de levende; han var engang min udmærkede Vært; jeg har flere Gange sendt Breve til ham, men ikke faaet noget Svar; deraf kommer det, at jeg tvivler lidt om, hvorvidt han lever. Lev vel.

(W I 131).

257. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

19.5./13.10.1628.

For otte Dage siden ankom min Svoger hertil blottet for alt. Han rejste straks til sin Hustru i Slangerup. Han fortalte, at Dr. Mads Jensen [Medelfar] saa vel som de andre gejstlige nød deres Indkomster uhindret af Fjenden. Din Hustrus Bedstemoder er i Sikkerhed og din Svigerfader betaler en mindre ugentlig Pengesum uden yderligere Forulempelse.

(W I 132).

258. *Til Henrik Gertsen Miltzov i Voss.*

19.5./13.10.1628.

N. N. har overbragt Hilsen og sagt, at der laa Hindringer ivejen for at sende Breve til os. For et Aar siden sendte jeg mine Festkalendere med Boghandleren Hans Lauritsen, som er vendt hjem uden Svar, hvorfor det er tvivlsomt, om Bogen er besørget. Jeg sender nu lidt flere Skrifter af samme Indhold. Fjenden har besat Jylland og truer med at gaa til Øerne. Gid jeg kunde være hos dig i dine Alper.

(W I 132).

259. (Ep. 386). *Til Otto Sperling i Bergen.*

13.10.1628.

Det var mig meget kært at erfare, højlærde Sperling, at du hel og uskadt, beriget med de højeste Grader i Medicin og Filosofi er ankommet til de hjemlige Guder og herfra til disse Verdens nordligste Himmelstrøg. Jeg lykønsker dig altsaa af Hjertet og beder til Gud, at han vil begunstige dine Bestræbelser og styre alle Ting til sit Navns Ære, Venners Glæde og dit Velfærd og Gavn. Hvad mig angaar, maa du fremdeles føle dig over-

bevist om, at jeg aldrig skal svigte dine Tarv, og hvis der er noget, hvormed jeg paa disse Kanter kan være dig til Nytte, saa sig til; du skal finde mig aldeles redebon. Hvis du iøvrigt skulde vide noget om Rhode eller Hans Andersen, beder jeg dig ved given Lejlighed give mig Meddelelse derom; det er nemlig længe siden, jeg har modtaget noget Brev fra ham. Dette har jeg med ildsom Pen villet svare paa dit Brev, for at du ikke længere skal kunne tvivle om min fordums Hengivenhed for dig; jeg mener, at ogsaa Dr. Fincke, saa vel som Bartholin, har opfyldt deres Hverv med Besvarelse. Du hilses af min Hustru, som ligger i sin sjette Barselseng med en lille Datter.

København, den 13. Oktober 1628.

(W I 132).

260. *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

Efter 16.10.1628.

(Svar paa Nr. 254. Hilsen og Tak til Pontanus, som har ofret saamegen Tid paa Festkalenderne. Udførligt Svar paa de fremsatte Indvendinger. Koncepten er for Størstedelen anvendt i Brevet Nr. 302, hvorfor Brevet p. Gr. af Worms Hustrus Død 21.11.1628 næppe er blevet afsendt).

(W I 132).

261. (Ep. 376). *Fra Christen Stougaard i Strassburg.*

16.11.1628.

Eders Brev har jeg modtaget gennem vor Charisius, berømmelige Mand; det var mig overordentlig kært, men paa Grund af Travlhed var det mig ikke muligt at besvare det straks, da Brevbæreren paaberaabte sig sit Hastværk og krævede Breve uden Tøven. At de Naturmærkværdigheder, som jeg sendte fra England er kommet Eder ihænde og har behaget Eder, glæder mig meget, og gid Tiderne, gid Lejligheden var saaledes, at jeg kunde yde noget større og betydeligere, jeg skulde da befitte mig paa, at der ikke med Rette kunde savnes noget fra mig. Jeg mener, at Vitriolen og Træstykkerne bør opbevares paa et mere tørt Sted for ikke helt at gaa i Opløsning, og at de ret ofte skal tørres af for det Tilfældes Skyld, at de skulde have tiltrukket nogen Fugtighed. Thi den Slags saltholdige Ting forandrer sig paa den mindste Foranledning og antager deres forrige Natur: Jeg har ogsaa haft flere af den Slags Ting, baade Stene og Træ, som laa i en Pose paa Skibet, og som Fribytterne i mit Fravær rev op, drevet af Haab om, at der var lagt Penge tilside og skjult blandt dem; da de blev skuffet heri, kastede de i deres Vrede Størsteparten deraf væk, for at vise deres Foragt for noget aldeles værdiløst.

At vor Drachard er blevet betalt paa mine Vegne af Fuiren, er jeg saa tilfreds med, at jeg endog takker Eder mange Gange for den Bistand, I har ydet os begge i denne Sag: Thi ogsaa før min Afrejse til England havde jeg skrevet til min Svoger Lasson i Viborg, at han i mit Fravær af sig selv skulde fornøje min af mig højt fortjente Kreditor, naar han var kommet tilbage til sit Fædreland.

[Johann Rudolph] Salzmann, Eders gamle Vært, har jeg opsøgt og hilst paa; han beklagede, at der slet ikke var bragt ham nogen Breve fra Eder og erklærede, at det vilde være ham overordentlig kærkomment at dyrke den Brevveksling, I nævner, hvis I gerne vilde begynde en saadan.

I Hast, Strassburg den 16. November 1628.

At svigte vor Charisius, som er mig anbefalet af Eder, det forbyder hans berømmelige Slægtninges Fortjenester imod mig, hvis der da kan ydes ham nogen Tjeneste fra min Side.

262. *Til Bertel Knudsen Aquilonius i Löderup.*

Efter 21.11.1628.

Ak, min Bertel, mit Lys er slukt! Min søde Fryd [Hor. carm. I, 1, 2] og hvad der var mig kært i denne Verden! Jeg kan ikke sige mer. Det Papir, som er vedlagt mine Bagateller, maa sige Resten. Du maa lide med mig og tilgive de Taarer, som afholder mig fra mere. Men hvad var Grunden til din Afrejse fornylig uden at hilse mig? Tag venligt mod mine Bagateller og dette Brev.

(W I 133).

263. (Ep. 377). *Til Henrik Paaske.*

Efter 21.11.1628.

Din »Skærsild« [Purgatorium medicum continens medicamentorum purgantium præparationes, Hafniæ 1631] har jeg set, min Paaske; du vil, at jeg skal sige min Mening derom? Jeg foretrækker den langt for det store Purgatorium, som af Papisterne er bestemt for saa mange Myriader af Sjæle: Thi jeg ser, at dit som Grundlag paaberaaber sig Guds Velsignelse, som skænkes Naturens Skabninger, medens vi ser, at hines er bygget paa Djævelens List for at drage de uforsigtige til Overtroens Afgrund. Hint er med den kyndigste Kunstfærdighed opbygget af Planters, Dyrs og Mineralers udvalgte Legemer, dette ser jeg er sammenflettet af dovne Munkes blotte Taagetale og Opspind, Listigheder og Bedrag. Skulde jeg derfor ikke mene, at din Skærsild langt maa foretrækkes for den papistiske? Iøvrigt ved jeg, at du selv let indser, at det ikke mangler paa Ting, som passende

kan tilføjes deri. Inden for Planternes Slægt er der i hvert Fald den Gummiart, som af nogle kaldes *Gutta Jencu*; denne kan daarligt udelades saa lidt som Jalaperod, der er uden Smag og har en ganske mild Virkning til Fremkaldelse af lindtglidende Maveindhold. Men jeg ved fuldtud, at det ikke er din Plan at faa det hele med. Imidlertid har der indsneget sig nogle Stavefejl paa Grund af din Medhjælpers Hastværk; de er kun af mindre Betydning, men behøver dog Rettelse, førend de kommer i den ukyndige Bogtrykkers Haand. Lev vel.

(W I 133).

264. (Ep. 387). *Fra Otto Sperling i Bergen.*

20.12.1628.

Vær hilset, fortræffelige Mand! Af mange Grunde staar jeg i Gæld til dig, men nu saa meget desto mere, fordi du med dit meget venskabelige Brev har villet kalde mig tilbage til Dagslyset — mig halvdøde Mand i den yderste Ensomhed, i Smuds og Rust. Saa meget lægger jeg visselig i denne Velgerning, at jeg, som forhen satte dig enestaende højt, nu saa meget højere begynder at elske dig. For den Tjeneste, Hengivenhed og Velvilje, hvormed du omfatter mine Bestræbelser, siger jeg dig saare mange Tak, og det samme beder jeg for dig med Ønsker om et lykkeligt Nytaar. Om Rhode har jeg næsten intet at tilføje, da jeg lige siden Maj ikke har set noget Brev fra ham. Det var skrevet i Padua henimod Slutningen af Februar, og han agtede sig dengang til Mantua sammen med andre, skønt Fyrsten her ikke bryder sig om Tyskernes Kundskabsiver. At han nu lever i Basel, har jeg faaet at vide fra Dr. Mikkell Christensen, der nu opholder sig her i Bergen. Hvorom alting er, saa kan jeg ikke bekræfte noget, da jeg hele denne Sommer har levet som en ensom Gæst afskaaret fra alle Venner og mine Forældre. Ved Begyndelsen af Foraaret venter jeg nogle Breve, og der er for mig ingen Tvivl om, at de nu henligger i Hamburg. Hvis jeg faar noget at vide, skal jeg sørge for, at du faar Meddelelse derom. Hvis du imidlertid af og til besøger mig med dit Brev, vil jeg anse alt dette for en Gevinst. Lev vel.

Bergen, i Hast, den 20. December 1628.

265. *Til Holger Rosenkrantz den Lærde.*

26.12.1628.

Hvis jeg ikke var saa nedbøjet af Sorg over min Hustrus Død, vilde jeg have skrevet udførligere om Eders Søns Sygdom, som han har paadraget sig paa Overrejsen. Hoved-

smerterne vedvarer trods Anvendelse af mild Udrensning. Jeg har anordnet forebyggende Midler mod den epidemiske Feber, men ved en andens Forsømmelighed er de blevet forsinket i tre Dage, hvorfor der viste sig Udslet, mod hvilket jeg har anordnet Hjortetak og Bezoarsten. Krisen synes nu overstaet.

(W I 137).

266. *Testimonium for Jens Jensen Welling.*

1.2.1629.

Johannes Johannis Vellingius blev immatrikuleret den 17. Juli 1626 [fra Viborg Skole] og har boet i mit Hus.

(W I fol. 4).

267. (Ep. 398). *Fra Johannes Narssius i Helsingør.*

15.2.1629.

Tjenstfærdigst Hilsen!

Berømmeligste, højtannede Mand! Omgjortet til Rejsen til Sverige (thi jeg er jo kaldet ved Lejdebrev eller Fribrev hvad Omkostningerne angaar, for at fremstille mig for den højkongelige Majestæt, før jeg begiver mig til Sverige) kan jeg ikke undlade at hilse dig med et Par Ord og, til Gengæld for den nylig af dig skænkede Rune-Gravskrift, sende dig denne Undervisning i Runesproget [Johannes Bureus: *Libellus alphabetarius, literis runicis cum interlinearibus sueticis editus*, Stockholm 1624, 4°], som er udgivet i Sverige. Den højædle Hr. Johan Bure vil maaske snart personligt meddele mere. Han er hans høje svenske Majestæts Agent og Slægtning til den kendte Bure i Uppsala, om hvem vi fornylig havde en Samtale, og han er sandelig en Mand, der er højst værdig ved sin Dannelse, Oprigtighed og andre Dyder, og hans Venskab ser alle brave Folk hen til. Men hvis du ogsaa vil forevise ham dine forunderlige Ting, som du nylig har vist mig, vil du handle som det er din Venlighed værdigt og meget kært for mig, og ikke mindre kært, hvis du vil give ham Lejlighed til at knytte Venskab med den berømmelige Dr. Bartholin, hvilket han efter min Tilskyndelse tilstræber. Jeg vilde med samme Formaal skrive til Dr. Bartholin selv, men paa Grund af min Rejsefælles Travlhed er jeg forhindret. Jeg beder dig hilse ham tusindfold og tusinde Gange til og bede ham, om han, hvis han finder det Umagen værdt, vil besvare det Brev, som blev sendt af mig for omkring ved seks Dage siden, og ikke være ked af at sende det til nævnte Hr. Bure.

Vær hilset og lev tusindfold vel med dine berømmelige Herrer Kolleger. Jeg haaber, at jeg med det første vil vende tilbage. Thi det siges, at den

høje Majestæt, Sveriges Konge, snart vil komme til den svenske Grænse for at indlede en Samtale med Eders høje Konge — jeg haaber til største Gavn for begge Riger og hele Kristenheden.

Helsingør, den 15. Februar 1629.

Pas paa med at henføre noget til de danske Oldsager, som er svensk; ellers vil der opstaa en stor, omend venskabelig, Kappestrid mellem os.

268. (Ep. 399). *Til Samme.*

1.3.1629.

Dit Brev var mig meget kærkomment, min berømmelige Narssius, dels fordi du ses ogsaa fraværende at fortsætte det med mig indgaede Venskabsforbund, dels fordi du med den tilsendte Runeundervisning (som jeg dog har set iforvejen) bestræber dig for at gavne mine latterlige Bestræbelser. Jeg ser gerne, at du til Gengæld af mig kan love dig alt, hvad der kan være kært for en Ven. Den højædle Bures Ankomst skal være mig meget velkommen; jeg venter ham med Iver. Thi saaledes vil jeg lettere kunne faa Kendskab til Bedømmelsen af mine Bagateller fra en Mand, der, som jeg mener, er ikke lidet erfaren i disse Ting, og i denne min kummerfulde Stand vil jeg opmuntres ikke saa lidt ved attraaet Samtale og Venskab med en saa betydelig Mand. Intet i mit Naturaliekabinet skal visselig være saa sjældent og dyrebart, at jeg ikke glad og gerne viser ham det. Ejheller vil der kunne være noget mere kært for vor Bartholin end at nyde hans Samtale, hvortil jeg, naar han kommer, vil skaffe ham Lejlighed. Han hilser dig skyldigst igen og, om jeg ikke tager fejl, vil han skrive.

Blandt mine Ting vil du ikke finde noget tilskrevet Danskerne, uden at det er underbygget ved troværdige Folks Vidnesbyrd eller ved Selvsyn; derfor frygter jeg ikke Kritikkens Snært fra nogen; men pas du selv paa, at du ikke, naar du tvinges til at se med fremmede Øjne og høre med fremmede Øren, overskrider Grænserne for det overdragne Hverv, saa at du (dette være sagt i Spøg!) spiddes med Kritikkens Spyd af Polakkerne.

Alle vore Venner hilser dig. Det Portræt, jeg lovede dig fornylig, sender jeg dig altsaa her, for at du ogsaa af og til ved Synet deraf kan mindes din fraværende Ven. Lev vel, bedste Ven Narssius. Det vilde være mig saare kært, om du vilde finde for godt at pryde min Bog om Runeskriften, som jeg har vist dig, mens du var her, med et kort Epigram.

København, den 1. Marts 1629.

(W I 137).

269. (Ep. 400). *Til Niels Andersen Holm i Aarhus.*

27.3.1629.

Vor ansete Hr. Dekan, Magister Johannes Alanus, har bedt mig om i et privat Brev fra mig til dig at ville fremføre det samme, som han selv gør i det offentlige Program, nemlig indbyde dig, hvis Dyd og Lærdom er os velkendt, til Magisterværdighedens Laurbær, som uddeles i Maj Maaned. Da jeg ønsker, at der altid skal drages god Omsorg for dig og dit Tarv, kan jeg saaledes ikke undlade at rette mig efter hans Anmodning og opfordre dig til paa ingen Maade at afvise denne Æresbevisning, som tilbydes dig af Universitetet, og det af mange Grunde, som jeg hellere vil fremføre, naar du er her, end betro til troløst Papir. Der er ingen Grund til, at Omkostningernes Størrelse skal skræmme dig (de er jo nu med Afskaffelsen af Udgifter til Gildebrødre blevet gjort helt taalelige), eftersom jeg ikke betvivler, at dine højadelige Beskyttere vil betale dem uden Udgift for dig. Flere Ting forbeholder jeg en privat Samtale. Farvel! Og kom!

Den 27. Marts 1629.

(W I 137).

270. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

9.4.1629.

(Worm meddeler ham sin Hustrus Død).

(W I 135).

271. (Ep. 425). *Fra Sir Henry Spelman i London til Palle Rosenkrantz sammesteds.*

18.4.1629.

Til den berømmelige Hr. Palle Rosenkrantz, hans Majestæt Kongen af Danmarks Udsending hos Englænderne, Ærbødig Hilsen! Gid han maa faa Fremgang i Hæder!

Berømmelige Herre! Jeg var meget glad over, hvad den lærde Yngling Axel Juul af Eders Følge nylig viste mig, nemlig det danske Tulshøj-Mindesmærke, lærd, fint og sindrigt fremstillet af Oluf Worm [Tulshøj, seu monumentum Ströense in Scania enucleatum. Hafniæ 1628, 4°]. Dog kan jeg ikke faa mig til at tro, at Slægten Thotts Navn har været kendt noget Sted i Verden ved Aar 290 efter Christus paa et Tidspunkt, da Germanere, Gallere, Britannere og — for ikke at nævne andre — alle nordiske Folk benyttede Skikken med Enkeltnavn efter Grækernes og Hebræernes Sædvane. Blot fordi han havde et enslydende Navn, tror jeg derfor ikke, at den Tott, som Saxo Grammaticus har omtalt i det Aarhundrede, bør regnes blandt Forfædrene til den Thor Thott, som levede 800 Aar senere,

lige saa lidt som Hebræerne af Asers Stamme har nogen Forbindelse med Totts Broder Asser i Henseende til Folkeæt. Dog vil jeg ikke benægte, at Danskere, Nordmænd og Gother (forhen Geter) nedstammer fra Hebræerne, da Arngrim Jonsson har givet os et ret energisk Bevis derfor i sin *Crymogaa*.

Nogen Sakser eller Daner, som har benyttet sig af Slægtstilnavn, forekommer, saa vidt jeg ved, bestemt ikke hos vore Historikere, der har skrevet udførligere om Danskerne end Danskerne selv. Heller ikke har jeg fundet nogen saadan blandt de gamle Gallere, hos Gregor af Tours eller i de middelalderlige Aarhundreder hos Aimoinus [Aimoin: *Historia sive de gestis Francorum libri IV*, udg. Paris 1514 og flere Gange senere], eller blandt Longobarderne hos Paulus Warnefrid kaldet Diaconus. Dog indrømmer jeg, at man nu og da i Historier, ligesom ogsaa blandt andre Folkeslag, støder paa en og anden, som kaldes med to Navne, intet af dem dog som Slægtsnavn, men det ene skyldes da en eller anden tilfældig Biomstændighed, og er ofte nedsættende (hvad Plautus kalder *improprium*, men vi a *nickname*), medens det andet er ægte og lovformeligt.

Vore Landsmænd, Angelsaksere eller Anglodaner, brugte ikke Slægts-tilnavn før Normannernes Indtrængen, og heller ikke i hele min Hjemegn, som fremfor andre ganske stod under dansk Herredømme og i Dag vrimler med Danskernes Gaarde og Slægter, er jeg efter en nøjere Undersøgelse stødt paa nogen med dobbelt Navn. Som Vidnesbyrd om dette Forhold er der bevaret en gammel Fortælling: En normannisk Adelsdame afslog Ægteskab med en Angler, fordi han ikke var hædret med et dobbelt Navn. Men snart kaster alle sig derfor over den normanniske Skik og tager sig Tilnavn enten fra Godser, Gaarde og Byer (hvilket var meget brugt hos Normanner og Gallere) eller fra indre og ydre Egenskaber, Hverv, Embeder, Haandværk, Bedrifter og lignende, og disse lod de gaa videre til deres yngre Slægtninge og Efterkommere. Men mere end nok herom.

Det er i Overensstemmelse med ældgammel Skik at begrave paa Markerne, endog en hel Slægt sammen i samme Gravhøj. Saaledes jordedes Abraham, Isak og Jakob med deres Hustruer i en Hule, som var ved Enden af den Ager, som kaldes Machpelach (hvor ogsaa hans Stamforældre Adam og Eva begravedes, hvis man tør tro de Lærde). Og det er ikke betydningsløst her, at der siges »ved Enden af den Ager«. Thi det minder om en anden ældgammel Forskrift, som Cicero omtaler efter Platon ved Slutningen af 3. Bog »Om Lovene«: Nemlig at man ikke maa begrave de døde i Pløjemarkerne. Thi fordum lod man de yderste Ender af Agrene ligge brak, hvilket ogsaa ses iagttaget i Tulshøj som noget, der har været ret stærkt holdt i Hævd af vore Danskere og Saksere. Jeg bemærker nemlig, at disse overalt har opkastet Høje af sammenlagte Græstørv paa fremtrædende Punkter i Egnene,

dog ikke i dyrkede Agre, men Lyngstrækninger og for Enderne af Markerne, som er mindre tillokkende for Ceres og Bacchus. De, der har plantet et Pæretræ paa en Grav, har altsaa krænket en gammel Skik, thi det Træ er langt senere, og paa Kirkegaarde har vi aldrig set et Træ, som bar Frugt, men meget ofte landlige og vilde. At Jøderne dog ellers har anbragt Mindesmærker og Høje i Haver, er jeg ikke uvidende om, men jeg forbigaar disse Ting, som burde behandles vidtløftigere. Dog undrer jeg mig over, at Thor Thott, Grundlæggeren af et Kloster, ikke har valgt sig sin Begravelse der, da dette var saare yndet blandt de første Grundlæggere og et Pant paa den kommende Salighed, som de, selv om Munkene trak sig bort, mindst af alt skulde lade falde tilbage fra de kristne Brødre til Hedningerne og vige fra de troende til de Vantro. Denne Thor Thott har nok været en anden, og — hvis det ikke er usømmeligt — vil jeg ønske ham:

»Fredeligt hvile hans Ben«.

Om Runebogstaverne ønsker jeg mere: Hvorfra stammer deres Navn? Hvor var deres Hjemsted og blandt hvilket Folk? Plinius omtaler *Rinuci*, og Forfatterne anbringer dem i Dag ved Siden af Bataverne og Friserne og hævder, at Frisernes Sprog i Dag er ret enslydende med de gamle Teutoners og Gothers. Og dem, som Tacitus i Germania kalder *Sumici*, læser nogle som *Rumici*. Udentvivel vilde det hjælpe paa disse Enkeltheder, hvis der kunde skaffes et Eksempel af den højilærde Oluf Worms lille Bog om Runeskriften.

Jeg mener, at Mindesmærkets Indskrift er helt udført med gothiske Skrifttegn. Men af gothiske er der forskellige Arter, forskellige Alfabetter. Et fra en anonym Kilde har Bonaventura Vulcani givet, og fire andre har han erhvervet fra Venner andetsteds, men disse afviger kun lidet indbyrdes, saa at der kun synes at være to Hovedarter, af hvilke den ene er udtænkt af *Galfila* (hos andre *Gulfila* og *Ulphila*), en gothisk Biskop omkring Tiden 415 ifølge Isidors Krønike [Isidori Hispalensis de Gothis, Wandalis & Suevis Historia ex Bibliotheca P. Pithæi, Paris 1579, Fol.; ex edit. Henr. du Breul, Paris 1601, Fol.] Abbed [Johann] Trithemius [Polygraphiæ Libri VII, 1518, 4°, Frankfurt 1558, 4°, Köln 1564, 1571, 8°, Strassburg 1600, 1613, 8°] anfører ogsaa en anden, opfundet senere af Normannerne (som han udleder fra de asiatiske Gother). Og hos os findes nu og da en Slags gothisk Skrift, som ikke er ulig Mindesmærkets, men forskellig ved et og andet Skrifttegn og værdig til Worms Udtydning. Her er et kort Eksempel:

RILFMRRTTIFM

Denne Indskrift var indhugget paa Fodstykket af et Stenkors i *Beucastrum* i Nordengland (hvor Danskerne i stor Mængde færdedes), og som blev fremstillet samtidigt for Cambden og mig i det Herrens Aar 1618 af Hr.

William Howard, den kyndigste Oldtidsmindeforsker blandt fornemme Englændere, Søn af den sidste Hertug af Norfolk. I Cambdens Britannia [seu totius Angliæ descriptio c. tabulis Geographicis, London 1600, 4°, Amsterdam 1617, 8°] findes der ogsaa fra samme Egn, under Brighton i Cumberland, en anden Indskrift (dansk tror jeg) med forskellige mere forældede og fremmedartede Bogstaver; begge disse ønsker jeg, at Eders Sandsiger Worm skal tage i Øjesyn og ved at give en Forklaring paa det ene eller det andet blive min store Apollo. Og selv om han maa give op, er det ikke mindre værd, thi disse Ting er maaske »at undersøge Dødeofringerne hos Hades«. Om de øvrige Ting vil jeg intet sige, da de har mindre almindelig Interesse.

Hermed har jeg, skønt, som Eders Excellence ved, ret syg og hæmmet af andet, talt til Ende om disse Spørgsmaal. Jeg haaber, at jeg kan indlede Venskab med Forfatteren, og at vi gennem Breve engang kan forhandle yderligere. Den almægtige Gud beskærme Eders Herlighed til Eders og Fædrelandets Pryd saare længe.

London, den 18. April 1629.

272. (Ep. 319, BA 6). *Til Arngrim Jonsson paa Holar.*

9.4./11.5.1629.

Dine meget velkomne Bemærkninger til Festkalenderne tillige med dit den 4. September forrige Aar skrevne Brev har jeg først modtaget den 4. April i Aar, thi Købmanden hævdede, at han havde ligget i Læ i Norge Vinteren over. At jeg dog har modtaget det, glæder mig af Hjerttet, og jeg takker meget for den ydede og gennemførte Hjælp. Jeg vedgaar ikke saa faa Fejl, som dels er skrevet op af mig i Bogens Slutning, og som jeg dels først nu har lagt Mærke til. Om de øvrige Ting vil du finde min Anskuelse vedrørende de fleste fremsat i Bogen om Runeskriften, som det gør mig ondt, at du ikke har beholdt hos dig længere Tid. Men da jeg endnu nærer et ikke ringe Haab om, at du faar Tid til at gennemløbe den en Gang til, og — til Fædrelandets Gavn — at forsyne den med din Ærligheds og dit Venskabs Antegninger, se saa sender jeg den tilbage overladende den til dit Skøn og Forgodtbefindende, idet jeg ikke betvivler, at den til sin Tid vil vende tilbage til mig med Renter. Thi man behøver ikke at forhaste sig, naar den grumme Krigsgud endnu tvinger vore Muser til Tavshed, og naar mine private Forholds sørgelige Tilstand — paa Grund af Tabet [21. Nov. 1628] af min højt elskede Hustru — ganske har udslukket enhver Glød i mig over for disse Ting. Den almægtige Gud bistaa den utrøstelige med Raad og Daad!

Din Jon Oddsson har jeg endnu ikke truffet, men hvis han kommer til mig, kan han forvente alle Venskabsydelse. Hvor vilde jeg gerne kunne have gjort noget i Sagen om Illugi [Ingjaldsson], men Kanslerens Fravær har staaet ivejen, saa at det ikke har været muligt at opfylde dine Ønsker; thi nu er vi paa femte Maaned, siden han rejste til Lybæk med Rigets betydeligste Mænd for at forhandle om Fredstraktaten, og endnu er han ikke vendt tilbage derfra, skønt de giver os Haab om, at han vil komme snart igen, naar Sagen er tilendebragt efter Ønske. Den almægtige Gud give, at det endelig bliver muligt at nyde Fredens inderligt ønskede Vel-signelser, som med den mest truende Fare for os selv hidtil har været os berøvet.

Af de Mindesmærker, som findes hos os, sender jeg en Prøve, som jeg har ladet se Lyset for at afæske mine Landsmænd deres Meninger; hvis den faar en gunstig Kritik, vil jeg med Guds Hjælp til sin Tid udgive mere end 300 af den Slags, som jeg gemmer i mine Arkiver. Jeg beder dig med din sædvanlige Aabenhjertighed ikke undlade at fremsætte, hvad du finder mangelfuldt deri, for at den Fejl lettere kan blive rettet.

Lev vel, bedste Arngrim, og bær over med denne forvirrede Skrivelse, som udspringer af en sorrigfuld og bekymret Sjæl. Jesus Christus bevare dig rask, for at vi, hvis det er hans Vilje, længe og velbeholdne kan dyrke dette litterære Samkvem til vort Fædrelands Gavn.

Atter: Lev vel og tilgiv min Besværlighed.

(W I 136).

273. *Testimonium for Hans Madsen Birkop.*

4.5.1629.

Johannes Mathiæ Roschildensis blev immatrikuleret den 28. September 1621 [fra Roskilde Skole]. I 1623 blev han Hører.

(W I fol. 4).

274. *Til Jens Pedersen Schjelderup i Wittenberg.*

11.5.1629.

Tak for dit Brev og Hilsenen til min Hustru, som imidlertid er død.

(W I 135).

275. (BA pag. 332). *Testimonium for Gunnar Bjørnsson.*

14.5.1629.

Gunnerus Biononius Islandus blev immatrikuleret i April 1626.

(W I fol. 4).

276. (BA 169). *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 17.5.1629.

Nu vender din Gunnar Björnsson tilbage til Eder. Han er en Yngling, som ikke staar tilbage for nogen af sine Landsmænd i Henseende til Beskedenhed og Flid. Skønt jeg ifjor ikke har modtaget noget Brev fra dig, har jeg dog ikke kunnet sende ham til dig uden Brev fra mig, uagtet jeg ikke har andet at skrive, idet den Smerte og Kummer, som har ramt mig ved min højtelskede Hustrus Død, hyppigt holder min Pen fra at skrive. Men jeg beder dig lade vor Gunnar være dig anbefalet og anmoder dig venskabeligt om ikke at ophøre med at bistaa og fremme hans rosværdige Bestræbelser paa enhver Maade; thi dette fortjener Ynglingens Beskedenhed og Retskaffenhed, som jeg er fuldt overbevist om engang vil blive frugtbringende for Kirken.

København, den 17. Maj 1629.

(W I 136).

277. *Til Thomas Wegner i Stavanger.* 29.5.1629.

Tak for dit Trøstebrev. Undskyld, at jeg ikke skrev med Christen Skrædder, der rejste uden mit Vidende og end ikke har opsøgt mig ved sin Tilbagekomst. Tak for de tilsendte Østers og Fisk. Hermed følger Apothekervarer.

(W I 135).

278. *Til Oluf Clemensen (paa Gaunø?)* 19.6.1629.

Det Digt, du sendte mig, har jeg rettet. Hvis der stadig findes Fejl deri, maa det tilskrives min Travlhed og mine Sorger. Jeg har kun betalt Bogtrykkeren en Slettedaler, skønt han forlangte en Imperial. Endvidere 4 Mark for fire Bøger Papir. Restbeløbet tilbagesendes.

(W I 136).

279. *Til Otte Skeel.* 19.6./13.7.1629.

Min gamle Fader klager over den Behandling, Fjenden har givet ham og beder Eder komme ham til Hjælp.

(W I 136).

280. *Til Søren Olufsen i Ørsted.* ca. 13.7.1629.

Din Søn Oluf [Sørensen Ørsted] vender nu hjem, skønt jeg gerne beholdt ham. Pesten raser her, og jeg har paa fjorten Dage mistet min Fader, min Søster og min Svoger

[Caspar Bartholin [død 13.7.]. Betalingen for din Søns Ophold overlader jeg til dit For-godtbefindende.

(W I 138).

281. *Til Johan Hermann van Ham i Roskilde.*

ca. 13.7.1629.

Denne forældreløse Dreng bedes du tage dig af. Han har ret gode Evner. Hans afdøde Forældre var beslægtede med mig. Drengen er musikalsk.

(W I 138).

282. *Til Cort [Thomas?] Wegner.*

13.7.1629.

For Taarer kan jeg ikke lykønske dig og din Hustru, thi Pesten har bortrevet min Fader, min Søster og min Svoger Bartholin. Mine Børn har været sygelige siden deres Moders Død.

(W I 138).

283. *Til Holger Rosenkrantz den Lærde i Helsingborg.*

13.7./13.8.1629.

Jeg sender de ønskede Lægemedler, en Beskrivelse af *Emplastrum uterinum* samt *Aqua vitæ antherita* til Mette Gøye. Christina Hasebart har faaet det tilsendte og lover hurtigt Svar. Hofprædikanten [Hans Rasmussen Brochmand] skal være theologisk Professor. Der er megen Feber og Dysenteri i København. Jesper Brochmand og Longomontanus er i Roskilde. Selv bliver jeg med mine moderløse Børn i København.

(W I 138, W II 83).

284. (Ep. 426). *Til Sir Henry Spelman i London.*

18.7.1629.

Til den berømmelige og ædle Hr. Henry Spelman, engelsk-britisk Ridder. Berømmelige Mand! Jeg kan ikke andet end med Kyshaand modtage den store Elskværdighed og utrolige Velvilje, hvormed du har betænkt mig, der er dig ukendt af Udseende og paa intet, selv ikke det mindste, Punkt, nogen-sinde har gjort mig fortjent af dig og dine: Ikke blot ved Tilsendelsen af din lærde og med uhyre Klogskab og Flid udarbejdede Archæologi som Gave [Archæologus ad modum Glossarii, London 1626, Fol.], men ogsaa ved at gøre saa meget ud af mine Bagateller om Strø, saa at du ikke har frygtet at anvende nogen Tid paa deres Gennemlæsning. For disse Tjenester erkender jeg, at være dig saa stærkt forbunden, at jeg gladelig og ikke med Urette indrømmer dig alt, hvad der kan tjene dig til nogen Nytte gennem mine beskedne Evner og tjene til at øge din Hæder. Men for med et ydre

Tegn at kunne lægge mine gengældte Følelser for Dagen, sender jeg dig her mine Festkalendere, som mere efter de Fornemmes Vilje end efter mit eget Ønske er fremdraget fra det dybeste Mørke til dette Lys. Ved Undersøgelsen deraf beder jeg dig venskabeligst lægge samme Oprigtighed for Dagen, som i Strø-Mindesmærket. Thi det drejer sig her om hidtil uprøvede Forsøg, og naar en enkelt Mand bryder Isen under daglig Forstyrrelse af uendelig mange andre Forretninger, kan noget let undgaa hans Opmærksomhed. Forekommer noget mindre fuldstændigt behandlet, saa vil med Guds Hjælp til sin Tid min Bog om Runeskriften kunne oplyse det bedre; hidtil har vore Forholds bedrøvelige Udseende i denne Krigstid og tillige Bogtrykkernes lurvede Stædighed ikke forundt den at se Lyset.

Hvad angaar Tulshøj-Mindesmærket, som saa omhyggeligt er gennemgaaet af dig, saa maa du vide, at jeg har offentliggjort det paa Anmodning fra en Ven af mig, for at jeg kunde finde ud af, hvad de Lærde i vort Land mener om saadanne Ting; om de mener, at de øvrige Ting af den Art, udtydede med stort Besvær og Bekostning fra Ruiner og Stene i Danmark og Norge, er værdige til at se Lyset: For at jeg ikke ved Anvendelse af yderligere Arbejde paa disse letsindigt skulde spille gode Timer, som undrages alvorligere Opgaver. Jeg mente derfor ikke, at dette Skrift var af saa stor Anseelse; at det skulde underkastes en Prøvelse af dig og lignende Oldforsknings Stormænd; dog tager jeg med Kyshaand imod den og højagter den som meget kærkommen. Og for at du kan erkende, at den er omhyggeligt taget til mit Hjerte, da den meddeltes mig af vor højædle Axel Juul, saa vil jeg i Tillid til saa stor Venlighed frit lægge i dit Skød de Tvivlsspørgsmaal, som rejste sig hos mig ved Gennemlæsningen deraf, og det er mit inderlige Ønske, at de vil blive modtaget med Sindsligevægt og udlagt med Oprigtighed.

Du tror ikke, at Familien Thotts Tilnavn ved Aar 290 efter Christus har været kendt nogetsteds i Verden, da Germanerne, Gallerne, Britannerne og alle Nordens Folk benyttede enkelt Navnebetegnelse efter Grækernes og Hebræernes Sædvane: Men mig forekommer det at kræve en vægtig Bevisførelse, at alle Nordboer paa den Tid skulde have brugt enkelt Navnebetegnelse. Om Germanerne, Gallerne og Britannerne skal jeg nu ikke sige noget: Om Danskerne, Nordmændene og Svenskerne overbeviser baade troværdige Historier og adelige Stamrækker samt andre Vidnesbyrd, der findes hos os, om det modsatte. For ikke at tale om Longobardernes Adeling, Danskernes og Gothernes ældste Familier Amali og Balther, hvorom ogsaa Archæologus gør lærde Bemærkninger; om Gunginci, hvorom Paulus Diaconus i første Bog om Longobardernes Bedrifter Kapitel 14 taler [Paulus

Warnefridi Diaconus: De origine et gestis regum Langobardorum Libri VII, Paris 1514, Fol., Basel 1532, Fol., Leyden 1595, 8°]; der hersker Tvivl om, hvorvidt det har været vore Gønger, der stadig har et helt Herred i Skaane og roser sig af Afstamning fra de gamle Gother, for hvilke de næppe staar tilbage i Skydefærdighed; om Lithungi hos samme, sammesteds Kapitel 21: »Disse var alle Lithunger, thi saaledes kaldtes en ædel Stamme hos dem«, siger Warnfred; skønt nogle læser Adelinger under Hensyntagen til Forklaringen hos Paulus selv, saa bevidner vore Historikere, at saare mange af de følgende Konger er blevet kaldt Skjoldunger efter Danskernes Kong Skjold (sml. Saxo, 4. Bog), der — som vore Aarbøger beretter — menes at have levet omkring Aar 3006 efter Verdens Skabelse. Rolf, der herskede omkring Aar 3379 efter Verdens Skabelse, havde som Tilnavn Krage. Fridlev I, der førte Sceptret i Aar 3871 efter Verdens Skabelse, kaldtes Snare. Frode III, i hvis 19. Aar Gotherne udvandrede fra Danmark, og som levede paa Christi Fødsels Tid, blev hilset som Gessmild. Harald II, som fik Herredømmet Aar 276 efter Christi Fødsel, kaldtes Hyldetand. Jeg gaar ikke videre frem i de danske Kongers Historie. Spørger du Nordmændene, saa begynd ikke med Harald Haarfager, som man fortæller paa-begyndte sin Regering i Aar 860 efter Christus, og fra hvem og til vore Forfædres Tid næppe nogen ikke kunde glæde sig ved et eller andet Tilnavn: Men se paa Smaakongerne, som før hans Tid udøvede Herredømmet i Provinserne: For Størstepartens Vedkommende vil du finde, at de ikke har benyttet et enkelt, men et dobbelt Navn. Til hvad Nytte skal jeg nævne Ivar Vidfadne, Aase Ildraade, Olaf Trætølge, Halfdan Hvidben, Halfdan den Milde, Gudrod den Gamle og saare mange andre? Svenskerne vil opregne dig Rørik Slyngebaand, Alrik Gestblind, Erik den Vise, Halfdan Berg-ram og andre; jeg er ked af at genkalde disse i Erindringen for dig, som er saare velbevandret i Historierne. Af Stormænd og Adelsmænd kunde jeg opregne dig en ikke mindre Fortegnelse (i hvert Fald af Danske), hvis jeg vidste, at Slægtstavler, som er overleveret os fra Haand til Haand, havde nogen Vægt hos dig. Rosenkrantzernes har jeg offentliggjort i Tulshøj; jeg kunde tilføje Urnernes, Bannernes, Brahernes, Gyldenstiernes, Langer-nes og andre Eksempler, dersom Nødvendighed krævede det.

Vel var der Helte før Argamemnon's Tid,
 men ingen Taare fældes paa deres Grav;
 de dølger sig i Glemsels Mørke,
 saasom de savned en hellig Sanger.

[Horats carm. IV, 9, 25—29]

Hvad Cambden fortæller om Godolphinernes Familie, er tydeligt og meget

velkendt for Spelman. Den Thott, hvorom der tales hos Saxo (hvis Beviskraft ikke uden videre kan afvises), vil jeg altsaa ikke udelukke fra Thors Forfædre, medmindre du med tydelige Beviser kan godtgøre, at der dengang har levet andre Thotter, eller at denne Række paa 800 Aar er afbrudt.

At Hebræerne af Asers Stamme i Henseende til Folkeslægtskab har nogen Forbindelse med Totts Broder Asser, det har jeg intetsteds sagt, men fordi det er muligt at finde de samme Heltenavne i vort Folk som i det hebraiske, saa paastaar jeg, at vi har vort Udspring fra Hebræerne, hvilket jeg glæder mig over, at du villigt indrømmer mig.

Men eftersom jeg bemærker, at denne Diskussion om Tilnavne kan fremkalde forskellige Vanskeligheder, saa minder jeg om, at der har været Tilnavne i visse danske Familier fra meget gammel Tid, men at de i nogle Familier har været afbrudt i nogle Aarhundreder for derpaa at blive genopvakt af Efterkommerne. Og derom belærer Eksempler fra visse Adelsmænd, som er ilive hos os: Skønt det til Overmaal staar fast, af hvilken Afstamning og Familie de er udgaaet, foretrækker de dog i en lang Række Slægtled kun at blive nævnet med Faderens Fornavn paa samme Maade som Grækerne satte Faderens Navn bagefter, som EΥΓΝΙC EΥΒΙΟΥ (= Eugnis, Søn af Eubios) paa Alteret i Messina paa Sicilien; og som Romerne paa deres Mønter: JULIA.C.JUL.CÆS.IMP. *filia* (= Julia, Datter af Cajus Julius Cæsar Imperator d.v.s. Datter af Kejser Augustus). At dette i svunden Tid har været meget hyppigere hos os, har Danmarks højædle Historieskriver Arild Hvidtfeldt levnet os Vidnesbyrd om i Frederik I's Levned henimod Slutningen, hvor han fortæller, at den nævnte Konge bevirkede over for den danske Adel, at de genopvakte de næsten forsvundne Familietilnavne og Skjoldemærker; det var, for at der ikke skulde ske Sammenblanding af Slægterne og en uigenkaldelig Glemsel af Afstamningen skulde indsni sig. Og jeg lægger ikke Skjul paa, at der endnu findes visse Familier, som, skønt de først for ikke saa mange Aarhundreder siden har erhvervet deres Tilnavn, dog opregner en ubrudt Række af Forfædre fra den fjerneste Tid. Og den, som mangler andre Støtter, kunde hævde, at Thor i denne Forstand hørte til Thotternes Forfædre. Men for mig har Stamrækkerne i denne højædle Slægtsfølge været et almengyldigt Eksempel.

Du ved bedre end jeg, hvor megen Værdi der kan tillægges den negative Beviskraft hos de Udlændinge, der skriver om danske Forhold. Hvis du sammenligner dine Englændere, Franskmænd og Saksere, der behandler danske Forhold, men vore Landsmænd, især vore Haandskrifter og ikke endnu udgivne Sager, gode Gud! Hvor tynde, hvor mangelfulde, hvor uvidende om alle vore Skikke! Jeg kunde gennemgaa for dig Slægtsnavnene paa vore Adelsmænd, som er nævnet i dette Aars franske Indberetninger

og fordrejede paa saa ynkelig Maade, at de knapt kan genkendes af os selv og simpelthen maatte antages for Udlændinge, medmindre Rækkefølgen af Hændelserne bekræftede Gætningen. Ud fra dette kan du let skønne om, hvor megen Lid man kan fæste til saadanne udenlandske Ting. Men jeg tvivler ikke om, at du selv har bemærket dette.

At Angelsakserne eller Anglodanerne før Normannernes Indtrængen i Britannien ikke har benyttet Slægtsnavn, det vil jeg let gaa med til og ikke drage din Troværdighed i Tvivl; men herfra kan vi ikke ordentligvis føre noget Bevis med Hensyn til Danskerne i deres Fædreland og alle de øvrige Nordboere. Det glæder mig, at du, før Tilbagesendelsen, med din fyldige Indsigt har beriget min Skildring af den Skik, at en hel Slægt sammen begravnes paa Markerne i samme Gravhøj. Men jeg kan ikke lade være med her at anføre, hvad jeg hos os finder af Forskelle fra de Forhold, du samler fra Cicero. Thi hos os er det ikke i Lyngstrækninger og kun ved Agerenderne, at du vil finde de fleste af den Slags kunstfærdigt opførte Høje og Grave, der skulde tjene som Begravelse for Stormænd: Men ogsaa i dyrkede Marker som er nyttiggjorte for Ceres (om Bacchus taler jeg ikke, da han er mindre kendt hos os), saa at det er muligt at se adskillige, som delvis er nedpløjet af vore Bønder. Og jeg skulde ikke mene, at en gammel Skik blev krænket ved Anbringelsen af et Pæretræ. Thi jeg kunde paavise, at ældgamle Bøge, Ege og andre Træer bestemt til Opfødning af Svin kranser nogle Høje som en Krone, og at nogle beklæder dem til Toppen eller paa Siderne. Det er direkte Iagttagelse, som fortæller os dette, og den kan ikke omstødes ved nogen Meninger eller Gætninger.

Raadspørger vi den hellige Skrift, vil vi ogsaa finde Judas Konger gravlagte, ikke i dyrkede Agre, men i deres Haver. Om Manasse bevidner det 21. Kapitel af anden Kongernes Bog Vers 18, at han efter sin Død blev begravet i Haven ved sit Hus i Ussas Have. Og om hans Søn Ammon fortælles det samme i sidste Vers af samme Kapitel: De begravede ham i hans Grav i Ussas Have. Det synes altsaa ikke at have været sjældent blandt mange Folkeslag at gravlægge deres Konger og Stormænd i Haver og Agre beplantet med frodig Afrøde.

Du undrer dig over, at Thor [Thott], som var Grundlægger af saa mange Klostre, ikke har valgt sig en Begravelse der. Ogsaa jeg undrer mig, og det er ikke muligt med nogen tydelige Beviser at godtgøre, hvorledes det er gaaet til. Du ser, at jeg har fremsat mine Gisninger til Overvejelse, og hvis ikke en foreliggende Gravskrift, en fast Familieoverlevering og andre lignende Eksempler gjorde Indtryk paa mig, vilde jeg med dig simpelthen benægte det; hvordan det nu end forholder sig, er det nødvendigt, at vi fæster Lid til disse Ting, indtil det modsatte bevises. Dengang Stormændene

endnu ikke var befæstede i Troen, er det aldeles ikke fornuftstridigt, at Munkene i deres Iver efter Vinding har tilladt mange Ting, for ikke at kuldkaste det lagte Læregrundlag med altfor stor Strenghed.

Med Hensyn til Runerne kan jeg ikke noksom undre mig over, at Spelman intet har faaet ud af de britiske Historikere, som (efter hvad du siger) har skrevet udførligere om Danskerne end Danskerne selv. Om disse Emner synger og fortæller stadig Danskere i Massevis, Nordmænd, Svenskere og Islændinge skriver, meddeler og fremlægger. Ja, intet føres hyppigere i Munden af alle. Og fordi du tror, at min Bog om Runeskriften skal give alt dette i afgjort Form, sender jeg dig her en Prøve derpaa, og jeg tilføjer udførligere, hvad jeg har ment det nyttigt at offentliggøre om Runernes Navn, idet jeg gerne henskyder det til din oprigtige og nøjagtige Bedømmelse i Haab om, at det vil vende tilbage beriget med Belysning og nogen Tilføjelse.

Det er med Rette, du mener, at Mindesmærkets Indskrift er affattet med gothiske Skrifttegn: Thi de gothiske er intet andet end Runer, og de Tegn, som af Udlændinge kaldes de gothiske efter dem, som først bragte dem ud til fremmede Folkeslag, det er for os med sit sande og ægte Navn Runeskriften, hvilket fjerde Kapitel af min Bog om Runeskriften vil give klar Besked om.

Indskriften paa Fodstykket af Stenkorset i *Beucastrum* er ægte gothisk eller Runer, men afskrevet af en ukyndig og ikke rigtigt; thi den er ikke fuldstændig, og Tegnene Nummer 4, 5, 7, 8 og 12 har ikke undgaaet Sammenblanding og Forskrivning. Dette beklager jeg ogsaa med Hensyn til det Mindesmærke, som findes i Brighton og er aftegnet af den berømmelige Cambden: Ellers vilde der her ikke være Brug for nogen Apollo. Hvad om den skulde læses saaledes:

R I T T 4 1 1 N R N T 4 T I T T T P
 Rino satu Runa stina d
 Rino har sat disse Runestene

Men hvis jeg stod i saa stor Anseelse hos den højst fremragende Spelman, at han vilde sørge for, at disse Ting blev aftegnet noget nøjagtigere af en, som ikke er ganske ukyndig i denne Skriftart, saa vilde det lykkes for mig at faa ham til at erkende, at intet er mig kærere end at være mine Venner til Tjeneste i den Slags Sager.

Du ser, højst fremragende Spelman, med hvilken Hensigt jeg har ment, at disse Ting burde skrives til dig; nemlig for at jeg kunde fremføre de skyldige Taksigelser for din udmærkede Velvilje og Venskabs Hengivenhed imod mig, for at jeg ikke skulde gøre dit Haab til Skamme, for at jeg kunde

grundlægge fremtidigt Venskab og fremtidig Fortrolighed mellem os, ja, for at jeg kunde indvi mig selv og alt, hvad mit er, til dig og dine Studier. Jeg haaber, at du vil tolke dette i en god Mening, eftersom du let deraf kan slutte, at de Ting, som enten af Udlændinge eller af mine Landsmænd er offentliggjort om nordiske Forhold, er den mindste Del af, hvad der endnu ligger skjult i Arkiverne hos os og overses eller foragtes, fordi det er altfor velkendt. Ved en eller anden mærkelig Skæbne er disse Ting hidtil til saa stor Skade blevet unddraget dem, som dyrker vore Oldsager.

Til disse fornøjelige Fritidssysler drives jeg ikke af noget Begær efter Berømmelse eller af noget Popularitetsjageri, men af ren Fædrelandskærlighed, skønt jeg er bundet til andre og langt alvorligere Hverv; jeg ved, at du og andre retskafne og ærlige Mænd vil udlægge det i den Aand, hvoraf det er fremgaaet.

Lev vel, København den 18. Juli 1629.

(W I 151. W II 79).

285. *Testimonium for Søren Fridlev.*

24.7.1629.

Severinus Fridlev Viburgius blev immatrikuleret i April 1623. Han boede i mit Hus indtil Januar 1625 og var derefter indtil 1629 Lærer for Tyge Brahes Børn. Han ønsker nu Embede.

(W I fol. 4).

286. *Fra Christen Thomesen (Sehested) i Helsingborg.*

2.8.1629.

Du bedes komme og tilse min Søn Axel, der lider af Bugløb. Medtag Lægemedler. (Kv. 103).

287. (BA 170). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

13.8.1629.

Hilsen med megen Lydighed! Berømmeligste, fortræffeligste Hr. Doktor og Præceptor, hvem jeg skylder al ærbødig Dyrkelse! Gunnar Bjørnsson er kommet til mig med Eders Anbefalingsskrivelse; han var iforvejen en hos mig for sin Beskedenhed og ufordærvede Natur velanskreven Yngling, men nu i højeste Grad yderligere fordi han har gjort sig fortjent til den berømmelige Hr. Doktors Anbefaling. Saa snart Lejlighed byder sig, vil jeg derfor ikke svigte ham, og det samme kan ogsaa alle mine Stamme-frænder vente sig fra min Side, naar de over for Eder har godtgjort deres Flid og hæderlige Vandel. Gid da ogsaa denne Thordur Gislason (og derom

føler jeg mig overbevist) maa opføre sig saaledes og blive ved dermed; før sin Bortrejse til det fremmede for sine Studiers Skyld bad han mig indtrængende om at blive Eder anbefalet af mig. Thi gennem Samtaler med mig og andre af Eders Elever tror jeg, han føler sig foranlediget til at vente sig alskens god Hjælp gennem Eders Gunst. Derfor beder jeg højlilig om, at Hr. Doktoren vil finde ham værdig til Optagelse i Listen over Eders Elever. Men hvis han ogsaa ved Hr. Doktorens Bistand og Hjælp snarest kunde blive forfremmet til Parthaver i den kongelige Almisse, vilde han opfatte det som en ypperlig Omsorg for sit Vel, thi han er fattig og kan ikke bekoste sit Livsophold af sin egen Pung. Men da Eders Elskværdighed, som jeg saa ofte har følt over for mig og mine Landsmænd, byder mig at være ved godt Haab i denne Henseende, lader jeg mangt og meget usagt og nøjes med at ønske og befale Hr. Doktoren med hele Eders Hus i Guds Varetægt.

Eders altid redbonne Tjener

THORLACUS SCULONIUS, Islænding.

Skrevet i Holar paa Island den 13. August i Aaret 1629 efter Kristi Genkomst.

288. (Ep. 320, BA 7). *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

16.8.1629.

Jeg kan ikke andet end »anslaa den samme Streng« [Hor. A.P. 356] og syngende den samme Sang, berømmelige Dr. Worm og evigt ærværdige Velynder. Hvilken er da den Streng? siger du, og hvilken Sang? Jo, siger jeg, det er den, hvorved jeg burde have erkendt og atter forpligtes til at erkende min Hr. Velynders næsten overmenneskelige Imødekommenhed og mere end gode Velvilje (begge er altsaa guddommelige, saa vidt det kan forekomme blandt Mennesker), som baade er ydet forrige Aar og lagt for Dagen i dette Aars meget bevaagne Brev. Thi hvad min Hr. Velynder har gavnet mit Vel over for vor høje Hr. Kansler, det skal aldrig overgives til nogen Glemsel, og at en saa betydelig Mand tog imod forrige Aars Brev fra mig tilligemed Dokumenterne med et saa venligt Sind og omfattende Kærlighed, det kan jeg ikke andet end bevare i mit Hjerte, prentet med uudslettelig Skrift. Men skønt jeg havde ventet særskilt Svar paa visse Ting (f. Eks. angaaende de meget udviklede *Cycli* o.s.v.), tilskriver jeg dog alt det, som mangler, Tidernes Ugunst, Vanskelighederne i alle Forhold og Eders huslige Sorgers Bitterhed, hvilke den almægtige Gud naadigst lindrer! Meget gerne hører jeg og glædes over, at Danmark er befriet for Krigens Frygt og Ulemper, hvilket jeg erfarer gennem Dr. Brochmands Tale [Jesper Ras-

mussen Brochmand: Pro pace, præter spem mirabiliter restituta, gratiarum actio. Hafniæ 1629, 4°]. Imidlertid holdes vi her, som aldrig før hen af Frygt og Rædsel for Sørøvere (hvis I undtager de sidste to Aar, som er sluppet fri for deres grumme Misgerninger). Men Gud, hvem vi tilbeder og bønfalder, vil skærme os.

Eders Runeværk kom mig atter paalideligt ihænde, afleveret sammen med Brevet af Gunnar Bjørnsson, og paa min Hr. Velynders Befaling vil jeg beholde det indtil næste Aar. Men — Runerne hjælpe mig! — det bliver uden Renter: Thi saa gennemarbejdet mener jeg, at det er (og nu bringes det mig i bedre Tid end ifjor), at jeg næppe kan gøre mig Haab om, at den mindste Smule kan antegnes af mig, som det er min Hr. Velynders Befaling og Ønske. Imidlertid skal jeg lystre Forfatteren under Læsningen af de Steder, som jeg kan fatte: Thi det, som er hentet fra hebraiske og græske Kilder, hvad kan min Vankundighed stille op dermed?

Her kan jeg ikke lægge Skjul paa, at vor Sprogbrug passer godt til [David] Kimchis — imod jeg ved ikke hvilken Etymolog rettede, Forklaring — hvortil I slutter Eder — paa Ordet *Rinna*, dersom det ene *n* fjernes, og Begyndelsesbogstavet R efter vor Tids Skik ikke aspireres, ligesom det blandt vore Forfædre var højst sædvanligt, at R og L næppe nogensinde aspiredes i Forstavelser. *Rina* (nu *Hrina*) betegner altsaa et Udbrud frembragt af Lungernes fulde Kraft (med den Virkning, som I har bemærket), men ikke Skriftræk eller *Runer*. I Flertal *Rinur* (eller *hrinur*) d.v.s. Udbrud, af Verbet *eg Riin* (eller *hriin*) = jeg raaber, udbryder, ogsaa med uarticuleret Stemme, saasom Hestenes vilde Vrinsken, Grisenes grove Grynten o.s.v., hvilken ikke frembringer Bogstaver eller Ord, som kan bogstaveres. Men det var det, nu kan det være nok. Eders Værk, som vil nyde største Beundring, naar det udkommer, skal blive vogtet med samme Tillid, som den, hvormed jeg har modtaget det, nemlig den bedste: Jeg beder til, at Tilliden til mig ikke skal komme i Fare paa Grund af Sendebudenes eller Sejladsens forskellige Tilskikkelser.

Hvis der ved Guds Styrelse kunde opnaas noget for Illugi [Ingjaldsson] i Henhold til Ønskerne i mit forrige Brev, saa tager jeg imod det med aabne Arme. Men maaske jeg ogsaa snart selv kan trænge til vor høje Hr. Kanslers fortsatte Bevaagenhed til Opnaaelse, eller snarere Bevarelse, af hvad mit er. Thi efter hvad Rygtet mumler om, saa vil der vise sig Folk, som efterstræber mine Indtægter, men hemmeligt og under Benyttelse af det altformaaende Middel [Penge] [Cic. in Verrem II, 3, 152] som en anden Verres, og de vil smøre vore verdslige Myndigheder, for at de skal befale, at hvad jeg i sin Tid har opnaaet ved Kongens Mildhed (et beskedent Sognekald), hvilken samme Indtægt senere paa Kongens Befaling blev delt med en

Kapellan, for at jeg skulde virke som Hr. Gudbrand [Thorlakssons] Medhjælper, og tillige det lille Embede, som er forundt mig her i Nabolaget: At de skal befale, at det ene eller det andet skal afgives. At disse ikke skal faa Held hermed, hvis de prøver derpaa, det beder jeg indtrængende min Hr. Velynder om at sørge for hos vor høje Hr. Kansler. Jeg fremstiller ikke den Sag tydeligere, idet jeg haaber, at den skal behandles enten som en retslig Proces eller under Paaberaabelse af Ret; hvis jeg da besejres ved Trætte, omend ikke med Rette (for at udtrykke det spøgefuldt), bliver der Anledning til Appel: Thi de skal erfare, at jeg dog ikke er stum, skønt jeg er affældig og vissen. Og nu har jeg vaaset nok om den Ting.

Og nu til en Drøftelse af min Helbredstilstand, for at Worms Kunst med Guds Naade ogsaa kan sætte sig Spor i mig. Jeg har skrevet til den berømmelige og højtærede Dr. Fincke, som hidtil har været mig den bedst tænkelige Vogter af mit Helbred; ja, siger jeg, jeg har skrevet, at jeg beder Eder begge, om I paa en eller anden Maade vil lette mig den tiltagende Alderdoms Besværigheder: Dette Onde er velkendt for mange, der er tilbøjelige til en flegmatisk Natur: Dels Slim, der samler sig i Lungerne og ikke løsnes ret ved en let og iøvrigt ikke slem Hoste; dels en Kløe, der angriber Huden — for nu at bekende det ærligt og med Tugt over for en Læge. Der er nok dem, som snakker om Sirup og Saft til at rense Brystet; andre siger almindelig Udrensning, som gavner baade Hjerne og Blod, andre raader til Svedekure og atter andre til de herværende Svovlkilder, hvis Anvendelse aldeles ikke er mig tjenlige; atter andre igen jeg ved ikke hvilke Bade. Jeg skulde tro, at min Svaghed især taaler Sirupper, navnlig de sødere, hvoraf jeg med Tugt at melde ikke behøvede at frygte Opkastning, eller Svedemidler, som kunde indtages uden samme Fare — eller overhovedet hvad Eders Kunst og Gunst tilraader uden vidtløftig Mellemkomst af Købmænd. Hidtil har Dr. Fincke som en Fader draget omhyggelig Omsorg herfor. Men Slimen, der samler sig i Lungen, og den øvrige overflødige Slim mener jeg hidrører fra hyppig Brug af Mælkespiser, som vi her ikke kan undgaa, og som jeg ikke har kunnet fordøje tilstrækkeligt, naar ingen Legemsbevægelser hjalp Naturen; ydermere kommer det af Kulden og den stadige Indaanding af Frostluft (som jeg fra Tid til anden har skrevet til min Velynder, Dr. Fincke); og knap nok har vi en Badstue (se, hvor bekvemt jeg bor!) som opvarmes for Mænd alene. En Læge kan lære mere gennem egne Overvejelser end gennem det skrevne Ord. Og for da endelig at slutte, beder jeg den berømmelige Worm have det lykkeligt og godt ud fra min Hjertens Mening. Jeg takker for det tilsendte Begravelsesprogram.

Den 16. August 1629, Miklabæ.

Det er forunderligt, med hvilken Klarhed og Kløgt Dr. Worm har opsporet Tulshøj-Mindesmærket med Tilføjelser og de tre Hundrede af samme Slags, som I gemmer i Eders Arkiver. Naar jeg faar Tid, vil jeg forsøge, hvorledes vore Runemestre læser dem. Tro mig, Hr. Doktor, de vil forstaa dem paa samme Maade som den blinde skelner Farverne; men det skal jeg gøre en Prøve paa. Jeg tror, at vore Landsmænd blot har erhvervet sig en Duft og en ikke synderlig dybtstikkende Smag for Eders Runer, svarende til Afstanden mellem Universiteter og private Skoler, ja saa meget som Eders Danmark, der blomstrer med Viden om alskens Ting, overgaar os her (jeg taler for mig selv), der blot har tilegnet os et overfladisk Skin af Videnskabelighed. Denne Dom vil Eders Runeværk skaffe mig.

Den nærmeste Købmand (i Hofsos) vil betale for Medicinen, hvis der sendes noget; denne er nu her: Han hedder Hans Olafsson. Jeg vilde gerne have, om min Hr. Velynder godhedsfuldt vilde forhandle med Dr. Fincke om mit gamle Onde, Hovedpine i den ene Side og deraf opstaaende Døvhed paa venstre Øre, thi han besidder Forhaandskendskab til min Svaghed. Symptomerne i Lunger eller Mellemgulv har gjort min Stemme mindre klangfuld end før og mere kortaandet. Skal jeg bevæge mig tilfods, lader det trætte Bryst sig snart mærke med det Onde, der tynger det. Hovedet taaler hverken Kulde eller Varme. Navnlig Baghovedet paavirkes selv af ringe Kulde. Her sidder Erindringsaaren, og naar den svækkes, er det Forvarsel om Dødens Nærhed. Give Gud, at jeg betids bereder mig derpaa. Ogsaa for min Hr. Velynder er det min Bøn, at den til sin Tid maa komme blid og lykkelig.

Et Levnedsløb over Hr. Gudbrand, den af vore Landsmænd højt savnede højsalige Biskop, har jeg skrevet og givet Hr. Thorlak i Hænde til Udgivelse [*Ἀθανασία* sive *nominis ac famæ immortalitas . . . Dn. Gudbrandi Thorlacii*, Hamborg 1630].

»Der skal mand see, hvorledis en gammell mand kand glemme, Om hand end skjønt hafde nogett litt vist i sin vnge dage. *Voluntas pro facto*. Og ieg lader mig forlunge til det himmelske universitet: Hvor vi skal træffe sammen, min ønskværdigste Hr. Velynder, og samtale om langt højere Ting. Lev vel, atter«.

To Gange har jeg modtaget Dr. Worms Portræt tilsendt: Det findes ogsaa i Festkalenderne. Jeg takker venskabeligst derfor, og jeg har fundet at burde sende mit eget, som det engang var og ved den Lejlighed blev gengivet, for at I kan bese og bele Ungdommens Daarskab.

289. (Ep. 158). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Leyden.*

18.8.1629.

Hilsen og Held med langvarig Bevarelse af Liv og Ejendom! Herlige Mand, Herrer og gunstige Ven! At jeg længere end rigtigt er har unddraget mig den sædvanlige Skrivepligt, skyldes dels andre Grunde, dels den her fremkomne Meddelelse om Eders højtelskede Hustru Dorothea Finckes Død; skønt jeg slet ikke betvivler, at I, som det sig sømmer et kristent Menneske, kunde finde Eder deri med ret stor Styrke, og mente, at I paa Eder selv kunde anvende de Trøstegrunde og stille Eder dem for Øje, som baade vore guddommeligt inspirerede Skrifter og gamle Vismænds Værker stiller til vor Raadighed, saa mente jeg dog, at jeg burde vente, for at jeg ikke skulde rive op i det altfor friske Saar, naar det endnu ikke var lukket med et Ar — indtil Tidens Længde havde mildnet og mindsket Eders Smerte noget. Men ak, hvor har dog Naturens Lov sin Gyldighed: Den er uomgængelig og benaader ingen! Og ak, hvilken ulykkelig Lod for os dødelige! Den ophører ikke med at føje Sorg paa Sorg og daglig give os nyt Stof til Taarer! Thi nylig mistede vort hjemlige Universitet en uforlignelig Theolog og I en Svoger og nært forbunden Kollega, nemlig Hr. Doktor Caspar Bartholin, en Mand

»hvis Ry over Sky er navnkundigt«. [Verg. Æn. I 379]

Ved hans Død har sandelig ogsaa hele den lærde Verden lidt et umaadeligt Tab. Desuden er der bragt os Bud om, at den Pestsot, som i Begyndelsen gik sin Gang til ringe Skade, nu stedse mere har øget sin Kraft, saa at Dødsfald blandt unge og gamle Dag for Dag bliver hyppigere hos Eder. I denne bedrøvelige Tingenes Tilstand kan jeg vel sætte mig ind i, hvorledes I alle som en føler Eder lammede og fortumlede i Sindet, og jeg kan da blot med behørig Beskedenhed bede om Eders Tilgivelse for den ubejlejlige Skrivelse, som Nødvendigheden har fremtvunget.

Just nu er der nemlig kommet en Sag, til hvis Udførelse jeg i høj Grad har Eders Bistand behov; i Tillid til Eders enestaaende Elskværdighed stoler jeg derfor paa, at I ingeniunde vil stille Eder afvisende. Thi efter Opfordring af Elzevirerne har jeg besørget Udgivelsen i et Bind af disse forskellige Afhandlinger om de nordiske Riger og Provinser, [De regno Daniae et Norvegiæ . . . provinciis tractatus varii, Leyden 1629] og dem har jeg tilegnet vor høje Hr. Kanslers Søn som Bevis paa min underdanigste Lydighed og Ærbødighed. Jeg beder Eder derfor paa det mest indtrængende, om I med behørig Ord personlig vil overrække vor høje Hr. Kansler det ene af de to Eksemplarer, som I ser dem indbundet; og anbefal mig og mine Studier flittigt og alvorligt til ham. Det, som ligger sammen med Brevet til Eder, sender jeg Eder som Gave og bønfalder Eder om at tage

vel der imod. Derudover ved jeg ikke af, at der i denne Sommer er kommet noget i Trykken her, som fortjener at læses.

Iøvrigt gaar alt i Holland efter Ønske. Stændernes Tropper har for otte Dage siden ved en meget heldig Krigslist besat den stærkt befæstede Stad Wesel ved Rhinen, skønt den var meget velforsynet med Forraad, og det uden at miste en eneste af deres Folk. De har gjort et saa rigt Bytte, at det næppe kan beskrives med Ord. Besætningen i Hertogenbosch synes ikke at kunne udholde en ret lang Belejring, især da de, efter hvad Overløbere fortæller, trykkes af den største Mangel paa Krudt, og Prinsen af Bayern truer selve Stadens Mure med sine Fæstningsværker. Man beretter, at Byen Cambray paa Grænsen til Frankrig er indsluttet af Kongens Broder ved en stærk Belejring.

Gud være lovet, at han lod vort Fædreland aande op efter de Krigsuroligheder og endelig skænkede en saa solid Fred, at den senere ikke kan brydes ved noget Kunstgreb. For nu iøvrigt ikke at holde Eder hen, da I er tilstrækkeligt optaget paa anden Maade, saa beder og ønsker jeg af Hjertet, at I lykkelig og vel maa være anbefalet i Guds Varetægt.

Leyden den 18. August 1629.

290. (Ep. 355, BA 114). *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 22.8.1629.

Mangfoldigst Hilsen, berømmeligste Hr. Doktor og Velynder, som jeg fornemmelig vil hædre. Hvad der ligger mig nærmest paa Hjerte, kommer her først i min Skrivelse, nemlig at jeg med al den Hengivenhed, jeg formaar, siger Eder Tak for min Søn Benedikt, som i denne Sommer er vendt hjem til den fædrende Arne: For hans Fremgang, hans Undervisning og for de faderlige Formaninger. Det næste er, at jeg erkender, og tillige beder om Tilgivelse for min Kejtethed, fordi jeg endnu ikke har kunnet besørge de mig for to Aar siden paa et Papir tilsendte Runer af de gamle. De fleste Skriftegn er rigtignok (skønt sammenflikkede fra forskellige af de gamles Alfabeter) klare og tydelige, men anbragt med saa stor Iver efter Afveksling og Ændring, at end ikke en eneste hel Stavelse har kunnet udbringes deraf. Der synes hos de gamle Runemestre at have været en uendelig Frihed i denne Retning, ikke indskrænket af nogen bestemte Love. Jeg har sendt en Prøve til nogle, som jeg mente var indviiede i disse Mysterier, men endnu har jeg ikke faaet den igen, og jeg mistvivler om, at den vil komme tilbage med Udbytte.

Efter Paalæg fra vor Hr. Biskop, hvem Hvervet var overdraget af vor høje Kansler, har jeg i denne Vinter oversat vor Edda til Latin, om det

da tør kaldes Latin. Det har været et ubehageligt Arbejde for en syg Mand, hvad jeg har været næsten hele dette Aar. Vor Biskop vil sende denne til Hr. Kansleren. Der er det rene Vrøvl deri, og det fortjener ikke at man spilder sin gode Tid derpaa, hvis ikke for at adlyde sin Foresatte, hvem efter min Mening de undergivne ogsaa skylder Bistand til at glæde hans Sjæl.

Jeg kommer tilbage til min Søn, berømmeligste Mand: Ganske vist er han vendt hjem til mig, men uden Eders Vidnesbyrd og uden Brev til mig, hvilket piner mig ikke saa lidt, enten fordi han maa have vist sig uværdig dertil, eller fordi en anden Hindring har stillet sig ivejen (som han selv fortæller), hvormed jeg er mere fornøjet. Om Gud vil, beder jeg derfor den berømmelige Hr. Doktor næste Aar at forunde ham Tildeling af et Vidnesbyrd; maatte I ledes af Guds Eksempel, han som bærer over med vor Ungdoms Ubesindigheder, hvis vi forbedrer os: Glem da, hvad glemmes bør, dersom han ikke har gjort sin Pligt i enhver Henseende; ungdommelige Sind forledes jo let ved slet Selskab, selvom de ikke ellers er onde.

Olaf Hallsson, min Søn Benedikts Fætter, vil vende tilbage til Eder igen; om ham har en hvasket mig i Øret, at han ønsker at opnaa Tilsagn om den Præstegaard, som jeg nu nyder. Skønt han næppe kender den store Bjørn og Polarstjernen, har han maaske af en Stjernekonstellation sluttet, at jeg ikke vil forblive længe ilive. Hans Fader er min Nabopræst og var hidtil min Ven; han har min Hustrus Søster til Ægte. Saadan er det med Menneskenes Ærlighed. En Ven har derfor tilskyndet mig til at skrive til den høje Hr. Kansler og komme denne skumle Plan i Forkøbet, for at min Søn kunde opnaa dette Tilsagn; i Begavelse og indhøstet Gavn af sine Studier befindes han ikke ringere udrustet end den anden. Jeg sender derfor Hr. Doktoren en Kopi af det Brev, som jeg til dette Formaal sender den høje Hr. Kansler; vil I med al Ærlighed skønne om, hvorvidt hans Højhed kan modtage Henvendelse gennem saadanne Breve; thi skønt denne høje Herres Venlighed prises højt, frygter jeg dog, at jeg ikke kan tilpasse min Stil efter Hoffets Tænkemaade, da jeg jo blot er opdraget i landlig Enfold. Men hvis I, min Herre, mener at dette trygt tør gøres, beder jeg ydmygst om, at I snarest i mit Navn vil overrække hans Højhed dette Brev og virke som Mellemand, for at jeg kan faa mit Ønske opfyldt og herom med et enkelt Ord faa Underretning fra hans Højhed. Hvis jeg opnaar det, vil jeg finde mig beriget med den største Velgerning i dette Liv, hvilket jeg vil holde i Ære med uvisnelig Taknemmelighed. Men alt dette lægger jeg i Eders Skød og betror til Eders Troskab, berømmeligste Mand og fortræffeligste Velynder. Lev lykkeligt i vor Herre Jesus og lev vel i Evighed.

Laufas den 22. August 1629.

Efterskrift:

Berømmeligste Mand! Hvis jeg selv skulde forkynde min egen Pris, saa er mit medfødte Sindelag saaledes, at jeg nødtigt vil krænke nogen uden skellig Grund, og at jeg ingen vil skade, men af al Evne vil gavne alle. Denne Bekendelse vilde dog være mistænkelig, hvis ikke alle brave Folk, hvem min Vandel er bekendt, bedyrede det samme. Dog har jeg ikke kunnet slippe for giftige Anslag fra den gode Olaf Hallsson og hans Venner, skønt jeg dog i sin Tid med al den Omhu, jeg kunde, har søgt at afslibe hans ret grove Sind; men som et sparkende Æsel har han kun bragt dette tilbage til sit Fædreland som Frugt af sine Studier — sammen med fremmedartet Klædedragt. I denne Vinter har han boet knap en Fjerdingvej fra mit Hus og har hverken i Gerning eller Ord villet give nogen Prøve paa god Fremgang — ejheller, tror jeg, har han kunnet det — udover dovent Dagdriveri, skiden Snak med Folk af samme Surdejg, og især en ækel Bagvaskelse af min Søn over for alle; og saa er det dog nok ham selv, der har fordærvet ham ved sit Selskab, thi den lumske og den godtroende passer daarligt sammen. En køn Fyr er han, der havde gydt sin Bagvaskelses Gift ind i min uskyldige Husstand sammen med Forbandelser over sine egne; men længe skete det under Slægtskabs Maske; hvorved ærlige Folk ofte føres bag Lyset. Men disse Bjæf maa jeg lære at taale, skønt jeg aldrig har prøvet det før; det er i Nøden, man skal kende sine Venner. Det Æsel skal ogsaa have vovet den Udtalelse, at han fortrød sit Valg af Hr. Dr. Worm som Privatpræceptor, at hans Forelæsninger ikke havde været ham til megen Nytte o.s.v. — han har nok kun hørt dem sjældent eller aldrig, thi naar jeg har udspurgt ham om, hvilke det navnlig har været, har han aldrig kunnet sige det. Men da jeg nu har set en stor Del af dem hos min Søn, ønsker jeg med et Suk, at det var timedes mig at høre saadanne Forelæsninger, medens jeg levede i det fremmede, thi for dette Studium har jeg af Naturen næret Tilbøjelighed, skønt Armod har afholdt mig derfra, hvorfor jeg ofte har maattet synge Alciatus' lille Vers;

Sten i min Højre jeg bær', min Venstre med Vinge er rustet:
Vil den mig rive tilvejs, Vægten mig nedtynger brat.

Men, berømmelige Mand, naar jeg nu benytter denne Skriveform, er jeg blevet lokket bort fra min Tænke- og Væremaade; det er, for at I paa fortrolig Vis kan blive gjort nøjere bekendt med, hvilke Egenskaber der findes hos den Mand, som har tirret mig til dette Sædvanebrud.

I Jesu Navn: Lev atter vel!

291. *Testimonium for Laurits Nielsen Aalborg.* 23.8.1629.

Laurentius Nicolai Alburgius blev immatrikuleret i 1620. I 1624 erhvervede han Baccalaurgraden og forestod derefter Undervisningen paa Sorø Akademi. Han ønsker nu gejstligt Embede.

(W I pag. 9).

292. *Fra Holger Rosenkrantz den Lærde i Helsingborg.* 25.8.1629.

Du bedes komme og tilse min syge Datter Beate, der klager over Bugløb, Opkastninger, Rygsmerter og natlige Kuldegysninger med paafølgende Varme.

(Kv. 80).

293. (Ep. 111, BA 171). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.* 26.8.1629.

Mangfoldigst Velfærd beder jeg om i Lydighed!

Berømmeligste Hr. Doktor, ærværdige Præceptor! At jeg ifjor intet har skrevet, ønsker jeg hellere tilskrevet Travlheden end Dovenskab; paa den Tid, da Skibene afsejler herfra, var jeg saa optaget, at der næppe var Tid til at trække Vejret, endsige til at skrive. Uden Glæde modtog jeg Budskabet om Hr. Doktors enlige Stand; jeg er jo ikke ubekendt med, hvilken Vunde det efterlader i Brystet, naar et saa kært og kosteligt Ribben udrives; men jo større Smerte Adskillelsen herved hidfører, desto større Glædesfylde vil vor Samling med Guds udvalgte uden al Tvivl bringe hinsides i det evige Liv.

Af vor Gunnar [Bjørnsson] har jeg faaet at vide, at Hr. Doktoren besværes af Hr. Arngrim Jonsson om for hans Vedkommende at erhverve Brugsretten over nogle af denne Domkirkes Jorder, hvis Indkomster jeg nu nyder til Underhold for min Husstand. Derfor giver jeg mig det Løfte fra min Hr. Doktor og Præceptor, at der ikke til min Skade vises nogen Eftergiveness eller Begunstigelse over for Hr. Arngrim; her skal en talrig Husstand ernæres foruden Lærere og Elever i Trivialskolens, og de maa nødvendigvis give Afkald paa noget tilsvarende, dersom mine Indkomster formindskes.

Sammen med dette Brev sender jeg Bogen Edda gengivet paa Latin af Hr. Magnus Olafsson: Maaske maatte det passe Eder at tage den i Øjesyn, før den overrækkes vor høje Hr. Kansler. Som I ser, har Oversætteren anvendt ingen eller ringe Nøjagtighed paa Oversættelsen, maaske i den Formening, at Stoffet ikke fortjener synderligt Arbejde og Omhu. Desuden vrimler den uidentivl med Skrivefejl, men jeg har dog ikke vovet at til-

bageholde Bogen saa længe hos mig, at den kunde afskrives mere fejlfrit og rettes, hvor det gjordes Behov.

Til Eder kommer for sine Studiers Skyld en af vore Landsmænd, Hall-dor [Asmundsson?], som har bedt mig anbefale sig til Hr. Præceptor, hvilket jeg gør med Glæde, saasom jeg har lovet det; og beder jeg Hr. Doktor tage Hensyn til dennes Fattigdom og sørge for, at han snarest nyder den kongelige Naadegave; I vil da vinde Taknemmelighed fra Gud og fra os. Lev vel, ærværdige Præceptor, og lev længst muligt for Universitetet og alle retskafne Folks Skyld. Holar paa Island den 26. August 1629.

294. *Til Holger Rosenkrantz den Lærde i Helsingborg.* 29.8.1629.

Da jeg selv er angrebet af stærkt Bugløb, er jeg forhindret i at rejse til Helsingborg. Hermed Lægemedler med Anvisning til deres Benyttelse. Feberen vil lægge sig, naar Legemet er udrenset. Jeg anbefaler Bezoarsten, Segljord og Risengrød med Muskatnød.

(W I 138).

295. *Til Johan Herman van Ham i Roskilde.* 7.9.1629.

(Raad mod Pesten).

(W I 139).

296. *Fra Otto Sperling i Sorø.* Sept. 1629.

Igaar kom jeg til Sorø og tog den unge Henrik [Fuioren] under Behandling. Han har i nogle Dage lidt af blodigt Bugløb uden særlige Mavesmerter, men med Opkastning. Det kan være fremkaldt af Nødder og raa Frugt. Du bedes sende Lægemedler, da der intet Apothek er her paa Stedet. Hilsen til Henriks Moder Margrethe [Fincke], som kan være ved godt Mod. Hilsen til dine Døtre og til Magister [Hans] Brochmand og hans elskede Drude.

(Fol. 80).

297. *Fra Samme.* 7.9.1629.

Henrik har i de sidste Dage lidt af Opkastninger, som jeg forgæves bekæmper med Theriak og Klyster.

(Fol. 81).

298. *Testimonium for Niels Mikkelsen fra Landskrona.* 8.9.1629.

Nicolaus Michaelius Coronensis blev immatrikuleret i Maj 1626 [fra Malmø Skole].

I Oktober 1627 rejste han til Nederlandene og immatrikuleredes 23.5.1628 som medicinsk Studerende i Leyden.

(W I pag. 10).

299. *Til Otto Sperling i Sorø.*

7./26.9.1629.

Jeg billiger Anvendelsen af Rhabarber og Tormentilla-Rod mod Henrik Fuirens Sygdom. Hermed Opskrift paa min Latværg og Theriak. Jeg sender de ønskede Lægemidler samt Rhabarber. Hans Moder sender Hilsen og vil paa anden Maade vise sin Taknemmelighed.

(W I 139).

300. *Fra Thomas Fincke i Roskilde.*

10.9.1629.

Min Slægtning Hans Mandixen opholder sig i København og har bedt mig staa Fadder til sin lille Søn. Da mit Helbred forhindrer mig deri, bedes du træde i mit Sted. Hvis en fremmed Kvinde bærer Barnet, bør medfølgende lille Gave utvivlsomt forsegles.

(Fol. 36).

301. *Testimonium for Jens Pedersen Havgaard.*

11.9.1629.

Joannes Petri Havgardius blev immatrikuleret i April 1625. Han har erhvervet Baccalaurgraden [1628].

(W I pag. 10).

302. (Ep. 159). *Til Steffen Hansen Stephanius i Leyden.*

7./26.9.1629.

Det andet Brev fra dig, hvorpaa jeg endnu ikke har svaret, modtog jeg rigtigt den 6. September sammen med Pakken. Men Grundene til, at jeg endnu ikke har besvaret det foregaaende, har, ak ja, været mig altfor vægtige og er dig saa tilstrækkelig kendte, at Smerten forbyder mig at gaa ind paa dem.

For at du imidlertid kan erkende, at mit Sind ikke har vendt sig bort fra Venskabet med dig, saa vil jeg med dette Brev gøre Fyldest for begge Breve, saa vidt vore Ulykker tillader det. Hvad derfor det første angaar, saa ser jeg deraf tilfulde den ypperlige Pontanus' Følelser for mig, og jeg kan ikke undlade med Glæde at hilse den store Venlighed, hvormed han har gjort saa meget ud af mit lille Arbejde, ja en Tidlang har ladet det gaa forud for sit store Arbejde med vor Historie, idet han endog har fundet mit Arbejde værdigt til, at han ofrede en Del Besvær derpaa. Jeg føler

altsaa umaadelig Taknemmelighed mod den vidtberømte Mand og mod dig, som er en saa aabenhjertig Mellemand mellem os begge; og hvis min Lægegerning og mine daglige Universitetsforretninger tillod det, vilde jeg kortelig fremstille for dig, hvad jeg savnede i hans Gensvar. Men naar jeg antyder dette, sker det ikke af Modsigelseslyst, men med et taknemmeligt Sind og for at opfylde den venskabelige Samtales Pligt; saa sætter jeg da dig som Opmand i disse Spørgsmaal: 1) Om det er Plinius' 31. Bog Kap. 7 der er citeret af mig, eller mon ikke snarere Theophrast? 2) Om Spørgsmaalet mellem os drejer sig om de avellinske Nødders »Hals« hos Plinius eller om Ordet »Jul«? Hvad betyder det, at Foraarstiden staar for Døren efter Julens Festligholdelse? Vi er enige om, at Ordet »Jul« antyder Glæde, men det, der spørges om er, hvilken Oprindelse for Ordet »Jul« der findes i Danmark? Det er udmærket, at der henvises til Ordet *ᾠρος*, men paa en Maade kommer Latinernes *aera* os nærmere end dette, baade rent lydæssigt og med Hensyn til Betydningsindhold. Lad nu dette staa hen; jeg vilde ofre et fyldigere Gensvar med Hensyn til mine Synspunkter, hvis det ikke laa saa aldeles uden for mit Formaal og mine Studier. Ligesaa vel som vi med Rette ser op til Tychos Autoritet paa Astronomiens Omraade, ligesaa upassende finder jeg det at tillægge ham en saadan Overlegenhed i disse Spørgsmaal, at han med sit Ord kan kuldkaste andres Meninger, der bygger paa andre Tankebaners solide Støttepunkter. At jeg havde benyttet barbariske Digte som Bevis, maa ikke undre en højlerd Mand, for hvem vore hjemlige Vilkaar er saa velkendte. Thi i den første Tid formidlede vore Skjalde ikke noget skriftligt, men alting gennem Fortællinger; i det følgende er der knap nok bevaret Mindesmærker med hjemlige Skriftegn; det, som er deres Arvtagere, er barbarisk Klosterlærdom (hvortil jeg staar i Gæld for Overleveringen af disse); af disse Kilder maa man øse for at faa skriftlig Underbyggelse af vore hjemlige Oldtidsforhold; det være sig nok saa lidet affilet i Formen, indholdsmæssigt har vi dog ikke fundet det aldeles goldt, og for nu at sige min Mening, saa nærer jeg større Mistro til alle Udlændinge, ja selv til de mest forfinede Grækere og Romere, naar de taler om vore Forhold, end til den mest ulærde Munk eller den simpleste Bonde fra Danmark. Thi hine var vore Fjender, de undertrykte andre Folkeslags Hæder og har som oftest kun omtalt os med Uvilje og Ringeagt.

Men hvorfor ligger der nu saa stor en Selvmodsigelse i, at Gotherne ikke gav Kejseren Skat? Og kunde de ikke derfor heller fejre Julen til hans Ære? Nederlænderne betaler ikke Skat til Spaniernes Konge, altsaa gør de hverken noget til hans Ære eller har nogensinde gjort det! Døm du derom. Jeg er virkelig bange for, at vor Historiker vil bortforklare vore Kongers umaadelige Bedrifter, ja Kongerne selv, hvis han i saa høj Grad

anstrenger sig for at mistænkeliggøre Sagnene, Skjaldenes Beretninger og de indfødtes Mindesmærker, hvorfra vor berømmelige Saxo aabent erkender, at han har laant Størstedelen af sine. Det er ikke saa mærkeligt, at hverken Cæsar eller andre, som har skrevet om Cæsars Bedrifter, har skrevet noget saadant. Ogsaa nutildags er det her Skik blandt Historieskrivere ikke at skrive andet end hvad der tager Sigte paa deres egne Fyrsters Ros. Jeg indrømmer, at Klassikerne ikke kan lades ude af Betragtning, naar man undersøger, hvad jeg har fremført om Julefesternes Oprindelse, og maaske har vor danske Historie ikke alt, men der maa fæstes større Lid til Landsmænd, der behandler deres hjemlige Forhold, end til Udlændinge, Fjender, Misundere og Folk, der er ukyndige i nordiske Spørgsmaal. Pontanus kunde fra hjemlige Kilder øse uendelig meget af den Slags, og det kunde maaske kaste ikke ringe Lys over vor Historie, hvis det blot var klassisk.

Lad være, at der med Cajus Cæsar menes Caligula. Hvad har de paa Oceankysten samlede Skaller med Truslerne at gøre? Sveton skriver paa det Sted intet om dem (i min Codex har jeg intet fundet om, at det var omkring Rhinen) og hvad angaar det de kimbriske Krige, som han indlod sig paa at skræmme Kimbrerne med? Hvad angaar Toget mod Britannerne Kimbrien? Jeg betvivler ikke, at der hos Historikerne er bevaret Vidnesbyrd om forskellige Forhaanelser. Men den Forhaanelse, der søges, er den, som Toget mod Kimbrerne fremkaldte over den truende Kejser: Men om det staar der paa de anførte Steder ikke et Muk.

At Tidspunktet for Saturnalierne falder sammen med Tiden for vore Julefester, mener jeg yder mere Støtte til den antagne Opfattelse, end *Julus*-Sangene overbeviser om det modsatte. Hvad han fremsætter angaaende Oprindelsen til Saturnalierne og andre, bidrager intet til Sagen, da der ikke foreligger noget Spørgsmaal derom mellem os.

Den Etymologi til Ordet *Giuli*, som er bygget over Ordet *Wiel*, hvilket han siger hos Tyskerne betyder »Hjul« eller »drejelig Skive«, den fatter jeg ikke rigtigt. Saalænge jeg har levet blandt Tyskerne, har jeg hørt dem kalde et Hjul for »ein Rad«, og jeg har fremdeles ikke kunnet komme paa Sporet af andet. Jeg indser derfor ikke den Enkelhed, der nødvendiggør saa stort Anskrig. Men hvis han gaar med til, at det med Beda skal afledes af »Vending«, saa maa det i hvert Fald være den Vending, som den almindeligt antagne Solhvervs-Stilstand medfører. I den sidste Udgave, som jeg ikke har set, kan Scaliger maaske læse »Guili«, men i den første vil han finde, at der staar »Giuli«. Om et saa lille Ord vil jeg ikke rejse saa stor Larm og ikke sætte kraftigere Kritik i Bevægelse, men hellere — som det er min Pligt — anvende de gode Timer paa Tingene selv end paa disse, samt paa det, som tjener til Menneskehedens Velfærd.

Og eftersom denne uforudsete Diskussion om et lille Ord har bragt mig til Bogstaven, saa vil jeg hellere have at vide af Dr. Pontanus (der jo, som det synes, fra Barnsben af er meget velbevandret i disse Ting), hvilke Former de Bogstaver virkelig har haft, som Kong Chilpericus har føjet til det almindelige Alfabet. Thi de, som anføres af Melchior Goldastus i Samlingen af kejserlige Vedtægter og Love [Melchior Goldastus: *Collectio Consuetudinum & legum Imperialium*, Frankfurt 1613, 1615, 1625 Fol.] i første Bind, forekommer mig højst mistænkelige, og det af Grunde, som han let selv vil bemærke, naar han tager Teksten nøjere i Øjesyn. Du ser, at jeg indlader mig paa disse Spørgsmaal ud over, hvad jeg mente og havde til Hensigt, for at jeg ikke skulde synes at have overset Pontanus' højtlærde Bemærkninger. Hils du den fortræffelige Mand og sig ham Tak.

For at komme til dit sidste Brev, saa er det ikke alene mig, der takker dig for de tilsendte, meget smukke Afhandlinger om vort Fædreland og for det ydede betydelige Arbejde, men alle vore Landsmænd skylder dig med Rette uhyre megen Tak, og det kunde være ønskeligt, at de andre, som mangler, fandt Udbredelse i andre Lande i samme eller anden typografisk Opsætning. I hvert Fald har jeg nogle Ting af denne Slags, tildels aldrig udgivne Manuskripter, som jeg gerne vilde stille til Raadighed for dette Formaal, hvis Bogtrykkeren vilde belønne mit Arbejde med at stille nogle Eksemplarer til min Raadighed; og for at du kan vide, hvilke det er, sender jeg en Fortegnelse; men paa Grund af Kronologierne og visse Folks Marginalnoter synes de at kræve Kvartformat eller stor Oktav. Hvis jeg faar din og Bogtrykkerens Mening herom at vide, skal jeg gøre, hvad der synes passende.

Du maa ikke holde dig tilbage med din Codex. Jeg skal sørge for, at den med største Omhu overdrages Kansleren, saa snart en mere bekvem Lejlighed frembyder sig, thi han er rejst bort herfra paa Grund af den hærgende Pests Rasen, og af Frygt for Smitte modtager han ikke gerne Københavnerne: Altsaa maa jeg enten opsætte det til hans Tilbagekomst, eller jeg maa besørge det gennem Dr. Brochmand, der er rejst til Roskilde og plejer at være hans nære fortrolige. Iøvrigt skal jeg, naar passende Lejlighed gives, ikke glemme dig.

For ikke saa længe siden udgav jeg paa fleres Opfordring en Prøve paa vore Mindesmærker, hvilken jeg sender dig. Tag vel imod den og, hvis du synes, saa lad den komme til Pontanus og æsk som sædvanlig hans Mening derom. Lev vel.

(W I 139 og 132. Jvf. Nr. 260).

303. (Ep. 388). *Til Otto Sperling i Roskilde.*

26.9.1629.

Der er tæt ved Roskilde en Herregaard kaldet Selsø, som ejes af Ernst Normann; jeg har faaet at vide fra Beboerne, at der for faa Aar siden, medens de opførte Fundamenterne til en Mølle, blev fundet et helt Skelet af en Kæmpe. Hvis der altsaa skulde byde sig en Lejlighed for dig, nu da du har Tid, til at rejse derud, beder jeg dig om, at du samler os nogle af de Knogler, som endnu kan faas, for at de kan faa Plads blandt mine Mærkværdigheder. Lensmanden (der ofte plejer at rejse til Roskilde) vil sikkert, hvis du beder derom, yde dig Hjælp til dette Hverv og give dig Befordring.

Lev vel og hils skyldigst din Svigerfader og de andre Venner, ogsaa dem af Kvindekøn.

København, den 26. September 1629.

(W I 140).

304. (Ep. 36). *Til Jesper Rasmussen Brochmand i Roskilde.*

26.9.1629.

For nogle Dage siden sendte Magister Steffen Hansen [Stephanius] mig fra Leyden denne Pakke, som skulde overrækkes vor høje Hr. Kansler. Men eftersom det i denne saa vanskelige Tid ikke er mig muligt at nyde godt af hans Nærværelse, og der heller ikke frembyder sig nogen Lejlighed for mig til at rejse til Eder, beder jeg dig om ikke at vægre dig ved at paatage dig dette Hverv og anbefale Stephanius' Forsøg til hans Herligheds gunstige Bevaagenhed. Jeg tror, at der i denne Pakke ligger forskellige Smaaarbejder om Danmarks og Norges Kongerige, som han nylig har udgivet og tilegnet Kanslerens Søn.

Hvad os angaar, saa har vi hidtil alle ved Guds Naade haft det godt og ønsker Eder af Hjertet al Lykke. Din Hustru og hele Familie hilses af mig og mine.

København, 26. September 1629.

(W I 140).

305. *Fra Otto Sperling i Roskilde.*

27. 9.1629.

Jeg vil gerne bistaa dig, men maa først rejse til Birkholm [det nuværende Løvenborg], hvorfra jeg lige er ankommet til Roskilde. Ved min Tilbagekomst vil jeg tage en Baad [til Selsø.] Jeg vil bede dig sætte mig i Forbindelse med den Mand, som kan give Oplysning om Besættelsen af Stillingen i Bergen.

(Kv. 82).

306. *Fra Jesper Rasmussen Brochmand i Roskilde.*

29.9.1629.

Den tilsendte Pakke skal jeg besørge, men i Øjeblikket er Kansleren bortrejst med Kongen. Min Søn lider af Forstoppelse, mod hvilken du bedes sende mig Lægemedler. Hilsen fra Holger Rosenkrantz, som anbefaler Manna og Mandelolie. Andre har anbefalet Tormentilla imod blodig Afføring.

(Kv. 13).

307. *Fra Jacob Fincke i Oldenwort.*

11.10.1629.

Min Hustru og min lille Datter er alvorligt syge af Trediedagsfeber. Jeg ved, at du søger Oplysning om nogle Piller, men min Svigerfader [Tetens] hævder, at de forlængst er beskrevet af [Matthias] Untzer. Pesten breder sig her, men har endnu ikke naaet vort Nabolag. Hilsen fra mine Svigerforældre og min Hustru.

(Fol. 32).

308. *Testimonium for Peder Lauritsen. (Voldum).*

11.10.1629.

Petrus Laurentius Woldumius, som er Søn af hæderlige og retskafne Forældre, blev immatrikuleret i Maj 1626. Fra Viborg Skole drog han til Rostock, hvor han blev immatrikuleret. Derefter underviste han Børn i et halvt Aar. Han har nu Kaldsbrev til et gejstligt Embede.

(W I pag. 11).

309. (Ep. 389). *Fra Otto Sperling i Roskilde.*

24.10.1629.

Vær hilset paa det venligste, Hr. Doktor Worm! Da jeg havde erfaret, at nogle italienske Udsendinge var kommet til København, gjorde jeg et stort Arbejde for at faa at vide, i hvilket Ærinde og i hvilken Fyrstes Sendelse, de var kommet; det har jeg faktisk ikke hidtil kunnet finde ud af. Dette er Grunden, min Hr. Doktor, til at jeg saa meget desto frimodigere skriver dette til dig, som din Hengivenhed for mig viser sig mere inderlig, og som jeg hidtil har haft mindre at skrive til dig. Hvis de er Venetianere, lover jeg mig maaske nogle Breve fra min berømmelige Contarenus; men selvom det er nogle andre, vil det ikke desto mindre være mig kært; hvis de skulde begive sig til Frederiksborg, kunde jeg nemlig maaske gennem dig faa det at vide og da ogsaa selv ved samme Lejlighed skue Stedets berømmelige Pragt.

Lev vel og tilgiv min Dristighed, du Worm, den bedste blandt Mænd.

Roskilde, den 24. Oktober 1629.

310. *Til Jesper Rasmussen Brochmand i Roskilde.* 29.10.1629.

Hermed Piller fra Apothekeren Esaias Fleischer. Jeg er enig med Rosenkrantz om Nyttens af Manna, hvoraf jeg sender to Doser, som i dette Tilfælde er bedre end Mandelolie. Jeg sender tillige fire Doser Tormentillarod i Pulverform, som kan tilsættes Stoppe-
mikstur mod Dysenteri og tillige har forebyggende Egenskaber. Hilsen til Rosenkrantz.

(W I 140).

311. *Til Thomas Fincke i Roskilde.* 26./29.10.1629.

Tak for den fede Okse, du har sendt. Jeg har ikke set den Murer, som reparerede Værløse Kirke, og jeg ved ikke, om han er død eller levende. Hils Dr. Sperling og sig ham, at jeg endnu intet har faaet at vide om Lægen i Bergen.

(W I 140).

312. (Ep. 160). *Til Steffen Hansen Stephanius i Leyden.* 26.10.1629.

Din tilsendte Pakke har vor høje Hr. Kansler rigtigt modtaget, og for at du kunde skønne hans Taknemmelighed, befalede han mig øjeblikkelig at sende dig dette Brev, hvori han udtrykker Ønske om, at du begiver dig hjem ved den første givne Lejlighed. Saa vidt jeg har kunnet forstaa paa ham, har vor anbefaling haft den Virkning paa ham, at han ønsker din Arbejdskraft stillet til Raadighed for det Professorat i Veltalenhed, som er ledigt ved Sorø Akademi. For at du bedre kunde ordne dine Forhold, har jeg forhandlet om dette Spørgsmaal med Dr. Plum, der lovede, at enhver Bistand skulde være rede for dig. Kom altsaa saa hurtigt, du blot kan, for at ikke en anden skal snuppe denne Bid fra dig. Mundtligt vil du af vor høje Hr. Kansler faa fyldigere Besked om de højeste Myndigheders Vilje, og fra mig kan du imidlertid forvente et ivrigt Sindelag til Støtte for dine Interesser og hvad der tjener dig til Ære.

Skrevet i Hast i København i Oktober Maaned 1629.

Lindebrugs Udgave af Adam af Bremens Kirkehistorie ønsker jeg meget, at du skaffer mig; naar du kommer, skal jeg gerne godtgøre dig Prisen.

(W I 141).

313. *Til Jacob Fincke i Oldenswort.* 26.10.1629.

Det gør mig ondt, at din Hustru og din lille Datter er syge. I København er Pesten stadig alvorlig. Den 27. September døde vor Kollega Herman Nielsen. Magister Wolfgang [Rhumanns] yngre Datter er død. Magister [Hans] Brochmand og mange andre

er flygtet. Jeg er alene tilbage med min Søster Margrethe, tynget af Sorg og Elendighed. Din Husstand skal jeg nok tilse. En Ven har fortalt mig om Piller gjort efter Paracelsus' Alkæhest, men Læsningen heraf har ikke bevæget mig til at forsøge mig med dem.

(W I 141).

314. (Ep. 390). *Til Otto Sperling i Roskilde.*

ca. 26.10.1629.

Kæreste Doktor Sperling! Det er Udsendinge fra Mantua, som du har hørt er kommet fra Italien hertil; hvad de foretager sig, og hvad de forhandler, er os ganske ubekendt. Da en af deres Følge begyndte at skranke her, formodentlig af en smitsom Sygdom, blev de overført til Ibstrup, hvor jeg mener, at de endnu opholder sig; hvorhen de agter sig, eller hvor længe de skal forblive der, har jeg ikke kunnet finde ud af. Omtalte syge Mand har mødt sin Skæbne her og er uden al Pomp blevet begravet ved Aftens-tide i Helligaandskirken.

Fra Bergen er der kun kommet et eneste Skib, som slet ikke har noget nyt om Lægen; det hævdes, at Pestsmitten endnu raser der, og jeg har forstaaet, at nogle af Biskoppens Husstand er bortrevet.

Det er rigtigt, at der er kaldet en Mand til det ledige Professorat i Veltalenhed ved Sorø Akademi.

Hvad tør jeg haabe paa med Hensyn til Kæmpeskelettet?.

Lev vel. Jeg hilser skyldigst alle vore Venner. Den 26. Oktober 1629.

(W I 141. Originalen bevaret W II 84).

315. (Ep. 397). *Til Kansleren Christian Friis.*

26.10./4.11.1629.

Hr. Jon Skonvig, hvis Flid vi hidtil har draget os til Nytte ved Opsøgning af Mindesmærker, har bedt mig ved min Mellemkomst henvende mig til Eders Højhed om, at I ikke vil tage det fortrydeligt op at foredrage hans Sag for kongelig Majestæt, om at han maa blive befordret til et i Bergens Stift ledigt Embede, hvis Vilkaar han selv udførligere vil fremsætte. Men eftersom han hidtil har ydet os nyttig Bistand, beder jeg ydmygt om, at Eders Højhed vil hjælpe ham i denne Sag og ikke finde det upassende at give Plads for hans Ansøgning. Hvis han faar sit Ønske opfyldt, kan han maaske før sin Afrejse med lignende Omhu aftegne de Mindesmærker, som endnu mangler i Jylland.

Hvis det ikke var til altfor meget Besvær, vilde jeg selv indstændigt anmode om, at I, hvis der bød sig en Lejlighed, ogsaa vilde erindre mig over for vor kongelig Majestæt: At han ikke ganske vil nedslaa mit Mod ved

et pinligt Afslag og faa mig til at ophøre med enhver Omsorg for vore Oldtidsminder. Thi hvorfor skal jeg skjule, at nægtet Belønning for saa mange udstandne Anstrengelser, yderligere forbitret med huslige Sorger, har gjort mig mindre interesseret i Omsorgen for disse Ting? Jeg er ganske afhængig af Eders Højheds Gunst, som har ansportet mig til disse Ting, som har staaet mig bi med Raad og Daad og som har gjort mig Løfte om, at Arbejdet ikke skulde være forgæves. »Stolthed det vækker at modtage Kamppris«

»naar Tapperhed lønnes,
vokser den, Kampprisen mest evner at spore den an«.

[Ovid Ex Ponto IV, 2, 35—36]

Med Bøn til Gud anraaber jeg om, at han vil skænke os Eders Højhed med hele Eders ædle Æt frelst og uskadt og mildt beskytte Eder under sine Vingers Skygge i denne farefulde Tid.

(W I 141).

316. *Til Hans Rasmussen Brochmand i Roskilde.* 26.10./4.11.1629.

Tak for den righoldige Frokost. Det var beklageligt, at jeg ikke selv kunde vise Gæstfrihed. Jeg skal paase Udplantningen af de Træer, som Rhumann har skænket; det er ikke unge Træer, men tre gamle: Et Æbletræ, et Kirsebærtræ og et Blommetræ; maaske kan de ikke overleve Omplantningen. Tak for den Pølsemad, din Hustru sendte.

(W I 142).

317. *Til Samme.* 4.11.1629.

De Penge, som Magister Mikkel [Mouritsen, Professor i Lund] skal have, har jeg i tryk Forvaring. Du har faaet noget Hvede af Dr. Fincke, efter hvad hans Hushovmester fortæller.

Grunden ved Siden af Barbaras Hus i St. Pederstræde er endnu urørt; jeg skal drage Omsorg for, at der ingen Reparationsarbejder foretages i Vinter. Den store Port til dit Hus er i Uorden; jeg har set seks Piger lukke den op uden Besvær for at hente Vand. Jeg har sørget for Laasens Istandsættelse. I Gaar var der kun otte Dødsfald i København.

(W I 142).

318. *Testimonium for Anders Thomsen.* 4.11.1629.

Andreas Thomæ Stavangriensis blev immatrikuleret den 25. Maj 1626. Han rejste hjem den 16. Oktober 1627 og blev Rektor. Nu søger han Præstekald.

(W I pag. 11).

319. *Viaticum for Jacob Hansen Brunov.*

5.11.1629.

(Jacobus Johannis Neoburgensis, immatrikuleret i November 1627, Magister 1637. Præst ved Budolfi Kirke i Aalborg fra 1634).

(W I pag. 12).

320 *Fra Thomas Fincke i Roskilde.*

6.11.1629.

Dit Brev for faa Dage siden glædede mig med at melde Eder alle raske. Det glæder mig, at min ringe Gave var velkommen. Runckel har meldt mig, at nogle har opmaalt og vurderet den Have, som tilhører Anna, Magister Hans Aalborgs Enke. Byens Notar er blevet ansøgt om dens Køb til bestemt Formaal og spørger, hvad der skal gøres med Huset dersteds. Skønt jeg tør paastaa, at Haven tilkommer mig, har jeg dog ingen formel Adkomst. Vil du skønne om Sagen og sammen med Dr. Plum raade mig til, hvad jeg bør gøre. Der bør handles i Fællesskab med Pastor Johannes' ene Søn og Værgerne for de andre Arvinger og Kreditorer.

(Kv. 47).

321. *Til Samme.*

6./20.11.1629.

Jeg vil gøre alt for at hjælpe dig i Sagen om Magister Aalborgs Have og har forhandlet derom med Professor Plum, som dog er af den Formening, at I intet kan foretage Eder m.H.t. Deling, før den ved lovformelig Proces er kommet i Eders Besiddelse. [Raadmand] Laurits Eskildsen har desuden Ret til at gøre Indførsel deri for kongelig Gæld uden Hensyn til Eders Panteret. Skal der foretages nogen Afhændelse eller Deling, maa det derfor ske gennem Arvingerne eller Værgerne, hvem jeg skal minde om deres Pligter.

Jeg sender et Kongebrev, som jeg lige har modtaget fra Kansleren.

(W I 142).

322. *Til Hans Rasmussen Brochmand i Roskilde.*

6./20.11.1629.

Hermed tilbagesender jeg Lærredet. Din Hushovmester har faaet to Tønder Havre. Han beder nu om Lov til at besøge sin Hustru. Din gamle Kone kan drage Omsorg for Huset saalænge. Honorarerne til Musikanterne er betalt.

(W I 142).

323. *Til Samme.*

6./20.11.1629.

Hermed en Fortegnelse over, hvad din Bonde har afleveret. Din Hushovmester har lovet at blive, naar blot det nødvendige fremskaffes. Han trænger til Brød, hans Hustru til Brænde. Margrethe [Worm] sender sin Pige. Der er ikke taget Øl i din Kælder, idet de har faaet det hos Bryggeren. Jeg vil gøre alt for at bistaa dig, da det er, hvad man skylder en Slægting.

(W I 143).

324. (Ep. 401). *Til Jens Pedersen Schjelderup i Wittenberg.* 6./20.11.1629.

Jeg takker dig overmaade, fordi du med dit Brev har søgt at mildne paa min Sjælevaande og mine Trængsler, fremkaldt ved saa mange Venners Død i en for os saa kummerfuld Tid. Men tro mig, min Schjelderup, de Ting, som i Hobetal vælter sig ind paa mig, de er saa mange og saa store, at jeg næppe havde været istand til at bære dem, dersom jeg ikke ved de guddommelige Forjættelser var belært om og vidste, at alt dette bortvejres som Røg, Skygger eller intet, og at mine Venner ikke var gaaet tabt, men gaaet forud. Thi ikke blot min Hustru og min Svoger Bartholin, men min Fader, min Søster, Dr. Fuiren og saare mange andre af mine Paarørende har betraadt denne Vej, der for os efterladte er lige saa sorrigfuld, som den er frydefuld for dem. Og omgivet paa alle Sider af Pestsmitten kan vi endnu ikke love os selv en Morgendag. Universitetet er opløst, Professorerne splittede, nogle er ogsaa (som hint Redeligheds Mønster Magister Herman Nielsen) ganske bortrevet af denne Pestot. Gud ynkes over os og omsider tilgive vore Synder, bringe os Frelse og lede dig og dine Studier til sit Navns Ære og Fædrelandets Velfærd. Lev vel.

(W I 143).

325. *Testimonium for Christen Nielsen Friis.* 11.11.1629.

Christianus Nicolai Frisius Arhusiensis blev immatrikuleret i April 1622. Han har levet i mit Hus. Han fik i 1624 Baccalaugraden og blev Hører i Aarhus, derpaa Rektor i Horsens.

(W I pag. 12).

326. *Fra Jesper Rasmussen Brochmand i Roskilde.* 16.11.1629.

Jeg beder dig læse Korrektur paa den Bog, jeg faar trykt hos [Salomon] Sartor, [se Nr. 363] idet hverken jeg selv, min Broder eller Magister Peder [Spormand] er i København. Hvis Pesten tager af, som den er begyndt, vil jeg selv være i København om faa Uger.

»Jeg send herhoss en vor gamle Organistes [Johan Laurentz, Organist ved Frue Kirke] bestalling af Kong, som hand antuordede mig paa Friderichsburg, med beretning D. Claus [Plum] var ded begierende. Bad gjerne ded mote tilstillis D. Plumio«.

(Kv. 14).

327. (Ep. 37). *Til Samme.* 16./20.11.1629.

Jeg kan ikke noksom undre mig over, du kære Rektor Magnificus, hvorfor du med saa mange Omsvøb og Forbehold beder mig om noget, som det

med Rette tilkommer dig at forlange af mig. Send Bogen. Du skal finde mig rede, og hvis jeg vidste, at jeg kunde glæde dig med en hundrede Gange større Tjeneste, skulde intet være mig mere magtpaaliggende end at rette mine Anstrengelser derefter. Saa vidt jeg har kunnet finde ud af, er vor Bogtrykkers Hus hidtil gaaet fri af Smitten, og jeg tror ikke, at han saa letsindigt udsætter sig for Fare. Jeg skal altsaa handle i denne Sag med al den Omhu, jeg formaar, og hvis noget særligt indtræffer, saa giv mig Meddelelse om, hvad du ønsker foretaget; jeg skal drage Omsorg for, at alt sker efter dit mindste Vink.

O, hvor kært var mig ikke Budskabet om din Ankomst! Jeg kan ikke sige dig, hvor meget jeg savner Jer alle her i min Sorg og Ensomhed. Men forhast dig ikke, thi vi tør endnu ikke love os noget sikkert, Sygdommen breder sig endnu og har fæstet Bo ikke langt fra vort Hus. Den almægtige Gud beskytte os naadigt i Fremtiden som tilforn. Maatte han bringe Eder alle velbeholdne tilbage til os. Farvel, Farvel, du den oprigtigste af mine Venner! Hils skyldigt din Hustru og dine kære.

P.S. Jeg erfarer, at Magister Oluf Bendtsen er kaldet til Køge, og at vor Balthasar Nielsen søger hans Stilling, han hvem du ved vi ogsaa tidligere har givet Haab; jeg ønsker derfor meget, at der nu kan tages Hensyn til ham.

(W I 143).

328. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

20.11.1629.

Dit Brev er overgivet til Jacob Hansen [Brunov], som straks begav sig til [Holger] Rosenkrantz paa Vallø. Jeg er i Slægt med ham og haaber, at han faar Bestillingen, som han er værdig til. Nu er han imidlertid vendt tilbage med uforrettet Sag, da en anden er blevet sendt. Det er beklageligt, at han ikke kom itide.

(W I 143).

329. *Fra Jesper Rasmussen Brochmand i Roskilde.*

23.11.1629.

Hermed mit Manuskript og en Seddel [skrevet paa Dansk] med Vejledning for Bogtrykkeren. Jeg har anbefalet Balthasar [Nielsen] til Kansleren.

(Kv. 15).

330. (Ep. 38). *Til Samme.*

30.11.1629.

Saa snart jeg havde modtaget din Bog, lod jeg vor [Salomon] Sartor kalde og gav ham den ihænde; jeg forklarede ham, hvilke Ting der var at iagt-

tage ved Udgaven og bad ham holde, hvad han havde lovet, og straks gaa i Gang med Arbejdet. Men forgæves. Han sagde paa sin sædvanlige Maade, at han ikke kunde trække de Ark ud, som han for Tiden har i Trykken, han lovede bestemt at ville sende mig et Ark i Dag, men endnu har jeg intet set. I Fredags traf jeg ham atter og bad ham sende mig en Prøve, som jeg saa kunde sende dig bekvemt i Dag med Balthasar [Nielsen]; dette lovede han med meget glatte Ord, men holdt det ikke. Jeg skal ikke holde op med at rykke Manden, men mine Paamindelser tager han sig ikke af, saa maaske han skal opfordres endnu en Gang ved Brev fra dig, thi du kender hans gnavne og stædige Karakter.

Hvad angaar Balthasar, saa blev han hørt af os i Gaar og godkendt af alle, uden at nogen overhovedet havde noget at indvende; der mangler nu intet andet, end at han forsynes med Kaldsbrev fra Eder. Vor Præst, Magister Hans [Borchardsen], bad mig indtrængende anmode derom; han bærer i Øjeblikket alle Embedsbyrderne alene, idet den ene af Kapellanerne er forflyttet, den anden ligger alvorligt syg. Vi haaber altsaa, at I sender ham os tilbage, saa snart det kan ske. Lev vel, bedste Broder, og lev og virk længe til det offentliges Gavn. Hils din Hustru og din Familie skyldigst.

København, 30. November 1629.

(W I 143).

331. (Ep. 39). *Fra Samme.*

1.12.1629.

Berømmelige og fortræffelige Mand, forbundne Kollega og saare trofaste Ven! Der er en Ting, hvorom jeg i officiel Anledning vil bede dig, min Hr. Doktor, saa vel som Hr. Dr. Plum: Gør vor Ret gældende for at opnaa den Del af Arven, som Hr. Dr. Metzners udenlandske Arving ifølge de kongelige Anordningers Forskrift er pligtig at skænke til Universitetet. Søg Samtale med Kansleren, men i det kongelige Arkiv, og bed ham om, at han vil støtte os og bistaa den offentlige Sag med Raad og Daad. Jeg er sikker paa, at han ikke vil svigte Eder. Jeg har paa Universitetets Vegne overrakt ham et Bønskrift, som skal overrækkes hans kongelige Majestæt. Han tilsagde sin Støtte, og jeg tvivler ikke om, at han med Troskab vil opfylde det givne Løfte. Det er dog besluttet, at I skal forfølge vor Ret, men med Lempe; thi Hr. Metzner indtog en ophøjet Stilling ved sit Adelskab, omendskønt dette ikke var erhvervet ved Fødsel, men opnaaet ved kejserlig Naade. Hvad vi altsaa end maatte opnaa, er det nødvendigt, at vi opnaar det som en Naade. Giv blot Hr. Dr. Plum et Vink om dit Ønske; i din Egenskab af Prorektor vil han gerne tilsige dig sin Bistand og billige det, og han vil gaa med dig til Kansleren.

Lev vel og sørg paa vanlig Vis for det offentlige Vel.

Skrevet i Roskilde ved Lys med en Haand, der svigter paa Grund af Søvnighed. 1. December 1629.

Pas paa ikke at lade Kansleren mærke, at I gaar til ham paa min Opfordring. Sig, at dette er paalagt Eder i samtlige Professorers Navn, baade i deres, som er i Roskilde og i København. Imidlertid vil det ikke skade, at I lader et Ord falde om det Bønskrift, som vi har overrakt, for at det ved Kanslerens Mellekomst kan sendes til Kongen. Min Hustru og jeg hilser skyldigst dig og dine kære. Overbring min venskabeligste Hilsen til Dr. Plum.

332. *Til Samme.*

ca. 1.12.1629.

Gennem Kansleren har vi flere Gange søgt kongelig Majestæt om vor Ret til Arveparten efter Dr. Metzner, hvis udenlandske Arving er i Gæld til Universitetet. Vi blev først henvist til Statholderen med Klage over, at Borgmesteren havde forseglede vedkommende Ejendomme, hvilket det tilkom os at gøre.

(W I 144).

333. *Til Thomas Lund i Helsingør.*

17.12.1629.

Hermed Lægemedler og Vejledning til din Hustru, som lider af Forstoppelse samt Smerter i Hoved, Ryg og Ben.

(W I 144).

334. *Til Johan [Bøcher] van Delden.* 1629/30.

De Folk, om hvem vor Samtale fornylig drejede sig, rykker for Svar og fremfører, at der er andre, som kræver det samme som vi og paa samme Betingelser, saa hvis vi ikke tilfredsstillter deres Krav inden Aften, har vi intet yderligere at vente fra deres Side. Tænk derfor paa, hvad der bør gøres.

(W I 144).

335. *Testimonium for Jacob Hansen Kolding.* 20.1.1630.

Jacobus Johannis Coldingensis blev immatrikuleret i April 1626 [fra Lund]. Han er nu Hører i Malmø. Han indstilles til Testimonium publicum.

(W I pag. 13).

336. *Fra Axel Juul i København.* 9.2.1630.

Jeg fandt igaar i mit Skrin medfølgende lille Bog, som ligner de romerske Tavler, jeg forleden saa hos dig, indeholdende Skrifttegn fra forskellige Folkslag. Jeg haaber den kan komme din Bog om Runeskriften til Nytte.

(Kv. 66).

337. *Testimonium for Peder Christensen Øland.* 11.2.1630.

Petrus Christiani Insulanus blev immatrikuleret i September 1627. Han har levet i trange Kaar. Han indstilles til Testimonium publicum.

(W I pag. 14).

338. *Til Niels Simonsen Glostrup i Oslo.* 3.3.1630.

Min kødelige Broder Jens Worm søger Eders Statholder om et Fogedembede og trænger til Anbefaling, da han er vanskeligt stillet og ikke kan forsørge Hustru og Børn.

(W I 144).

339. *Til Jens Jacobsen Drejer i Oslo.*

3.3.1630.

Tak fordi du har talt min Broders Sag hos Statholderen. Glem ikke mig, hvis der viser sig noget interessant til mit Museum.

(W I 144).

340. *Til Mads Jensen Medelfar i Lund.*

3./17.3.1630.

Med Ønsket om Guds Velsignelse for vort Forehavende beder jeg Eder meddele mig, om jeg maa komme anden eller tredie Paaskedag ledsaget af et Par Venner for at hilse paa min Kæreste og fejre Trolovelse (efter den kongelige Anordning uden Pragt). Jeg vil enten tage Ophold hos Dr. Foss eller hos Eder. Hilsen til Eders Familie, især min Kæreste.

(W I 144).

341. *Til Poul Jensen Kolding paa Herlufsholm.*

3./17.3.1630.

Min Broders Stifsøn Niels Jensen Hafniensis vil gerne nyde det Beneficium ved Eders Skole, som for adskillige Aar siden blev ham lovet af Patronen.

(W I 145).

342. (Ep. 58). *Til Bertel Knudsen Aquilomius i Löderup.*

3./17.3.1630.

*Hvad er der dog fat, min Bertel, siden du enten har glemt Bogstaverne eller selv er grebet af et saadant Had til dem, at du ikke engang gider skrive det mindste Brev? Tag dig iagt for at begrave det betroede Talent og være utro mod Gavernes højeste Giver. Hvad du iøvrigt har ment, nemlig at jeg var draget i Landflygtighed herfra paa Grund af Pesten, det har intet paa sig, thi jeg har i hele Smitteperioden ikke flyttet en Fod herfra; efter mange Venners Død gjorde den bitreste Sorg mig uforfærdet og fuldt beredt paa at møde enhver Ulykke: Evig Taknemmelighed nærer jeg mod ham, der gjorde mig og min Familie uimodtagelige. Og saa saa jeg intet Brev fra dig i al min Sorg! Bortset fra dette danske, der forlangte det medicinske Kompendium, som var overladt vor salig Bartholin. Vi har søgt med Iver og endelig fundet det; jeg sender dig det nu her næsten uden at have faaet set paa det.

Du spørger, hvad jeg foretager mig? Ja, det er, hvad du kan tænke dig, at et Menneske foretager sig, naar han er opfyldt af Kummer og Sorg: Og se! Som jeg nu just mente at kunne aande en Smule op, trækker Eders skaanske Nymfer mig ind i en ny Kærlighedens Labyrinth, som jeg endnu ikke har klaret mig ud af*.

Imidlertid ligger min Bog om Runeskriften stille og venter baade paa en roligere Sindsstemning og paa Kobberstikkerens og Bogtrykkerens Haand. Min lille Ting vedrørende Strø (som er blevet meget hædrende modtaget af Henry Spelman, den højlærde engelske Ridder), tror jeg, at du allerede har set.

Ophør ikke med at nedbede gode Ønsker over din Vens Forehavende og at se venligt dertil. Lev vel.

(W I 145).

343. *Til Mads Jensen Medelfar i Lund.*

17.3.1630.

Tak fordi jeg maa komme anden Paaskedag sammen med min Svigerfader Thomas Fincke, min Svoger Hans Brochmand og min Broder Michael. Vi sejler til Malmø og vil komme den 30. Marts, saa at Trolovelsen kan fejres den 31. Brochmand skal være tilbage den 4. April til sin Tjenestepiges Bryllup. De ønsker ingen skriftlig Indbydelse, at det ikke skal se ud som Overdaadighed. Ønsker I enkelte andre indbudt, skal jeg skrive til dem.

(W I 145).

344. *Til Christen Hansen Riber i Aalborg.*

10.4.1630.

Peder Christensen Øland, som tidligere har undervist i Aalborg Skole, skal vende tilbage og beder om at maatte indtræde i sin forrige Stilling, indtil noget bedre viser sig. Da den nye Forordning har hindret hans Forehavende, bedes I vise Forstaaelse, da Ansøgeren var befordret, før man kendte Forordningen.

(W I 146).

345. (Ep. 402). *Til Johannes Cabeljavius i Haag.*

16.4./20.5.1630.

Berømmelige Mand! Den dybt sørgende Enke efter min Svoger, den fremstaaende Doktor Caspar Bartholin, om hvis Minde jeg evigt skal værne, har siden sin Ægtmands Død modtaget to Breve fra dig, og en af vore Venner har hun bedt svare paa det første; da hun af dit senere Brev sluttede, at dette ikke er sket, eller at det er forsømt, har hun bedt mig besvare det. Og eftersom da Nødvendigheden byder det, saa modtag med tre Ord, hvad der bør siges, skønt jeg for Sorg næppe kan frembære det: Din Bartholin er gaaet til sine Fædre og har efterladt os et ubodeligt Savn. Hvornaar, hvorledes og hvor, derom vil vedføjede Papir give dig Underretning. Imidlertid takker den dybtbedrøvede Enke for den ubestikkelige Hengivenhed, der varede ved til det yderste, og hun føler alvorlig Smerte over, at dette

Dødsfald har føjet sig til saa mange blandt dine nærmeste Venner; men var det end bittert for dig, for hende var det dog det bitreste af alt! Hans Tanker til Søndagsprædikenen, affattet paa Modersmaalet, er i Trykken [Underviisning af Guds Ord etc, bærer Trykkeaaret 1628]. Hans Kommentar til Ciceros »Om Pligterne« venter paa en rimelig Bogtrykker. Sine øvrige Efterladenskaber, med Undtagelse af visse theologiske, forbød han selv at lade offentliggøre.

Om den danske Ridderorden har jeg forhandlet med nogle af mine Landsmænd; naar jeg fra dem har modtaget noget, som fortjener at erindres, skal jeg sende det.

Den Kunst at helbrede Brok uden Snit og Fjernelse af Testikel, er mig ikke ubekendt, men den afhænger helt af Haandelag. [Felix] Plater omtaler den i 3. Bind Side 620 af Praxis [Medica Tomi III, Basel 1602, 1625, 4°] om Helbredelse af Fremfald.

Dette er, berømmelige Mand, hvad Enken bad mig om at ville besvare fra dit Brev. Hvis jeg imidlertid paa noget Punkt kan overtage min saligt hensovede Svogers Plads, skal jeg ikke svigte dine Bestræbelser og ønsker at være dig anbefalet.

(W I 146).

346. (Ep. 427). *Fra Sir Henry Spelman i London.*

9.5.1630.

Der er forløbet en seks Maaneders Tid, min Olaus, siden jeg modtog dit meget venlige Brev med din Bog, et Vidnesbyrd om din fribaarne og høj lærde Aand. At svare har dog i Mellemtiden ikke været mig muligt, dels fordi Havet var lukket, og iøvrigt fordi der manglede en Brevdrager. Endnu skriver jeg paa det uvisse, og jeg vil altsaa ikke gyde Olie paa Ilden for hvert enkelt Ord i dit Brev, men der, hvor jeg ønsker, at du især skal sættes under Tiltale: Om Ordet Runer. Og det maa ikke se ud som Frækhed, at jeg som Englænder og ganske ukyndig i det danske Sprog optager en Drøftelse om danske Ords Oprindelse. Thi man maa forstaa, at vort Sprog er udsprunget af de samme Rødder og i firdobbelt Blanding er knyttet til det danske. Først var der de gamle Saksere fra Tyskland. Dernæst Jyderne eller Gotherne, der kom med Sakserne. For det tredje selve de gamle Danskere. Og for det fjerde Nordmændene, som dengang trængte ind i England med Danskerne og senere med Normannerne. Sagen ligger klar og behøver ikke, at der anføres Kilder.

Lad os altsaa ikke betvivle, at der hos os skjuler sig saare mange oprindelige Ordformer fra hvert enkelt af de Folk: Og da vi paa andre Punkter har gjort tilstrækkelig heldige Erfaringer herom, saa tillad mig, beder jeg

dig, min Olaus, at jeg efter Karakter og Begavelse fremsætter nogle faa Bemærkninger om Oprindelsen til Eders Ord $\text{R}\text{H}\text{t}\text{t}\text{R}$ eller $\text{R}\text{H}\text{t}\text{t}\text{A}$, det er Runer.

Egentlig er jeg tilbøjelig til at være uenig med dig. Thi jeg tror ikke, det kommer af Rtt [ran]=Vandløb (som det ogsaa lyder paa vort Sprog), ejheller af RHt =Plovfure i Jorden, skønt jeg ved, at mange Ting har deres Oprindelse fra Landbrug og beskedne Begyndelser, men af *Ryne* eller Saksisk *Geryne*, som betegner et Mysterium og en skjult Ting. Saaledes Lucas cap. 8 v. 10: *Eor is gescald þe ge wirum Godes rices geryne en oderum on bigspellum*=Eder er det givet at vide Guds Riges Hemmeligheder og de andre ved Lignelser. Og ligeledes Matthæus cap. 13 v. 11, Marcus cap. 4 v. 11: *Godes rices gerynu*=Guds Riges Hemmeligheder. Saaledes er *Runlice*, og med saksisk Forstavelse *Gerynelice* det samme som hemmelighedsfuldt eller mystisk og skjult. Beda 1, Kongernes 1: *Wæs he gerinelice word sprecende* = Han talte hemmelighedsfulde Ord. Og deraf: *ic runig* eller *runere*=jeg hvisker eller taler hemmelighedsfuldt. Derfra paa vort nutidige Modersmaal: *To rowne one in the eare*=at tiltale en hemmeligt i Øret eller at hviske hemmeligt i ens Øre. Saaledes endvidere i et Manuskript fra Aar 1460, en oldengelsk-latinsk Ordliste: *To rownyn to gither*=hviske, og ligeledes i en anden Codex trykt Aar 1499.

Jeg tror altsaa ikke, at hine gamle Bogstaver hos Danskere og Gother er blevet kaldt Runer, fordi de dannedes i Lighed med Vandledninger, Furer, Pløjning (som det er Eders Mening), eller nogensomhelst anden Slags Ting: Men fordi de var baade hemmelighedsfulde og skjulte i Lighed med den ægyptiske Præsteviddom, som [Johannes] Goropius [Becanus: Opera Hermathena,] Hieroglyphica [vertumnus &c, Tom. I—II, Antwerpen 1569, Fol.], 7. Bog Side 109 fremstiller paa et Billede fra en ægyptisk Urne, som engang bragtes til Antwerpen. Heller ikke var Navnet Rune fordum almindeligt; thi i Gotherkroniken under Aaret 415 siger Isidor, at deres Biskop Galfila har opfundet gothiske Bogstaver (ikke Runer). Men da han har tilføjet, at han ogsaa har omskrevet de hellige Skrifter til samme Sprog, erkender jeg, at det synes som om han har fremført en Foranledning, hvorfor de kaldtes Runer: Nemlig fordi de nu var anvendt paa Bevarelsen af hellige, hemmelige og skjulte Ting. Men hverken Abbed Trithemius i hans Polygraphia eller Bonaventura Vulcani i hans Kommentarer, som han har udgivet om Gothernes og andres nordiske Folks Litteratur fremfører overhovedet noget om Ordet Runer eller har noget Kendskab dertil, for saa vidt angaar Navnet. Ikke engang (hvad der undrer mig) selve Arngrim Jonsson i hans Crymogæa, hvori han vidtløftigt beskæftiger sig med disse Bogstaver.

Runer — eller hemmelighedsfulde og skjulte — maa de iøvrigt benævnes, dels fordi de ved en forunderlig Usædvanlighed afviger fra de andre Folks Bogstaver, men dels ogsaa fordi den Slags Bogstaver og Skrifttegn (ligesom hine i Canopus i Ægypten) især aabenbarede sig i deres hemmelige Videnskaber (nemlig Trolddom og Blændværk, hvormed denne nordlige Del af Verden fremfor andre udmærker sig og er befængt). De, som udøver disse Skrifter og Videnskaber, maa paa samme Maade kaldes Runemestre, og det er ret nærliggende, eftersom de er Mysterietolkere og maa anses for det samme hos Danskere og Gother som Druiderne hos vore Britanner og Galler, Magerne hos Perserne, Gymnosofisterne hos Inderne, og lignende hos næsten ethvert Folk.

Hvad endelig det angaar, at vi fordom træffer en forskelligartet Læsemaade hos Sakserne, dels *Ryne*, dels *Rune*, dels *Geryne* og *Gerune*, saa maa man forstaa, at ge- er et Smaaord dels hos vore Sakser, dels hos alle Germaner (men hos de nedre aspireret ghe-), som ikke ændrer Ordets Betydning, men snarere forstærker og besmykker det. Og det sættes dels foran Verber og Participier af Fortid, dels foran Verbalier og undertiden efter Forfatterens Forgodtbefindende foran nogle andre Ord. Vore Forfædre forandrede dette til y som Efterligning af Normannerne, som overalt hos Chaucer. Og hvad angaar Overgangen fra u til y og omvendt, saa føjede det sig ogsaa for enhver efter Forgodtbefindende blandt Angelsakserne, som det er tydeligt gennem uendelig mange Eksempler. Du ser, hvor jeg rives med, fortryllet af mine egne Fejl; godtag du, hvad der synes dig nogenlunde fornuftigt, og dyrk vort paabegyndte Venskab. Lev vel.

London (under en frembrydende Epidemi, som Gud afvende!) den 7. Maj 1630, Barbican Street.

347. *Testimonium for Hans Pedersen Todberg.*

9.5.1630.

Joannes Petri Todberg blev immatrikuleret i April 1627. Han indstilles nu til *Testimonium publicum*.

(W I pag. 14).

348. (BA pag. 334). *Testimonium for Olaf Hallsson.*

18.5.1630.

Da jeg gerne gengælder ondt med godt, vil jeg ikke lade Olaus Halsonius Islandus rejse hjem uden Brev fra mig. Han immatrikuleredes den 15. November 1626, var paa Island 1628—29, derefter atter i København.

(W I pag. 15).

349. (BA 172). *Til Thorlak Skulason paa Holar.*

20.5.1630.

Det glæder mig, fortræffelige Mand, at mine Breve har saa megen Indflydelse paa dig, at de Ynglinge, som er flittige og har dannet deres Liv hos os efter Hæderlighedens Forskrifter, ogsaa hos Eder hjemfører Belønningen for deres Retsindighed. Jeg fra min Side vil sørge for, at I faar Eders Ønske opfyldt med Hensyn til min Omsorg for at hjælpe og forfremme de gode. Og du skal visselig erfare, at din Thordur Gislason er mig meget velanbefalet.

Paa Grund af Faderens Fortjenester nærer jeg gode Ønsker for Benedikt Magnusson, der nu opholder sig hos Eder, og skønt man siger, at han undertiden har skejet lidt ud hos os, ønsker jeg dog hans Bestræbelser støttet, fordi jeg har bemærket, at han har vist en aaben og redebon Karakter — det er jo menneskeligt at fejle og snuble, og han har givet godt Haab om Forbedring; lad ham altsaa, idetmindste for min Skyld, mærke din Velvilje. Jeg skal i lignende Tilfælde ingensinde svigte. Jeg er ivrig efter at se Hr. Gudbrand [Thorlakssoens] Levned skrevet af vor Arngrim [Jonsson], og hvis det er blevet trykt, beder jeg dig sende det.

Lev vel, ærværdige Mand og bedste Ven.

(W I 146).

350. (BA pag. 330). *Testimonium for Benedikt Magnusson.*

20.5.1630.

Benedictus Magni, Søn af udmærkede Forældre paa Nordisland, blev immatrikuleret den 15. November 1626 og forblev her til Juni 1629.

(W I pag. 15).

351. (BA 48). *Til Samme, paa Laufas.*

20./23.5.1630.

Skønt jeg har Aarsag nok, min Benedikt, til ikke at imødekomme din Anmodning og til at beklage mig alvorligt over dig til din Fader, vil jeg dog denne Gang ikke svigte dine Tarv, dels for din Faders, den fortræffelige Mands, Skyld, dels fordi jeg endnu nærer det bedste Haab om dig. Du ved, hvor ofte du er blevet spurgt af mig, om du agtede at rejse til dit Fædreland, hvortil du har svaret Nej. Du ved, at du endnu staar i Gæld, ikke alene til mig, men til mange andre gode Mænd. Selv om du ikke ønskede at sige Farvel, burde du dog idetmindste have betalt dette før din Afrejse. Men jeg holder inde med mine Beklagelser og sender mit Testimonium affattet i saa lempelig en Form, som det var mig muligt. Testimonium pub-

licum kan jeg ikke opnaa til dig, før Gælden er betalt. Lev vel og skøn paa min Bevaagenhed.

(W I 146).

352. (Ep. 161). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 20./23.5.1630.

Vor høje Hr. Kansler gav mig Paalæg om at udfærdige dette Brev til dig, hvori han beder dig om ved første givne Lejlighed at begive dig hertil, om jeg ikke tager fejl for at forhandle med dig om forskellige Ting angaaende vore danske Forhold. Jeg er derfor ikke i Tvivl om, at du jo vil opfylde hans Forventning og efterkomme mit Varsel.

Lev vel.

(W I 146).

353. (Ep. 356, BA 115). *Til Magnus Olafsson paa Laufas.* 20./23.5.1630.

Velærværdige Mand! Der er ingen Grund til, at du skal takke mig saa meget for din Søns Undervisning. Hvis han havde været lige saa rask til at lyde som jeg til at paamine ham, betvivler jeg ikke, at han vilde have opfyldt dine Forventninger. Et Vidnesbyrd fra mig vilde han have modtaget før sin Afrejse, dersom han havde henvendt sig til mig, men han drog afsted ganske uden mit Vidende; og skønt jeg fremfor alt maa sørge for at have en frelst Samvittighed, saa har jeg dog ydet, hvad jeg formaaede, ikke blot gennem dette offentlige Brev, men ogsaa i mit private til Hr. Biskoppen. Han er i Gæld til mange, først og fremmest til mig, hvilket du vil se af hans egenhændige Gældsbevis, hvoraf jeg sender en Afskrift og skal sende Originalen, naar jeg er blevet fornøjet. Universitetets højtidelige Vidnesbyrd har jeg paa ingen Maade kunnet opnaa, førend de øvrige Kreditorer har faaet deres Tilgodehavender.

Hos vor høje Hr. Kansler har jeg nu paany talt din Sag, og han fortalte, at Eders Ønsker nu var imødekommet og Svaret afgivet gennem Øens Statholder. Du ser altsaa, at jeg ikke har ladet noget uforsøgt, for at alt skulde falde ud efter Ønske.

Jeg bryder mig ikke om det sparkende Æsels Angreb, jeg skal nok engang lade ham faa sin Straf for sin Utaknemmelighed. Det er mig nok at have stillet de flinke tilfreds.

Nu venter jeg mine Runer udtydet af dig og takker dig overmaade meget for dit fine Digt. At din Udredning om de gamles Digtetekunst, som fulgte med Edda, ret har behaget mig, skal jeg sørge for, at du forstaar, naar du

til sin Tid ser den indsat i min Bog om Runeskriften. Lev vel, fortræffelige Mand og fortsæt med at bevare mig og mine Studier i venskabelig Erindring.

(W I 147).

354. (Ep. 321, BA 8). *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 20./23.5.1630.

At du paalideligt har modtaget min Bog om Runeskriften, glæder mig hjerteligt, og jeg betvivler ikke, at den nu vil vende tilbage til mig beriget med dine udmærkede Iagttagelser og Bemærkninger. Thi din enestaaende Venlighed, som du allerede saa ofte har lagt for Dagen imod mig, og din utrættelige Iver for at gavne dit Land medfører, at jeg slet ikke tvivler om din gode Vilje og nu lover mig mange Oplysninger, der vil blive indføjjet paa passende Steder ledsaget af en hædrende Omtale af dig.

For Illugi [Ingjaldsson], som er ukendt hos indflydelsesrige Folk her, var det ikke muligt at opnaa noget. Men med Hensyn til dine Indtægter beder vor høje Hr. Kansler dig være fuldkommen tryg; han lover bestemt, at saa længe han er ilive, skal alle dine Medbejlere eller Modstandere gøre sig forgæves Anstrengelser, og han finder det urimeligt, at en Mand, der er saa velfortjent af Fædrelandet og af alle retskafne Folk, besværes, endsige knuses, af nogen.

Jeg ved ikke, om du maaske har set, at første Bog af din Crymogæa fornylig er udgivet i meget smukt Tryk i Nederlandene af Magister Steffen Hansen [Stephanius] sammen med andre Ting omhandlende vort Lands Oldtidsminder og Tilstand.

Hvor gerne vilde jeg ikke ved min Nærværelse kunne give dig Raad for dit Helbred; du skal dog i mig finde en trofast Achates, for at jeg nu ikke skal være helt uvirksom. Saa vidt jeg kan slutte, er Grunden til Hovedpinen og Hørebesværet, ja ogsaa til Aandenød og Kløe (der viser sig i særlig sviende og skarp Form) den i Eders Alder truende Katarrh, som dels flyder ud i Hoved og Bryst, dels sniger sig ind paa hele Legemets Tilstand; ud fra det, du selv saa forstandigt opregner, er jeg ikke i Tvivl om, at du selv har draget dine Slutninger herom. Og skønt der til deres Udryddelse kræves adskillige Ting, som næppe let uden Frygt for at fordærves kan forsendes over saa stor Afstand, saa vil jeg dog ikke se ud som den, der svigter sin Ven helt, men sender nogle Piller; jeg betvivler ikke, at hvis du, naar Nødvendighed byder, tager 13 ad Gangen deraf, saa vil de forjage en stor Del af Aarsagen til saa mange Sygdomstegn. Men jeg sender tre Doser, for at du efter Forgodtbefindende kan opbevare dem til nødvendigt Brug.

Hr. Gudbrand [Thorlakssons] Levned, optegnet af dig, længes jeg meget efter at se; hvis Eders Trykkeri har besørget det, venter jeg det fra Hr. Biskop Thorlak [Skulason].

Jeg ved ikke, hvorledes jeg skal udtrykke min hjertelige Taknemmelighed, fordi en saa betydelig Mand som du finder mine Runesmaating værdige til en saadan anbefaling; blot du nu ikke har dømt mere ud fra venskabelige Følelser end efter virkelig Fortjeneste; imidlertid siger jeg uhyre mange Tak derfor, saavel som for dine øvrige Tjenester imod mig samt for det tilsendte Portræt, der er mig kærere end Guld og omhyggeligt skal blive anbragt blandt mine Klenodier.

Lev vel, højt savnede Ven, lev vel og bevar dig længe til Fædrelandets Gavn.

(W I 147).

355. *Til Henrik Miltzov i Voss.*

23.5.1630.

Hans Hansen Skive har bragt dit Brev og de to Tønder, den ene med Fisk, den anden med Fiskesuppe. Eders Biskop [Niels Paaske] vil ægte vor Resens Datter, Erik Clemmensens efterladte Enke, og snart vende hjem som en glad Ægtemand. Selv vil jeg besejre min Sorg gennem et nyt Ægteskab med Susanne, Datter af Biskop Mads [Jensen Medelfar] i Lund.

(W I 147).

356. *Til Oluf Clemmensen (paa Gaunø?).*

7.6.1630.

Bryd dig ikke om det onde Menneskes Trusler. Det Embede, du gik Glip af, er ikke at begræde; med Taalmodighed kan du faa et bedre. Testimonium faar man kun, naar man er tilstede og har ladet sig eksaminere. Du skal være klar over, at man maa være meget sikker i den kristne Læres Hovedpunkter og i den hellige Skrift for at kunne søge om Attestats. Hvad de ønsker, er hverken en filosofisk kyndig eller en Kender af Strids-spørgsmaalene, ejheller af Fortolkningsstridighederne, blot man stiller dem tilfreds i de hellige Skrifter. Tak for de tilsendte Bøger.

(W I 149).

357. *Fra Caspar Tomann i London.*

13.6.1630.

(Caspar Tomannus, Helveti-Tigurinus, skriver med Dr. Christen Clemmensen og sender Opskrift paa *Panacea Mayernii Archiatri Regis et Reginae Magnae Britanniae*).

(Kv. 104).

358. *Testimonium for Jens Terkilsen.*

26.6.1630.

Johannes Thorchilli Norvagus blev immatrikuleret i Oktober 1618. Han har været i Udlandet.

(W I pag. 16).

359. (Ep. 403). *Fra Johannes Cabeljavius i Haag.*

2.7.1630.

(12.7. ny Stil).

Berømmelige Mand! Med stærk Forsinkelse overrækkes mig endelig dit højest bedrøvelige Brev, og Læsningen deraf har tilføjet mit Bryst et saadant Saar, at det endnu bæver af Ulykken. Efter at have gennemlevet saa mange Smertes havde jeg troet nu have at bragt Skæbnen tilstrækkeligt med Ofre — og alligevel! Til saa mange Dødsfald blandt Venner kommer oven i Købet Bartholins Bortgang (ak, min fordums Ven!). Hvor stor Smerte det har tilføjet mit Sind, kan du let fatte ud fra Bestandigheden af mit Venskab for ham. For Danskerne er der Grund til Sorg, Grund til Kummer for Universitetet og til Jammer for Jer Slægtninge. Men ogsaa mig tilkommer min Andel, og hvis du venter nogen Trøst af mig, min Worm, bliver du skuffet; jeg skal ikke trøste andre, selv vædet af Taarer, ja jeg er tilmed saa udtømt for Trøstegrunde, at jeg nu har gjort, hvad gøres kunde af mig i saa Henseende. Og hvad skal jeg da sige? Sandelig, jeg smertes ved Enkens Tilstand og de efterlattedes Lod. Du maa tjene mig i at takke hende mange Gange paa mine Vegne, fordi hun i saa stor en Ulykke har husket paa mig. Men dig, som har foretrukket at paatage dig det Hverv at skrive, fremfor at trætte mig med længere Venten, dig roser jeg paa det stærkeste, og den Hengivenhed, du lægger dertil, tager jeg imod med aabne Arme. Og her har du da min til Gengæld. Men mine Studier indvier jeg saaledes til dig, at du maa anse for dit eget, hvad deraf maatte fremspire af Nytte. Hvad du tilføjer om Ridderordnerne, gid du for Alvor maa faa noget ud deraf! Om du er min Ven, hvad du jo er, saa vis det her, og du vil dermed gøre mig saa stor en Tjeneste, at du alene af den Grund vil finde mig forbunden til dig for stedse. Foretag derfor, min Worm, omhyggelige Efterforskninger og send mig det. Hurtig Hjælp er dobbelt Hjælp. Og hvad dig angaar, lover jeg mig alt, hvad jeg ønsker. Hvis Enken har nogle videnskabelige Manuskripter, beder jeg dig ved Musernes Helligdomme om, at de maa blive mig tilsendt. Saa vist som jeg oprigtigt har elsket min Bartholin, skal jeg omsorgsfuldt bevare alt, og jeg skal behandle disse Ting saaledes, at al deraf flydende Hæder af mig skal blive tillagt min Vens Navn.

Jeg bønfaller dig om at besørge de efterladte Arbejder offentliggjorte. Hvis det besluttes, kunde jeg let faa Kommentarerne til Ciceros »Om Pligterne« trykt her med de skønneste Typer. Men dette maa henstaa til din Afgørelse. Jeg beder dig atter og atter anbefale mig til alle Professorerne ved Københavns Universitet. Bring Enken min Hilsen. Du, min Worm, lev vel og bevar mig i dit Venskab.

Haag, den 12. Juli 1630.

Jeg bønfaller dig om hyppigt at skrive til mig.

360. *Til Oluf Jacobsen i Odense.*

18.7.1630.

Bedste Slætning! Christen Clemmensen har overdraget mig to Obligationer, hver paa 50 Imperialer, skrevet med din Haand og dateret i Padua 1626. Han ønsker, at Summen med Renter skal udbetales til mig og har nu skrevet fra England og bedt mig anvise en Købmand Beløbet paa en to Maaneders Veksel for at slippe for større Omkostninger.

(W I 149).

361. *Til Jens [Berntsen] Falenkamp.*

18.7./1.9.1630.

Det glæder mig, at alt er gaaet efter Ønske. Tak din Beskytterinde for det tilsendte Sukker. Giv Jægeren medsendte Gave og lov ham mere, hvis han vil tænke paa mit Køkken.

(W I 149).

362. *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

18.7./1.9.1630.

Kansleren venter din Ankomst. Sørg derfor for at være her ved Lejlighed. Han vil selv fortælle dig, hvortil han ønsker din Bistand.

(W I 149).

363. (Ep. 404). *Fra Johannes Cabeljavius i Haag.*

14.8.1630.

(24.8. ny Stil).

Berømmeligste Mand! To Gange har jeg nu besvaret dit Brev. Hvis du har modtaget mine Breve, vil du let indse, med hvor stærke Ønsker jeg eftertragter, at du giver mig en Haandsrækning i den Sag for Chiffletius. Derfor kan jeg ikke lade være med for anden Gang at bede dig ikke undlade at være alvorligt opmærksom derpaa. Hvis du lader Ridderordenen nyde Fremme, kan du ikke undgaa at hæve dig lige saa højt som den meget sindrige Hr. Chiffletius. Men Grunden til, at jeg rykker dig saa stærkt er

den, at min Ven ellers kunde finde mig sløv eller hovmodig. At du skal anbefale mig til Professorerne ved Akademierne i København og Sorø, har jeg allerede tidligere skrevet. Derfor vil jeg ikke her forny min Anmodning. Sørg du blot for, at jeg kan mærke, hvad du for min Skyld vil og kan.

For nogle Maaneder siden skrev jeg nogle Linier til hans Majestæt Kongen af Danmark. Om vor Bartholin, nu salig hensovet, har overgivet dem til den høje Hr. Kansler, er jeg ivrig efter at faa at vide. Men hvis du kan faa det opklaret, ser jeg i det hele gerne, at du gør det. Jeg vil til Gengæld her staa ganske til din Raadighed. Jeg kunde ønske, at der overbragtes en Hilsen fra mig til den fremragende Johannes Meursius, ligesom ogsaa, hvis ikke det er for besværligt, til Hans Rasmussen [Brochmand] og — ham burde jeg have nævnet først — Rektor Magnificus, den ærværdige og berømmelige Doktor Caspar Rasmussen [Brochmand], hvis Ligtale [Currus et equites Israelis: Hoc est: Vita et mors Dn. D. Casp. Bartholini publica oratione celebrata in Academia Regia Hafniensi 25. Juli A° 1629] jeg ikke uden Taarer har gennemlæst.

Jeg er ivrig efter at faa at vide, ad hvilken Vej jeg snarest bør afsende mine Breve til dig. Lev vel, min Worm, og fortsæt med at gengælde Ven-skabet imod mig, som vil være din Ven i al Evighed.

Haag, den 24. August 1630.

364. (Ep. 322, BA 9). *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

17.8.1630.

Berømmelige Hr. Doktor og mangfoldigst ærværdige Velynder! Alderen og Uvantheden med at skrive bevirker, at jeg nødes til at besvare Eders meget venlige Brev med dette, som er skødesløst affattet paa Grund af knap Tid og Travlhed. Det vilde dog bekymre mig mindre, dersom jeg paa noget Punkt havde kunnet tilfredsstille min Hr. Velynders Forventning ved fornyet Læsning af Runeværket. Men det er saa langt derfra som vel muligt.

Thi den, som forsøger at føje noget af Betydning til de Worm'ske Runer, han vil lære Delfinerne at svømme, forsyne Argus med Øjne og Ulvene med Skarpsyn. Hvad kan der altsaa her ventes af mig, som er mere blind end Muldvarpene? Jeg har altsaa kun beholdt Runeværket saa mange Maaned, fordi der ikke gaves nogen Mulighed for at sende det tilbage, og uden Renter maa det vende hjem til sin Forfatter; med højeste Beundring og Glæde omfatter jeg dog imidlertid de Ting, som jeg saa nogenlunde har kunnet fatte. Men for at det kan fremgaa, hvor raadvild jeg er med Hensyn til Bemærkninger og Iagttagelser, har jeg nedskrevet følgende, hvor-

over jeg med Rette kunde skamme mig, dersom ikke Worms Oprigtighed opfordrede mig til noget andet:

Kapitel II (»Hvis det ikke er til Hinder, at der findes et Deminutiv *Rulla* af *Runa* nemlig *Rulla*, et Værktøj til Aftørring af Plovjern«). Hvis *Rulla* har en trekantet Form eller ogsaa er som en tilspidset Od (som hos Plinius), er der ikke saa meget til Hinder for, at det er en overført Betegnelse hentet fra et Spyd, og da bevarer *Rulla* alligevel sin Betydning. Hos de gamle var det en vis Slags Kastevaaben, som jeg skulde tro har haft en nærmest trekantet Form; de kaldte det en *Gaflok*.

Kapitel V (»De gamle holdt saa meget af Ordet *Runer*, at de deraf har dannet Kvindenavne, som det fremgaar af *Gudrun*«) Denne Paragraf vil kunne forøges, om man vil, med flere Kvindenavne, som *Hugrun* (*hugur* = Sind) og ligeledes *Solrun* og andre, som vil fremgaa af forrige Aars Bemærkninger. Ja, der findes ogsaa Mandsnavne afledet af »*Runer*«, saasom *Runulfur*, der er sammensmeltet af to hele Ord, nemlig *Run* og *Ulfur* = Ulv. Deminutiv heraf er ogsaa *Runke*, som Kælenavn i Lighed med Tyskernes *Peiterken* af *Peiter*. Og mon der maaske ikke ogsaa midt i Tyskland findes Spor heraf saasom *Run-ger*, hos de gamle *Run-gen*, af to hele Ord paa samme Maade som *Runulfur*. Thi *Geir* alene er et Mandsnavn og betyder Væрге eller Sværd.

Samme Kapitel (»*Guthrunus*, som efter at have modtaget Daaben kaldtes Ethelstan, Danmarks Konge etc.«) Den *Guthrunus*' Navn er ganske ukendt: Hvis han imidlertid engang har opnaaet Kongemagten i England, vilde jeg tro, at han i vor Oldtidshistorie kaldes Adelsten; det var ham, som lod den norske Kong Harald Haarfagers Søn opdrage i sit Rige. Derfor blev denne Haakon senere som Norges Konge kaldet Haakon Adelstensfostre, det vil sige den, der var opfostret af Adelsten. Fremdeles er, som sagt, Navnet *Guthrunus* os ukendt, skønt *Gudrun* er et af de allermindeligste.

Sammesteds (»Jeg ved ikke, om det er den samme, der nævnes af Arngrim i 2. Bog af *Crymogæa* s. 15«) Det er ret usikkert at citere Sidetal af denne lille Bog, idet de er altfor forvirrede paa Grund af Bogtrykkerens Uagtsomhed. Men Arkene, som er fordelt i alfabetisk Orden (og i anden Bog *Genealogierne*, der fungerer som Kapitler) kan bekvemt anføres. Det er altsaa i *Crymogæa*, 2. Bog 8. *Genealogi*, paa Forsiden af det sidste Blad i Ark T, at der findes Omtale af den meget onde Kvinde *Gudrun*, som stammer fra en ædel norsk Høvdingeslægt, men er født paa Island. Hendes List imod *Kjartan*, som hun vil rydde afvejen, berøres højere oppe sammesteds, 4. *Genealogi* S Blad 3, Bagsiden. Men *Kjartan* (som man kan læse om sammesteds) og altsaa ogsaa *Gudrun*, levede samtidig med *Olaf Trygvesen*, Norges Konge. Og derfor kan det ikke være den samme Kvinde,

der er omtalt som dansk i Saxos 8. Bog, hvorfor de Ord (»Jeg ved ikke, om o.s.v.«) helst bør udelades.

Kapitel XI (»Sprengd Mans Høk«) Den Talemaade gengives ordret saaledes: Sprængt (nl. er) Mands Hage
sprengd manns (Høk ell. haka)

Han unddrog sig altsaa Bolden
flyde tvi Bøll

Det antydes altsaa, at en er blevet saaret i Hagen under Boldspil, og at han er flygtet fra Bolden eller Boldspillet eller unddrog sig det. Men *sprengd* er Participium Femininum af Verbet *adt spreng*, som benyttes forskelligt: ad sprengne bulle = at aabne Saaret. *Spreng* blase = sprænge Blæren; saaledes staar *adt spreng* pannen, *Hagen* i Stedet for at saare (ikke med enten Sværd eller Væрге) med en stump og haard Genstand som Næve, Træ, Sten eller Bold, hvilken man tidligere brugte af Træ, ikke af Læder; hos dem kaldtes den *knøttur*, hvoraf *knattleikur* = Boldspil.

I Mangel af bedre berørte jeg for Eksemplets Skyld disse Ting. Dertil følger jeg yderligere: Efter at mit sidste Brev var blevet afsendt, er der ved alvorligere og mere indgaaende Efterforskning hos vore Runemestre dukket en bestemt Runebetegnelse op udover den tidligere Runefortegnelse, nemlig *Dum-Runer* eller stumme Runer. Thi *dumm* eller *dumbe* betyder stum. *Dum-Runer* er for os en ny Betegnelse. Disses Betydning synes ved nærmere Overvejelse at være det stik modsatte af Ordet *Maal-Runer*, som kommer af Tale eller talte Ord. Ikke fordi de er ganske stumme, men fordi de taler mindre end *Maal-Runer*. Derfor mener jeg, at den første Læresætning i den tidligere Inddeling af Runerne bør udformes lidt anderledes. Omtrent saaledes:

Runer synes at kunne deles i skrevne og uskrevne, som kaldes *Klapp-Runer*. De skrevne Runer er enten *Maal-Runer* eller *Dum-Runer*. Disse er stumme (ligesom stumme [d.v.s. »Lukkelyd«: p, t, k, etc.] Konsonanter), hine kan fremstilles som Vokaler eller talende. *Maal-Runerne*, der saa vidt muligt blev forklaret i forrige Aars Bemærkninger, ligesom selve *Klapp-Runerne*, kan ikke gentages her. Altsaa er *Dum-Runerne* tilbage, og de bør rettelig indføres blandt de forrige.

Jeg mener altsaa, at *Dum-Runer* har deres Benævnelse efter den hyppigere Vokal-Udeladelse. Thi de synes som oftest at bestaa næsten af Konsonanter alene, saa at ofte ingen Vokal er betegnet (undtagen naar undertiden Vokalen alene danner Stavelse); men for at der kan fremkomme en Stavelse, skal denne Vokal opfattes og udtales med konsonantisk Lydværdi (men ikke

med konsonantisk Navn eller Betegnelse) hvad enten den tilhører de stumme eller Halvvokalerne.

Eksempler er mere veltalende end selve Reglerne: Saaledes findes der i Ordet ᚢᚱᚱ paa anden Side af Lejrestenen en Vokal ᚢ, som med den følgende Konsonant (der er enestaaende i hele Runelitteraturen, og som man hverken kan kalde stum eller Halvvokal) danner en Stavelse, mens man mener, at Ordet i sin Helhed skal læses *Udhar*, fordi Bogstavet ᚱ's Lydværdi (men ikke dets Navn, *hagall*) tilvejebringer Vokalen *a* (som *ha*).

Saaledes kunde sammesteds det følgende Ord *ᚱᚱᚱᚱᚱ være *Habehashha*. Thi hvis det ikke er saaledes (siger de), kan der ikke frembringes noget Ord eller nogen Stavelse deraf. Ligesom her * rummer Vokalen *a*, rummer *B* Vokalen *e*, forstaar sig kun efter Lydværdi, ikke efter Navn (*Biarkan* og *Hagall*). Og saaledes ligger Resten at det Ord klart paa Baggrund heraf. Imidlertid er de Ord os fuldkommen ukendte.

Saalænge denne Skrivemaade bestaar af almindelige Runer eller Runebogstaver, frembyder den kun ringe Vanskelighed for dem, der er opmærksomme paa dette Vokalbortfald (thi saaledes kan man kalde den Dølgens eller Udeladelse af Vokalerne). Men naar den tager fremmede Runer i Anvendelse og spiller paa forskellige Slags Runer, bliver Resultatet ofte uløseligt i Dag: Især hvis der ogsaa skrives noget paa et fremmed Sprog (Hebraisk, Græsk, Latin, Fransk) ind imellem, hvilket jeg ikke betvivler, at de, som er ivrige efter det skjulte og forborgne, ofte har gjort for at forstille sig; og her vil maaske selve Kendsgernerne tale. Maa det her være mig tilladt at opstille en Formodning: Det fremgaar af forskellige Mindesmærker, at de gamle ofte har misundt Eftertiden, ogsaa deres Slægtninge i forskellige Led, deres Penge, Vaaben, Kostbarheder, ja endog betydelige Guldforraad, og at de derfor ikke altid har nedlagt det i deres egne Grave, men gravet det dybt ned, snart her, snart der, eller nedsænket det i dybe Brønde. Nu vil jeg spørge min skarpsindige Læser og Kender af saadanne Ting, om ikke det samme kan være sket med et Runebogstav eller en Runeskrift, nemlig at de har villet erhverve sig Ry og Navnkundighed for Lærdom gennem noget, der var underligt eller umuligt at læse eller forstaa, som det var skrevet? Og skønt dette ikke rammer alle dem, hvis Mindesmærker let forklares, saa har der dog været nogle, som var udstyret med et saadant Snille og Sindelag, og hvem de uforklarlige Indskrifter kan tilskrives. Men hvad gælder min uforstandige og ensomme Formodning?

Hvad der nu er sagt om den anden Side af Lejrestenen, mener man ogsaa gælder den første Side af samme: At Stavelserne og Ordene ikke kan uddrages deraf paa anden Maade. Denne Side rummer en temmelig lang Indskrift, som kun bestaar i to Vokaler, som anføres nogle Gange: ᚢ syv

Gange og enkelt i blot tre Gange: men med Prik er den gentaget seks Gange. Saaledes, siger man, fremtræder en stum og meningsløs Ophobning af blotte Konsonanter.

Men den første Side af denne Lejresten stiller Læseren over for to yderligere Hindringer foruden Særegenheden ved Dum-Runerne (d.v.s. den hyppige, andetsteds uafbrudte, Udeladelse af Vokaler, som jeg har kaldt den): 1) Hvad man formoder er et fremmed og maaske — i hvert Fald hvad Stavemaaden angaar — fordærvet Sprog, og 2) temmelig mange Skrifttegn, som ikke er almindeligt kendte. Jeg tilføjer en tredie, der dog — saa vidt jeg ved — er velkendt i alle Runer, men dog Ophav til Forvirring og Uklarhed og derfor Læseren højst forhadet. Denne er: Forsømmelse eller Ukendskab til Adskillelser og Underopdelinger ved Kommaer, Kolon og Periode; ligeledes ingen Iagttagelse af store og smaa Bogstaver, hvilket ikke kan betegnes som rosværdigt i nogen Henseende, og jeg ved ikke, med hvilken Skrift som Forbillede det kan undskyldes.

Jeg vender tilbage til første Side af Lejrestenen (hvis jeg tager fejl af Siden, maa Hr. Forfatteren rette det), hvis første Ord vore Runemestre (som jeg har kaldt dem) læser: *Rhamdat* (nemlig med Iagttagelse af ovennævnte Regel) og de følgende saaledes: *Beharut*, *muti*, *hamplet*, *hehadem* (de mener det betyder »eadem«), *miham* (de mener det betyder »meam«) saa lader de det følgende lille Ord urørt, dernæst *halham*, *miha*, *Rux*, *ham-hardhad mu Feldhakam miha idberg meha te dumru per ætern*.

Idberg, *Idbiorg* er et Kvindenavn hos Islændingene, og denne Kvindes Mindesten menes det at være.

At alt dette er hentet fra fremmede Sprog og fordunklet ved Hjælp af vilkaarligt opfundne Skrifttegn, det har vi med fuld Sikkerhed fastslaaet. Hvis den Worm'ske Skarpsindighed kan kaste noget Lys derover, saa maa han ikke forholde os et Eksemplar deraf, heller ej af den i Nederlandene udkomne første Bog af Crymogæa, hvoraf jeg med største Begærlighed venter et Eksemplar; sker det ikke gennem Dr. Worm, vil det aldrig ske. Jeg har udarbejdet dette under de vanskeligste Forhold, idet Søfolkene først lagde til umiddelbart før deres Afrejse, og saa maa jeg lade Pen og Blæk fare.

Der kunde endnu blive meget at skrive om, og jeg føler nogen Nydelse, naar jeg sidder beskæftiget med at skrive Vennebreve; men Sømændenes — paa forrige Side berørte — Ubejlighed den lægger sig hindrende ivejen og er ofte nok beklaget. Thi det Pusterum disse skaffer os ved at komme og rejse bort og komme igen, det bliver helt beslaglagt for dem, som bor langt væk, saa at mange klarer sig bedre i et Fængsel, hvor der er mindre

uordentligt. For slet ikke at tale om det ubehagelige Klima, de vilde Storme o.s.v. Gud give, at vi i Troens sande Lydighed maa staa hver og en af alle disse Ting igennem. Nu er Tiden inde til, at jeg af Hjertet takker min Hr. Velynder for den tilsendte Medicin; jeg vil ogsaa gøre Gengæld, dersom jeg paa nogen Maade kan faa en Ordning med Købmanden, naar vi atter træffer sammen. Thi Penge har vi ikke, og de er de eneste, som kan købe Varer til os.

Jeg har besluttet at tilbagesende Eksemplaret af Runeværket med ham, der bragte det, nemlig Oluff Hanssenn, Købmand i Hoffsos, skønt det var Christen Jonsson, der bragte Eders Brev. — Jeg ændrer Beslutning: Christen bringer det.

Jeg er meget ked af, at der ikke blev givet mig Lejlighed til at gennemse et Eksemplar af Crymogæa, før den nederlandske Udgave, thi den vrimler med saa mange og saa grove Trykfejl, at jeg ærgrer mig over den første Udgave. Det vil være mig allerkest, om jeg fra Dr. Worm faar en Kopi af den imidlertid fremkomne Udgave.

For det Bevaagenhedens Aandepust fra vor høje Hr. Kansler, som det Worm'ske Brev lader mig mærke, skal jeg være begge saare taknemmelig for Guds Aasyn, og hvis min Herre finder det rigtigt, maa han omtale min Taknemmelighed. Den Mand, saa fornem han er, skal hos denne sin ydmyge Tjener faa de mest brændende Bønner til Gud for hans Excellences Vel. Det er de fornemmes Sag at fatte Medlidenhed. Imidlertid kan det staa fast, at der i indeværende Aar intet Anslag er forsøgt mod mine Indkomster. Men forrige Aar gjorde Statholderen et Forsøg i et ret venligt Brev. Men den Mand, han dengang gjorde sig til Talsmand for, han har hidtil intet opnaaet og vil, som jeg haaber, heller intet opnaa.

Tilbage staar blot, I berømmelige Mand, at bede Eder leve vel med et varmt Ønske for Doktor Worms andet Bryllup, baade ham selv og hans Trolovede, nu vel Ægtehustru.

Skrevet paa Melstaður i Nordisland den 17. August 1630.

Jeg er ophørt med at være Tilsynsførende paa Nordisland, efter at vi har faaet Hr. Thorlak [Skulason] som Biskop. Derfor tilkommer denne Titel mig ikke.

Min Hr. Velynder! Hvis der ved en bedre Lejlighed kan opnaas noget for vor Hr. Illugi [Ingjaldsson], hvor ukendt han saa end er for de Store, saa skal det ikke mangle paa Taknemmelighedstegn at sende til Hr. Doktoren. Lad det være en Tønde Smør eller noget saadant. De fleste her er ukendte for de Store og bliver alligevel befordrede, endskønt den Slags Forfremmelser (p. Gr. af det tvivlsomme Udfald i alle Forhold) selv er i

høj Grad mistænkelige. Manden er her kaldet paa lovlig Vis og udstyret med mere end almindelig Begavelse. Gud maa raade. Efter Verdens Skik bør en saadan Forfremmelsesmaade tages i Anvendelse.

Ovenstaaende har jeg mere skrevet paa et Vink af Ansøgeren end af mig selv: For i nogen Maade at tilfredsstille ham. Hr. Velynder maa handle efter eget Skøn.

365. *Testimonium for Oluf Clemensen.*

28.8.1630.

Olaus Clementis Hottersensius blev immatrikuleret for circa fem Aar siden. Han har været i Udlandet og fremlagt offentlige Prøver paa sin Flid. Han har været Huslærer i Slægten Lindenow.

(W I pag. 16).

366. *Testimonium for Anders Jakobsen Langebæk.*

31.8.1630.

Andreas Jacobi Langebechius blev immatrikuleret i Januar 1616. Han har været i Udlandet og har Vidnesbyrd fra udenlandske Lærde.

(W I pag. 17).

367. (Rørdam hist. Saml. I p. 263). *Fra Steffen Hansen
Stephanius i Sorø.*

1.9.1630.

Hermed Pakken med de lovede Bøger. Jeg fortryder ikke at have samlet Bøger, som rummer mangfoldige Ting fra vor Oldtid, begravet og ældet [Ennius, Ann. 247, Vahlen] De kan tjene til at fremdrage Oldtiden af gamle Mønter.

Vil du give min Svoger Dr. Plum [Johannes] Trithemius' Chronicon [Opera historica & Chronologica, a M. Frecher, I—II, Frankfurt 1601, fol.] og lade din Tjener bringe dette Brev til Magister Wichmand Hasebart.

(Fol. 72).

368. (BA 173). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

3.9.1630.

Jeg beder om Frelse i den Herre Jesus samt alt Held! Den Yngling [Benedikt Magnusson], som dit Brev anbefaler, du berømmeligste og fortræffeligste Mand, ærværdige Præceptor, ham skal jeg hjælpe paa ærlig Vis, saa vidt jeg formaar, saafremt jeg først maatte erfare, at hans Rygte er befriet for aabenlyse Beskyldninger; jeg vil ogsaa stræbe efter at anstille indgaaende Undersøgelse for at gøre mig bekendt hermed. Rygtet har hvasket mig et og andet ufordelagtigt i Øret vedrørende hans Færden i Danmark.

Gid det maa være usandt, saaledes som det i Reglen plejer at være. Thi hos Vergil behæftes Rygtet med det Vidnesbyrd, at det er

Lige saa ivrigt, om Løgn og Bedrag eller Sandhed det bringer.

[Vergil Æn. IV, 188]

Nu kommer til Gengæld en Yngling, som bør anbefales af mig til Hr. Doktoren; det er den ved Lærdom og Sæder højtprydede Hr. Vigfus Gislasson, Elev af Eders Akademi, som i de to sidste Aar har ledet vor Skole paa Holar til stor Ros for sin Flid og sin Dygtighed; for sine Studiers Skyld vender han nu tilbage til Eder, og jeg tror, at han fra Eder agter sig til Tyskland. Jeg elsker visselig denne Yngling højt, dels paa Grund af en særlig Begavelse, som er velegnet og tilbøjelig til videnskabelige Studier, dels paa Grund af det Slægtskab, hvorved han er knyttet til mig. Thi han er Broder til min Trolovede. Enhver Velgerning, som vises ham, vil jeg derfor anse som vist imod mig. Nu skal Brevet vende sig til mine egne Forhold:

Det er nu tre Aar siden, jeg begyndte at døje med en indvendig Tarm-sygdom, som jeg — saa vidt det er muligt at slutte af Symptomerne — mener er Miltsyge; thi Føden udskilles under Stolegangen i slet fordøjet Tilstand; skønt selve dette maaske kunde hænde som Følge af en Lidelse enten i Mellemgulvet eller i Leveren, eller en Maveforkølelse, mener jeg dog, at det snarere bør tilskrives en Tilstopning af Milten, idet nemlig Hjertekulen sammensnøres som af et Bælte ledsaget af en skarp Stikken under begge Hypochondrier, nemlig den højre saavel som den venstre, hvor der ogsaa kan ses en vis Hævelse af Maven. Indvoldene udspiles af Luft, og det knurrer og murrer idelig, hvilket navnlig sker, naar Legemet som Følge af kølig Drik eller Spise eller af en anden Aarsag afgiver Varme og begynder at blive en Del afkølet. Men merbemeldte Luft bryder snart frem ovenud som en Ræben (undskyld Udtrykket), snart søger den sig Vej og Udgang ad den nedre Passage. Urinen ser ret uklar ud, naar den er blevet kold, og den er oftest af en gullig eller bleg Farve, meget sjældent mørkegul. Jeg begyndte først at døje med denne Sygdom i Danmark i Aaret 1627, men eftersom den paa det Tidspunkt ikke havde ytret sig særlig kraftigt, og jeg haabede, den med Tiden vilde ophøre af sig selv, ansaa jeg det ikke for Umagen værdt at spørge enten min Hr. Præceptor eller andre Læger til Raads derom; men Udviklingen belærer mig om noget ganske andet, thi i Løbet af de sidste to Aar er den tiltaget saaledes i Styrke, at den nu har bibragt alle mine Legemsdele Kraftesløshed og den stærkeste Afmagring. Men mit saaledes udtærede Legeme, som er svækket af Magerhed, det overfalder af stærk Kulde, især paa Panden, Kinderne, Næsen og Ørerne, hvilke Dele ofte sveder Koldsved. Men om alle disse Ting vil min Vigfus

Fincke Tharji. Vir Gomer an Albya 48

optatissimè

Carissimi Rosoldum Voni. Sophoni Crastii
Conjuge non amicum de Valant jam profecto
tunc pro filio suo Michaeli intercesserit et
de sollicitudo. Equidem cum scirem jam sequar
hominem te illius munitionem fuisse: non velim
committam qui hoc obsequium, tunc tunc
quidem intus sciam: magis in eundem regem
ut si quæ illius tibi haberi possit, hoc quæ fili
mors. pro fuisse intelligere. Quorum in non hui
Dei fuisse munitionem: illis non cupio fieri tibi
significari, tunc ob causam, quam tibi potius
aspirandam quam Calam committam. Coram magis
et huiusmodi tunc tunc tunc et ut in ea familia
et qua tibi tibi tunc tunc tunc tunc tunc tunc
hæc omnia digne in non fuisse, qui non tunc tunc
prose et quodam possessione, sed intus etiam tibi tunc
tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc
Cum huiusmodi tunc tunc tunc tunc tunc tunc tunc
tunc tunc tunc et Calam fuisse tunc tunc. Rosoldum
16 Sept. 1630

Thomæ Finckæ

Gislason bedre kunne give Hr. Doktoren mundtlig Underretning, da han jo som min Husfælle er fuldt bekendt med det hele.

Lev vel, berømmeligste Mand.

369. (Ep. 357, BA 116). *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 4.9.1630.

Mangfoldigst Hilsen, berømmeligste Mand, fortræffelige Hr. Velynder! Af Hjertet takker jeg for Eders Brev, fyldt med vanlig Venlighed og Gunst, hvilket Claus Jakobsen, Købmandens Karl i Øfjord, overbragte mig i Sommer. Ligeledes Tak for Anbefalingen til min Søn og nu for denne min Sag, som I har fremmet hos vor høje Hr. Kansler. Gid jeg havde Kræfter, Tid og Lejlighed, som jeg har Vilje til at vise Taknemmelighed imod saa stor en Mand og saa stor Elskværdighed, men da jeg ikke selv gør Fyldest, saa virke Gud i mit Sted, han den mest rundhaandede Belønner af alle Velgerninger. Hr. Doktoren skal vide, at der endnu ikke er bragt mig noget Svar gennem Øens Statholder fra den høje Hr. Kansler, maaske fordi han ikke kom til os i denne Sommer, hvilket jeg imidlertid gerne saa. Og fordi min Hr. Ven er begyndt at fremme denne Sag, beder og venter jeg i Bøn om, at han ogsaa vil fremskynde Tilendebringelsen med den Klogskab og Mynlighed, hvormed han er udstyret.

Hos os nordlige Beboere af denne Ø har den forløbne Vinter været meget streng og forunderligt bemærkelsesværdig i Mands Minde ved hyppige Uvejr og dyb Sne, saa at Gaardene overalt lige til Pinse eller deromkring har ligget skjult, som om de slet ikke var der; dermed er det fulgt Ødelæggelse og Dødelighed blandt Kvæget og hos mange en farlig Knaphed paa Livsfornødenheder. Til Forskel herfra har de, der bor paa Sydsiden af denne samme Ø, nydt godt af et næsten sommerligt Klima; men ikke desto mindre har paa de Kanter ikke langt fra Skalholt, og tillige dersteds, et betydeligt Jordskælv ødelagt ikke faa Ejendomme, hvorved adskillige Mennesker og Kvæg er omkommet, og der har dannet sig Revner i Jorden, frygtelige at skue, som siges at forhindre Færdsel og at have gjort en offentlig Vej, der hidtil befærdedes uden Forhindringer, ufarbar. Mange Ting hænder her, som burde skærpe Ørerne paa os i vor Tryghed og varsle om Guds Søns Genkomst, men her maatte man raabe højt.

Som jeg adskillige Gange før har skrevet, vil jeg ikke tro, at de Runer nogensinde vil blive forklaret helt: Jeg har sendt et Eksemplar til Hr. Arngrim, vi har forgæves raadspurgt de fleste Runemestre. Men den ene [Jon Gudmundsson], som er den allerkyndigste, mangler vi endnu, men han er flygtet, jeg ved ikke hvorhen efter i denne Sommer at være blevet stævnet

til vort offentlige Ting for Aandemaneri: Ham vilde vi ogsaa have raadspurgt i denne Sag, hvis han ikke nu var i daarligt Ry.

Jeg sender for Morskabs Skyld den Kodeskrift til Hr. Doktoren, den, som vore Gamle har benyttet med almindelige eller latinske Skrifttegn. Jeg har eftersøgt Eders Runer i alle disse Rækker, men det var spildt Møje; jeg skulde have foretrukket, om I havde paalagt mig at søge det gyldne Skind i Kolchis, hvis ikke Argonauterne var kommet mig i Forkøbet til den Ære.

Om fornødent kunde jeg fremlægge en fyldigere Redegørelse for vor Versekunst, men ikke paa Vers, hvis min Herre vilde undskylde, at jeg gamle, næsten 60-aarige Bondemand mangler Erfaring i saadan Fremførelse. Jeg er meget ivrig efter at se Eders Skrifter om disse gamle Sager, naar de bliver udgivet, og efter at tilkøbe mig et Eksemplar mod Betaling.

Lev vel, berømmelige Mand og ærværdige Ven sammen med Eders, som jeg hører, nye Hustru, overgydt med de fromme Patriarkers Velsignelser, ja alle deres, som har været til, indtil jeg salig kan hilse Eder som salig i det højeste Akademi. Men siden nu synlige Ting kildrer Sanserne, saa husvales ogsaa mit Blik ved Eders Skikkelse og smukke Portræt, hidbragt mig af min Søn, for at jeg kunde have det blandt mine Husguder og nyde Eders Nærværelse: Og jeg sender da til Gengæld mit eget uskønne til Anbringelse i den mørkeste Krog af Eders Helligdom. Lev atter vel, lærdeste Mand og højtelskede Broder i Jesus Christus, og ophør aldrig med at være min Ven, som I er begyndt, og at finde mig værdig til et Par Ord ved Skibslejlighed.

Laufas, den 4. September 1630.

Rækkernes eller Alfabeternes Navne:

1. Almenningar, d.v.s. Almindelige, nemlig Bogstaver; saaledes kaldte man de latinske.
2. Haugbualetur, d.v.s. Skrift benyttet paa Grave eller Høje, ogsaa »Faune«-skrift.
3. Øfugletur hid mejra, d.v.s. den større omstillede Skrift, thi den foregaaende kaldes ogsaa den mindre.
4. Springletur, d.v.s. den springende eller gennemløbende Skrift.
5. Villuletur, d.v.s. den forkerte eller vildledende Skrift.
6. Ramvillingar, d.v.s. de kraftigste »vildfarende« men virksomme, fordi de fører til Vildfarelse.
7. Malruner er en kendt Betegnelse.
8. Torkenningar kunde man nærmest kalde forvanskede Dele.

1	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O
2	þ	c	d	e	f	g	h	i	K	l	m	n	o	p
3	c	d	e	f	g	h	i	K	L	m	n	o	p	q
4	ø	v	a	þ	c	d	e	f	g	h	i	K	l	m
5	x	d	e	þ	c	z	t	K	L	c	h	n	m	þ
6	r	z	u	a	t	q	x	d	c	p	s	g	i	h
7	Λ	B	И	†	Φ	Ψ	Ρ	✠	l	Υ	Γ	Υ	Κ	λ
8	Г	□	Θ	Γ	Г	Г	Г	X	L	F	Z	H	†	J

1	P	Q	R	S	T	U	X	Y	Z	þ	æ	j	ø	v
2	q	r	s	t	u	x	y	z	þ	æ	j	ø	v	a
3	r	s	t	u	x	y	z	þ	æ	j	ø	v	a	þ
4	n	o	p	q	r	s	t	u	x	y	z	þ	æ	j
5	q	p	s	r	g	y	a	u	f	o				
6	k	m	o	n	y	l	þ	e	þ	p	v	æ	j	ø
7	K	Y	R	ø	Г	Π	✠	‡	⊥	‡	Υ			
8	J	π	ε	C	V	‡	#	Г	Π	Г	L	E	‡	‡

P. S. Med Forseglingsbogstaver forekommer der et Eksempel paa det, som jeg har skrevet dermed. Naar disse bliver sammensat til et enkelt Bogstav

vilde det indeholde saa mange i sig: 𐌳𐌹𐌸𐌹𐌺, *Olafur*: Saaledes er vor Nominativ at dette Navn. Hvis endelig de kendte Bogstaver i de Runer, som Hr. Doktoren sendte mig, anbringes i den Rækkefølge, hvori de er skrevet, kan der næppe fremkomme en hel Stavelse. I Virkeligheden havde de altsaa ogsaa benyttet Omstilling i dette Alfabet som i det almindelige, hvilket hine havde kaldt *Villeletur* (Fejlskrift). Jeg anbringer nedenunder en Prøve paa [Omstilling af] det almindelige Alfabet:

x d e b c z t k l h i n m
 a b c d e f g h i k l m n
 þ q p s r g y a v f o
 o p q r s t u x y z þ

Men Tiden tillader ikke, at dette gennemdrøftes yderligere. Lev vel.

370. *Fra Thomas Fincke i Roskilde.* 16.9.1630.

[Magister Hans] Krafts Hustru Sophie har bedt mig gennem dig skaffe hendes Søn Mikkel [Hansen Kraft] det ledige Pastorat. Jeg har hørt dig omtale ham vel, og hvis der kan gøres noget for ham, ønsker jeg, at hun skal mærke, at det er udvirket gennem dette mit Brev til dig. Hils din Hustru.

(Kv. 48).

371. *Fra Hans [Berntsen] Meier i Leyden.* Sept. 1630.

(Lykønskningsdigt i Anledning af Worms Bryllup).

(Fol. 47).

372. *Fra Jacob Svabe i Leyden.* Sept. 1630.

(Lykønskningsdigt i Anledning af Worms Bryllup).

(Fol. 77b).

373. *Fra Samme.* 18.9.1630.
(28.9. ny Stil).

Med Taknemmelighed mindes jeg, hvorledes I viste mig Eders Have og medgav mig Anbefalingsskrivelse, som jeg nu imidlertid har mistet ved Skibbrud sammen med mine øvrige Ejendele. Efter Eders Opfordring har jeg besøgt Heinsius og Vossius. Jeg har samlet mig et Herbarium i Sommerens Løb. Har I modtaget mit forrige Brev med Bryllupsdigtet? 28. September ny Stil.

(Fol. 77 a).

374. *Til Mads Jensen Medelfar i Lund.* Sept. 1630.

Hermed tilbagesender jeg Grubbes Brev. Der er mange, som gerne modtager mine Penge paa Rente og jeg beder Eder tænke paa Anbringelse af Eders Søn, Jacob Madsens, Penge. Mine egne har jeg lovet til en paalidelig Adelsmand. Imorgen og Onsdag skal

Kandidaterne disputere for Baccalaurgraden, den 28. [September] skal der holdes Promotion. Magister Peder [Gielstrup] er død. Min Hustru hilser og takker sin Moder for de tilsendte Artiskokker.

(W I 150).

375. (Da. Saml. I, 3 pag. 251). *Fra Steffen Hansen* 20.9.1630.
Stephanus i Sorø.

Svend Bechmann, som har læst med Claus Daas Børn, søger nu det Kald i Nærheden af Dragsholm [Grevinge], hvortil du har Kaldsret. Jeg haaber, at de tilsendte Bøger er kommet.

(Kv. 92).

376. *Til Samme.* 23.9.1630.

Det ledige Præstekald er givet til en Mand med Attestats [Niels Jensen Bøgvad]. Tak for Laan af Bøgerne, hvis Tilbagesendelse jeg opsætter til din Tilbagekomst fra Jylland.

(W I 150).

377. *Til Henrik N. N.* 23.9.1630.

Din Ansøgning er desværre kommet for sent. En anden havde Løfte om Kaldet og meldte sig itide.

(W I 150).

378. *Fra Hans [Berntsen] Meier i Leyden.* 2.10.1630.

(2 Gravidigte over Thomas Fincke).

(Fol. 48).

379. *Fra Samme.* 2.10.1630.
(12.10.ny Stil).

Lykønskning i Anledning af Eders Bryllup. Undskyld, at min Kontubernal Svabe og jeg kommer forsent med vor Hyldest. Et Rygte fortæller, at Thomas Fincke er død. Den 12. Oktober, ny Stil.

(Fol. 49).

380. (Ep. 162). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

7.10.1630.

Fremragende Mand, Herre, hvem jeg skylder den største Ærbødighed! For tre Dage siden udløb den Tidsfrist, inden for hvilken jeg højtideligt havde lovet en omhyggelig Besørgelse af de Ting, som vor høje Hr. Kansler havde betroet mig. Gud skal være mit Vidne, at jeg hidtil, saa vidt det stod til mig, har forsøgt paa enhver Maade at efterkomme hans Paalæg med al rimelig Agtelse og Lydighed. Forskellige Beskæftigelser, som imod Haab og Forventning er blevet mig paalagt, har imidlertid drevet mig i anden Retning og bort fra mit Forsæt. For nu ikke at tale om de daglige Forelæsninger og andre Opgaver, som inden for mit Embedsomraade nødvendigvis maa varetages for den højadelige Ungdoms Skyld, saa maatte jeg anvende ikke ringe Tid paa min Rejse til Aarhus; det er let for Eder selv uden min Hjælp at formode, at jeg kun foretog den i et meget vigtigt Ærinde. Føj hertil, at Æren byder mig i den næste Uge at deltage i et Bryllup paa Lolland for en af mine kvindelige Slægtninge, som ikke har nogen nærmere Slægtning end mig. Da nu dette forholder sig saaledes, saa retter jeg følgende indstændige Bøn til Eder: Hvis vor høje Hr. Kansler gennem Eder skulde kalde mig til København (hvad jeg ikke betvivler, at han vil gøre med det allerførste), da maa I ved Eders velvillige Mellemløst mildne hans Sind, som nu to Gange er blevet skuffet i sin Forventning; nævn ogsaa, om I synes saa, disse af mig anførte Undskyldninger, for at han ikke skal fatte nogen ugunstig Mistanke med Hensyn til min Omhu, og for at jeg ikke ved denne Forsinkelse, som slet ikke kan lægges mig til Last, skal forskærtse hans Naade. Derudover beder jeg Eder udvirke, at han endnu vil unde mig et Tidsrum af en Maaned til at udføre det paalagte Hverv. Jeg paa min Side bedyrer, at jeg med Guds Hjælp skal lægge Vægt paa, at denne vitterlige Sendrægtighed med det mig paalagte Arbejde skal blive opvejet med dets ønskede Fuldførelse. Men jeg besværger Eder ved alt, hvad der er helligt, at Hr. Kansleren ikke faar Nys om, at jeg fornylig, da jeg besøgte Eder, har antydnet, hvad det er, han har betroet mig at udarbejde. Thi jeg har næsten med Ed forpligtet mig over for hans Ædelhed, at ingen som helst skulde faa Nys om dette hans betroede Hverv. Hvis Omstændighederne derfor medfører, at Talen falder paa disse Ting, saa sig, at I har forstaaet, at hans Herlighed har besluttet for Eftertiden at benytte min Hjælp til at samle visse historiske Dokumenter. Og jeg beder om i denne Sag at lade mig kende Eder som den, I altid har vist Eder at være mod mig, nemlig en oprigtig Ven og meget ivrig efter mit Vel.

I København opholder sig for Tiden den udmærkede Mand Hr. Dr. [Hans] Lauremberg, til hvem I kan overdrage Eders Breve til mig. Behold

mine Bøger indtil min Ankomst. Lev vel og lykkeligt og hav det godt, bedste Ven, sammen med Eders højtelskede Hustru og meget kære Børn, i Evighed anbefalet til Guds Varetægt.

Sorø, den 7. Oktober 1630.

Den Ordliste, som er vedlagt, vil jeg gerne, at I i mit Navn vil overlade til vor høje Hr. Kansler. Jeg har fundet den blandt min salig Faders Papirer og haaber, den ikke vil være ham uvelkommen.

381. (Ep. 405). *Fra Johannes Cabeljavius i Haag.*

9.10.1630.

(19.10. ny Stil).

Berømmeligste Mand! Nu har jeg flere Gange skrevet til dig om min Hengivenhed for dig. Det er slemt for mig, dersom intet af mine Breve bringes dig. Jeg brænder efter at faa Underretning herom fra dig. Hvis du har bragt noget i Erfaring om Ridderordenerne, eller hvis du maaske nu har faaet noget ud af de Fornemme, saa anraaber jeg dig atter og atter om ved første Lejlighed at skrive det hele til mig. Hvis du gør det, vil det være mig saare kært, og derved vil du øge dit Navns Berømmelse. Saa vidt som du anser mig for værdig til din Hengivenhed, beder jeg dig venskabeligst lade det fremgaa paa denne Maade. Jeg skal til Gengæld selv strenge mig an til din Nytte efter dit mindste Ønske, thi anderledes maa det ikke gaa blandt sande Venner. Du vil snart modtage nogle Skrifter, hvorved jeg vil skænke dig et ubrydeligt Tegn paa vort Venskab; herom vilde jeg nu, hvis det var muligt, udbrede mig vidtløftigere. Men i mit næste Brev vil der blive givet en fuldt udførlig Redegørelse for alt. Imidlertid, min Worm, lev vel og vær min Ven.

Skrevet i Hast i Haag den 19. Oktober 1630. (Ny Stil).

382. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

12.10.1630.

Tak for tilsendt Gave. Doktorpromotionen er lykkeligt overstaet. Kongen har betænkt Universitetet rundhaandet, saa at en ny theologisk Professor og en Professor i Rhetorik skal vælges. Din Svoger i Grevinge [Christopher Jacobsen Brend] er død.

(W I 150).

383. (Ep. 163). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

12./19.10.1630.

Jeg havde skrevet til dig med den samme, som gav mig din Ordliste, men fordi han ikke stod ved sit Løfte om at bringe mit Brev tilbage til dig, ligger det endnu hos mig. Hvad jeg vilde, var at sige, at jeg har frem-

lagt din Ordliste for vor høje Hr. Kansler, og at han roste din Faders Arbejde og Flid. Den Udsættelse, som du ønskede dig tilstaaet, gav han af sig selv. Ja, da jeg i Dag overbragte ham dit Brev, der var givet mig gennem Jacob Madsen, og spurgte ham, om han ønskede, at der skulde svares dig noget, erfarede jeg, at det var den samme Sag, der behandlede deri, som du havde betroet mig. Han befalede altsaa, at jeg skulde give dig tilkende, at han bestemt oppebiede din Ankomst i Løbet af tre eller i det højeste fire Uger. Imidlertid roste han baade Stilen og Skriften i dit Brev, hvoraf jeg greb den meget passende Lejlighed til at rose dine Bestræbelser; det er mit Haab, at du i sidste Ende vil erfare, at jeg fuldtud har virket som en trofast Ven.

Jeg har talt med ham om Saxomanuskriptet, men han erkendte, at han aldrig havde haft Lejlighed til at se det. Imidlertid billigede han i høj Grad dit Forehavende og vil maaske personlig tale med dig om disse Ting.

Jeg skal nok beholde dine Bøger indtil din Ankomst, og de Optegnelser af Arngrim [Jonsson], som jeg har overdraget dig, ønsker jeg meget, at du skal bringe med dig, thi jeg skal tilbagelevere dem til Universitetsbibliotheket, hvorfra du siden uden Vanskelighed vil kunne faa dem, saasnt du har Brug derfor. Lev vel.

(W I 150).

384. (Ep. 406). *Til Johannes Cabeljavius i Haag.*

26.10.1630.

Siden jeg sendte dig Meddelelse om vor Bartholins højst bedrøvelige Død, har jeg modtaget tre Breve fra dig, og de to første, skrevet den 12. Juli og den 24. August, bragtes mig i en og samme Time: Snart efter svarede jeg da ogsaa paa dem. Men at mit Brev ikke er kommet dig ihænde, indser jeg fuldtud af det, jeg modtog fra dig i Dag, udfærdiget af dig den 19. Oktober. I Korthed vil jeg derfor gentage, hvad jeg har skrevet til dig.

Jeg er virkelig meget ked af, at jeg ikke kan opfylde dine Ønsker og din Forventning med Hensyn til Ridderordenerne, thi det har endnu ikke været muligt at skaffe nogen nævneværdig Oplysning fra nogen af alle dem, med hvem jeg har forhandlet om dette Spørgsmaal. Sikkert er det dog, at der længe før de Tider, da der valgtes Konger af Slægten Oldenburg, har trivedes en Ridderorden i Danmark, indviet til den hellige Jomfru. Dens Medlemmer bar om Halsen et Hængesmykke af Guld med et Billede af Guds Moder i en Kæde dannet skiftevis af Elefanter og Støvler. Af forskellige Dokumenter erfarer vi, at dette Ærestegn paa selve Kroningsdagen blev uddelt under Handlingen til dem, som havde gjort sig vel fortjente af Kongen. Men om denne Orden, som nu næsten er gaet i Glemme, har det ikke været muligt

at faa flere Oplysninger, end hvad Isac (Ϸ: Johannes Isaksen) Pontanus fortæller i sin Danmarksbeskrivelse, som nu er under Trykning i Amsterdam; om du vil, kan du raadføre dig med den i denne Sag. I Christian II's Historie læser jeg, at da han i Aaret 1520 kronedes til Sveriges Konge i Stockholm, tildelte han under den højtidelige Handling kun nogle Danskere Ridderværdigheden, og Svenskerne tog ham det ilde op, at han ikke viste nogle af deres Landsmænd denne Ære. Da vor høje Konge Christian IV havde afsluttet den svenske Krig og var vendt tilbage som Sejrherre og Triumfator, udvalgte han tolv af Rigets fornemste Mænd (som havde fortjent de største Hædersbevisninger ved efter alles Mening at kæmpe tappert for Fædrelandet), og til disse vilde han meddele Ridderværdigheden af en ny Orden. Førstemand blandt disse blev den høje kongelige Kansler Christian Friis til Kragerup, og han er en højt fortjent Mand, dels i Fædrelandet, dels blandt alle retskafne, især de lærde. I Overværelse af Udsendinge fra forskellige Fyrster, og idet deres Fortjenester og Navne blev udraabt af den kongelige Herold, udnævnte han dem paa den offentlige Herredag, der blev holdt i Kolding 1616, med stor Pragt til gyldne Riddere ved Overrækkelse af et Tegn (det er en Arm udført i Guld og Ædelstene og svingende et draget Sværd); hermed kan man undertiden se dem prydet ved store Højtideligheder. Men denne Orden er ikke arvelig, fordi den er erhvervet for Tapperhed, og den gaar ikke over paa Efterfølgere eller Arvinger, men henstaar til Erhvervelse for lignende Tapperheds Fortjenester. Vort Fædrelands Lod har til enhver Tid været den, at det altid led under større Brist paa Folk, der skriftligt kunde overlevere mindeværdige Ting til Efterkommerne, end paa saadanne, som kunde udføre Bedrifter, der var Antegning værd. Heraf kommer det, at jeg (med ydmyg Bøn om Tilgivelse) nødes til mod min Vilje at affærdige ogsaa dig og — ikke mindre — din Chiffletius, samt til, tvært imod Eders Forhaabninger og Ønske, at skuffe Eders Forventninger.

Doktor Bartholins Enke ligger ganske vist inde med forskellige af hans Manuskripter, men kort før sin Død drog han i sit Testamente Omsorg for, at de ikke skulde gives offentligt til Pris, med Undtagelse af nogle faa theologiske Skrifter samt Kommentaren til Ciceros »Om Pligterne«, som hun gerne vilde sende dig, dersom hun kunde gøre sig Haab om, at det kunde ske paa betryggende Vis.

Med vor høje Hr. Kansler har jeg talt om det Brev, du har skrevet til Kongen, men han svarede, at han under saa stor Optagethed af alvorligere Sager ikke kunde huske, hvorvidt det var kommet i kongelig Majestæts Hænder.

Vore Venner hilser dig — alle de, til hvem jeg har anbefalet dine Studier.

(W I 148. Original i Bibl. Naz. centr., Firenze, Ms. II. IV. 533, f. 43—44).

385. *Til Hans [Berntsen] Meier i Leyden.* 30.10.1630.

Tak for det tilsendte. Dine Mindeord om Thomas Fincke skal jeg holde for mig selv, da det er et falsk Rygte, som har fortalt dig, at han var død. Jeg kan ikke tænke paa Studier, da jeg er optaget af Flytning (jeg bor nu i Bartholins Hus) og mine Bøger er i Uorden. Min Bog om Runeskriften venter paa Typer og paa vor ret langsomme Kobberstikker [Simon de Pas]. Hils Cabeljavius, hvis du træffer ham.

(W I 149. Afskrift W II 86.)

386. *Til Jacob Svabe i Leyden.* 30.10.1630.

Det gør mig ondt, at du har lidt Tab paa Rejsen. Jeg tager mig ikke nært, at min lille Bog ikke bliver trykt. Du bør rejse til Paris og studere Anatomi hos Riolan.

(W I 149).

387. *Til Peder Wilhelm Goch i Visby.* ca. 5. 11.1630.

Tillykke med din nyfødte Datter. Jeg har travlt med at flytte ind i Bartholins tidligere Hus.

(W I 148).

388. *Til Jacob Svabe i Leyden.* Efter 5.11.1630.

Tak for dit andet Brev, som jeg modtog den 5. November. Jeg billiger din Plan om at rejse til London. Du bør studere Anatomi. Jeg vil gerne have Frø til min Have, thi jeg bebor Bartholins Hus. Jeg skal gøre, hvad jeg formaar, for at skaffe dig det kongelige Stipendium.

(W I 148).

389. (Ep. 428). *Til Sir Henry Spelman i London.* 26.11.1630.

Dit højlerde Brev, ædle Mand, skrevet den 7. Maj 1630, har jeg endelig modtaget den 4. November samme Aar; det glæder mig, at du har modtaget min Bog med Velvilje og paa venlig Maade har tolket min Dristighed med at henvende mig til dig; herfor siger jeg Tak. Og for at du kan erkende, at intet Ønske er mig kærere end stadig at kunne dyrke dit Venskab, saa har jeg ikke kunnet lade denne tilbudte Lejlighed unyttet til i Korthed at besvare dit Brev.

Hvad du udreder om Eders Sprogs Oprindelse, erfarer jeg forholder sig saaledes; og dette, tror jeg, er Grunden til, at vort og Eders paa mange Punkter kan yde hinanden en Haandsrækning. Hvilket man ogsaa vil kunne

erfare paa Grundlag af ikke helt faa Ord i Archæologus, hvis anden Del [London 1681, Fol.] vi venter med Begærlighed. Jeg anraaber dig derfor ved alle Musernes Helligdomme, at du ikke længere forholder den lærde Verden en saadan Skatkiste, og jeg tvivler heller ikke om, at jo mange lærde Folk heri er enige med mig.

Hvad du paa Grundlag af Eders Oldsager udreder om Oprindelsen til Ordet *Runicus*, synes jeg meget godt om; thi jeg ser, at det ikke er i Strid med Kendsgerningerne, skønt jeg ikke i vort Sprog finder Spor af det Ord *Ryne* eller *Geryne*; dog erkender jeg, at det passer meget vel, naar man ser paa Kendsgerningerne, endskønt en og anden kunde betvivle, hvorvidt *Ryne* og *Geryne* snarest skulde udledes af *Runer* eller omvendt. Men aldrig har jeg været tilsinds at forsvare egne Meninger med Næb og Klør; snarere har jeg Lyst til at fremføre andre Lærdes Anskuelse, for at den gunstige Læser kan tage den Opfattelse til sig, som han mener stemmer bedst med Fornuften. Hvad man skal mene om Gulfila, hvem ikke alene Isidor, men ogsaa visse andre sætter som Ophavsmand til de gothiske Skriftegn, deraf vil min Bog om Runeskriften paa rette Sted give en Fremstilling. Jeg erkender, at dette Ord *Runer* rigtignok næppe er kendt blandt Udlændinge, eller — hvis det er kendt — da anset for barbarisk og ringeagtet, idet man i Stedet har sat »gothisk«, hvorved det kan være blevet i mindre Grad kendt. Dog mener Lipsius, at der hos Tacitus [Germania cap. 8] skal læses *Alrunia* i Steder for *Aridia*; og det er velkendt, at Jornandes [De Gothorum origine & Paulus Diaconus de gestis Longobardorum, Augsburg 1519, Fol.] og ligeledes Abbas Urspergensis [Conrad v. Lichtenau, Abbed i Auersberg: Chronicon Universale indtil 1229, udg. 1515 i Augsburg og flere Gange senere], Paulus Diaconus, Wolfgang Lazius [De republica Romana in exteris Provinciis constituta Libri XII, Basel 1550, 1551, Fol., Frankfurt 1598] og Cornelius Agrippa, for ikke at tale om [Sebastian] Munster [Cosmographia, Basel 1550, Fol., ib. 1544, 1572, 1629] omtaler Alrunerne. For Arngrim [Jonssons] Vedkommende hævder jeg trøstigt, at Ordet *Runer* staar ham og hele Island meget klart; thi hans Breve, som bringes mig hvert Aar og med megen Lærdom behandler disse vore Oldsager, bevidner dette. Denne min gode Vens Mening om dette Ords Oprindelse og om Runernes forskellige Inddelinger, vil min Bog om Runeskriften paa rette Sted meddele.

Skønt adspredt af uendelige Gøremaal har jeg ikke villet undlade at svare disse faa Ting paa dit meget venlige Brev, du høj lærde Mand; og for at du kan se, at denne mig her ydede Bistand har været mig kærkommen, saa vil jeg (forhaabentlig med din velvillige Godkendelse) indføje dine Ord sammen med en hædrende Omtale af dig, naar min Bog om Runeskriften

ser Lyset; det er nemlig saa langt fra, at det afviger fra min Opfattelse; snarere indgaar det en venskabelig Forbindelse dermed. Thi jeg mener (hvilket Ordene i min Bog om Runeskriften ved nøjere Prøvelse vil vise), at Rñtþā er et oprindeligt Ord; men hvis nogen hævder det modsatte, har jeg endnu ikke i vort Sprog fundet noget andet Ord end Rñt eller Rñt, hvoraf det bekvemmere kan udledes; men eftersom jeg nu indser, at der i det gamle saksiske findes *Ryne* og *Geryne*, som betegner Hemmeligheder, synes disse Ord at bidrage ikke lidet til Afgørelse af dette Spørgsmaal.

Imidlertid siger jeg dig Farvel, befalende mig til din Gunst og din velvillige Beskyttelse.

København, den 26. November 1630.

(W I 153).

390. *Til Caspar Tomann i London.*

24.11.1630.

Dit Brev har meddelt mig længe savnede Oplysninger om dig. Jeg vil forny gammelt Venskab ved Brevveksling og haaber paa Sjældenheder, som vil blive gengældt.

(W I 154. Afskrift W II 102).

391. (Ep. 407) *Fra Johannes Cabeljavius i Haag.*

4.1.1631.

(14.1. ny Stil)

Berømmelige Worm! Endelig, efter lang Venten, er dit meget venlige Brev blevet mig overgivet. Jeg glæder mig over, at alle mine, som jeg har sendt, er naaet frem. Gid jeg saaledes ogsaa havde modtaget alle dine! Men, som du rigtigt slutter dig til, saa har jeg virkelig intet set fra dig, lige siden vor ypperlige Bartholins Død. Hvor meget dette nager mig, er det formaalsløst at udpensle med mange Ord.

Hvad du skriver om Ridderordnerne, maa tages med Sindsro, da det ikke kan være anderledes. Imidlertid siger jeg dig evig Tak, min Worm, fordi du hidtil har været vore Ønsker bevaagen, saa vidt du evnede. Hvad du sender vil, skønt det forekommer dig selv at være lidet, dog vinde Anerkendelse hos min Ven, hin store Chiffletius. Men jeg anerkender din Flid og værdsætter den. Til Gengæld vil jeg ofre mig for dig og staa fuldstændigt til din Raadighed.

Hvad angaar vort Brev til Eders høje Hr. Konge, saa er det godt. Ogsaa i denne Sag paaskønner og roser jeg dine Tjenester, ja du har ovenikøbet ydet mig den fremragende Velgerning at anbefale mit Navn til den høje Hr. Kansler. Alt, hvad mit er, tilbyder jeg dig og lægger i din Haand, saa vidt som det kan fremme din Hæder.

Hvad med vor fremragende Bartholins Haandskrifter? Mon han virkelig i sit Testamente har truffet saadanne Forholdsregler, at de Ting, som vi her med Begærlighed venter paa, ikke maa offentliggøres? Her fattes mig Ord. Jeg vil ikke med mine Ønskers magtesløse Bestormen yderligere anfægte en saa nær Vens sidste Vilje, skønt jeg kunde ønske, at han havde bestemt det anderledes; hvad han har anordnet, maa jeg imidlertid for mit Vedkommende anse for en afgjort Sag. Men hvor er det dog dejligt, hvad du skriver om hans Kommentar til Ciceros »Om Pligterne«! Gid ydermere du vil sørge for, at det Arbejde bliver mig bragt, thi du vil i saa Fald gøre dig mig saa vel som vore samtlige Efterkommere evigt forbundne. Om denne store Velgerning vil jeg bevare Erindringen saa længe, det forundes mig at aande denne Verdens Luft. Jeg skal med Omhu besørge det

offentliggjort saa stateligt som muligt og til Danmarks Ros og Ære. Elzevirs Tryk vil ikke svigte mig i denne Sag. Iøvrigt skal jeg udrette alt, hvad der sigter mod vor Bartholins Berømmelse.

I næste Uge flytter jeg med mine Muser til Leyden, saa at du alene deraf let kan skønne, med hvilken Plan og Hensigt jeg ønsker og forlanger de Skrifter. De kunde da let overføres hertil, dersom de hos Eder blev givet til Afskrivning hos en eller anden. Hvorvidt dette skal ske, ligger i din Haand. Hvordan du nu end sender dem, vil jeg nu sporenstregs skynde mig at anraabe Havets Gud om, at han ikke i den Tid løsner

voldsom Vind fra Sydvest
kæmpende vildt imod Storm fra Nord,
heller ej Syvstjernens List eller en Søndenstorm

[Horats Carm. I,3,12—14]

Men du, berømmelige Mand, kommer ikke til at øve nogen Indsats i denne Sag, uden at den vil bringe dig et rigt Udbytte af Hæder. Jeg beder dig altsaa bringe mig Opfyldelse af mit Ønske og vise mig, hvor meget du elsker mig.

Med mit næste Brev vil jeg sende anden Centuria af mine Breve [Johs. Cabeljavius: Epistolarum Centuria secunda, Hagæ—Com. 1631,8^o] og paa samme Maade ved anden Lejlighed flere Ting, om Gud vil. Jeg vilde have skrevet udførligere, dersom jeg havde fundet det rigtigt at opsætte det, men se, nu svarer jeg paa dine Breve i den selvsamme Time, hvori jeg modtog dit sidste. Lev vel, min Worm, og hils alle dem, hvem jeg gennem dig er bekendt. Hils ogsaa vor Vens Enke tifold fra mig.

I mit Museum i Haag, den 14. Januar 1631. (Ny Stil).
Ved Musernes Helligdom og ved vort Venskab beder jeg dig ikke undlade at skrive ved hver Lejlighed.

392. *Til Christen Hansen [Riber] i Aalborg.*

15.1.1631.

Min Svigerfader, Biskop Mads [Jensen Medelfar] i Lund, har opkrævet dine skaanske Penge og vil gerne vide, hvorledes de kan sendes.

Hans Juul, Høvedsmand paa Aalborghus, har lovet at betale de 50 Kurantdaler, der skyldtes min afdøde Fader for et Aars Løn. Kan du paatage dig at sende dem i Henhold til medsendte Skrivelse? Hvis der er Køer, Faar, Fedt eller andet, kan det udlejes til gældende Pris eller sælges til en, som vil betale straks.

(W I 154).

393. *Testimonium for Gert Gertsen.*

28.1.1631.

Gerhardus Gerhardi Vardbergensis har haft afdøde Caspar Bartholin som Præceptor. I 1623 blev han Rektor i Helsingborg. Ved mit Besøg der den 6. August 1629 bad han mig være sin Præceptor.

(W I pag. 18).

394. *Testimonium for Steen Hansen.*

4.2.1631.

Steno Johannis Norvegus blev immatrikuleret i September 1628.

(W I pag. 18).

395. *Testimonium for Knud Nielsen.*

9.2.1631.

Canutus Nicolai Albeccius blev immatrikuleret den 17. Juni 1622. I Oktober 1624 forlod han Universitetet og tog Tjeneste hos andre. Han begik et Fejltrin i ungdommelig Letsindighed, men har sonet det paa lovlig Vis. I 1627 vendte han tilbage til Universitetet, fortsatte sine Studier og blev Rektor i Skive.

(W I pag. 19).

396. (Ep. 442) *Fra Jacob Svabe i Leyden.*19.2.1631.
(1.3. ny Stil)

Berømmeligste Worm! Med Ord kan jeg ikke let udtrykke Størrelsen af den Fryd, som greb mig ved Læsningen af begge Eders Breve. Thi de aandede en Kærlighed, som var overordentlig og ikke kan opstaa af andet end af den reneste Følelse. Skønt jeg allerede iforvejen havde fattet det af saare mange og meget sikre Tegn, saa var det mig dog aller kærest at se Eders Haands Symbol paategnet det Monument, som et Brev er. Desaarsag skylder jeg Eder umaadelig mange Tak, fordi I ikke har ringeagtet en Yngling, som rigtignok ikke iøvrigt har nogen Fortjenester, men dog er Eder meget hengiven — hvilket han betragter som et af sine Fortrin. Fremdeles var det mest kærkomne, som timedes mig i Eders Brev, den Omstændighed, at I viste Eder bevaagen imod mine voksende Evner, ja endog har foreskrevet mig en Fremgangsmaade og en bestemt Sti, som jeg trygt kan slaa ind paa for at tilegne mig Lægekunsten. Men uden Hovmod tør jeg vedkende mig den Udtalelse, at jeg af mig selv træder i de Spor, som baade I har aabenbaret mig, og enhver blandt de bedste trofast har traadt, og at jeg haster imod samme Maal, omend »ikke med jævnbyrdig

Frengang^e [Verg. Æn. II, 724] saa dog ad samme Bane. Af Hjertet glæder jeg mig og er stolt over, at de meget berømte Læger Heurnius og Falcoburg i de seneste Maaneder hver offentlig har foranstaltet tre Dissektioner paa menneskelige Lig, og hvad jeg derunder har set og lært, staar ganske klart for mit Sind. Det kan sandelig ikke nægtes, at det umiddelbare Skue af et kunstfærdigt dissekeret Lig er langt at foretrække for de skønne og udførlige Tegninger, hvori saare mange ser den anatomiske Uddannelses Alfa og Omega: Og disse bør man jo dog heller ikke frakende deres Fortjeneste, idet de nærer Øjne og Sind med et Skyggerids, naar det ikke er muligt ved Hjælp af Virkeligheden. Men ser I, fortræffeligste Worm, at heller ikke denne kolde Aarstid her kan fryse vor solvarme Phoebus og vort medicinske Fakultet til Is? Naturen synes simpelthen, mens den behandler andre stifmoderligt nok, her paa dette navnkundige Sted som en venlig Moder at have sammenbragt alt, hvad der tager Sigte paa — jeg vil ikke sige at smykke, men at fuldkommengøre den ædleste Kunst, Lægekunsten. Thi jeg ser ikke, hvad der her kan mangle for Lægekunstens Yndere, det være sig ved Sommer- eller Vintertide, som de kan tilegne sig, og hvorved de kan øve sig i Studierne.

Men maaske vil I spørge, hvad jeg mon foretager mig, da jeg har opnaaet disse Muligheder for at gøre mine Sager godt? Efter de offentlige Forelæsninger, ved hvilke jeg er en ikke sjælden Tilhører, gaar jeg hver Dag sammen med nogle af Lægekunstens Yndere til den berømmelige Vorstius, som udtømmende forklarer os Kunstens Grundbegreber. Han er rigtignok en Mand, som ikke er overfladisk berørt, men dybt gennemtrængt af en rig Viden om alle Ting, og hvem intet mere ønskværdigt kan times end at kunne meddele den til flere — hvad han vitterlig formaar gennem sin saare kraftfulde Aand og Lærdom.

Jeg sender noget Frø af flere Planter, og det er, saa vidt mig bekendt, de sjældneste her paa Stedet; deres Navne har jeg baade malet op paa Papirer, og for Størstedelen indeholdes de i dette trykte Katalog. Jeg vilde rigtignok gerne have haft en Fortegnelse fra Eder, hvor det var fastslaaet, hvilke Planters Frø I navnlig savner. Thi jeg er ikke uvidende om, at de, som her holdes i høj Pris, ofte holdes i ringe Pris hos Eder, da de træffes af sig selv hvorsomhelst i den fædrene Jord.

Men her sætter jeg Grænsen, og med al Hengivenhed og Iver beder jeg Eder om fortsat at ville omfatte og begunstige ham, som i alle Ting, der angaar Eders Hæder, ganske stiller sin Vilje, sit Virke og sin Lydighed til Eders Tjeneste.

Leyden, den 1. Marts, ny Stil, 1631.

397. *Til Peder [Bertelsen] Struck i Asserum.* 30.3.1631.

Min Svigerfader har fortalt, at du gerne vil have et Lægemeddel, hvorfor jeg sender nogle Piller, som skal tages ved aftagende Maane. Du kan ogsaa lade dig aarelade efter Kirurgens Anvisning.

(W I 155).

398. *Til David Preislinger i Nürnberg.* 1.4.1631.

I sin Tid laante jeg dig i Padua tyve ungarske Gylden; medens du var i Wels [i Øvre-østrig], mindede jeg dig om Sagen gennem Hamilton, men har ellers stolet paa din Ærlighed. Du bedes nu betale Pengene til Trægaard.

(W I 154).

399. *Til Christen Hansen [Riber] i Aalborg.* 13.4.1631.

Hovedsmandens Uvilje maa skyldes Bagtalelse, da han over for Statholderen har erklæret sig villig til Ordningen, og min Fader skyldte mig adskilligt, som min Svoger Christopher Pedersen i Henhold til skriftlig Erklæring skal betale til mig. Sidstnævnte har paataget sig at gøre Rede for min Faders Regnskaber og har hos Byfogeden i Skagen sat Sølvtøj i Pant til et Beløb, som maa være højere, end hvad Regnskaberne svarer til.

(W I 155).

400. (Ep. 408) *Til Johannes Cabeljavius i Leyden.* 13.4./26.5.1631.

Det glæder mig, at mit sidste Brev er naaet frem til dig: Jeg antager, du anerkender, at det ikke skyldes nogen Fejl hos mig, men hos dem, der burde have gjort Optegnelser om vore Forhold, hvis det ikke opfylder din Forventning.

Dr. Bartholins Enke giver nødigt noget af hans Manuskripter fra sig, dels fordi hun har en meget haabefuld og højt begavet Søn, hvem hun haaber engang sikkert at kunne betro disse Ting, dels fordi Hallerforts Svigersøn, der driver Boghandel her, kaster graadige Blikke derpaa og er ivrig efter at erhverve dem til Offentliggørelse for en ikke ringe Sum.

Hvor mange Manuskripter jeg har sat overstyr ved at sende nogle til Eders Bogtrykker Jacob Marci (som her havde forhandlet med mig om deres Offentliggørelse) kan vor Landsmand Jacob Svabe fortælle; han er medicinsk Studerende og opholder sig hos Eder; jeg vil gerne anbefale ham til dig for hans Beskedenheds Skyld. Hvis jeg ikke frygtede den samme Risiko, vilde jeg sende dig min Bog om den gotiske Skrift til Gennem-

gang og vilde maaske ogsaa overlade den til Eders Trykkeri. Men Fiskeren bliver klog af Skade. Hvornaar vil jeg faa dine Brevsamlinger? Hvis det engang times dig at træffe den berømmelige Scriverius, beder jeg dig hilse ham skyldigst fra mig og takke ham, fordi han i sin *Typographia* har givet en saa hæderlig Omtale af mig; en saa betydelig Mands Velvilje har bi-bragt mig stor Glæde, og jeg vil aldrig undlade at bevidne ham mit Ven-skab til Gengæld.

Hav det godt og lev længe til det fælles Gavn.

(W I 155).

401. (Ep. 443) *Til Jacob Svabe i Leyden.*

13.4./26.5.1631.

Det glæder mig, min Svabe, at du ad saa lykkelig en Bane iler mod det ønskede Maal, især da du har faaet en saa herlig Lejlighed til at gøre dine Sager godt. Gaa videre, og Gud vil fra det høje velsigne dine Bestræbelser. Iøvrigt siger jeg dig overmaade mange Tak for de tilsendte Frø, for selve Havekataloget og de andre Ting; thi jeg kan ikke sige, hvor belejligt de er indtruffet, og hvor du har prydet min Have dermed. Naar der foreligger noget bestemt om Prisen, vil jeg gerne betale, hvad der forlanges, og maaske kan du til sin Tid selv her paa Stedet plukke Frugter af dem. Saasom du skriver, at du i denne Vinter har set tre Dissektioner af det menneskelige Legeme, vilde jeg gerne vide, om Eders Anatomer har paavist Asellius' Mælkeveener i Mesenteriet? Ligeledes hvad de mener om Blodets Kredsløb i Legemet efter denne Englænders Mening? I denne Vinter har jeg for første Gang selv iagttaget det i en Hund, idet jeg fulgte Forfatterens Vejledning. Sagen er visselig af stor Betydning og Nytte. Raadspørg dine Folk derom. Jeg har forhandlet med din Formyndere, og med Støtte fra de offentlige Myndigheder har jeg opnaaet, at han ikke svigtede dine Interesser, hvad jeg mener, at du allerede har mærket Frugten af. Jeg hører, at den tøjlesløse Mand har skiftet Opholdssted, men ikke Sind; lad ham sejle sin egen Sø! Fincke har jeg hilst fra dig; han beder Hilsen sendt til dig igen og tilbyder sin Tjeneste. Henvend du dig blot dristigt til ham selv i et Brev, thi du vil finde ham saa meget mere redebon over for dit Vel. Hils [Hans Berntsen] Meier, og jeg beder dig overbringe dette Brev til Cabeljavius, hvem du maaske vil træffe hos den højberømmelige Heinsius. Han er en dannet Mand, som ikke saa sjældent plejer at brevveksle med mig.

(W I 155).

402. (Ep. 164) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

5.5.1631.

Sundhed og Rigdom! Berømmelige Mand, ærværdigste Ven! For at indfri mine Forpligtelser imod Eder, se saa sender jeg hermed [Snorri Sturlusons] norske Krønike [oversat af Peder Clausen Friis], som jeg mundtligt lovede at ville sende omgaaende, da jeg nylig var sammen med Eder. Men selve denne Krønike synes i Begyndelsen at indeholde mange Ting, hvis Paalidelighed aldeles maa drages i Tvivl, idet de er søgt helt fra den yderste Fortid og derfor mere beslægtede med digteriske Fortællinger end med ufordærvede Mindesmærker og Kilder til Begivenhederne. Dog forklarer den maaske ikke uden Sammenhæng den norske Kongerække; herom staar det til Eder at dømme.

Jeg beder Eder tilgive mig, at jeg har gjort Eder Besvær med den Pakke Breve, skrevne til Arngrim Jonsson: Skønt jeg slet ikke betvivler, at I har besørgt den rigtigt, vil jeg dog voldsomt gerne vide, om Købmændene er afsejlet til disse Islændinge, som er »adskilte fra os ved en Verden« [Verg. Ecl. I, 66], eller om de endnu ikke har forladt vore Kyster.

Lev vel og lykkeligt og hav det godt, bedste Ven, sammen med Eders elskede Hustru og kære Børn, evigt anbefalet til Guds Varetægt.

Sorø den 5. Maj 1631.

403. *Testimonium for Jens Hansen Trige.*

11.5.1631.

Janus Johannis Trygensis blev immatrikuleret i Maj 1629 fra Aarhus Skole.

(W I pag. 19).

404. (Ep. 112, BA 174) *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 13.4./26.5.1631.

Din Vigfus [Gislason] har endnu ikke fremstillet sig for mig; naar han er kommet, kan han vente alskens menneskelig Hjælp fra mig.

Men det gør mig ondt, at din Sygdoms Rasen er taget saaledes til, at den (som jeg hører) har udmarvet dig; som du rigtigt formoder, er det Miltsyge i Forbindelse med haardnakked Forstoppelse i Tarmkrøset; vi vilde langt lettere have kunnet imødegaa den i Begyndelsen end nu, da den har slaaet dybere Rødder. Imidlertid sender jeg, hvad jeg haaber vil kunne hjælpe. Først nogle overskaarne Urter, af hvilke jeg beder dig tage Halvdelen, lægge dem i en Pose gjort af ret tyndt Lærred og i en Lerkande overgyde dem med et Maal Vin (hvis det kan faas) eller Øl. Naar det har

staaet i 24 Timer, skal man daglig Klokken seks Morgen drikke en god Portion deraf, ni eller tolv Skefulde, og efter seks Timers Faste skal dette gentages. Der kan hældes Vin derover endnu en Gang, men den bliver svagere. Paa lignende Maade skal man bære sig ad med Resten. Jeg vedlægger en enkelt Dosis Piller, som skal bruges, hvis Vinen ikke helt opfylder Forventningerne. For at styrke Maven og Indvoldene skal der tages en halv Skefuld Pulver i Suppe eller Vin kort før Frokost og Middag. Af Latværgen skal du før Sengetid paa en Knivspids tage en Portion paa Størrelse med en Kastanje og siden afholde dig fra at drikke. Hvis du føler dig lidt afkræftet ved den hyppige Brug af Lægemidler, kan du gøre et Ophold paa en Dag eller to med Brugen af den tilberedte Vin og anvende de øvrige Ting alene. Først og fremmest ønsker jeg, at du skal passe din Levemaade med Omhu: Nyd godt saftige og letfordøjelige Spiser, Kød navnlig af unge Dyr og Fjerkræ, baade ristede og kogte; hvad du drikker, maa være uden Bundfald og undertiden en Slurk Mavebitter. Dette er, hvad jeg ikke har villet undlade at give som Svar paa dit Brev. Giv den almægtige Gud, at det maa virke til din Sundheds lykkelige Genoprettelse.

Brynjulf Sveinsson har bedt om min anbefaling til dig for at faa Stilling ved Skolen paa Holar; da jeg bringer i Erfaring, at han her har levet fromt og maadeholdent, og da jeg af det Brev, han har sendt mig, ser, at han besidder en ikke ringe Lærdom, kunde jeg ønske, at mit Brev fik nogen Indflydelse paa dig, hvis der kan tages Hensyn til ham; dog vil jeg henskyde til dit Skøn at træffe nøjere Afgørelse.

(W I 156).

405. (Ep. 323, BA 10) *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 13.4./26.5.1631.

For dine Antegnelser til min Bog om Runeskriften takker jeg dig overmaade meget, og jeg skal drage Omsorg for, at alle, som er interesserede i vor Litteratur, faar at vide, at jeg aabent erkender, at det er ved din Bistand, at jeg er naaet saa vidt, hvilket jeg ønsker skal kundgøres offentligt ved hædrende Omtale af dit Navn. Jeg har sørget for, at Forfatteren selv [Stephan Stephanius] sender den nederlandske Udgave af Crymogæa til dig, hvad han gør med redebond Glæde, eftersom han er en af vore Oldsager dybt optaget Mand, der længes heftigt efter dit Venskab og din Bistand. Han virker nu som Professor i Veltalenhed ved vort nye Akademi i Sorø.

Jeg skriver dette i den største Travlhed og beder dig nu leve længe og godt.

Ved sidste Messe fremkom Johan Isac Pontanus' vidtløftige Kommentar til Danmarks Historie; heri omtaler han dig hyppigt og hæderfuldt, men henimod Slutningen, hvor han skriver om Island, imødegaar han (dog maadeholdent) de Grunde af hvilke du nægter, at Thule er Island. Men han tilfredsstiller mig ikke fuldtud. Lev vel.

(W I 156).

406. *Til Peder [Bertelsen] Struck i Asserum.* 26.5.1631.

Tak for de tilsendte Fisk. Hermed Anvisning paa Brug af Lægemedlerne.

(W I 156).

407. *Fra David Preislinger i Nürnberg.* 28.5.1631.

Jeg har betalt tyve ungarske Gylden til Alexander Trægaard. I sin Tid vilde jeg have betalt, naar jeg traf Claccius eller dig i Siena eller Rom i September. Da jeg kom hjem, søgte jeg forgæves at betale gennem Købmandshuset Fürstenhausen. Efter mange forgæves Forespørgsler fik jeg Brev fra Hamilton og besvarede det. Samtidig skrev jeg til Zacharias Pistorius i Heidelberg, men erfarede flere Maaneder senere, at han var død under Krigsurolighederne i Pfalz, og at Hamilton var rejst bort. I Firenze havde jeg udlaant en Del af Pengene til to Lægestuderende, som svigtede mig. Jeg har lidt Tab paa min Ejendom under Krigen, og der er Trængsel af Advokater i Nürnberg. Hvis de evangeliske forjages fra Tyskland, haaber jeg paa Ansættelse ved Kancelliet eller Universitetet i København.

(Fol. 65).

408. *Fra Christen Hansen [Riber] i Aalborg.* 5.6.1631.

Hermed tilbagesender jeg Statholderens Brev, idet jeg ikke har opnaaet noget hos Hovedsmanden Hans Juul. Tolder Jens Nielsen paa Skagen, der nu er i København, har fortalt, at nogle Sølvkander holdes under Arrest. Jeg sender dette Brev med Jens Sørensen, forhen Borgmester, nu Tolder i Aarhus. Du bør forhandle Sagen med Otte Skeel.

Kan du skaffe mig en Student til at undervise min Søn?

(Fol. 44).

409. (Ep. 409) *Fra Johannes Cabeljavius i Leyden.* 10.6.1631.

(20.6. ny Stil)

Lad det da være godt, min Worm, med det, hvorom du skriver. Jeg vil ikke trætte dig med yderligere Bønner; tværtimod glæder det mig, at hin

store Bartholin har efterladt sig en saa haabefuld Søn. Gud give, at han maa træde i Faderens Spor. Saaledes bekræftes det sandelig, at »de kække Ørne ikke avler den fredelige Due.« [Hor. carm. IV, 4,31 f.]. Du maa fremskynde, hvad du skriver om dine gothiske Ting. Ypperligste Worm! Stik ikke vore Forhaabninger en Kæp i Hjulet! Jeg, om nogen af dine Venner, brænder efter at se dine Resultater.

Se, her er et Eksemplar af min anden Centuria, som du saa indstændigt har spurgt efter. Det andet vedlagte Eksemplar skylder jeg den ærværdige Brochmand. Du skal samtidig ogsaa rundhaandet tilbyde ham min Tjeneste i alle Henseender. Min tredie Centuria vil nu ogsaa snart blive færdig, saa vel som Afhandlingen om Skilletegnene. Fra min Haand skal visselig intet blive offentliggjort, uden at jeg lader dig det tilflyde, og du maa endelig sige til, hvis jeg paa noget Punkt kan være dig til Tjeneste. Thi intet er mig mere eftertragtelssværdigt end at gøre mig fortjent til Agtelse over for en saa berømt Mand som dig. Hold fast ved det Venskab for mig, som du har paabegyndt. Jeg skal aldrig ophøre med at være din Ven, derpaa kalder jeg Gud til Vidne og befaler dig i hans Vold.

Svabe er en velopdragen og belæst Yngling. Jeg skal staa til hans Raadighed, fordi jeg ikke er i Tvivl om, at du vil det saaledes.

Lev vel, min Worm, og lev længe. Leyden, den 20. Juni 1631. (Ny Stil)

410. *Til Jacob Svabe i Leyden.*

11.6.1631.

Det Brev, som blev sendt i Begyndelsen af Maj sammen med et til Cabeljavius, er maaske gaet tabt. Tak for de tilsendte Frø. Ved Henvendelse til Byens Øvrighed har jeg opfyldt dit Ønske angaaende din Formue. Jeg har anbefalet dig til Fincke.

(W I 157).

411. *Til Christen Hansen [Riber] i Aalborg.*

25.6.1631.

Jeg har forhandlet med Otte Skeel, der skal afløse Hans Juul. Vil du forhøre dig om Sagens Stilling? Hvis der kræves en ny skriftlig Erklæring fra Statholderen, vil den blive tilsendt.

(W I 157).

412. *Til David Preislinger i Nürnberg.*

25.6.1631.

Tak for Brev af 28. Maj, som ankom den 10. Juni. Du skriver, at du har betalt Alexander Trægaard tyve ungarske Gylden, men i et Brev til sin Broder har Trægaard nægtet dette. Han siger, at du foregiver, at Forskrivningen ikke er tilbagesendt. Da

det ikke kan ske med Tryghed i Tysklands nuværende Krigstilstand, sender jeg en Afskrift med Fuldmagt til Trægaard. Hvis ikke Pengene bliver betalt, maa jeg søge at opnaa Kongebrev til Øvrigheden i Nürnberg om Betaling af Beløbet med Renter.

(W I 157).

413. (Ep. 444) *Fra Jacob Svabe i Leyden.*

3.7.1631.

(13.7. ny Stil)

Berømmeligste Worm! At I fornylig beredvilligt og af Eder selv har vist mig det haandgribelige Vidnesbyrd om Eders Velvilje at anbefale mig uværdige til Eders meget gode Ven Cabeljavius, en Mand hvis Dannelselse overgaar, hvad der kan udtrykkes med Pennen, Sindets Tolk, det tjener mig til fyldestgørende Bevis for, hvor højt jeg nu staar hos Eder i Kraft af Kærlighedens hildede Bedømmelse, som let afviger fra Sandheden, eller i Kraft af Eders Formening om den Dyd og det Retsind, hvorefter jeg trakter med Iver. Og ikke det alene, men ogsaa den lille Arvepart, som er tilfaldet mig efter mine Forældre, salige Ihukommelse, har I paa sand faderlig Vis med Kærlighed skaffet mig til stor Betryggelse af mine Forhold, idet I har opfordret min Formynders til at nære en Faders Følelser over for mig og ikke i mit Fravær omgaas uforsigtigt med, hvad mit er. Hertil kommer ogsaa — hvad der kan regnes som den allerlykkeligste Lod for mig — at Eders Anbefaling har aabnet mig den første Adgang til den berømmelige Finckes Gunst; hvis andre elsker ham, saa er jeg forelsket i ham, hvis de agter ham, saa ærer og respekterer jeg ham. Og just derfor erkender jeg at være knyttet til Eder med saa mange Baand, naar I saa inderligt støtter mine Studier og Ønsker.

Men hør nu! Just ved Læsningen af Eders meget elskværdige Brev, hvori I har givet Udtryk for Eders overvættede Hengivenhed for mig, faar jeg Belæring om en ny og uhørt Opfattelse, som er offentliggjort af en vis Englænder vedrørende Blodets Tilbageløb. Denne Sag satte saa meget Gang i mig, at jeg i fulde otte Dage var glødende optaget af dybe Overvejelser derover. Men da jeg næppe ved egen Hjælp kunde mætte mit Bryst, fremlagde jeg hele Spørgsmaalet for en flittig medicinsk Student ved Navn Conring, hvem jeg omgaas fortroligt; han viste mig Harvey's Skrift [Exercitatio anatomica de Motu Cordis et Sanguinis in Animalibus, Frankfurt 1628,4°] og udtalte sig saa ypperligt og saa skarpsindigt om Blodets Kredsløb, at han hartad syntes at dele samme kætterske Opfattelse. Men kort efter, da han bemærkede, at mit Sind, som kløede efter det nye i Sagen, pirredes og tillokkedes altfor meget, sagde han: »Denne Betragtning er i sig selv fin og ved første Øjekast højt antagelig, og hvis Harvey havde

kunnet godtgøre den ved Selvsyn og anatomisk Paavisning, vilde han sandelig have faaet alles Tilslutning.« Det var hans Ord. Senere begav jeg mig ogsaa til de berømmelige Mænd Heurnius og Falcoburg, som gerne med begge Ben (som man siger) tiltraadte Conrings Mening, dog at de tilføjede, at vi angaaende Spørgsmaal, der forandrer det gamle og anerkender det nye, snarere burde være lidt forsigtige og tøvende end altfor dristige og letsindige. Og det var altsaa de Domme fra disse betydelige Anatomer, som det var muligt at indhente.

Lev da vel, fortræffelige Mand, og vær overbevist om min Hengivenhed for Eder. Leyden, den 13. Juli 1631.

414. *Til Otte Skeel i Aalborg.*

1.8.1631.

(Koncepten indledes med en ufuldført Sætning). Gennem Eders Skriver Mogens Simonsen sender jeg et af Statholderen stadfæstet Brev, ifølge hvilket der tilkom min Fader et Aars Løn samt 50 Daler fra Aalborghus for Opsættelse af et Fyr paa Skagen. Jeg anmoder om Eders Hjælp til Opnaaelse af dette Tilgodehavende.

(W I 157).

415. *Til Christen Hansen [Riber] i Aalborg.*

1.8.1631.

Tak for Hjælpen. Ved Lejlighed bedes du forhøre om Sagen hos Høvedsmanden eller hans Skriver. Jeg har prøvet at skaffe en Student til at undervise din Søn, og Theologerne siger nu, at en har underkastet sig Prøve for Attestats med det Formaal at paatage sig Hvervet.

(W I 158).

416. (Ep. 324, BA 11) *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

7.8.1631.

Vær hilset, berømmelige Hr. Doktor, Herre og Velynder, hvem jeg i mangfoldig Henseende vil ære og dyrke! Vort Bud, den københavnske Købmand Christen Jonsson, bekræfter at have afleveret mit Brev fra ifjor og tillige paa min Befaling (eller Bøn) tilbudt en Gylden, som imidlertid ikke blev modtaget af Hr. Doktoren. Disse var hans Ord; tillige dette ydermere, at Hr. Doktoren ikke var hjemme, dengang da Sømændene afsejlede fra København. Dette er maaske Grunden til, at jeg i Aar ikke har set noget Brev fra min Hr. Velynder, hvad jeg bærer med større Sindsro i Haabet om, at Sagen for Fremtiden vil føje sig mere efter mit Ønske.

Der er fremdeles intet nyt, som kan føjes til Runeskriften. Langt hellere imødeser jeg det Worm'ske Værk om den Skrift, hvad enten det allerede

er udgivet eller skal udgives: Eftersom det jo inden for selve Runevidenskaben er et Højdepunkt, som ingen anden i Fremtiden tør tilstræbe. Hvis min Hr. Velynder hertil vil føje et Eksempplar af Crymogæa, første Bog, nylig trykt i Holland (som blev berørt ifjor, og som jeg dengang indtrængende bad om), saa vil det være mig saare kært. Jeg erfarer, at Dr. Pontanus' Danmarkshistorie (om paa Dansk eller Latin ved jeg ikke) er udkommet: Sørg for, I langt de berømmeligste Mænd, at Eders fraværende lille Ven ikke blot kan blive Medvider om disse Ting, med ogsaa delagtig deri gennem de lovede Eksemplarer.

Nu skal Købmanden lægge fra Land. Af hvilke Ulykker vi plages, har jeg berørt over for den berømmelige Dr. Fincke, ligesom ogsaa over for den ærværdige Dr. Resen. Men nu beder jeg ydmygt Hr. Dr. Worm om at tilgive min Kortfattethed og ikke forsmaa disse faa Ord. Den 7. August 1631 fra Nordisland.

Den ærværdige, højsalige Hr. Gudbrand [Thorlakssons] Levned udgivet i Trykken i Hamborg husker jeg, at min Hr. Velynder har bedt om: Men om Eksemplarerne er blevet uddelt blandt de Herrer københavnske Professorer, har jeg endnu ikke faaet Underretning om. Men de Ark vrimler med saa mange og saa store Trykfejl, at jeg ærgrer mig over dem. Hr. Superintendenten [Thorlak Skulason] har rigeligt med Eksemplarer, eftersom det er efter hans Vilje, at de er blevet udgivet i Hamborg.

Den Plante, som nogle kalder indisk, andre hellig (almindeligt »Tobak«), andre *Nicosium* og *Nicosiana* o. s. v.: Hvad den bevirker, naar den drikkes (antændt) gennem en Pibe, saaledes at Røgen damper ud gennem Mund og Næsebor, det ønsker jeg gerne i det næste Brev at faa Underretning om af min Hr. Velynder, samt i hvilken Mængde og hvor ofte (paa fastende Hjerter eller paa anden Maade) det skal gentages paa den Maade, vi har lært af Sømændene. Nogle siger, at den Røg, naar den drikkes, gavner Hoved og Bryst. Andre at en lille Mundfuld, som man tygger godt og synker, linder paa Maven og renses ved Opkastning. Dette er et Lægemed blandt Sømænd, og de bringer os Ruller fremstillet af denne Plante og, til Brug i en Pibe, skaaret fint og atter tørret, for at det kan fænge.

417. *Til Peder Schjelderup i Trondheim.*

10.8.1631.

Jeg vil gøre alt for dine Sønner, som fuldtud fortjener det. Tak for de tilsendte Sild. Vor danske Bibel er under Trykning. Den sættes med ganske de samme Typer og i samme Størrelse som Frederik II's større Bibel i Folio og med de færrest mulige, højst nødvendige Ændringer.

Din Søn Jens er Rektor i Lund hos min Svigerfader. Mine Sønner tilbringer Hundedagsferien hos min Svoger Mikkel Madsen.

(W I 158).

418. *Testimonium for Jon Bjørnsen.*

16.8.1631.

Jonas Biornonius Nidrosiensis, en fattig, men flittig Yngling, blev immatrikuleret den 4. Juni 1628.

(W I pag. 20).

419. (Ep. 113, BA 175) *Fra Thorlak Skulason i Husavik.*

17.8.1631.

Jeg beder til Velfærd og al Lykke i Vorherre Jesus!

Berømmeligste og fortræffeligste Mand, ærværdige Præceptor! For den Nidkærlighed, som I saa trofast har udvist for mit angrebne Helbred give Gud Eder den Belønning, at I maa leve længst muligt, være ved Helsen og have alskens Held i Eders Gerning. Endnu lever jeg og trækkes med, hvad mig endnu er beskaaret af Helbred: Men gid det maa ske under Guds Forsyn uden Skade for Kirken og uden Afbræk paa god Samvittighed; saaledes vil jeg gerne hvile, naar engang Herren skænker en lykkelig Afslutning paa et ulykkeligt og uheldsvangert Liv. Imidlertid vil jeg ved given Lejlighed bruge Lægemedlerne efter Eders Forskrifters Angivelse og prøve, om mit sølle Legeme ved disse Midler kan finde Hjælp. Men dette kan ikke ske før Begyndelsen af Oktober, naar jeg har afsluttet den Visitats, som jeg nu skal foretage.

Brynjulf [Sveinsson], hvem Hr. Doktoren anbefaler i sit Brev, kunde jeg vel selv ønske befordret blandt de første, da han efter min ringe Formening ikke blot er værdig til et Skoleembede, men til det, som anses for det højeste i vor Stand; og dog er denne min Stemme underkendt af visse uforskammede Personer, som maaske skeler mere til Slægtskab eller visse andre af dette Livs Behageligheder, end til Kirkens Tarv. Derom vil han maaske selv personlig kunne fortælle, hvis han bliver spurgt. Gud vil ordne dette og alt andet efter sin Vilje. Jeg har erfaret, at denne unge Mand hverken ligger under for den afskyelige Drukkenskabens Last eller nogensinde har krænket Kirken med offentlig Forargelse, eller nærer vrang Anskuelser om nogen af vor Tros Artikler. Lad saa vore Kaldsmænd feje for deres egen Dør. Jeg vilde bestemt tro, at Skolen paa Holar var ypperligt tjent med i nogen Tid at have denne Brynjulf til Leder, hvilket vil ske, hvis der af vor Foresatte sørges for, at dens nuværende Leder, vor [Jon] Gissurarson, faar en

anden gejstlig Bestilling; hvis altsaa Brynjulf anraaber om Hr. Doktorens Bistand, enten til at faa tildelt vor Skole eller et andet gejstligt Levebrød, vil det være mig meget kært, paa hvilken hæderlig Maade han saa end kan hjælpes. Jeg vil nu ikke rette vidtløftigere Henvendelse til Eders Højærværdighed. Maatte I leve, trives og blomstre i Vorherre Jesus. Skrevet i Husavik paa Nordisland den 17. August 1631.

Med Købmanden fra Hofsos har jeg sendt en Tønde fyldt med Faarekød, som jeg beder Hr. Præceptor tage imod som et ringe Tegn paa et taknemmeligt Hjerte.

420. *Testimonium for Niels Christensen Winther.* 26.8.1631.

Nicolaus Christiani Vintherus blev immatrikuleret i April 1629.

(W I pag. 20).

421. (BA 117) *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 27.8.1631.

Frelse til Sjæl og Legeme ved Jesus Christus! Berømmeligste Mand og ypperlige Velgører! Jeg frygter alvorligt for, at jeg ifjor har krænket Eders Imødekommenhed ved noget for ubelejligt at rykke for det Kongebrev, som jeg senere erfarede var modtaget af vor Hr. Biskop under det aarlige Kirkemøde paa vor Ø; det var ganske vist af et andet Indhold, end jeg gerne havde ønsket, idet det kun angik min Søns Bestilling som Kapellan hos mig, men ikke nogen Begunstigelse for ham som Efterfølger i denne min Præstegaard, hvilket dog ikke havde været ubelejligt, dels fordi han ikke synes uegnet til at bestride Præstegerningen, dels ogsaa fordi jeg i Løbet af det Tiaar, jeg har levet her, har arbejdet med Istandsættelsen af denne Gaard, som ved Forgængernes Forsømmelse næsten var sunket i Grus; med ikke ringe Bekostning drager jeg nu yderligere Omsorg for at genopbygge Kirken sammesteds, som er sammensunket af Raaddenskab. Hvem der har Lyst, kan saa misunde mig min Aarslønning, der næppe overstiger 40 Rigsdaler. Gud tilrettelægge alt efter sin fromme Vilje. Men den Omstændighed, at I ikke med vanlig Elskværdighed har betænkt mig med et Brev i denne Sommer, det øger min Frygt for, at I er misfornøjet med mig.

Efter hvad jeg hører, føres nu den Mand, som er den ypperste Rune-kyndige hos os, men er blevet beskyldt i overdreven Grad for Trolddomskunst, nu til Eder, og jeg har ladet mig fortælle, at det sker paa vor Statholder Holger Rosenkrantz' Skib. Med ham vil du kunne forhandle mundt-

ligt om dunkle Punkter i Læsningen af dem, og, om du vil, hos ham »samle Guld af Ennius' Skarn« [Donat: Vita Vergilii 118]. Hans Navn er Jon Gudmundsson, og efter hvad der berettes er han kyndig i mange Ting. Jeg har aldrig set Manden.

Gid I nu maa leve og trives længe og lykkeligt, berømmeligste Mand, sammen med Eders dydige Hustru og Eders Børn, om I har nogen, samt Eders hele Hus.

Laufas paa Nordisland, den 27. August i Aaret 1631.

422. (Ep. 410) *Til Johannes Cabeljavius i Leyden.*

12.9.1631.

At min Undskyldning er blevet modtaget af dig, glæder mig, og det saa meget mere, som jeg af dit sidste Brev indsaa, at du ikke betvivler min Iver efter at støtte dine Bestræbelser. Men en meget rundelig Tak siger jeg dig for den anden Centuria af dine høj lærde Breve, og jeg beder til, at Resten snart maa slutte sig dertil. Iøvrigt kan jeg ikke noksom prise din overvældende og oprigtige Hengivenhed for mig, idet du ikke blot rundhaandet tilbyder mig de gyldne Frugter af din Aand, men heller ikke har fundet det uværdigt at indflette mit Navn i Fortegnelsen over dine Venner, som — det tør jeg sige — er de berømteste og bedst kendte i hele den ansete Verden; i Taknemmelighed skal jeg beflitte mig paa gennem Sindelag og Nidkærhed for at tjene dig at opfylde en saa stor Forventning til mig.

Mine gothiske Ting [Bogen om Runeskriften] venter ikke paa andet end en flittig Bogtrykker, som er udstyret med det nødvendige og kan opfylde vort Ønske. Jeg sender en Prøve paa de Mindesmærker [Tulshøi], som findes hos os, hvilken jeg paa Opfordring har udgivet for at faa Rede paa, hvad vor Samtids Lærde mener derom. Mere end to Hundrede af den Slags, som er spredte og adsplittede paa forskellige Steder i Danmark og Norge, har jeg samlet sammen, og dem vil jeg til sin Tid gøre bekendt for en større Kreds, hvis jeg finder, at Arbejdet er Ulejligheden værdt. I Mellemtiden skal Bogen om Runeskriften bane Vej for disse.

Til Brochmand har jeg overdraget dit Brev saa vel som det andet Eksempplar af din Brevsamling: Om jeg ikke tager fejl, vil du faa hans Svar sammen med dette Brev. Han er en Mand, som dels besidder fin Lærdom, dels er oprigtig og bestandig til at dyrke et Venskab; højligt glædede han sig over dit Brev og bevidnede tillige i fuldt Maal, at intet mere ønskeligt kunde hænde ham end Venskab med en saa betydelig Mand.

Naar Meursius er kommet og efter sin Sædvane hilser paa hos mig,

skal jeg meddele ham din venlige Hilsen. Imidlertid stoler jeg paa, at du ikke vil svækkes i din Hengivenhed for mig. Lev vel.

København, den 12. September 1631.

(W I 158).

423. (Ep. 445) *Til Jacob Svabe i Leyden.*

25.9.1631.

Dit Brev skrevet den 13. Juli har jeg rigtigt modtaget; dertil var knyttet et skrevet til den berømmelige Fincke; ligesom jeg takker for hint, har jeg rigtigt besørget dette, hvilket du maaske rigeligere vil erfare gennem min Svigerfadere eget Svar. Med Hensyn til Harvey's Skrift mener ogsaa jeg indtil videre det samme som Eders Folk. Thi i vor Kunst, især hvor det drejer sig om en Sammenhæng mellem det menneskelige Legemes Dele, bør vi have et Øje paa hver Finger for kun at tro paa det, som vi ser.

Eftersom jeg ser, at du er saa redebon med at tilbyde Tjenester, saa vil du tilgive, hvis jeg endnu engang misbruger dem en lille Smule: Jeg mangler Frø af *nasturcium indicum*, saa vel som af *momordica*, *amaranthus holosericus*, *mandragora*, *tabacus verus*; hvis jeg kan faa dem gennem dig, vil vor Flora glad krone dig ved din Hjemkomst. Jeg har en meget smuk og sjælden Plante, som er sendt mig fra Portugal; den har jeg ikke fundet i Kataloget over Eders Have; nemlig *arachidna*, hvis Frø jeg som Gengave kunde sende, dersom jeg blot vidste, om de var velkomne. Du ser, hvorledes jeg i Tillid til din Oprigtighed ikke ophører med at fordoble dine Pligter. Tilgiv mig og vent det samme her. Lev vel.

Den 25. September 1631.

(W I 159).

424. *Fra Niels Christensen Foss i Lund.*

2.10.1631.

Ved Herredagen fornylig har jeg selv set din Have og faaet Løfte om Stiklinger af nogle rigtblomstrende røde Roser. Da det nu er Tiden til Udplantning beder jeg tillige om Frø af dine eksotiske Planter.

(Fol. 38).

425. *Til Samme.*

5.10.1631.

Overbringeren af dit Brev medbringer tilbage tyve Stiklinger, ti af Provinsroser eller »Alabandicæ«, ti af de røde. Tillige nogle forhaandenværende Frø, men kun faa af de eksotiske Planter trives i vort Klima.

(W I 159).

426. (Ep. 379) *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

1.11.1631.

Ærværdige Hr. Biskop, retskafne Ven!

At jeg i nogen Tid har forsømt Pligten til at hilse dig gennem Brev (jeg taler alvorligt og samvittighedsfuldt) er ikke sket ved nogen Slappelse af mine Følelser for dig, men fordi der ret sjældent frembyder sig en Lejlighed for mig til at skrive til dig; og selvom der maaske er nogle herfra, som agter sig til Eder, saa sker dette dog ganske uden mit Vidende.

* Jeg skammer mig visselig ved daglig at overvældes af saa mange Velgerninger fra dig og ved at der imidlertid intet staar i min Magt, hvormed jeg til Gengæld kan vise min Taknemmelighed. Og saa er baade min Hustru og jeg endda nødt til at takke med Ord alene for den tilsendte Gave — i Gerning lader det sig nemlig ikke gøre; men om Gud vil, skal vi engang give en rigere Prøve paa vore Følelser. *

Kongeriget Norges Beskrivelse [Peder Claussøn (Friis): *Norriges oc omliggende Øers sandfærdige Bescriffuelse . . . Kbh. 1632*], som du har sendt vor høje Hr. Kansler, har jeg ikke set; hvis den nogensinde skulde komme mig i Hænde, eller han selv skulde bringe den paa Bane over for mig, skal jeg gøre noget, for at den bliver sendt tilbage til dig.

Gør dig ikke for megen Ulejlighed med en altfor grundig Aftegning af Mindesmærker; hvis der maaske tilbyder sig en Student eller Præst med lidt Kendskab til Tegnekunsten, og som gerne vil slutte sig til dig paa en Visitatsrejse, saa kan Lejligheden udnyttes til at tage fat paa dem.

Nu forberedes den berømmelige Dronning SOPHIES Bisættelse, til hvis Bivaanelse baade alle Professorer og alle Studenter ved dette Akademi efter Tilsigelse skal begive sig til Roskilde. Ja, ogsaa alle dette Riges Biskopper ventes her. Flere Ting af Betydning foreligger ikke nu; men idet vi anbefaler Eder til Guds Varetægt, byder vi Eder Farvel med Hustru og Børn.

København, den 1. November 1631.

(W I 159).

427. *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

19.11.1631.

Efter nylig at være blevet gift agter jeg at holde »repotia» (= Eftergilde) 1. Søndag i Advent [27. November] og indbyder hertil dig og din Hustru.

(Fol. 73).

428. *Til Samme.*

19./27.11.1631.

Hermed sender jeg Lykønskning og Gave i Anledning af dit Bryllup. Din Indbydelse kan jeg desværre ikke efterkomme, da min Aarsdisputats, som er i Trykken, skal afholdes den sidste i denne Maaned.

(W I 159).

1632

429. *Testimonium for Morten Pallesen.* 12.1.1632.

Martinus Palæmonius Vardensis blev immatrikuleret den 21. Maj 1629 fra Skolen i Lund og fik afdøde Peder Gjelstrup som Præceptor. Jeg overtog ham den 25. September 1630. Han har theologisk Attestats, har prædiket og undervist i Skoler. Nu har han faaet Præstekald.

(W I pag. 21).

430. *Testimonium for Christen Knudsen.* 30.1.1632.

Christianus Canuti Stevius blev immatrikuleret i April 1619 fra Skolen i Lund. Efter tre Aars Forløb begyndte han at undervise og fortsatte dermed, saa længe hans Helbred tillod det.

(W I pag. 21 – 22).

431. *Fra Jacob Svabe i Leyden.* 1.2.1632.
(11.2. ny Stil)

For otte Maaneder siden sendte jeg Breve til Eder og Fincke med Peder Christensen Ancker, men først fornylig er de blevet afsendt fra Glückstadt. Tak for Eders Opmuntring til at drive mine Studier. Min Formynder ønsker nu, at jeg skal rejse hjem. Jeg vil søge at skaffe nogle Frø til Eders Have. 11. Februar 1632, (ny Stil).

(Fol. 78).

432. *Til Peder Lange i Helsingør.* form. Marts 1632.

Thøger Nielsen [Ferslev], som har været en flittig Student, søger en Skolestilling. Han er beslægtet med mig og anbefales til din Omsorg.

(W I 159).

433. *Til Jacob Svabe i Leyden.* Feb./Maj 1632.

Af dit sidste Brev fremgaar det, at det Brev, jeg i September sendte med Elzevir, ikke er blevet afleveret. Det er vel saa gaaet paa samme Maade med mine og Brochmands Breve til Cabeljavius. Jeg ved ikke, om du endnu er i Leyden eller paa Vej hjem. Tak for dit Tilbud om Frø til min Have.

(W I 160).

434. (Ep. 447) *Fra Christen Hansen [Riber] i Aalborg.*

10.3.1632.

Berømmelige og højlærde Mand, ærværdige Ven! Ihukommende mit Løfte sender jeg dig her to Runemindesmærker. Det ene staar, som du ser, paa en Kampesten tæt ved Gudena, der gennemstrømmer Randers, og indeholder nogle store Runebogstaver; det andet bestaar af nogle paa denne Stav nøjagtigt indridsede smaa Runer. Dette sidste er visselig et enestaaende Mindesmærke, som i sin Tid blev mig givet af min ædle Foresatte Otte Skeel og blev fundet for flere Aar siden paa Marken ved Viborg af en Skoleperson, efter hvad den højtansete Magister Villads [Nielsen Brøns], Lektor i Viborg, dengang Rektor ved den Skole, fortalte mig. I ser let, berømmelige Mand, hvad de Bogstaver betyder. Men jeg er i Tvivl om det sammensatte Bogstav ⚡B paa første Side og ⚡B paa fjerde Side, ligesom ogsaa om dette Tegn paa tredie Side: ⚡ . Thi jeg læste saaledes: *Bynafn vet* Side 1. *Kacrasta mane* Side 2 *af den Kestol* (hvor der sluttes med det ovenfor afbildede Tegn fra Side 3 og fortsættes Side 4a) *ande ⚡B Landum*. Hvad det betyder, ved jeg ikke. Gid, som jeg haaber, dine højlærde Undersøgelser om den Slags Runemindesmærker udkom offentligt, for at ogsaa Eftertiden kan se, at vore Forfædre i hin barbariske Tid, jeg antager omkring Aar 900, ikke har været ganske ukyndige og uvidende om Bogstaver. Nogle Prøver herpaa har den berømmelige Mand Bonaventura Vulcanius udgivet i en lille Bog om Skrift og Sprog hos Geterne eller Gotherne.

Men jeg lader de Ting fare, berømmelige Mand, og hvad der staar tilbage er, at jeg siger dig saa mange Tak for din Omsorg og dit Besvær for at helbrede min Stifsøn: Jeg skal gøre mig Umage for, at du kan finde os taknemmelige, saaledes som det sømmer sig for dem, der erindrer Tjenester; jeg vil ikke tilføje mere. Lev vel og hav det godt i Jesus Christus, anbefalet den almægtige Gud sammen med din elskede Hustru og dine yndige Børn.

Aalborg, den 10. Marts 1632.

435. (Ep. 165) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

26.3.1632.

Hilsen og Lykke fra den treenige Gud! Paa Eders Anmodning, højtærede Hr. Svoger, har jeg med Omhu gennemlæst dette straalende og meget elegante Værk om Danske Mindesmærker [Danicorum Monumentorum libri sex, Hafniæ 1643, Fol.]; det er saamænd slet ikke lykkedes mig at finde nogetsomhelst deri, som behøvede mine beskedne Bidrag og Oplysninger. Thi fra Eders Side er i Grunden alt udtømt, hvad der angaar slige Emner.

Blot har jeg til yderligere Belysning af Haralds Sten fundet det rigtigt i Marginen paa Eders Bog at tilføje det Sted hos vor Saxo, som jeg fornylig gjorde til Genstand for Omtale over for Eder. I Indskriften paa det Mindesmærke, som Kong Gorm satte over sin Hustru Thyra, forklarer jeg Slutningsordene TANMARKER BUT som DANMARKIS BOTH eller BOED. Thi Thyra, den bedste af Dronninger, kaldtes nemlig paa Grund af sine straalende Fortjenester af Fædrelandet med det folkelige og hædrende Tilnavn DANEBOTH eller DANEBOD, saaledes som det staar at læse hos Vedel, Lyskander og andre. Og Ordforandringen fra BUT til BOTH eller BOED er let. Men dette er blot en ren Gætning fra min Side, hvorved jeg ikke ønsker Eders Opfattelse stillet i Skygge. Det var saamænd det eneste, jeg faldt over i den omhyggeligt afpudsede Kommentar. Ved vort Ven-skabs Genius beder og bønfalder jeg om, at den ikke for længe maa undrages den lærde Verden.

Den gamle *Chronicon Rhythmicum* om Danmarks Konger, som jeg ogsaa fornylig bragte i Erindring, har jeg nu ment burde sendes til Eder: Skulde den frembyde en eller anden Mangel, kan I nemlig overgive den til Eders Medhjælper, for at han kan fuldstændiggøre den efter Eders Eksemplar.

Lev lykkeligt og vel, min bedste Hr. Svoger, sammen med Eders elskede Hustru evigt anbefalet til Guds Varetægt, og vær ligeledes hilset fra mig og min Annalil, med de mest hengivne Ord.

Sorø, den 26. Marts 1632.

436. (Ep. 325, BA 12) *Til Arngrim Jonsson paa Holar.*

Før 3.5.1632.

Det gør mig ondt, bedste Ven Arngrim, at mit Brev fra ifjor ikke er afleveret til dig, thi dermed fulgte et Brev fra Magister Steffen Stephanius, og det handlede om, hvad han har udgivet om din Crymogæa i Nederlandene. Jeg overgav dem til en af vore Medborgere, Jacob Pedersen, som har boet længe i Island og altid været en nær bekendt af Eders Biskop. Da jeg opsøgte ham her, i denne Anledning, sagde han, at han paa samme Gang havde tilsendt Eders Biskop saavel det, der var bestemt for dig som dem, der var til andre Venner. Maaske er de nu afleveret. Dette Brev sender jeg ved Hr. Gisli [Oddsson], som nylig er ordineret her til Skalholt Bispedømme, og jeg gør det efter Ordre fra vor høje Hr. Kansler, der bad om, at han i fuldt Omfang maatte faa tilsendt de gamle historiske Kvad, som findes dels i den norske Historie, dels andetsteds, og som de, husker jeg ret, kalder »Skjoldunge Viser«, tilligemed en Oversættelse; hvis du paa dette Punkt tilsiger hans Højhed din Bistand, erhverver du hans særlige

Naade. Herom ønsker jeg gerne, at du ogsaa forhandler med Hr. Magnus Olafsson, til hvem jeg, ligeledes efter vor høje Hr. Kanslers Ordre, vil skrive med den sædvanlige Købmand. Men hvis der kunde føjes nogle smaa Nodetegn til disse Kvad, saa at ogsaa Harmonisystemet fremgik, vilde de blive saa meget desto mere kærkomne.

Min Bog om Runeskriften har endnu ikke set Lyset. Jeg er nu beskæftiget med at udforske de gamle Mindesmærker, hvori der forekommer ikke saa lidt, hvortil jeg vilde bede om din forhaandenværende Bistand. Jeg vedlægger dette Brev nogle Prøver, hvorom jeg med Begærlighed venter paa din Mening, ligesom ogsaa om den Stok, der er fundet hos os; jeg medsender heraf en nøjagtig Gengivelse i Træsnit, i samme Størrelse, hvori man kan se den virkelige.

Om Gud vil, agter jeg med den sædvanlige Købmand Christen Jonsson at svare fyldigere paa dit sidste Brev.

Dette har jeg skrevet i Hast, blot for itide at overbringe dig Hr. Kanslerens Ordre. Lev vel.

(W I 160).

437. *Til Morten Pallesen.*

3.5.1632.

Du bedes tilbagesende det Originalmanuskript, som du har til Afskrivning. Tak for din Hjælp. Jeg skal have dig i Erindring.

(W I 160).

438. *Til Holger Rosenkrantz den Lærde.*

6.5.1632.

Fra Helsingør bragte en mig ubekendt Nederlænder, Roeland van Dikel, i Gaar medfølgende Manuskript, som han bad om at faa videresendt. Om det kom fra Eder eller fra Narssius, var det ikke muligt at se.

(W I 160).

439. *Testimonium for Hans Mikkelsen.*

10.5.1632.

Johannes Michaelius Nidrosiensis blev immatrikuleret i 1629 [fra Skolen i Lund]. Han har bestaaet den theologiske Eksamen. Kristi Himmelfartsdag 1632.

(W I pag. 22).

440. (Ep. 326, BA 13) *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 6./22.5.1632.

Skønt jeg for ganske faa Dage siden har skrevet til dig med Hr. Biskoppen, kan jeg dog ikke undlade at henvende mig til dig endnu en Gang og med faa Ord tilføje de Ting, som du med Rette kunde savne i mit sidste Brev. Jeg sender Pontanus' Historie, ligesom ogsaa den hollandske Udgave af din Crymogæa; hin koster fem Rigsdaler, denne tre Mark, som er betalt af Købmanden, men min Bog om Runeskriften har endnu ikke set Lyset, ejheller ved jeg, om det snart vil ske; naar den er kommet, skal jeg øjeblikkelig lade dig faa den. Jeg sender den topografiske Beskrivelse over Norge, som nylig er trykt her. Paa min Foranstaltning er Snorri Sturlusons norske Kongekrønike nu i Trykken, og jeg vedlægger saa meget deraf, som Bogtrykkeren har gjort færdigt, for at du kan meddele mig, hvad du synes om den Oversættelse samt lade Offentligheden drage Nytte deraf, hvis du har noget til dens Oplysning. Forfatteren synes ikke at have afsluttet Værket, thi i vor Codex er det sidste Haakon Haakonsøns Saga, medens de øvrige mangler. Hvis det var muligt at faa dem lige til Margrethe, vilde der foreligge et i alle Henseender fuldendt Værk. Hvis du altsaa i dine Gemmer har nogen, som har fortsat vor Snorri, beder jeg dig til offentligt Gavn at sende mig den.

Tobakkens Historie har [Carolus] Clusius undersøgt, og fornylig en Bremer Johannes Neander i en selvstændig Bog [Tabacologia, Bremen 1622]. Det er en Plante, som især er gavnlig for kolde og fugtige Konstitutioner, blot Brugen deraf er maadeholden, som andre Lægemedlers. Naar dens Røg drikkes gennem en lille Pibe paa den blandt Sømænd sædvanlige Maade, driver den Slim ud af Hjernen og Sansorganerne, gør Hjernen tør, fjerner Betændelser og Flod.* Lægemedlet er aldeles uden skadelig Virkning paa fugtige Konstitutioner*. Om Natten, opløst i en Drik Vin svarende i Mængde til en revet Muskatnød, giver den Drikken Virkning som Brækmiddel; men om den trygt kan optages i Legemet i ren Tilstand, ved jeg ikke.

De Kvad, hvorom jeg fornylig skrev, ligesom ogsaa Skjoldungesagaerne venter Kansleren med Begærlighed. Sørg altsaa for, at han ved din Hjælp faar sit Ønske opfyldt. Du vil ved denne Tjeneste gøre dig særlig fortjent af din Beskytter. Lev vel.

(W I 160).

441. (Ep. 358, BA 118) *Til Magnus Olafsson paa Laufas.* 22.5.1632.

Med Urette har en Mistanke om Fornærmelse indsneget sig hos dig, min Magnus, skønt jeg ikke er den, der trættes ved at tjene mine Venner

eller bliver stødt over Smaating. Men en vis Købmand af vore var ifjor upaalidelig i Omgangen med mine Breve, idet han modtog baade dem, der var bestemt for dig og Arngrim og Biskoppen og lovede at ville sørge for dem; men at han havde narret baade Eder og mig, har jeg først nu forstaaet, eftersom alle klagede over Forsømmelse af Brev. Men hvad der ikke kan ændres, maa bæres. Med vor høje Hr. Kansler har jeg atter forhandlet dine Forhold: Hvis det maatte passe dig at afstaa dit Sogn til din Søn paa taalelige Vilkaar, nemlig at han paatog sig Embedsbyrderne og nøjedes med den Lønning, han nu modtager, mens du for Livstid oppebærer Indkomsterne, saa lovede han at ville udvirke hos Eders Statholder Rosenkrantz, at dine Ønsker skulde betragtes som gældende, og ethvert Haab om at blive din Efterfølger berøves andre. Han befalede imidlertid, at jeg skulde bede dig om at samle ham alle de gamle historiske Digte, saa mange som kan faas, at du fremstiller dem i dansk Oversættelse med Tilføjelse af Skjoldungesagnene, som man kalder dem, og at du sender dem til ham; til Gengæld lovede han ikke at ville svigte din Søns Tarv. I hans Navn har jeg ogsaa skrevet til Arngrim om denne Sag, for at I, hvis det passer Jer, kan yde hinanden gensidig Bistand i denne Sag. Thi jeg kan ikke sige, hvor meget den store Mand glæder sig over den Slags Ting, som indeholder vore Oldtidsminder, og higer efter at gøre det bekendt til fælles Nytte, og hvor meget han elsker dem, som han erfarer er grebet af denne Interesse. Sørg altsaa for, at han kan mærke, at jeg rigtigt har besørget det Hverv, han har paalagt mig med at skrive til dig om denne Sag. Lev vel og hils din Søn Benedikt fra mig.

København den 22. Maj 1632.

(W I 161).

442. (Ep. 114, BA 176) *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 22.5./5.6.1632.

Hilsen og Ønske om bestandig Helse paa Sjæl og Legeme!

Gid jeg dog, min Thorlak, maa erfare bedre nyt om din Sundhedstilstand iaar end ifjor, thi jeg kan ikke sige, hvor nært Bekymringen for dig berører mig. Hvis det var mig forundt personlig at række dig en Læges Haand, vilde jeg love dig en Omhu, der var en Ven værdig.

Jeg hører, at Brynjulf [Sveinsson] har forandret Mening og glæder sig mere ved vor Luft end ved Fædrelandets, saa at han har besluttet at sætte sig fast her snarere end andetsteds.

Jeg hører, at din Forgængers [Gudbrand Thorlakssons] Bedrifter er skrevet af Arngrim [Jonsson] i en højtidelig Ligtale og trykt i Hamborg, men det er endnu ikke lykkedes mig at faa et Eksemplar deraf; hvis det imidlertid

staar i din Magt, beder jeg dig sende mig den. Jeg er nemlig en stor Ynder af de Ting, som bringes hertil fra Eder, især hvad der belyser de Mænds Historie og Bedrifter, som elskede deres Fædreland højest. Jeg vil til Gengæld være fuldt beredvillig til alt, hvad jeg maatte faa at vide kan være dig kærkomment.

Jeg vil umaadelig gerne bede om en Ordliste over Eders Sprog og (hvis det kan faas) over det ældste; hvis du sender den, skal jeg næste Aar sende Betaling med en Købmand, eller jeg skal opveje det med en Gengave.

Den almægtige Gud bevare dig længe velbeholden og uskadt til sin Kirkes Trivsel og til dit eget og din Families Gavn.

(W I 161).

443. (Ep. 380) *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

5.6.1632.

Berømmelige Mand og mest retskafne Ven! For ikke at forsømme nogen bekvem Lejlighed til at hilse dig, se saa har jeg her skrevet dette i selvsamme Øjeblik jeg erfarede, at din Svigerfader fremskyndede sin Afrejse herfra til Eder; da jeg nu ikke har andet at skrive, finder jeg for godt at lade dig forstaa, at dengang jeg havde besluttet mig til paa dine Vegne at forhandle med vor høje Hr. Kansler om Tilbagesendelsen af dit Manuskrift, saa erfarede jeg, at selve dette var i fuld Gang med at blive trykt [Peder Claussøn Friis' Norgesbeskrivelse], og saasom der nu er lagt sidste Haand derpaa, saa har jeg ikke kunnet lade være med at sende dig et Eksempplar deraf med en indtrængende Anmodning om venligst at tage tiltakke. Jeg vilde først have givet den til en Bogbinder til Sammenhæftning, men sandt at sige har jeg aldeles intet hørt om din Svigerfaders Tilstedeværelse, førend han allerede staar rejseklar, saa at jeg blev tvunget til at udfærdige dette i Hast. Lev altsaa vel og vær skyldigst hilset fra fælles Venner. Undlad ikke at hilse Hustru og Børn.

København, den 5. Juni 1632.

(W I 161).

444. *Testimonium for Mikkel Nielsen Hobro.*

15.6.1632.

Michelius Nicolai Hopontanus blev immatrikuleret i November 1627 [fra Skolen i Hobro]. I 1629 flygtede han for Pesten og blev Hører i Aarhus.

(W I pag. 23).

445. *Testimonium for Hans Johansen Zoëga.*

15.6.1632.

Johannes Zoëga blev immatrikuleret i December 1627.

(W I pag. 23).

446. *Testimonium for Niels Nielsen Stenløse.*

25.6.1632.

Nicolaus Nicolai Stenlosius blev immatrikuleret 1630 fra Odense Gymnasium og fik afdøde Magister Peder Gjelstrup som Privatpræceptor. Jeg overtog Tilsynet med ham den 24. Oktober 1630. Den 29. Oktober 1631 blev han Hører i Odense.

(W I pag. 24).

447. (Ep. 327, BA 14) *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

25.6.1632.

Her vil der paa et særskilt Ark findes en særlig Sag adskilt fra selve Brevet; det er noget Bondesnak om en overmaade vanskelig Maade at fange visse Fisk paa. Det er Gedder eller Laks, undertiden Slimfisk; men de er nutildags alle meget sjældne at fange i Aær eller Floder, og der er næsten ingen i Havet, bortset fra dem, som ved Hjælp af Net trækkes op paa selve Kysten. Laksen gør os til Skamme, naar vi efterstræber den ved Hjælp af Kroge med Madding. Men paa sine Steder staar Aærne stille eller flyder langsomt; andre Steder danner de en rasende Strømhvirvel og snarere bryder end flyder mellem utilgængelige Klipper. Det er just her, at Fiskene især samles. Hvis de ved nogen Fremgangsmaade eller Plan kunde drives hen til et andet Sted, der var bekvemmere for Fiskeri, vilde det blive af nogen Betydning for os. Som jeg nu fornylig overvejede dette med mig selv, kom jeg i Tanker om de Urter, af hvilke nogle (fortæller de Naturkyndige) med deres Lugt hidlokker Fisk, medens andre holder dem borte. Saaledes skriver de ogsaa om Bævergejl, at den bortjager Hvaler. Der er lignende Ting, som det her er nyttigt at erindre sig om Urter: At Ἰχθυόθηρος (det er usikkert i Ordbøgerne, om det skal være Ἰχθυόθηρον) er en Urt, som er egnet til at dræbe Fisk, og som Romerne kalder *Rapum Terræ* eller *Umbilicus Terræ*. Ligeledes er den første Art af vildt voksende Salat af den, som man kalder *Caprina*, hvorved de Fiske, som var i Nærheden, straks dræbes, naar den kastes i Vandet. Plinius 20. Bog Kapitel 6 og ligeledes 25. Bog Kapitel 8: »De campanske Fiskere, siger han, kalder den Rod (af *Aristolochia rotunda*), som er rund, for »Jordgift«, og i vor Nær-værelse strøede de den i Vandet efter at have knust den og blandet den med Kridt: Drevet af en forbavsende Graadighed strømmer Fiskene til og ligger straks og flyder livløse« o. l.

Disse Ting skriver jeg ikke for Eders Skyld, Hr. Doktor, der jo besidder et klart Overblik over Naturens hele og forskelligartede Rigdom og Hemmelighed, men for at skærpe min egen sløvede og indskrumpede Hukommelse, samt for at der kan blive fundet paa en Plan og et virksomt Stof til dette Øjemed, til med sin Lugt enten at dræbe Fiskene (hvis de blot bagefter er uskadelige i Fødemidler og uden Giftstof), og ligesom til at beruse dem i eller til at faa dem frem fra besværlige og næsten utilgængelige Steder eller hidlokke og samle dem der, hvor det er bekvemt. Og hvorfor kan ikke et saadant Stof i en Pose eller i en Kasse med Huller, eller en løst flettet Vidiekurv sænkes i Vandet og trækkes op igen ved et Reb, som er bundet om den? Thi hvis det skulde kastes ud som Føde for Fiskene, Løkkemad o. s. v., maatte der være Behov for en stor Forsyning. Men Nabokøbmanden vil betale, dersom der kan fremskaffes noget saadant tilsalg, og det skulde være efter Hr. Doktorens Anvisning.

Dette er skrevet ret saa hastigt, hvilket jeg beder om Forladelse for.

Den 25. Juni 1632.

448. (BA 83). *Fra Gisli Oddsson paa Skalholt.*

7.8.1632.

Jeg hilser dig i Lydighed og altid redebon Tjenstiver!

Hvis du har det godt, Hr. Doktor, saa glæder jeg mig ret af Hjertet. Alle mine Forhold har artet sig vel, siden jeg afrejste herfra og indtil nu; saaledes er Guds Naade, og maatte han vende det øvrige til Gavn for Kirke og Stat! Nu sender jeg Eders Velærværdighed Hr. Arngrim [Jonssons] Brev sammen med dette mit lille Brev, som jeg beder dig tage vel imod, skønt det er ret magert paa Grund af Tidens Knaphed og andre tilstødende Forretninger. Naar jeg maaske en anden Gang faar lidt mere Ro, vil jeg være lidt udførligere med mit Skriverseri. Gid Eders Velærværdighed maa have det godt meget længe med hele Eders Hus og alle Eders, til Guds Navns Pris og Kirkens Gavn.

Skrevet paa Skalholt i Island den 7. August Aar 1632.

449. (BA 84). *Fra Samme.*

8.8.1632.

Mangfoldigst Velfærd og al Lykke beder jeg af Hjertet om, ærværdige og berømmeligste Hr. Doktor, Velynder og ønskværdigste Hjælper! Eders

Elskværdighed, Eders Tjenester og talrige Velgerninger evner jeg ikke at gengælde med al den Taknemmelighed, som jeg skylder Eders Velærværdighed. Da det imidlertid er lige saa usømmeligt som umenneskeligt at synes aldeles utaknemmelig og glæmsom med Hensyn til de Goder, man nyder, saa vil jeg, for ikke at synes saa, udtale og nære al den Taknemmelighed, som jeg evner i Erkendelsen af at skyldte alt, dersom nogensinde noget, der staar i min Magt, skulde kunne gøre Eders Velærværdighed tilpas. Men selvom jeg ingensinde kan tjene Eder paa anden Vis, saa vil jeg dog bestandig bestorme Gud med Bønner om, at han rundhaandet vil betale min Andel med enhver Art Velsignelse her og i Evigheden.

Selv om der iøvrigt kunde meddeles et og andet, som fortjente at blive nedskrevet, saa tillader dog Tidens Knaphed og mine Embedsforretninger mig ikke at fuldstændiggøre mit Brev; blot en enkelt Ting vil jeg gøre opmærksom paa, nemlig at jeg traf min elskede Hustru hjemme den 10. Juni, lidende efter Guds Vilje af sin vante Sygdom; endnu har det ikke været muligt at prøve Lægemidlerne paa Grund af de daglige huslige Besværligheder, som vi aldeles ikke kan blive fri for paa denne Tid. Men naar Lejlighed gives, skal vi gøre Brug deraf i Guds Navn, og til hans Vilje hengiver vi os daglig.

Dernæst er vore Købmænd i den Grad overlæssede med vore Varer, at de tvinges til at lade deres egne blive tilbage. Thi i det nu næsten udrundne Aar har der været en saa stor Rigdom paa Fisk, at der sjældent er forekommet noget lignende gennem adskillige Aar. Derfor kan vi af vor Fattigdom ikke vise Erkendtlighed mod nogen af vore Venner, ja end ikke mod en enkelt, hvilket jeg ydmygst beder den ærværdige Hr. Doktor affinde sig med.

Hr. Arngrims Brev til den ærværdige Hr. Doktor har jeg sendt med vor Købmand Matthias Magnusson Eyrarbakki, men mit eget Brev tvinger Nødvendigheden mig til at sende med Nordbokøbmændene. Hvis det skulde ske, at jeg yderligere hører eller ser noget nyt i vort Fædreland, skal jeg gladelig meddele det med Tiden.

Tilbage staar, at jeg fromt anbefaler Eders Elskværdighed tillige med Eders dydige Hustru og elskede Børn til den treenige Gud med brændende Bønner om al Velsignelse i al Evighed.

Eders Velærværdigheds hengivne GISLI ODDSSON egen Haand. Skrevet den 8. August Aar 1632.

Jeg har sendt en Seddel med Hr. Arngrims Brev; den ærværdige Hr. Doktor bedes tage vel imod den.

450. (Ep. 429) *Fra Sir Henry Spelman i London.*

15.8.1632.

Fortræffelige Mand! Uden at jeg havde ventet det, kom en bagpaa mig og overrakte mig dit sidste Brev, skønt det var skrevet for mere end et Aar siden, og da han skulde rejse lige paa Stedet, tvang han mig til pludselig og kortfattet at skrive til dig, hvad jeg dengang ønskede at skrive mere udførligt. Ikke destomindre smuttede han fra mig, uden mit Vidende, og hidtil har der ikke vist sig nogen anden Brevdrager. Imidlertid mener du (og ikke uden Grund), at jeg glemmer vort Venskab, men naar du nu faar dette at vide, er Sagen iorden.

Jeg glæder mig over, at min Mening om Oprindelsen til Ordet *Runer* har behaget dig, og hvad du skriver, er saare sandt: At Eders Sprog yder vort en Haandsrækning paa mange Punkter til Udforskning af Oldtidsforholdene, og vort paa sin Side Eders. Jeg har altsaa gjort mig Umage for at skaffe mig en gammel dansk-latinsk Ordfortegnelse fra Eders Danmark samt andre Bøger om Eders Love og gamle Skikke, men hidtil er Sagen kun lykkedes daarligt for mig. Jeg ønsker at faa Underretning om, hvorvidt Eders Bog om Runeskriften har naaet at udkomme? Hvis du deri ogsaa tilføjer et eller andet om vore saksiske og andre uddøde Skriftegn, som Abbed Trithemius omtaler i sin *Polygraphia* i femte Bog, og *Bonaventura Vulcanius* i sit lille Skrift om *Geternes Skrift* og Sprog, saa mener jeg, at det vil være godt.

Hvis mine hæderlige og ædle Venner Axel Juul og Johan Jacobsen Schort opholder sig i Eders Nærhed, beder jeg dig hilse dem meget hjerteligt fra mig. Jeg har skrevet til samme Johan gennem vor Konges Udsendings Sekretær, som nu skal komme fra England til Danmark, og sammen med mit Brev har jeg givet ham — hvad han bad om — to Eksemplarer af vor *Archæologus*, det ene til Statholderen i Norge. Men jeg ved ikke, paa hvilken Maade eller hvor de kan overrækkes. Jeg beder dig altsaa gøre ham og mig den Tjeneste at paatage dig Overrækkelsen og sørge derfor, hvis dette ikke kan ske paa anden Maade. For dine Festkalendere siger jeg dig atter og atter Tak. Hav det godt. London, Barbican Street, den 30. Juli 1632.

P. S. Dersom du kender noget til eller ved Forespørgsel kan bringe noget i Erfaring om en Stamtavle for Hr. Arild Hvidtfeldt, i sin Tid det danske Riges eller Kongens Kansler, beder jeg dig om, da at sende mig den opskrevet i sin Helhed, lige fra Begyndelsen af denne Slægt og disse Familier. Den 15. August 1632.

Lev vel. I Hast, just som jeg skulde stige til Vogns for at rejse paa Landet. Din Henry Spelman.

451. (Ep. 328, BA 15) *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

18.8.1632.

Jeg har i Aar modtaget to Breve fra Eder, I højst elskværdige, berømmelige Hr. Doktor, Herre og ønskværdigste Velynder; de var, som sædvanlig, fyldt med enestaaende Naade. Det første var sendt med Hr. Gisli [Oddsson], Biskop paa Skalholt. Herpaa svarede jeg straks ligesom paa det foregaaende Aars Brev, men rigtignok paa et uheldigt Tidspunkt (det var efter at alle Skibe var sejlet bort). Og det Svar betroedes omhyggeligt til samme Sendebud, for at han kunde besørge Brevet til Hr. Doktoren med Købmændene fra de sydlige Distrikter, der afsejlede herfra før de andre. Thi hvem kunde findes mere velegnet hertil end han, som bragte mig Eders, ærværdige Velynder? Men om det er rigtigt besørget, har jeg endnu ikke haft Lejlighed til at erfare fra ham selv, idet vi lever langt adskilt fra hverandre. Det forekommer mig imidlertid troligt, at han ikke har været saa sløv, at han kan gribes i Forsømmelighed. Thi jeg har skrevet mere indgaaende om de enkelte Punkter, dels som vor høje Hr. Kansler forlangte det *Om di Skjoldunga viisur*, dels, som det var min Hr. Velynders Vilje, om Runestaven og ogsaa om de vedlagte Runesprog. Hvad disse angaar, er det ganske vist som at æske blind Mands Dom om Farverne (hvilket i Forvejen er min Herre tilstrækkelig bekendt), endskønt imidlertid Eders vidtgaende og overmaade store Venlighed lyser ud deraf, naar I finder det værdt at forhandle nogen af disse Ting med mig. Jeg skal imidlertid i Vinter bestræbe mig paa, om der ved Foranstaltning af en indgaaende Undersøgelse kan findes en, der kan faa noget ud af disse meget indviklede Sager, for at min Hr. Velynder næste Aar kan faa det at vide, hvad det saa end er værd. Her maa det imidlertid paapeges, at vore Folk kun med betydelig Ængstelse aabenbarer deres Mening eller Kundskab, fordi de, som befatter sig med Runer, kommer i Mistanke for Trolddom, især hos de danske Statholdere, og det ikke er langt fra, at de slæbes til Forhør. Det samme kan jeg sige om de runebe-skrevne Stene, af hvilke I de foregaaende Aar havde sendt et Aftryk: Jeg har jo anført denne Mistæksomhed som Undskyldning for nogle; thi det er, hvad de selv siger. Jeg udlægger det imidlertid som fuldkommen Ukyn-dighed i den Skrift.

Nu har jeg ogsaa givet Svar med Hensyn til Skjoldungeviserne: Saa vidt jeg hidtil har kunnet faa at vide, er de ikke engang rygtevis blevet hørt her. Dem, der findes hos Eder knyttet til de norske Kongers Krønike, har jeg imidlertid opfattet som nogle Hyldestkvad til Kongerne, thi af *Skjold*, den danske Konge, er der dannet en Benævnelse, saa at alle Kongerne overalt paa vort Sprog og især af Skjaldene kaldes »Schioldungar«. Hvilket jeg

havde antydet i mit forrige Brev, som skulde besørges af Hr. Gisli. Men for ganske nylig har jeg hørt, at der paa vore fjerneste Kyster har levet en vis gammel Kone, som ikke var uvidende om den Slags Oldsager. Og hvis hun lever endnu, skal jeg sende et Bud, og det en Digter, som kan udspørge hende om den Slags Ting, hvilket hidtil paa Grund af den knebne Tid aldeles ikke har kunnet ske. Jeg kunde have ønsket et Eksempplar af de Kvad, og især at et egenhændigt Manuskript var blevet mig tilsendt. Men hvis det synes saa, kan det nok ske gennem Statholderen, eller maaske snarere det bør ske gennem Købmanden i Grindevik, der plejer at komme hertil først og med vor høje Hr. Kanslers udtrykkelige Paalæg til Biskoppen i Skalholt, at hans særskilte Bud sporenstregs skal bringes til mig, og at han ikke maa vente til Stormarkedet, som plejer at holdes den 1. Juli. Sendebud, saa vel som Heste, har han nemlig nok af. Men alt, hvad der sendes gennem de nordlige Købmænd, kan der ikke ventes tilfredsstillende Svar paa, medmindre der gives Tilladelse til at benytte Forsendelserne den følgende Vinter igennem. Thi det gaar ogsaa ellers saaledes som nu: De kommer hertil paa det ubelejligste Tidspunkt, saaledes som vor Christen Jonsson i Slutningen; ganske vist bor han nærmere ved mig end de øvrige, men dog saaledes, at der bruges otte Dage til den Rejse; da han højt regnet kun ligger en Maaned i Havn, og vi i den Tid dog skal gøre den Tur to Gange eller mere hver Gang, saa o. s. v. Da jeg drog dertil, blev jeg overfaldet af et saadant Uvejr med Kulde blandet med Regn- og Stormbyger, at jeg ikke var mig selv ganske mægtig ved Hjemkomsten. Men mere end nok derom.

Nu til Eders Ærværdigheds Brev, som bragtes mig af denne Christen. Deri anmodes der om Ting vedrørende Historien ligesom i det forrige; der er tidligere givet Svar herpaa, saa godt som det efter Omstændighederne lod sig gøre. Ejheller mener jeg, at der hos os vil blive fundet noget til Fortsættelse af vor Snorri (eller maaske snarere Eders Snorri, thi Eder skylder han Lyset og sin egen Fremdragelse af Glemselens dybe Nat). Kongerne fra Haakon Haakonsøn til Margrethe findes i hvert Fald anført med Navn i Crymogæa. Og jeg mener, at noget lignende er udgivet paa Dansk efter norske Mindesmærker af Hr. Hvidtfeldt i Oktavformat, som man kalder det [Jens Mortensøn: Norske Kongers Krønike og Bedrift, Kbh. 1594]. Men hvad Grund er der, min kære Hr. Doktor, til at der skal søges efter disse Ting her, naar Norges Skildrer (eller maaske Eders Boghandler), som I venligt har sendt mig, i Værkets Efterskrift lover en fuldstændig norsk Kongehistorie? [Peder Clausen: Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica. Udsat paa Danske . . Kbh. 1633,4^o]. Det er altsaa der, dette skal søges. Hvorledes skulde jeg forholde Eder de Ting? Gid jeg blot havde dem! Alt hvad jeg havde sammenskrevet derom, har jeg engang paa vor kongelige

Majestæts Bud sendt til den kongelige Historiograf, Dr. Niels Krag, hvad ogsaa blev antydet de foregaaende Aar, da jeg ansøgte kongelig Majestæt om en Gunst. Og jeg har ikke noget Eksemplar deraf tilbage. Nogle Ark med nogle Optegnelser til den norske Krønike, som blev udgivet af Hr. Hvidtfeldt, og som jeg lige har nævnet, stødte jeg paa, da jeg gennemstøvede mine Reoler; nu ærgrer og skammer jeg mig over dem. Dog sender jeg dem, men paa den Betingelse, at de efter endt Læsning enten overgives til Flammerne eller sendes tilbage til mig, og at de ikke kommer nogen anden end Dr. Worm for Øje.

Forresten, Hr. Velynder: Med hvilke Ord og med hvilken Underdanighed skal jeg egentlig undskylde mig over for vor høje Hr. Kansler, fordi jeg ikke kan frembære skyldig Ydelse efter Forlangende? jeg er jo afskaaret derfra ved de Hindringer, som jeg gerne vil, skulde fremgaa af ovenstaaende. Da jeg nu villigt erklærer mig for hans fuldstændige Skyldner og ikke mener, at noget mere hædrende kunde times mig end at staa til Raadighed for hans Herligheds Forlangende. Da nu altsaa Ordene svigter mig, vil da min Hr. Velynder komme mig til Hjælp med sine Ord og undskylde mig over for hans Herlighed? Og nu til det øvrige.

For Dr. Pontanus' Historieværk, om hvilket jeg ved min Hr. Velynders Bistand har faaet mit Ønske opfyldt, siger jeg umaadelig mange Tak, endskønt jeg er uværdig til saa uhyre et Værk og saa vægtig en Historieskriver. Imidlertid har jeg fornøjet Købmanden. Det eneste Spørgsmaal, jeg her vil stille er, om jeg maa faa at vide, med hvilken Begrundelse han vil undergrave min og fleres Anskuelse om Thule, gaaende ud paa, at det ikke er Island? Tidens Ugunst og hele Vognladninger af Elendighed har næppe levnet mig Tid til i hele Værket at se det Par Sider. Men den store Mand havde tilstrækkeligt kunnet imødegaa min Opfattelse uden saa haard en Dommertone, hvormed han søger at trække Grunden væk under hele min Fremstilling, skønt han dog iøvrigt tiltaler mig uværdige altfor hædrende. Men hvis jeg blot paa mindste Maade havde naaet ham i Lærdom og havde erhvervet mig blot en ringe Del af hans Myndighed, saa vilde jeg maaske søge at paavise, at det var lovlig tidligt, han havde triumferet over min Opfattelse. Sit stærkeste Bevis henter han fra Ansgars Tid og Kong Ludvigs og Pavens Dokumenter o. s. v. Hvis der kan findes nogen Indvending derimod, vil mit Grundlag ikke saa ganske svigte, som han siger. Thi der kunde lettere gives Svar paa alt det øvrige, ja en Slags Svar, som bygger paa, hvad Pontanus selv meddeler. Han lægger største Vægt paa den Kendsgerning, at Island og Ptolemæus' Thule ligger paa samme Breddegrad. Her ønsker jeg at blive belært af Eders Elskværdighed: Er mon dette Argument uimodsigeligt? Thi Forudsætningen maatte være denne: Alle Lande, som har

fælles Breddegrad, er de samme o.s.v. Men her er ikke Stedet til Disput, og ikke engang Lyst har jeg dertil, saalænge vi her har faaet en Sommer, som var det en Vinter, og derfor er i haardt Bekneb for Grønsvær, Græsning og Kvægavl. Thi Kulde og Frost med uophørlig Nordenvind har gjort al Jord og alle Græsgange ikke-mælkeydende. Men det er bedre at falde i Guds Haand end i Menneskers. Ham være Hæder, Ære og Taksigelse.

Til Magister Stephanius skrev jeg i Juni sammen med Svaret paa Hr. Velynders forrige Brev: Blot for at det skulde lide samme Skæbne som det til Worm! Hvad Eders Elskværdighed velvilligt har fortalt mig om Nicotinplanten, anser jeg for lige saa stor en Velgerning som det øvrige, jeg har modtaget fra Hr. Velynder.

Jeg vender tilbage til Dr. Pontanus: Det er gennem Eder, jeg først har faaet noget at vide om hans Værk, og at der deri findes en Omtale af min Anskuelse vedrørende Thule og Island, gaaende ud paa følgende: »Men han tilfredsstillter mig ikke paa alle Punkter«. Hvis Hr. Velynder vil unde mig at fremkomme med en eller anden Udtalelse i sit næste Brev, vil jeg føle det som en ny Velgerning.

En Tilføjelse, skønt Brevets øvrige Indhold uvedkommende:

Tilbage staar nemlig, at jeg her — med Forlov — fornyer min Bøn for Hr. Illugi (paa vort Modersmaal: *sira Illugie Ingialldson*). Han blev viet til Kirkens Tjeneste af Hr. Otto [Oddur Einarsson], den salig afdøde Biskop til Skalholt, og dengang jeg under den afdøde Biskop Hr. Gudbrands Sygdom og paafølgende Død alene bestred Tilsynet med Holar Stift, blev han af mig antaget som Medhjælper for at lette mig for Arbejdet med mit Sognekald: Nemlig saa længe som jeg var optaget af Omsorgen for Stifts-tilsynet og følgelig trængte til ham, og saa længe han levede ugift. Men efter at Hr. Thorlak er fulgt efter i Holar Stift, trængte jeg ikke længere til en Medhjælper, og merbemeldte Hr. Illugi har giftet sig, saa at han nu er nødt til at underholde Hustru og Børn. Jeg har derfor bedt Hr. Biskoppen om at lade ham komme i Betragtning, og at det ikke skulde komme ham til Skade, at han har været min Medhjælper, mens jeg udøvede Tilsynshvervet. Men den gode Biskop opsætter stadig sin Hjælp, somom jeg ogsaa fremdeles var istand til at understøtte Hr. Illugi, min fordums Medhjælper, fordi jeg nylig af kongelig Majestæt har haft Brug for at opnaa nogle beskedne Jordstykker fra Holar Kirke til mit Underhold. En Del Præster med ringe Aflønning nyder hans Majestæts aarlige Naadegave, der beløber sig til 100 Daler, som bliver fordelt til dem. Men der er ingen af dem, som ikke derudover har enten et eller andet Sognekald eller en Præstegaard, hvor beskeden den saa end kan være, undtagen denne Illugi, der hverken kan glæde sig over nogen Andel i Naadegaven eller noget Sogn eller nogen

Præstegaard. Endydermere er der blandt de Præster, som nyder Naadegaven, dem som betjener de Riges Kirker (»Kaldes Bønde Kircker, som riige Bønder ere Patroni oc eyerner Mend til«), og de er tilstrækkeligt rige til let at kunne ernære deres Præst og behøver ikke at plukke andre for den kongelige Naadegave: Hvormeget saa end Patronen eller Ejerne af disse Kirker selv taler højt om, at de hellere vil have det saaledes, for at de selv friere kan nyde Indkomsten af deres Kirker. Det er derfor, jeg beder Hr. Biskoppen, om han vil lade en Del af den kongelige Naadegave tilfalde Hr. Illugi, som er berøvet enhver kirkelig Indkomst: Navnlig fordi det Kongebrev, hvori Fordelingen af den kongelige Naadegave er indeholdt (efter hine Tidens gældende Forhold og Indretning) overlader det til Biskoppens Skøn at ændre Naadegavens Fordeling efter Tidernes og Personernes forskellige Vilkaar og tillige efter Provinsstholderens Raad, selvom den een Gang er fastsat. Men skønt Biskoppen svarer mig venligt herpaa, lader han sig slet ikke bevæge, fordi ingen af Præsterne gerne giver Slip paa den Naadegave, de hidtil har oppebaaret — som om det ahang af deres Skøn! Ogsaa tidligere er det jo ikke sjældent ændret! Jeg er altsaa nødt til at bøn-falde om Hjælp til nævnte Illugi hos de overordnede Myndigheder, for at de kan faa Medynk med ham, der hverken i sine Evner som Forkynder eller i Nidkærhed og Redelighed staar tilbage for andre, ja overgaar mange.

»Saa er da min underdanigste begering: att den strenge Herr Cantzeler villde gunstigst vere denne fattige oc hiepløse præstmandt, Sira Illuge Ingialdsen behielplig med en aaben sedell, hand maatte bekomme en passlig præste bolig, som først kand vaccere vdj en aff Stifterne, oc hannem kand efter leiligheden vere beqvæm. Men indtill saa lenge maatte niude nogett aff Kng. M^{tz} Almijse til fattig præster for Norden, det kunde vere 10 eller 12 daler, til hand bliffuer anderledis forsorget etc.

Hviss Herr Doctor villde nu paa min vegne vere vd om saaden promiss. hoss Herr Cantzeler, som for^{ne} sira Illuge kand nyde gott ad hoss Bisperne«,

lover jeg vor Taknemmighed, og det ikke i Ord alene. Men nu er den Bøn lang og tynd nok, hvad elskværdigste Hr. Doktor og Velynder maa tilgive.

Tilslut anbefaler jeg min Hr. Velynder og dertil det ganske Worm'ske Hus til den treenige Gud, og jeg beder til det sidste, at den berømmelige Worms Bevaagenhed aldrig vil svigte sin Arngrim, der nu er en Olding. Lev vel. Melstadir i Midfjord paa Nordisland. 1632.

Hvis det ikke er ubelejlgt at sende noget Glycerinsaft og Ingefær syltet, lover Købmanden beredvilligt Betalingen. Denne ønsker jeg dog gerne ind-føjet i Brevet paa Grund af Købmændenes særegne Regnskab, saaledes som det skete med Pontanus' Værk.

452. (Ep. 359, BA 119) *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 28.8.1632.

Evig Hilsen i Jesus Christus! Med Glæde har jeg den 25. Juli modtaget Eders Brev af 22. Maj dette Aar, I berømmeligste Mand og ypperlige Velynder. Men Grunden til, at det er kommet saa langsomt frem, var ikke hos Købmanden Christen Jonsson, hvem det var betroet, thi han havde med største Troskab afsendt det med de Skibe, som sejlede imod Syd-island, for at de kunde bringes hurtigere til mig, thi selv ankom han langt senere, da hans Bestemmelsessted er den nordlige Havn Hofda, som ogsaa ligger langt borte fra mit Hjem; men hans Haab skuffedes, thi den af vore Landsmænd, hvem det havde været betroet, sendte det med temmelig megen Tøven til denne min Udørk, hvad enten han nu ikke har kunnet andet, eller han har glemt det.

Men inderlig Tak siger jeg Eder, I berømmelige Mand, for den kærlige Omsorg, hvormed I har fremmet min Sag hos vor høje Hr. Kansler; ogsaa denne hans Højhed takker jeg for venlig Imødekommenhed, thi jeg har tilfulde mærket Virkningen af Eders gunstige Bevaagenhed over for mig. Jeg har nemlig faaet Meddelelse om, at Øens Statholder Rosenkrantz med Troskab har understreget Hr. Kanslerens Paalæg over for Hr. Biskoppen, nemlig at denne selv skal give Løfte om Godset, hvorom der næppe er Grund til, at jeg denne Gang skriver mere. Men skønt jeg har indrettet mig paa altid at have levet tilfreds med lidt, kan jeg dog ikke lægge Skjul paa, at der næppe i denne Præsteresidens, som de kalder det, kan leve to Præster anstændigt uden nogen anden Understøttelse, skønt hidtil Bekymringen for Udkommet med eller mod min Vilje har paahvilet mig alene. Der er altsaa i Nabolaget to Præstegaarde paa Lægfolks Hænder, Svalbard og Draflastadir; efter Skøn havde vi en af disse som Tilliggende til vort Laufas, naar her nødvendigvis sad to med ledige Hænder; og jeg skal heller ikke klage, dersom den indrømmes mig som ringe Forøgelse af min Indkomst, saalænge jeg skal sidde her som Paahæng. Ellers kan en tredie af disse lægges til de øvrige.

Hvad angaar hine gamle Kvad, saa gør det mig i Sandhed ondt, at jeg paa Grund af manglende Tid, ikke kan imødekomme hin ædle Stormands Ønske saa hurtigt, som jeg helst vilde; medens nemlig de danske Købmænd handler her, er Tiden ret kneben og opfyldt med Beskæftigelser og Ærinder. Dernæst, fordi de Bøger, hvorfra de skal udskrives, endnu ikke er mig forhaanden og tillige sjældne at erhverve samt adsplittede, jeg ved ikke hvorledes. Jeg husker, at jeg som ung overrakte den ædle Hr. Arild Hvidtfeldt en stor Pakke, som var sendt fra vor Biskop Hr. Gudbrand Thorlaksen,

salig Ihukommelse. Men vore Lægfolk, som besidder saadanne Beretninger fra de gamle, de stiller dem trevent til Raadighed og ruger over dem som Øgler over Guld uden andet Udbytte, end at de forpasser Tidspunktet. Men der er faa eller ingen af dem, som ret forstaaer de indflettede Kvad, og de springer dem derfor over uden at gøre noget ved dem. Men for faa Dage siden havde jeg tilfældigvis en lille Bog i Haanden, som til Slut havde Regnar Lodbrogs, Danmarks gamle Konges, Skæbnekvad; dog var det paa Grund af Pergamentets Smudsighed og den ældgamle Skrift meget vanskeligt at læse. Langt om længe har jeg med Besvær tydet det og tolket det paa den Maade, som I ser, for at det kan tjene som et Garantimærke paa min Forpligtelse til at være Oedipus for flere Ting af den Slags, naar jeg har faaet fat paa dem. Som det ses, taler den danske Oversættelse næppe til min Fordel, men i Fuldkommenhedens Sted maa det træde, at jeg vil yde, hvad Tiden tillader. En eller anden Islænding, der opholder sig i København, og som har godt Kendskab til Sproget, vil altsaa kunne udarbejde den danske Forklaring til dette Kvad, hvis vor høje Hr. Kansler bør se den, thi min Haandskrift er det en Gru at se, knudret som den er og fuld af Overstregninger, der skyldes Hastværket. Men at jeg denne Gang kun yder lidet, det beder jeg indtrængende om Tilgivelse for. De Fortællinger, som de kalder *Skjöldunga Sögu*, husker jeg ikke at have læst, og jeg ved heller ikke, hvor de kan faas; jeg kan altsaa ikke ordne noget her. Saa meget har jeg læst, at Skjold har været Konge i Danmark, og at hans Efterkommere kaldtes Skjoldunger, og at en hvilkenksomhelst Konge endnu som fordem digterisk kaldes Skjoldunge efter hans Navn. Mellem mig og Hr. Arngrim, min fordums Lærer, hvem jeg altid vil ære, er der nu en saa stor og vanskelig Afstand i Opholdssteder, at der næppe udveksles Breve mellem os en eller to Gange om Aaret, og næsten ethvert Haab om Samtale er udelukket, hvilket smerter os begge.

Berømmeligste Mand! Det var forkert, hvad jeg skrev ifjor om en Runemester [Jon Gudmundsson], om hvem en Mand blandt vore Landsmænd, en af de ansete, fortalte med Bestemthed, at han skulde føres til Danmark; men bagefter fandt jeg ud af, at det var en Løgn, et Onde som paa denne Jord ikke blot sniger sig langs Jorden, men springer os gennem Hovederne, hvilket jeg beder mig undskyldt.

Lev lykkeligt og vel, berømmelige Mand, og ophør ikke med at holde mig i samme Gunst som hidtil. Laufas den 28. August 1632.

Min Søn Benedikt hilser Eder mangfoldigst med underdanigst Hengivenhed.

453. (Ep. 115, BA 177) *Fra Thorlak Skulason paa Holar.* 31.8.1632.

Mangfoldig Hilsen i Vorherre Jesus!

I skal vide, berømmeligste og fortræffeligste Hr. Doktor, ærværdige Præceptor, at min Helbredstilstand er langt bedre end tilforn og for en stor Del opfylder baade Eders lykkelige Ønsker og Forvarsler. Ære være Gud og Eders Omsorg!

Om Brynjulf [Sveinsson], hvem jeg ønsker det bedste, hører jeg med Glæde, at han har vundet sig de akademiske Fædres Bevaagenhed og har besluttet at forblive blandt Eder. Gud skænke hans Beskyttere Glæde af ham! Thi han er en god Yngling udstyret med de Sjælsevner, som selve disses Giver i det hele kunde ønske fremmet. Fædrelandet kunde ganske vist have behøvet hans Kræfter, men det foretrækker vel til egen Skade at undvære dem fremfor at udnytte dem paa en Maade, der er ham utjenlig.

Min ærværdige Faders og Forgængers, Hr. Gudbrand Thorlakssons, Levnedsløb skrevet af Hr. Arngrim [Jonsson] sender jeg sammen med dette mit Brev. Jeg vilde samtidig have sendt den Ordliste, hvorom I skriver, dersom det havde været mig beskaaret enten at eje eller erhverve den. Af vore Aarbøger fremgaar det, at der for 82 Aar siden ikke trivedes nogen Skoler paa Island. Og hvis nogen i den Vankundighed har erhvervet sig Sans for det latinske Sprog, maatte det nødvendigvis være sket i fremmede Lande, enten Paris, Tyskland eller Danmark. Og hvis vore Forfædre har sammenskrevet noget af denne Slags, saa er det dog gaaet til Grunde paa Grund af den følgende Tids barbariske LigeGYldighed, især da der paa den Tid ikke anvendtes nogen Bogtrykkerkunst. Det var Hr. Gudbrand [Thorlaksson], der som den første bragte denne til vort Folk omkring Aar 1573.

Jeg vil nu ikke driste mig til mere Henvendelse til Eder, berømmelige Hr. Doktor. Gid I maa leve og trives lykkeligt og nyde Held i alle Foretagender til største Gavn for Universitet, Kirke og Stat.

Skrevet i Holar paa Island den 31. August 1632.

454. (BA 120) *Fra Magnus Olafsson paa Akureyri.* 1.9.1632.

Evig Frelse ved Jesus Christus! Medens jeg opholdt mig i Havnen hos vor Købmand, Eders Medborger Christoffer Bremermand, fremstillede der sig en ung Studerende ved Københavns Universitet, hvem I, berømmelige Mand, bedes betragte som anbefalet til det Hverv at afskrive min rytmiske Fremstilling og oversætte den til Dansk, om det synes saa; det var det, jeg berørte i mit Brev; han kan nemlig baade skrive smukt og skrive Dansk. I den Anledning vil jeg gerne medgive denne unge Mand, som tillige er

min Hustrus Søstersøn, min yderligere Anbefaling, ligesom jeg tidligere anbefalede ham som Elev, idet han har tilbragt sidste Vinter hos os og nu vender tilbage til Eder. Den berømmelige Hr. Doktor og ærværdige Vellynder maa tage tiltakke med disse faa Ord, skrevet midt i Sømandstum-melen. Lad førnævnte unge Thordur Gislason mærke, at de trods deres Kortfatterhed dog har nogen Vægt. Lev vel og lykkeligt i den Herre Jesus Christus.

Akureyri, den 1. September Aar 1632.

Jeg, Benedikt Magnusson, som nu er ankommet fra en langvarig Rejse, og derfor ikke kan skrive til min berømmelige Hr. Præceptor, jeg ønsker og nedbeder af et fuldt Hjerte al Velfærd og Lykke med ydmyg Taksigelse.

455. *Til Peder Schjelderup i Trondheim.*

ca. 9.10.1632.

Tillykke med din nyfødte Datter! Jeg sender en Norgesbeskrivelse som Tak for din Gave. Det gaar dine Søner godt. Jeg tilraader dig indtrængende at imødekomme deres Bønner om at maatte rejse udenlands.

(W I 162).

456. (Ep. 381) *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

9.10.1632.

I Juni Maaned afsendte jeg et Brev til dig med din Svigerfader, Eders Højærværdighed, og dertil føjede jeg endnu frisk fra Trykken den Norgesbeskrivelse, som du har sendt Hr. Kansleren. Da det ikke har været muligt at faa Manuskriptet fra ham (da han jo havde overladt Bogtrykkeren det til Trykning), sendte jeg det i trykt Tilstand. Men jeg nærer lidt Tvivl om, hvorvidt mit Brev er rigtigt besørget, for saa vidt som du i dette Efteraar med Forbigaaelse af mig har skrevet til dine øvrige Venner og ikke svaret paa mit. For at du dog kan se, at jeg ikke svigter min Pligt eller forsømmer nogen bekvem Anledning til at skrive til dig, se saa betænker jeg mig ikke paa for anden Gang at sende dig dette, skønt der næppe er noget andet, jeg kan skrive. Hvis jeg vidste, at du endnu ikke havde set Peder Clausens Beskrivelse, vilde jeg sende den. Fortæl mig det i dit næste Brev, om du vil. Han anfører i dette Arbejde visse Ting, som han har ordnet vedrørende Norges Dyr, efter hvilke jeg nærer en virkelig Længsel; hvis du kan faa fat paa den gennem Arvingerne eller andre, beder jeg dig sende mig den; den synes at fortjene min Omsorg og Gennemgang; jeg vil sørge for, at den maaske vender tilbage til dig i forbedret og forøget Stand. Gode

Nyheder er sjældne hos os. Jeg sender den tyske Præst [Bernhard Mejers] Broder Magister Ditlev Mejers Tilbagekaldelse [Revocatio wegen seines Irrthums von der Höllenfahrt unseres Herrn Jesu Christi, und der Höllen insgemein, d. 2. Sept. 1632 gethan, Glückstadt 1632], for at du kan se, hvad nyt han har iværksat i Holsten. Helvede er afskaffet, og vi skal alle gaa direkte til Himmels, onde saa vel som gode, men dette ligger uden for mit Gebet. Jeg er snarere ivrig for din Sundhed og beder dig og din Hustru og alle dine Børn leve i bedste Velgaaende.

København, den 9. Oktober 1632.

(W I 162).

457. *Fra Jacob Svabe i Sorø*

22.1.1633.

Siden jeg her er blevet Hovmester for den ædle Anders Thott, maa jeg erkende Sandheden i vor Venusiers Ord: Det gavner ikke Eleven, at Læreren tuder dem Ørerne fulde med Nyt, som maaske i en Ordstrid Sokrates kunde slaa ud, Pythagoras, Vismanden Plato

[Horats Sat. II, 4, 2–3]

Min Forgænger, Hr. Søren Hansen har givet sin Elev mere, end hans Mave kunde fordøje: Som den Ordgyder han selv er, har han prydet Anders Thott med laante Fjer, og jeg er kommet i en farlig Stilling ved ikke at kunne fortsætte hermed. Vor Forstander, Hr. Just Høeg har paa min Anmodning velvilligt ladet Faderen, Hr. Tage Thott, dette vide, for at jeg ikke skulde komme i Mistanke for at svigte Sønnens Tarv. Jeg haaber, at I paa samme Maade vil tage mig i Forsvar hos Dr. Brochmand.

At I har mistet Eders to spæde Døtre, smerter mig dybt. Skæbnegudinder agter ikke paa Aldersorden. Vi er alle som de Sæbebobler, et Barn blæser fra en Ske: Nogle svinger sig højt tilvejs, andre gaar straks tilgrunde. Efter Guds Godheds Plan forskaanes nogle for at trættes paa en lang Livsvandring: Trøst Eder med Eders øvrige frisk fremspirende Poder!

Jeg tilbagesender Philip Glasers Epitome Historica [Syngramma Historiæ theoreticæ, Strassburg 1601, 4°]. Jeg beder Eder hilse Dr. Thomas Fincke.

(Fol. 79).

458. *Til Samme.*

1.2.1633.

Tak for deltagende Trøst i min Sorg. Det er klogt, at du har imødegaaet Mistænkeliggørelse for Forsømmelighed. Jeg vil støtte dig med min Anbefaling og har altid stølet paa din Retskaffenhed. Min Glaser har jeg faaet tilbage, men tør ikke betro Sendebudet min Harvey. Jeg vil gemme den, til du kommer hertil. Hils Dr. Meursius, Bursar, Stephanus og Drachard.

(W I 162).

459. *Til Peder Schjelderup i Trondheim.*

7.2.1633.

Din Søn Jørgen, som har boet i mit Hus, vender hjem med en smuk theologisk Attestats. Det skyldes hans egen Beskedenhed, at han ikke har villet søge offentligt Rejsestipendium, men det glæder mig, at hans Fader vil lade ham studere videre i Udlandet. Han vil fortælle om den Sorg, der har ramt mit Hus.

(W I 162).

460. *Til Samme.*

24. 2. 1633.

Tak for dit deltagende Brev. Mine mange Sorger smerter mig, men jeg hengiver mig i Guds Vilje.

Niels Schjelderup vender nu hjem til sin Fader, og jeg medgiver ham det bedste Skudsmaal for den Tid, han har boet i mit Hus.

(W I 163).

461. *Til Otto Sperling i Kristiania.*

24.2./23.4.1633.

Til Statholderen har jeg skrevet om min Broder Jens Worm, der søger et Fogedembede e.l. i Norge, men da store Mænd kan være glemsomme, bedes du staa ham bi, saa godt du formaar.

(W I 163).

462. *Fra Joachim Burser i Sorø.*

5.3.1633.

Hvis du har rigeligt med Frø, som er lige til at lægge i Jorden, ønsker jeg meget gerne nogle og vil gøre Gengæld, dersom det ikke er at bringe Ugler til Athen.

(Fol. 26).

463. *Fra Niels Christensen Foss i Lund.*

5.3.1633.

Gud har skænket mig endnu en Søn, som skal døbes den 13. Marts. Du bedes komme og staa Fadder til ham.

(Fol. 39).

464. *Testimonium for Christopher Nielsen Sadelmager.*

19.3.1633.

Christophorus Nicolaus Otthonianus blev immatrikuleret 1627 fra Odense. Hans Præceptor var Hans Alanus, ved hvis Død 1631 jeg overtog ham.

(W I pag. 24).

465. *Testimonium for Johan Jacobsen.*

19.3.1633.

Johannes Jacobi Schiensis blev immatrikuleret i Juli 1629 fra Ribe Skole.

(W I pag. 25).

466. (Ep. 448) *Til Joachim Burser i Sorø.*

5.3./23.4.1633.

At jeg ikke kan imødekomme din Anmodning efter Ønske, skyldes dels min lille Haves Flora, der, som du ved, ifjor har været os mindre gunstig, dels at der i Aar ikke fra mine Venner er blevet bragt mig noget, som for tjener din Omsorg. Dog sender jeg nogle Smaatterier, som jeg i de seneste Aar har samlet hos mig selv, og jeg vil sende flere, hvis Afgrøden øger Bestanden. Imidlertid tror jeg, at det er et godt Varsel, at du er den første blandt mine Venner, som i dette Aar har villet give noget til min Havedyrkning. Alle gode Magter skal tilsmile dig, og du vil altid finde, at jeg erindrer din Velgerning. Lev vel og hils skyldigst alle dine.

(W I 163).

467. (Ep. 382) *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

23. 4. 1633.

Det var mig meget kært at erfare, at du med Hustru og Børn og din hele Husstand har det saa godt, som man kan ønske (hvilket dit Brev fortalte) — give den evige Gud, at du heldig og lykkelig maa trives og leve i mange Aar til stor Gavn for Kirken og til vor Glæde. Med os har den almægtige Gud handlet, som han plejer med dem af sine Børn, han elsker: Med en ondartet Koppesygdme har han bortkaldt min yngste Datter og kort efter min eneste lille Søn; de andre Døtre er endnu ilive, men to af dem undslap med Nød og næppe; det er sket efter hans Vilje; ham være Pris og Ære. *Jeg ser, at min Lod er mig saaledes tilmaalt, at dette kummerlige Liv skænker mig mere Beskhed end Sødme. Men man maa bære, hvad ej kan ændres, thi jeg har ganske hengivet mig i Guds Vilje. Men mange Tak skylder jeg da for de tilsendte Fisk, som jeg rigtigt modtog sammen med den indlagte Seddel; gid jeg kunde gøre Gengæld. Min Hu skal i det mindste staa til at gøre Gengæld, for at du ikke skal ophøre med, gennem dine Velgerninger i Hobetal, at gøre mig til din evige Skyldner. Altid er jeg forpligtet mod dig og dine. *

Jeg sender et Eksemplar af den norske Historie offentliggjort ved min Omsorg, saa godt jeg formaade; den længe ventede Historie om Dyrene vil saa fortsætte den, hvis Gud vil imødekomme vore Bønner, og vi kan opnaa denne Gunst fra dig. Nyheder at fortælle, som er dig værdige, har jeg ikke, undtagen at vor berømmelige Fyrste Ulrik efter Indtagelsen af Neisse i Schlesien blandt det bedste Bytte, som han vandt fra Jesuitterne, generhvervede Tyge Brahes Himmelglobus af Kobber, af forbavsende Størrelse; den har han sendt hertil og tilegnet Universitetet. Det er en Gave, som ikke kan vurderes i Penge. Tomme Rygter vil jeg ikke tilføje, da jeg

hellere vil, at du skal faa dem fra andre. Lev fortsat vel, mest retskafne Ven, og hils skyldigst alle dine.

København den 23. April 1633.

(W I 163).

468. (BA 85) *Til Gisli Oddsson paa Skalholt.* 23.4./15.6.1633.

To Breve har jeg modtaget fra dig ifjor, nidkæreste Biskop, begge skrevet i August, og saa saare kærkomne de iøvrigt var mig, saa var de det saa meget desto mere, som de meldte, at du var vendt hjem, frelst og i god Behold. Uden at jeg havde ventet det, er nogle af vore Skibe afsejlet til Eder, og jeg vilde have sendt et Brev til dig med dem, hvis de ikke var afsejlet hurtigere end formodet og var gaaet under Sejl, medens jeg var borte. Intet højere Ønske nærer jeg nu, end at jeg maa erfare, at vort Raad har gavnet din Hustru, og at der er ydet dig nogen Lindring i din Smerte. Hvis du fremdeles vil benytte min Hjælp, skal jeg ikke lade det skorte paa venskabelig Pligtfølelse fra min Side. Hvis der hos Eder forefalder noget til Berigelse af vor gamle Skrift eller vore Mindesmærker, haaber jeg, at du vil have mig i Erindring, og jeg vil fra min Side sørge for, at du ikke skal fortryde din Bistand. Lev vel.

(W I 164).

469. *Til Hans Arnoldsens de Fine.* 23.4./15.6.1633.

Jeg kan ikke efterkomme Indbydelsen til din Steddatters Bryllup paa Grund af min nære Slægtnings, Jonas Charisius' Enke Annas Død og Begravelse.

(W I 164).

470. *Testimonium for Jacob Christensen.* 6.5.1633.

Jacobus Christiani Scanus blev immatrikuleret 1628 i April Maaned fra Lund. Paa Grund af Fattigdom maatte han i 1630 opgive sine Studier. Jeg anbefaler ham til Velynderes Medynk.

(W I pag. 25).

471. (BA pag. 336) *Testimonium for Thordur Gislason.* 27.5.1633.

Theodorus Gislavius Islandus har studeret her i tre Aar. Velyndere bedes staa ham bi i hans hæderlige Stræben.

(W I pag. 26).

472. (Ep. 461) *Fra Henrik Køster i Odense.*

11.6.1633.

Berømmeligste Hr. Doktor og mest ærværdige Ven! Siden den Tid, da jeg forlod mit yndige Fædreland paa Grund af Skatteudsugerne af Geryons Slægt, hine Sædemænd, Opelskere og Indhøstere af Tab, og søgte Fristed i København tværsover de søblaa Veje ved Hjælp af den tømrede Hest (hvilket skete for godt og vel to Aar siden) har jeg trofast bevaret i Erintringen, at Eders Excellence altid har levet i sand Velvilje mod mig og med Flid ydet mig den bedste Bistand. Ligesom Fluen Gang paa Gang drages mod samme Sted, naar den har smagt dets Sødme en Gang (for at sige det med Homer) [II. XVII, 570—72], saaledes vender jeg derfor om og kommer tilbage til Eders Excellence paa given Foranledning, idet jeg atter nærer mangfoldig og stor Taknemmelighed for alle de mod mig saa rigeligt viste Velgerninger og Tjenester.

Hvis Eders Excellence bryder sig om at vide, i hvilken Tilstand mine Kaar her befinder sig, maa I vide, at min Begyndelse ved Guds Naade var god, dog at jeg imidlertid kunde ønske, at saa mange her paa Stedet, som er mig venligt stemte, ogsaa gjorde vel imod mig: Saa vist som der rigtignok endnu er saare mange, som er ret sløje Betalere, ogsaa de, som har Rigdomme nok — dog med Undtagelse af vore kongelige Befalingsmænd. De ikke ringe Udgifter, jeg baade den ene og den anden Gang har haft til Rejser — idet jeg endogsaa gjorde Rejsen fra København til Odense midt om Vinteren efter højættede Adelsmænds Opfordring — er mig endnu ikke godtgjorte; naar jeg undertiden beskedent lader et Ord derom falde gennem mine Venner, er det, som sagde man en Vittighed til en afdød over hans Grav; men hvad skal jeg gøre? Man maa lade Tiden raade; Adelsmænds Sind skal ledes, men ikke tvinges.

Jeg trykkes af Mangel paa Nyheder, bortset fra at Livet i forrige Maaned forlod Dr. Jens Mule, en Læge som var mæt af Dage; om jeg ikke tager fejl, er det den ældste Søn af Kongens Sekretær Iver Vind, som nu skal nyde hans kirkelige Præbende.

Jeg beder dig takke den fortræffelige Hr. Doktor Thomas Fincke, den af Lægekunst og Filosofi højt fortjente Mand, for hver enkelt af de Velgerninger, han har ladet mig mærke: Ligeledes fordi du anbefaler mig til Rektor Magnificus og hele Universitetets ærværdige Konsistorium. Især beder jeg om, at der maa bringes skyldigst Hilsen til Eders øverste Theolog, Hr. Doktor Jesper Brochmand, min høje Beskytter, ligesom ogsaa til Hr. Magister Wolfgang Rhumann, min Ven, som tillige med Doktor Thomas Fincke har gjort mig saa store Tjenester. Gid nu Eders Excellence maa være ved lykkelig Helsen i Herren.

Odense, den 11. Juni 1633.

473. *Fra Peder Lasson i Randers.*

11.6.1633.

Medens jeg forberedte min Rejse til Frankrig eller Italien, bragte to Randersborgere mig i Strid mod Otte Marsvin, Lensmand over Dronningborg. Han er nu bortrejst, og I anmodes om at tale min Sag i København, da han ikke vender tilbage før Mikkelsdag. Hvis min Nærværelse er nødvendig, vil jeg gerne komme til København.

»Sender herhos en Spigelax til huusbehoff bedendis her Professoris hustru den icke forsmaart.

(Fol. 46).

474. (Ep. 116, BA 178) *Til Thorlak Skulason paa Holar.*

15.6.1633.

Ærværdigste Hr. Biskop! Af det Brev, du sendte mig afvigte Aar, ser jeg, at du nu kan glæde dig ved et lykkeligt Helbred. Ligesom dette er mig kært at erfare, saaledes ønsker jeg og beder til, at Gud vil bevare dig frendeles saa længe som muligt til sit Navns Ære og til Kirkens Gavn.

Vor Brynjulf [Sveinsson], som har vundet Magistergraden hos os, virker nu som Konrektor i Roskilde, hvor han, efter hvad jeg hører, udfylder sin Plads smukt og til stor Gavn for Ungdommen. Gid der paa lignende Maade var draget Omsorg hos Eder for vor Arngrims Stedfortræder Illugi [Ingjaldsson]; jeg ved, at han nærer et varmt Ønske herom.

Jeg siger saa mange Tak baade for den tilsendte Mindetale og for den islandske Ordliste; skulde der her hos os være noget, hvormed jeg til Gengæld kan vise min Hengivenhed, saa sig til, og jeg skal bestræbe mig for at imødekomme dine Forventninger. Imidlertid ønsker jeg, at du med hele dit Hus og hele din Familie maa være befalet til Guds Varetægt.

Lev vel. København den 15. Juni 1633.

(W I 164).

475. (Ep. 360, BA 121) *Til Magnus Olafsson paa Laufas.*

15.6.1633.

Berømmeligste Mand, ærværdige Ven! Jeg kan ikke udtrykke, hvor kærkommen den lærde og sindrige Udtydning af Regnar Lodbrogs Svanesang forekom baade mig og vor høje Hr. Kansler. Thi af den har vi lært mange Ting, da den er et fremragende Eksempel paa den gamle Digtekunst, Ting som er overleveret gennem Forskrifter og Love, men ikke saa let fattes af den, som er ukyndig i Kunsten og det gamle Sprog. Jeg skal sørge for, at det til din Ære ikke faar den sidste Plads blandt dem af mine Ting, som omhandler vore Oldtidsminder. Hvis flere Ting af den Slags kommer dig ihænde, beder jeg dig indstændigt om at erindre dit Løfte og gøre os del-

agtige deri. Især udbeder vi os følgende: Hvis der forekommer nogle af de Kvad, som af vor Saxo er gengivet paa Latin i Begyndelsen af hans Værk og som, efter hvad han ogsaa selv erkender, er laant fra Eders Landsmænd, at de saa maa komme til os udtydet ved din Hjælp. Thi der er sandelig ingen hos os, der vil kunne skille sig ved det Arbejde, i den Grad er vor gamle Aandskraft svækket, og det moderne Stads har udryddet den gamle Storhed.

Vor Thordur Gislason er nu vendt tilbage til Eder; han er en beskeden og ærlig Yngling, hvem jeg sætter Pris paa for hans Retsindighed og i alt Fald for din Skyld fremdeles vil lade være mig velanbefalet, dersom han kommer tilbage til os. Iøvrigt haaber jeg, at dine Sager er ordnet efter Ønske, og jeg ønsker, at der skal være sørget godt for din Søn Benedikt, som du maa hilse fra mig. Jeg ønsker, at du skal føle dig fuldtud overbevist om, at jeg her ikke vil svigte dine Interesser. Lev imidlertid vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

Den 15. Juni 1633.

(W I 165).

476. (Ep. 329, BA 16) *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 15.6./3.7.1633.

De Breve, du ifjor sendte mig, har jeg alle rigtigt modtaget og vist dem til vor høje Hr. Kansler, for at han med større Sikkerhed kunde forstaa, at jeg trofast havde udført hans Paalæg, og at du var rede til at iværksætte dem. Nu venter vi os noget fra din gamle Kone, og ligeledes Udredning af de tilsendte Tvivlsspørgsmaal. De historiske Kommentarer, du har sendt mig, sender jeg tilbage og takker samtidig for Venligheden. De samme findes blandt Manuskripterne i vort Bibliothek, hvorfra jeg adskillige Gange har haft dem fremtaget til mit Brug; spild da derfor ikke yderligere din Møje, da det staar mig frit for at søge mig dem der, naar jeg har Lyst. Jeg vedlægger en Tilføjelse til den norske Krønike, som jeg sendte for et Aar siden, idet jeg næste Aar venter din Dom derover.

Jeg har haft Møde med vor høje Hr. Kansler i Illugi [Ingjaldssons] Sag. Han lovede, at han gennem et Brev til Øens Statholder, saa vel som til Eders Biskop, vilde udvirke, at han fik sit Ønske opfyldt.

Angaaende Laksefangsten, saa er de Spørgsmaal, du rejser, af en saadan Art, at det, som skrives derom af Forfatterne, og det er meget, kun kan vinde ringe Tiltro. I stillestaaende Vande hældes visse Ting, som enten medfører Bedøvelse eller Svimmelhed hos de Fisk, som har smagt paa en saadan Spise; men i større Floder eller Vandfald, der bruser med stor Vold-

somhed, finder de næppe Anvendelse, fordi Medikamentets Virkekraft bortvaskes eller spredes ved de nytilstømmende Vande. Jeg sender en Rod af *Aristolochia rotunda* (om de øvrige er Botanikerne ikke enige, Størstedelen anser Cyclamen som henhørende til de fiskedrøbende Planter, der ikke anvendes til at fange, men til at dræbe dem), ligesom ogsaa nogle Bær, som fremfor andre anbefales til dette Formaal; de rives til Pulver, blandes med gammel Ost, Honning og Mel, deraf gøres Piller, der er mindre end en Ært, og naar Fiskene har smagt dem, overfalder de af Svimmelhed og fanges let med Hænderne. Hos os fanges Laks ikke med Kroge, men med netformede Slynger, som er tildannet forskelligt efter hvad der passer paa Stedet; derom kan vore Fiskere fortælle bedre end jeg. Disse Ting har jeg kort kunnet give som Svar paa dit Brev, da jeg er stærkt optaget midt i Herredagen. Lev vel.

(W I 165).

477. *Testimonium for Niels Jørgensen.*

16.6.1633.

Nicolaus Georgii Scanus blev immatrikuleret 1628, den 28. April fra Helsingborg Skole. I Juni 1631 blev han Hører i Ringsted. Han har prædiket for Theologerne og søger Præstekald.

(W I pag. 26).

478. *Fra Peder Bertelsen Struck i Asserum.*

19.6.1633.

Tak for Samvær fornylig. Urhønsene kommer først senere, da Katten har taget to nyudrugede Kyllinger. Jeg beholder [Comenius'] Janua [linguarum reserata, Lesna 1631, 8°] for at kunne gøre Udskrifter deraf. Din Svigerfader og min Beskytter [Biskop Mads Jensen Medelfar] skal nu snart møde for Herredagen. Gud staa ham bi og gøre hans Modstandere til Skamme.

(Fol. 76).

479. *Testimonium for Eggert Christensen.*

2.7.1633.

Echardus Christiani Frauderus blev immatrikuleret i Juni 1631.

(W I pag. 27).

480. *Til Peder Bertelsen Struck i Asserum.*

3.7.1633.

I din Taknemmelighed over vort beskedne Samvær har du gjort en Myg til en Elefant. Comenius' »Janua« vil komme dine Børn til Nytte, og jeg har selv et Eksemplar. Min Svigerfader er endnu i København og haaber paa et heldigt Udfald af sin Sag.

(W I 165).

481. *Til Henrik Køster i Odense.*

8.7.1633.

Tak for dit Brev. Al Begyndelse er svær. Du maa søge at overvinde Vanskelighederne, men Stormændenes Paaholdenhed og Ringeagt for Sundheden er svær at overvinde.

(W I 166).

482. *Til Jens Kjeldsen i Landskrona.*

23.7.1633.

Jeg sender en Kandidat med Attestats til Svalöv Pastorat; der skal sørges for Enken. For en epileptisk Patient paa 60 Aar er der ikke meget Haab. Hyppig Anvendelse af *Aqua Epileptica Langii* kan anbefales.

(W I 166).

483. (Ep. 411) *Fra Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen.* 26.7.1633.

Bedste Ven! Indtil denne Dag har jeg oppebiet en bekvem Lejlighed til at sende dig et Brev. Allerede tidligere har jeg flere Gange skrevet til dig, men aldrig har jeg modtaget noget Svar. Derfor paakom der mig en Tvivl om, hvorvidt mine Ark var kommet dig ihænde eller ej, men ogsaa Døden begyndte vi at tænke os. Men endelig er da mit Sind nu blevet befriet for Tvivl af en vis Mejer, som brystede sig af at være din meget nære Bekendte. Saa kært var dette mig, at jeg snart saavel i Aasyn som ved Miner dels fremførte, dels bevidnede en uudsigelig Hjertens Glæde. Jeg havde saa besluttet atter at skrive til dig og havde allerede lovet din Ven det. Men mine nærmeste forhindrede det, hvilket maa tjene baade til Forklaring og Undskyldning. Thi jeg havde for ikke saa længe siden taget en Hustru til Ægte. Medens hun indplantes og indpodes i min Husstand, syder hendes Slægtninge af saa intens Interesse, at de let satte en Pind for mine Ven-skabspligter mod andre Venner. Da dette saaledes var besørget, begiver jeg mig til Egnen omkring Bremen, hvor vi har et Gods liggende. Medens jeg opholder mig der og ordner mine Forhold, støder jeg ved et rent Tilfælde paa Overbringeren af dette Brev, en Tjener hos en dansk Adelsmand, og da han snakkede noget om Danmark, begyndte jeg endelig at spørge, om han kendte Familien Worm. Deraf frembød sig nærværende Anledning for mig, hvilken jeg, som det fremgaar, ikke kunde forsømme, skønt jeg slet ikke ligger paa den lade Side.

Altsaa, min Worm, hvorledes har du det? Hvad tænker du paa? Hvad taler du om? Hvad foretager du dig? Det er et helt Aarhundrede, hvori du nu har været tavs. Enten maa du nu lade mig tage min Død, eller ogsaa maa du lade være med længere at holde dine Studier skjulte for mig. Jeg

har nu Kræfter som en Tyr; saa langt er det fra, at jeg udmarves af de ægteskabelige Pligter. Førend jeg havde taget mig en Hustru, var jeg mager, udtæret af utrættelige Nattestudier. Medens disse nu har faaet Løbepas, er det utroligt, med hvilken Forøgelse og Kraft mit Bryst svulmer og Fibrene fyldes med Livskraft, naar jeg næres af denne overjordiske Luft, driver jeg mine Studier frimodigere. Det kan ske, at jeg bliver her Vinteren over, og bliver dette Tilfældet, skal Tiden ikke flyde mig unyttet hen; saa store er de Planer, jeg har fattet. Dertil tilskynder mig især den evigt mindeværdige Bartholin i hans Egenskab af Filosof. Ja, det er min faste Beslutning i Brevform grundigere at gennemgaa forskellige filosofiske Problemer. Dette bliver med Guds Hjælp saa rigeligt, at ingen Del af Filosofien skal lades urørt. Ligeledes i Theologien. Men skulde jeg vove dertil at føje »i Retsvidenskaben?« — og »i Medicinen?« Du ser Stoffet til en herlig Bygning. Efterhaanden som det vokser, ved jeg, at du vil yde vægtige og betydningsfulde Bidrag dertil. Og dette kommer du ikke til at gøre uden dit eget Navns Ære. Blandt alle vor fordums Vens Værker — jeg kan ikke mindes ham uden Taarer — er der intet, jeg har læst hyppigere eller med større Beundring end hans fysiske System [Caspar Bartholin: *Systema physicum*, Hafniæ 1628]. Nu vil det fremgaa med større Klarhed, hvor højt jeg sætter vor fælles Vens Lærdom. Af hans større Metafysik [Caspar Bartholin: *Meta-physica major*, Kbh. 1629, Strassburg 1630] lover jeg mig meget. Hidtil har det ikke været mig forundt at læse den; nu vil jeg herefter saaledes gennemlæse alt, hvad hin Aand har frembragt, at endog selve hans hedenfarne Sjæl skal glædes derved.

Hvis du har ydet noget i Medicinen, hvad du udentvill har, beder jeg dig sende mig det, thi mit Sind bruser af Trang til ogsaa at gennemløbe Banen med dig. Skønt jeg aldrig har set noget af dit, staar det mig dog klart, naar jeg læser dine Breve, hvor lærd og gennearbejdet det maa have været, dersom du har udgivet noget. Og hvorledes kan jeg formode det anderledes? Thi hvad der udstømmer fra disse gudbenaadede Naturer, plejer at være guddommeligt. Jeg bønfaller dig om i Fremtiden at maatte blive holdt underrettet om alle Ting. Jeg vil gerne, at mine Studier skal tilbydes og anbefales Danmarks høje Kansler. Kan de være til nogen Nytte, vil det tjene mig til største Hæder at gøre mig Flid for en saadan Stormands Skyld. Men maaske siger du til mig:

Hvad vil du her i min Borg? Sig, hvorfor færdes du her?

[Euripides: *Alkestis* v. 29]

Det er kun Æren ved at stille mig til hans Raadighed, der tilskynder og driver mig dertil. Thi eftersom jeg forlængst har indset, at denne berømte Mand ikke blot selv er meget lærd, men ogsaa — om nogen anden med

tilsvarende Fornemhed — er Beskytter og Velynder af de Lærde, kan jeg med min Kærlighed til Muserne ikke undlade at forelægge ham baade hvad jeg besidder som Naturgaver, og hvad jeg har tilegnet mig gennem min Uddannelse, og det af et fuldt Hjerte. Du, min Worm, vil i væsentlig Grad vinde min Taknemmelighed, hvis du paa dette Punkt antager dig Cabeljavs Sag. Lad mig ved første Lejlighed faa at vide, med hvilket Sindelag du har gjort det.

Den Mand, som giver dig dette Brev, lover snart at ville vende tilbage hertil. Lad ham ikke komme igen uden Brev! Jeg har før skrevet om — ak, vor fordums Ven! Bartholins Noter til Ciceros »Om Pligterne«. Er mon noget deraf blevet udgivet? Hvis ikke, saa sørg for, at det Arbejde bliver fremskyndet. Saa meget skylder du virkelig Forfatterens Eftermæle, saa meget Vennernes Bønner.

Jeg vil gerne have dig til at besørge vedlagte Brev til den berømmelige Meursius, men samtidigt ogsaa Svaret. Hvorledes gaar det egentlig med Ridderordenerne til Chiffletius? Hvis du har fundet ud af mere, saa send det. Jeg lover dig to Eksemplarer af det, som nu er besørget i Trykken [Joh. Jac. Chiffletius: *Insignia gentilitia equitum ordinis velleris aurei*, Antwerpen 1632,4°]. Læs imidlertid disse Bryllupsdigte. Undlad ikke skyldigst at hilse den ærværdige og berømmelige Brochmand paa mine Vegne, saa vel som Johannes Clüver, Svabe og de andre. Lev vel, min Worm, og bevar din Cabeljavius i dit Venskab.

Nuclam (som hører til min Medgift) tæt ved Bremen, den 26. Juli 1633.

484. *Testimonium for Jens Madsen Lund.*

3.8.1633.

Johannes Matthiæ Arrhensis blev immatrikuleret den 10. Juni 1631.

(W I pag. 27).

485. (Ep. 330, BA 17) *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

27.8.1633.

Vær hilset, berømmelige Mand, Herre og Velynder, ærværdig med al Højagtelse og Hengivenhed! Vore Nordsøkmænd er først indtruffet i August, da de Størstedelen af Sommeren har været holdt borte fra Havnen af den grønlandske Is. Brevet er afleveret sammen med de vedlagte Ting, som venligst er tilsendt. For dem alle hver især siger jeg af Hjertet al den Tak, jeg formaar. At blive istand til at gøre Gengæld, vil jeg vel næppe nogensinde kunne gøre mig Haab om; i denne Vinter er næsten hele Island blevet haardt hjemsogt af den himmelske Herres Svøbe — jeg erkender

det: den er velfortjent! Men nu til Eders venlige Brevs Indhold, Punkt for Punkt i Rækkefølge — i hvert Fald saa vidt, det bliver muligt i det ulykkelige og begrænsede Tidsrum:

Hvorledes saa end min Hr. Velynder baade ifjor og ellers har bestræbt sig for, at indynde mig uværdige i vor høje Hr. Kanslers Gunst, saa er det mig meget kært; jeg forstaaer heraf, at hint Vindpust fra samme høje Person ogsaa har tilviftet Statholderen og Biskoppen en Anbefaling for vor Illugi [Ingjaldsson], skønt hverken Statholderen eller Biskoppen endnu har tilkendegivet det ved noget haandgribeligt Bevis. Dog haaber vi, at det vil komme i Tidens Løb, saa at vi kan skyldte Eders Godhed saa meget desto mere.

Hvad nu angaar Udtydningen af de tidligere tilsendte Problemstykker, og hvad Doktorsens Brev omtalte, saa gør det mig ondt, at jeg ikke kan yde noget Bidrag, skønt jeg har vist baade Stokken og den vedlagte Skrift til mange. Og jeg tror ikke, at der let her skal kunne findes nogen, som kan forklare dem: Men at det altsammen staar til Dr. Worm. Ogsaa Eders norske Krønike fremstillet med Eders Kunst og Skønsomhed til det norske Riges evige Forherligelse, var mig meget kærkommen. Naar min Hr. Velynder det følgende Aar ogsaa afæsker mig min Mening, da er jeg baade uværdig og udygtig til at anses for Dommer; men hvad tillægger I mig ikke i Eders Venlighed! Fornemme Hr. Hvidtfeldt havde udgivet den norske Krønike i Oktav: En liden Bog, som ikke findes nogetsteds her. Dog mener jeg, den har været af samme Surdejg som dette Eders forøgede og meget skønne Værk.

Om Hr. Peder Clausen Undals Alder (og jeg hører nu, at han er gaaet bort) vilde jeg gerne have Oplysning; der kunde blive visse Ting at bemærke til hans Tilføjelse til Norges Beskrivelse, hvor han berører Island og Grønland; dette vil jeg gerne sende Eder. Thi det fremgaar, at Hr. Undal, forledt af den almindelige Vildfarelse, slutter sig til Dr. Pontanus' Opfattelse med Hensyn til Thule og Island: Endskønt jeg ikke kommer ind derpaa i disse Udkast, som sendes mine Herrer og Velyndere, Doktorerne Fincke og Worm, til Gennemsyn, og hvori der svares i nogen Grad for mit aldeles svigtende Grundlag [*Specimen Islandiæ historicum*].

Jeg sender imidlertid, berømmelige Mænd, nogle Sider betegnet med Titlen *Specimen* om Thule og Island; de skal bruges til venlig Imødegaelse af Hr. Dr. Pontanus, og hvis det tillades af mine Foresatte, skal de ogsaa engang udgives. Hvad enten nu dette Spørgsmaal benægtes eller bekræftes, saa gør det intet Afbræk i den danske Histories Sandhed og Værdighed. Derfor haaber jeg, at den højeste Embedsmand ikke vil lægge Hindringer

ivejen for Udgivelsen af denne lille Bog, men vil give de ulykkelige Islændinge frie Hænder til at kæmpe for deres Aarbøger. Om den Sag ønsker jeg Underretning fra mine Herrer Velyndere i næste Brev. I Tillid til Eders overvættes Elskværdighed sender jeg disse Sider, ikke blot til Gennemsyn, men (det vil I skænke Eders Tjener!) til Bedømmelse, Undersøgelse og Dom — ja, til Revselse! Thi jeg vil i ydmyg Underkastelse tage imod, hvad Eders Godhed her vil skænke mig, da I jo er mine Lærere og Foresatte.

De til Laksene bestemte Midler nedlagt i et lille Kar og forseglet med spansk Voks (det er, som jeg tror, Betegnelsen for »Lach«) er blevet afleveret; men ikke Rødderne, som Brevet omtaler. Og Købmanden siger, at de ikke er afleveret til ham, men saadanne Ting glemmes let midt i Forretningernes Forvirring. Gid der kunde naas noget Resultat med de øvrige Midler, saa vilde jeg næste Aar fremlægge en Prøve, Men Købmændene bringer os ingen Honning. Maaske kan vore Landsmænd fremskaffe Gammelost. Som jeg forstaar, kan der ikke ret let gøres Brug af disse Ting undtagen i stillestaaende Vand.

Men hvorom alting er, berømmeligste Worm! Hvilken Taknemmelighed skylder jeg ikke Eder, I store Mand, for Eders vaagne Redebonhed over for mine Ønsker. Hver Gang jeg tager af det syltede Ingefær med Glycerin-sukker, som er bragt mig nu samtidig, saa ofte, ja endnu oftere, vil jeg nedbede Held og Lykke over det Worm'ske Hus. Ja, om Livet vedvarer, og Gud skænker os rigeligere Udkomme, skal jeg vise mit Sindelag med et ydre Taknemmelighedstegn.

Nu tillader den 27. August ikke nogen yderligere Henvendelse til min Herre. Derfor samler jeg mig om Ønsker og beder Eder af Hjertet leve lykkeligt.

Skrevet paa nævnte Dato i 1633. Melstaður i Midfjord paa Nordisland. Men jeg undlod at skrive om den halve Enhjørning, der fremstilles paa nogles Skjold. Undervis, belær og fortæl mig, min Hr. Doktor, om den Hieroglyf. Jeg har ikke set andre Forfattere om Hieroglyffer end [Johannes] Pierius [Valerianus: Hieroglyphica sive de Sacris Ægyptiorum aliorumqve Literis, Leyden 1549, 1602, 1626, Fol., Basel 1567, 1575, Fol.], der paa dette Punkt er meget kortfattet.

486. *Fra Johannes Meursius i Sorø.*

31.8.1633.

Tak for Besørgelsen af Brevet fra Cabeljavius.

(Fol. 50).

487. *Til Samme. (Rørdam: Hist. Saml. I, 1891 pag. 288, Meursii Opera ed. Lamius, XI Sp. 563.).* 3.9.1633.

Brevet til Cabeljavius skal blive sendt, saa snart jeg finder et Sendebud, men han, hvem jeg havde tiltænkt det, var rejst nogle Dage iforvejen.

I Hippokrates' Levned, skrevet af Soranus, staar der, at han var født den 26. i Maaneden *Agrianus*. Vil du med dit Kendskab til det græske Sprog sige mig, hvilken Maaned det er?

488. (Ep. 361, BA 122) *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 7.9.1633.

Eders bestandige Bevaagenhed imod mig, I berømmelige Mand, kan jeg ikke paa anden Maade gengælde end ved et taknemmeligt Sind, som inderligt vil bede til, at I maa faa den almægtige Gud, der frembringer og skænker from Bestandighed, som Eders mest trofaste Ven i Liv og Død og siden i Evigheden. Ærværdige Herre og Ven! Det Brev, som I havde skrevet til mig den 16. Juni i dette Aar, afleveredes den 14. August af vor Købmand Christoffer Bremen. Thi omkring denne Tid kunde endelig de danske Handlende naa frem til det nordlige Island; de holdtes borte af en frygtelig Isgang, saa at man i Aar næsten havde opgivet Haabet om deres Ankomst.

Men paa den ene Side glæder det mig, at Regnar Lodbrogs Sørgekvad med mine forskellige Antegnelser har behaget Eder; paa den anden Side er jeg ked af, at det ikke nu er muligt at sende noget af den Slags. I mit sidste Brev klagede jeg over, at det var besværligt for mig at faa fat paa Bøger, hvorfra jeg kan hente de Kvad, da de ikke findes i alle Fortidsberetninger. Overfor dem, hos hvem jeg kunde tænke mig, at der fandtes nogle, har jeg sandelig paaberaabt mig Hr. Kanslerens Vilje, for at de skulde overlade ham dem til midlertidigt Brug, men forgæves. Jeg har rigtignok samlet et Hundrede Stykker af den Slags *Viser* (det forekommer mig rigtigt at anvende dette Ord paa et fremmed Sprog: Hunkønsordet *Visa* betyder hos os et Digt) fra Fortællingerne om Jarlerne paa Orkneyøerne, som jeg endelig langt om længe har kunnet komme i Besiddelse af, og hvori mange betydelige Skjalde (en Digter kaldes en *Scállid*) kunstfærdigt digter med gamle Ordformler, som nu overstiger de flestes Fatteevne; denne især har jeg forsøgt at belyse med en dansk Oversættelse. Men skønt jeg drives af en særlig Interesse for at udforske disse Edda-Oldsager og gerne kunde ønske at føje dem, der ønsker disse, er der dog Forstyrrelser, baade indre og ydre, der forhindrer mig i andet end en sjælden Gang og stjaalent at kunne dvæle ved saadanne Sysler: For Tiden er jeg ogsaa uden Medhjælper, især en, der kan afskrive de danske Ting rent. Thi min Søn, som kunde have udført disse Ting, har i den forløbne Vinter levet i Hr. Biskoppens

Hus og opholder sig der endnu; men min Haand ryster og svigter. Tillige lever jeg her paa Kysten i Omgivelser, der er fuldstændig bondske, ja ret et Salt-Land [Jeremias 17,6; Ps. 107,34]. At jeg derfor i Aar ikke kan staa ved mine Løfter, beder jeg ydmygst om Tilgivelse for. Jeg skal gøre mig Umage for, at du næste Aar kan se det indsamlede Hundredetal med Renter, blot Liv og Helbred giver mig Lov dertil.

Med min Søn Benedikt forholder det sig saaledes: Selv lever han i Hr. Biskoppens Hus, ellers er der ikke sørget for ham, hvad jeg heller ikke endnu har stræbt særligt efter. Alle, med hvem han omgaas i dette sit Fædreland, behager han saare ved sit rene Levned og sin enestaaende Dygtighed paa mange Omraader. Hvad Tiden vil bringe, overlader jeg til Gud. Til ham befaler jeg af Hjertet Eder, I berømmelige Mand.

Laufas paa Island, den 7. September 1633.

489. (Ep. 412) *Til Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen. 7.9.1633.*

Samfulde to Aar er forløbet, bedste Ven Cabeljavius, i hvilke jeg aldeles intet Brev har modtaget fra dig, undtagen det, som er skrevet paa Nuclam den 26. Juli, og hvori du klager over at have skrevet flere Gange uden at modtage noget Svar. Atter bedyrer jeg højtideligt, at jeg ikke har set noget, siden du sendte mig det meget yndefulde og høj lærde Bind Breve; snart efter skrev jeg tilbage sammen med Brochmand.

Aldrig har jeg dog modtaget noget muntrere og behageligere Brev fra dig end dette; jeg ser deraf, at dit Sind jubler over al Maade og er glad svulmende i sin nye Kærlighed. Give Gud, at et saa stort Gode maa vare ved for dig, og at hin Kærlighedskilde ikke maa ophøre at overrisle dit flammende Bryst, indtil vi kan glædes ved saavel Børn som Bøger fra Cabeljau, baade talrige og inderligt ønskede. Det er mit højeste Ønske, at den højeste maa velsigne dit Bryllup og gøre det frugtbart.

Min Aand er nu sløvet, og Byrden af min daglige Praksis bortjager næsten enhver Omsorg for alvorligere Studier, ja mangan Gang kalder den mig endog bort fra min offentlige Forelæsningspligt, saa at det ikke er mig givet at udtænke noget, som fortjener at se Lyset. Saasnart Kansleren med rige Løfter havde kaldt mig fra mine private medicinske og filosofiske Studier til vore Oldtidsminder, udgav jeg de danske Festkalendere, hvilke jeg sender. Den gamle Skrift, som man i Almindelighed kalder den gothiske, har jeg sammenfattet i et helt Bind, men vore Bogtrykkeres ufine Holdning forhindrer den i at se Lyset. Af de Mindesmærker, som i Danmark og Norge er smykket med denne Skriftart, har jeg samlet og fortolket nogle Hundrede,

paa hvilke den vedlagte Tulshøj er en Prøve. Men de maa kæmpe med Orme og Møl, da de endnu ikke finder nogen, som kan rive dem ud af Mørket. Jeg har derfor lagt disse Ting helt paa Hylden.

Da jeg i sin Tid læste over Fysikken her, gav jeg en Fremstilling af Aristoteles' »Om Verden«, som en Bogtrykker i Rostock udgav, men fyldt med Skavanker og Fejltagelser, saa at jeg ikke senere har vovet at betro ham noget. Af denne Art ligger der endnu en hel Del hos mig: Kommentarer til 8. Bog af »Akroasis«, et Bind kritiske Bemærkninger til hele den aristoteliske Fysik og andre mindre Sager. Siden jeg er begyndt at læse over Lægekunsten, har jeg udarbejdet Kunstens System efter den Fremgangsmaade, som Bartholin, salig Ihukommelse, har benyttet paa Filosofien: Ved at adskille Læresætningerne fra Noterne og Kommentarerne og udforme alt i paalidelige og faste Forskrifter. Jeg har afsluttet en dansk Plantelære. Jeg har dikteret Noter til Bartholins Skrift om Knoglerne. Nu beskæftiger jeg mig med Hippokrates' Aforismer. Med Mellemrum har jeg offentligt disputeret om medicinske Stridsspørgsmaal [Controversiarum medicarum exercitatio I—XVIII, Hafniæ 1624—52,4°], paa hvilke du her faar en Prøve: Skulde det maaske kunne faa dine Tænder til at løbe i Vand og tjene til herlige Overvejelser af dig i dine Breve? Pas paa, at disse ikke afbrydes af Kærlighedens søde Mysterier —

»Som Elsker er jo Hvermand Vismand selv«

[jvf. Eurip. Fr. 760, Nauck]

Nu, da Alderdommen lister sig ind paa mig, har jeg faaet nok af Anstregelser og hengiver mig til saa megen Ro, som det er mig muligt. Gud maa sørge for Resten.

Hvad der endnu ligger uudgivet efter vor Bartholin, bliver der draget Omsorg for enten af hans Svigersøn, den herværende højlærde Professor i Veltalenhed Magister Jacob Madsen [Aarhus], eller den baade haabefulde og højlærde Søn [Thomas Bartholin] han har.

Til Hr. Kansleren skal jeg ved given Lejlighed ikke undlade at anbefale dine Studier og tilbyde dine Tjenester, og hvis du ønsker ham noget tilbudt af dit rige Aandsforraad, skal jeg være redebon dertil og ikke lade dig savne din Worms Bistand i denne Sag.

Fordi han, der overbragte dit Brev, havde travlt (hans Ophold her strakte sig kun over to Dage), var det ikke muligt at oppebie et Svar fra Meursius, thi Sorø ligger over ti Mil herfra, og der gaar ikke regelmæssige eller daglige Brevbærere mellem os. Clüver virker som General-Kirkeinspektør i Holsten. Svabe er Hovmester for nogle Adelsmænd i Sorø. Fra Broch-

mand, der jubledede af Glæde ved at høre den gode Nyhed om dit Bryllup, tror jeg, at du vil modtage en Lykønskning. Jeg har ikke noget at føje til den berømmelige Chiffletius' Ordener, undtagen at da vor høje kongelige Majestæt ved sidste Herredag overdrog Hertugen af Holsten hans Len, har han med stor Pragt og Højtidelighed udnævnt ti af Fædrelandets vel-fortjente Adelsmænd til Riddere af den danske Orden. Om dens Oprindelse, Vækst og Værdighedstegn samt Love kan jeg ikke finde mere, end hvad jeg tilforn har skrevet til dig.

For Bryllupsdigtene, der var baade lærde og meget smukke, takker jeg meget. Atter Tillykke, kæreste Cabeljau, forsøm ikke din Kærlighed, mens dit Indre brænder og dit Bryst svulmer. Lev vel, hav det godt.

(W I 166).

490. (Ep. 458, Meursii Opera, ed. Lamius, Sp. 564) *Fra Johannes Meursius i Sorø.* 10.9.1633.

Dit Brev, berømmelige Mand, har jeg rigtigt modtaget. Jeg er ked af, at han som skulde bringe mit til Cabeljavius, er taget afsted. Hvis det ikke er til Ulejlighed, saa send det i et Omslag til Gerhard Vossius, der nu virker i Amsterdam som Professor i Historie. Han vil besørge det rigtigt til ham. Men hvis du selv skulde være uvidende om en Maade at sende det paa, saa vil Købmanden Jan van Gent, der bor i Eders Stad i Christoffer Iversens Kvarter, sende det paa bedste Maade. Han er min meget gode Ven og vil gerne paatage sig Hvervet.

Angaaende dit Spørgsmaal vedrørende Maanedensnavnet *Agranius* [Ἀγρίωνος], saa rinder der mig for nærværende ikke andet i Hu, end at det har været brugt paa Kos, men hvilken af Atheniensernes Maaneder den svarer til, er jeg ligesom du uvidende om. Lev vel, berømmeligste Mand, og bevar mig i det Venskab, hvormed du omfatter mig. Sorø, den 10. September 1633.

491. (Meursii Opera, ed. Lamius, XI Sp. 564). *Til Samme.* 13.9.1633.

Dit Brev til Cabeljavius har jeg overdraget Købmanden Jan van Gent, for at han skal bringe det til Vossius, skønt jeg ved, at Cabeljavius i denne Vinter vil opholde sig paa Nuclam. Tak for Hjælpen med Maaneden *Agrianus*.

492. (Ep. 459, Meursii Opera, ed. Lamius, XI Sp. 564—65) *Fra Samme.*
14.9.1633.

Vor fælles Ven Dr. Burser har rigtigt overbragt mig dit Brev, min bedste Ven. Gid min Bistand med Hensyn til Maaneden Agranius havde hjulpet dig. Men dog siger du Tak med den Elskværdighed, som er dig egen. Hvis jeg senere finder noget angaaende denne Sag, skal jeg ikke lægge Skjul derpaa. Med Hensyn til det Brev, som jeg har bestemt for Cabeljavius, saa overlader jeg Sagen til din Afgørelse, og du skal gøre, hvad der synes dig tjenligt, eftersom han, som du skriver, vil opholde sig i Nückeln hele denne Vinter, og jeg er ganske uvidende om, hvor det Sted ligger. Men hvis det gennem dig er muligt at faa at vide, hvor i Verden Nückeln er, og hvilken Stilling Cabeljau har der, saa vil det være mig meget kært.

Gennem Burser har jeg erfaret, at du atter er blevet beriget med Afkom, og tilmed en Dreng [Willum Worm]; jeg lykønsker af al min Evne og beder til Gud, at han maa vokse i Dyd og til Lærdom efter sin Faders Forbillede. Gud bevare ogsaa dig meget længe sund og blomstrende.

Sorø, i Hast, den 14. September 1633.

493. *Til Gerhard Vossius i Amsterdam.* 14.9.1633.

Paa Anmodning fra Meursius sender jeg vedlagte Brev til Amsterdam med en Købmand fra København. Jeg beder dig viderebesørg det til Cabeljavius.

(W I 167).

494. (Ep. 454) *Til Henning Arnisæus paa Frederiksborg.* 14./19.9.1633.

I vor Fakultetsdekanus, nu Universitetsrektor, den høje Dr. Thomas Finckes Fravær har vor høje Hr. Kansler overdraget mig det Hverv at skrive til dig. Han søger dit Raad i en tvivlsom Sag, som er underkastet det medicinske Fakultets Undersøgelse, og hvis Enkeltheder du let vil lære at kende af vedlagte.

En Kvinde i Helsingør anklages for Drab, fordi Fødselshjælperskerne mistænker hende for at have dræbt sit Foster, eftersom hun har haft rigelig Mælk i Brysterne, og de har fundet Huden paa Underlivet mærket med mange Revner. Hun benægter stadig at have gjort det, men hævder, at hun uden at ønske eller vente det har udstødt en Klump paa Størrelse med et Gaaseæg, som hun i tre Maaneder havde haft i Livmoderen. Sagen er behandlet i nogen Tid dels i hendes Hjemby, dels paa Herredstinget og er endelig af Dommeren oversendt til Lægerne. Du bedes venskabeligt ikke

undslaa dig for med et Par Ord at antyde, hvad du mener, der bør besluttes. Du vil til Gengæld finde os fuldtud rede til alle Slags Venskabstjenester.

(W I 167, hvor et gennemrettet Førsteudkast formentlig er ubenyttet og erstattet af en følgende Koncept).

495. (Ep. 460, Meursii Opera, ed. Lamius XI Sp. 565) *Til Johannes Meursius i Sorø.* 19.9.1633.

Straks efter vor Bursers Afrejse besørgede jeg dit Brev til Vossius gennem Købmanden Jan van Gent og lagde inden i mit eget, hvori jeg bad om, at han ved given Lejlighed vilde sende det til Cabeljavius. Hvad der er mig bekendt om Nückeln og vor Cabeljaus Stilling og Vilkaar, vil du kunne erfare bedre gennem det seneste Brev fra ham til mig, end af mig selv; jeg sender det derfor paa den Betingelse, at det ved given Lejlighed tilbagesendes. Jeg takker mange Gange for det venlige Ønske, som du giver min lille nyfødte Søn med paa Vejen; og intet vilde være mig kærere, end at jeg snart kunde gøre Gengæld paa tilsvarende Maade og høre, at din Familie var blevet forøget med en dansk Meursius. For at det kan ske, maa du leve vel og have det godt — og omfavn ømt din Hustru fra mig! Lev vel. København, den 19. September 1633.

(W I 167. Original i München Staatsbibl. Cod. lat. 2106).

496. (Ep. 455) *Fra Henning Arnisæus paa Frederiksborg.* 24.9.1633.

Til den berømmelige og fortræffelige Oluf Worm, Dr. med. og fremragende Professor ved Københavns Universitet, min Herre og fortrinligt ærværdige Ven!

Berømmelige og fortræffelige Mand, Herre og særlige Ven! Dit Brev, som du paa den høje Hr. Kanslers Befaling i Hr. Dekanens Fravær oversendte mig tillige med en Pakke Aktstykker, har jeg modtaget i Gaar ved Aftenstid og har straks gennemlæst det. Men skønt jeg ikke er saa utidigt nyfgen, at jeg ukaldet vilde trænge mig ind i et Gæstebud, der var tilberedt for andre, hvilket heller ikke Homer taalte af sin Broder uden en bebrejdende Bemærkning: Saa vil jeg dog — eftersom han, hvis Myndighed man ikke maa undfly, ønsker og befaler det saaledes — skrive min Mening, rigtignok med mangelfuld Kunst, men (som man siger) en hurtig Hund er en lydige Hund. Jeg ønsker ikke med min forud affattede Erklæring at give Forskrifter for nogen, allermindst for Eders højlærde Fakultet; snarere ønsker jeg med skyldig Lydighed at underkaste det, som her skrives af mig, Eders Kritik.

Men for at komme til Emnet og Sagens Kerne: Hvis den Kvinde, hvis Kriminal-sag behandles, havde staaet fast paa sin første Benægtelse og havde paa staaet enten ikke at have været frugtsommelig eller ikke at have født, saa havde hun kunnet overbevises ved de to Tegn, hvorpaa i Dag hele Bevisførelsens Kærnepunkt hviler, nemlig hvid og rigelig Mælk i Brysterne samt rynket og sammenfaldet Underliv: Mælken vilde vise, at hun havde undfanget, Rynkerne eller Revnerne at hun havde født, omend Beviset gennem de Tegn ikke havde været klart og tilstrækkeligt til Domfældelse, men kun retningsgivende og formodende. Thi dersom vi skal tro Hippokrates og Galenus i Aforismerne og Aristoteles i de levende Væsners Historie, saa foreligger der ikke ved Mælk i Brysterne et tvingende Bevis paa Fødsel, saalidt som ved Revner i Underlivet, men blot en kraftig Sandsynlighed, hvilket ogsaa nyere Retslærde erkender. [Ubaldu] Baldus [Consilia sive Responsa, Lyon 1559. Commentarii in Institutiones, Digesta & Codicem, I—XII, Venedig 1575] giver et Eksempel paa kraftig Sandsynlighed: E har Mælk i Brysterne og var forført, og Sextus Empiricus antager som sikkert: Hvis E har Mælk i Brysterne, har hun undfanget, og i Overensstemmelse hermed siger ogsaa Artemidorus: »Uden Samleje vilde hun ikke kunne udgyde [Mælk]«. Men de nyere Retslærde [Andreas] Alciatus [Consilia et Responsa Juridica, Basel 1531, 1603, Fol., Genève 1561, Fol. — Opera omnia juridica I—II, Basel 1558, Fol.], [Jacobus] Menochius [Consilia & Responsa juridica Libri XII, Frankfurt 1594, 1605, 1628, Fol.], [Josephus] Mascardus [Tractatus de probationibus I—III, Lyon 1619, Fol.] og [Alphonsus] Caranza [De partu naturali & legitimo, Genève 1629, 4°] har siden fastslaaet en Forskel mellem en tvingende og en stærk Sandsynlighed; som Eksempel paa førstnævnte anfører Fabius: E har født, altsaa har hun haft Samleje; denne Sandsynlighed anser de for tvingende, uomgængeligt og uigendriveligt, og derfra kan ingen Undtagelse tilstedes; Fabius kalder det et uigendriveligt Vidnesbyrd om Ting, som ikke kan forholde sig anderledes; men den af Sextus nævnte anser han kun for stærk, fordi der ogsaa hos ikke frugtsommelige, ja til Tider ogsaa hos Mænd, kendes Tilfælde, hvor Brystvorterne har ægte og uforfalsket Mælk; det samme bemærker [Severinus] Pinæus [De virginitatis notis, graviditate & partu, Paris 1597, 8°] med Hensyn til Underlivets Revner; de kan nemlig fremkomme efter hvilken som helst stor Hævelse i Underlivet, naar den har fortaget sig.

Men i nærværende Sag er det ikke Stedet for dette gamle og forslidte Spørgsmaal (thi »Ynglingen Hylas jo alle besang« [Verg. Georg. III, 6]), ikke blot fordi der intet foreligger om forudgaaende Svulmen, ved hvis Forsvinden Underlivets Hud har kunnet synke sammen og slaa Folder, men navnlig fordi den anklagede Kvinde selv ved andet Forhør har tilstaaet, at

hun har haft Samleje og undfanget og født, men nægter at det, hun fødte, har været levende og fuldbaarent, og tværtimod paastaar, at hun omkring den fjerde Maaned har udstødt en uformelig Klump, som hun kastede bort. Problemstillingen er altsaa:

Om det paa Grundlag af den Mælk, som er fundet i Brysterne et Aar efter Samlejet og paa Grundlag af de Rynker i Underlivet, hvorom Fødsels-hjælperkerne og andre hæderlige Kvinder, hvem det er blevet overdraget at foretage Syning af hendes Underliv, aflægger Vidnesbyrd, tydeligt kan bevises, at denne Kvinde har født et levende og fuldbaarent Foster og dræbt det, saaledes, at dette Sandsynlighedsbevis bør være stærkere end Kvindens Benægtelse, og om man bør domfælde hende uden Tilstaaelse i Overensstemmelse med, hvad de fjorten Mænd har ment, som er beskikket til Dommere i Sagen? Jeg mener, at dette simpelthen maa afvises, thi skønt der er fundet hvid Mælk i hendes Bryster og rigeligere ved første end ved anden Undersøgelse, saa angiver det intet videre, end at hun har undfanget: Revnerne i Underlivet vidner ikke om andet, end at hun har født. Men om det har været et fuldbaarent og levende Foster, hun har født ved en normal Fødsel, eller et ufuldbaarent og paabegyndt ved en Abort, det kan paa ingen Maade skelnes og afgøres ud fra disse Tegn, som er fælles og følger begge Slags Fødsler. Lægerne har rigtignok deres diagnostiske Tegn, hvorved de skelner en Abort fra en normal Fødsel, og blandt disse har [Paulus] Zachia [Qvæstiones medico-legales, partes I—IV, Rom 1621,4°, Leipzig 1630,8°] opregnet nogle i 3. Bog 2. Artikel, men de giver ikke nogen uigendrivelig Paalidelighed, hvorom man ikke kan tvivle, men kun en sandsynlig, tvetydig og angribelig, og de adskiller ikke det ene fra det andet undtagen hos en Kvinde, der endnu er varm efter en nylig Fødsel. Thi et Mellemrum og Tidsforløb udviser alle Forskelle; blandt disse Tegn regnes iøvrigt ikke Mælk og Revner, der, som jeg allerede har paapeget, baade ledsager en normal Fødsel og en Abort.

At det ikke har været et Misfoster, hun bragte til Verden, kunde maaske Mælkens Kvalitet vise, saavidt som Hippokrates i Bogen om Ufrugtbarheden bevidner, at der ikke viser sig Mælk i Brysterne paa dem, som bærer paa et Misforster; men de nyere, blandt hvilke jeg kan nævne [Petrus] Salius og [Paulus] Zachia, hævder, at det ganske vist undertiden viser sig, men udvandet, farveløst, i ringe Mængde og utjenligt. Men selv om det ikke har været et Misfoster, har det dog kunnet være en Abort af et ufuldbaarent Foster, efter hvilket der nødvendigvis er fulgt Mælkeforekomst og tillige en vis Udvidelse af Huden, saaledes at der af disse Tegn aldeles ikke kan drages nogen Slutning, som modsiger anklagedes Tilstaaelse.

Dog undrer det mig, at Dommerne har lagt disse ubetydelige og værdiløse

Tegn til Grund for deres Dom, skønt de snarere havde kunnet fremføre Tidspunktet for Samleje, som efter begge Parters Tilstaaelse er klart og sikkert, tilligemed de Ting, som var usikre, men som anklagede har tilstaaet gentagne Gange. Thi da hun blev forskrækket over Fødselshjælper-skernes Undersøgelse og bekendte, hvad hun tidligere haardnakket havde benægtet, saa har hun ogsaa sat sin anden Tilstaaelse under Mistanke for Usandhed. Derfor havde det været Dommernes Sag, efter at der var opnaaet Sikkerhed med Hensyn til Misgerningen, at foretage Undersøgelse om Tidspunktet for den begaaede Misgerning, hos de Mennesker, hos hvem hun havde opholdt sig paa den Tid, da hun hævdede at have aborteret, eller da hun burde have født, hvis hun havde bragt et levende Barn til Verden. Tiden for Aborten angiver hun selv og bevidner, at have aborteret omkring Sankt Hans. Tidspunktet for en normal Fødsel vilde være indtruffet til Vintersolhverv eller kort før eller efter, hvis der regnes fyrretyve Uger fra Samlejet, som begge henlægger til Foraars Jævndøgn. Thi hun vilde aldrig have kunnet skjule sine Smerter saa godt uden at hun ved en vis Sygelighed, Blegthed, Svulmen af Underlivet eller Blødning havde vakt en Mistanke om, at der var noget galt med hende hos de Kvinder, med hvem hun levede sammen, eller i hvis Tjeneste hun var, paa hvad Tid det saa har været, og hvoraf begge Tidspunkter for en Fødsel kunde fastslaaes, hvilket Fødselshjælperkerne siger (og det med god Ret), at de ud fra Undersøgelsen ikke kan afgøre. Thi om Revnerne fortæller de intet: Om de har været i rigelig Mængde, dybe, aabne, gamle og arrede, eller faa, overfladiske, friske, bløde og endnu rødlig, saa at det deraf havde været muligt at træffe Afgørelse om det omstridte Tidspunkt. Ejheller er Mængden og Hvidheden af Mælken et sikkert Kendetegn paa nylig Fødsel, hvormeget den saa end kan danne Grundlag for en Sandsynlighedsformodning om, at Fødselen har været senere, end Anklagede hævder. Thi hvorledes skulde ikke gennem ni eller ti Maaneder (thi med saa stort Mellemrum afviger det Fødselstidspunkt, hun selv angiver, fra Tidspunktet for Fødselshjælper-skernes Undersøgelse) Mælken bringes til at forsvinde og, om ikke fuldstændigt saa dog for Størstedelen, skjules hos en Kvinde, der ikke giver Die? Hvis hun har aborteret omkring Sankt Hans, d. v. s. i fjerde Maaned, vilde endvidere heller ikke Saarene eller Revnerne i Underlivet kunne være rigelige, gabende eller udbredte; fordi et tre Maaneders Foster ikke udvider Livmoderen saa stærkt, og Sammenfaldet efter en ringe Svulmen ikke vil kunne have efterladt sig saa mange og brede Rynker. Men dette paapeger jeg kun i Forbigaaende, fordi det ikke yder noget Grundlag for at dømme Kvinden, ejheller berører det Spørgsmaal, som er forelagt Eders Fakultet; dog kunde det tjene Dommerne som Tilskyndelse til med større Omhu at holde Forhør over den tilstaaede Misgerning og dens Art; denne er endnu

usikker og kan ikke erkendes ud fra de fremlagte Tegn; saa meget desto mere taler herfor, som Kvindens Tilstaaelse kan drages i Tvivl og kan gen- drives, omend ikke klart, saa dog ved Sandsynlighedsformodninger. Thi de sandsynlige Tegn er ganske vist ikke tilstrækkelige til, at en bestemt Dom kan fældes; men de paalægger Dommeren den Nødvendighed at foretage mere indgaaende Forhør.

Som Efterspil: Eftersom anklagede tilstaar, at hun har født i fjerde Maaned eller efter femten Uger, overlader jeg til Dommeren at tage i Betragtning, om hun herved kan undskyldes, idetmindste for en ekstraordinær Straf for Barnemord, idet hun forbryderisk har bortkastet sit Foster, som paa det Tidspunkt var levende og besjælet, og hvem ved, om ikke hun med Heksekunst har fremkaldt Abort hos sig selv? Efter den guddommelige Lovs Strenghed er just den, som har foretaget et saadant Indgreb paa en frugt- sammelig, at hun aborterer, hjemfalden til Dødsstraf, ifald Fostret har været besjælet. Exodus 21, Vers 22 og 23, hvilket ogsaa er optaget i kano- nisk Ret: c. Qvod vero. c. Moses. c. sicuti. 32. q. 2. Men Fostret besjæles, efter hvad man i Almindelighed tror, efter den fyrretyvende Dag fra Und- fangelsesdagen for Mandkøns, efter den halvfemsindstyvende for Kvinde- køns Vedkommende, skønt Augustin forsigtigt minder om, at Spørgsmaalet om Tidsgrænsen for Legemet's Aandeliggørelse gennem Sjælen ikke bør afgøres hovedkuls ved en letsindig Dom: Hvad det da end har været, som Kvinden har født og bortkastet, — saafremt det er kommet til Verden efter den 100. Dag, vil det, eftersom det da sandsynligvis efter Naturens Orden maa have været ilive, paahvile hende at godtgøre, at det, hun bortkastede, har været dødt i Moders Liv, hvilket rigtignok ikke kunde være Tilfældet uden enten et forudgaaende alvorligt Fald eller Sygdom; eller, hvis det levede, maa der gøres Rede for, hvorledes det ophørte at leve; Stedet maa ogsaa paavises, hvor det er blevet bortkastet, hvad det saa end har været.

Den første Del, du berømmelige Mand, tilbagesender jeg til dig som Svar efter min ringe Overbevisning til nogenledes Afgørelse af det fore- lagte Spørgsmaal, som vor høje Hr. Kansler ønskede det, og jeg beder om, at det ydmygt maa blive meldt vor høje Beskytter, men ikke førend hele Fakultetets Betænkning kommer til. Men den anden Del har jeg ment at burde tilføje til yderligere Underretning, fordi det tilfældigt randt mig i Hu, just som jeg skrev. I maa tilgive min hastige Pen og modnere over- veje hele Sagen indbyrdes.

Lev vel alle, og du især med din Hustru, der nu bør være i Barselseng, medmindre min Beregning slaar fejl.

Skrevet paa Frederiksborg den 24. September 1633.

Din meget hengivne

Henning Arnisæus.

497. (Ep. 456) *Til Samme.*

24./28.9.1633.

Din højlærde og skarpsindige Mening om det forelagte Tilfælde har jeg rigtigt modtaget gennem Sendebudet, og jeg siger paa alles Vegne umaadelig mange Tak derfor. Ved første givne Lejlighed skal jeg overrække det vor høje Hr. Kansler til Gennemlæsning, og jeg haaber, at der af dig alene er gjort Fyldest over for ham. Saa nøje ser jeg, at Enkelthederne af dig er afvejet og undersøgt, at næppe nogen kan finde noget at udsætte derpaa, hvorfor jeg endda slet ikke er i Tvivl om, at alle vil give det sin Tilslutning. Vort Møde opsættes til Dekanens Ankomst; han opholder sig endnu i Roskilde for at ordne Kapitlets Forretninger.

De Planterødder, som du søger, sender jeg alle, men af hver enkelt af dem kun en eller to, idet jeg, som du har set, kun har et ringe Forraad deraf. Jeg vilde have vedføjet en Gyvel, hvis ikke jeg antog, at den spinkle Plante efter Forsendelsen næppe vilde kunne taale den tilstundende Vinters Barskhed. Her er Frø af *Scorzonera Hispanica*, som med Held plejer at skyde op ved Foraarstid, naar de lægges i Jorden ved Efteraarstid. Udenlandsk Katost plejer ikke at overvintre i min Have; jeg vedlægger altsaa ogsaa nogle Frø af den, som er frembragt i Aar. En lille Plante af Jasmin venter jeg fra dig, naar Foraaret staar for Døren, og hvis du ellers har nogen Sjældenheder.

(W I 168).

498. (Ep. 166) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

26.9.1633.

Berømmelige Mand og Svoger, hvem jeg altid vil dyrke med højeste Ærbødighed! Hermed sender jeg dig den Bog, som jeg fornylig gjorde til Genstand for Omtale. Det synes at være en Codex med de norske Love skrevet paa islandsk Sprog; om jeg ikke tager fejl, er dertil føjet en Norske Kongers Krønike. Det bliver nu din Sag at dømme om dette Værk og velvilligst angive for mig, hvor betydningsfuld den er. Thi maaske finder vi Slagger i Stedet for Guld.

Iøvrigt er jeg nu fuldt optaget af at afskrive det Afskedskvad, som Regnar Lodbrog selv siges at have sunget ved sin egen Ligfærd. Det er mig visselig saa dyrebart som Guld, og jeg vilde af Hjertet ønske, at der var bevaret flere af den Slags Kvad, som kunde kaste noget Lys over vor Saxo. Kort sagt: Ved at læse et saa betydeligt Fortidsminde er der hos mig opstaaet en saa stor Længsel efter at lære det islandske Sprog, at jeg (med din Tilsladelse) ikke har kunnet dy mig for at afskrive den Ordforklaring, som Magnus Olafsson samtidig lader føje til den danske Omskrivning. Men

først og fremmest anmoder jeg dig om, at du vil gøre det muligt for mig at benytte en islandsk Ordliste eller et Leksikon, dersom en saadan findes i din Besiddelse, hvorom jeg slet ikke tvivler; ellers maa du bede Islændingene derom, hvis nogen hos dem dyrker de skønne Videnskaber. Du vil sandelig bevise mig en stor Tjeneste, hvortil jeg med alskens pligt-skyldig Redebonhed skal søge at gøre mig for tjent.

Lev vel og lykkeligt og hav det godt, du den svindende Oldtids sande Juppiter Stator og dit Fædrelands ypperlige Pryd, tilligemed din nys nedkomne Hustru og dine kære Børn, inderligt anbefalet til Guds Varetægt; og bliv fremdeles ved med at bevare mig i dit Venskab, thi jeg bevarer dig i mit for evigt.

Sorø den 26. September 1633.

499. (Ep. 167) *Til Samme.*

28.9.1633.

Jeg har undersøgt det tilsendte Haandskrift. Det indeholder de norske Love og Olaf den Helliges Historie, hvoraf jeg har en Kopi, og hvis Hovedpunkter du finder i den af mig udgivne Historie. Jeg sender dig den islandske Ordliste, som du kan sende tilbage, naar du har faaet nok af den; men den vil kun hjælpe dig lidet i Tilegnelsen af det gamle Sprog, thi den Sprogform, som de i Almindelighed benytter, er højest forskellig fra den gamle og poetiske, hvilket du selv vil erfare.

Cabeljavius' til mig adresserede Brev, som jeg gav Meursius at læse, vil jeg gerne have igen; mind ham derom, naar Lejlighed gives.

Med Hensyn til Cypren tager vi fejl; jeg mener, det er et Munkepaahit. Thi jeg kan ikke tro paa, at de før Eriks Død enten har brændt døde Indbyggere eller at de har sænket dem i Havet. I Forfatterens Interesse vil det være det bedste at forbigaa dette i Tavshed.

Lev vel. Skrevet i Hast. Den 28. September 1633.

(W I 168).

500. (Ep. 430) *Til Sir Henry Spelman i London.*

1.10.1633.

Fra England vendte for ikke ret lang Tid siden hjem til os en Studerende i de skønne Videnskaber, en god Ven af mig; da jeg med Iver udspurgte ham om Venner, fortalte han, at du kun meget sjældent var i London, og at han i al den Tid, han opholdt sig der, ikke havde faaet Lejlighed til at nyde en Samtale med dig eller glæde sig ved at se dig. Imidlertid fortalte han mig en glædelig, og forhaabentlig sandfærdig, Ting, nemlig at

anden Del af din meget udførlige Archæologus var i Trykken; alle de Lærde, som er ivrige efter at arbejde sig ud af dette Middelalderens Mørke, afventer og længes efter denne med lige saa stor Længsel som Hengivenhed. For mig har den sandelig været en saare nyttig Gave, mer kostelig end Guld, og de andre, med hvem jeg har gjort fælles Sag om den paa Grund af dens Sjældenhed, dem bereder jeg saa megen Fryd, at det næppe er mig givet i nogle faa korte Timer at nyde, hvad der burde være i min Varetægt. De trænger sig alle paa, rykker og opfordrer mig til at fravriste min Ven anden Del af dette Værk, og sørge for, at han ikke længere forholder de bedre Kredse et saa stort Gode; ja der findes endog blandt vore Stormænd nogle, som hævder, at de vil købe det for høj Pris, blot det kommer tilsalg. Visselig har du ved dets Offentliggørelse kastet saa meget Lys, dels over vore gamle Love, dels over vore øvrige Mindesmærker, som vi aldrig havde kunnet vente fra nogen af vore Landsmænd. Pas altsaa paa, du højtdannede Mand, at ikke Eftertiden skal sige, at du forgæves har anspændt din Aand med saa mange møjsommeligt gennemvaagede Nætter, saa mange ildelugtende Pergamenters Stank, saa mange gamle Bøgers Vrøvl. Vogt dig for længere at skjule den dig betroede Talent og narre os for saa stort et Gode. Jeg beder dig, min Spelman, sørge for, at vi ved første Lejlighed ser anden Del af din Archæologus; sørg for, at vi kan glæde vore Venner med den Gave! Sørg for, at hele Verden kan tilbede denne dit Navns og din Berømmelses Mindestøtte i sin Helhed og prydet med alle sine Lemmer. Det er mit højeste Ønske, at du nu snarest tilfredsstiller alle disse retskafne Folks Forventning, alle disse Lærdes Længsler. Forgæves har du skærpet deres Appetit, hvis du ikke mætter dem. Fuld af Haab har jeg skrevet dette i København den 1. Oktober 1633. Lev vel og lev længe, du ædlest blandt Forskere.

(W I 168).

501. *Til Jacob Svabe i Sorø.*

6.10.1633.

Tak for dit Brev. Jeg hører, at ogsaa [Erik] Gyldenstjerne er betroet dig, saa at dit Arbejde er fordoblet, men din Løn ikke forhøjet. En Hovmesters Hverv er besværligt. Jeg tilbagesender Harvey og Spigelius med [min el. din?] Søster.

(W I 168).

502. *Testmonium for Christen Clemensen.*

1.11.1633.

Christianus Clementius blev immatrikuleret 1616. Han har levet i mit Hus. I 1617 rejste han til Tyskland, Italien, Frankrig og England.

(W I pag. 28).

503. (Ep. 168) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

12.11.1633.

Betydelige Mand, Svoger og Ven, hvem jeg vil dyrke med største Ærbødighed! Da der viste sig en saa gunstig Lejlighed til at skrive til dig, kunde jeg ikke undlade med skyldigst Taksigelse at tilbagesende det Afskedskvad, som Danmarks sejrrigeste Konge, Regnar Lodbrog, engang siges at have sunget ved sin egen Ligbegængelse. Dette er visselig et fremragende Stykke blandt de danske Fortidsminder og kan tjene fortrinligt til Oplysning af Saxos Historie, nemlig hvor den berører denne Regnars Bedrifter. Og dersom Gud vil unde mig Livet, vil jeg til sin Tid ærligt kundgøre din Gavnildhed saa vel som den enestaaende Venlighed, hvormed du har vist mig den Ære at dele et saa sjældent Klenodie med mig. Men først og fremmest vil jeg gerne have, at du hæfter dig ved de Digte, som Magnus Olafsson kalder »Faniske«, og som findes omkring Side 7 og nøje svarer til nogle Vers hos Saxo, hvor de staar i 2. Bog Side 29 efter Frankfurter-Udgaaven. Thi se:

Vake æ og vacke — — Vina hoffudt
 Allir enu adstu — — ædil Sueinar
 Vek jeg ydur at vine — — ne ad Vifs runu
 Helldur vek jeg ydur — — ad hordum hilldar leike.

Disse gengiver Saxo saaledes paa det anførte Sted:

Vaagner i Hast nu enhver, der føler som Ven sig af Kongen,
 være det sig ved sin Daad eller blot ved sin hengivne Troskab,
 Helte, af Søvn vaagner op — — —

og senere:

Ej jeg Jer kalder til Leg i kælnø Jomfruers Kæde,
 Ej til at stryge den Elskedes Kind eller Bruden at kysse
 ømt paa den svulmende Læbe og klappe de yndige Bryster,
 ej til at drikke den skummende Vin og lystent at lægge
 Knæ imod Pigernes Knæ og skue de snehvide Arme —
 Ud jeg Jer kalder til Krigsgudens Gny, til de bitreste Kampe.

Jeg mener, at disse Strofer er et Brudstykke af den fuldstændige Samtale mellem Hjalte og Bjarke, som følger hos Saxo, lige til Slutningen Side 34. Og jeg er slet ikke i Tvivl om, at hvis vi havde dem fuldstændigt, vilde vi næsten kunne udfinde, og det uden Besvær, Saxos Mening om de *chelaë*, der i saa høj Grad gør os Knuder. Thi ogsaa de findes omtalt i den Samtale. Ogsaa Magnus Olafsson nævner sammesteds Biarkus (som hos Saxo kaldes Biarko) og hans Samtale. Derfor anmoder jeg dig indtrængende om,

at du ved given Lejlighed i dit Brev til Olafsson retter omhyggelig Fore-spørgsel om Resten af de Strofer, og om hvorvidt den manglende Del kan sendes til dig, hvis den er at faa fat paa. Jeg beder dig ogsaa lade mig faa Del deri, hvis de Købmænd, som jeg har hørt er vendt hjem fra Island, har bragt Oldsager af væsentlig Betydning. Den Latinsk-Islandske Ordliste, som du tillod mig at benytte, sender jeg nu samtidig tilbage.

Lev lykkeligt og vel og hav det godt, til stor Pryd for Fædrelandet, og bevar mig i dit Venskab som hidtil, thi jeg bevarer dig i mit for evigt.

Sorø den 12. November Anno Christi 1633.

504. (Ep. 169) *Til Samme.*

17.11.1633.

Lodbrogs Afskedskvad saa vel som den islandske Ordliste er blevet mig rigtigt tilbageleveret, og der er ingen Grund til, at du skal takke saa meget derfor; du ved jo, at jeg aldrig vil sige nej til dig, hvis der skulde være noget hos mig, som kan være til Gavn for dine ypperlige Bestræbelser.

Dine Iagttagelser om de »Faniske« Digte var mig saare kærkomne. Ingen skal kunne nægte, at Saxos Fremstilling paa det nøjeste passer til det, vi har, og Saxo synes just at antyde dette, idet han begrundet, hvorfor han gengiver det i bunden Stil. Og jeg betvivler ikke, at det Kvad vilde yde fremragende Bidrag til Sagen, hvis det var bevaret i sin Helhed.

Fra Magnus Olafsson har jeg i Aar ikke modtaget andet end hans Brev alene, hvori han undskylder sig paa forskellig Maade og til næste Aar lover et Hundredtal af Kvad [*cantiones*], som han har samlet fra Indberetninger fra Jarlerne paa Orkneyøerne. Næste Foraar skal jeg ikke forsømme ogsaa at minde ham om dette Biarkemaal. Men naar han blandt de andre Ting har sendt denne Strofe i udarbejdet Form, saa er Grunden den, at vi finder den saa stærkt anbefalet i Norske Krønike (se Side 299), og der ingen har været, der kunde optræde som Fortolker. Som du ser, er Strofen altsaa blevet sendt til ham og er vendt tilbage i saaledes oplyst Stand. Imidlertid vil jeg vende hver Sten, for at vi kan faa dette Digt fuldstændigt, enten fra ham eller fra andre.

Lev da vel og hav det godt, bedste Svoger. 17. November 1633.

Jeg beder dig sende Lodbrogs Afskedskvad, naar du har iklædt det latinsk Klædebon.

(W I 169).

505. (Ep. 413) *Fra Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen.*

23.11.1633.

Berømmelige Worm! Dine litterære Værker har jeg modtaget, og for nærværende Tid kunde sandelig intet behageligere end dette være mig hædt. Jeg glæder mig meget over din Fysik »Om Verden«; jeg ser og beundrer Rækkevidden af din Skarpsindighed. De vedlagte Disputatser er kløgtige og kraftfulde. Engang skal jeg udtale en udførligere Dom om dem. Ved dine Festkalendere har du imidlertid sat alle Danske i Taknemmelighedsgæld: Det er et Værk, der er en stor Konge og et stort Rige værdigt. Det var en straalende Bedrift af den højberømmelige Hr. Kansler at tilskynde dig dertil. Men da du nu er midt inde i Stoffet, maa du ikke spilde din Ulejlighed, men fuldføre det manglende. Jeg kan ikke sige, hvor jeg længes efter at se disse peripatetiske Stridspunkter. Min Worm! Jeg beder dig ikke lade dem fjæle sig længere i Mørket! Træf straks Forberedelser til Udgivelsen! Mig vil du dermed gøre saa taknemmelig som nogen af dine Venner. Thi jeg har længe brændt efter at indsuge, hvad du skriver. Hvis du længere undertrykker det System i Lægekunsten, som du skriver, at du har udarbejdet [Institutionum medicarum epitome, Hafniæ 1640,4°], saa er du ikke Læge.

Lad det være godt med vor Bartholins efterladte Værker. Der er ingen Tvivl om, at hans Svigersøn, dersom han er en saa betydelig Mand, tilsidst vil udgive det hele og høste Ros derfor, især hvis du lægger din Tilskyndelse dertil. Jeg beder og bønfalder dig ved Musernes Genius om stadig at gøre det.

Du lykønsker mig meget elskeligt til min Hustru. Jeg tager imod det Ønske med Kyshaand. Vi skal beflitte os paa, at din Forventning engang skal ske Fyldest og har allerede nu aflagt den første Prøve paa de Cabeljav'ske Evner: Vi skal snart have en Arving. Bliver det en Dreng, skal han lige fra Vuggen lære at efterstræbe de fædrene Sædvaner, d. v. s. med mig som Vejleder at dyrke Studier og elske dem, som er retskafne. Og lad da den ventede komme under disse Varsler! Hvad du skriver om mit Bryllupsdigt, er mig saare kært. Jeg vil altsaa vente paa, hvad du paa Brochmands Vegne lover mig. Den udmærkede Clüver maa du hilse meget, naar Lejlighed gives. Jeg glæder mig over at være anbefalet en saa hæderlig og lærd Mand. Det Brev, som du har overgivet Elzevirene til Besørgelse, har jeg endnu ikke modtaget; jeg har uopholdelig skrevet, at de skal sende det hertil og venter det altsaa hver Dag. Nu erfarer jeg, at han, som nylig gav mig det, agter at blive hjemme. Derfor bliver dette saa forsinket. Jeg stiller mig ganske til den højberømmelige Kanslers Tjeneste. Jeg vil gerne have alle hans Titler

afskrevet: Du vil ikke være ked af at være mig til Tjeneste i denne Sag. Gid jeg kunde leve paa samme Sted som du. Jeg nærer virkelig et saadant Venskab for min Worm, at det ikke kan udtrykkes. Men siden det ikke er muligt gennem personligt Samvær, beder jeg dig atter og atter om, at vi kan opveje dette fælles Tab ved hyppige Breve. Den [Bertel?] Knudsen [Aquilonius?], hvad er han for en Mand? Saavidt det fremgaar af hans Skrifter, er han højst veltalende; du kender ham utvivlsomt. Hvis det er Tilfældet, beder jeg dig sætte mig i Forbindelse med ham. Jeg har tidligere skrevet til ham, men efter hvad jeg forstaar har han næppe modtaget mit Brev. Jeg har i sin Tid kendt en vis [Erik] Krabbe, dengang Udsending hos den store Kong Gustav [Adolf]. Ogsaa om denne meget ærlige Mand kunde jeg lide at faa Underretning. Naar han blot hører mit Navn, ved jeg, at han snart vil genkalde sig i Erindringen, med hvilken Interesse jeg har omfattet ham hele den Tid, han opholdt sig i Sverige. Jeg holder meget af Svabe. Han fortjener Forfremmelse. Hvis du holder af mig, saa hjælp ham frem. Maaske har han selv forklaret dig, hvorledes det første Venskab mellem os begyndte. Ja, Worm, fordi han satte saa stor Pris paa dig, har jeg altid anset ham for værdig til, at jeg skulde omfatte ham med de inderligste Følelser. Jeg plejer at holde af dem, som enten har en fordelagtig Mening om mine Venner, eller giver dem et fint Vidnesbyrd. Da han opfyldte begge Dele, hvilket er det allerbedste, saa har jeg med god Grund antaget mig ham for din Skyld. Men at du vil bevare mig i dit Venskab, det ønsker jeg navnlig, at du skal bedes om. Jeg vil bestandig være din allerbedste Ven. Lev vel, min Worm, og lev lykkeligt.

Den 23. November 1633.

506. *Testimonium for Hans Hansen Winsløw.*

25.11.1633.

Johannes Vinslovius blev immatrikuleret den 24. April 1626 fra Lund. Han har i nogle Aar været Rektor i Kristianstad.

(W I pag. 29).

507. *Testimonium for Jacob Hansen Bruun (Brunov).*

27.11.1633.

Jacobus Johannis Neoburgensis er forældreløs. Hans Fader var Præst. Han blev immatrikuleret i November 1627. Efter to Aars Forløb blev han Huslærer i adelige Familier.

(W I pag. 29).

1634

508. *Til Peder Bertelsen Struck i Asserum.*

1633/34.

Tak for din Gave. Jeg sender her min Aarsdisputats om Nyrerne. Hils din Hustru.
(W I 169).

509. (Ep. 539) *Til Henrik Fuiren i Leyden.*

6.2.1634.

Dit Brev var mig saare kærkomment, min Fuiren; jeg modtog det rigtigst, omend forsinket, sammen med Frøene og [Adrian] Spigelius' Isagoge [de Re herbaria, Leyden 1633,24^o] og siger dig baade mange Tak derfor og kan ikke undlade at prise din Flid, idet du anvender din Tid og dine Udgifter saaledes, at det hverken høres om dig, at du sløves i dorsk Uvirk-somhed eller lader dig føre paa gale Veje ved Kammeratskab med fordærvede Mennesker. Følg det Spor, du har begyndt, og vig ikke fra din Bedstefaders [Thomas Finckes] Raad; hvis du saaledes stræber at blive din Faders Ligemand, tvivler jeg ikke om, at du tilsidst vender hjem til Gavn for dit Fædreland og til Glæde for os alle, i Besiddelse af den bedste Lærdoms Skatte.

Hvis Eders Anatomer har gjort særlige Iagttagelser i Mesenteriets Mælkevener (som jeg husker, at du hos os har set hos en Hund), beder jeg dig give mig Meddelelse derom. Jeg sender dig dette Aars Øvelse, hvori du vil se nogle Ting om Nyrernes Nytte, om hvilke jeg længes efter at høre andres Domme.

Den botaniske Øvelse hos [Poul] Moth er mig ikke ukær, ogsaa midt om Vinteren, da jeg ikke tvivler om, at han samtidig i sin Have vil paapege det særlige ydre Udseende. Thi denne Sennerts Methode synes snarere at tage Sigte paa Planternes Kræfter og Egenskaber end paa deres ydre Dragt og Udseende, som aldeles ikke bør forsømmes. Thi hvad hjælper det at vide, med hvilke Kræfter Rosen er udstyret, hvis du ikke ved, hvordan og hvorledes Rosens Blomst er? Men dette skal erfares gennem hyppig Berøring og Iagttagelse af den; hertil bidrager ikke lidet Planternes Sammenfatning i visse Klasser efter Skikkelse og ydre Form. Skønt der i det tilsendte Katalog over Haven er Ting, hvorefter jeg nærer en stor Længsel, vil jeg dog ikke

denne Gang bebyrde dig med deres Besørgelse, for at jeg kan have dig mere parat en senere Gang.

Jeg beder dig hilse Moth og minde ham om, at han ikke maa forsømme, hvis Lejlighed byder sig, at lære og øve sig paa Helbredelse af Brok gennem gylden Punktur; han maa ikke betvivle, at han til sin Tid vil høste det rigeste Udbytte af mit Raad. Dette ønsker jeg ogsaa sagt til dig.

Lev vel og vær sikkert forvisset om, at jeg omfatter dig og dine Bestræbelser med sand faderlig Hengivenhed.

København, den 6. Februar 1634.

(W I 169).

510. (Ep. 431) *Fra Sir Henry Spelman i London.*

14.2.1634.

(Udg. 1751 har fejlagtigt 1633)

Da jeg saa dit Brev, fortræffelige Mand, haabede jeg glad, at du havde modtaget mit, som jeg sendte dig forrige Aar. Men nu, da jeg har brudt og læst det, og der ikke deri forekommer nogen Omtale af mit, maa jeg anføre Overbringerens Upaalidelighed som Grund til, at der ikke blot er gjort Uret mod mig, men ogsaa mod dig og andre fortræffelige Mænd, Johannes Meursius og mine Venner, som bor tæt ved Polarkredsen, og til hvem jeg har skrevet fyldigt. Det var ikke en tilfældig lavtstaaende Brevdrager, som bragte dem, men en Adelsmand (ved Navn Hoël), Sekretær hos den berømmelige [Robert Sidney] Greve Leicester, der har virket som britisk Udsending hos Eders danske Konge. Han lovede rigtignok en sikker Overbringelse, ja han aflagde et formeligt Løfte, hvortil kom selve Grevens Omsorg og Ordre. Da jeg altsaa var skuffet i min Forventning, henvendte jeg mig til Manden i et Brev, og for tre Dage siden kom han til mig og svarede ærligt, at han havde anvendt al Omhu paa Besørgelsen, men da Danmarks Konge dengang opholdt sig i de dennesidige Egne af sit Rige (nemlig i Rendsborg i Hertugdømmet Holsten), saa havde Greven besørget sin Sendelse der og var derfor ikke kommet til Eders Egne. Men han hævder, at han har betroet vore Breve sammen med to Bind af vor Archæologus til Dr. Joseph Aver[y], en anset Mand og vor Konges Resident hos Hamburgerne; denne paatog sig venligst Overbringerhvervet, som han bestemt lovede at ville opfylde. Stillet over for denne Besked foretog jeg mig intet. Men hvis det forekommer dig rigtigt og inden for, hvad du kan overkomme, saa ønsker jeg, at du skal paaminde Residenten enten ved Brev eller ved Bud, hvilket ogsaa Sekretæren selv vil gøre. Og hvis de endelig (som jeg fra Begyndelsen har haabet) naar Eder ihænde, bønfaller jeg dig om at sørge

for, at de Ting, som du ser er bestemt for andre, sendes til de paagældende.

Hvad angaar anden Del af vor Archæologus (som Eders højtærede Landsmand Hr. Palle Rosenkrantz, medens han var den danske Konges Udsending her i England, venligst nedlod sig til at komme til vort Hus for at se), saa opholder den sig inden Døre udsat for Møl og Orm. Og hidtil har jeg hverken forsøgt noget med Hensyn til Trykning eller tænkt derpaa i Fremtiden. Vor Boghandler og Bogtrykker er Skarnsfolk, som med deres Kneb har gjort mig første Del, der var trykt paa min egen Bekostning, skibbruden og ubrugelig.

Men i samfulde seks Aar har nu et tungt Hverv kaldt mig bort fra denne Slags Studier; det er paalagt mig og andre af Kongen og gælder Under søgelse af Pengeafpresninger og Udsugelser begaaet af Myndighederne og Rigets Embedsmænd, dels gejstlige, dels verdslige, baade de paa Landet og i Byerne bosiddende. Imidlertid er dog hverken Erindring eller Længsel betaget mig efter at føje det sidste af Archæologus til det første, og blandt Breve fra flere Venner har dit meget venlige Brev ikke lidet tilskyndet mig ved at fortælle, at den udgivne Del er dig og Eders Landsmænd meget kær. Men jeg ønsker, at du skal tjene mig som Eksempel med Udgivelsen af din Bog om Runebogstaverne. Du skriver, at dine Venner daglig saaledes bortkalder den udkomne Del fra dig, at den næppe i nogle faa korte Timer finder Ro hos dig selv: Sammen med nærværende Brev sender jeg derfor et andet, men uindbundet, Eksempel af den samme, gennem samme Bud, som overbragte mig dit lille Brev. Se til, at ikke ogsaa dette unddrages dig! Hav det rigtig godt og lad os omhyggeligt og gensidigt pleje det Venskab, vi har fattet for hinanden.

London, i Barbican Street, den 14. Februar 1634, gammel Stil.

511. (Ep. 170) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

2.3.1634.

Berømmelige Mand, Svoger og Ven, hvem jeg vil dyrke med største Ærbødighed! Jeg har omhyggeligt gennemstøvet alle Reoler i mit Bibliothek og gjort alt for at opfylde, hvad du beder om. Men af Indskrifter har det i det hele kun bragt mig faa, navnlig af dem, som er udfærdiget med Runebogstaver eller andre fremmede Skriftegn. I det store Indskriftsværk [*Inscriptiones antiquæ totius Orbis Romani I—II*, Heidelberg 1614, Fol., Amsterdam 1616, Fol.], som [Janus] Gruterus har udgivet, findes dog paa Blad 142 ff. en og anden, som han meddeler er fundet i Gubbio i Umbrien. Jeg havde besluttet at sende dem til dig afskrevet saa godt jeg kunde med min egen Haand: Men paa Grund af forskellige Beskæftigelser var det ikke

muligt. Men hvis du gerne vil se selve Bindet, lover jeg ved første givne Lejlighed at lade dig faa det. Det vil sandelig være Ulejligheden værdt at have set det; saa kan de, hvis det passer dig, indføjes i din Bog.

Hos Hieronymus Rubeus, der har skrevet *Historiæ Ravennatum*, findes adskillige Indskrifter; men de er alle affattet i latinsk Skrift. For det øvriges Vedkommende skal jeg være betænkt paa, at ingen undgaar min Opmærksomhed, blot de herefter viser sig for mig nogetsteds.

Lev vel, fortræffelige Mand, sammen med din elskede Hustru og dine kære Børn, altid befalet Gud i Vold.

Sorø den 2. Marts 1634.

512. (Ep. 575) *Fra Poul Moth i Leyden.*

20.3.1634.

(30.3. ny Stil)

Hilsen og Lydighed! Hvis det sande Venskab skulde bedømmes efter Brevenes Omhu eller Hyppighed, vilde jeg visselig være under Anklage, fordi jeg i saa langt et Tidsrum ganske har udskudt min Skrivepligt og endnu ikke har sendt noget Brev til dig, du ypperste Mand. Men da jeg indser, og har Erfaring for, at samme vort Venskab ikke altid har Behov for Omhu med Breve eller trænger til noget som helst andet at bygge paa, men at det sigter mod højere Maal, saa nærer jeg betydeligt Haab om, at der vil ydes Tilgivelse for denne min lange Tavsheds Tøven, naar jeg for Fremtiden vil raade Bod derpaa med hyppigere Skrivelser.

For altsaa ved denne Lejlighed at fortælle noget om mine Studiers Forløb, maa du vide, fortræffeligste Mand, at jeg især glædes ved Anatomien; paa den Tid, da Hr. [Peder] Charisius var her hos os, timedes mig den længe eftertragtede Lykke at behandle Liget af et dødt Foster, som jeg havde faaet fra en Jordemoder; det skete med al den Haandfærdighed, jeg besidder, og i Overværelse af mine Bordfæller. Men da den Slags Operationer er sjældne her, ja, da det slet ikke er muligt at haabe paa dem offentligt, saa vil jeg med Glæde meddele dig de Ting, som jeg har kunnet bemærke under selve Dissektionen, idet jeg er fuldtud klar over den store Længsel, som ogsaa I fuldtud nærer efter anatomiske Sager:

1) I Hjertesækken bemærkede jeg en ret rigelig og grønlig Væske; jeg saa ogsaa mange Prikker, som sad paa selve Hjertehinden. 2) I Underlivet saas Leveren at have en saadan Størrelse, at den ikke stod i noget rimeligt Forhold til et lille Foster, thi den udfyldte nemlig fuldstændigt begge Siderne, saa at selve Mavesækken ikke kunde ses af os; dog var Leveren frisk og lignede i enhver Henseende Leveren hos raske Mennesker. 3) Galdeblæren viste sig ikke at være tømt for sin Udsondring, men temmelig fuld

af et tykt, mørkladent Stof. Selve Galdegangen, der ellers ifølge Naturens Orden skulde føres ind ved Mundingen af Fastetarmen, sad fast ved Bunden af Mavesækken. 4) Dersom du, berømmeligste Mand, havde set Milten, havde du sagt, at det var selve Leverens Væv, thi den fremtraadte saa blomstrende og rød, at det ikke var troligt, at Naturen havde skabt et saa smudsigt Opbevaringssted for melancholske Udsondringer ved Hjælp af et saa fint Stof. 5) Mavesækken tilligemed Tarmene var ganske opfyldt af tykke og mørke Ekskrementer, saa at jeg næppe skulde mene, at dette var en særlig Udsondring af selve Mavesækkens særlige Næring. Hvilken Iagttagelse visselig næsten havde forledt mig til at slutte mig til Licetus' Opfattelse. 6) Men især var det højst bemærkelsesværdigt, hvad der viste sig i det ormeformede Vedhæng, om hvis Nytte Anatomerne diskuterer stærkt: Nemlig om selve dette Vedhæng optager Barnets overskydende Ekskrementer i Moders Liv; nogle nægter det, men det strider imod, hvad man selv kan iagttage. Thi jeg saa nemlig selv hele dette Vedhæng haardt stoppet med disse tykke Ekskrementer. 7) Da den berømmelige Dr. Adrian Falcoburg, som ellers er en betydelig Anatom her paa Stedet, aldrig hidtil har haft Mulighed for paa Lig at se Binyrerne — som andre anatomiske Forfattere kalder Blærer for den sorte Galde — til Trods for, at han ret ofte med største Iver har eftersøgt den, hvad han ofte har indrømmet baade offentligt og privat, saa begyndte jeg, da nu Anledningen var der, at tage fat paa denne Del med særlig omhyggelig Haand, og da førnævnte sorte Galdeblærer kom tilsyne, kaldte jeg den berømmelige Hr. Dr. Falcoburg til mit Hus og viste ham dem, medens de endnu sad paa deres naturlige Plads. Jeg kan næppe skrive, med hvor stor Fryd han saa dem, og hvor mange Tak han sagde mig for Paavisningen af dem. 8) Ejheller Urinblæren var tom for sin valleagtige Udsondring, men indeholdt en Mængde gullig, valleagtig Væske. 9) Testiklerne, som Naturen har ønsket skulde gemmes i Pungen, laa i Bughulen og var af vidunderlig Opbygning og Sammenfletning af Vener og Arterier. Om den tredie Ventrikels Indhold, jeg mener Hovedet, anfører jeg intet, da alt syntes indrettet efter Naturens Orden; kun at jeg har tørret Kraniet og de øvrige Knogler med al den Omhu, jeg formaaede, og at jeg har samlet mig et Skelet deraf; ligeledes har jeg opbevaret de tørrede Indvolde, saasom Lungerne, Hjertet, Mavesækken tilligemed de sorte Galdeblærer, Urinlederne, Testiklerne, Penis, Blæren og Navlekarrerne, ja endog selve Huden.

Disse Ting, du berømmelige Mand, har jeg for nærværende villet drøfte med dig vedrørende dette Emne, og jeg beder dig indtrængende optage det i en god Mening.

Men førend jeg slutter, kan jeg ikke i Tavshed forbigaa, hvor megen

Nytte der er tilført mine Studier gennem den Interesse for den guddommelige Erindringskunst, ved hvis Hjælp jeg til enhver Tid her har udrettet Ting, som endog har fremkaldt Undren hos begavede og højtlærde Mænd, for hvem jeg har fremlagt mine Undersøgelser og mine Hukommelsesarbejder. Efter den Erindringsmethode har jeg ogsaa nedskrevet, ikke blot alle Hippokrates' Aforismer og det Stof, der omhandler saavel de enkle som de sammensatte Renselsesmidler, men ogsaa Lægemidlernes grundlæggende Egenskaber og de Lægemidler, som passer for hver enkelt Legemsdel. Ogsaa de Stoffer, som fremkalder Blødhed og Haardhed samt alle de øvrige Ting, som ses at bidrage til Læren herom. De enkle har jeg sammenfattet paa to Sider i Kvart, som man kalder det, i Overensstemmelse med den Rækkefølge, som den berømmelige Dr. Sennert har overholdt i sine Grundsætninger, og inden for mine fire Vægge har jeg for nogle Lægestuderende fremstillet dem i Jamber paa en saadan Maade, at de nu sammen med mig nyder dem til største Gavn for deres Studier. Hvilken Methode jeg nu har benyttet i disse de enkle, kan du maaske ulejlige dig med selv at danne dig en Opfattelse af ud fra vedlagte Dekade. Men lad ikke den danne Grundlag for Bedømmelsen af de øvrige. Thi efter Stoffets Art har jeg anvendt forskellige Versmaal; just dette anbefalede nemlig den berømmelige Vossius indtrængende, da jeg for nylig var sammen med ham i Amsterdam og forelagde ham min efter Hukommelseskunsten sammenskrevne Kronologi og Historie til Gennemlæsning. Hvis du spørger, fortræffelige Mand, hvorledes den Kronologi er, saa skal jeg ikke let kunne nægte, at jeg nylig har taget fat paa dette tunge og indviklede Studium, som dog voldte mig Behag, og som heller ikke skal vise sig unyttigt for mig: Paa tre Sider forsøgte jeg at gengive de Ting, som de største Kronologer har efterladt os i nedskrevet Stand fra Verdens Skabelse indtil vore Tider. Men for at du ogsaa i disse Ting kan faa rigtigt fat paa min Tankegang, saa vil jeg da, omend i Rækkefølge saa dog kortfattet med Udeladelse af selve Værkets Inddeling, gennemgaa, hvorledes denne Kronologi er sammenskrevet af mig. Først indfører jeg altsaa Perioderne i Overensstemmelse med, hvad der er antaget af de største Kronologer, [Josephus] Scaliger [De emendatione temporum, 1583, Fol., Frankfurt 1593, Fol., Leyden 1598, Fol., Genève 1629, Fol., Köln 1629, Fol.], [Dionysius] Petavius [De doctrina temporum I—II, Paris 1628, Fol.], [Sethus] Calvisius [Opus Chronologicum ad Annum 1630, Frankfurt 1630, 4°], [Christophorus] Helvicus [Theatrum historicum sive Chronologiæ Systema novum, Frankfurt 1629, Fol. Reg.] og andre, i hvis Fodspor jeg især følger i dette Arbejde. For Eksempel første Periode fra Verdens Skabelse indtil Syndfloden omfatter 1656 Aar, hvilket jeg ikke alene

godtgør ud fra det første Billede, men jeg tilføjer ogsaa til hver enkelt Person Verdens Aar gennem et kunstigt Tal, og disses vigtigste Gerninger fortæller jeg, og ligesom med Fingeren peger jeg paa den Bog, hvorfra den Slags Ting haves. Med denne Fortælling om Perioderne gennemgaas ikke blot alle Patriarkerne før og efter Syndfloden, men ogsaa alle Dommere og Kongerne før Rigets Deling, dernæst efter Rigets Deling indtil det babyloniske Fangenskab. Herefter indføres atter Jødernes Anførere, som de opregnes af Seder Olam, og Ypperstepræsterne indtil Hasmonæernes Stamme, efter hvilke følger selve Hasmonæernes Stamme eller Makkabæernes Ypperstepræster, og endelig Herodiadernes Dynasti, under hvilket selve Judæa blev gjort til romersk Provins. Den første Side rummer altsaa Jødernes Historie; den har jeg med samme Lejlighed sendt til Thomas Fuiren, for at han ogsaa kunde vise den til Eders Excellence. Den anden Side har det første, det andet og det tredje Rige med alle disses Dynastier og Inddelinger i Herredømmer. Den tredje rummer det fjerde Rige, Romernes, indtil Ferdinand II. Da jeg forelagde disse Ting, hvormed jeg nu har talt, tilligemed andre for den berømmelige Vossius, vor Tids fremragende Kronolog og Historiker, for at afæske Manden hans Dom om et saadant Arbejde fra min Haand, saa erfarede jeg, blandt andre Ting, som var mig virkelig kærkomne, at den berømmelige Vossius nu selv gennem tyve Aar havde benyttet denne guddommelige Erindringskunst; men med hvilket Udbytte, derom kan de vidne, som daglig med Beundring og største Forbavselse hører hans Foredrag. Men den berømmelige Vossius' Dom om disse mine Arbejder tilskyndede mig til ikke at holde mig tilbage fra at aabne et kronologisk Collegium for nogle her-værende Studenter, som venligt og indtrængende bad mig derom; dette vil vi med Guds Hjælp kunne afslutte endogsaa inden seks Uger eller i det højeste otte. Gud give, at alt maa vende sig til hans Navns Ære, Næstens Gavn og mine Studiers lykkelige Fremme, hvilket jeg hidtil alene har søgt med disse Ting, og som jeg ogsaa i Fremtiden bør søge. Da jeg har skrevet selve Dekadens Forklaring forneden paa Papiret, standser jeg her, idet jeg i høj Grad beder dig om at ville modtage alt med det Sindelag, hvori det er sagt. Lev vel, min enestaende Værner og Beskytter, og vedbliv med din Bistand at støtte mine Studier og Bestræbelser ogsaa i Fremtiden ligesom hidtil. At du i Brevet til Hr. [Henrik] Fuiren har indføjet de Bemærkninger om hin gyldne Punktur, derfor nærer jeg en saa stor Taknemmelighed imod dig, som jeg formaar at udtrykke, og jeg skal ogsaa bestræbe mig for at lægge den for Dagen, »mens Aanden i Legemet hersker« [Verg. Æn. IV, 336].

Hils skyldigt fra mig den berømmelige Mand Doktor Thomas Fincke, min højeste Velynder, samt Magister Hans Rasmussen [Brochmand], Magi-

ster Jacob Fincke og de øvrige af denne Slægt, som er der. Lev atter vel og fortsæt med at gøre din Ven Gengæld med de venskabelige Følelser, hvorom jeg beder.

Skrevet den 30. Marts i Leyden, 1634, ny Stil.

513. *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

25.3.1634.

Tak for din Hjælp med at finde Runemindesmærker. Da jeg ikke her kan laane [Janus] Gruterus, beder jeg dig laane mig den for nogle Dage. Vedlæg Cambden, om det passer dig. [Claus] Plums to [Disputatser] skal jeg snart tilbagesende. [Overstreget: For faa Dage siden fandt jeg blandt Laurits Schraders Mindesmærker nogle, som ikke passer ilde til vore]. Cabeljavius' Brev til mig, som er sendt til Meursius, har jeg endnu ikke modtaget.

(W I 169).

514. (Ep. 462) *Til Henrik Køster i Odense.*

26.3.1634.

For cirka en Maaned siden modtog jeg dit Brev, der som sædvanlig var fyldt med Venskab og Velvilje; ikke uden Smerte har jeg derigennem faaet Indsigt i, med hvilken Slags Ærlighed de, hvem du burde mærke var dine Støtter og Beskyttere, behandler dig. Det undrer mig, at en saa betydningsfuld Ting som Sundheden, der er det kosteligste for os dødelige, agtes saa ringe blandt saadanne Mænd, at de ønsker at drive saaledes Gæk dermed. Men hvis de selv skulde behandles saaledes af Lægen, som de selv behandler ham, vilde de sikkert fortryde deres Handlemaade. Men med Varlighed og Taalmod maa man blødgøre dem, hvem det for Sundhedens Herre ikke vilde være vanskeligt at bringe paa bedre Tanker med andre Midler.

Jeg sender min aarlige Disputats, som jeg har sammenskrevet, syg og plaget af uafbrudte Katharrer; tilgiv derfor, hvis den ikke bærer Præg af den Nøjagtighed, som den burde. Du vil finde, at visse Ting er optaget til Behandling af mig, snarere for at efterspore Sandheden end for at fastslaa eller afgrænse noget som sikkert; deriblandt er de Ting, som jeg har antydnet om Nyrernes Brug, om hvilke jeg med Begærlighed venter din Dom. Jeg er endnu ikke tilfreds med mig selv paa det Punkt; thi der er Ting, som endnu vækker Tvivl, om hvilke vi kan tale ved anden Lejlighed, hvor jeg gerne vil indhente mine Venners rigtige Kritik. Tag du vel imod det og gør mig venskabeligt opmærksom derpaa, hvis noget ikke rigtigt falder i din Smag; thi intet er mig kærere end Domme fra dem, som uden nogen Fordommess Fortryllelse alene har sig Sandhedens Maal for Øje.

Fra den svenske Konges Udsending hos os har jeg erfaret, at Doktor Ahasverus [Payngk] med en Løn af 1000 Daler er kaldet til at have Tilsyn med den udvalgte Dronnings Helbred, hvilke Vilkaar jeg tror, at han ikke ugerne har grebet for dog paa denne Maade at blive et Kors for sine Modstandere til Gengæld.

Skrevet under stor Travlhed, København den 26. Marts 1634.

(W I 170).

515. *Testimonium for Jens Pedersen Schjelderup i Lund.* 27.3.1634.

Janus Petri Schelderupius blev immatrikuleret i April 1622. 1626 rejste han udenlands.

(W I pag. 30).

516. *Til Samme.* 27.3.1634.

Tak for dit Brev om Administrationen af Fielle Pastorat. Du skal følge Biskoppens Raad og ikke svigte din egen Interesse. Du har selv Patronatsretten i Kraft af dit Embede. Hermed dit Testimonium. Tak for Gaven.

(W I 170.)

517. (Ep. 171) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 31.3.1634.

Evig Frelse fra Gud! Jeg sender hermed, højst ærværdige Svoger, hint Gruterus' Kæmpeværk, hvori jeg sagde, at der fandtes den Indskrift, affattet med gamle og fremmede Bogstaver. For at du lettere kunde finde den, og ikke skulde trætte dig med at lede, har jeg, som du ser, indlagt Papir fra Side 142 til 148. Jeg har vedlagt Cambdens Britannia; Naar du har afbenyttet den efter Ønske, vil jeg gerne have, at du i mit Navn leverer den tilbage til Hr. Dr. Plum. Meursius tilbagesender nu samtidig Cabeljavius' Brev og takker dig skyldigst. Hvis du i din Samling har nogle Seværdigheder i Dublet, beder jeg dig venskabeligst om at ville dele dem med mig. Thi ogsaa jeg er blevet grebet af Længsel efter at samle forskellige Ting af den Slags; især saadanne, som udmærker sig ved en vis Sjældenhed. Tilgiv min skamløse Frækhed.

Lev vel og hav det godt med Hustru og Børn, evigt befalet Gud i Vold. Sorø, den 31. Marts 1634.

518. (Ep. 414) *Fra Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen.* 20.4.1634.

Højlærde Worm! Allerede for flere Maaneder siden svarede jeg paa dit meget kære Brev og samtidig ogsaa paa den fremragende Brochmands. Jeg betvivler ikke, at I har modtaget mit, saa der nu slet ikke er Brug for i fuldt Omfang at gentage, hvad jeg skrev. Eders Breve har disse hollandske Bogtrykkere sat overstyr, hvilket jeg virkelig tager mig nært. Det skal de ikke have gjort ustraffet, saa snart jeg er vendt tilbage til Holland. Jeg venter paa den berømmelige Kanslers Titler; du vil ikke være ked af at imødekomme min for nylig fremsatte Anmodning. Min Hustru har ved Fødsels-gudindens Ugunst aborteret, en Hændelse der var lige saa uventet som tung. Vi staar det dog igennem; »sværere Tab har vi lidt«. [Verg. Æn. I, 199].

Dit Portræt vil jeg gerne have som særskilt Kobberstik. Saa ofte jeg blader i dine Festkalendere, kan jeg ikke lade være med at kysse dit majestætiske Aasyn. Hvad du har udforsket med Eftertiden for Øje, beder jeg dig skyndsomst bringe for Dagens Lys. Du maa ikke længere tilbageholde i dunkelt Mørke, hvad der tilhører Offentlighedens Lys. Men især higer jeg efter at se, læse, beundre og gennemtygge dine peripatetiske Strids-punkter. Jeg beder og bønfaller dig, min Worm, ved alle Musernes Helligdomme om at ville offentliggøre og delagtiggøre andre i, hvad der kan fremme de fælles Studier; hvortil skal ellers din Viden tjene? Thi

Alt hvad du kender er Nul, hvis ikke det kendes af andre!

[Persius, Sat. I, 27].

Hvad vi har modtaget fra Himlen, maa vi ikke forholde vor Næste. Ligesom vi alle knyttes sammen ved himmelsk Slægtskab, saaledes er den ene forpligtet til at tjene den anden. Men derhos skylder vi ogsaa det jordiske Venskab noget. Gaa derfor igang med Arbejdet og tag mig paa Ordet. Jeg vil imidlertid leve og dø som din Ven. Jeg hilser vor guddommelige Bartholins Svigersøn. Du maa ikke være ked af at virke paa mine Vegne. Hvor lærd Brochmand er, kan jeg let kende af hans Breve, som Løven kendes paa Kloen. Hvis du kan, og det kan du, saa anbefal mig yderligere. Lev vel, min Worm, og bevar din Cabeljau i dit Venskab.

Paa vort Gods Nuclam den 20. April 1634.

519. *Testimonium for Søren Madsen Ørsted.*

1.5.1634.

Severinus Matthiæ Ørstadiensis blev immatrikuleret den 22. Maj 1630 fra Aarhus Skole. Han har studeret 2¹/₂ Aar ved Universitetet.

(W I pag. 31).

520. (Ep. 540) *Til Henrik Fuiren i Leyden.*

9.5.1634.

At det for anden Gang er timedes mig at se Brev fra dig, har været mig særdeles kært. At mine Breve besørgeres ret langsomt, er ikke underligt; thi de Brevdragere og andre, til hvem de betros, ændrer ikke deres Vaner.

Jeg kan ikke noksom undre mig over, at Eders Anatomer behandler deres Emner med en saadan LigeGYldighed, at de vover, tværtimod enhver umiddelbar Iagttagelses Vidnesbyrd, at nægte eller fordølge de Kar, som er saa nødvendige, saa nyttige, og som er bemærket og paavist ikke blot af saa mange og nøjagtige Anatomer, men ogsaa af Studenter og Begyndere. Saaledes gjorde Pawius ikke tidligere; heller ikke andre, der har skabt Universitetets Ry. Du skal imidlertid omhyggeligt lægge dig paa Sinde, hvad der bliver bemærket af dine Lærere og paavist dig ved Selvsyn, selvom det strider imod alle de gamles Læresætninger. I disse Spørgsmaal gør Tiderne daglige Fremskridt, og med Tiden vil du høste stort Udbytte deraf.

*Du gør rigtigt i hverken offentligt eller privat at lade nogen Lejlighed ubenyttet til at dygtiggøre dig; saaledes skal det være for den, der higer mod højere Maal. Der er en Ting, jeg vil spørge dig om: Jeg har Foresti Iagttagelser i forskellige Bind, trykt i Oktavformat hos Plantinus [Petrus Forestus: *Observationes & curationes Medicæ de Febris ephemeris & continuis Libri VII*, Leyden 1589, 8°, Antwerpen, Plantinus, 1591, 1593, 8°; id. *Libri XXXII*, Leyden 1593, 8°]; jeg savner den 29. Bog om Legemets Ekstremiteter; men hvis den findes hos Eders Boghandlere og kan faas særskilt, beder jeg dig købe den til mig og opgive mig Prisen i dit næste Brev, saa skal jeg godtgøre din Moder Pengene, saa at hun kan sende dem til dig ved første Lejlighed.*

Lev vel. København, den 9. Maj 1634.

(W I 170).

521. (Ep. 576) *Til Poul Moth i Leyden.*

9.5.1634.

Det var mig saare kært at erfare, at du intet har slaaet af paa din fordums Flid og Nidkærhed; og saa meget desto kærere var det mig, som det blev mig muligt at slutte det i rigeligere Maal ud fra det Brev, du har sendt mig. Det var højst seværdige Ting, som blev iagttaget af dig under Dissektionen af det spæde Foster. Pletterne paa Hjertet, saa vel som den rigelige Ansamling af grøn Væske i Hjertesækken, viser for mig Tegn paa en Sygdom, der har tilintetgjort Levedygtigheden; men Leverens Størrelse viser, at der har været gode Vækstbetingelser. Ogsaa hos ældre Individuer er noget saadant ved andre Lejligheder iagttaget. At Galdeblæren var fyldt med sin

Udsondring, er ikke mærkeligt; thi det Blod fra Moderen, som trækkes til, forandres af Barnet og aflejrer sine Udsondringer paa de dertil bestemte Udskilningssteder. Ogsaa hos voksne, som er *πικρόχολοι ἄνω*, har nogle, og blandt dem vor Bartholin, salig Ihukommelse, iagttaget, at Galdegangen undertiden føres ind ved Bunden af Mavesækken. Miltens Tilstand begynder klart vor Opfattelse. At Mavesækken saas at være fyldt med tykke og mørke Ekskrementer, er ganske imod Naturen; men hvad angaar Tarmene er det ikke mærkeligt, thi saadanne Ekskrementer udtømmes af nyfødte Børn. Ikke alle de Ting, som iagttages paa Fostre, som er døde af Sygdomme eller med Vold udstødte ved Abort, kan passe paa dem, der forholder sig efter Naturen; derfor bør det være solidere Begrundelser, der skal lede os til Licetus' Opfattelse. De øvrige Ting finder jeg udmærkede, men derom er der ikke Lejlighed for mig til at drøfte udførligere med dig paa Grund af mine tyngende Forretninger. At jeg nylig over for dig har paapeget den nye Helbredelsesmethode for Brok, det skyldes den grusomme Lemlæstelse, som jeg her ret ofte med Smerte er nødt til at se paa fra vore Kvaksalveres Side. Gid det engang var muligt her at se en Kirurg med rask og veluddannet Haand, som kunde afskaffe vore Barberers Uvidenhed og Fejlgreb og her paa værdig Vis øve denne fremragende Kunst; at han jo vilde gøre det med stor Fortjeneste for sig selv, tør jeg ikke betvivle. Sørg for, min Moth, at vi kan faa dig dertil, naar du vender hjem, eftersom jeg glædes over, at du nærer Tilbøjeligheder i den Retning; at du vil blive meget velkommen baade i Fædrelandet og hos os, derom tvivler jeg ikke. Lev vel.

(W I 170).

522. *Til Hans Nielsen Medelfar i Hvellinge.*

9.5./12.6.1634.

Dit Brev blev for en Maaned siden overbragt af din Svoger, en beskeden og renlivet Yngling. Det korte, men behagelige Samvær med dig nødvendiggjorde ikke saa rig en Gave, som jeg ikke er istand til at gengælde.

(W I 171).

523. *Testimonium for Søren Jensen Skaarup.*

9.6.1634.

Severinus Johannis Scorupius blev immatrikuleret den 9. November 1628 fra Aarhus.

(W I pag. 31).

524. (Ep. 362, BA 123) *Til Magnus Olafsson paa Laufas.* 12.6.1634.

Hæderlige Ven! Jeg har ikke kunnet lade være med igen at henvende mig skriftligt til dig og genopfriske Erindringen om dit Løfte: At vi engang maa se det Hundredetal af gamle Kvad, som vi begærligt venter paa. Thi vi erfarer dagligt ikke blot hvor stor Glæde, men ogsaa hvilke Bidrag til den rette Forstaaelse af vore Oldsager, disse Ting bringer. Jeg ser i alt Fald, at vor Saxo har sat saa stor Pris paa dem, at han nu og da udtrykkeligt har gengivet dem i deres Helhed i latinsk Versemaal. Tag dig blot Tid til at sammenligne det af dig parafraserede Brudstykke af Bjarkes Samtale med det, som findes i 2. Bog Side 29 i Frankfurterudgaven [*Saxonis Grammatici Historiæ libri XVI, Frankfurt 1576, Fol.*]:

Vaagner i Hast nu enhver, der føler som Ven sig af Kongen
etc.

[jvf. Brev. Nr. 503]. Ikke uden Glæde vil du læse, hvor smukt han har truffet baade Saxos Mening og Bjarkes Ord. Men i de samme Vers hos Saxo findes en Knude, som ingen uden du, berømmeligste Mand, let vil kunne løse; henimod Slutningen tiltaler Bjarke Ruta med følgende Ord:

Ruta, fortæl mig, min Ven, hvorvidt du paa hin kan faa Øje?
idet han mener Odin, som skulde føre den dødes Aand til Underverdenen;
Ruta svarer ham:

Vend dine Blikke herhid, fæst Øjnene mod vore Cheler,
før skal du ofre, etc.

Hvad der menes med disse Cheler, og hvad det har været for nogle, har jeg endnu ikke fundet nogen, som rigtigt kunde finde ud af. Jeg mener, at det har været et Kar fyldt med Vand, hvori han ved Vandspaadom viste den sig nærmende Odins Billede eller Skygge. Andre opfatter dem som Stjernebilledets Vægtskaale, nemlig Vægten eller Skorpionen, i hvis Nærhed Odin lod sig se. Hvis vi paa Grundsproget havde det Kvad til vor Raadighed, som her er oversat af Saxo, vilde enhver Tvivl være bortvejret. Vis dig imødekommende imod os her, min Olafsson, og jeg lover dig en taknemmelig Ihukommelse hos den højlerde Mand, Magister Steffen Stephanius, som nu er fuldt optaget af at udforske vor Saxo og befri ham for Fejl, og som ikke alene har raadspurgt mig forgæves om denne Sag, men ogsaa andre. Jeg har sendt ham Lodbrogs Sørgekvad, som han — ikke uden Hæder for dig — vil indføre paa passende Sted. Vi ønsker ikke, at du skal forsømme dit eget Tarv ved at bruge Tid paa disse Ting, skænk os blot nogle ledige

Timer og lad ikke Mangelen paa en Medhjælper holde dig tilbage. Thi baade din Haandskrift og din Mening begriber vi tilstrækkeligt, naar du bruger din sædvanlige danske Udtryksmaade. Du skal fra vor Side mærke vor Redebonhed til at tjene dig og dine. Lev vel og lev længe og lykkeligt.

Jeg sender Eders Landsmand Snorri Sturlusons norske Krønike, som er bragt i Trykken ved min Omsorg, og som jeg beder dig tage vel imod; og skulde du deri støde paa noget, som fortjener at anmærkes, beder jeg dig gøre mig opmærksom derpaa, for at det kan blive rettet ved anden Gennemgang. Men hvis Stærkodderkvadet, hvori han har beskrevet Braavallaslaget, findes bevaret nogetsteds hos Eder, beder jeg dig venligst om ikke at undlade at skaffe os det.

Den 12. Juni 1634.

(W I 171).

525. (Ep. 331, BA 18) *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 12.6/27.7.1634.

I Ro har jeg gennemlæst dit høj lærde Forsvarsskrift for Thule [Specimen Islandiæ historicum], bygget paa saa solidt Grundlag, at jeg ikke ser, med hvilke Kunstgreb din Modstander kan vælte det. Thi han vil næppe kunne klare dette, medmindre han med et Pennestrøg vil udslette hele Eders Oldtid, Stedsbeskrivelse, hele Eders Folks Historie, alle Steders, Havnes og Gaardes Benævnelse, der bærer Vidne om Beboernes og Grundlæggernes Navne og Bedrifter. [I Concepten er følgende udstreget: Der findes dem, som før dig har savnet Oprigtighed heri, naar de kritiserede andres Meninger; denne store Mand, der vil fremholde andre som tykhovedede Taaber i Sammenligning med sig selv, henrives nu og da altfor stærkt af Egenkærlighed, saa at han enten ikke ser eller ikke vil se, hvad rigtigt der er blevet udtalt af andre, saafremt det synes at afvige fra hans egne Meninger. Jeg vil ikke gentage, hvad adskillige af vore Landsmænd har optegnet under Arbejdet med dansk Historie; hvis han har stukket Haanden i en Hvepse-rede, skal han nok faa det at mærke. Men dette være sagt i al Fortrolighed.] Hvad du skriver om Grønland, fortæller ligefremt, at de Munke har stukket Islands Navn ind i et Dokument, som forhaabentlig ikke er forfalsket. Thi hvad har de ikke forsøgt for at gøre deres Helgenlegender mere troværdige og tillægge deres Guder større Indflydelse! At Dokumentets Ordlyd er hentet fra Hvidtfeldts første Bind [Danmarks Krønike, 1595], det fremgaar klart for den, som har set, at det foregaaende og det efterfølgende simpelthen er overtaget derfra; at Pontanus har set Originalen, tror jeg ikke paa. [Isac] Casaubonus, hvem du forekommer mig at anføre

blandt de ældre, er en nyere Forfatter, thi med ham har jeg for circa 20 Aar siden mere end een Gang talt fortroligt i England. Min Anskuelse om det skaanske Thule synes du ikke ganske at have faaet fat paa, for saa vidt som ikke en Mand, men et Mindesmærke kaldes Thule [Tulshøj]. Der har forøvrigt i Danmark været en Stormand, kaldet Thule Vognsøn, om hvem vore Landsmænd endnu i vor Tid synger: »Leffuer hand Thule Vognsøn, och det skal hefnis«. At Saxo ikke har antaget Telemarken for Thule, tror jeg at slutte ud fra Begyndelsen til hans ottende Bog, hvor han ved Opregningen af den Hær, som Ring førte frem til Slag mod Harald, skelner mellem Telemarkere og Thylensere og endog synes at adskille Telemarkere fra Nordmænd. Først gennemgaar han Telemarkerne, som han kalder de tapreste, derefter Nordmændene, endvidere dem, der stammer fra Yathrika-Eggen og tilsidst dem fra Thyle, og han opregner endog nogle af disses Landsbyer eller Landomraader, saasom Mithfrid, Skierum, Saha Fyrki. Se Stedet efter, hvis du vil. Men eftersom han erklærer, at alt dette er taget fra Stærkodderkvadene, saa vilde disse gøre hele Sagen klar, hvis de endnu var bevarede, og de vilde tydeligt fortælle os, hvad vor Saxo vil, at man skal forstaa med Thyle. Jeg beder dig eftersøge dem, og hvis du finder dem, da at give mig Meddelelsen. Samme Saxo fortæller lidt tidligere, at en vis Blend, Beboer af det yderste Thyle, har kæmpet i Haralds Hær. Hvad der paa Grundsproget staar for Thyle, vilde jeg gerne have at vide.

Enhjørningen var ofte Billede paa Styrke (Salme 21, Esajas 34), undertiden paa Retfærdighed og Uegennytte (Deuteronomion 28), ligeledes Jubel (Salme 91, 28 og 77). De gamle maalede en Enhjørning, der lagde sig i en Jomfrus Skød, naar de vilde angive Kærlighedens Magt. Nogle Paver som Clemens VIII og Paul III lod en Enhjørning afbilde i deres Skjoldemærke for at betegne Jubel, Styrke, Retfærdighed og Kærlighed til deres Undersaatter. [Johannes] Sambucus afbilder den i sine Emblemata [cum aliquot nummis antiqui operis, Antwerpen 1564, 8°] med denne Tekst: Hvad der er nyttigt, er kosteligt, med Henblik paa de Kræfter, som de tilskriver den. Det vilde føre for vidt at gaa ind paa Enkeltheder. Lev længe og velbeholden.

Hvad jeg har vidst om [Peder Clausen] Undal, Oversætteren af den norske Krønike, vil du se i Fortalen henimod Slutningen.

(W I 171).

526. *Testimonium for Mads Andersen.*

28.6.1634.

Matthias Andreæ Veilensis blev immatrikuleret i Maj 1630 fra Ribe Skole. Han har theologisk Attestats.

(W I pag. 32).

527. (Ep. 580) *Til Simon Paulli i Rostock.*

27.7.1634.

Den højlærde Hr. Magister Johannes Reinboth overbragte mig dit Brev, fyldt med Kærlighed og Velvilje. Alene for din Skyld vil jeg gerne tjene ham med alskens Venlighed og Velvilje, saasnart han anmoder om min Bistand. Allerbehageligst var det dog at erfare, at du ikke blot er blevet befordret til den medicinske Lærestol ved hint berømte Universitet, men ogsaa, at du er optaget i et Svogerskabsforhold til den højtberømte Mand, Dr. [Jacob] Fabricius; at Gud fra det høje maa velsigne dig og fremme baade dine ægteskabelige Forehavender og dine Embedshverv, det ønsker jeg af Hjertet. Imidlertid skulde nu intet være mig kærere end med Ord og Pen at kunne udtrykke de Følelser, som fylder mit Sind. Men du ved selv, hvor tungt de ungdommelige Lege og hine mere muntre boglige Idrætter falder den, som har vænnet sig af dermed. Skulde et Digt give Udtryk for mit Sindelag, da vilde du faa et Bryllupsdigt mere ophøjet end Æneiden; men forgæves slaar du nu Vand af Klippen. Jeg tilstaar, at jeg skylder vort Venskab meget, men det er nødvendigt, at jeg bliver stikkende i denne Gæld, da jeg ikke evner at betale. Men for at du kan erkende, hvor megen Vægt jeg lægger derpaa, vil jeg hellere »skræppe blandt Svaner« [Verg. Ecl. IX, 36] end anklages af dig for Pligtforsømmelse; tag altsaa imod, hvad jeg midt i en uendelig Travlhed og i hastig Nedskrift efter Opfordring fra Reinboth har kunnet paabegynde mere end virkelig skrive; du skal have fuldeste Ret til deri at gøre Tilføjelser eller at slette med et Pennestrøg. Hvad du ser mangler, kan du let tilføje. Tag venligt imod mine Følelser og anerkend mit Sindelag. Fra min fattige Have kan du ikke vente et Forraad af sjældne Frø. Men hvis noget af det sætter Frugt, tilhører det dig. Lev vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

København, den 27. Juli 1634.

Brochmand saa vel som min Fincke siger Tak for det tilsendte og hilser dig med skyldig Lykønskning.

(W I 172).

528. (BA 86) *Fra Gisli Oddsson paa Skalholt.*

28.7.1634.

Højærværdige og vidtberømmelige Hr. Doktor og elskværdigste Velynder, Hr. Oluf Worm! Jeg indser ikke, med hvilke Ord eller paa hvilken Maade jeg tør vove at hilse Eders Værdighed og Elskværdighed, medmindre jeg i mit Sted stiller en, der formaar at gengælde Eders Fortjenester, nemlig ham, der som tilforn mægter at udføre og fuldbyrde det saa langt ud over

vore Bønner; men mig selv tilbyder og hidbærer jeg hel og holden med skyldig Underkastelse, saaledes som jeg nu engang er.

Efter vore Købmænds Afrejse, da jeg efter Skikken paa vor Ø skulde begynde min Visitats, saa modtog jeg Brev fra min lige saa kære som berømmelige Doktor Worm, og for dette saa vel som alle de øvrige Fromhedens og Elskværdighedens Tjenester og Velgerninger nærer jeg efter Evne al skyldig Taknemmelighed. Men mine Forhold tillod ikke, at jeg svarede paa det Tidspunkt, da jeg tvunget af min Embedspligt maatte forlade min Hustru, der var Døden nær med sin Livsfrugt, og forrette den offentlige Visitats; de Lægemedler, som Hr. Doktor havde foreskrevet, har jeg derfor ikke prøvet, enten paa Grund af hendes Svaghedstilstand eller hendes Vilje til at komme sig. Imidlertid skal det altid ligge mig paa Sinde at behage og betjene min Hr. Doktor, om der er noget, som min ringe Evne formaar, og hvormed jeg kan behage og elske Eder.

Om vore Landsmænds Runer har jeg intet, som fortjener at overbringes Eders Velærværdighed, enten fordi den Slags Ondskab ved Guds Naade og efter hans Ord næsten er gaaet tilgrunde, eller fordi de, som var kyndige i denne Færdighed, selv har faaet ond Samvittighed og forlængst begravet endog selve de Mindesmærker, som med en mig ukendt Kunst var indhugget paa Klipper. Hvad jeg for fem Aar siden har set med disse mine Øjne, finder jeg nu intetsteds, især ikke i dette Stift, hvor ved Guds særlige Naade hans Ord lyder rent og purt, saa vidt mig bekendt, og ingen Dyrker af den Slags Tegn taales, medmindre den verdslige Myndighed ser igennem Fingre med enkelte Personer, hvilket dog ikke sker med mit Vidende og min Vilje.

Om det øvrige er der intet, hvormed jeg vil ulejlige Eders Velærværdighed og Elskværdighed, thi hjemme har jeg nu Ulykker nok; dette ene beder jeg om, at Hr. Doktoren vil befale, og jeg skal da adlyde, saa vidt mine ringe Midler rækker, og hvis mine Forhold engang skulde tillade noget bedre, vil jeg i skyldig Underdanighed langt hellere vise min Taknemmelighed i Gerning end i Ord, da jeg ikke ugerne vil være Eders Ven efter fattig Evne.

Hvis den højærværdige Hr. Doktor vil finde for godt at sende mig Hovedpiller eller noget til at klare Halsen med efter for megen Vanddrikken *og atter snarlig en enkelt Drik Brændevin (tro mig, jeg skal ikke een Gang tage det, uden at det er nødvendigt); dette sælger kun vore Købmænd, for ikke at sige Lejesoldater, som ligger stille her eller ikke bevæger sig nogetsteds hen; men den som maa rejse over Bjerg og Dal paa dette Sted og ofte af Mangel paa Fartøjer vade gennem Oversvømmelser lige til midt paa Livet eller højere op, har Brug for noget til at styrke sig paa — og hertil alene gør jeg Brug deraf* eller efter en gammel Hoste eller saakaldt Svindsot,

saa tager jeg gerne imod det og vil gerne gøre Gengæld, som jeg nu kan, dersom Hr. Doktoren vil paalægge mig noget efter sin Vilje.

Jeg beder nu til, at Eders Velærværdighed med Eders dydige Hustru og dejlige Børn maa være den treenige Gud anbefalet til evig Frelse nu og evindeligt.

Skrevet paa Skalholt paa Island den 28. Juli Aar 1634.

Eders Velærværdigheds underdanigste

GISLI ODDSSON
med egen Haand.

529. (Ep. 415) *Fra Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen.* 13.8.1634.

Det er mig yderst magtpaaliggende at faa at vide, hvorvidt du har modtaget mit sidste Brev, som jeg skrev den 29. Juni. Deri havde jeg vidtløftigt skrevet, hvad jeg ønskede, at du skulde foretage dig i min Sag. Vor ærværdige og berømmelige Brochmand vil aabenbare dig hele Sagen, hvis du ikke kender den. Du maa ikke undlade at forsøge oplyst, hvor meget det er muligt at gøre sig Haab om.

Der er mange Hemmeligheder, som jeg kunde ønske dig betroet. Men jeg vilde ikke vove at aabenbare min Sjæls Hemmeligheder til noget saa flygtigt som et Papir. Hvad jeg gerne vil bringe til din Kundskab, foretrækker den mundtlige for den skriftlige Meddelelse. Men tvivler du om min Paalidelighed, er der betydelige Folk i Holland, som med deres Navn vil indestaa for, give Lejde og Tilsagn derom. Mere tilføjer jeg ikke.

Ak, min Worm, hvorfor skriver du atter for Evigheden? Jeg beder dig dog endelig engang fremskynde det, hvorm du nylig skrev til mig. Lad det komme for Dagen, hvad din Muse allerede forlængst »løfter til Stjernerne og forholder den mørke Underverden«. [Hor. carm. IV, 2, 23—24]. Jeg kunde lide at vide, hvad den høj lærde Bartholins Svigersøn udretter med hans Efterladenskaber. Hils den berømmelige Arnisæus. Kys for vort Venskabs Skyld den Mand fra mig. Tilbyd Eders navnkundige Hr. Kansler alle mine skyldige Tjenester. Lev vel, min Worm, lev længe uskadet for Fædreland, Muser og mig som en af dine Venner.

Paa mit Gods Nuclam den 13. August 1634.

530. (Ep. 363, BA 124) *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 29.8.1634.

Berømmelige Mand, mangfoldigst ærværdige Herre og Ven! Dit Brev sammen med Norske Krønike har jeg rigtigt modtaget i denne Sommer og

takker meget hjerteligt for begge Dele; det er min Opfattelse, at den berømmelige Worm har anvendt sin Tid godt ved Udgivelsen af dette Værk, hvorved Norges og vor Sturlusons Navn stærkt genoplives. Men paa dette ubelejlige Tidspunkt gives der mig knapt nok Lejlighed til at læse Fortalen, hvilket den kommende Vinters større Rolighed nok vil genoprette; skønt min Gennemlæsning ikke her kan føre til nogen Tilføjelse, skal jeg dog gøre opmærksom derpaa, saafremt jeg ser noget, som paa det ene eller det andet Punkt bør bemærkes — forudsat at min Livskraft maa slaa til, og jeg kan glæde mig ved et bedre Helbred, end Tilfældet har været i afvigte Aar; thi fra Begyndelsen af December og lige til Maj er jeg i den Grad blevet plaget af Katarrh og Lungebetændelse, at jeg oftere har været Døden nærmere end Livet. Derfor er der ogsaa naaet mindre, end jeg havde ønsket, med Indsamlingen og Fortolkningen af de gamles Kvad, saa at jeg ved en underlig Skæbnens Tilskikkelse ganske imod min Hensigt er blevet forstyrret i dette Studium, der engang var mig selv behageligt. Men jeg blev ganske forskrækket, da jeg i Eders Brev saa, at I rykkede for et Hundredetal, medens jeg havde villet love et halvt Hundrede, som jeg nu sender. Men alt, hvad der findes af den Slags Digte i Kong Olaf Haraldsøns Historie med Tilnavn den Hellige, skal jeg sørge for kan læses næste Aar, om Gud vil og det, jeg nu sender, ikke mishager aldeles, skønt jeg nødes til at indrømme, og selve Digtningen bærer Vidne om, at der kræves et uhyre Arbejde til Fremdragningen af disse gamle Sager. Thi alle de moderne Skjalde, hvor meget de saa end dyrker Edda-Stilen, spørger jeg forgæves til Raads; jeg maa svede alene paa dette Felt.

Hvad angaar Order »Cheler«, hvorom man er i Tvivl hos Saxo, kan jeg næppe finde noget, som jeg kan skrive. Jeg har ikke den Forfatter ved Haanden; imidlertid er min Formodning, at han med Cheler ikke peger mod Odin selv, men mod Odins Parcer, som Tegnene paa hans Nær-værelse, hvis Navne særskilt opregnes i Edda, Apolog. 31, men kaldes med Fællesnavnet Valkyrer, d. v. s. Døds gudinder. Jeg kunde let tænke mig, at Satan enten efter særlige Offerhandlinger eller af sig selv har ladet dem vise sig for de døende; thi han har paa forskellig Vis drevet sit Spil med disse Hedninger, hvilket fremgaar af Haddingskvadet, et Digt af en døende Kriger:

Sekig føgdfadar — fiolnis meyar,
 ydur hefir mer Odin sendar,
 villat gladur i vingolf følga,
 ok med einherjum øl drecka

Sekig = Sia kann ek = Jeg kan se; føgdf. = Odins Møer ikklædt med Dødens

Nærhed: Eder har Odin sendt mig; villat = Vil ydin = Jeg ønsker, at I muntre skal følge til Vingolf (som sammen med Valhøll er det andet Opholdssted for Odins Salige); og med *Einherjum* etc.; Fremdeles fra Regnars Ord i Sørgekvadet: »Heim bioda mer Disir« (saaledes kalder han disse Parcer), »ær er fra Herjans hollu hefir Odin mer sendar« etc. Men jeg gætter paa, at Saxo har kaldt Valkyrierne for Cheler i poetisk Overgiveness paa Grund af en vis Beslægtethed, dels i Lyd, dels ogsaa i Betydning: Ligesom nemlig en Slags Skorpioner, som man kalder Cheler, dræber, hvad den har grebet med sine Krebsekløer, saaledes er disse Valkyriers Greb ikke til at frigøre sig for. Og for nærværende kan jeg ikke fremføre nogen sandsynligere Grund, da vi staar uden Digtene; thi jeg tror næppe, at hine Oldtidsminder, som Saxo bringer i Begyndelsen af sit Værk, kan findes her; ellers skulde jeg skyndsomst stille min Hjælp til Raadighed ved at udtyde dem. Ejheller har jeg nogensinde her hørt hint Stærkoddens Digt, kaldet »Om Braavallaslaget«, i alt Fald ikke med Navns Nævneelse.

Berømmeligste Mand! Herudover tvinger Nødvendigheden mig til i al Korthed i Eders, min prøvede Vens, Bryst at udgyde en Klage, som plager mig i ikke ringe Grad; for en Del Aar siden udvirkedes det ved Eders Mellekomst over for vor høje Kansler, at et Kongebrev sendtes til vor Biskop om at ordinere min Søn Benedikt til Kapellan hos mig. Ydermere skrev Hr. Doktoren om Hr. Kanslerens allernaadigste Tilsagn om, at merbemeldte Søn burde være min Efterfølger i denne Residens. Men alt dette har været forgæves. Endelig har jeg presset paa om at faa Kongebrevet fyldestgjort, men da Hr. Thorlak [Skulason] ret tydeligt i Ord havde tilkendegivet, at han vilde gøre dette, lagde hans [Benedikts] Fætter Olaf Hallsson tilligemed andre Bagvaskere sig imellem; i København har Benedikt delt Bolig med denne, og i et mere end bidende Skrift, som endda lumskeligt er sendt til Biskoppen, har han beskyldt ham for Tyveri dersteds af nogle Bøger og andet, som han skulde have frataget ham. Da denne Olaf vendte tilbage fra København, fremlagde han rigtignok et simpelt Gælds-brev fra min Søn paa ti Daler, men sagde, at alt var afgjort imellem dem, naar de var betalt. Jeg indløste Gælds-brevet, saa snart der var Lejlighed dertil, og Sagen blev bilagt i Overværelse af ret mange, men nu lægger han sig i Selen med et valicansk [vatiniansk? jvf. Catull carm. XIV, 3] Had, hvilket jeg tror at kunne godtgøre sker med det Formaal at faa Benedikt forkastet for selv at kunne trænge sig ind i dette mit lille Sogn, thi den Kamp om Sognekald, der finder Sted her, er usømmelig; stærkere vil jeg ikke udtrykke det for ikke at faa Skin af at bagtale mit Fædreland; men Biskoppen laaner i den Grad Øren til denne Beskyldning (som dog ikke er bevist og maaske ogsaa er ubevislig), at han ikke vil ordinere Benedikt til gejstligt Embede,

skønt han er forsynet med Vidnesbyrd om rent og pletfrit Levned efter sin Tilbagekomst til Fædrelandet, saa vel som før han rejste udenlands: Men hvad skal jeg ulykkelige gøre i min Jammer? Jeg presser ikke paa med noget, som andre siger, at de ikke kan gøre med god Samvittighed, thi jeg vil ikke gøre Vold paa nogens Samvittighed, hvor bitter saa end den Pille er, jeg maa sluge. I denne Sag om min Søn synes derfor Haabet at være slukt, hvis ikke Gud vender det anderledes.

Men visselig er der dog i det mindste levnet mig en enkelt Trøst i denne min Forladthed. Hos mig er opdraget en vis Jon [Magnusson], Søn af den udmærkede Hr. Magnus Eiriksson, Præst i Audkul, som er min Hustrus Broder. For adskillige Aar siden, da jeg plagedes af forskellige Lidelser, blev han af salig Hr. Gudbrand [Thorlaksson] indsat som Kapellan hos mig, men senere blev han af vor Lovmand Halldor Olafsson kaldet til Mödruvellir Kloster, hvor han i henved otte Aar havde forkyndt Guds Ord med ikke ringe Held, og nævnte Jon Magnusson er ikke blot ved mit Vidnesbyrd, men ved alle andres, som kender ham, en god Mand, nidkær i sit Embede; som Digter er han — blandt dem, som her gavner vor Kirke — en af de første hertillands og udstyret med mange Dyder, som anstaar en from Præst. Hvis denne i min Alderdoms Svaghed kunde gives mig som Hjælper og derefter som Efterfølger (thi ellers kan han ikke rives fra den Bestilling, han nu bestrider) vilde det være en Trøst i min Ulykke, naar jeg paa denne Maade tvinges til at gaa Glip af min eneste Søn, paa hvem jeg af mine ringe Midler har ofret saa stor Bekostning, og som altid har været mig aldeles lydig; skal det end nok saa meget kunne paavises, at han i ungdommeligt Letsind har skejet ud, saa er han dog vendt tilbage paa Dydens Vej. I denne min Tvangssituation drives jeg derfor til, I berømmelige Mand, at bestorme Eder atter og atter om at ville være min Talsmand over for den høje Hr. Kansler, for at denne Jon Magnusson kan blive min Medhjælp i min Alderdom, naar jeg nu har Brug derfor, og dernæst min Efterfølger i denne Residens, og at dette bekræftes ved et Kongebrev, nemlig et aabent, som skal komme mig ihænde. Gud vil lønne Eder begge for denne Velgerning, og vi vil erkende vor Taknemmelighed mod vor Ven og Herre. Det vil ikke være urimeligt, berømmeligste Mand, om jeg faar mit Ønske opfyldt, da jeg paa egen Bekostning blandt andet har genopført denne forfaldne Gaard, og navnlig Kirken, der er helt af Træ, fra Grunden; men denne Kirkes Indkomster overstiger næppe 40 Dalers Værdi: Men hvad nu end min Herre og Ven vil gøre i denne Sag, saa maa det gøres hurtigt.

Yderligere er der noget andet, som I maaske paa mine Vegne vil berøre over for den høje Hr. Kansler, og som jeg ønsker ansøgt om hos hans Højhed, nemlig at han skal forhandle med vor Statholder

»ath Bendix maatte da bekomme nogle Kongs jøder her før norden paa Islandt, huilke som kandt først ath vaccere och hannem ehre thienlig ath hielpe sig meth, om deth schal hannem icke anderleedis gaa«

Lev lykkelig og lev vel, berømmeligste Mand, i vor Herre Jesus, og ophør ikke med at være min Ven, som I med saa stor Elskværdighed har været det tilforn.

Laufas paa Island den 29. August 1634.

531. *Testimonium for Laurits Nielsen Gram.*

30.8.1634.

Laurentius Nicolai Gram Cimber blev immatrikuleret i 1618. Han fik Elias Eisenberg som Præceptor, efter dennes Død 1621 overtog jeg ham. Han har taget Baccalaurgraden og været Rektor i Bogense, Ribe og Kallundborg og har prædikeret.

(W I pag. 32).

532. *Testimonium for Christen Olufsen Pind.*

2.9.1634.

Christianus Olai Pindius blev immatrikuleret i August 1629 fra Aarhus og blev i 1632 Hører i Randers.

(W I pag. 33).

533. (Ep. 416) *Fra Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen.* 3.9.1634.

Just nu erfarer jeg, at vor Fyrstbiskop har opgivet sin Aand, medens han var paa hastig Hjemfart fra Frankfurt. Nu staar da blot tilbage, at vi kan vente en ny Herre og et nyt Overhoved fra Danmark. Give den almægtige Gud, at alt maa lykkes saaledes, som i hvert Fald jeg ønsker af Hjertet. Imidlertid overgiver og indvier jeg mig ganske til den Fyrstbiskop, vi haaber paa. Jeg beder dig ikke undlade at gøre min Ret gældende hos den berømmelige Kansler Hr. Friis.

Skrevet i Hast, som enlige Folk plejer. Paa mit Gods Nuclam den 3. September 1634.

Nu, da jeg har skrevet dette, saa er der en nær Ven af mig, som beretter mig det hele udførligere. Den 2. i denne Maaned døde vor Fyrste. Svenskerne tilbageholder Liget. I hvilket Øjemed, kan man gætte. Imidlertid er der ingen Grund til, at nogen af os skal tvivle om en dansk Herre og Stormand. Hvis jeg var tilstede, var der mange politiske Hemmeligheder, som jeg havde at betro dig. Hilsen til alle, især til den berømmelige Hr. Kansler, hvis Titler jeg længe har længtes efter at kende.

534. *Testimonium for Laurits Poulsen Harboe.* 22.9.1634.

Laurentius Pauli Otthinianus blev immatrikuleret den 26. Maj 1626 (fra Odense Gymnasium). I Aarene 1627–32 var han paa Grund af Fattigdom dels Huslærer, dels Hører i Svendborg. 1632–34 atter ved Universitetet.

(W I pag. 33).

535. *Testimonium for Hans Mikkelsen.* 22.9./30.11.1634.

Johannes Michaelis Coronensis blev immatrikuleret i April 1631.

(W I pag. 34).

536. (Ep. 432) *Til Sir Henry Spelman i London.* 22.10.1634.

Saa snart jeg modtog dit Brev, afsendt den 14. Februar dette Aar, og deraf forstod, at de Breve, som du forrige Aar havde bestemt for dine Venner paa disse Kyster, ikke var blevet ordentligt besørget, saa skrev jeg efter din Anvisning til den højædle Hr. Joseph Avery om, at han vilde give mig Meddelelse derom, hvis han havde nogen Viden om det, der var blevet sendt; han sendte straks baade Breve og Pakke gennem en Købmand blandt vore Landsmænd og tilføjede, at han saa længe havde tilbageholdt disse Ting, fordi der havde været givet ham Haab om, at han snart skulde tiltræde en Sendefærd til os paa Eders høje Konges Vegne. Jeg modtog saaledes den 1. Juli dette Aar, 1634, dit Brev af 1. August 1632, og snart efter sendte jeg til Sorø, hvad der var bestemt for Dr. Meursius. Men Johann Jacobsen Schort, som nylig var vendt tilbage fra Frankrig, gav jeg baade Brev og to Eksemplarer af Archæologus ihænde, og han lovede at ville svare ved første Lejlighed og sige Tak. At du ikke har fundet mig uværdig til for anden Gang at blive glædet med en meget kærkommen Hædersgave, nemlig din Archæologus, derfor overbringer jeg dig uhyre mange Tak, og jeg nærer intet kærere Ønske end at kunne bevidne dig mine gengældte Følelser gennem et eller andet Tegn paa Taknemmelighed.

Men nu beder jeg dig: Lad os snart se anden Del! Du vil paa den Maade knytte den lærde Verden til dig med en evig Gæld. Udentviwl vil du i Nederlandene finde Bogtrykkere, som er raskere til at udgive, end hos Eder; thi jeg ser, at de skrider frem i samme sløve Skridtgang som vore, og at de ikke bryder sig saa meget om sjældne og nyttige Bøger som om dem, der er fordelagtige for dem selv og salgbare blandt Pøbelen. Deraf kommer det, at ogsaa mine Afhandlinger om de gothiske Bogstaver og Mindesmærkerne affattet med Runeskrift endnu undertrykkes; hvis ikke en gunstigere Lykke tilsmiler dem, vil de næppe trænge ud af Mørket.

I min Bog om Runeskriften har jeg indføjet, hvad Vulcanius og Trithemius har om disse vore Bogstaver, og som i sin Tid er bragt i fuldstændig Tilstand. Men til Eders saksiske Sager har jeg ikke strakt mig, ejheller tillod min Arbejdsplan det. Men hvis der blev givet mig en ordentligt udført Afskrift af de Mindesmærker, som findes hos Eder optegnet med vore Skrifteegn, vilde det skaffe mig et meget velset Tillæg til vore. Jeg ved ikke, om ikke det, Cambden fremstiller for os fra Brighton-Eggen, skal læses saaledes:

*R11 14R1 *1111 11 111111 1111 1111 111111 11111111

Som jeg udlægger det efter Reglerne for vort Sprog er det: Harald gjorde Højen og oprejste Stene til Minde om sin Moder og Malrok. Noget sikkert vil jeg dog ikke hævde, førend der er en, som skaffer os det nøjagtigere afskrevet. Det Brudstykke, som du har fundet det værdt at sende os fra *Beucastrum*, mon det ikke er skrevet saaledes:

R111 1111 111111

Rino satte Runestene.

Gid en Selden blandt Eders Landsmænd vilde lægge Arbejde i dette og med Omhu samle alt af den Art, som findes hos Eder, give Anledningen til større Ting og fremgrave hvad der maaske endnu ligger skjult for Eders Historikere.

Over vort gamle Sprog er der, saa vidt jeg ved, ikke fremkommet nogen Ordbog. Af den, som vore Børn nu bruger i Skolerne, sender jeg et Eksempplar. Den moderne Sprogbrug har ganske vist udviklet sig saa langt bort fra den gamle, at næppe en af ti forstaar, hvad der indeholdes i de gamle Love. Om vore Oldtidsskikke er der endnu intet udgivet paa Tryk. Vore Love er af tre Slags: De, som bor i Jylland, bruger nogle, og saasom det er de mest fuldkomne, findes de trykt i det Sprog, vi nu benytter, og er offentligt tilsalg. De sjællandske ses sjældent; der findes Haandskrifter hos nogle. De skaanske blev i sin Tid udsat paa Latin af Andreas Sunesøn, Ærkebiskop i Lund, og blev udgivet i Trykken af Arild Hvidtfeldt [*Leges provinciales terræ Scaniæ ante annos 400 Latinæ redditæ per Andream Sunonis f., archiepiscopum Lundensem, Hafniæ 1590, 4°*], men kan nu næppe faas; dog sender jeg et Eksempplar, som jeg i sin Tid har erhvervet til eget Brug, og af dens Fortale kan du lære Grundene at kende til disse store Forskelle. Gid der var noget, hvormed jeg paa dette Punkt yderligere kunde støtte dine hæderlige Bestræbelser, saa skulde du finde mig ganske redebon.

Hvad det var muligt at faa fat paa om Hvidtfeldts Stamtavle, vedlægger jeg dette Brev; sin Mødreneslægt finder jeg, at han udleder fra Konge-

familien; det vilde være besværligt at udrede det hele tilbunds. Savner du noget, saa sig til; jeg skal ikke hemmeligholde noget af det, jeg har hos mig.

Jeg er i Tvivl om *offa judicialis*, en Tvivl, til hvis Udredning jeg i høj Grad trænger til Hjælp fra anden Del af Archæologus. Atter og atter beder jeg dig derfor om ikke at undslaa dig for at vise dig imødekommende imod mig ved Opklaringen heraf. I Lambards Archæonomia [sive de priscis Anglorum Legibus Liber, London 1568, 4°] mener jeg at have læst, at *offa judicialis* har været et Nadverbrød, som med visse Ceremonier ræktes den anklagede; hvis denne nedsvælgede det uden Vanskelighed, frikendtes han for Anklagen; hvis ikke, ansaas han for skyldig. Men i Archæologus synes du under Ordet Gudsdom at adskille *offa judicialis*, bestaaende af et Bygbrød, fra Nadveren. Fortæl mig venligst, hvorledes Sagen hænger sammen. Du ser, hvilke Vanskeligheder anden Del af din Bog kan rede os ud af; jeg beder dig atter og atter ved alle Musers Helligdomme ikke forholde os den længere.

Ved Gennemlæsning af [Bartholomæus] Chassanæus' Catalogus Gloriæ Mundi, [Frankfurt 1579, Genève 1612, 4°, Leyden 1617, Fol.] stødte jeg paa Ordet *Corveas*, som han ofte bruger i 1. Del, 68. Betragtning; da jeg søgte dets egentlige Betydning i Archæologus, fandt jeg det ikke. Hvis du har noget derom, beder jeg dig altsaa sende mig det. Du ser den Dristighed, som din Velvilje og dit aabenhjertige Venskab har indpodet i mig; dette maa altsaa tilgives. Lev vel, kæreste Spelman, og glæd os snarest med anden Del af din Archæologus.

(W I 172).

537. *Testimonium for Laurits Jørgensen Sommerfeldt.*

30.11.1634.

Laurentius Sommerfeldius havde først Caspar Bartholin til Præceptor. Boede siden i mit Hus, indtil han blev Rektor i Ystad. Han anbefales paa det varmeste.

(W I pag. 34).

538. *Testimonium for Jens Jacobsen.*

14.12.1634.

Janus Jacobi Rhandrusiensis blev immatrikuleret i Maj 1629 fra Sorø. Han fik theologisk Attestats og blev i 1631 Huslærer. Han har nu faaet Præstekald.

(W I pag. 35).

539. (Ep. 417) *Fra Johannes Cabeljavius i Bremen.*

17.2.1635.

Hvis du har modtaget det sidste Brev, jeg skrev dig, hvad jeg tror, du har, saa beder jeg dig atter om at finde mig værdig til Ihukommelse, især dog over for Rigens høje Kansler. Naar du har forstaaet det, ved du Resten af, hvad jeg vil. De Titler, hvormed den høje Konge har smykket ham, brænder jeg efter at lære at kende. I den Sag vil du let kunne gøre mig tilpas. For at du kan vide, hvor mange Breve jeg har skrevet dig, og paa hvilke du hidtil ikke har svaret (eller hvis du har, saa har jeg blot ikke faaet Svaret), saa er nærværende, som jeg nu udfærdiger til dig, det niende, og ikke færre er sendt til den højstforstandige Brochmand, hvis Bryllupsdigt du endnu er mig skyldig efter Løfte. Endnu har det ikke været muligt at finde ud af, hvad Grunden til Tavsheden er. Om saa selve Overtalelsens Gudinde vilde indgive mig den Tanke, at jeg skulde tro paa, at Erindringen om Pligtfølelse og Hengivenhed er hendøet ved Glemsel af mig, saa troede jeg det dog ikke. Tværtimod tror jeg snarere, at jeg er indprentet altfor dybt og fast i Eders Hjertes Lønkammer til, at jeg paa nogen Maade nogensinde kan bortslides og slettes. Vi opholder os nu i Bremen, saa at der i Dag intet er ivejen for, at vi griber lige saa mange Lejligheder til at skrive og selv at fremkalde lige saa mange Anledninger, som kan fremme Udøvelsen af vort Venskab. Hvis der nogetsteds eller nogensinde har været nogen Vaklen fra min Side, maa du udspy og udjage mig fra din Kreds. Det Brev, du her ser til Brochmand — der er et Vidunder af rige Egenskaber — skal du ikke give ham uden atter at knytte Pligtens Baand til mig. Det andet til vor højædle Meursius — dette Dydens og Lærdommens Theater — skal du overdrage ham saaledes, at han samtidig fatter og lærer, med hvor stor Kærlighed du omfatter mig. Den Ære vil du vel ikke forholde mig? Fremdeles kunde jeg lide at føle mig forbunden over for den høje Kansler. Du maa tilbyde den store Mand den fulde Brug og Nydelse af Cabeljau: Knyt dertil skyldigst en ærbødig Hilsen. Lev vel, min Worm, og bevar i dit Venskab ham, som du nylig ikke nægtede at elske højt.

Bremen, den 17. Februar 1635.

Hvis du paa nogen bekvem Maade kan (hvilket du kan, eller i det mindste

tror jeg, at du kan), saa ønsker jeg ved vort Venskabs Helligdom, at du, og ligeledes vor ærværdige og berømmelige Brochmand, skal bedes om, at I vil anbefale mig paa gunstig Maade til vor Fyrstbiskop. Idet jeg har et dobbelt Adelsgoods i dette Stift, og der deraf er opstaaet en Proces mellem mig og en Adelsmand, er jeg nødt til, hvadenten jeg vil eller ej, at opholde mig her saalænge, indtil jeg har tilendebragt alt. Jeg vilde derfor sætte megen Pris paa Eder, hvis I vilde indynde mig. Dette er mit gentagne og heftige Ønske. Og jeg skal ikke stille mig afvisende overfor at være til hans Højheds Tjeneste andetsteds, naar der engang maatte blive noget, som jeg kan udføre med Ære. Jeg skal til Gengæld yde al min Bistand og Trofasthed til Eders Navn og Værdighed. Lev vel, store Mænd, og elsk Eders Cabeljau.

540. (Ep. 581) *Fra François de Fleury i Stockholm.*

23.2.1635.

Din enestaaende Elskværdighed har opmuntret mig til at skrive, min Fromhed tillader mig at rette en Anmodning til dig. Thi da jeg er en, som knapt er dig bekendt af Navn og ikke dyrker nogen mere udstrakt Omgang eller Fortrolighed med dig end den Lejlighed, der blev givet os til i nogle faa Dages Tid, sammen med vor Ogier at føre nogle Samtaler med dig, saa havde jeg derfor aldrig villet henvende mig til dig, som er saa fuldt optaget af offentlige Hverv, hvis ikke du dengang i høj Grad havde forekommet os at være en Mand, hos hvem enestaaende Elskværdighed er forenet med en ikke almindelig Lærdom. Jeg skal i faa Ord fortælle, hvad det drejer sig om: Du erindrer, berømmelige Mand, at vi for nogle Maaneder siden var i København i Følge med den kongelige franske Majestæts Udsending; da gaves der os Lejlighed til at nyde Samværet med dig, og blandt de Ting, som vi saa i dit Museum, viste du os — foruden en anseelig Mængde af de bedste Bøger — et bestemt Krystalkors og samtidig nogle Helgenlevninger, som engang opbevaredes i dette Kors, men var taget ud deraf. Siden den Tid har min Hu staaet til at bede dig indtrængende om, hvad jeg nu, da Lejlighed gives, bønfaller og anmoder dig om: At du vil overlade dem til os og give os dem som Gave, især da de Ting ikke værdsættes saa højt hos Eders Landsmænd som hos os. Dette anraaber vi dig saa meget tryggere og gladere om, som vi ved, hvor stor din Elskværdighed er imod alle og især mod Udlændinge; tilmed er vi sikre paa, at det er tilstrækkeligt blot at henlede din Opmærksom derpaa, naar det drejer sig om at yde en Tjeneste. Men hvis der imidlertid her i Frankrig kan ydes dig nogen Imødekommehed

paa noget Punkt fra vor Side, saa vil du finde os redebonne dertil, thi os har du gjort dig saare forbunden.

Ogier, i hvis Navn dette Brev ogsaa skrives til dig, hilser dig meget.

Stockholm, den 2. Marts/23. Februar 1635.

541. (Ep. 172) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

2.3.1635.

Da jeg fornylig tog Venantius Fortunatus i Haanden — han var jo en fremragende Digter for sin Tid — traf jeg tilfældigvis paa det 18. Epigram i 7. Bog, som blandt andet indeholder dette Vers:

Runer, Barbarernes Skrift, maa ristes paa Egetræs Tavler:

Brugbar som Skrivepapir virker en tilgættat Stok.

Til dette Sted har Christopher Brouwer, vor seneste Udgiver af Venantius [Venantii Honorii Clementiani Fortunati Carmina Epist. & expositiones cum Notis Ch. Brouweri, Mainz 1603, 4°] føjet følgende Kommentar:

»For det første: Hvad er i det hele taget RUNA? Endvidere: Hvilken Mening det har paa dette Sted, har jeg kun med Vanskelighed kunnet fatte. Adrian Junius [Batavia, Antwerpen 1588, 4°] omtaler, at en ALRUNA blandt de gamle i hans Holland var en Spaakvinde. Thi ALI eller HALI har ifølge Jornandes været det samme for Gotherne som »hellig«, ligesom Ordet *hailig* hos Tyskerne i Dag; men RUNA kaldtes hun efter sin Mumlen, og fordi hun udtalte Ting, der var hemmelige. Thi det hedder hos Tyskerne *rhunen*. Runa kunde derfor paa dette Sted opfattes som et Brev skrevet med hemmeligt Indhold, som Afsenderen ikke ønsker skal røbes. Men efter nøjere at have over tænkt Sagen er jeg endelig kommet til det Resultat, at Runa her passende kan opfattes som »Hieroglyphisk Tegn«. Rigtignok antager Paulus Diaconus, han som menes at have forkortet Pompejus Festus' Værker til et Uddrag, at Runa er en Slags Spyd. Derfor hos Ennius [Ann. fr. 589, Vahlen] *runata recidit*. Derfor kunde man sige, at Barbarerne har malet en Rune, ristet paa Egetræs Tavler, naar *runa* for dem betød en Krigserklæring i Stedet for et Brev. Men i de gamle Bøger læstes *runa* med Aspiration.«

Saa vidt Brouwer, der er ganske ukyndig i vore Oldsager. Alle disse Ting har jeg nu ment at burde afskrive for din Skyld, for at de maaske, dersom de ikke tidligere er bemærket af dig, kunde finde Plads i din høj-lærde Afhandling om Runeskriften; gid du snart maa kunne sende den frem »til Lysets straalende Kyster« [Lucret's I, 22].

Lev lykkeligt, du den første blandt Venner, med din Hustru og dine Børn og vær hilset af mig og min i de skyldigste Vendinger.

Sorø den 2. Marts 1635.

542. (Ep. 173) *Til Samme.*

10.3.1635.

Jeg skulde vel erkende mig taknemmelig mod *Fortuna*, da jeg saa din *Fortunatus* Venantius. Thi det er en Forfatter, jeg aldrig har set, men dit Brev bibragte mig Begærlighed efter at se ham, saa at jeg mener, at mine Overvejelser vedrørende Runerne simpelthen uden ham er ufuldstændige og lemlæstede. Stedet, du meddelte mig, er smukt og tjener paa mange Punkter til Støtte for, hvad jeg har tænkt mig; gid du kunde finde lidt flere af den Slags Ting. Jeg takker dig altsaa overmaade meget for den saa vel som for den Hvidtfeldtske Ligprædiken, som du har ladet mig have indtil nu, og som jeg ved denne Lejlighed sender tilbage. Men for at du ikke skal klage over, at jeg kun siger dig den blotte Tak, se saa sender jeg dig min Magnus Olafssons Noter til dine *Chelæ*; dog er de ikke rigtig efter min Smag. Hvis han havde haft Saxo ved Haanden, vilde han have opfattet dette Sted helt anderledes, skønt det, han siger, er originalt og ikke taabeligt. Det, jeg i denne Sommer havde ventet fra Arngrim er gaaet tabt ved Skibbrud. Fra Magnus Olafsson har jeg modtaget et Par Snese Sange, men for Størstedelen oplejdede fra Indberetninger fra Orkneyøerne. Han har opsamlet en og anden fra Lodbrogs Historie, dem han sang, da han drog paa Frierfærd; de er ikke helt uden Interesse. Men dem kan du faa Lejlighed til at se her paa Stedet, eller naar der frembyder sig en bedre Lejlighed til at sende dem.

Her har jeg nogle Gange haft Besøg af Johannes Elichmann, der er meget interesseret i det gothiske Sprog; han var overordentlig glad over mine Smaating og aftvang mig, ja næsten afskrev, hele min Bog om Runeskriften, hvilket jeg ikke ugerne lod ham gøre, saa sandt som jeg højlig tvivler paa, at den nogensinde vil se Dagens Lys. Det skal ikke komme an paa mig, at jo andre skal nyde godt af mine Anstrengelser, blot det bidrager til fælles Nytte for den videnskabelige Verden. Thi jeg ser, »hvorhen min Skæbne mig fører« [Verg. Æn. V, 709]. Lad os imidlertid ikke ophøre med at tjene vort Fædreland ved gensidig Bistand, saa længe det er muligt.

Lev vel og hav det godt, kære Svoger.

Den 10. Marts 1635.

(W I 173).

543. *Testimonium for Hans Hansen.*

13.3.1635.

Johannes Johannis Ørslovius [Cimber] blev immatrikuleret i Juli 1627. Snart efter maatte han rejse hjem for at tjene til Livets Ophold, og de kejserslige Tropper hindrede hans Tilbagevenden indtil November 1629. Han har nu theologisk Attestats med et ikke foragteligt Testimonium.

(W I pag. 35).

544. *Testimonium for Niels Poulsen Aarhus.*

17.3.1635.

Nicolaus Pauli Arhusiensis blev immatrikuleret i 1627 fra Aarhus Skole og fik Caspar Bartholin som Præceptor. Jeg overtog ham i December 1629. Han har været Hører i Nyborg og vendte i 1634 tilbage til Universitetet. Hans Helbred er ikke stærkt.

(W I pag. 36).

545. *Fra Joachim Hagnejjer i Hamborg.*

19.3.1635.

Jeg har besørget Cabeljavius' Brev sendt til Eder.

(Fol. 43).

546. (Ep. 418) *Til Johannes Cabeljavius i Bremen.*

12.4.1635.

Dit Brev, skrevet den 17. Februar, har Hagnejjer sendt mig fra Hamborg; du synes deri at anlægge Sag imod mig for Pligtforsømmelse under Anbringende af, at jeg slet intet har svaret paa ni afsendte Breve; men uden at høre Sagen plejer de Retslærde ikke at fælde deres Dom. Ifjor fik jeg kun tre fra dig, og mine fulgte snart punktligt efter dem; men at de har lidt den samme Skæbne som dine øvrige, er absolut ikke sket ved nogen Fejl fra min Side. Jeg husker, at jeg engang har overgivet et til en vis Embedsmand, Hr. Schulte, for at han skulde bringe dig det, og at jeg har sendt de øvrige til Hamborg. Hvad der kan ligge til Grund for, at de ikke er besørget tilbørligt, kan jeg ikke faa opsnuset, undtagen maaske at Postmestrene ikke har vidst, hvor dit Nuclam ligger. Jeg skal i Fremtiden handle forsigtigere og, hvis jeg erfarer, at det bliver mindre besværligt, vil jeg, naar jeg i Fremtiden skriver, sende det til Hamborg til Hagnejjer, for at det kan blive sikrere besørget. Jeg har givet Dr. Brochmand dit Brev ihænde, og til Meursius (som bor to Dagsrejser fra os i Sorø) har jeg sendt det for ham bestemte med et paalideligt Bud, da han nemlig kun sjældent plejer at rejse til os. Vor høje Konge med sin Kansler og hele Hoffet har tilbragt hele denne Vinter i Jylland og er endnu ikke vendt hjem til os: Naar de

er kommet tilbage, skal jeg ikke ophøre at tale din Sag (hvad jeg ret ofte har gjort) hos vore Stormænd, hvis Titler jeg her sender vedlagt.

Jeg tror næppe, at mit Navn er Eders Fyrstbiskop bekendt, idet jeg nemlig, saa vidt jeg har formaaet det, altid har unddraget mig Hoffolk; saa langt er det fra, at min anbefaling skulde kunne have nogen Vægt hos ham. At jeg altsaa paa dette Punkt ikke kan gøre min Ven til Behag, gør mig ondt. Dit Ønske har jeg betroet til Brochmand, der længe har levet ved Fyrstehoffet som Medlem af Husstanden; han har lovet at ville anbefale Sagen trofast til Hr. Schulte, som er Raadsherre hos hans Højhed. Imidlertid skal jeg sørge for, at du ellers skal forstaa, at din Worm ikke nogensinde har slaaet af paa sin fordums Hengivenhed for dig.

Den 12. April 1635.

(W I 174).

547. *Til Joachim Hagmejer i Hamborg.* 12.4.1635.

Tak for din Besørgelse af Brevet fra Cabeljavius. Indlagte til ham bedes du viderebesørge til Bremen. Ved en uheldig Skæbne er Brevene mellem ham og mig ofte blevet upaalideligt besørget. Undskyld en ubekendt Vens Paatrængenhed.

(W I 174).

548. *Testimonium for Søren Olufsen Pind.* 19.4.1635.

Severinus Olai Pindius blev immatrikuleret i Juni 1631.

(W I pag. 36).

549. *Til Joachim Burser i Sorø.* 24.4.1635.

Tak for de tilsendte Frø. Jeg gør Gengæld med nogle fra min egen Have. Jeg hører, at du har nogle sjældne Græskar og beder dig sende mig nogle Frø deraf.

(W I 174).

550. (Ep. 174) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 2.5.1635.

Berømmelige Mand, kæreste Svoger! Jeg beder dig tilgive mig, fordi jeg ikke hermed tilbagesender de gamle islandske Sager, som du har laant mig. Thi jo dybere jeg trænger ind i Læsningen deraf, desto mere optændes jeg af en brændende Lyst til at afskrive dem. Jeg er slet ikke i Tvivl om, at det jo vil ske med din venlige Billigelse. Men naar jeg er naaet til Enden

med det Arbejde, saa lover jeg at ville tilbagesende din Codex hel og uskadt. Og jeg haaber ikke, at Dr. Elichmann vil blive stødt over denne Forsinkelse, idet du vil kunne mildne hans Længsel med gode Løfter.

Forøvrigt beder jeg dig venskabeligst om at unde mig en bredere Udpensling af det Sted, som handler om, at man forhen ristede Ørn i ens Ryg. Thi jeg fatter ikke rigtigt, hvad det er: »Hand stack Sverdet a Høl vid Ryggen«; ligeledes: »Och ristide Reffuen fra langs neder«. Du maa derfor her være min Oedipus og enten paa Dansk eller Latin udlægge mig Forfatterens Mening. Det er virkelig et betydeligt Sted og vil bidrage fortræffeligt til Oplysning af Saxo. Om det Drømmesyn eller Spøgelse, som af Troldkvinden Aliruna blev aabenbaret for Kimmerernes Konge Marcomirus, og som havde tre Hoveder, nemlig af Ørn, Løve og Tudse, saa henviser Hieronymus Henningius [Theatrum Genealogicum I—V, Magdeburg & Hamburg 1598, Fol.] paa Side 3 i det Bind [V], der indeholder de tyske og franske Kongers Familier, til at søge Oplysning hos [Robertus] Gaguinus [Annales veterum Gallicarum, Paris 1500, Fol., 1518, 8°, 1528, 4°, Frankfurt 1577, Fol.] og [Sebastian] Munster [Cosmographia].

Hvis jeg senere bemærker noget, der kan tjene dit Forehavende, saa vil jeg glad og gerne være til Tjeneste.

Lev vel og lykkeligt, du Mand, som er født til Fædrelandets Vel, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 29. April 1635.

551. (Ep. 175) *Fra Samme.*

4.5.1635.

De gamle Vers, du fornylig sendte til Brug for mig, sender jeg tilbage, ikke uden skyldig Taksigelse. Jeg havde rigtignok isinde at afskrive dem, men den Knaphed paa Tid, som andre Beskæftigelser tvang mig ind i, hindrede min Hensigt. Men hvis jeg engang skulde blive rigere paa Tid, stoler jeg paa, at du ikke vil sige nej, naar jeg beder en Gang til. Der er rigtignok mange Ting deri, som forekommer mig at være rene Gaader, og som holder mig i Uvished, især da jeg er ganske ukyndig i det gamle islandske Sprog. Men gid en heldigere Lykke vil vederkvæge mig med denne EDDA, eller hint Folks Mythologi. Maaske kunde den paa mange Punkter føre mig ud af Vildnisset og sprede saa fjerntliggende Tings kimmeriske Mørke med et straalende Lys.

Jeg beder dig venskabeligst ved denne Lejlighed sende mig Tydningen af den Runeindskrift, som findes paa Jellingestenene.

Jeg mener ligesom du, at *sistrum* hos Saxerne er Iernes »harpe«.

Lev vel bedste Ven og bevar mig i dit Venskab.
Sorø, den 4. Maj 1635.

552. (Ep. 419) *Fra Johannes Cabeljavius i Bremen.*

4.5.1635.

Just som jeg kærtegnede min Søn, overbragtes mig dit meget rare Brev, som du havde skrevet den 12. April. Snart gives tilbage til min Hustru, hvad hun har givet mig at omfavne, og jeg iler med største Fryd til Læsningen af dit Brev. Du skriver, at du af din Cabeljavius anklages for Pligtforsømmelse, og at Dommen ikke bør fældes, medmindre begges Sag er kendt: At du kun har modtaget tre fra os og har svaret paa hvert enkelt. Min Worm, du undskylder dig altfor omhyggeligt, thi jeg husker ikke saa stærkt at have lagt dig noget til Last, som jeg ser, at du synes. Jeg kender din Hengivenhed for mig, jeg lukker ikke Øjnene for din trofaste Sjæl. Derfor har jeg blot beklaget, men ikke tillige dadlet, Afbrydelsen af dine Breve. Om de Breve af dine, som er overgivet til en vis Schultze, og om de øvrige, der er sendt til Hamborg, har jeg faktisk ingen Underretning. Men for at dine Breve for Fremtiden ikke skal fare vild, saa send dem venligst direkte til Johannes Hagmejer i Hamborg. Efter hvad hans Broder Joachim, som nu agter sig til Leipzig, har skrevet til mig, bor han hos en vis Johannes Scrotering paa Gaden *Appia Divitum*. At du allerede oftere har bragt os i Erindring hos den høje Kansler, og at du hyppigt vil gøre det, det har glædet mig hjerteligt. Med Hensyn til vor høje, fornemme Fyrstbiskop vilde jeg ønske, at du formaaede, hvad du gerne vilde, dersom du kunde. Hvis vor berømmelige Brochmand vil gøre, hvad du skriver, skal han haandgribeligt faa at mærke, med hvor stor en Tjeneste han gør sig mig forbunden. Den høje Kanslers Titler skal til sin Tid komme til Nytte.

Du undrede dig, ved jeg, da du straks i Begyndelsen læste om min Søn. Hvad? siger du, er da din Familie saaledes forøget? Ja, min Worm, endelig har Gud velsignet min Bøn og skænket mig en mandlig Arving, en haabefuld Dreng, om man kan tro paa Lægerne. Efter hvad alle spaar, vil han engang i Vækst overgaa mig, sin Fader. Give Gud, at han ogsaa maa gøre det i Begavelse og andre berømmelige Egenskaber. Han vokser herligt Dag for Dag. I sin Tid lovede hin vor anden Erasmus [Brochmand?] et Bryllupsdigt; han vil opfylde sit Løfte, hvis han nu forfatter et Fødselsdigt, hvilket du, saasom du allerede tidligere har afgivet Løfte herom, nok af dig selv vil rykke ham for. Den berømmelige Arnisæus og den højlerde Bertel [Knudsen Aqvilonius] vil du lade hilse meget fra mig, hvis de er der. Lev vel, min Worm, og fortsæt med at leve for den lærde Verden.

Bremen den 4. Maj 1635.

553. (Ep. 420) *Fra Samme.*

23.5.1635.

Paa dit seneste Brev, berømmelige Worm, har jeg allerede svaret, saa at jeg nu daglig venter paa nyt Svar fra dig. Som du husker, skrev jeg nylig til dig om min Ven Chiffletius' Ridderordener. Der er kun lidt, som jeg i Dag maaske kan gentage. Du ser af Papiret, i hvilket Omfang han ønsker dig raadspurgt. Hvis du formaar noget — og det gør du paa dette Punkt — vil jeg indtrængende bede dig om ikke at undlade dog engang at yde noget, hvorved du vil knytte store Sjæle til dig. En billedlig Fremstilling af den Orden, som den høje Konge nylig har indstiftet, vil du let kunne fremskaffe og ligeledes de berømmelige Ridderes Navne. Det vil være meget kærkomment, om du her bistaar den store Mand. Men herved vil du ogsaa knytte stor Hæder til Jer Danske. Det er et uddeligt Værk, han arbejder paa. Derfor kan jeg ikke lade være med atter og atter at besvære dig ved Studiernes Helligdom om at imødekomme vor fælles Bøn. De øvrige Ting, som du kender, er dig tilstrækkeligt anbefalet. Men jeg vilde ogsaa gerne vide, hvad du nu gaar svanger med. Og hvad med hin anden Erasmus [Brochmand]? Mon der endnu er udgivet noget af Bartholin? Hvornaar mon den Kommentar til Ciceros »Om Pligterne« kommer? Du vil udvide dine danske Festkalendere [Fasti Danici, 3. Udg. 1643, Fol.]. Det er et genialt Arbejde. Alene deraf har jeg ret forstaaet, hvor betydelig en Mand du er. Du har fortjent, at Danskerne dyrker og værdsætter dig. Men vi Udlændinge elsker og beundrer dig til Overmaal.

Lev vel, du Danmarks store Pryd, og gengæld fremdeles din Cabeljaus Venskab. Jeg vil gerne staa til Tjeneste for den høje Kansler. Imidlertid maa du vedblive med at tilsiige den fornemme Stormand min Tjenstfærdighed. Lev vel.

Bremen, den 23. Maj 1635.

554. (Ep. 584, BA 87) *Til Gisli Oddsson paa Skalholt.*

24.5.1635.

Nidkære Hr. Biskop! Dit Brev skrevet den 28. Juli paa Skalholt modtog jeg i November. Det var mig kært deraf at erfare, at du endnu erindrer det nære paabegyndte Venskab. Men jeg har intet at give til Gengæld for den tilsendte Gave — bortset fra mit taknemmelige Sind og min Sjæl, som føler sig stærkt knyttet til dig og dine.

Det gør mig ondt, at alt ikke forløber efter Ønske; men vi maa sætte vort Haab til en Bedring, og han, som tilmaaler os vor Lod, plejer at styre alt saaledes i sin Godhed, at det uden vort Vidende bliver til vort Bedste, omend det saa ved første Øjekast fremtræder som Modgang.

Saa vidt det staa i menneskelig Magt, naar jeg er skilt fra dig ved saa enorm en Afstand, skal jeg drage Omsorg for dit Helbred, som lider under de Katarrher, der synker ned i Brystet og, saa vidt jeg kan slutte, fremkalder Lungebetændelse; jeg sender en Forsyning af Piller, som skal rense Hoved og Bryst for Slim; du kan tage dem paa en Gang, naar det passer dig, idet du holder fire Timers Faste og den Dag undgaar den raa Lufts ublide Paavirkning. Jeg tilføjer en Latværg, som du hyppigt kan tage en Smule af ved at slikke derpaa, for at det, der sidder fast i Brystet, lettere kan komme op og udskilles med mindre Ubehag. Naar du har meddelt mig Udfaldet af disse Ting, og der er Brug for flere, skal du finde mig aldeles redebon over for dine Tarv.

Det gør mig ondt, at jeg ikke kan gøre mig Haab om nogen Hjælp fra dit Stift til Fuldstændiggørelse af min Bog om Runeskriften, og det saa meget desto mere, som vi ikke søger de Ting, der er besudlet af Trolddoms Overtro, men de rene Ting, dem, vore Forfædre uden al Svig har anvendt til indbyrdes Udveksling af hvad de havde paa Hjerter. Du kender mit Forehavende, og hvis du smykker det med et Tilskud fra Eders Oldsager, vil det ikke ske uden Hæder for dit Navn. Hvis der forekommer nogle af de gamles Kvad, især dem, som er citeret af vor Saxo ved Betyndelsen af hans Historieværk, saa vilde det især gavne os. Men jeg vil ikke være dig til Besvær med disse Ting ud over det, som frembyder sig af sig selv. Bevar mig imidlertid i dit hidtidige Venskab.

København, den 24. Maj 1635.

(W I 174).

555. (Ep. 332, BA 19) *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 24./25.5.1635.

Ikke uden Smerte erfarer jeg, at de Ting, som du foregaaende Aar har bestemt for os, er gaaet tabt ved Skibbrud. Dersom de var kommet os ihænde, betvivler jeg nemlig ikke, at jeg vilde have set mange kærkomne Ting til Oplysning for vor gamle Litteratur og have haft dit Forsvarsskrift til Udgivelse efter Ønske. Nu har jeg ikke ville tie, men med Beklagelse af vor fælles Skade bede dig ikke undlade at gentage, hvad du havde affattet, og bevirke at vi kan bære et saa stort Tab med mindre Besvær.

Der var forrige Vinter hos mig en lærd Mand fra Schlesien, Johannes Elichmann, Doktor i Medicinen; han ofrede sig ganske for Opdyrkningen af de orientalske og nordiske Sprog, sætter højlig Pris paa dine Arbejder samt bad mig om, at jeg vilde opfordre dig til at udgive Forsvarsskriftet [Specimen] (hvorom jeg har talt meget med ham): Han er ivrig efter at dyrke

dit Bekendtskab pr. Brev med mig som Mellemand. Han gjorde meget ud af vort gamle Sprog og sagde, at det havde størst Slægtskab med det persiske, i den Grad, at han mener, det er en Dialekt deraf, og han har en Formodning om, at de Asiater, der kom hertil med Odin, har været Persere, hvilket han lovede at ville bevise. Af de gamle Stednavne, som dit Forsvarsskrift indeholder, haaber han at faa megen Hjælp. Derfor har jeg paa hans Anmodning ønsket at skrive dette. Nu opholder han sig blandt de Lærde i Leyden, han er en ærlig og beskeden Mand. Jeg venter dit Brev med Renter omkring Efteraarstid. Lev vel.

(W I 175).

556. (Ep. 117, BA 179) *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 24./25.5.1635.

Nidkære Hr. Biskop! Fra en af dine tidligere Husfæller har jeg bragt i Erfaring, at du ejer en Ordfortegnelse over gamle og vanskelige Ord i Eders Sprog, forfattet af en vis Bjørn Jonsson. Men da du jo ved, at jeg er meget interesseret i dette Sprog og, hvor jeg kan, søger alle Hjælpe-midler, som kan føre til et dybere Kendskab dertil, beder jeg dig venligst om ikke at nægte mig Andel deri. Hvis du giver det til tre eller fire af dine Elever til Afskrift, vil de snart faa det hele fra Haanden. Thi jeg ønsker ikke, at du skal slide paa dig selv med en egenhændig Afskrift; hvis der blot kunde sendes mig et Eksempplar, vilde det være mig fuldtud tilstrækkeligt. Jeg betvivler ikke, at du i denne Sag vil gøre din Ven en Tjeneste, og at du vil føje til, hvad du yderligere har angaaende dette Spørgsmaal. Om dine overstrømmende Følelser for mig er der jo rigeligt Vidnesbyrd, og du skal se mig paa min Side fuldt beredt til alle Æres- og Venskabsbeviser.

Lev vel, ærværdigste Ven, og slip ikke din Worm af dit Venskab.

(W I 175).

557. (Ep. 364, BA 125) *Til Magnus Olafsson paa Laufas.* 24./25.5.1635.

At de ifjor tilsendte Kvad har været kærkomne baade for vor høje Hr. Kansler og for mig, det kan du nok erfare derved, at vi har befundet denne store Mand saa villig over for din Ansøgning om Forfremmelse af din Søn og Kaldelse af en Kapellan. Thi se, ved hans Gavnildhed sender jeg et Kongebrev udfærdiget med det Ordvalg og paa den Maade, du bad om, og tagende Sigte paa din Efterfølger. Og se, selve Kanslerens Brev til Øens Statholder om at anvise din Søn et kongeligt Jordstykke; Indholdet deraf vil vedføjede Kopi angive dig. Og se, hvad han har skrevet til Biskoppen

om at befordre din Søn; og heraf kan du let slutte, hvor du med din Interesse for Oldtiden har knyttet en saa betydelig Mand til dig, og hvor han er dig naadig for den Bistand, du har ydet os. Jeg beder dig fremdeles sørge for, at du kan vedligeholde hans store Bevaagenhed med dette samme Middel; i mig skal du som hidtil saaledes altid have en trofast Formidler.

Din Mening om Ordet »Cheler« har jeg læst med lige saa stor Glæde, som den er tiltalende; men hvis det havde været dig muligt at undersøge selve Saxos Tekst, tvivler jeg ikke om, at du vilde have erkendt, at der maa ligge noget andet bagved. De lovede Kvad fra Olaf Haraldssøns [den Hel- liges] Saga venter vi paa. Hvis du selv vil skrive til Hr. Kansleren og sige Tak, vilde det ikke være afvejen; thi du ved, at de fornemmes Sind ved taknemmelig Erkendelse af ydede Velgerninger bedst optændes til nye Velgerninger. Vi beder den almægtige Gud om et gunstigt Helbred og et langt Liv for dig, for at du fremdeles kan faa Tid til at belyse vor gamle Litteratur. Gid der var en, som kunde opstille en Ordfortegnelse over gamle og digteriske Ord og Talemaader; det vilde være et meget nyttigt Arbejde, og højst nødvendigt for at frelse det gamle Sprog fra Undergang. Men hvis Jon Magnusson under din Vejledning kunde forsøge sig med noget i den Retning, vilde han bestemt gøre sig fortjent hos mange af vore Landsmænd.

Hvis du i Snorris Historie bemærker noget, som bør anmærkes, beder jeg dig aabenhjertigt gøre mig opmærksom derpaa, for at den anden Udgave kan fremkomme i mere pletfri Stand.

(W I 175).

558. (Ep. 176) *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

25.5.1635.

At jeg endnu ikke har besvaret dine to Breve, skyldes en haard Sygdom, hvoraf jeg gennem tre Ugers Tid har været hjemløst. Nu har jeg som ved en Guds Naade staaet den igennem og kan ikke længere opsætte Svaret, for at du ikke skal tro noget slemt eller kunne beklage dig over, at jeg handler i Modstrid med Venskabets Pligt.

Venantius har jeg sendt tilbage gennem min Slægtning Drachard, og jeg tvivler ikke om, at du har modtaget den. Jeg siger altsaa saa mange Tak og skal gøre Gengæld med noget tilsvarende, naar Lejlighed byder sig.

Hvad angaar det Sted om at »riste Ørn i en fældet Mands Ryg«, forholder Sagen sig saaledes: Naar Sejrherreren vilde tilføje sin overvundne Modstander størst mulig Vanære, stødte han sit Sværd ind omkring hans Skulderblade ved Rygraden, og naar han havde bibragt ham et meget stort Saar, skilte han paa begge Sider Ribbenene fra Rygraden, hvorved de dannede

som Ørnevinger, naar de blev bøjet til Siderne. Og dette kaldte de »at riste Ørn i ens Ryg«. »Hand stak Sverdet a høl ved Ryggen«, d. v. s. »med Sverdet stak hand et Hull i Ryggen, og ristede Reffuen fra neder« d. v. s. »og saa skar [han] Rygbeenene langs neder fra Ryggen, og trykte dennem til begge Sider, at de sad som tvende Ørne-Vinger«. Eller ogsaa kaldes det maaske af den Grund en »Ørne-Tegning«, at Indvoldene, naar der er tilføjet et saa stort Saar, ligger blottede, saa at Ørne og andre Rovfugle kan æde og sønderrive dem.

Stedet om den Aliruna, der viste sig for Marcomirus, har jeg forlængst set og mærket mig fra Munster [Cosmographia] og [Wolffgang] Lazius [Commentarius in Genealogiam Austriacam, Basel 1580, Fol.].

Den større Sten i Mindesmærket ved Jelling indeholder følgende: »Haraltr Kunugr bad Kaurva Kubl dausi eft Gurm fadur sin aug eft Thiurni madur sinasa. Haraltr Kessor van Tanmark, alla aug Nurvieg aug tini folk Kristno«.

Det er: Kong Harald befalede at denne Høj skulde bygges til Minde om hans Fader Gorm og hans Moder Thyra. Kejser Harald besejrede Danmark, og hele Norge, og deres Indbyggere førte han til den kristne Tro.

Den mindre Sten viser følgende:

»Gurmr Kunugr gerdi Kubl dusa eft Turni Kunu sina, Tanmurkur but«

Det er: Kong Gorm satte denne Høj over sin Hustru Thyra, som prydede Danmark med Fæstningsværker.

Edda er ikke let at skaffe og endnu vanskeligere at forstaa. Det meget gamle Eksemplar, som er skrevet paa Pergament, nemlig det, du har set hos mig, har jeg fra Arngrim; men det forstaas ikke af de Islændinge, der opholder sig her. For den, der er øvet i selve Sproget, bidrager den meget til Digtenes Udtydning, men næsten intet til selve Sproget.

Hermed mener jeg at have besvaret dit Brev, saa vidt mit Helbred tillod det. Lev vel.

København, den 25. Maj 1635.

Lodbrogs Afskedskvad er jeg meget ivrig efter at se, naar du har iført det dets latinske Klædebon.

(W I 175).

559. (Ep. 421) *Til Johannes Cabeljavius i Bremen.*

5.6.1635.

Det første Brev om Chiffletius' Ridderordener, som du fortæller, at du har skrevet til mig, har jeg ikke modtaget. Men for at svare paa dette, har jeg sørget for — gennem en Ven af mig, der er Ridder af denne Orden —

at faa Ordenstegnene, som jeg her sender en Tegning af. Det er en hvid Elefant hængende i en Guldkæde; paa Ryggen bærer den et mørkeblaat Taarn med Murtinder, prydet med et rødt Tag og visende Kongens kunstfærdigt udførte Billede mellem fire Diamanter. Fra Taarnet hænger et himmelblaat Dækken; mellem fire Diamanter Armen af en pansret Mand svingende et draget Sværd. Og dette er den gamle danske Ordens Tegn. Men den nye viser kun Armen hængende i en Kæde; paa Grund af Hastværket er det kun en Begynder i Malerkunsten, der har aftegnet denne, og uden større Kunstfærdighed, men den, som skal overføre det paa Kobberpladen, vil let raade Bod herpaa. Ingen undtagen de, der førte sig kækt i den svenske Krig, smykkedes i 1616 med denne. Til de øvrige, som siden er blevet optaget i Ridderordenen, er, som du ser, de gamle Elefantinsignier blevet givet. Men for at alt hos Chiffletius kan blive tydeligere, sender jeg her en aftrykt Liste over hele Højtideligheden og samtidig over Navnene paa de Riddere, som indtil nu er blevet valgt af denne vor Konge: Deraf vil du kunne tage en fyldigere Redegørelse for hver enkelt.

Hvad mig angaar, saa har jeg hengivet mig til Hvile, siden jeg afsluttede en regulær Afhandling om Danskernes og Gothernes gamle Skrift og de Mindesmærker, som findes bevaret hos os med disse Skriftegn; sandt at sige fortryder jeg nu næsten at have gjort Arbejdet, da der ikke er fundet nogen, som vil overgive disse Ting til Eftertiden paa Tryk. Jeg lader derfor Faklen gaa videre til dig og andre store Navne; nu lyster det mig roligt at søge Skjul i Mørket.

Lev vel. Den 5. Juni 1635.

(W I 176).

560. *Fra Johannes Meursius i Sorø.*

8.6.1635.

Tak for Tilsendelsen af Cabeljavius' Brev. Mit Svar til ham beder jeg dig venligst viderebesørge.

(Kv. 73).

561. *Til Henrik Fuiren i Leyden.*

9.6.1635.

En ondartet Trediedagsfeber har i tre Uger afholdt mig fra at besvare dit Brev, for hvilket jeg takker saa vel som for de tilsendte Planter og Frø, af hvilke nogle trivedes, medens indisk Figen, tarentinsk Myrte og *sinilap aggera* vist ikke taalte vort barske Vejrlig. Clusius' Værker skal ikke bekymre dig; jeg ønskede blot at kende Prisen, fordi de var tilsalg her, og jeg agtede at købe dem. Jeg sender den Disputats [Theses medicæ de scorbuto, Kbh. 10.6.1635], som Ambrosius Rhodius skal afholde imorgen under mit

Forsæde. Din Broder Thomas agter vist at deltage i de fysiske og matematiske Collegier, han vil afholde.

Hils Dr. Elichmann, fra hvem jeg venter Brev. Oplys mig om hans Stilling og Forhold. Han er Ven med Saumaise og interesseret i vore Oldsager. Hils Brødrene Schjelderup.

(W I 176).

562. (Ep. 463) *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

9.7.1635.

Da denne bekvemme Lejlighed til at skrive frembød sig gennem min fyrstelige Naade Prinsens Sekretær, som drog til sin Svigermoders Bryllup i København, har jeg ikke gerne villet undlade at afgive dette Vidnesbyrd om det gensidige Venskab mellem os. Mine højættede fynske Herrer sendte mig afsted afvigte 10. Juni med Naade og rosværdig Gunst, med Løfte om Løn indtil 10. Juli indeværende Aar. Hvis du spørger mig, hvorledes Hoffet (hvor der ofte findes Grunde og Revler) behager mig, saa vil jeg visselig endnu vente med min Dom; først og fremmest behager mig dog min fyrstelige Naade Prinsens milde Sind.***

Nykøbing paa Falster, den 9. Juli 1635.

563. (Ep. 433) *Fra Sir Henry Spelman i London.*

11.7.1635.

Henry Spelman, engelsk gylden Ridder, til sin højlærde Ven Dr. Oluf Worm i København.

Det Brev, du afsendte den 22. Oktober i det nu afvigte Aar, du udmærkede Mand, det har jeg modtaget den første i indeværende Juni Maaned, og sammen med det dine Venskabsgaver, de skaanske Love og den danske Ordfortegnelse. Det var mig visselig altsammen meget kærkomment og eftertragtet af mig med stor Længsel, men jeg mangler (hvad jeg beklager), noget hvormed jeg straks kan gøre Gengæld.

Imidlertid er det jo en god Ting, at de Breve og Bøger, som vi for to Aar siden sendte til dig og andre af vore Venner i Eders Egne, endelig engang er kommet dig velbeholdent ihænde. Jeg erkender, at det skyldes din udmærkede Omsorg og siger mange mange Tak.

Angaaende dit Spørgsmaal vedrørende *offa judicialis*, saa er det sikkert, at det ikke har været et Nadverbrød, men et Bygbrød, som er blevet indviet

eller, som man rigtigere kunde sige, forbandet af Præsten med rituelt udformede Ord: Thi deraf er det hos vore Angelsaksere blevet kaldt med det almindelige Navn *Corsned*. Forskellen er indlysende ud fra Knuds Kirkelove, 5. Kapitel, hvor der staar: And gif man freondleasne ve. ofod þegn mid tihltan helecge. þe ah fultum næbbe. ga to corsnæ. de. and þær þonne æt gefare þat þat god ville buton he on husle geladian mote. Ikke jeg, men en gammel Fortolker gengiver dette saaledes: Hvis en af Altertjenerne anklages og er uden Venner, saa skal man, da han ikke har Mededsmænd, skride til den Retsafgørelse, som paa Engelsk kaldes *Corsned*, og det skal ske som Gud vil, hvis det ikke tillades, at han renser sig med Herrens hellige Legeme. — Du ser her klart, at *Corsned* eller hint Bygbrød, som ogsaa kaldes *offa judicialis*, er en Ting, og Herrens hellige Legeme eller Nadverbrødet noget andet. Desuden kan det ud fra denne Lov bemærkes, at dette *Corsned* eller *offa judicialis* har været en mindre højtidelig Renselsesmaade og mildere end den, som skete ved den hellige Nadver. Herom udførligere andetsteds.

Det gør mig ked af det, hvad du skriver om dine Forskninger i den gothiske Rune- eller Nordboskrift, som endnu holdes tilbage fra Offentligheden. Jeg beder dig slippe dem løs, og du maa ikke forkaste vor beslægtede saksiske, som Vulcanius ikke har forbigaaet. Jeg siger Tak for de fortolkede Runeindskrifter, som jeg ønskede: Men hos os dukker de meget sjældent op; jeg ved ikke, om jeg kan sige, at der er to til.

Endelig siger jeg dig Tak for Hvidtfeldts Stamtavle, og det saa overordentlig meget, som jeg formaar, paa Grund af din udmærkede Velvilje og Iver efter at fremme vore Bestræbelser.

Ved Slutningen af Brevet beder du om en Redegørelse for Ordet *Corveas*, som du siger forekommer ret hyppigt hos Chassanæus i *Catalogus Gloriæ Mundi*, 1. Del, 68. Betragtning. I mit Eksemplar, trykt i Frankfurt i det Herrens Aar 1579, findes der ganske vist kun 38 Betragtninger i 1. Del. Maaske er Eders en forøget Udgave; men uden at have set Stedet vil jeg ikke fastslaa noget bestemt. Men i sig selv betegner *Corvea* noget Arbejde, som Vasallen er forpligtet til at yde sin Herre i Henhold til Ejerforholdet, enten med sin egen Person eller som Hjælp ved sine Heste eller Arbejdsvogne, for Eksempel Ægtkørsel, Afgift, vilkaarlige Tjenester, gratis Arbejder og den Slags, af fransk *Corvée*, som betyder alt dette.

Gid Olaus Worm, en sand »Folkets Tilflugt« [uoversætteligt Ordspil efter Græsk Ὁ λαοῦ ὀρμός] maa leve, trives og blomstre.

London, Barbican Street, den 11. Juli 1635.

(Afskrift, Kv. 81).

564. (Ep. 464) *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

20.7.1635.

Din overvættens Hengivenhed for mig, som tilfulde har givet sig tilkende, dels gennem mange andre Tegn, dels ved det Brev, som fornylig blev mig tilsendt gennem vor fyrstelige Naade Prinsens Sekretær, den kan jeg ikke lade være at tage imod med Kyshaand, du berømmelige Mand, ligesom jeg vil foretrække, at du i selve Gerningen skal erfare, at din Worm paa sin Side er dig og dine meget hengiven, fremfor at jeg med Ord skal love mange Ting. Saa snart jeg erfarede fra Eders Biskop, som dengang opholdt sig hos os og behandlede denne Empiriker Lomann paa den Maade, han fortjente (det Brev, du skriver, at du har sendt mig fra Fyn, har jeg ikke set i Aar), nemlig at du var blevet kaldet til vor fyrstelige Naade Prinsens Hof for at have Tilsyn med hans Helbred, glædede det mig af Hjertet, baade fordi det fremtidig skulde times dig at færdes blandt dem, som vidste at fastsætte en rimelig Løn for Dygtighed, dels fordi det blev mig forundt at faa en saa nær Ven sammesteds. Jeg lykønsker dig dertil og beder Gud velsigne dine Bestræbelser til den berømmelige Prinses og hele Hoffets lykkelige Sundhedstilstand og til din egen Gavn og Nytte.

Jeg tilstaar, at min Nytaarsdisputats er uværdig til at komme for lærde Folks Øjne; dog sender jeg den, fordi du har Lyst til den. Medens jeg i de foregaaende har behandlet indledende Tvivlsspørgsmaal i Fysiologien, har jeg nu fundet for godt at begynde med de Ting, som angaar Sundheden, fordi jeg skulde mene, at det, som sigter til Sundhedens Bevarelse, bør gaa forud for de Ting, som lover Genvindelse deraf, naar den er mistet. Jeg vedlægger en anden om Skørbug, som en lærd Yngling, Magister Ambrosius Rhodius, Brodersøn af den berømte Rhodius, der var Professor i Wittenberg, nylig har skrevet og under mit Forsæde fremlagt som Øvelse; han opholder sig endnu hos os og underviser privat i Fysik. Jeg beder dig tage vel imod den, og skulde noget passe dig mindre vel, saa stryg det!

Jeg har følt mig meget opmuntret ved Haabet, som du giver mig om en Samtale, thi intet skal være mig kærere end venskabelig Underholdning med dig; *hvis jeg paa noget Punkt kan tjene dine Tarv, det være sig med Raad eller Daad, skal jeg lade dig mærke, at min Hjælp er rede.*

Af Nyheder er her ingen. Thi at vort Skib Christianshavn er ankommet vel lastet hertil fra Indien, tror jeg, at du forlængst har erfaret, ligesom ogsaa vor høje Konges Tilbagekomst fra Norge. Vor Flaade ligger, forsynet med fuld Udrustning, i Sundet ved Kronborg; Formaålet hermed er ukendt for alle. Den almægtige Gud skænke os den ønskede Fred!

Jeg ved ikke, hvilken Skæbne det skyldes, at i dette Foraar næsten alle vore Læger, Fincke, Arnisæus, Tancred [Leyel] længe har holdt Sengen.

Jeg har gennem fjorten Dage kæmpet med Trediedagsfeber, hvoraf jeg ved Guds Naade ganske er kommet mig; vi har ogsaa hørt, at heller ikke du er gaaet Ram forbi. Gud bedre det herefter! Dig hilser Brochmand, som nu er Universitetets Rektor Magnificus, samt Fincke og alle vore. Lev vel, min Køster, og bevar mig i din Gunst.

København, den 20. Juli 1636.

(W I 176).

565. (Ep. 585, BA 88) *Fra Gisli Oddsson paa Skalholt.*

31.7.1635.

* * *

Angaaende Runeskrift finder jeg intetsteds i dette Stift noget, bortset fra de faa Ting, som jeg indlægger i dette mit Brev, og som Hr. Doktoren maaske allerede forlængst har set eller hørt om. Trolddoms Overtro er Gudskelov næsten flygtet fra vort Fædreland, eller den er dog idetmindste fjernet, saa vidt jeg i alt Fald forstaar og tør haabe. Jeg skulde tro, at de fleste Bøger om Oldsager allerede tidligere er bragt til den høje Hr. Kansler, og at en Del af dem gennem Hr. Arngrim [Jonsson] ogsaa er kommet til Eder. En enkelt gammel Ting, som jeg fornylig har fundet, sender jeg nu til vor højædle Hr. Kansler.

Med Hensyn til de gamles Kvad, som citeres af den højtberømte Saxo, saa ved jeg ikke, hvad det er, som har befundet sig i dette Land og har været benyttet af og været i Hænderne paa vore Forfædre, undtagen Edda og Skaldskaparmal, som nu i lang Tid har været i Eders Besiddelse — gennem vor Arngrim, om jeg ikke tager fejl. Og paa Studiet heraf har jeg ingensinde lagt større Vægt. Jeg har nok set dem og lejlighedsvis gennemlæst dem, men da jeg blev kaldet til vigtigere Opgaver, lod jeg det ligge. Jeg haabede, at der engang skulde levnes mig den Ro blandt mine mange Opgaver, at jeg kunde optegne nogle faa Ting, til Bedste for vor høje Hr. Kansler, om Stene og Urter og nogle andre af denne Øs Mærkværdigheder, som den høj lærde Arngrim næsten har ladet uomtalt, maaske fordi han ikke selv har gennemsøgt hele Øen, saaledes som jeg nu adskillige Gange Størstedelen. Men dermed maa jeg gaa svanger næsten lige saa længe som en Elefant. Og hvis jeg har undfanget noget, saa vil jeg, selvom det paa Grund af min aandelige Ufrugtbarhed ikke er værdigt til at se Lyset, dog med Guds Hjælp engang finde mig i, at det kommer frem under en saa betydelig Mands Varsler.

Lejlighed til en Iagttagelse af saadanne Mærkværdigheder gav fornylig, ja i indeværende Aar, et Uhyre, som i fire Vidners Nærværelse viste sig for disse mine Øjne i Juni Maaned i den Aa, Hvita, som flyder i Nærheden.

Men fordi Afstanden forbød mig at iagttage dens Form eller skelne den nøjere, saa viste den sig for os som en ny Ø midt i Flodhvirvlen og ved den nedre Ende som en Ørn der sad der. I Løbet af omtrent en Times Tid blev den lidt efter lidt overskyttet. Senere i samme Maaned i denne samme Aa var der en Hyrde, der sejlede over i et lille Fartøj og førte en Hest med sig; han fandt, at Hesten tilligemed Skipperen kunde bunde midt i den dybeste Strømhvirvel. Og atter paa et andet Sted i den samme Flod, omkring to Mil længere borte derfra, blev der af mange, og det flere Gange i den samme Juni Maaned, set noget, der lignede en stor Slange, omtrent som tre Bugtninger, der ragede op af Vandet; enhver af disse forekom dem at være tyve Favne eller mere, efter hvad jeg har fra deres egen Beretning. Gud ved, hvad det er for et Uhyre. Den Slags Uhyrer plejer ellers ret sjældent at vise sig for Menneskers Øjne, det være sig i denne Strøm eller i andre. * * *

Skalholt paa Island, den 31. Juli 1635.

566. (Ep. 365, BA 126). *Fra Magnus Olafsson paa Laufas.* 28.8.1635.

Frelse for Sjæl og Legeme ved Jesus Christus! Berømmeligste Mand, Herre og i alle Maader evigt ærværdige Ven! Ordene svigter mig, naar jeg vil tolke mit Hjertes varige og inderlige Følelser for Eders Velvilje imod mig. Hvis I var min Broder, hvad kunde I da kærligere have virket? Jeg har modtaget det Dokument, som ved Eders trofaste Omhu er opnaaet hos den høje Hr. Kansler; jeg var meget glad baade over dette og over hans velvillige skriftlige Indskriden til Fordel for min Søn baade hos vor Statholder om Kongejorderne og hos Biskoppen, omend denne sidstnævnte vil være af mindre Betydning, da den gode Mand har afskaaret ham Haabet om Befordring til gejstligt Embede; men med hvilken Troskab og hvor oprigtigt han har handlet i denne Sag, det maa han selv tage sig af, dog haaber jeg, at hans Handlemaade hverken skal staa som Udtryk for hans egen Ærlighed eller for mine Fortjenester. Jeg vil ikke anklage nogen, jeg ranker mig ved store Mænds Eksempel, omend jeg til fleres Forundring maa taale Æselspark. Men uendelig Tak siger jeg, berømmelige Mand, for Eders Velvilje, fordi den finder Udtryk i saa stor Omsorg for mine Sager, at den hober Tjenester paa Tjenester og aldrig trættes, men gør mig endydermere forpligtet, skønt jeg allerede iforvejen paa mange Maader stod i Gæld til Eder; derfor smerter det mig atter og atter, at den har udsaaet saa hyppige Tjenester i saa ganske gold en Ager. Men da det nu paa Grund af mine lidet misundelsesværdige Formueomstændigheder ikke er mig

givet at besvare Eders mangfoldige Velgerninger imod mig, som jeg gerne vilde, vil jeg i det mindste altid vise mit Sinds Redebonhed, som næsten er det eneste, jeg formaar, samt mine fromme Ønsker.

Hvad angaar vore Oldsager, saa sker der kun langsom Fremgang for mig i deres Udtydning, jeg ved ikke, om ikke maaske blandt andet paa Grund af nogle onde Tunger, for hvilke det er den rene Malurt, at jeg til Glæde for vore Foresatte deri kan yde nogle Ting fremfor andre. Om nogetsteds, saa sandelig i denne Afkrog af Verden trives der en saadan Slægt, at ingen god Mand kan have det godt. Alligevel sender jeg nogle Sider med gamle Digte samlet fra Kong Olaf Haraldssøns Historie; men de, der mangler, vil med Tiden blive knyttet sammen med de ubetydelige Antegninger til den danske Krønike. Visse Ting forekommer mig at savnes deri, og jeg vilde have beholdt dem for mig selv, hvis ikke jeg maatte fremlægge dem paa Eders Tilskyndelse; men de Ting er nu hverken afskrevet eller fuldendte. Men hvad jeg hidtil noget sendrægtigt har foretaget mig i denne Sag, det vil jeg fra nu af tage fat paa med større Energi, hvis Gud under mig Liv og Helsen, eftersom jeg indser, at de Ting behager saa store Mænd saa stærkt. Men i Digtenes Forklaring er jeg ikke gaaet ind paa samtlige Enkeltheder, da jeg forstaar, at I ret vel kender mange gamle Ord og Sætninger.

Men I ser, berømmelige Mand, at disse Skjalde næsten altid har forvildet sig ind paa de samme Strengte og — alt efter som Indskydelsen havde drevet dem til at improvisere, ofte har fejret deres Triumfer mere ved mangfoldig Afveksling af Edda-Betegnelser end ved Indholdets Vægt. Tanken om en Ordliste er tidligere faldet mig ind. Det er meget besværligt paa Grund af Eddaernes næsten uendelige Udsving og Friheder i at udfinde Betegnelser: Men hvis det blot lykkes at gøre en Begyndelse, vil jeg synes, at jeg har gjort noget, som er Umagen værdt.

Hvad jeg paa Eders Opmuntring har skrevet til vor høje Hr. Kansler, har jeg ønsket, at I som min mest trofaste Talsmand skulde se; jeg holder mig overbevist om, at den herlige Stormand, der blandt andre Dyder er udstyret med stor Venlighed, vil have mere Blik for mit underdanigt bøn-faldende Sindelag end for mine ubehjælpsomme Ord.

Berømmeligste Mand, ærværdige Ven! Er der blandt de islandske Varer nogen, I ønsker Eder tilsendt, vilde I glæde mig meget ved at ville forlange dem af mig, med en vis Ret og med Navns Nævnelser; thi skønt de Købmænd, der kommer fra Eder til os, er fyldt af en saadan Begærlighed, at de ikke tillader noget at besørge uden til egen Fordel og til Tab for os, vilde jeg dog strenge mig an, blot jeg vidste, hvormed jeg i sidste Ende kunde glæde min Herre og Ven.

Men jeg vender tilbage til min Søn, thi det er der, Skoen trykker: Hvis han i Stedet for det sædvanlige Underhold fra Biskoppen til Stadighed kunde faa noget af Domkirkens Jord, som var bekvemmere til Beboelse, saa vilde der dog i hvert Fald komme noget ud af hans Studeringer, men jeg frygter, at vi ogsaa paa dette Punkt vil møde en kold Skulder; thi selvom han af ren og skær Misundelse og Bagvaskelse holdes borte fra gejstligt Embede, saa besidder han dog et saa kunstfærdigt Haandelag, at han kan hvadsomhelst; i Maler- og Billedskærerkunst, som Guldsmed og Metalstøber, Sadelmager, Skræder og Skomager kappes han med Fagfolk, om han ikke vinder Prisen fremfor dem. Det samme bekræfter nogle Ord af min Hr. Arngrim Jonsson, skrevet til mig blandt andre Ting for faa Dage siden: »Nu fornylig, siger han, var jeg en Tur i Holar og saa forunderlige Prøver paa den selvlærtes Kunst i Maleri og andet deslige; jeg beundrer hans Begavelse og Haandsnille, han er sandelig blevet et Vidunder o. s. v.«

Ellers maa I vide, berømmeligste Mand, at det Brev, som jeg haaber var skrevet af Hr. Kansleren til vor Statholder og vedlagt Eders til mig, ikke naaede mig her paa Nordisland, førend flere Uger efter at hin havde lettet Anker fra Sydisland; om Gud vil, bliver det dog besørget til ham næste Aar, hvor jeg kunde ønske Hr. Kansleren gjort opmærksom derpaa; og for Eder, berømmeligste Mand, ønsker vi af Hjertet et langt Liv fra Gud og dertil alt godt og lykkeligt, for at jeg og mine længst muligt skal kunne nyde godt af Eders trofaste Dyd.

567. (BA 160) *Fra Thord Gislason paa Rafnagill.*

5.9.1635.

Frelse og Lykke beder jeg om af Hjertet!

Berømmeligste Mand, anseeligste Herre. Doktor og højst agtværdige Præceptor, Dr. Oluf Worm! Blandt andre hedenske Fortællinger er den ringeste ikke den om Pandora, om de Gaver, der oprindeligt blev sendt til Prometheus og siden overgivet til Epimetheus; da de alle var fløjet bort, blev alene Haabet tilbage paa Bunden: Det skulde aldrig svigte Menneskene! Det følger endnu nok saa trofast mig saa vel som andre dødelige og har været min opmuntrende Talsmand til at skride frem til Eders Godgørenheds Alter for at nedlægge for Eders Ærværdigheds Fødder denne min Ønsketavle, som er uden al Ords miger og Omsvøb, idet jeg forbigaar alle Rygter og saavel mit Fædrelands Uroligheder og Ulykker som de andre talrige Elendigheder, der tynger dette ulykkelige Land og Folk, hvilket Overbringeren af dette Brev, min Landsmand Gudmund Laurentiusson, Fostersøn af det hulde københavnske Akademi, i Enkeltheder vil give den ærvær-

dige Doktor mundtlig Underretning om, idet han har været Øjenvidne til alle disse Ting i den forløbne Vinter.

Men hvad nu mine egne Forhold angaar, saa skal Eders Velærværdighed, berømmeligste Hr. Doktor og ærværdige Præceptor vide, at jeg, siden jeg forlod Eders hulde Akademi, har levet uden Befordring i mit Fædreland og ikke har høstet nogen Frugt eller Udkomme af mine beskedne Studier, hvor ubetydelige de end har været, saa at jeg deraf har kunnet skaffe mig Føde og Klæder, ejheller har noget, hvoraf jeg kan leve eller underholde mig ved mine Hænders Gerning, eftersom jeg fra Vuggen er blevet viet til den læsende Stand af mine Forældre. Desuden har jeg ikke i mit Fædreland nogen Hjælpere, det være sig i Udsigt eller i Virksomhed, som ønsker mit Vel, bortset fra mine kære aldrende Forældre, som nu er blottede for Penge og Formue og ikke paa mine Vegne kan udvirke meget hos den overordnede Myndighed. Imidlertid ønsker min Fader, Hr. Gisli Jonsson, Præst ved den lille Kirke, som er i Rafnagill, af sig selv og frivilligt, ret af Hjertet at overdrage mig denne sin Stilling og Indkomsten af Rafnagill, blot den overordnede Myndigheds Vilje tillader det, og det dels for sin Alderdoms, dels for sin Svagheds Skyld, saaledes som hans eget Samtykke og Haandskrift tydeligt beviser, men dette min Faders Forsæt og Ønske har kun liden Virkning i Fædrelandet, medmindre dertil kommer min berømmeligste og elskværdigste Præceptors Indflydelse, om I dermed fra kongelig Majestæt vilde udvirke et saadant Brev, som imødekom min Faders Vilje, saa at jeg kunde indsættes i min Faders Stilling. Og jeg for min Del lover med Guds Hjælp og med Bistand fra den Helligaand, paa hvis Medvirken jeg stoler, at ville anvende al min Flid og Iver til Guds Navns Ære og til nogen Gavn for min Næste, blot Gud og den mig overordnede Myndighed vil samtykke i disse min Faders Ønsker.

Som Tegn paa Taknemmelighed og Kærlighed sender jeg ærværdige Hr. Præceptor en Tønde Faarekød med vor Købmand Christoffer Bremer, hvilken han har lovet skal blive Hr. Doktoren paalideligt overbragt; denne ringe Gave beder jeg ydmygst den berømmelige Hr. Doktor optage i ærlig og god Mening, idet jeg sikkert lover, at jeg vil vise den ærværdige Herre et større og mere kærkomment Tegn paa min Taknemmelighed, naar blot jeg faar bedre Forhold.

Men for at jeg ikke for længe skal opholde Eders Ærværdighed med denne min Plumphed, vil jeg anbefale Eder evigt til Gud med alle Eders Pligter og Forretninger. Eders Ærværdigheds ydmygste Tjener

THEODORUS GISLAVIUS, med egen Haand.

Skrevet paa Rafnagill i det Herrens Aar 1635, den 5. September.

568. *Til Thomas Fincke i Roskilde.*

17.9.1635.

Jeg har tilladt mig at aabne vedlagte Kongebrev, som rummer Bebrejdelser, fordi det trækker i Langdrag med Apotheksvisitationen. Hvad skal vi gøre? [Henning] Arnisæus ventes til København i denne Uge, saa Sagen kan maaske snart sættes i Gang.

(W I 176).

569. *Til Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen.*

Sept./Nov. 1635.

Det er sørgeligt, at Postgangen er saa slet. Meursius skriver, at han har sendt dig to Breve. Jeg besøger mine gennem en københavnsk Købmand, der bringer dem til Hamborg. Han vil nu klage til sin Faktor i Hamborg. Jeg er nu kommet over min Trediedags-feber, men slipper nok aldrig af med mit Maveonde (*hypochondria*).

(W I 177. En Afskrift af Gram findes i W II 87).

570. *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

17.10.1635.

Tak for dit Brev og den tilsendte Gave. Jeg er bekymret med Hensyn til mine Evner og min manglende Erfaring, naar jeg skal bestride mit Hverv her i Nykøbing. Min Løn er ringe. Hils Jesper Brochmand, Arnisæus og Fincke.

(Kv. 18).

571. *Testimonium for Niels Andersen.*

27.10.1635.

Nicolaus Andreæ Udbyensis blev immatrikuleret i Maj 1627 (fra Viborg Skole). Han agter sig nu som Skibspræst til Indien.

(W I pag. 37).

572. (Ep. 422) *Fra Johannes Cabeljavius paa Nuclam ved Bremen.* 5.11.1635.

For at du kan mærke dig Brevbærernes Skødesløshed, overleveres mig paa en og samme Tid to Breve, som du til højst forskellig Tid har sendt mig. Det første af dem har, som det fremgaar, flydt omkring i næsten fem Maaneder. Men det andet er seks-syv Uger gammelt. Begge har jeg jo først faaet for fire Dage siden. Du skriver, at du er ked af, at du saa sjældent faar Brev fra mig, og jeg er ogsaa overordentlig ked af det samme. Jeg turde alvorligt paastaa, at jeg, om jeg husker ret, ikke i hele tre Aar har set noget fra dig, bortset fra det nu sidstnævnte og det fornylig, som du ved. Derfor vilde ogsaa jeg ønske, at vore Pligter kunde opfyldes hyppigere og med større Held.

Dog, de Ting, som du til Fordel for den store Chiffletius har besørget aftegnet, dem har jeg faaet med en uudsigelig Glæde. Ja, tro mig, jeg trykkede dem tre Gange til mine Læber og til dette mit Bryst. Det skal altsaa ikke blive forgæves for dig, at du saaledes paatager dig at fremme det fælles Vel. Derfor vil vor Ven hæve dig til Skyerne og vil anbefale dit Navn gennem et udødeligt Skrift. Imidlertid vil jeg gøre det eneste, jeg kan i Øjeblikket: Sige dig uendelig mange Tak. Til Gengæld tilbyder og fremlægger jeg for dig i min Vens Navn simpelthen alle de Tjenester, som nogensinde kan ydes dig, intet skal blive dig nægtet, dig, hvem jeg skylder alt. Disse Ting, som jeg daglig tager til mit Hjerte, vil jeg sende til vor fælles Ven, saa snart de kan besørges betryggende. Jeg vil ikke nøle med at stille hans Længsler, ejheller vil det være passende. Thi jeg ved, hvor meget han vansmægter efter at indsuge disse danske Sager. »Ikke romerske Ting og forkrænkkelig Kongemagt« [Verg. Georg. II, 498], og intetsomhelst andet kunde blive mig saa kært og velkomment som disse Oplysninger om Ridderne, hvad du nu ogsaa kan forstaa. Saa meget om det.

At du i nogen Tid er blevet hentæret og udmarvet af Trediedagsfeber, hører jeg ugerne, og endnu nødigere, hvad du anfører om Hypokondri. Dette er en alvorlig og sørgelig Sygdom, og jeg kender tildels, hvor stærkt den gnaver i det menneskelige Bryst. Du bør være ved godt Mod, du, den kæreste af mine Venner, og trøste dig med Videnskaben. Dette indlagte Brev er til den højædle Meursius. Mange Hilsner til Hr. Brochmand, som ganske glemmer mig, ligesom ogsaa til den navnkundige Arnisæus. Lev vel, min Worm, og glæd mig ved hyppigere Breve. Nuclam, den 5. November 1635.

573. (Ep. 177) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

18.11.1635.

Da jeg tilfældigvis iforgaars kiggede i det Bogkatalog, som ved sidste Efteraarsmesse er udkommet i Tyskland, erfarede jeg, og det med synderlig Hjertensfryd, at din Bog om Runeskriften var trykt i Wittenberg og endelig havde set Lyset. Skal jeg mon forbavses eller forarges over vore Bogtrykkes Slaphed med at forholde deres Presse Trykningen af et saa straalende Værk? Jeg befrygter, at samme Skæbne venter min Saxo, som jeg maaske, følgende dit Eksempel, skal anse det for nødvendigt at overgive til Udlændinge for at faa den udgivet. O Tider! O Sæder! Mon vore Værkers Skæbne nu paa den Maade skal underkastes Afgørelser fra den Slags Individuer, som simpelthen undertrykker dem, hvis vi ikke faar dem naadigt stemt imod os? Men jeg lykønsker vort Fædreland, som dette Skrift har kastet samme Glans

over som tidligere dine Festkalendere. Jeg betvivler ikke, at du jo ikke vil vægre dig ved at sende et Eksempplar deraf, hvilket jeg ogsaa finder, at selve vort Venskabs og Slægtskabs Ret kan gøre Krav paa.

Mine Noter til Saxo har jeg givet vor Slægtning Magister Jacob [Madsen Aarhus] til Gennemlæsning og Udtalelse; naar han har udført det efter Ønske, vil jeg gerne have, at ogsaa du opfylder en sand Aristarchs rette Hverv med at korrigere dem.

Lev vel, bedste Ven, sammen med din elskede Hustru og din hele Husstand, evigt befalet Gud i Vold og hilset af mig og min Hustru i de skyldigste Vendinger.

Sorø, den 18. November 1635.

574. (Ep. 178) *Til Samme.*

20.11.1635.

Bedste Svoger! Mig timedes næsten det samme som dig. Saa snart jeg saa min Bog om Runeskriften opført i Leipziger-Kataloget som trykt i Wittenberg, blev jeg forbavset, da jeg var sikker paa endnu at have Manuskriftet hos mig og ikke huskede at have overladt det til nogen, som kunde afskrive den, bortset fra Dr. Elichmann, der gennem en Maaned eller to havde den hos sig; ovenikøbet vidste jeg med Sikkerhed, at hverken Wittenbergerne eller andre, undtagen Svenskerne, havde Typer med Runebogstaver, hvormed den kunde trykkes. Da jeg havde undersøgt Sagen noget nøjere, gik jeg derfor til en af vore herværende Boghandlere, som fornylig lovede at ville paatage sig denne Opgave, og viste ham Kataloget; denne sagde smilende, at han havde sendt Titlen til Wittenberg, for at den kunde blive optaget i Kataloget, idet han vilde skaffe sig Klarhed over, hvorvidt Bogen vilde finde Købere. Imidlertid holder han mig hen med tomme Forhaabninger, idet han paaberaaber sig endnu ikke at kunne holde, hvad han har lovet, paa Grund af Papirmangel. Jeg tror næppe, at den vil se Lyset, hvis ikke der tændes Stjerner af mere venligtsindede Folk. Det er nødvendigt, at vi bærer dette Tab med Sindsro sammen med det øvrige. Jeg tager mig det let at se i Øjnene, at saa mange gennemvaagede Nætter skal gaa til Spilde. Jeg ønsker en bedre Skæbne for dine fortræffelige Bestræbelser og Anstrengelser. Imidlertid glæder jeg mig over og lykønsker til, at jeg ser dem ført saa langt frem, idet jeg samtidig takker, fordi du giver mig Lejlighed til at se dem. Det være langt fra, at jeg skal paatage mig Aristarchs Rolle i et saa fremragende Værk; naar det er kommet mig ihænde, skal jeg imidlertid ikke undlade at gøre opmærksom derpaa, hvis jeg træffer paa noget, der kan tjene til dets Udsmykning.

Da jeg i disse Dage læste Edda, stødte jeg paa Historien om Utgardaloki, som jeg med Iver gennemlæste for at se, hvad den havde fælles med vor Saxo; og da jeg ikke ganske forstod det hele, gav jeg den til en Islænding, som er min Elev, for at han kunde oversætte den til Latin. Men jeg ser, at den er ganske anderledes og ikke yder noget Bidrag til vor Historikers Fremstilling; men hvis du er ivrig efter at se den, saa skal jeg ved given Lejlighed sende den.

Fra Island er der endnu intet; dog venter jeg det Dag for Dag, medmindre de er omkommet ved Skibbrud; thi man siger, at tre Skibe er gaaet under.

Lev vel og hils din kære Familie skyldigst.

København, den 20. November 1635.

(W I 177).

575. (Ep. 179). *Til Samme.*

20.11./8.12.1635.

Jeg har læst dine grundlærde Noter til Saxo, og du har gennem dem ikke blot kastet et straalende Lys over en saa betydelig Forfatter, men ogsaa udført, hvad der er kært for Fædrelandet og for alle, hvem Omsorgen for vore hjemlige Forhold ligger paa Hjerte, hvilket vil skabe evigt Ry om dit Navn. Hvad skal jeg sige? Meget skylder vort Fædreland Saxo, der har draget Forfædrenes henslumrede Bedrifter frem i Dagen; men endnu mere dig, der fører den ved Skrivers og Trykkes Vanrøgt ilde medhandlede Forfatter tilbage til hans Skønhed; ja, Ting, som kun fattedes af faa, stiller du i klart Lys, du aftvætter Pletterne og giver os ham afpuddet tilbage. Thi hvad gavner det at læse uden at forstaa? Far fort, min Steffen! Gør Fædrelandet Gavn gennem Styrken af din fine Aand og opsøg vort Folks forglemte Litteraturværker! Et udødeligt Navn venter dig efter din Død, og ingen Glemsel vil nogensinde tilintetgøre Værdien af saa store Fortjenester.

Men siden du da nu beder mig derom, saa vil jeg aabenhjertigt fremsætte, hvad jeg stødte paa under Gennemlæsningen, omend det er af ringe Betydning. Optag det i en god Mening og se paa Sindelaget.

Hvis du havde stridt lige saa bravt med Indholdet (saasom med at udfinde de gamle Former for Gudsdyrkelse, med at rette Fejltagelserne hos andre Historieskrivere, der paa visse Punkter afviger fra Saxo, med at bringe vor Forfatter i Overensstemmelse med andre, franske, engelske og norske), som du har gjort dig Umage med selve Teksten, saa vilde den lærde Verden næppe nogensinde have set noget lignende paa dette Felt. Ved du, hvad Arngrim, hvad begge Lyskanderne, hvad udenlandske Forfattere har

manglet? De gamle Kvad, hvorfra Saxo har hentet sit Stof, kunde have knyttet megen Troværdighed til hans Fortællinger. Hertil kunde der ydes Bidrag gennem vort Lands Stedsbeskrivelse og Tidstavler, som Hvidtfeldt, Lyskander, Gassarus [Gaguinus?] og Pontanus vil tilvejebringe; og naar der nu befindes en Uoverensstemmelse mellem dem, kunde man saa ikke paavise den og foretrække det bedst underbyggede, der stemmer med det saglige og med de udenlandske? Du ved, hvad det er, hvorom vi mundtligt har talt sammen. Paa denne Maade kunde ogsaa de senere Bøgers Noter i Vægtighed svare til de første. Men dette kan du bedre afgøre efter dit Skøn; jeg antyder blot mine Fornemmelser:

Jeg gaar over til Enkelthederne:

Side 13. Blandt de alociske Øer ser jeg, at den vigtigste er udeladt, nemlig Als, hvis Navnelighed har bragt mig paa denne Tanke; thi hvad passer bedre end Als-Alos? De øvrige Afdelinger maa tilskrives den latiniserede Ordform. Saaledes Ars-Arhusia, Als-Alocia. Prøv at se efter hos Marcianus Heracleotes »Om Germanien«, hvor han udtrykkeligt skelner mellem de skandiske og de alociske Øer; fra den kimbriske Halvø regnede han Sejladsen dertil for 550 Stadier og fastslog, at disse var over for Halvøen; men de skandiske laa mod Øst, og til den midterste af dem var der 2000 Stadier; da altsaa de alociske ligger fire Gange saa nært som de skandiske, saa mener jeg, at de, du antager for de notiske, er de skandiske, hvad der ogsaa er denne Forfatters Mening. Fyn skal maaske henregnes til de alociske. Slaat Stedet efter i [Petrus] Bertius: [Commentarii Rerum] Germanica[rum, Amsterdam 1616, 1632, 4°]. Jeg har ikke haft Tid til at drage vidtløftigere Slutninger om Enkelthederne, ellers kunde jeg alene fra denne Forfatter vise dig sort paa hvidt, at mine Alocier kommer meget nær til de gamles Beskrivelser. I hvert Fald kan Scandia ikke anbringes blandt de alociske, da han udtrykkeligt skelner de skandiske fra de alociske, mod hvilke maaske Sjælland vender. Marcianus tilstaar, at han her har laant sit Stof fra Artemidorus, Ptolemæus og Protogoras.

Side 17. Du mener, at Srikfinnerne kun hører under Svenskerne; men jeg mener at kunne godtgøre, baade ud fra nulevendes Vidnesbyrd og ud fra Svenskernes egne Skrifter, at Størstedelen af dem er underlagt den danske Konge, for saa vidt som han hersker over Nordmændene. Læs den nysudkomne Svenske Stat [Regni Sueciæ geographica & politica descriptio, Hafniæ 1626, 12°] af Anders Bure; deri finder du følgende om Finnerne: »Srikfinnia, som Sjællænderen Saxo og andre gamle anbragte her et Sted, findes ikke. Men Betegnelsen Skidhfinner tilkommer alle de Finner og Lapper, der plejer at bruge de Træsandaler, som vore Svenskere kalder Skidh, men Finnerne kalder Suksi, og de kan over meget høj Sne

jage Vildt, forfølge Fjender og tilbagelægge den Vej, de vil, med den største Fart.«

Hvem kan betvivle, at disse sikkert har været underlagt Danskernes Konge, for hvem ogsaa Norge var et Arveland? Med Hensyn til Navnets Afledning har jeg altid været af omtrent samme Opfattelse som Bure. Thi jeg har ment, at de kaldes Scrickfinnar ligesom Skriefinnar, fordi de med hurtigste Fart ligesom flyver langs Bjergskraaningerne paa »krummede Stænger«, som Saxo siger, eller *Nartis*, som de kaldes af Alexander Guagnino [*Sarmatiæ Europææ descriptio*, Krakau 1578, Speier 1581, Fol.]. Heraf kommer det blandt vore Smaadrenge jævnligt benyttede Udtryk »at krie paa Iis«.

Side 19. I Stedet for *Anteriore* mener jeg, der skal læses *Antenore*.

Side 25. Om Mathematikerne mener jeg, det bør bemærkes, at der i den borgerlige Ret findes et Kapitel om Misdædere og Matematikere, hvilket maaske den udmærkede Meursius vil kunne vise dig.

Side 43. Der citeres et Sted med Udeladelse af Forfatterens Navn, hvilket jeg mener er Strabo.

Side 45. Det er fint, hvad du har om *sistrum*; men mon det ikke hos Saxo her er en »Mundharpe«, der kaldes saaledes? Den har i hvert Fald Udseende som en Skralde, bortset fra, at den er mindre og i Stedet for Tværpinde har en Tap, der er bevægelig paa langs.

Side 53. Det er morsomt, hvad du foreslaar om de vilde Dyrs Stemmer; men raadfør dig angaaende en fyldigere Forklaring herpaa med [Hieronymus Fabricius de] *Aquapendente* [*Tractatus IV Chirurg. & Med. de Visu, Voce, Auditu &c.*, Frankfurt 1624, Fol.] om Dyrenes Tungemaal. Om Apollonius fra Tyana fortæller Porphyrius, at han har forstaaet Dyrenes Tale, hvilket man ogsaa fortæller om Melampus, Tiresias og Thales. Om Salomon hævder de hebraiske Lærde bestemt dette. Men Porphyrius var af den Mening, at Dyrene førte Samtaler indbyrdes. Hunde og Heste forstaaer Menneskestemmer, de staa, kommer og gaar, som man befaler dem det. En Hjort, der var oplært af Ptolemæus Philadelphus, forstod Folk, der talte Græsk. Den norske Historie omtaler en Bonde, der forklarede Kragernes Samtale.

Side 79. Angaaende Paulus' *Scoringa*: Paulus og Saxo synes at kunne bringes i indbyrdes Overensstemmelse ved den Antagelse, at *Vinili*, »Vendelboer«, drager bort fra *Vensilia*, en Tid slaar sig ned i *Scoringa*, *Scone*, *Skandia*, og efter der at have samlet en Skare sammen med Skaaningerne er draget til Bornholm, hvilket er overensstemmende med de gotlandske Oldtidsminder.

Side 83. Jeg kunde have forventet Lodbrogs Svanesang, som vilde oplyse meget.

Side 87. Det Mindesmærke, som endnu ses paa Aasum Kirkegaard, kunde passende knyttet hertil. I denne Bog fortæller Saxo meget, der er overleveret helt anderledes hos Englænderne, Fransk mændene og Nordmændene, hvilket det maaske ikke vilde være afvejen at omtale.

Nu havde jeg nær sprunget noget over: Sjælland kaldtes af de gamle for »Sælundur«, som vilde man sige Søens Lund [Sjølund]; saaledes hos Sigvald, Olaf den Helliges Skjald. Om Barbarerne findes der et Sted i 1. Korinthierbrev 14. Kap. Vers 11, som synes anvendeligt til dit Formaal.

Disse Smaating har jeg blot villet fortælle dig, for at du kunde se, at jeg har læst dine Noter. Imidlertid takker jeg dig meget, baade fordi du har sendt mig dem, og fordi du saa ofte og saa hædrende omtaler mig, ganske over Förtjeneste. Du skal til Gengæld finde mig fuldt til Tjeneste for din Hæder og dit Ry.

Lev vel, og sørg for, at vi snart faar din Saxo.

(W I 178).

576. *Til Thomas Wegner, Stavanger.*

8.12.1635.

Fuiren har fortalt om din Kolik. Jeg sender dig et rensende Latværg. Klysterer hjælper, men kræver Hjælpemidler, som næppe staar til din Raadighed. Olie kan anvendes samt et varmt Omslag med Laurbærblade. Tak for de tilsendte Østers.

(W I 179).

577. *Til Thomas Fuiren i Franeker.*

20.12.1635.

Det er glædeligt, at du er kommet til Nederlandene, skønt ikke til de Steder, hvor Lægekunsten bedst studeres. Naar Studiet ikke drives offentligt, maa man raade Bod derpaa ved Selvstudium. Der er sikkert andre, hvem Krigen har fordrevet, saa de er stillet som du; I maa da bistaa hinanden indbyrdes, dissekere Dyr og holde Disputere-øvelser. Din Broder vil sikkert kunne meddele dig, hvad han har lært i Leyden. Du bør stifte Bekendtskab med en Apotheker eller en erfaren Læge, saa du kan tilegne dig Kemiens Begyndelsesgrunde, Apothekerens Haandelag og andet. Du plejer at kunne maale dig med andre i Flid. Jeg sender Opskrift paa en Afføringstablet, som du skal tage i et Maal Vin om Morgen, naar Maven ikke gør sin Pligt. Saa snart Naturen virker af sig selv, bør man undgaa Parringsmidler.

(W I 179).

578. (Ep. 446) *Fra Jacob Svabe i Angers.*

19.1.1636.

(29.1. ny Stil)

Altfor ubestandigt vilde jeg synes at elske og værdsætte Eder, berømmelige Worm, dersom jeg ikke gennem en venskabelig Skrivelse bevidnede den gamle Hengivenhed, som jeg bestandig har næret i mit Bryst, og beseglede den med egen Haand, tilligemed den Dyrkelse, som Eders enestaaende Lærdom og Dyd fortjener. Endnu er Eders aabenhjertige Elskværdigheds Hengivenhed ikke gledet mig af Tankerne, saasom den jo tilgavns har kastet et straalende Lys over mig uværdige.

Efter en hurtig og heldig Rejse er vi endelig naaet til Angers, hint navnkundige Hjemsted for Retsvidenskab, og her opholder vi os nu, ikke uden Udbytte for den højædle [Anders] Thott, for saa vidt angaar det sproglige Øjemed, samt Livsvaner og den nævnte Retsvidenskab. Men medens Bartolus og Baldus nedlægger hinanden ved indbyrdes Trætter, medens de retslige Tvivilstilfældes Fakler er tændt og lysende, saa sover den gode Hippokrates: Til ham ofres der ikke her saa stærkt som i Paris, hvor jeg hellere og lykkeligere vilde leve:

Tillod min Skæbne mig blot mit Livsløb at lægge tilrette,
just som jeg vilde og selv efter Tykke at vælge min Omsorg . . .

[Vergil, Æn. IV, 340—41]

Imidlertid plejer jeg Omgang med de fineste Læger, hvis enestaaende Lærdom og Kyndighed i mange Ting daglig inddrypper et eller andet Helsemiddel i min Sjæl, saa at jeg i ledige Stunder nøjere kan nyttiggøre Øjeblikkene for Lægekunsten, udfylde Aarene og give efter for mine Ønsker. Det siges, at man ikke til Stadighed skal drive paa med den samme Ting alene: Ligesom Bierne hverken suger eller fremstiller deres Honning fra én Blomst, men fra flere rundt omkring, saaledes skal Dygtiggørelse hentes baade det ene og det andet Sted. Italien, Tyskland og Frankrig har deres fremragende Lærde, hvem man med Udbytte kan afæske Svar. Men hvorfor skulde jeg nævne andre over for Eder, I fremragende Mand? For den Sags Skyld var det saamænd slet ikke nødvendigt at flytte sig et Skridt. Hos mig gælder I som en for alle, I, som alene er rig paa saa mange Dyder, at I let kan høste Lovprisninger fra alle. Ugerne hører I nok dette: Men

min Kærlighed tvinger mig dog til at udtale min Følelse, som jeg bekender er brændende, for Eder. Jeg gaar ikke videre i min Ros, da baade Eders enestaaende Beskedenhed og min oprigtige Ærbødighed holder mig tilbage. Men disse Ting, som er strømmet ud fra min glødende Pen, kan tilstrækkeligt tjene som Vidnesbyrd om min gode Vilje og redebonne Lydighed, som jeg i Evighed har viet den Worm'ske Familie. Lev vel, berømmeligste Worm, uforlignelige Beskytter, og bevar mig i Eders Gunst.

Skrevet i Angers den 29. Januar 1636, som jeg omfatter med Ønsker for Held og Lykke.

Den berømmelige og fremragende Dr. Thomas Fincke, min betydelige Beskytter, indbefatter jeg i mine venskabelige Hilsner og melder ham al Hengivenhed og Lydighed.

Overbringeren af dette Brev er vor Landsmand, den ypperlige Hr. Erik Olufsen [Torm], hvem jeg venligst beder Eder omfatte med Venskab og Velvilje. Han har i alt Fald i særlig Grad vakt min Kærlighed. Han er veluddannet ved Studier i den højere Videnskab og i Mathematik.

579. (Ep. 465) *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

6.2.1636.

Det er nu det andet Brev, berømmeligste Mand, som jeg modtager fra dig, og hvorpaa jeg er Svar skyldig. Det første, skrevet i Oktober, har jeg endnu ikke besvaret, rigtignok ingenlunde af Skødesløshed, eller fordi jeg har glemt dig, men fordi jeg har manglet en Brevdrager, som kunde bringe det til dig. Thi skønt der ret ofte gaar Brevdragere herfra til Eder, er jeg dog ganske uvidende om, hvem det er, og hvornaar de afgaar. Nu vil jeg altsaa ved denne Lejlighed forsøge at slaa to Fluere med et Smæk og bevirke, at du ikke kan anklage mig for Pligtforsømmelse.

Afvigte November gjorde jeg en Afbrydelse i den mig paahvilende Pligt til en Nytaarsdisputats; dels havde jeg for saa vidt ydet min Andel ekstraordinært ved Magister Ambrosius Rhodius' Øvelse om Skørbug (som jeg husker, at jeg har sendt dig), dels var jeg forhindret af vigtigere Ting, især Eftersyn af Apothekerne, som atter var blevet os strengt paalagt ved et Kongebrev. Nu er vi optaget af at vurdere Lægemedlernes Pris, da man daglig klager: Dels klager Apothekerne over, at de ikke som Forholdene er kan sælge deres Varer saa billigt, dels klager Patienterne over at blive tvunget til at købe nødvendige Ting dyrere end foreskrevet. Hvis du i de seneste Aar har bemærket noget, som vedrører dette Spørgsmaal, saa beder jeg dig i Offentlighedens Interesse snarligst meddele mig det, for

at der kan blive taget Hensyn dertil, førend Taksten (som man kalder den) gaar i Trykken.

I forskellige Breve fra mine Venner, ja endog fra Kansleren selv, gøres der mig indtrængende Forestillinger om at offentliggøre min Afhandling om den gamle Skrift; men i den Sag er vore Bogtrykkere ret vanskelige. En Prøve paa de Skrifttegn, som tager Sigte herpaa, har en af vore Landsmænd besørget skaaret i Træ; jeg sender et Eksemplar deraf, for at du kan faa en Smagsprøve paa, hvad dette drejer sig om og kan gøre mig opmærksom paa, hvis der rinder dig noget af denne Slags i Hu; jeg lover, at det ikke skal blive uden hædrende Omtale af dig. Der er hos Eder, paa Lolland og i Nabo-omraaderne, Mindesmærker beskrevet med disse Tegn, og om nogle af dem er der givet mig Meddelelse, nemlig dem i Tillitze, Bregninge, Skovlænge og Tirsted. Hvis du skulde træffe at komme til disse Steder, beder jeg dig undersøge dem noget mere indgaaende og ikke undlade at sende mig Tegninger og Indbyggernes Beretninger om dem. Thi blandt de Oplysninger, der er meddelt mig om disse, savner jeg mangt og meget. Men at jeg er dig altfor besværlig, det skyldes den afbrudte Skrivepligt og Opsættelsen af din forventede Ankomst, som du havde stillet os i Udsigt.

Iøvrigt gør det mig ondt, at Forholdene alt i alt ikke staar Maal med dine Ønsker. Al Begyndelse er svær. Jeg er ikke i Tvivl om, at hans fyrstelige Naade Prinsen vilde tænke paa Lønforhøjelse og andre Behov — hvilket jeg stærkt ønsker og beder til — hvis der gennem dine Beskyttere blev givet ham en Fremstilling af din Stilling og dine Vilkaar. Hvis mine Ønsker eller Raad formaar noget i denne Sag, vil jeg gerne have, at du skal kunne paaregne min fulde Redebonhed. Imidlertid ønsker jeg af Hjertet for dig og dine, at dette Aar maa blive heldigt og lykkeligt. Lev vel. Dine og mine Venner hilser dig alle. Lev vel. Den 6. Februar 1636.

(W I 179).

580. *Til Otto Sperling i Fernløse.*

19.2.1636.

Jeg længes meget efter de lovede eksotiske Sager, især *Amiantus*, til mit Museum. Der er sikker Postgang over Roskilde.

(W I 180).

581. *Fra Samme.*

27.2.1636.

Dersom jeg havde haft Lejlighed dertil, vilde jeg have sendt Calceolarius' Museum [Musæum naturalis et moralis philosophiæ Francisci Calceolarii junioris a Benedetto

Cerutto medico incoeptum, et ab Andrea Chiocco medico descriptum et perfectum, Verona 1622, Fol.] sammen med noget ægte *Amiantus Cyprius*. Nu kommer det snart med den velærværdige Hr. Oluf [Sørensen Koch], Præst i Asmindrup. Jeg sender Augerius Clutius' Maade til Opbevaring af Løg.

(Kv. 83).

582. (Ep. 391) *Fra Samme.*

9.3.1636.

Vær hilset, berømmelige Mand, Herre og ærværdige Ven! For at befri mig for min Gæld til dig, se, saa sender jeg dig her til Benyttelse Calceolarius' Museum. Men hvis der tidligere havde frembudt sig en sikrere Lejlighed til at sende Bogen, saa vilde jeg rigtignok ikke have været Aarsag til, at du med større Utaalmodighed havde skullet savne Bogen. Den cypriske Amiant og Siderne af Clutius om Opbevaring af Løg, Rødder o. s. v. har jeg for faa Dage siden sendt til Roskilde, for at de kunde besørges til København til Eders Frederik; endnu har jeg ikke kunnet bringe i Erfaring, om de er kommet Eder rigtigt ihænde. Jeg tvivler om, hvorvidt du har set Clutius' »Om Nyresten«. Om jeg husker ret, har [Wilhelm] Lauremberg oversat den fra Nederlandsk til Latin [Epistolica dissertatio continens curationem calculi vesicæ, Leyden 1619]. Hvis du savner den, kan du faa den fra mig. Men hvis der er mere end dette, som staar i min Magt, skal du ikke paa-lægge mig det, men befale det. Hvis du yder nogen Bistand til Pryd for mig og Plinius, skal det bestemt ikke blive utaknemmeligt optaget. Nogle Frø til din Have kan du vente fra mig i Løbet af faa Uger, hvis jeg erfarer, at der er nogen, du kan glæde dig ved: Jeg haaber, at du til Gengæld ikke vil svigte min lille Have.

Jeg beder dig, du bedste blandt Mænd, hilse din Svoger [Jacob] Fincke, og vær selv med din Hustru hilset igen fra mig og min. Og lev vel.

Jernløse, den 9. Marts 1636.

(Kv. 84).

583. (Ep. 392) *Til Samme.*

9.3./14.4.1636.

Bedste Ven! For cirka otte Dage siden har jeg rigtigt modtaget alt, hvad du har sendt tilligemed dit Brev. Clutius' Methode til Opbevaring af Løg er blevet mig overbragt ligesom ogsaa Amiant-Stykkerne. Nu ser jeg det stærkt begærede og ventede Calceolarius' Museum; naar jeg har vist lidt Utaalmodighed med at finde mig i Forsinkelsen deraf, ønsker jeg, at du skal tilskrive dette min indgroede Længsel efter at se og røre ved saa sjældne

og dyrebare Ting; tro ikke, det skyldes et Sindelag, der betvivler din Redebonhed og dine Løfter. Jeg takker altsaa overmaade for hver enkelt Ting og beder dig om, at det med din Billigelse maa være tilladt at dvæle en lille Tid i dette meget behagelige Museum; jeg er saa glad derved, at jeg meget nødtigt rives bort derfra. Clutius' »Om Nyresten« oversat af Lauremberg og trykt i Rostock, har jeg. Udover hvad jeg for nylig har paapeget, har jeg hidtil ikke iagttaget noget i Plinius, som var af nogen Betydning; skulde jeg ellers støde paa noget, skal jeg optegne det til dit Brug. Af de væsentlige Ting, som nu staar til min Raadighed, sender jeg dig nogle Frø, hvoriblandt de *Cretica*, som du vil se er bragt mig ved vor Rhodius' Haand. Af disse kan du let danne dig en Formodning om dem, som jeg savner, hvoraf jeg stoler paa, at du vil glæde os med et Forraad, du Floras ægte Barn!

Men lev da nu vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab. Alle de, som jeg har hilst fra dig, hilser skyldigst din Kone og dine Børn.

(W I 180).

584. *Testimonium for Anders Jensen Ørsted.*

6.4.1636.

Andreas Johannis Ørstadius blev immatrikuleret i April 1629 (fra Aarhus). Han har været Hører ved Frue Skole og har theologisk Attestats.

(W I pag. 37).

585. (Ep. 180) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

10.4.1636.

Her har du da en Prøve paa det Stik, som jeg har lovet at sende dig. Egentlig finder jeg Tegningen udført med ikke helt ringe kunstnerisk Erfaring, og min Saxo skal ikke forsmaa den Slags, blot Formskæderen vil anspænde sin Kunnen af alle Kræfter og anvende større Kunst paa Enkelthederne. Sikkert er det, at jeg trods mine yderst begrænsede Pengemidler er nødt til at holde fast paa Manden og just nu, da han forbereder sin Hjemrejse, at love ham Guld og grønne Skove, for at jeg ikke skal angre den forspildte Lejlighed, naar det engang er forsent. Jeg har nemlig sat mig for at ofre mig selv ganske for mit kære Fædrelands Ære og Behov, selv med de største personlige Ofre. Jeg betvivler aldeles ikke, at jeg — idetmindste efter min Død — vil høste Frugt deraf.

Jeg vedlægger her en Dagbog fra en Grønlandsfærd, foretaget paa højsalig Majestæt Kong Frederik II's Befaling af en Englænder; det var den, jeg nylig lod falde et Ord om paa Herlufsholm. Som jeg ser, har Lyskander

omtalt den i sin Krønike [Synopsis Historiarum Danicarum, Kbh. 1622, Fol.], men han har ikke saaledes fremlagt den i Dagbogsform. Naar du har haft din Fornøjelse af disse Sider, eller rettere sagt sibyllinske Blade, vil jeg gerne have, at du sender dem tilbage. Først og fremmest beder og bønfaller jeg dig, at du med din besnærende Veltalenhed lokker Eders Moltichen til at udgive Saxo og omhyggeligt gør mig Rede for, hvad jeg tør haabe.

Om dit indiske Rov har jeg ført alvorlige Forhandlinger med Dr. Bursler, der har givet Tilsagn om at ville købe syv eller otte af Vægt som *Myrtus caryophyllata* [Plin. Hist. Nat. XII, 30]; men han har ikke Brug for en hel Sæk fuld.

Fortællingen om Utgardaloki, som du har besørget oversat til Latin fra Edda-Mythologien, vil jeg bede dig sende mig.

Lev vel, du min højst elskede Ven, sammen med din yndige Hustru (for hvis lykkelige Nedkomst jeg beder!), skyldigst hilset af mig og min Hustru.

Sorø, Palmesøndag 1636.

586. (Ep. 181) *Til Samme.*

14.4.1636.

Jeg er særdeles godt tilfreds med den tilsendte Prøve paa Kobberstikket, men Pladen, hvori Billederne er stukket, synes ikke tilstrækkeligt poleret, hvorved hele Arket er blevet mere farvet af den sorte Farve, end godt er. Jeg haaber, han vil gøre sig Umage for, at alt bliver veludført, for at din Saxo kan fremtræde smukkere ved denne Prydelse.

Endnu har der ikke frembudt sig nogen passende Lejlighed for mig til at forhandle med Moltichen; imidlertid skal jeg bestræbe mig for, at det sker saa snart som muligt. Hvis dette ikke gøres forsigtigt og lejlighedsvis, vil han faa Færten af, at vi handler efter Aftale og vil vise sig vanskeligere; imidlertid vil du snart erfare, hvilket Sindelag han har.

Jeg takker for de grønlandske Dagbøger; i Dag har jeg ikke haft Ro til at læse dem nøjere igennem, men jeg skal nok sende dem tilbage ved første Lejlighed. Mine, der er meget forskellige fra disse, har Forstanderne i det grønlandske Kompagni, hvem jeg har givet dem at læse, endnu ikke tilbageleveret.

Fortællingen om Utgardaloki, oversat fra Edda, sender jeg; send den tilbage, naar du har brugt den efter Forgodtbefindende.

Jeg kan næppe bare mig for at blive vred, fordi du kalder min Andel i de indiske Varer for »Rov« — som om et saa fint Selskab, hvori Kongen

er Parthaver saa vel som Eders Forstander (han er ikke blandt de mindste!) bestod af Røvere! Men jeg tilgiver dig, da jeg ved, at I Soranere ikke misunder os en saa stor Lykke. Med Dr. Bursler skal jeg selv forhandle, naar han kommer til os. Dig har jeg som Belønning for dine Anstrengelser tiltænkt min tomme Pengesæk, som kan ophænges under Loftet i din Samling til Minde om vort Held.

Lev vel. København, den 14. April 1636.

(W I 180).

587. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

30.4.1636.

I Gaar, den 29. April Kl. 7 Morgen, fødte min Hustru under stor Smerte en lille Søn [Matthias Worm], som skal døbes den 6. Maj. Jeg indbyder dig og din Hustru til Daaben.

(W I 181).

588. (Ep. 586, BA 89) *Til Gisli Oddsson paa Skalholt.*

6.5.1636.

Om Indgaaelse af Ægteskab i tredie Led har jeg paa dine Vegne forhandlet med vor høje Hr. Kansler, men han forekom mig lidt vanskelig og henviste mig til vor Biskop, for at jeg kunde spørge ham, om det kunde tillades dig; da jeg vidste, at han er mindre gunstigt stemt over for vore Ønsker, har jeg opsat det; men med Hr. Dr. Brochmand har jeg forhandlet om denne Sag, og han fortalte, at han ogsaa fra dig havde modtaget et Brev af samme Indhold, og gav mig et vist Haab, hvorom han maaske selv vil skrive udførligere til dig.

Det Forehavende at sammenskrive og samle Fædrelandets Naturmærkværdigheder var kært for Kansleren, og han bød mig alvorligt rykke dig for det, for at han snart kunde faa en Prøve derpaa; han tilføjede, at det som allerede er nedskrevet, senere kan pudses mere af i Tidens Løb.

Overbringeren af dette Brev er en Landsmand af Eder, en Student [Gudmund Laurentiusson], og saa vidt jeg kan se ærlig og retskaffen; han har bedt mig lægge et godt Ord ind for sig hos dig, for at du kunde have ham anbefalet med din Bevaagenhed, hvis der kom en Lejlighed til at befordre ham. Hvilket jeg tro, at du vil alene paa min Foranledning.

For det tilsendte Smør siger jeg mange Tak, men beklager at der just nu ikke foreligger nogen Lejlighed til at gøre Gengæld. Imidlertid vil du altid finde mig dig og dit Tarv hengiven.

(W I 181).

589. (BA 161) *Til Thord Gislason paa Rafnagill.*

6.5.1636.

Dit Brev, min Theodor, har jeg rigtigt modtaget tillige med den tilsendte Hædersgave, og idet jeg takker derfor, skal jeg sørge for, at du finder mig saavel redbon til Tjenester og Hengivenhed som betænkt paa dit Vel. Om det mig overdragne Hverv har jeg forhandlet med den høje Hr. Kansler, som ikke mente, at det var saa stor en Sag, at den behøvede kongelig Maje-stæts Billigelse, men lovede personlig at ville forhandle med Øens Statholder, for at du kunde faa dit Ønske opfyldt. Selv har jeg opsøgt samme højædle Mand, som lovede sin beredvillige Bistand, saa at jeg ikke tvivler om, at han vil staa ved din Side med sin Indflydelse. I den Anledning sender jeg dig et Brev fra mig til ham og minder ham deri om hans Løfte, da der er større Anledning for dig til at opsøge ham. Indlagt i dette Brev tilbage-sender jeg din Faders Underskrift, som du kan benytte efter Forgodt-befindende i denne Sag. Men hvis der kommer en mindre ønskelig Udgang paa denne Sag (hvad jeg dog ikke haaber), saa sig til, og jeg skal til næste Aar ikke afholde mig fra at rykke ham igen. Lev vel.

København, den 6. Maj 1636.

(W I 181).

590. (Ep. 366, BA 127) *Til Magnus Olafsson paa Laufas.*

6./23.5.1636.

Det gør mig ondt, at mit Brev til dig ifjor er kommet dig saa urimelig langsomt ihænde; imidlertid er jeg jo dog slet ikke i Tvivl om, at de vedlagte Ting vil have Vægt. For Eders Statholder har jeg selv fremstillet Sagen, og han indvilligede i at stille sig imødekommende over for Ønskerne; iøvrigt har jeg over for ham vidtløftigere anbefalet din Søn Benedikt for hans Begavelse og Flid samt for de kunstneriske Evner, han besidder — og det saa stærkt, at han er kommet paa den Tanke at optage ham i sin Husstand i den kommende Vinter (han skal nemlig opholde sig hos Eder), hvilket jeg haaber, ikke vil være unyttigt.

De Undersøgelser om Kvadene, som du har sendt, var os meget kærkomne, og jeg beder dig fremdeles fortsætte med at opfylde dine Løfter. Dine Noter til norske Krønike og de andre Ting venter vi paa. Vor høje Hr. Kansler har sagt mig, at han gennem Statholderen vilde sende dig nogle Kvad, omhandlende danske Forhold, til Fortolkning, og jo hurtigere du kan sende os denne, desto bedre. De Anstrengelser, du har ofret paa disse Ting, skal du ikke komme til at fortryde, thi hvad der udføres til det almene Vel, paa Myndighedernes Ordre og paa Venners Opfordring, det vil forskaaffe dig Hæder, Ry og alle retskafne Folks Gunst tilligemed Fordel i

fuit dabo opor. Nisi caute et opportune hoc fiat
 ex compacto nos apor officis et difficultatem se pro
 interuentibus isti dit brei intelliges. pro Ephemoridibus Gran
 landijs gratias ago modice aauate eis perlegendi miti
 non fuit integram reddam tamen proxima oportunitate.
 Meas ab hinc diversissimas nondum reddiderunt Societa
 tis groenlandica curatores quibus legatus dedi. Uegardi lachi
 Fabulam ex Edda translatione mitto quam remittes tibi
 cum ~~est~~ pro lubitu usus fueris. Vix me conuincis quia pra
 fear quod sortem meam ex huius mercis reddam vocas
 quasi tam nobilis societas et praedictis carisset sed in meo co
 cam sciam vos forentes nobis non sortem non invidere fel
 citatem, caris etiam praeto magis particeps. cum D. Bugero
 abt ad nos venere propterea agam, tui obsequio tunc praemior laboris distinctus
 successu ^{meum} in unquam. ^{te} prolo tua pinalortice suspen + in memoriam nostram
 dendum. 17ale Hafnia et April. 1636

D. Nicolaus Fohis Landam

Te ^{et} ^{etiam} ^{hanc} ^{opatur} ^{munus} ^{et} ^{ta}
 fuit non necessitudinis tui amicitia, ^{incomparabilem} ^{et} ^{inimicum}
 talis nexu indissolubili ^{inter} ^{me} ^{et} ^{divina} ^{benignitate}
 compulsa vulgus fidele bellata, quon non sine partus
 doloribus longis et atrocibus fore amica est charissima
 uxor, mox a septima matutina ^{inducta} ⁱⁿ ^{castra} ^{et} ⁱⁿ ^{nostris}
 et sancto devotior, per sacram baptismatis lava
 crum, ^{describitur} ⁱⁿ ^{pride} ^{non} ^{mai} ^{nitibus} ⁱⁿ ^{nostris} ^{ecclesia} ^{confertis}
 quam diem mihi salutem meam, familie salutem esse
 cum captam te tunc uxorera suavitissimam, ^{et} ⁱⁿ ^{profer}
 tunc ^{etiam} ^{solemniorem} ^{reddere} ^{uocis} ^{causam} ^{nostram}.
 Quocirca amice, pro et si per graviam hanc, hanc ad nos
 occurere ^{ad} ^{nostram} ^{causam} ^{et} ⁱⁿ ^{nostris} ^{causis} ^{et} ⁱⁿ ^{nostris} ^{causis}
 ut rationem in me honoris, amoris et benevolentia meam deinde
 vae valeas ut laborabis uicem salutis et salutis ^{meae}

Dno. Gihio Oltoni schalkhoffiam scholam

De matrimonio in fidei actum celebrando tuo nomine cum
 pupilla. Dno concubinae tuae qui difficultatibus amplexum vix me
 quilibet non tam namque ut ex te querebam an tibi concedi
 possit. Exoni ^{et} ⁱⁿ ^{nostris} ^{causis} ^{et} ⁱⁿ ^{nostris} ^{causis}

Gl. kgl. S. 4°, 3119^f. – Side af Ole Worms Konzeptbog (W I) med Tekst til Brevene Nr. 586, 587 og 588.

dine private Forhold, hvad saa end andre snakker. Den skønneste Dyd har i denne Verden altid Misundelsen som Følgesvend. Men hvis du ser Arngrim, saa hils ham skyldigst. Jeg ved ikke, om jeg vil skrive til ham i Aar, da jeg ikke har noget at skrive. I to samfulde Aar har jeg ikke faaet noget Brev fra ham, rigtignok uden Skyld fra hans Side, da jeg ved, han har skrevet, men under en ugunstig Skæbne; Havet har opslugt, hvad der var bestemt for mig. Gid han i Aar med bedre Held gentog, hvad han i de bortkomne har ønsket, at vi skulde vide. Lev vel, mine retskafne Venner!

(W I 182).

591. *Til Hans Wandal i Viborg.*

23.5.1636.

Mourits Jensen [Borchorst], der er Hører ved Aalborg Skole, er antaget som Kapellan af Hr. Kjeld Christensen i Gunderup, men der er opstaaet Vanskeligheder, i hvilke du som Biskop bedes yde din Hjælp inden for Grænserne af Pligt og Ansvar. Jeg har en daarlig Haand og ligger i Sengen.

(W I 182).

592. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

27.5.1636.

Tak for tilsendt Fisk og Østers, som er altfor stor Gengæld for den ringe Tjeneste, jeg har ydet dig. Jeg ligger i Sengen paa tredie Uge med Leverobstruktion og hypochondriske Smerter. Mit store Klimakterium begyndte den 13. Maj.

(W I 182).

593. (Ep. 457) *Til Henning Arnisæus paa Frederiksborg.*

27.5./11.6.1636.

Jeg har bragt i Erfaring, at Hr. Dr. [Henrik] Paaske, som ligger alvorligt syg her, vil frasige sig det Embede, som han hidtil har beklædt. Hans Stilling søger blandt andre Overbringeren af dette Brev, Magister Ambrosius Rhodius, der i sin Tid blev os anbefalet af dig. Han er, som du ved, en flittig ung Mand, ærlig og velbevandret i Lægekunsten, hvilket de baade medicinske og astrologiske Øvelser, som han med stort Bifald, offentligt saa vel som privat, har foranstaltet ved vort Universitet, tilfulde viser. Hvis du altsaa mener, det kan være til Gavn, saa støt hans Bestræbelser med den Indflydelse, du nyder hos kongelig Majestæt. Dette har han underdanigt bedt om at opnaa af dig, og jeg har, skønt ret svag af Kræfter, ikke kunnet svigte ham i hans saa hæderlige Anmodning paa Grund af de Følelser,

hvormed jeg ved, at du omfatter ham. Skønt jeg er overbebyrdet med de alvorligste Sygdomstilfælde, har Gud som hidtil staaet mig naadig bi, og han gøre os dig snart igen sund og uskadt. Lev vel.

(W I 182).

594. (Ep. 589) *Til Georg Horstius i Ulm.*

27.5./11.6.1636.

Det Brev, som var skrevet i dit Navn paa Tysk den 4. April, blev bragt mig den 29. i samme Maaned; deri meddeler du, at den Hjælp, som af mig er ydet din Søn, medens han opholdt sig hos os, har været dig kærkommen; samtidig anbefaler du din Svoger Georg Fingerlin, idet du tildeler mig Forældres og Slægtninges Rolle ved hans Bryllupsfest. Hvad det første angaar, saa har dels den Mængde Forretninger, hvoraf jeg daglig var optaget, dels det svagelige Helbred, hvormed jeg døjede, tilladt mig for lidt, skønt jeg indrømmer, at jeg skylder din Søn, en Yngling af bedste Karakter og de ypperste Forhaabninger, meget baade for dit Navns Berømmelses Skyld og for tilsvarende Tjenester, som du i sin Tid ydede mig i Giessen. Hvis der dog af mig er ydet noget, som var nyttigt for hans Studier eller Tarv, saa glæder jeg mig, og jeg beder dig venligst udlægge det som en Hengivenhed, der skyldes dig og alle retskafne Mennesker.

Hvad angaar din Svoger, Hr. Fingerlin, saa har han ægtet en hæderlig og velstaaende Enke, som i dobbelt Forstand er knyttet til mig ved Slægtskab; derfor har jeg, især tilskyndet ved dit Brev, ydet, hvad der kunde ydes til hendes Bryllupsfest, som blev fejret her med stor Stads. Enkelt-heder ønsker jeg hellere fremstillet udførligere for dig af din Svoger selv end af mig. Imidlertid maa du være aldeles overbevist om, at det ganske staar til din og dines Raadighed, dersom der af mig kan ydes noget, som kan tjene din og dine Slægtninges Hæder og Tarv. Lev vel.

(W I 183).

595. (Ep. 590) *Fra Johann Caspar Bauhin i Basel.*

1.6.1636.

Berømmeligste, fortræffeligste Mand! Da det er saa heldigt, at Overbringeren af dette Brev, den udmærkede Dr. [Søren] Hofmann, som gennem vort Fakultet med største Fortjeneste har opnaaet den højeste Værdighed i sin Kunst, skal afrejse til Eder, saa kunde jeg ikke undlade at sende dig en Hilsen og tilbyde dig mine Tjenester: En ukendt Mand er jeg jo, men dog en, som højagter dine Dyder og i ikke ringe Grad værdsætter det Ven-skab, du har dyrket med min Fader. Jeg haaber, at du, berømmelige Mand,

i Kraft af din Elskværdighed let vil undskylde min Dristighed; den Ulejlighed, som den indebærer, maa du skrive paa det fædrene Venskabs Regning og Mindet derom. De Gnister deraf, som indtil nu har ligget skjult hos mig, de blusser op til disse Flammer. Jeg vil føle mig Eders Excellence meget forbunden, hvis I efter given Lejlighed vil benytte min ringe Hjælp som Tegn paa, at I ikke har mistet Eders Ven. Hele vort Universitets saa vel som min Tilstand vil vor Hofmann skildre som et levende Brev. Lev vel, berømmelige Mand, og bring min ærbødige Hilsen til din Svigerfader, den fortræffelige Fincke, og til alle de øvrige Dyrkere af vor Kunst, hos hvem der er bevaret et Minde om min Faders Navn.

Basel, den 1. Juni 1636.

596. *Til Henrik Fuiren i Leyden.*

11.6.1636.

Jeg sender dig to Rosenobler og beder dig alligevel købe mig Clusius' botaniske Værker, idet den herværende Tillidsmand for Jansson i Amsterdam alligevel har svigtet mig. For Restbeløbet skal du købe mig Jan de Laëts Beskrivelse af den nye Verden [Notitia orbis, seu Descriptionis Indiæ occidentalis Libri XIIX, Leyden 1633, Fol.], som er trykt af Elzevir hos Eder. Har Saumaise udgivet Plinius? Hils Elichmann og fortæl ham, at jeg skal sende ham, hvad han venter, naar han har fortalt mig sit Opholdssted. Hils din Broder og Erik Torm, som kan medtage Breve til mig. Tørken har næsten ødelagt min Blomsterhave.

(W I 183).

597. (Ep. 592) *Fra Henrik Ernst i Sorø.*

27.6.1636.

Skønt der hidtil næsten ikke har frembudt sig noget Brevstof for mig, du berømmeligste og elskværdigste Mand, saa har jeg dog ment, at det vilde være uforeneligt med vort Venskab og min Pligt slet intet at skrive til dig. Thi den enestaaende Elskværdighed, hvormed du har draget mig til at nære en utrolig Venskabsfølelse for dig, den skylder jeg visselig mere, og jeg ønsker ogsaa at yde mere, det ved Gud! Derfor har jeg foretrukket ved denne Lejlighed blot at sende dig en Hilsen og denne lille Gave, som du ser. Efter min Mening har dette været mig en nærmere Pligt, end om jeg var Aarsag til, at du savnede min Erkendtlighedsfølelse, eller ansaa mig for noget uopdragen. Jeg beder dig tage vel imod den og have den Ulejlighed at svare mig i Korthed derpaa. Thi jeg er nemlig ivrig efter at høre din Mening om disse Smaaskrifter [Henrik Ernst: Variarum observationum libri duo ad Christianum Frisium, Amsterdam 1636]. Hvis jeg indser, at jeg ikke ganske har spildt mine Kræfter derved, og at de er til Nytte

for nogen, saa vil jeg med Tiden føje andre Bøger til. Blot hin naadige Fader for os alle vil spare mit Liv og skænke mig Helbred. Gid hin Ophavsmand til alt godt vil yde mig en helsebringende, tryk og hæderlig Ro! Sker det, da har jeg ikke saa faa Ting, dels paabegyndte, dels planlagte, som jeg ønsker at faa fra Haanden, og hvorved jeg tror, at Ungdommens Studier i nogen Maade kan gavnes og det offentlige Vel i nogen Maade fremmes. Men dette maa ske efter hans Vilje, som alene styrer alle Ting. Du, berømmeligste og elskværdigste Mand, maa ikke tage i Betænkning at være mig bevaagen og skaffe mig gode Mænd til Venner hos Eder, hvis du kan. Nogen større Tjeneste end den kan du ikke gøre mig — og at det har Betydning paa flere Punkter, det fremgaar mig klart deraf, at jeg forstaar, at mange har en mindre fordelagtig Mening om mig. Men jeg har en Gang lagt min Gerning i Guds Haand, og til ham anbefaler jeg af Hjertet ogsaa dig og dine. Lev vel.

Skrevet paa Sorø Akademi den 27. Juni 1636.

598. *Til Peder Winstrup paa Frederiksborg.*

4.7.1636.

Da jeg underhandler om Udgivelse af min Bog om Runeskriften, bedes du tilbagesende mig den; du kan faa den igen, hvis du ikke har læst den. Den anden om Mindesmærkerne haster det ikke med. Fortæl mig, om du har nogen Indvendinger, thi paa dette uopdyrkede Felt søger jeg gerne andres Raad.

(W I 183).

599. *Fra Samme.*

6.7.1636.

Hoftjenesten har desværre hindret min Gennemlæsning af din hermed tilbagesendte Afhandling, hvis Hovedtræk jeg dog med Fryd har tilegnet mig og finder den højst værdig til Udgivelse, hvad jeg ved Lejlighed ogsaa vil fortælle hans Majestæt, som er en stor Elsker af vore Oldsager. Ogsaa den anden Afhandling om Mindesmærkerne tilbagesender jeg. Jeg vil gerne, om muligt, skaffe dig nyt Stof fra mit Bibliothek eller de kongelige Skatkamre.

(Kv. 112).

600. (Ep. 593) *Til Henrik Ernst i Sorø.*

11.7.1636.

Dit meget kærkomne Brev skrevet den 27. Juni har Brevdrageren bragt mig nu, da Dagen hælder, tilligemed de gyldne Iagttagelser; men da han har travlt og indtrængende anmoder om et Svar, har jeg ikke kunnet undlade at sige Tak for en saa velvillig Hengivenhed imod mig og for en saa kær

Gave. Jeg har løbet den rask igennem og i stor Hast her og der smagt paa de vigtigste Afsnit. Jeg har glædet mig over, at der endelig er oprundet den Morgenrøde, som baade vil belyse vore Fædres Oldsager og bringe af mange foragtede og oversete Ting tilbage til deres Glans. Thi jeg ved ikke, hvordan det kan være, at vi i saa høj Grad beundrer, ophøjer og besmykker fremmede Ting, men omfatter vore egne med Foragt og næppe betragter dem som værdige til, at der anvendes nogen Flid derpaa, skønt de dog ikke vilde blive ringere værdsat end det, som findes midt i den romerske Kurie, dersom det var kendt blandt fremmede. Jeg ser det rigeste Udbytte af din Berejsthed, og at du ikke forholder andre det, maa de tilskrive din Aabenhjertighed. Jeg kan næppe blive træt af at læse det, i den Grad er alt, hvad jeg har set, efter min Smag. Fortsæt, du fortræffelige Mand, med at udsprede dine til fælles Bedste udstaaede Anstrængelser. Lad blot Codrus revne af Misundelse [Vergil, Ecl. VII, 26]. Det er tilstrækkeligt at tækkes de gode; end ikke Juppiter selv kan tækkes de onde. Om min Hengivenhed for dig ønsker jeg, at du skal være saaledes overbevist, at du kun skal finde faa hos os, der er dig og dit Omdømme mere hengivne.

Skrevet i stor Travlhed samme Aften, som jeg modtog dit Brev.

Den 11. Juli 1636.

(W I 183).

601. (Ep. 182) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

13.7.1636.

Vor Kobberstikker er nu fuldt optaget af Havbyrd-Sletten; saasnart der er lagt sidste Haand paa den, skal jeg ufortøvet sende dig et Aftryk. Han har bedyret, at han i Begyndelsen af næste Uge skal rejse til København med Dr. [Hans Willumsen] Lauremberg, og saa vil du faa en udmærket Lejlighed til at træffe ham. Jeg er slet ikke i Tvivl om, at han jo beredvilligt vil tilsige dig sin Bistand, hvis hans Forhold tillader det, thi jeg har hidtil kendt ham som en pæn Mand, der var nem at faa med paa alle mine Ønsker. Han er heller ikke ivrig efter ublu Fortjeneste, hvad du selv vil kunne anstille Prøve paa.

Hvad skal jeg sige om min Saxo? Jeg ved ikke, hvad Skæbne det skyldes, at Eders Bogtrykkere saa stivsindet undslaa sig for Udgivelsen af en saadan Forfatter; de viser sig jo rede og velvillige nok til at trykke andre Smaating, som næppe fortjener at se Lyset. Jeg skulde ellers have troet, at Moltichen ved din Talestrøm var blevet drevet til at føje os i vore Ønsker; men den altfor lange Ventetid antyder for mig, at du er gaet forgæves. Ikke des-

mindre vilde jeg meget gerne have, at du endnu vender hver Sten og omhyggeligt skriver til mig, hvad jeg kan vente mig.

Lev vel og lykkeligt, bedste Ven, sammen med din elskede Hustru og dine kære Børn, inderligt befalet Gud i Vold og i de skyldigste Vendinger genhilset af mig og min Hustru.

Sorø, den 13. Juli 1636.

602. (Ep. 434) *Til Sir Henry Spelman i London.*

11./28.7.1636.

Stadig plaget af besværlige og hyppige Bønner fra Venner og fra dem, hvis Mening jeg med god Grund bør agte, kan jeg ikke undlade at gøre dig et Besvær, som dog er kært for os og for hele den lærde Verden. De rykker, de kræver, de trænger paa for den anden Del af din Archæologus. Jeg beder dig i den fælles Sags Interesse ikke længere at misunde os et saa stort og saa nødvendigt Gode. Overvej de menneskelige Forholds Omskiftelighed: Hvis der hændte dig noget menneskeligt, vilde det maaske af Misundere og andre, hvem det kunde komme ihænde, blive fordømt til Mørkets evige Fængsler, eller maaske kunde det blive offentliggjort daarligt og ikke i Forfatterens Aand af en anden, som undertrykte dit Navn. Jeg beder dig gøre en Ende paa din Tøven. Svigt ikke yderligere alle disse brave Folks Længsler, Folk, som med indstændige Bønner trætter mig, for at jeg ikke skal ophøre med at vriste det fra ham, som er min bedste Ven. Fremdrag den dig betroede Talent, som tilstrækkelig længe har været nedgravet. Men hvis din Mening staar fast, at du vil tøve en Tid, saa besørg det paa min Bekostning afskrevet ved en eller anden Hjælper; jeg lover højt og helligt, at jeg vil løskøbe det for enhver Pris. Nuvel, ædle Mand, sig ja til dine talrige Venners Ønsker og Bønner og lev længe og lykkeligt til det offentlige Gavn.

(W I 183).

603. (Ep. 183) *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

28.7.1636.

Eders Kobberstikker har bragt mig dit Brev, og jeg forhandlede ogsaa med ham om mine egne Sager; men det var ikke Tanken at antage ham til Udførelse af vore Mindesmærker, men Simon de Pas havde Brug for hans Hjælp og bad mig derfor undersøge hans Sindelag, men jeg ser nu, at han er temmelig uvillig til et Samarbejde med ham.

Om din Saxo har jeg ført indgaaende Forhandlinger med Moltichen, men han siger, at det, som Forholdene ligger, er ham umuligt at skrabe saa

meget Papir sammen fra hele Tyskland, som der behøves til at udgive den. Hvis der altsaa ikke indtræder en anden Tingenes Tilstand, nægter han at paatage sig denne Opgave.

Jeg erfarer selv denne Vanskelighed, thi jeg har besluttet paa egen Bekostning at lade Bogen om Runeskriften gaa i Trykken, til hvilket Formaal jeg for en uanstændig Pris har samlet saa meget Papir, som jeg kunde faa; thi det er nu næsten dobbelt saa dyrt som for ganske faa Aar siden, og dog har det ikke været muligt at skaffe saa meget, som Bogtrykkeren forlanger, saa det er ikke langt fra, at jeg forhindres i mit Forehavende. Imidlertid agter jeg — overvundet af Bønner fra mange Sider — at sørge for, at den snart, forhaabentlig med Held, ser Lyset, selv med Tab for mig, blot Gud skænker mig Helsen. Lev vel.

København, den 28. Juli 1636.

(W I 184).

604. (Ep. 587, BA 90) *Fra Gisli Oddsson paa Skalholt.*

20.8.1636.

Kærligst Hilsen i Christus, højtelskede og velærværdige Hr. Doktor, mangfoldigst agtbare Velynder! Med fuld Ret vilde jeg vinde mig Navn for Utaknemmighed, dersom jeg ikke aarlig hilste dine Fortjenester i Ord med skyldig Ærbødighed og Taksigelse efter fattig Evne: Ikke blot fordi I, Hr. Doktor, saa saare elskværdigt finder mig værdig til skriftligt Samkvem, men ogsaa fordi I ønsker og trofast stræber efter at tale min Sag, naar det gøres fornødent. Men der er intet, hvormed jeg formaar fra min Side at gøre Gengæld, andet end ygmyg Bøn til Gud, vor Herre Jesu Christi Fader. Han fuldbyrde rundelig mit Tarv med alskens Velsignelse her og fremdeles. Altid vil jeg glædes ved Eders Frelse og Sundhed; mine Sager er rigtignok stedt i den samme Trængsel; Gud ske Tak! Fra Dr. Brochmand har jeg intet Brev modtaget. Og jeg burde hverken have ulejliget min høje Foresatte eller Eders Velærværdighed med mine besværlige Bønner om Ægte-skabet, hvis ikke I selv ved Guds Naade havde givet mig Haab i sin Tid; snarere maa jeg, og det med Glæde, bære hvad der ikke staar til at ændre.

Til vor høje Hr. Kansler sender jeg de gamles Aarbøger, som min Fader, salig Ihukommelse, engang saa afskrevet paa Pergament og besørgede meget omhyggeligt afskrevet derfra, saasom der ikke for Møje og Besvær er levnet mig nogen Tid, hvori jeg denne Gang kan tilføje flere Ting. Jeg vil dog, med den gode Guds Hjælp, trofast tilføje, hvad der er samlet, men ikke ordnet vedrørende Fædrelandets Naturmærkværdigheder.

Gudmund Laurentiusson har jeg paa mine foresattes Bud, og ikke mindre

paa Grund af Eders Gunst, i Herrens Navn ordineret og sendt til et ledigblevet og ingenlunde foragteligt Levebrød (som man kalder det). Det tjene ham selv og ligervis Kirken til Held og Lykke! Hvis kære Hr. Doktor ellers har noget Forlangende hos mig, da udsted blot en Befaling, og jeg skal adlyde af et godt Hjerte og med al mulig Troskab, selvom det ikke lykkedes mig at føje noget til Runeskriften.

Og nu er det min Agt ikke at trætte Eders Elskværdighed yderligere, idet jeg inderligt beder om, at Eders Velærværdighed som sædvanlig vil tage godt imod min uforfinede og løst henkastede ringe Skrivelse.

Den 20. August i det Herrens Aar 1636. Lev vel med alle dem, der staar Eder nær, og som jeg ønsker ærbødigt hilset fra mig.

Om den sælsomme, <dels mindre,> dels større, Udspyning fra Bjerget Hekla af Ild og Sand, eller snarere af sandagtig Pimpsten, lige fra den 8. Maj indtil denne Dag, og undertiden nok med Afbrydelser, men kortere, derom vil maaske nok de Købmænd, hvem det timedes at se det tilligemed os, give den sandfærdigste Beretning. De samme fortæller da, hvilken Kornmangel der er, ogsaa hos os.

Det ret saa ubetydelige Taknemmelighedstegn, som Matthias [Magnusson], vor Købmand paa Eyrarbakki, vil medbringe, maa Hr. Doktoren venligst ikke forsmaa, thi Fattigdom og Nød trykker hele Fædrelandet. Atter og stedse: Lev vel!

605. *Fra Thomas Fuiren i Leyden.*

26.8.1636.

Naar det har været flere Maaneder med Besvarelsen af dit Brev, skyldes det, at jeg trods flere forgæves Forsøg ikke har kunnet træffe Dr. Elichmann. Min Broder og jeg vil nu sammen opsøge ham ved første givne Lejlighed. Tak for Opskriften paa Afføringsmidlet. Min Mave virker ikke uden dets Hjælp. Lederen af den vestindiske Handel Jan de Laët har udgivet Plinius i 12° hos Elzevir [C. Plinii Secundi Historiæ Naturalis Libri XXXVII, Cura Jo. de Laet, Tom. I—III, Lugd. Batav. ex off. Elzevir 1635, 8°; id. ex edit. J. Dalechampii, Lugd. Bat. Elzev. 1635, 12°]. Om nogen anden Pliniusudgave har jeg ikke hørt. Den botaniske Professors Gennemgang i Haven har været hæmmet af Tørken. Min Broder sender de ønskede Bøger, saa snart de er indbundet.

(Fol. 42).

606. (Ep. 541) *Fra Henrik Fuiren i Leyden.*

31.8.1636.

(10.9. ny Stil)

Lydig Hilsen! Adskillige Gange har jeg foresat mig, berømmeligste Hr. Doktor, at bryde den langvarige Tavshed og med mine Breve ikke saa meget tilsige dig min Hørlighed som ansøre dig til yderligere Kærlighed

imod mig, en Kærlighed, hvis rigelige Frugter jeg hidtil har nydt. Men — og det indrømmer jeg oprigtigt — jeg har ikke haft saa meget Mod, at jeg kunde tage fat herpaa: Men da jeg nu er blevet opmuntret ved dit meget velkomne Brev, hvis Paaskrift var den 11. Juni, erkender jeg gerne, at jeg har begaaet en ikke ringe Fejl paa dette Punkt og beder dig atter og atter unde mig Tilgivelse for denne Vildfarelse.

Dr. Elichmann har jeg hilst fra dig, og da jeg forlangte af ham, hvad du har paalagt mig, sagde han, at han med det første vilde indfri sine Løfter, hvad han allerede forlængst vilde have gjort, dersom ikke hans Praksis, som han her udøver med største Dygtighed, og andre Opgaver, hvori han er indviklet, hidtil havde forhindret ham. Fra ham har jeg ogsaa erfaret, at Saumaise, som rejste til Frankrig under den ifjor rasende Pestsot, snart vil vende tilbage hertil; endvidere at samme Saumaise aldrig har paatænkt en ny Udgave af Plinius, men at det er et Skrift om Oldtidens Krigsvæsen [Claudius Salmasius: *De re militari Romanorum Liber. Opus posthumum*, Leyden 1657, 4°] — som han skal udgive paa Befaling af Prinsen af Oranien — der tvinger ham til midlertidigt at lægge Afhandlingen om Lægekunstens Stof tilside, hvilken han har besluttet at offentliggøre.

Hvad angaar mine Studier, saa har Dr. Walæus paabegyndt et privat Collegium i Medicinen, hvori han med største Troskab udvikler Grundreglerne og løser Tvivlsspørgsmaal, som forelægges ham af os. Blandt dem, som forelæser offentlig, hører jeg Dr. Vorstius, Dr. Heurnius og Hr. Boxhorn, hvilken med saa stor Rosværdighed forklarer Ovids Metamorfoser, at endog Professorer, som hyppigt overværer hans Forelæsninger, altid gaar derfra med øget Viden.

Af de Bøger, som du har savnet, sender jeg nu [Jan] de Laët: Den nye Verdens Beskrivelse og vil senere sende Clusius' Værker, naar Elzevir har skaffet mig dem; just nu havde han ingen Eksemplarer til Raadighed. Lev hermed vel, berømmelige Herre, og vær fremdeles mig og mine Studeringer bevaagen.

Leyden, den 10. September 1636.

607. (BA 98) *Fra Jon Magnusson paa Laufas.*

31.8.1636.

Frelse og det højeste Gode ved Jesus Christus!

Berømmeligste og højstærede Mand! Gennem det Brev, som er sendt Eder af min elskede Slægting, Benedikt Magnusson, haaber jeg, at I har erholdt Underretning om min Fosterfaders og Lærers, den meget kære Hr. Magnus Olafssons Død og hans Legemes salige Forløsning: Han

afsluttede sit fromme Liv den 22. Juli kort før Ankomsten af de nord-islandske Købmænd, ikke uden stor Sorg og til kummerfyldt Tab for alle hans Slægtninge og Frænder. Da jeg altsaa gennem hans Beretning, medens han var ilive, saavel som gennem de Breve, I skrev til ham, har fuld Vished om Eders Elskværdighed imod ham, forenet med alskens Velgerning, saa betænker jeg mig ikke paa nu at henvende mig til Eder gennem dette uvittige og ulærde Brev, især fordi vor Afdødes Enke, min Tante og fordem fortræffelige Fostermoder, nu fører et sandelig begrædeligt og ulykkeligt Liv: Jeg antager, at hendes Hjertesorg ikke kan lindres paa nogen bekvemmere Maade, end hvis jeg bliver vor afdøde Hr. Magnus' Efterfølger i det efterladte Kirkeembede, hvorved hun kan oppebie sit Livs sidste Stund hos mig i den samme Kirke og en fælles Grav med sin afdøde Ægteemand, hvilket hun holder for usikkert, hvis en ukendt og fremmed følger efter. Men hvorfor jeg mener, at dette Embede Laufas med Rette staar aabent for mig snarere end for de andre, saa skal det være Eders Værdighed bekendt, at jeg første Gang blev tilforordnet afdøde Hr. Magnus som Kapellan i en Alder af 21 Aar og virkede i næsten fulde tre Aar, da han i de foregaaende Aar, og navnlig en hel Vinter igennem, døjede haardt med Podagra og anden Skrøbelighed. Ganske vist virkede jeg derefter ikke længere i Kapellanembedet, dels fordi den Sygdom paa guddommelig Vis blev helbredet, dels fordi Kornmangelen ikke blot hærgede hans Hus, men hele denne Egn, saa at han ikke kunde underholde mig hos sig; og derfor kaldtes jeg til andre Sogne, som dengang stod ledige — hvilket navnlig skete ved Imødekommenhed fra den tjenstgørende paa Holar, den ærværdige Hr. Arngrim Jonsson, medens Hr. Gudbrand [Thorlaksson], salig Ihukommelse, laa paa sit Dødsleje — indtil jeg efter Anvisning af Øens Statholder, Holger Rosenkrantz, blev ansat som Præst i Klostret Mødruvellir, hvor jeg nu har været Præst i fulde otte Aar. Atter er jeg nu for anden Gang efter Ønske fra min højtelskede Velynder, den nu i Herren hensovede Hr. Magnus Olafsson, blevet indsat her som hans Medarbejder og Efterfølger ifølge et Kongebrev, udstedt den 22. April forrige Aar og af Eder sendt hertil. Skønt jeg altsaa ikke var vendt hjem til ham førend hans Død (idet han ikke var mere alvorligt ældet, end at han paa fyldestgørende Maade kunde forestaa sit Embede og aldrig var lænket til Sengen før den sidste Nat i sit Liv) saa ved jeg dog ikke for hvem denne Stilling skulde staa aaben, hvis ikke for mig, og derfor har jeg nu begivet mig til denne Kirke og har sagt Klostermenigheden Farvel i den Hensigt med Guds Hjælp at opnaa og beklæde denne Post, blot ikke kongelig Majestæt ændrer Mening gennem en anden Udnævnelse. Her mellem vore Landsmænd var det rigtignok i sin Tid Skik, naar det hændte, at et Præstesæde eller en anden Bestilling var ledig enten blandt

verdslige eller kirkelige, at tre eller flere Personer ikke veg tilbage for at strides om det paa en Gang, og ret ofte er det forekommet, at ikke blot Evner, Dyder og Lærdom blev taget i Betragtning ved dette Valg, men at den Dronning, som hedder Penge, har taget Løvens Part ved at forfremme sine Undersaatter til en fordelagtigere Stilling. Thi hos vore Stormænd gælder undertiden det gamle Mundheld:

»Døre gaar op for den givende Haand, men lukkes for andre«.

Da jeg er af ringe Formue og mangler Mønt, kan jeg derfor kun vente mig ringe Hjælp fra dem, som ikke sjældent, naar vore Medbejlere trænger sig ind, vender os Smaafolk Ryggen, fordi vi sidder i ringere Kaar. Jeg er fuldtud klar over, at der gives visse Folk, som — enten ansporet af Ærgærrighed eller af misundelig Stræben efter Sognekamp — saaledes misunder mig det Haab, som er givet mig om dette Embede paa Laufas, og ønsker at gøre mig det stridigt og frarive mig det, saa at det ikke er blot Mundsvejr, at »Mennesket er en Ulv imod Mennesket« [Plautus: Asinaria 495]. Jeg indrømmer rigtignok, at jeg er ulærd og ukyndig i det latinske Sprog, idet jeg jo er blevet privat undervist og ud over tre Aar af min Drengetid ikke har besøgt nogen Latinskole; imidlertid er jeg dog blevet stivet af ved stadig Undervisning af min Privatlærer og er som tyveaarig blevet optaget blandt Ordets Tjenere af Hr. Gudbrand. Ved Guds Naade er jeg den, jeg er, og skønt jeg ikke fortjener at sidestilles med de boglærde Mænd, som udmærker sig ved Uddannelse og Kundskabstilegnelse (idet de har opholdt sig ved det kongelige Akademi), saa har jeg dog, som jeg nu kunde, arbejdet i et Tidsrum af fjorten Aar i Guds Kirke efter vore Landsmænds Skik og Brug, Gud være lovet! »Ikke os, ikke os, Herre, men dit Navn skal du give Ære!« [Ps. 115,1].

Men Enken og jeg vi anraaber bønfoldende Eders Elskværdighed om, at vi hos Eder maa nyde den samme Naade, som hin vor afdøde nød, og at du i hans Navn vil optage os i dit Tjenerskab og under din Beskyttelse over for den høje Hr. Kansler, for at vi ikke atter skal blive fortrængt fra dette Levebrød ved vore Medbejleres uretmæssige Bestræbelser — om der er Medbejlere. I den treenige Gud vil du finde en gavmild Belønner, men hvis vi faderløse finder denne Naade for Eders Øjne, lover vi vor aldeles redebonne Bistand til alskens Tjeneste. En Ode af vor afdøde Hr. Magnus (han havde givet den Overskriften »Frijs Dräpa«), som han efter de ældre Digteres Skik havde udarbejdet til den høje Kanslers Ære i sidst afvigte Vinter, da han ophørte paa Grund af sin Sygdom, den har jeg skrevet til Ende. Ogsaa det Glossarium, som han var begyndt at sammenskrive, vil jeg i den følgende Tid renskrive, og hvis jeg, som er nogenlunde kyndig i mit Modersmaal, kan føje noget til, saa skal jeg intet lade uforsøgt, idet

jeg hertil benytter vor Benedikts Hjælp ved Tilvejebringelsen af en dansk Oversættelse. Thi nu er vi afskaaret derfra af Tidens Knaphed; modtag, berømmeligste Mand, med Oprigtighed dette Papir, som er udfærdiget med ulærd Pen, og tag vel imod det. Lev saare vel, hilset paa det skyldigste af mig og Enken og anbefalet i Evighed til den almægtige Gud.

Skrevet paa Laufas den 31. August 1636.

Eders Elskværdigheds mest hengivne JON MAGNUSSON egen Haand.

608. (Ep. 598, BA 49). *Fra Benedikt Magnusson paa Laufas.* 1.9.1636.

Det sande Livs og den yppigste Velsignelses Kilde skænke dig Liv og bestandig Velfærd, Amen!

Jeg vedkender mig dine Velgerninger, berømmeligste Hr. Doktor, Lærer og Velynder, hvem jeg af mange og store Grunde maa hædre, værdsætte og dyrke: Jeg vedkender mig, gentager jeg, af hele mit Hjerte dine talrige Velgerninger, ydet i ikke ringe Hob imod mig uværdige, hvad jeg aabent erkender. Skønt disse som Helhed og enkeltvis slet ikke kan opvejes ved mine ringe Tjenester, vil jeg dog beskue dem i Erindringen og, som rimeligt er, udtale det i Ord: Thi jeg beder dig betænke hint Ord af Seneca, at der til Opfyldelse af en Troskabspligt ikke kræves Midler, men Sindelag, idet han nemlig siger, at den, der villigt erkender at være Skyldner, har gengældt en Velgerning [Seneca: De beneficiis, I, 1,3].

Min Fader var hæmmet af Sygdom næsten hele forrige Aar, dog saaledes, at han kunde bestride sit Embede; men den 21. Juli gik han til Kirken paa sædvanlig Vis, og tilslut gik han til sit Sovekammer efter Aftensmaden, lagde sig paa sin Seng og hørte paa Oplæsning af et Bibelstykke. Omkring Klokken 11 om Aftenen tog Sygdommen mere og mere til, saa at han intet andet haabede end Befrielse fra dette Liv, og med fromme Bønner og Sukke til Gud og efter at have modtaget Christi Legeme og Blod som Farkost, beredte han sig altsaa til Rejsen og klyngede sig med hele sin Sjæl til den guddommelige Trøst. Omkring Klokken 8 om Morgenen den følgende Dag hidkaldte han mig og min Søster og velsignede os; og paa den samme Tid tog han Afsked med sin Hustru og fremsagde Davids 63. Salme lige til Enden. Klokken 9 den 22. Juli, som var en Fredag, sov han saaledes stille hen i Herren efter at være fyldt sit 63. Aar, og med disse Ord: »Du har forløst mig, Sandhedens Gud!«

Dit Brev, berømmeligste Mand, skrevet til min Fader, modtog jeg rigtigt tre Dage efter hans salige Død gennem vor Købmand Christoffer Bremermand; jeg takker dig saare meget derfor, men kan af mange Grunde kun

besvare det utilstrækkeligt. Dog siger jeg navnlig uvisnelig Tak for den meget trofaste Mellekomst over for Statholderen paa vor Ø; at den dog vil blive frugtesløs, har jeg erfaret fra ham selv: Thi da jeg traf ham, lovede han i den Sag at ville gøre saa meget, som han kunde for vor høje Hr. Kanslers Ord; saaledes staar Sagen. Du maa ikke være uvidende om, berømmeligste Mand, at der blandt min afdøde Faders Venner er visse Folk, som forsøger at trænge denne vor Hr. Jon Magnusson bort fra dette Sognekald i Laufas og at rokke ved Kongebrevet (som du ifjor sendte min Fader), hvilket ikke vil ske uden stort Afbræk og Kummer for min enlige Moder.

Det Digt, som min Fader gav Titelen »Riddare Christians Frys dräpa« sender jeg til dig; efter de gamle Digteres Skik udgav han det ifjor til Ære for vor høje Hr. Kansler og befalede, at det skulde sendes til dig for at overrækkes ham. Men den Ordliste, som han har skrevet, skal jeg, dersom Gud under Liv og Lykke, besørge dig tilsendt til næste Aar sammen med Raudolfs pattr i smuk Renskrift ved Hr. Jon; dette Værk vil blive saare nyttigt baade for vore Landsmænd og for Udlændinge. Denne vor Jon er nemlig en stor Digter, hvis Mage ikke findes her i dette Nordisland. Ogsaa paa dette Punkt mener jeg, at han kan blive min Faders Efterfølger.

Tag vel imod dette simple Brev med den Elskværdighed, som er din, og bliv ved med at være min Velynder, som du plejer. Tilbage staar altsaa for Tid og Evighed at anbefale din Elskværdighed til Gud, som er alle Tings evige Styrer. Amen.

Laufas, den 1. September 1636.

Min Moder, den sørgende Enke, hilser dig.

609. (Ep. 118, BA 180) *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

3.9.1636.

Bøn om Velfærd og alt godt i Herren! Berømmeligste og fortræffeligste Hr. Doktor, ærværdige Lærer! Det smerter mig, at mit Brev tilligemed en Papirspakke, hvilke to Ting jeg ifjor sendte Eder, ikke er blevet afleveret. I Pakken indeholdtes blandt andet en lille Bog om vort islandske Sprogs Etymologi, udarbejdet med stor Flid af en vis Bjørn [Jonsson]: Og hvad der nager mest er, at det var Forfatterens eget Haandskrift. Thi der var ikke Tid til at afskrive et andet Eksemplar paa Grund af forskellige Forretninger, som især paa den Aarstid er paatrængende. Men nu hører jeg, at baade Brevet og de Papirer er gaet tabt ved det indtrængende Vand under Skibbrudet, og tilmed er der nu ikke yderligere af den Slags Dokumenter i min Besiddelse.

Magnus Olafsson, vor skarpsindigste Oldgransker, har da nu ogsaa maattet bøje sig under Guds og Naturens Vilje og har efterladt et stort Savn hos mig og andre gode Mænd. Velsignet være hans Minde!

Jeg skal ivrigt bestræbe mig for, om jeg i den kommende Vinter kan faa noget nyt fra vor Ven Bjørn. Jeg hører nemlig, at han nylig har erhvervet et gammelt Haandskrift: Et historisk Skrift [Hauksbok] af en vis Hugo, som i fordums Tid var Lovsigemand hos os, en Mand der visselig var betydelig og, som jeg hører, af ikke ringe Lærdom.

Hvis jeg paa noget Punkt kan gøre Hr. Præceptor til Behag, ønsker jeg gerne, at I gør mig opmærksom derpaa og som en Selvfølge forlanger det af mig, som vil gøre mig Umage for, at ingen Tjeneste fra min Side ventes forgæves, saa vidt den kan ydes af min Ringhed. Tilbage staar, at jeg anbefaler Hr. Præceptor med hans hele Hus samt Hvervet som Rektor Magnificus (hvilket det glæder mig er faldet i Eders Lod) til guddommelig Beskyttelse.

Skrevet paa Holar i Nordisland den 3. September Aar 1636 e. Chr.
At jeg har benyttet en andens Haand til Udfærdigelsen, maa min egen Haands Langsomhed og Købmændenes altfor store Hastværk undskyldte. Lev vel.

610. (Ep. 393) *Fra Otto Sperling i København.*

21.9.1636.

Vær hilset, fortræffelige Mand, Herre og ærværdige Ven! Tidens Knaphed afholder mig fra personligt at drøfte de Ting med dig, som jeg har set siden vort Samvær. Jeg har derfor med tre Linier villet berøre det, for at du kan faa Del i denne min Fornøjelse: Hin berømte Kender fremviste nogle smaa Stykker Chalcedon af forskellig Kvalitet; samme fortalte, at han havde hørt, at der paa Færøerne er ophobet hele Klipper deraf. Han havde samlet dem paa Kysterne af merbemeldte Øer, og sammen med disse fremlagde han utallige Smaadele af Sten af Pseudo-Opal og Malachit-Familien. Nogle blandt disse efterlignede disse blegere Ædelstene, som sikkert er Turchiner. Men disse Ting var samlet i Forbigaaende og uden Skønsomhed. Jeg betvivler ikke, at Norden lover disse Mennesker Rigdomme, men at udnytte dem forstaar de ved Gud ikke. Lev vel, min Hr. Doktor og vær fortsat min Ven, som du er det, og vær meget hilset og atter hilset sammen med din udvalgte Hustru Susanne.

København, i største Hast, den 21. September 1636.

(Kv. 85).

611. (Ep. 602) *Fra Conrad Dietrich i Ulm.*

1.10.1636.

Hilsen og Held! Rector Magnificus, berømmeligste Mand, Hr. Velynder og højst ærværdige Ven! For ikke længe siden overræktes mig et Brev, som Eders Magnificense har skrevet til vort Samfunds højst anseelige Læge, Hr. Dr. Gregorius Horstius, som i levende Live var min højtelskede Svoger. Ja, gid dog det Brev kunde være blevet ham overrakt, mens han levede! Men han var allerede dengang ophørt med at være blandt de levende, idet han fromt og blidt blev bortrevet i Herren mod al Forventning af en ukendt Lidelse fra vor Midte den 9. August, og det var ikke uden offentlig Sorg fra Stadens Side, at han paa Trediedagen derefter blev bragt til sit Hvilested, hint Hus for de levende. Han var en Mand, som efter alle rettænkende Folks Mening var meget værdig til et saare langt Liv, og med Rette sørger alle Lærde over hans for tidlige Død (thi han var saa omtrent sidst i Halvtredserne, fornylig fyldt 58); thi i Tyskland er der efter min Mening enten ingen eller visselig kun ganske faa, som skal forsøge enten at frarive den afdøde Lægevidenskabens Palmer, eller gøre ham dem den mindste Smule stridige. Men hvad skal vi nu gøre? Mon vi da skulde sætte os for at rette, hvad Herren har gjort krumt? Det vil vi ikke gøre: Vi vil fromt slaa os tiltaals med, hvad Herren finder for godt, og gentage hint Ord af Job: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet i Evighed!

Iøvrigt er den meget retskafne Familie Fingerlin ikke uden Grund saare tilfreds med de venlige Tjenester, baade menneskelige og samtidig hengivne, som er ydet af Eders Magnificense baade mod den saligt afdødes Søn og især mod hans Svoger, Hr. Fingerlin. For disse siger den Eders Magnificense umaadelig mange Tak og tilbyder tillige med venskabeligt og taknemmeligt Sind sin Iver, som den nu kan være, men dog af yderste Evne, ja frembærer og tilsiger den: Intet højere Ønske nærer den, end dette ene, at den engang i Gerning maa kunne bevidne det samme og lægge det for Dagen over for Eders Magnificense, hvilket den med mig som Tolk har ønsket, at I skulde vide.

Jeg bønfaller Eders Magnificense om ikke at ville finde det under Eders Værdighed fremdeles at anse vor Fingerlin, Borger i København og en ikke mislykket Aflægger, men et vellykket Skud paa sin Slægtsstamme, som anbefalet til Eder. Thi jeg betvivler slet ikke, at han ved sin Retskaffenhed allerede tidligere har bevist at være højst værdig til sammes Gunst og høje Beskyttelse og fremdeles vil vise sig at være det. Og saaledes beder jeg Eders Magnificense paa det bedste trives og leve vel. Fra den kejserlige Stad Ulm i Schwaben, den 1. Oktober 1636.

Jeg tilføjer skyldigst Hilsen til den ærværdige og berømmelige Hr. Dr. Brochmand, min Ven og højst ærværdige Broder i Christus, og jeg beder fromt for Liv og al Lykke for ham.

612. *Til Niels Bertelsen Wichmand i Franeker.*

1.10.1636.

Tak for dit Brev fra Franeker. Godt at du slap fra Skibbrudet med Livet i Behold. Du kan godt blive nogen Tid i Franeker, men sørg for at stifte Bekendtskab med Byens Læger og prøv at lære Anatomi. Det er ikke tilraadeligt at rejse tillands gennem det urolige Frankrig. Maaske bør du lægge Vejen over England eller tage med et Skib til La Rochelle. Din Kontubernal Jens Eriksen har et godt Sognekald i Skaane. Pestsmitten rykker nærmere. Hilsen fra min Familie. Brevet til din Moder har jeg besørget.

(W I 184).

613. (Ep. 603) *Til Augerius Clutius i Amsterdam.*

19.10.1636.

Berømmeligste Mand! En Ven, som lider af Blæresten, har bedt mig for enhver Pris skaffe sig en *lapis nephriticus* af anerkendt Kvalitet, som han med Udbytte kunde anvende imod den Sygdom, hvormed han er behæftet. Men jeg ved, at du kan glæde dig ved Besiddelsen baade af den og af mange Sjældenheder, hvorfor jeg venskabeligst beder dig overlade en af de bedre til ham, som bringer dette Brev, naar han for en passende Pris har købt den af dig; du vil finde mig taknemmelig og meget redebøn til lignende Tjenester.

København, den 19. Oktober 1636.

Der er hos os en, som har et Enhjørningshorn, anseeligt og uskadt, af betydelig Størrelse, som han ikke vilde betænke sig paa at sælge for en rimelig Pris, hvis han fandt en rundhaandet Køber; hvis du ved om nogen, der er ivrig derefter, saa sig til, og jeg skal sørge for, at det bringes til Eder. Jeg har set den fuldstændige Hovedskal, hvorpaa det sad, saa at der for mig ikke hersker nogen Tvivl med Hensyn til Beskaffenheden af selve Dyret, hvormom mange har fremsat saa forskellige usikre og eventyrlige Anskuelser; dette har jeg ikke villet undlade hermed at angive over for dig, som en utrættelig Udforsker af Naturen.

(W I 184).

614. (Ep. 435) *Til Sir Henry Spelman i London.*

28.10.1636

Se her, bedste Ven, Spelman, er til dig min Bog om Runeskriften, som jeg sender til dig med det Formaal, at du til Gengæld sender anden Del af din Archæologus (som jeg stoler paa, at du ikke længere vil unddrage det offentlige Vel). Læs den, om du har Lyst, i din Fritid og udtal frit din Mening; og hvis du føler, at jeg nu og da er kørt i Grøften, saa bring mig, som du plejer, atter paa den rette Vej; du vil aldrig kunne gøre mig en større Tjeneste. Thi jeg ved, at jeg i en Sag, som næppe er berørt af nogen og ikke opdyrket af nogen, ikke kan undgaa at snuble og løbe vild. Straks i Begyndelsen vil du finde en hædrende Omtale af dig selv indføjjet; dette haaber jeg, at du ikke vil tage mig ilde op, eftersom jeg ikke har kunnet dy mig for at give efter for min Venskabsfølelse. For adskillige Maaneder siden skrev jeg til dig, men jeg frygter, at Brevet ikke er ordentlig besørget. Af mine Venner, især den høje kongelige Kansler, er jeg blevet tilskyndet til paa alle Maader at opfordre dig til at fremskynde Udgivelsen, hvilket du ikke kan lade være med, naar du overvejer de menneskelige Forholds Omskiftelighed, det fælles Bedste og den dig betroede Talent. Du ser, hvorledes den højt begavede Selden blev os berøvet! Hvem vover at love sig selv en Dag imorgen? Og skal du bort herfra, saa betænk, med hvilken Samvittighed et saadant Skatkammer da kan overlades til Møl og Orme eller til misundelige og utaknemmelige Mennesker! Kunde imidlertid Manuskriptet bringes til mig, da vilde jeg løskøbe det for en hvilkensomhelst Pris. Lad ikke dit Navn findes paa den sorte Liste: Længe har du jo staaet i Gæld til paalidelige Mænd: Løskøb dig selv og bevis, at du er født til offentligt Gavn! Lev vel, fremragende Mand og sig ja til saa mange brave Folks Bønner.

Den 28. Oktober 1636.

(W I 184).

615. *Til Thomas Fuiren i Leyden.*

28.10.1636.

Jeg vilde have afventet din Broder Henriks Brev og Clusius, men vil nu ikke lade denne Lejlighed ubenyttet. Du synes at lide af meget daarlig Fordøjelse, og du har sikkert brugt for mange Piller. Din Moder og ældre Søster har haft ondartet Feber, men er nu i Bedring. Eders Bogtrykker Jacobus Marci har bedt om at faa nogle Eksemplarer til Salg af min nyudgivne Bog om Runeskriften. Jeg har sendt ham 50 gennem Johannes Janssonius. Du og din Broder skal have hver et deraf. Jeg vil meget gerne have Clusius inden Vinteren, den kan blive indbundet her, hvis det ikke er sket endnu.

(W I 185).

616. *Til Henrik Fuiren i Leyden.*

5.11.1636.

Jeg havde lige skrevet til din Broder, at han skulde bede dig sende Clusius, da jeg fik dit Brev sammen med de Laëts Amerikabeskrivelse, der ikke var mig saa vigtig som Clusius. Den Mand, som her forhandler Bøger for J. Janssonius, har bragt mig Clusius' Plantehistorie, men jeg købte den ikke, da der manglede det meste om eksotiske Planter, og du har lovet mig hele Værket. Hvis de to tilsendte Rosenobler ikke slaar til, kan du henvende dig til Bogtrykkeren Jacobus Marci, der har 50 Eksemplarer af min Bog om Runeskriften tilsalg. Til dig, din Broder og Dr. Elichmann er der tre Eksemplarer paa bedre Papir. Hvis Elzevir ønsker noget, saa sig til. Fortsæt blot dine Studier. Kemi og Farmakopé skal du ikke forsømme; hvis der er en Mand nede hos Eder, som er nogenlunde fortrolig med Farmakopéen, vil han kunne bibringe dig den let som en Leg. Det er rigtigt af dig at ofre nogle Timer paa Boxhorn, thi det er godt for Studenter af ethvert Fag at kunne udtrykke sig smukt.

(W I 185).

617. *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

5.11/12.12.1636.

Jeg sender et Eksemplar af min Bog om Runeskriften. Meursius faar ogsaa et, men Bogbinderen er langsom. Hvis Kongens Plan gennemføres, kan din Saxo vinde meget i Skønhed. Herom har jeg talt med Dr. Ernst og med Mejer.

(W I 185).

618. *Fra Thomas Wegner i Stavanger.*

3.12.1636.

Hermed anbefaler jeg Student [Hans Hansen] Watz, der har været i Huset hos Henrik Thort til Boltinggaard, har fulgt mine offentlige Forelæsninger og været Respondens ved Disputatser. Han har prædiket med Held og ønsker snart at vende tilbage til Norge med offentligt Testimonium. Du bedes tage dig af min Søn. Jeg kan ikke betro til Papiret, hvad jeg har hørt om Thomas Bangs Sygdom. Jeg vil skrive igen til Paaske.

(Kv. 107).

619. (Ep. 184) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

12.12.1636.

For den nylig tilsendte lille Perle af en Bog [Runeskriften] siger jeg dig mange mange Tak. Og samtidig lykønsker jeg af Hjertet vort Fædreland til den Lykke at have faaet en saadan Talsmand, ja næsten en Juppiter Stator, der kan fremdrage dets svindende Oldtidsminder fra det kimmeriske Mørke og med Flid lægge sig i Selen for at sikre og beskytte dem mod Tidens Tand, der fortærer alt. Den almægtige Gud, som indgav dig denne gode Tanke og skænkede dig straalende Sjælsevner til saa store Foretagender, han lade dig fremdeles leve længe paa Jorden og skænke dig

Legemets saavel som Sjælens Kraft, saa at du kan tilendebringe de Ting, som du endnu har liggende næsten færdige i din Pult, og med lykkeligste Resultat fuldføre, hvad du derefter maatte beslutte dig til at stille til vor Samtids Raadighed. Dette er Summen af mine Ønsker, dette ved jeg, at alle retskafne Folk vil ønske, de, hvis Hu og Hjerte staar til vor hjemlige Litteratur og Lærdoms Lyst.

Hvis du forlanger min Dom over dette dit nye Skrift, saa kan jeg med et enkelt Ord sige, at vor Sol ikke har skinnet paa noget lærdere i sin Art. Ejheller har jeg bemærket noget, som fortjener Overbærenhed, bortset fra nogle ganske faa Trykfejl, som ikke er af saa megen Vægt, at de Lærde vil holde Rettergang derover.

William Lambards Archæonomia, hvilken du en og anden Gang anfører som Vidnesbyrd, beder jeg dig venskabeligst stille til min Raadighed, hvis den da findes i dit Bibliothek. Thi jeg er voldsom ivrig efter at erfare, hvad det er for en Bog. Du maa slet ikke betvivle, at jeg jo snart vil sende dig den hel og uskadt tilbage.

Jeg har fornylig rygtevis bragt i Erfaring, at den kongelige Kobberstikker Simon de Pas har taget fat paa at stikke de danske Kongers Portrætter i Kobber. Hvis dette er rigtigt, vil der deraf kunne blive megen Pryd for min Saxo. Men jeg er bange for, at Simon fremstiller dem i for lille et Format til, at de nøjagtigt vil kunne passe til min Udgave, som bliver i Folio. Jeg beder dig tale med ham om den Sag og udførligt skrive til mig, hvad jeg kan haabe paa. Med Hensyn til min Saxo har jeg fattet den faste Beslutning at henvende mig til vor høje Hr. Kansler, for at han kan række hjælpende Hænder til at fremskynde Udgivelsen og skaffe nogle Penge til at sætte Fart i Bogtrykkerne, hvis Arbejde gaar i Staa uden Plutus' Bistand, ligesom uden Ceres og Bacchus.

Lev vel, du Fædrelandets herlige Pryd og den bedste blandt mine Venner, og bevar mig i dit sædvanlige Venskab.

Sorø, den 12. December 1636.

620. (Ep. 185) *Til Samme.*

12.12.1636/30.1.1637.

For din venlige Udtalelse om min Bog om Runeskriften takker jeg alt, hvad jeg formaar. Men jeg frygter, at du retter dig lidt for meget efter dine hengivne Følelser og dømmer mere efter mit Ønske end efter dit eget Sind. Hvorom alting er, saa glæder jeg mig over, at mit Forsøg ikke har vakt dit Mishag, og intet skal være mig kærere end snart ogsaa at maatte kunne nyde din Saxo saaledes. Gud fremme dine Bestræbelser, saa at alt

maa lykkes efter dit Hjertes Ønske. Du vil selv erfare, at ingen kan være saa nøjeseende med sine egne Sager, at jo saare meget undslipper ham, naar han er optaget af andre Ting, og ligeledes meget indsniger sig ved Bogtrykkerens dovne Ligegyldighed.

Lambard [Archæonomia] har jeg ikke, men for nogle Aar siden benyttede jeg den fra det kongelige Bibliothek; det er en sjælden Bog, købt i London og indeholdende Englændernes gamle Love, ogsaa de af Danskerne indførte, i saxisk og latinsk Sprog. Ofte har jeg ønsket den til mig selv, men i England kunde den ikke mere faas. Jeg har paa dine Vegne spurgt paa Bibliotheket, men da det meste endnu er i Uorden paa Grund af den uventede Flytning, kunde jeg ikke finde den.

Hvad du fortæller om vor Ven Pas forholder sig ikke saaledes; men Kongelig Majestæt har besluttet at overdrage ham den Opgave med stor Flid at stikke over 70 Historier fra Saxo og Huidtfeldt, deriblandt ogsaa nogle Kongeportrætter og deres mere betydelige Bedrifter. Hvert af disse Blade skal svare til et Folioark, men endnu er der ikke truffet endelig Overenskomst med ham, thi det vil komme til at koste adskillige Tusinder. Derfor er det endnu ikke klart, om Sagen vil faa et heldigt Udfald, skønt Pas selv lover sig meget af denne Forretning; men det er et Arbejde, som ikke vil kunne udføres paa et enkelt Aar. Hvis det engang skulde hænde, at du rejser hertil, vil du faa Enkelthederne at vide hos ham selv. Jeg vilde baade ønske, at alt dette maatte gaa efter Ønske, og at det kunde tjene dig, Meursius, Pontanus og mig selv til Nytte. Lev vel.

(W I 185).

621. *Testimonium for Thøger Nielsen Ferslev.*

1636/1637:

Theocharus Nicolai Ferslevius blev immatrikuleret den 8. Februar 1630 (fra Aarhus). I Marts 1632 blev han Hører i Helsingør og vendte tilbage i 1634.

(W I pag. 38).